TLUMAČOV

Popis dějepisný, místopisný a statistický.

Napsal

PETR TESAŘ.

Vydal

Místní Odbor Národní Jednoty za přispění obce

a sdružených spolků

v Tlumačově 1921.

Tiskem Frant. Obziny ve Vyškově.

ŠŤASTNI JSOUCE, ŽE NÁM BYLO POPŘÁNO
DOŽÍTI SE SVOBODY A SAMOSTATNOSTI NAŠEHO NÁRODA
VE VLASTNÍM STÁTĚ A PAMĚTLIVI JSOUCE,
ŽE V TRUDNÝCH DOBÁCH POSILOVALA NAŠI DŮVĚRU ZNALOST
SLAVNÉ I TRAGICKÉ MINULOSTI NAŠÍ VLASTI,
VYDALI JSME TOTO DÍLO SPOJENÝMI SILAMI VŠECH OBČANŮ
BEZ ROZDÍLU STRAN A STAVŮ. VĚNUJEME JE
TRVALÉ PAMÁTCE SVÝCH PŘEDKŮ A NA POVZBUZENÍ
BUDOUCÍMU POKOLENÍ.

V TLUMAČOVĚ V MĚSÍCI ÚNORU 1921

VYDAVATELÉ

PŘEDMLUVA

Vzpomínám vděčně dvou mužů blahé paměti, od nichž vyšel první popud k napsání této knihy, školního rady V. Praska a zemského i říšského poslance Fr. Skopalíka ze Záhlinic. Na popud Praskův, jenž v letech 1879—81 sbíral látku pro své „Paměti městečka Napajedel" a mě na Halenkovicích, kde jsem byl od 1878—84 farářem, navštěvoval, napsal jsem pamětní knihu halenkovskou. Když jsem se pak 1884 dostal za faráře do Tlumačova, donesl mi Skopalík své „Paměti obce Záhlenické", které toho roku tiskem vydal, povzbuzoval mne, abych napsal paměti městečka Tlumačova. Slíbil, že mi něco látky dodá ze své sbírky, části to registratury panství napajedelského, již zachránil od záhuby v papírně tišnovské. Měl jsem již tehda dobrou vůli, byl jsem však sám na duchovní správu a na vyučování náboženství v pětitřídní škole a nemohl jsem se na několik dní vzdáliti, abych po archivech sbíral látku. Mimo to měl jsem vedlejší zaměstnání, v létě včelařství ve velkém (až 67 včelstev), v zimě stolařství a řezbu.

Když pak roku 1897 arcibiskup Theodor blahé paměti nařídil, aby v každé farnosti byla zřízena „Pamětní kniha," a farář aby byl jejím spisovatelem, odhodlal jsem se sbírati látku z doby co nejstarší.

Nejprve jsem prozkoumal a uspořádal domácí farní archiv. Potom jsem jezdil na den nebo jen na půl dne do Kroměříže do arcibiskupské knihovny, na rozličná díla tak bohaté, a čerpal z Volného Topografie markr. Mor. i církevní, z Pešíny z Čechorodu Mars. Mor., z Paprockého Zrcadla mark. Mor., z Erbenových Regest Boëmie, Středovského Rukopisy. Nejvíce mi poskytl látky Codex diplom. Mor. I.—XIV. — Petr Chlumecký: Desky zemské Mor. a Brandlovy Půhony Mor. I.—VI.

Když jsem dostal r. 1899 pomocníka v duchovní správě, jemuž jsem svěřil i vyučování náboženství ve škole, bylo mi možno zajeti na několik dní i na celý týden do Brna a do Olomouce.

Do své práce, která původně se měla obmeziti jen na Tlumačov, přibíral jsem postupně také okolní osady, panství Kvasické, Otrokovice, Kurovice, Střebětice, Rymice, Količín, Napajedla a mor. enklavy na Opavsku i na Osoblažsku.

V konsist. registratuře opisoval jsem si akta všech far v dekanátu napajedelském a v enklávách na Opavsku se týkající.

R. 1902 dostal jsem arcibiskupské povolení, že jsem směl čerpati i z archivu arcibiskupského v Kroměříži. Tam vypisoval jsem z Manských desk č. 7, 15, 19, 25, leta 1516—1690; Manské půhonné knihy č. 6, 9, 12, 13, 16, 19, 31, 34, léta 1499—1743; Knihy pamětní a naučení č. 14, léta 1565—1609 a č. 33, léta 1661—1677; Kniha posudků č. 32, léta 1656—1708; Kniha naučení č. 29, léta 1640—1700; Kniha protokolů homagiálních aktů č. 35 a 36, léta 1703 a 1704; Rokoková kniha č. 19 (nové 21) l. 1591—

1628; Všecky kopiáře listů biskupských od r. 1535—1635. Všecka manská akta mor. enklav na Opavsku se týkající až do nejnovější doby.

V Brně a sice a) v zemském archivu: Knihy půhonů zem. olom. č. 6—48, od 1481—1641. Registra pamětná, léta 1583—1629; Sessions Protokol vom grossen Landrecht, Kniha pamětní č. 1. r. 1642—1669; Bočkovu Sbírku; Rectifications-Acten: 1) Specifikace lánů vsazených, pustých, novopustých r. 1670; Přiznání počtů komínů l. 1671; Fassions-Tabellen (přiznávací tabulky) l. 1749; Contributions-Anlage (Rozvrh kontribuce) l. 1755; Interimal-Calculus pro Catastro rusticali anno militari 1755 a 1756 (Prozatímní rozečtení berničné výměry pozemků poddanských leta 1755 a 1756, Dominikalní fasse 1750; Poddanská přiznání urbariální 1775; Katastr dominikální i rustikální 1789.

b) u zemského soudu v oddělení desk zemských: Desky zemské cudy olomúcké (kolaciované opisy, ne originály) knihy č. 12—38 od r. 1476—1641 a Quatern hradištský (rumělkový od r. 1643—1654; Desky manské biskupství olom. knihy 1—24; Příruční knihy manské č. I.—III. a Urkundenbuch der Lehentafl IV.

R. 1901 a 1906 prozkoumal jsem zámecký pěkně uspořádaný archiv kvasický.

R. 1905 uspořádal jsem zámecký archiv ve Štablovicích a z něho mnoho vypisoval.

R. 1907 a 08 uspořádal jsem Skopalíkův archiv napajedelský a učinil z něho výpis, jejž jsem předložil p. redaktorovi Časopisu Mor. Musea zemského v Brně s žádostí za jeho uveřejnění, což mi bylo s největší ochotou slíbeno, ale zato mne pan redaktor zavázal slibem, že budu sbírati látku ku spracování okresu napajedelského pro Vlastivědu mor. Rozšířil jsem proto svou práci na celý okres. Že není úplně ukončena, na tom je vinna válka a po válce drahotní poměry, které mi nedovolují jezditi do Brna a tam delší dobu pobýti.

Skopalíkův archiv napajedelský vychází v Časopisu mor. musea od r. 1909 v ročnících 9, 10, 11. 12, 13, 14 a 15 a není ještě ukončen.

Nasbírané látky je hojnost, ponejvíce o pánech, kteří vládli Tlumačovem. Jak vládli, jak se dařilo jejich poddaným, jaké tito měli dávky, roboty a jiné povinnosti, o tom máme jediný zápis z r. 1409. Teprv v 18. století padá více světla na poddanské poměry, a to hlavně ze Skopalíkova archivu napajedelského a ze spisů, ne v obecní truhlici, nýbrž v bedně zachovaných a teprv loni nalezených.

Nezachovalo se žádných starších listin, kterými by byli poddaní dostali od své vrchnosti nějaké výsady, jako na př. „Odmrt", t. j. právo, že poddaný směl svůj statek na smrtelném loži (před svou smrtí) poručiti potomkům svým. Schází nám kniha pro poddanské poměry nejdůležitější tak zvaný „Urbář", v němž byly zapsány všecky dědiny a městečka, které k jednomu panství náležely, s jejich polem, loukami a lesy, s jejich robotami, platy a dávkami, Nemohu tedy podrobně vylíčiti poměry poddanské, jaké byly v době od vá-

lek husitských až po válce třicetileté. Co jsem našel, to tuto podávám. Prameny výš jmenované a jiná díla, knihy a časopisy, z nichž jsem čerpal, udávám v poznámkách pod čarou.

Vřelé díky vzdávám p. Dru. Jaroslavu Thunovi, pánu velkostatku kvasického, že mi dovolil pracovati ve svém archivu; Monsg. Dru. Fr. Snopkovi, arcib. archiváři v Kroměříži, za jeho ochotu a mnohé dobré rady; podobně p. prof. Dru. Breitenbacherovi, arcib. knihovníku a býval. archiv. adjunktu Fr. Michálkovi; p. Berth. Bretholzovi, řediteli zemsk. archivu, p. Dru. Boh. Navrátilovi, archiváři zem., p. Jos. Janošovi, oficiálu zem. archivu i vždy k službám ochotným úředním sluhům zem. archivu p. Slámovi a p. Veselému v Brně.

Vděčnou vzpomínku věnuji pánům blahé paměti: arcibiskupovi Theodoru Kohnovi, jenž mi dovolil čerpati z arcibisk. archivu v Kroměříži, generálnímu vikáři Weinlichovi, s jehož povolením pracoval jsem v konsist. registratuře, Fr. Utíkalovi, konsist. registratoru; professoru a kanovníku Fr. Hrbáčkovi, arcib. knihovníku v Kroměříži, ředitelům a úředníkům oddělení zem. desk v Brně; Josefu Roháčovi, vždy ochotnému sluhovi v arcib. knihovně a v archivu v Kroměříži.

Že se nasbíraná látka dostala do tisku při nynější drahotě tisku, o to má zásluhu „Odbor Národní Jednoty v Tlumačově" a její sekce pro vydání „dějin" téhož městečka, se svým předsedou ředitelem měšťanské školy p. Janem Krejčiříkem, a kapitán MUDr. Ig. Horníček, jenž se hlavně o toto dílo zasloužil tím, že nutkal pisatele k zpracování nasbírané látky a povzbuzoval své rodáky ku příspěvkům na úhradu výloh. Sám kreslil mapy, půdorysy, erby a na jiné obrázky pořídil fotografie, byl také pisateli nápomocen sbíráním látky k statistice. Za práce folkloristické děkuji p. učiteli J. Zbořilovi. Všem, kteří jakýmkoli způsobem přispěli na vydání tohoto díla, upřímně děkuji.

Jsem sobě povědom nedostatků své práce. Na svou omluvu pravím jen, že to píše 75 letý stařec.

V Kroměříži, 19. února 1921.

P e t r T e s a ř,
děkan v. v.

POPIS ZEMĚPISNÝ A PŘÍRODOVĚDECKÝ

POLOHA A ROZLOHA.

Městečko Tlumačov je nejsevernější osadou soudního okresu napajedelského a hejtmanství hradišťského. Leží 192 m nad hladinou mořskou na 49° 16' zeměpisné severní šířky a 35° 10' východní délky ferrské, čili 17° 28' východní délky greewnichské na levém břehu Morávky, bývalého ramene řeky Moravy, které se na severní hranici území tlumackého nad bývalým stavem od Moravy oddělilo a přijavši nad Tlumačovem říčku Rusavu zas se na jižní hranici tlumacké s Moravou spojilo. Městečko rozloženo je větší částí podle okresní silnice z Hradiště do Přerova vedoucí, která byla dříve, než nastala Severní dráha obchodní cestou od jihu z Uher a z Rakous na sever na Přerov a Olomouc a do Opavy a Ratiboře. Téměř souběžně se silnicí jde Severní dráha za východním Záhumením městečka.

Území tlumacké obsahuje 8.320 měřic čili 1595 ha, leží mezi 49° 15' a 18' zeměpisné severní šířky a 35° 9' a 12' východní délky ferrské, čili 17° 27' a 30' východní délky greewnichské. Má podobu obdélníka, jehož západní třetina je nížina s lukami, bařinami, lesem a jen částečně s polem; druhé dvě třetiny jsou částečně kopcovité, vesměs pole a les Hrabůvku obsahující.

S územím tlumackým sousedí na západ území kvasické, okresu kroměřížského; na sever arcibiskupské panství kroměřížské s lesem „Hulsko", a území záhlinské; na severovýchod území kurovské; na východ území miškovské a machovské, všecky 4 okresu a hejtmanství holešovského, na jihovýchod Sazovice a na jih Otrokovice, obě okresu napajedelského a hejtmanství Hradišťského.

Na území tlumackém byly až do druhé polovice 15. století ještě dvě vesnice: Olšovec a Hoštínek. Kde Hoštínek byl, ukazuje jméno polní tratě „Hoščínek" v úžlabině po levé straně silnice do Machové vedoucí za cihelnou. Poloha Olšovce nedá se již zjistiti.

POVAHA PŮDY.

Západní část území tlumackého až po městečko Kvasice je útvaru nejmladšího, tak zvaná naplavenina (alluvium), pozůstávající z kamení, štěrku, písku a bahna, kterou za sta a tisíce let nanesla z hor řeka Morava. Takovým nánosem naplňovala řeka při rozvodnění stará jezera, bahniště a jiné prohlubiny a zvyšovala tak půdu, i své vlastní řečiště si často zatarasila tak, že si musela hledati novou cestu, nové řečiště na pravo nebo na levo, a tak povstaly ony klikatiny řečiště, které pak zmenšovaly její spád, voda tekla

lenivě a nestačila odtékati před návalem vod horských bystřin Bečvy, Rusavy a jiných, které se pak převalily přes její břehy a naplňovaly svým nánosem okolní nížiny.

Kopcovitá východní část je útvaru křídového, jenž přichází k nám přes Těšínské Slezsko z dalekého východu od Popradu a skládá hlavně horstvo severovýchodní Moravy. Od toho horstva dále na jih v Karpatech moravsko-uherských jsou různé vrstvy uprostřed pískovců eocénových, jež se ke křídě východní Moravy přičísti mohou. I v údolí Moravy vystupují partie u Kurovic a Tlumačova, jež někteří učenci připočítávaji k juře, které však přece ke křídě patřiti budou a to k vápencům .těšínským, tedy k neokomu, tak jako vápenec fryštacký a u Loučky při Kelči objevený. Vápence kurovské jsou svrstvené (asi 48 vrstev) a žlutavé mnohem více podobny vrstvám těšínských vápenců nežli jurských.[1]

S eocénem Hříběcích hor, které vystupuji na pravém břehu Moravy mezi Tlumačovem a Napajedly, jako jihozápadní pokračováni pásma Javorník Kelecký — Hostýn, zprostředkují spojení ostrůvky eocénních skal severně a jižně od Tlumačova při Severní dráze a na východním svahu Křemenné hůrky.[2]

Je domnění, že v onom hřbetě od kurovského Háje dále k Hrabůvce a ke Skalce je ještě více vápencových ložisk, snad ve větší hloubce. K takové domněnce svádí to, že v 17. století byla v á p e n k a na jižním konci výběžku, na nejjižnější části území tlumackého, tam kde cesta ze dvora Skalky směrem k Otrokovicím tvoří ostrý úhel se silnicí otrokovskou. Je tam dosud hluboký důl, jehož okraj je obrostlý keři a stromy, a v něm voda jako malé jezírko.[3]

Od kamenolomu vedla štola dolů pod silnici do rybníka tlumackého a v ní byl kanál na odvádění vody z kamenolomu. Štola byla 126 sáh (= 239·40 m) dlouhá a měla 5 děr na povrch země na provětrání štoly, dvě byly ve vzdálenosti až po silnici a tři od silnice dolů do rybníka. Za 110 sáhou od kamenolomu byly do štoly dveře. V první a v druhé díře stála voda stejně vysoko, v třetí byla o 3 palce nižší; u čtvrté díry byla skála 4 sáhy široká a 3 sáhy tlustá.

Roku 1690 byly dveře do štoly propadlé, také část štoly v délce 24 sáh od 86. do 110. sáhy byla propadlá.

Roku 1693 bylo účtováno „s h a v í ř e m M a r k u s e m za práci, kterou konal při v á p e n c o v é s k á l e a k a n á l u n í ž e d v o r a S k a l s k é h o na panství napajedelském".[4]

Podle služebné cedule ze dne 10. července 1690, kterou podepsal hejtman napajedelský W a l l i k, vybral havíř za práci začínajíc od štolních dveří vzhůru, za kterou mu bylo slíbeno za každou sáhu 1 zl. 30 kr. (t. j. $1^1/_2$ zl.) a za každých 50 sáh jedna bečka (= 4 vědra) piva, a přijal za 67 sáh vypracované

[1] Podle K. Uhliga (Bau und der Bilder Karpathen p. 845 etc.) patří kurovský úsek vápencový k útvaru jurskému, nikoli křídovému, podobně jako úsek vápencový u Cetechovic. (Prof. Em. Pokorný.)

[2] Prof. Jos. Klvaňa ve Vlastivědě mor. I. Přírodní poměry str. 71—87.

[3] Viz mapu z r. 1770, na níž je pec — vápenka naznačena.

[4] Skopalíkův archiv napajedelský V. č. 338. Je při tom i nákres štoly i vápenky.

štoly 100 zl. 30 kr. A poněvadž dále vzhůru byla země tvrdší a práce těžší smluvil opět hejtman Wallik s havířem odměnu za práci za každou sáhu 2 zl. a havíř přijal za ni a sice za 73 sáh do 12. dubna 1691 vykonanou 146 zl. Dle cedule služebné na r. 1692 smluveno od každé sáhy po dlouhém smlouvání 4 zl. 30 kr. a on přijal za 22 sáh 99 zl.

Suma za práci od kamenolomu až po dvéře štoly vykonanou za 162 sáh přijatá 346 zl.

Při komisi 31. ledna 1693 byla práce dle délky na povrchu země měřena a tu se ukázalo, že je od kamenolomu až po dvéře štoly jen . . 110 sáh
pět děr vzduchových obnáší . . . . 17 „
výjezd do kamenolomu, který je roubením vypeřen, ... 10 „
Suma 137 sáh

V této sumě obsažena jest již i skála 4 sáhy široká a 3 sáhy tlustá, kterou má havíř ještě prolomiti; má též ještě otevříti kanál, aby voda odtok měla.

Havíř vykonal práci 137 sáh a přijal záplatu za 162 sáh. Na výtku, že vzal o 45 zl. více, než měl dostati a má ještě skálu ve štole prolámati, namítal havíř, že se práce musí měřiti uvnitř ve štole, že se pak více naměří. Do štoly se asi slavné komisi nechtělo. Jednání odloženo na dobu příští. Další zprávy o této vápence se nám nezachovaly.

HORSTVO.

Východní část území tlumackého leží na posledním výběžku Bílých čili moravských Karpat. Tak se nazývá horstvo, jež se rozkládá od pramenů Horní Bečvy směrem k jihozápadu v délce 100 km do končin města Strážnice. Severní jejich část je rozvětvena na 8 větví čili skupin. Jedna skupina je Bystřická, na níž posv. Hostýn (736 m) k nebi se vypíná. Jádrem, od něhož horstvo této skupiny různým směrem se rozvíjí, je hřbet Holého vrchu (742 m), od něhož čtyry paprsky vybíhají, na sever Javornický, na západ Hostýnský, na jih Ondřejovský a na východ Jurikovský. Hřbet paprsku Ondřejovskéko spadá západně od čáry Chomyžsko-Přílepské a jižně od čáry Přílepsko Fryštacké do hmoty pod 300 m, jež se v končinách jižních mezi Fryštákem, Rudslavicemi a Tlumačovem jeví rozvlněnou kopčinou, Křemenná jihozáp. od Miškovic, Havránkov 254 m jihozáp. od Sazovic, Mlatcovské hory 300 m ve třech bodech i nad 400 se vypínají.[1] Od Křemenné táhne se hřbet k jihu a je čím dále tím nižší, Hék (Hájek) 262 m, Hrabůvka 252 m, tam mění svůj směr k západu, snižuje se na Meslech u Kamenic na 232 m a končí se v Rybníku tlumackém 185 m.

Druhý výběžek od Křemenné jde směrem západním, na něm je kurovský Háj a v něm vápencový kamenolom na kurovské vápno a portlantský cement, dále na západ Slivotín 218 m, jenž končí u jezera „Pokrajník".

[1] Prof. Jos. Klvaňa ve Vlastiv. mor. I. Přírodní pom. str. 213—223.

VODSTVO.

Morava, největší a nejdůležitější řeka země Moravské vzniká na Kralické Sněžce a má hlavní směr skoro jižní. Hlavní pramen vyvěrá z rokliny na jižním úpatí Sněžky ve výši 1275 m. Spád vody od pramene k ústí řeky Děsné klesl na 282 m, v Litovli je 230, v Olomouci 208, v Kroměříži 188, v Napajedlích 185, ve Veselí 170, při ústí Dyje 150, při ústí do Dunaje 135 m nad hladinou mořskou. Délka její v horním toku až k ústí Děsné je 48 km; délka středního toku až k Napajedlům je 158 km; dolního toku až po její výtok ze země moravské 92 km a odtud až do Dunaje 97 km; celý tok 352 km.

Přítoky Moravy Tlumačovu nejbližší jsou: na pravém břehu Haná, která se vlévá do Moravy nad Kroměříží a Kotojedka čili Olešinka, která sbírá vodu na úpatí vrchu Brda (587 m) v horách Hřiběcích a vlévá se nad Kvasicemi do Moravy. Na levém břehu Bečva, Moštěnka a Rusava.

Od Kroměříže vinula se Morava mnohými oklikami k území tlumackému, délka jejího toku byla 7.600 sáh čili 14 km 440 m, kdežto po jejím regulování bylo jen 4 km 655 m čili 2.450 sáh. Její řečiště dělilo území arcibiskupského panství kroměřížského od území panství kvasického na Trávnicku a Střížovsku, a dále území tlumacké od kvasického. Na tlumackém území byl na Moravě s t a v „t l u m a c k ý", nad nímž se oddělilo rameno Moravy na levo směrem východním a pak jižním na mlýn tlumacký. Že tento stav byl výhradně tlumacký a ne společný s Kvasicemi, na to máme doklady z let 1460 až 1480. Tlumacký pán O l d ř i c h z K ú n i c a z D ř e v o h o s t i c žaloval u zemského soudu olomuckého kvasického pána J a n a K u ž e l e z Ž e r a v i c a z K v a s i c, „že mi roztrhl stav Moravní na m é m dědictví (totiž tlumackém) nemaje k tomu žádného práva, a že mě k velké škodě připravil, že můj mlýn nemlel dvě léta". A kvasický pán J i ř í k K u ž e l žaluje zase na tlumackého pána O l d ř i c h a z K o u n i c „že mi učinil škodu velikú s v ý m s t a v e m M o r a v n í m na mém lesi lužném".[1] Stavem byla voda Moravy zvýšena a při větším přítoku vylévala se přes břeh na stranu kvasickou do lesa „Luhu" a tím škodu činila.

V kterých místech tehda stav byl, nelze zjistiti. Není také možno pověděti, kterým směrem hlavní tok Moravy šel. Že nešel tam, kde nyní Morava okolo Kvasic teče, je jisto, neboť tam by nebyla mohla dělati hranici mezi územím tlumackým a kvasickým.

Roku 1589 dělal se nový stav, jenž měl býti společný a řeka Morava od stavu dolů až po hranice otrokovské měla děliti území tlumacké od kvasického. Toho roku prodal H a v e l K u r o v s k ý z V r c h l a b í a n a K v a s i c í c h, a pán statku tlumackého, paní S a l o m e n ě Z o u b k o v é z e Z d ě t í n a Tlumačov. Ve smlouvě trhové napsáno je toto: „co se pak hranic od statku Tlumačovského a Kvasického dotýče, ty takto nyní i na budoucí časy zůstati mají: počnouc nad s t a v e m T l u m a č o v s k ý m a K v a s i c k ý m, kterýž se na řece Moravě d ě l á, pod ten stav dolů řekou až po ž e l e z n á v r a t a a od železných vrat

[1] Půh. olom. IV. č. 115. p. 287 a č. 149 p. 292.

až po most Tlumačovský, kterýž společně tíž lidé Tlumačovští s lidmi Kvasickými dělaji a opravují, a odtud vše řekú až do Králova Kútu, až po hranice Otrokovské, tak aby jeden břeh Tlumačovu a druhý Kvasicím nyní i v časech budoucích náležel a rybáři Tlumačtí aby tej vody s rybáři Kvasickými lovením ryb svobodně s vůlí panskú užívati bez překážky mohli.[1]

Z toho zápisu lze zjistiti, že hlavní tok Moravy byl blíže Tlumačova, byla to ona řeka, která je na mapě z r. 1770 nakreslena jak se vine oklikami na tlumackých hranicích od bývalého stavu dolů za Hrubý (tehda Králův) Kút.

Tlumacký most, o němž v zápisu je řeč, nemohl býti jinde než na cestě do Kvasic přes Moravu asi v těch místech, kde je hraničník u silnice oznamující hranici mezi okresem napajedelským a kroměřížským. Mezi tímto mostem a stavem byla železná vrata. V kterých asi místech? Domnívám se, že tam, kde Morava byla struhou spojena s Morávkou. Na Morávce totiž bylo poněkud výše nad mlýnem stavidlo, kterým se pustilo na mlýn jen tolik vody, kolik bylo potřeba. Přebytek vody odtékal nad stavidlem struhou do Moravy. Při ústí do Moravy bylo zase stavidlo, aby voda z Moravy, když se zvýší, netekla struhou do Morávky a na mlýn. Toto stavidlo muselo býti větších rozměrů a pevnější, železem dobře opatřené, proto se mu říkalo „železná vrata".

Viděti je na mapě z r. 1770, že Morava netekla od stavu k jihu, nýbrž že udělala okliku okolo „Židovky" kvasické k západu, a tam, kde nyní je hráz regulované Moravy, se rozdělila. Menší rameno teklo k jihu a spojilo se s Čenskou a Kotojedkou a společně pak tekly nynějším řečištěm Moravy ke Kvasicím. Větší rameno, jemuž zůstalo jméno „Morava", obrátilo se k jihovýchodu a dělalo svým řečištěm hranici tlumacko-kvasickou.

R. 1818 byla Morava od „Záhrad kroměřížských" až po „Židovku kvasickou" regulována a šla pak téměř přímou čarou, u Židovky zabočila na levo ku stavu. Regulací nebylo učiněno žádných změn na toku Moravy a jejich dvou ramen od stavu dále. Teprv 12 let později stala se veliká změna, když r. 1830 zrušen byl stav. Morava dostala přímé spojení s oním ramenem, které teklo s Čenskou a Kotojedkou ke Kvasicím a to tím způsobem, že se vykopalo nové řečiště na západní straně Židovky. Dosud obtékala Morava tři strany Židovky a teď teče po její čtvrté západní straně.[2] Stav pozbyl přítoku vody a byl zrušen. Morávka ztratila svou vodu a byla odkázána jen na Rusavu. Hlavní tok Moravy na hranicích tlumackých přestal býti a jméno Morava přeneseno tam, kde teče ne již rameno, ale celá Morava zesílená Čenskou a Kotojedkou. Bylo-li to ku prospěchu anebo na škodu tlumackých pozemků, o tom budou asi různé náhledy. Že mlýn utrpěl smrtelnou ránu,

[1] Desky zem. olom 30 p. 28. až 1590.

[2] Na mapě z r. 1830 je dole v levo nakreslena oklika řečiště Moravy ke stavu okolo Židovky. Tečkami naznačeno je regulované řečiště, které r. 1830 bylo prodlouženo přímým směrem k ramenu Moravy.

o tom není pochyby. Ztratil stálou vodu jsa jen na Rusavu odkázán, která v létě i v zimě mívá málo vody.

Rusava, jejíž jméno se u lidu nikdy neujalo, nazývána byla vůbec i v úředních listinách „Morávka". Její tok od mlýna dolů byl velmi lenivý, protože vinul se samými oklikami a nad mlýnem stavidlo zastavilo tok vody, když jí přišlo větší množství. Voda se pak rozlévala po tlumackých lukách a v Hulsku a činila velké škody. Po dlouhém jednání dohodla se tři panství na tom účastněná, napajedelské, kvasické a kroměřížské, že se zruší mlýn tlumacký aby se mohlo odstraniti stavidlo. To se stalo r. 1879. Následujícího pak roku byla Rusava od mlýna dolů regulována, že teče teď v mírném oblouku přímo až po Hrubý Kút k jihu, tam se obrací na pravo jihozápadně. Když obtekla severní stranu Hrubého Kútu, zabočí na levo a teče přímou čarou, jen uprostřed málo lomenou k svému ústí do Moravy.

Nový tok šel hned územím tlumackým, hned kvasickým, takže části kvasického zůstaly na levém břehu Rusavy mezi tlumackým polem a částky tlumackého území dostaly se na pravý břeh mezi kvasické. Tyto částky byly vzájemně zaměněny, aby Rusava zase dělala hranici jako před regulací. Smlouva o záměně a zaokrouhlení pozemků učiněna byla ve Vídni 18. listop. 1881. Kvasické panství — podepsány jsou paní Karolina, hr. z St. Quentin a Leopoldina hr. Thun-Hohenstein — postoupila 54 jiter 133 čtver. sáh (=31 ha 9 a 79 m^2) a napajedelské panství — podepsán je Bedřich hr. Stockau — postoupilo kvasickému v obvodu tlumackém 53 jiter 355 sáh (=30 ha 60 a 28 m^2) a v obvodu otrokovském 1378 sáh (= 49 a 51 m^2), což dělá také 54 j. 133 sáh (=31 ha 9 a 79 m^2).

Při poslední regulaci Moravy v letech 1911—14 byla Rusava svedena od dvoru Doubravského lesem Hulskem přímo do Moravy. Jejím řečištěm u Tlumačova teče teď jen Mojena od Záhlinic a potok Tichá. U mlýna nad silnicí zřízeno vedle řečiště plavidlo, do něhož se vede přítok i z něho odtok v hrázi mezi oběma, oba se mohou zavírati. Přes Mojenu byl u bývalého mlýna na silnici postaven nový železobetonový most. Staré, původní jméno „Morávka" říčce zůstalo.

Stojatých vod bylo v poříčí Moravy dosti. Jezero Pokrajník je v deskách zemských jmenováno r. 1416, jezero Tišice u Luhu otrokovského je zmíněno tamtéž r. 1437. Obě patřila k Tlumačovu. Z Pokrajníka dosud vytéká příkopou voda a teče po Loscích do Morávky. Metlov a Rybník tlumacký měly také svá jezera (jsou také na mapě z r. 1770 naznačena). V 16 století, když se rybnikářství vzmáhalo, byla jezera i s okolními bařinami obehnána hrázemi a napájena vodou z Morávky, od níž tekla zvláštní struhou od mlýna Mezihrázím okolo Metlova až k Velkému rybníku.

O rybníku Metlově se dovídáme r. 1674, že byl po mnoho let pustý t. j. byl bez vody a proto také bez ryb. Bezpochyby zpustl v třicetileté válce. R. 1673 byl zas obnoven a mohlo se do něho nasaditi 150 kop t. j. 9.000 kaprů, nenasadilo se však, nýbrž ponechán na výchov a nasadilo se 250 kop (=15.000) jednoročního kaprového potěru (semene).

Do Velkého rybníka tlumackého nasazeno bylo toho r. 1673 kaprů 600 kop (=36.000 kusů).

Byl tedy tento rybník čtyřikrát tak veliký než rybník Metlov (150×4=600).

PODNEBÍ

je mírné, poněvadž je Tlumačov chráněn od severu vrchem Slivotínem, od východu kopci již výšjmenovanými; k jihozápadu, západu a severozápadu je území otevřené. Průměrná roční teplota je asi 9°C. Větry od sev. záp. (od Kroměříže) přinášejí déšť, východní sucho, jihozápadní pěkné počasí, někdy však silné vichřice jako na př. r. 1890.

ROSTLINSTVO.

Pěstuje se všeho druhu obilí, pšenice (žito), réž, ječmen, oves i proso. Seje se konopí, sázejí se a daří se zemáky i řepa cukrovka a kvaka. Činěny byly pokusy s vinohrady u Hoštínka a na Slivotíně, ale nedaří se valně. Dříve pěstoval se i chmel; na to je však jen upomínka v názvu pole za nádražím „Ve chmelíně".

Ovocného stromu v zahradách a podle silnic je hojně, jenže ušlechtilejší druhy, hlavně v zahradách nemají dlouhého trvání. Třešeň trpí klihotokem, jabloně rakovinou a tak zvaným červem. Také mšice krvavá začala v posledních letech hubiti jabloně. Ze sliv, švestek, durancií a ringlotů pálí se slivovice, z jablek se lisuje ovocné víno „jabčák".

Panské lesy — obec ani jednotlivci lesů nemají — jsou jehličnaté v Hrabůvce i na Skalce, zastoupen tu hlavně smrk; listnaté v Hrubém koutě a Velkém rybníku, jehož dobrá polovice byla asi před 45 lety postupně osazena dubci, břízami a jiným listnatým stromovím. Bývalé lesy na východní hranici byly vymýceny. Chrásť v letech 1874—76, Hájek (Hék) a Bažantnice 1863. Za Morávkou býval také les; nasvědčují tomu dosud názvy tratí: Les, Malkovec a Trnkovec a bylo tam hojně dubů, neboť se tam pásáva sviňský dobytek na žaludech.

Lesů je dosud 162 ha (= 270 jiter = 840 měřic).

ZVÍŘENA.

Z domácího dobytka pěstuje se v Tlumačově ušlechtilý hovězí dobytek bernsko-hanácký, zavedený původně napajedelským pánem hr. Stockauem ve dvorech panských. Pořádají se ročně výstavy a trhy hovězího i vepřového dobytka na chov. Pro chovatele je to značným zdrojem příjmů. Koní chová se méně, více volů do potahu, s nimiž se také obchoduje. Vyhublé

ale zdravé se kupují, polní práce se s nimi podělá a vykrmené se pak prodají řezníkům a hned se zase nové vyhublé někde na trhu na Slovácku mor. anebo až i na Slovensku koupí. Za války světové se značně rozmohl chov koz, králíků a něco ovcí.

Z domácí drůbeže chová se nejvíce slepic, méně hus a kachen, pořídku také krocanů.

Z divoké zvěře jsou ve zdejších lesích srnci a bažanti, v poslední době objevily se lišky. Na polích jsou zajíci a koroptve. Z vodního ptactva jen divoká kachna. Ryb je velmi málo, v bařinatých jezerech jsou pískoři. Raci ve vodách zdejších i v Moravě úplně vyhynuli. Před 50 lety bylo nejen v Moravě ale i v jejích přítocích raků hojnost.

STAROŽITNÉ NÁLEZY,

svědkové prastarého osídlení zdejšího kraje.[1]

První dny měsíce dubna 1883 bylo při odkrývání skály (na Slivotíně) u Tlumačova nalezeno v hloubce 2 m staré pohřebiště s lidskými již zpráchnivělými kostmi, několik železných, rezem silně již sežraných předmětů a hrneček. Skála leží asi 57 m od cesty do Kurovic vedoucí na značném návrší do katastrální obce Tlumačova patřící. Byla teprv před 18 lety (r. 1864) odkryta, aby se dobýval kámen na stavby. Od té doby bylo tamodtud odvezeno již na 1448 sáh kamene a je to již po třetí, co se tam našly hroby ve vzdálenosti 10—20 sáh od sebe, s kostmi a podobnými předměty jako tenkrát, dělníci je však z neznalosti zničili.

Předměty, které teď byly nalezeny, jsou 4: 1. 33 cm dlouhý hrot na oštěp (na kopí) s děrou na oštěp, 2. 17 cm dlouhý sekáč (neb kladivo) s děrou na topůrko, 3. zlomek ostruhy, jejíž hrot je 4 cm dlouhý. Tyto železné předměty jsou silně rezem sežrány. 4. hliněný hrneček je úplně zachovalý a hezounký, 13 cm vysoký a má na vrchu 9 cm v průměru. Na své vypuklině má veškrabané dvojité čáry vlnité, které se táhnou ve dvou řadách okolo nádoby. Je z obyčejné hlíny vyroben a potom pálen. V něm byla jen hlínová zem, na níž bylo usazeno něco uhlí. Na dně na zevnější straně byla nalepena vrstva bílého jílu. Hrob byl téměř na vrstvě kamenné v hloubce 2 m, země na něm byla tak tvrdá, že ji bylo třeba krumpáčem kopati, teprve hlouběji asi 15 cm na hrobě samém byla kypřejší a v ní ležely ony předměty tak, že kopí bylo u hlavy, sekáč uprostřed a hrneček u nohou kostry. Kosti byly již tak setlelé, že se úplně rozpadly, jenom jednotlivé částky lebky a klouby kolenní se zachovaly. Nalezené předměty jsou ve Františkově museu v Brně.

U Kurovic nalezeny byly r. 1917 římské mince z doby císaře Trajana.

[1] Konservator Trapp v Mittheilungen der k. k. Centralkommission 1883 p. 70. — Opsal něm. Dr. Horníček.

V Tlumačově samém nalezeny byly kamenné nástroje a r. 1902 nalezeny popelnice ze žároviště v humně č. 83 se nacházejícího.[1]

POPIS MĚSTEČKA.

Podle sčítání lidu r. 1910 bylo[2] v městečku Tlumačově 348 domů a 2285 obyvatel; a sice městečko samo 325 domů a 2010 obyvatel

kolonie Transvál	21	"	214	"
dvůr Skalka	1	"	22	"
dvůr Terezov	1	"	39	"
suma	348	domů	2285	obyvatel

a sice 1130 mužských a 1155 ženských; podle náboženství bylo 2284 řím. katolíků a 1 evangelík; podle národnosti 2266 Čechů, 12 Němců a 7 jiného státního příslušenství.

Tlumačov má římsko-katolický kostel a faru, pětitřídní obecnou, trojtřídní měšťanskou, pokračovací průmyslovou školu a lidovou školu hospodářskou, lékaře, poštovní a telegrafní úřad, stanici státní severní dráhy, hasičský sbor, 2 záložny: občanskou a rolnickou, továrnu na portlandský cement a kurovské vápno, náležející velkostatkáři p. Seilernovi, 3 dvory, náležející velkostatku napajedelskému, jeden v místě a dva výš již jmenované.

Nejstarší částí městečka je rynk, nyní náměstí Masarykovo nazvané (I.)[3]. Uprostřed stojí dvě budovy obecné školy: přízemní budova (1) je bývalý ratúz, radnice, obecní dům. Od r. 1837 smělo se v něm s povolením vrchnosti šenkovati pivo a kořalka i víno, ale jen tři dni před jarmakem a tři dni po něm, tedy pokaždé jen 7 dní. Teprv po r. 1848 se šenkovalo bez obmezení.[4] R. 1878 byla v něm upravena místnost pro III. třídu obecné školy. R. 1888 byla přestavěna celá budova na školu a přestala býti hostincem. Při ní zahrada s letním hříštěm.

Druhá budova školní (2) je postavena na jedno poschodí roku 1840—41.

Před školami je na náměstí socha Panny Marie (24).

V severozápadním rohu náměstí je malá část městečka, které se říká Klebetov (II.). Tam asi byla původně tvrz, později tam byl panský pivovar, který byl r. 1749 prodán a kupci se budovami podělili. Sklepy a silná klenutí jsou dosud zachována v jednotlivých domech.

[1] O tom zprávu dává p. Dr. Horníček; viz plán z r. 1920, čís. 36.

[2] Výsledek sčítání lidu r. 1921: Celkem 2181 obyv.; z toho 1037 mužů, 1144 žen; Čechů 2176 a 5 Němců. Podle náboženství: 2099 ř.-kat. čes.-sl. 36, bez vyzn. 35, čes. brat. 8, pravosl. 2 a 1 evang. Dále 20 cizozemců; negram. 12. Počet domů: 370.

[3] Číslicemi římskými I—X naznačeny jsou na mapě z r. 1920 jednotlivé části městečka; číslicemi arabskými 1—36 naznačeny hlavní budovy, cesty atd.

[4] R. 1757 připomíná se šenkování vína na rathouzi; viz Hübner; „Vera notitia de ortu et progr. paroch. Tl." str. 22.

Z náměstí jdou východním směrem dvě uličky, v severovýchodním rohu farská, v jihovýchodním rohu Oharkova (podle majitele č. 24). První se přijde do Horní (III.) ulice, druhou do Dolní (IV.). Při ústí farské uličky do Horní ulice stojí na levém rohu měšťanská škola (8) vystavěna na jedno poschodí r. 1911 na místě bývalého podsedku č. 63. Na pravém rohu je fara (3) dostavěna r. 1759.

Při ústí Oharkovy uličky je na levém rohu hostinec u českého lva č. 148, původně do r. 1796 obecní jatka, pak panská palírna (23), r. 1813 prodaná Kohnovi za 6000 zl. R. 1873 koupil ji Fr. Zaorálek, jehož syn František ji po matce zdědil. V letech sedmdesátých minulého století byla středem veřejného života, neboť tam měl své místnosti čtenářský spolek. Na pravém rohu uličky je bývalý čtvrtlán č. 23, nyní jednopatrový dům a v něm obchod smíšeným zbožím, poštovní a telegrafní (22) úřad. Bývalá stodola této usedlosti, čelem do uličky, byla r. 1894 přeměněna v sokolovnu (až do r. 1912).

Naproti faře stojí nejstarší stavba tlumacká, kostel sv. Martina s mohutnou čtyrhrannou věží (4). Kolem kostela býval až do r. 1835 hřbitov. Kaplička sv. Rodiny (5) severně od kostela byla v rohu zdi starého hřbitova.

Severně od kostela se táhne Horní ulice (III.). U kostela je nejširší; tam je před č. 88 „lípa svobody" r. 1919 zasazená. Vedle měšťanky je obecní hostinec (9), obecní kancelář a skladiště hasičské; je to bývalý půllán č. 64. Na severním konci, mezi č. 73 na levé straně a č. 80 na pravé, je ulice nejužší a také je její konec. Tam se ulice i silnice rozcházejí na tři strany. Prostřední silnice jde přes dráhu do Kurovic (32), na levo jde hlavní okresní silnice do Záhlinic (31), a na pravo jde cesta na nádraží. V úhlu mezi touto a kurovskou silnicí je kaplička Panny Marie (10) r. 1726 vystavěná. Celé té části podle těch tří silnic ležící říká se „Na konci" (IX.) Nejstarši jsou tam domky postavené s povolením obce na obecním pozemku po levé straně záhlinské silnice č. 74, 75, 76, 77, 78 a 79. Ty stály již r. 1770. Později se stavěly domky mezi silnicí záhlinskou a kurovskou, do r. 1830 byly tam 3 domky. Domky po pravé straně kurovské silnice začaly se stavěti teprv r. 1880 a po nich teprve ony podle silnice k nádraží na bývalém panském lánu „Zábraní". Za drahou po levé straně kurovské silnice je několik domků, první postaveno je č. 324 r. 1898.

Na panském láně Zábraní stojí od r. 1872 cementárna (13). Původně byly jen dvě pece na pálení vápence tak zvané a všeobecně známé „kurovské vápno" s potřebnými mlýny a skladištěm. Majitelem byla společnost Max hr. Seilern et Comp. Hrabě Seilern vyplativ asi 1888 podíly svým společníkům a stav se samostatným pánem závodu, začal jej ihned rozšiřovati. Brzy se začal vyráběti vedle kurovského vápna portlandský cement, jenž dostal brzy převahu nad vápnem. O zvelebení závodu měl hlavní zásluhu první jeho ředitel R. Jos. Schirhal.

Za továrnou u cesty do Miškovic jsou od r. 1898 dělnické domky „U sv.

Trojice" (14), nazvané tak podle sochy nejsv. Trojice před touto kolonií stojící. Jméno „Transvál" (X.) dostala tato kolonie za burské války v Transválu v Africe.

Nádraží státní severní dráhy (12) za východním záhumením zřízeno bylo 1864 a dostalo jméno Kvasice—Tlumačov. Kvasice dostaly přednost, protože tehdejší paní majitelka velkostatku kvasickéko přispěla na zřízení té stanice 1000 zl. Tlumačov, ani obec ani velkostatek nedal nic. Toto pojmenování bývá častěji příčinou omylu. Cizinec chtěje do Kvasic, přijede drahou do Tlumačova a domnívá se, že je v Kvasicích. U nádraží je váha starého cukrovaru hulského; mezi ní a Familijemi započato r. 1921 se stavbou domků s ulicí k nádraží.

Za humny Horní ulice je hřbitov (11).

Vedle kostela na pravo v stejné frontě s ním je obecní hostinec (7) č. 90 — dříve hostinec „u Petrů" — původně panská hospoda, r. 1755 Václavu Horníčkovi z Kroměříže za 1000 zl. a za 60 zl. ročního platu prodaná.

Uličkou od hostince oddělen stojí jednopatrový dům Jarolímkův č. 91, původně domek řezníka Poláška. Vedle něho stojí dva domy Holubovy na místě, kde byla až do r. 1841 stará škola (28).

Za kostelem jde chodník na „Familije (VIII)" a dále na nádraží. Kde nyní jsou Familije, tam stál dosti rozsáhlý dům panského bažantníka a na místě čísla 298 stála až do r. 1877 farská stodola. Mezi Familijemi a obecním hostincem je veliká zahrada, teď pole „Obora (30)", která patří k č. 93. Na místě domku toho č. 93 byla panská psírna, která byla r. 1758 prodána a později v pekárnu proměněna.

Obora, dům bažantníkův na jejím severovýchodním rohu a psírna čili psinec na jihozápadním rohu byly vrchnostenské a obě ty budovy byly zbytky panského dvora, který tu až do r. 1720 stával.

Od hostince obec. č. 90 a od uličky Oharkovy na druhé straně začíná nejdelší ulice městečka „Dolní ulice (IV)". Je široká, středem jejím jde silnice, po obou stranách ovocné stromořadí r. 1920 zasazené a trávníky. Tam, kde je nejširší, stojí po pravé straně silnice socha sv. Jana Nep. (21) r. 1752 nákladem Jiřího Obdržálka postavená. Tu se r. 1771 stala na tehdejší dobu památná událost:

Císař Josef II. prohlédnuv 4. října ráno pluk Deutschmeistrů v Kunovicích, přijel s malým komonstvem odpoledne o 5. hodině do Tlumačova a zastavil se, aby koně přepřáhli, u sochy sv. Jana. Císař vystoupil z vozu, aby jej mohli všichni viděti a s některými občany také rozmlouval. Po čtvrt hodině odjeli do Olomouce.[1]

Za čís. 109. odbočuje na levo do ulice Vlčkovy silnice (33) do Machové vedoucí. Na levo od ní jsou za humny čísel 100, 102 až 108 tři

[1] Zapsáno tak v matrice tlumacké t. r. 1771.

rybníčky (16); nejsou však v nich ryby, močívalo se v nich konopí. Dále je u této silnice ledovna Holubova a váha tak zvaná Brázdilova, na pravé straně silnice obecní váha (15). Za drahou postaven na levo od téže silnice r. 1910 domek Horův č. 356.

Od Severní dráhy vychází úzkokolejná dráha (20), jde po okraji silnice ulicí Vlčkovou, zabočí do Dolní ulice na pravo, jde touto ulicí vzhůru, zabočí pak na levo do ulice Oharkovy a jde po silnici kvasické do býv. cukrovaru Proskovcova v Kvasicích, jemuž a společníkům jeho náleží.

Na konci Dolní ulice je po levé straně panský dvůr (18), vystavěný po r. 1720. Na jeho stavbu koupila vrchnost 30. srpna 1720 od obce tlumacké pozemek na 4 měřice výsevu a zaplatila za každou měřici 15 zl.*

Na konci Dolní ulice po pravé straně silnice je bývalý domek mýtného, nyní obecní chudobinec (19). Před ním začíná „Cigánov" aneb „Metlov" (V). Je to směsice domků bez ladu a skladu stojících na malém prostoru, většinou za humny čísel 2, 3, 4 a 5. Z Cigánova dále okolo humen vede cesta k západní části městečka, nazvané „Za mlýnem". Z bývalého mlýna (25) zůstaly jen budovy. Byl vrchnostenský, r. 1760 prodán, r. 1878 zrušen. U mlýna se přijde na silnici kvasickou (35).

Od mlýna k náměstí je ulice „U mlýna" (VI). Tam, kde tato ulice ústí na náměstí, je po levé ruce přístup dolů k Morávce, jemuž se říká „Na korábku" (VII), blíže něhož na druhé straně je bývalý mlýnský stav s odbočkou zv. stružka (27).

POPIS ÚZEMÍ TLUMACKÉHO, JMÉNA TRATÍ.

Jižně od městečka a západně od Sev. dráhy bývaly dva rybníky „Metlov" a „Velký tlumacký rybník"; byly od sebe jen příční hrází odděleny, která je dosud zachována a jezdí se po ní do lesa „Hrubý Kút" nazvaného. Metlov začínal hned od Cigánova a Velký rybník tlumacký končil na hranici otrokovské. Jejich západní a jižní hráze jsou dosud zachované. Metlov nebyl již r. 1770 rybníkem, nýbrž pastviskem a Velký rybník nebyl již 1830 rybníkem, nýbrž loukou a v letech 70tých minulého století byl na větší polovici po délce osazen lesními stromy. Západně od Vel. rybníka je starý les „Úzký" a již zmíněný „Hrubý Kút", v deskách zem. na konci 16. století je nazván „Králův Kút".

Západně od hráze Metlova teče Morávka, mezi nimi jsou louky „Mezihrázčí„. Za Morávkou na jejím pravém břehu býval les „Trnkovec", který po regulování Morávky připadl velkostatku kvasickému. Obrátíme-li se od Trnkovce k severu, podle Morávky dále jsou louky „Malkovec", „Rúbanica", „Za mlýnem", Dolní zahrady", „Les" (Půlles). Všecky tyto trati bývaly ještě na začátku 19. století lesem. Překročíme kva-

* Obecní truhlice tlumacká.

sickou silnici, jsme na louce „Les", „Horní zahrady" a na panském poli „Zástruží", které je na ochranu před povodní obehnáno vysokou hrází. V severozápadním koutě tohoto Zástruží, ale již za hrází jest malé jezírko a při něm louka „Židovka". Je to staré řečiště Moravy pod bývalým stavem tlumackým.

Mezi Zástružím a záhlinskou silnicí jsou louky „Losky", „Hodinová" a „Lúky"; tyto hraničí na západní straně s lesem „Hulskem", podle jehož okraje teče potok Mojena, vlévaje se do řečiště bývalé Morávky; na severní straně hraničí „Lóky" s loukami kurovskými a záhlinskými; tam je také jezero „Pokrajník, Pokréník".*

Když se od „Lók" obrátíme k východu, přijdeme na polní trati a sice začínajíc od hranic kurovských na „Kopánky" pak na „Hrubé" a „Malé Kráčiny" a na maličkou trať „Zelnice". Obojí Kráčiny jsou proříznuty drahou a jdou za drahou až po silnici záhlinskou. Za touto jsou „Selské dílce" a nad nimi „Padělky na Slivotíně", které se táhnou podle záhlinských hranic až ke kurovskému Háji; jejich část od kurovské silnice až k Háji sluje „Podhájí".

Níže této trati je vedle Selských dílců „Rokytí", vedle něho „Malý" a „Hrubý dílec" a nad těmito směrem k Háji jsou „Lahůdky".

Jižně od těchto tratí až po miškovskou cestu je veliká trať „Díly za branou", která se dělí na pět částí; počínajíc od Severní dráhy je „Zábraní", pak „Křasličná", „Podebří", „Kopec" a „Mesla". Na Kopci jižně u cesty miškovské býval obecní kamenolom „Ve vývozku". Dobré dvě třetiny této velké trati jsou selské, jedna třetina, nad cementárnou podle cesty miškovské až po hranice je panská a sluje „Dlouhé stávání"; na něm u Vývozka se včas cholery r. 1831 pochovávalo, protože nebylo místa na hřbitově u kostela. Na této panské trati jsou selská „Mesla", zaměněná r. 1860 za jiná Mesla selská, která byla na panské trati Malé Hrabůvky u Skal. Na oné panské části stojí také cementárna a její úzkokolejná dráha do kamenolomu v kurovském Háji prořezující po celé délce selskou část. Tam, kde tato dráha přichází k Háji, je nížina, jíž se říká „V rybníčku", protože tam býval kdysi rybníček.

Mezi cestou miškovskou a silnicí machovskou jsou „Díly za humny", které lid dělí, počínajíc od Sev. dráhy, na „Chmelín", „Mezikálaví" — na jejíž severní části podle cesty miškovské je „Kolonie dělnická u sv. Trojice" nebo „Transvál" — „Kálavy", „Zakálavy", „Podjamí" a „Honec". Mezi Podjamím a Honcem je vysoká meze zvaná Hraničky, snad kdysi hranice mezi polem tlumackým a zaniklé dědiny Hoštínka.

Vedle Zakálav a Podjamí až po silnici machovskou je pole „Hrubé loučky".

Jižně od cesty machovské až po cestu, která jde od Nesrstova kříže, stojícího u otrokovské silnice na „Široký", je mnoho menších i větších tratí.

* Lidový název.

Začínajíc od silnice machovské na pravo jsou podle Sev. dráhy tři trati: „Zhnilý Padělky", „Trávník" a „Padělky za trávníkem". Za nimi k východu je „Bažantnice" (bývalá, nyní pole) „Hrabůvky", „Padělky za Bažantnicí", „Malá loučka", „Dolní kus", „Záhumení". — Tam u silnice je Smyčkova pálenice a kousek dále po levé straně silnice je cihelna — „Krajiny", „Hék" (Hájek)*, „Pod hájkem", „Vršatec", „Hoštínek", — tam stála asi do let 1470 osada Hoštínek — „Mesla", „Krajiny" a nad nimi „Chrasť", která se táhne k severu až po kurovský Háj a k východu až na hranici machovskou. Od Chrasti podle hranic k jihu je „Široký za Hájkem". —

Jižně od této skupiny tratí jsou „Díly od rybníka" pozůstávající z pěti částí: „Podrybničí", „Šibínky"**, „Zahrabůvčí", „Podširočí" a „Široký". Severní čtvrtina po délce je panská.

Jižně od těchto a východně od Sev. dráhy jsou „Hrubé padělky, „Kamenice" a les „Hrabůvka" (panská). A konečně jižně od nich jsou panské lány ke dvorům Skalce a Terezovu patřící.

Dvůr Skalka je východně od Sev. dráhy za lesíkem smrkovým též Skalka nazývaným, protože v něm je skutečná skála nad zemí se několik metrů vypínající.

Terezov pak leží jihovýchodně od Skalky u silnice z Otrokovic k Holešovu vedoucí. Původní dvůr Terezov — mělo by se však říkati Terezín, protože je od Marie Terezie hraběnky Monte l' Abato, provdané po prvé za Jana Ludvíka hr. Kobenzla a po druhé za Jana Ferdinanda hr. Fünfkirchen, paní velkostatku napajedelského, vystavěn — byl něco jižněji od nynějšího, a tento byl vystavěn za Jiřího hr. Stockaua.

U cesty od dvoru Skalky k Terezovu byl v letech 1848—59 panský lihovar (na mapě z r. 1920 jako „dvůr Terezov" označený).

Od dvora Skalky jde jedna cesta k jihu na silnici k Otrokovicím. V úhlu, který obě cesty při svém setkání dělají, je na všech třech mapách naznačena bývalá panská vápenka, o níž byla již výše řeč.

Východně od dvora Skalky je maličké jezero, od něho kousek na sever byla až do let 1860 malá trať Mesla selská uprostřed velkého lánu panského. Vedla sice k němu polní cesta, ale tak špatná, že se jezdilo na tato Mesla více po panském láně než po cestě, proto byla zaměněna za Mesla nad panským „Dlouhým stáváním".

VÝMĚRA ÚZEMÍ TLUMACKÉHO.

Úřední měření nevykazovalo vždy stejnou výměru. Tereziánský katastr*** z r. 1770 udává 6.184 měřic 1 achtl. Tyto měřice však neobsahují

* Majetek panský, dříve les.

** Zde kdysi stála u cesty šibenice.

*** Kalkulations Buch, Herrschaft Napajedl, Ludvig Ig. Richter, Ingenieur, Důchodní úřad Napajedla F. XXIV. f. 2—12.

vždy stejný počet čtverečních sáh. Na měřici role a rybníků počítalo se 640□ sáh, na louky, pastviska, bažantnice, zahrady a lesy 680□ sáh. Měřilo se, jak zeměměřic sám praví, na m o r a v s k é měřice.

J o s e f i n s k ý k a t a s t r z r. 1789 má jitra a měřice r a k o u s k é. Jitro má 1600□ sáh a měřice je jeho třetí díl = 533·3□°. (Tato míra trvala až do zavedení metrické míry). A tento katastr udává výměru 2419 jiter 1007□°, menší než ona z r. 1770 o 295 měřic, neboť měřice moravské (o 106·7 resp. 146·7□° větší než rakouské) převedené na rakouské, dávají 2715 jiter 158□°. A nejnovější měření udává 1595 ha 4 a = 2774 jiter 155□°.

Na jednotlivé druhy pozemků počítáno r. 1770:

pole orné	3333	mor. měř.	4	achtle	3	mírky
louky	307	„ „	4	„	1	„
zahrad	226	„ „	3	„	—	„
rybník	685	„ „	6	„	1	„
pastviska	507	„ „	4	„	2	„
lesy	1572	„ „	2	„	1	„
Úhrnem	6184	mor. měř.	1	achtle	—	mírky

Převedeno na rakouskou míru a pak na metrickou, na hektary, ary a metry, rovná se to:

1770

= Pole	4000 rak. měř.	128□°	=	1333 jiter	218□°	=	766 ha 55 a 85 m²
= louky	392 „ „	37 „	=	130 „	368 „	=	74 „ 88 „ 25 „
= zahr.	288 „ „	314 „	=	96 „	102 „	=	55 „ 23 „ 67 „
= rybn.	823 „ „	26 „	=	274 „	256 „	=	157 „ 64 „ 21 „
= pastv.	647 „ „	117 „	=	215 „	393 „	=	123 „ 77 „ 45 „
= lesy	2000 „ „	181 „	=	666 „	421 „	=	383 „ 10 „ 16 „
Úhrnem	8151 rak. měř.	270□°	=	2715 jiter	158□°	=	1561 ha 19 a 59m²

Katastr z r. 1789 vykazuje:

Pole	3756 rak. měř.	99□°	=	1252 jiter	99□°	=	719 ha 93 a 56 m²
louky, zahr.	1210 „ „	107 „	=	403 „	640 „	=	231 „ 95 „ 55 „
pastv.	490 „ „	83 „	=	163 „	616 „	=	93 „ 94 „ 68 „
lesy	1802 „ „	186 „	=	600 „	1252 „	=	345 „ 45 „ 7 „
Úhrnem	7258 rak. měř.	475□°	=	2419 jit.	1007□°	=	1391 ha 28 a 86 m²

Nejnovější z r. 1920 vykazuje:

Pole	5942	rak.	měř.	425□°	=	1980	jiter	1492□°	=	1139	ha	—	a
louky	1132	„	„	91 „	=	377	„	624 „	=	217	„	—	„
zahrady	67	„	„	428 „	=	22	„	961 „	=	13	„	—	„
pastviska	31	„	„	273 „	=	10	„	806 „	=	6	„	4	„
lesy	845	„	„	116 „	=	281	„	1182 „	=	162	„	—	„
neplodné	302	„	„	424 „	=	100	„	1490 „	=	58	„	—	„
Úhrnem	8320	rak.	měř.	157□°	=	2774	jiter	155□°	=	1595	ha	4	a.

Josefinský katastr vykazuje nejmenší výměru. O 169 ha 90 a 63 m^2 menší než r. 1770 a o 203 ha 75 a 14 m^2 menší než nejnovější.

JMÉNO TLUMAČOV

JEHO VÝZNAM A VÝKLAD.

Utvořeno je ze jména osobního „Tlumač" s příponou óv, ova, ovo, takže je vlastně z něho přídavné jméno přisvojovací, na př. Tlumačóv (ův) dvůr, hrad, hrádek, Tlumačova ves, Tlumačovo sídlo; dlouhé „óv" zkrátilo se na krátké „ov". Kmen jeho je „tl'm", do něho vkládala se samohláska buď za „t" neho za „l", jak to kterému jazyku bylo pohodlnější. Samohláska „*u*" zaměňovala se také za „*o*", za „*e*" i za „*i*". Slovo „tlumač" najdeme ve všech řečích slovanských, v německé, ano i v turecké a perské. Staroslovansky je „tlmač", slovensky „tolmač", srbsky „tolmač", pravá srbská forma byla „tumač", která se vyskytuje v chorvatském „tumačiti", „tumačitelj", ruské „tolmač" (tálmáč), polské tlumacz, české „tlumač, tlumočiti, tlumočník, tlumok", hornolužické „tolmač", litevské tlumaczas", maďarské „tolmacz", německé „Dolmetsch", středoněmecké „tolmetsche", „dulmetsche", perské „tilmači, telmiz", turecké „dilmadž".

Tlumač nebo tlumočník jest člověk znalý dvou nebo i více jazyků, jenž bývá prostředníkem mezi dvěma stranami různých jazyků (řečí), které se nemohou spolu dorozuměti, a jenž řeč jedné strany překládá do řeči (jazyka) druhé strany. Románské národy nazývají takového prostředníka: latinsky interpres, italsky l'interprete, francouzsky l'interprète, anglicky interpreter = překladatel, prostředník.

Náš Tlumačov psáván na starých latinských listinách různě: 1131 „na Telmacoue (u = v), 1261 „Tlumachow", 1368 „Tulmatschaw", a ještě v 18. století v matrikách německy psaných „Túlmatschau" a v lidové řeči vynechává se „l" a říká se „Tumačov" a „tumacký".

Podle prof. Bartoše* nemá se říkati „tlumačovský" nýbrž „tlumacký", tak jako ne „hulínský" nýbrž „hulský". Tak se také říkalo a posud říká v tlumackém lese, na „tlumackém poli", „v hulském lese", „v hulsku".

Náš Tlumačov má dva jmenovce, jednoho v Čechách u Domažlic, ves Tlumačov, která má 730 českých a 114 německých obyvatel. Je na rozhraní jazyka českého a německého nedaleko hranic bavorských a jmenuje se německy „Tilmitschau".

Druhý je město „Tlumacz" ve východní Haliči na říčce Tlumačovce, přítoku řeky Dněstru, jihovýchodně od města Stanislavova; má 6640 obyvatel polských a rusínských Ukrajinců, jeden římskokatolický a jeden řeckokatolický kostel, krásný zámek, hejtmanství a okresní soud, největší cukrovar v Haliči a továrnu na likéry. I toto město bylo kdysi na rozhraní jazyka polského a ruskoukrajinského.

* Bartoš: Nová rukovět správné češtiny. Str. 16.

U obou se dá vysvětliti, že blízko hranic dvou jazyků sídlil na hlavní obchodní cestě nějaký „tlumač" znalý obou řečí, který prostředkoval dorozumění s obchodníky, u prvního mezi Němci a Čechy, u druhého mezi Poláky a Rusy. Náš Tlumačov však není na hranici mezi dvěma jazyky. Je sice na rozhraní mezi Hanáky a Slováky; ale ti mají jenom různé nářečí a nepotřebovali k dorozumění se žádného tlumače.

Náš Tlumačov přišel ku svému jménu pravděpodobně takto: Nejstarší obchodní cesta po souši, kterou se brali obchodníci řečtí, římští a jihoslovanští až do Pomořanska u Baltického moře, byla od Dunaje na sever poblíže řeky Moravy. Tou cestou přišli také ze Soluně na Moravu naši svatí apoštolové Cyril a Metoděj. V průsmyku napajedelském přešla cesta z pravého břehu na levý. Tam napájeli obchodníci své soumary — nákladní dobytek. — Dvě hodiny dále na sever byla stanice obchodní. Když obchodníci přijeli, scházeli a sjížděli se tu okolní obyvatelé, aby od nich potřebné zboží kupovali anebo své výrobky za jejich zboží vyměňovali. Bylo tu jakési tržiště. Tržiště nemohlo býti někde v širém poli nebo v lese, nýbrž muselo býti u nějaké větší osady anebo v ní samé. Pohlavár té osady naučil se v delším styku s cizími obchodníky jejich řeči a byl pak tlumačem mezi obchodníky a domácím i okolním obyvatelstvem. Jeho rodinné jméno ustoupilo před jménem jeho vlastnosti jako tlumač, kterou vynikal nad ostatní osadníky, jak domácí tak okolní. Tázal-li se cizinec, čí je to tržiště? odpověděno mu „tlumačovo"; anebo jiný, čí je to osada? byla odpověď „tlumačova", nebo hrad Tlumačův (Tlumačóv) čili krátce Tlumačov.

OSÍDLENÍ MĚSTEČKA.

Potřeba vody vedla lidi, že se usazovali blízko vody. Voda byla také spojovací cestou mezi osadami. U vody povstala téměř všechna velká města. Též naši předkové usadili se blízko řeky Moravy na poněkud vyvýšeném místě, které rozvodněná řeka zatopiti již nemohla.

Na prostoru mezi Tlumačovem a Kvasicemi, kde teď jsou pole a louky, byly za staré doby bažiny, bahniště, jezera a luhy, místa hájem nebo lesem porostlá, mezi nimiž se klikatě vinul hlavní tok řeky s vedlejšími svými rameny.

Na levém břehu jednoho ramene řeky, Morávka nazvaného, postavili si první osadníci své dřevěné chalupy. Tak povstala řada chalup podle říčky, v jejímž čele bylo sídlo pohlavárovo větší a rozsáhlejší než ostatních, nynější Klebetov i s čís. 54. Když pak časem rodiny se množily, stavěly si chalupy naproti první řadě, ponechavše od ní dosti veliký prázdný prostor na tržiště a tak povstala řada chalup, nynější čísla 55—61. Časem postavila se čtvrtá řada chalup, čísla nynější 25—31 a tržiště bylo se všech stran uzavřeno, jen ve třech rozích čtverhranu ponechán prázdný prostor pro příchod na tržiště a pro východ z něho. Ve čtvrtém rohu vedle sídla pohlavárova byl ponechán menší prostor pro přístup k vodě.

Na tržišti měli příchozí obchodníci své stany a své lávky, na něž vykládali své zboží.

Na ochranu vlastní i příchozích obchodníků a na obranu v čas nebezpečenství ohradili pak celou svou osadu po způsobu staroslovanském. Obehnali ji dokola za svými dvorky vysokým a silným plaňkem čili parkanem a ponechali jen volná místa ve třech rozích. Tam postavili brány. Pro přístup k vodě byly dvě menší brány vedle sídla pohlavárova a vedle brány kvasické na nynějším Korábku. Za plaňkem pak vykopali hluboké a široké příkopy na třech stranách; na čtvrté straně, západní, nebylo třeba kopati příkopu, neboť tam tekla říčka Morávka, z níž se včas potřeby pouštěla voda do příkopů na ostatních stranách. Země vyházená z příkopů utvořila za nimi náspy. Za branami položeny byly přes příkopy dřevěné mosty, které se daly včas potřeby provazy na dřevěných kladkách zdvíhati.

Takto obydlená a ohrazená místa nazývána byla, byla-li větší „hrad", byla-li menší „hrádek". Takové byly původně slovanské hrady a hrádky. Čím více Slované poznávali západní způsob hraditi města, tím více se šířila láska k hradům kamenným, které pak měly kromě náspů a příkopů místo dřevěného plaňku kamenné hradby s velkou věží čili hláskou a brány zděné z kamene. Ještě později počala šlechta stavěti hrady své na místech vysokých, téměř nepřístupných skalách a kopcích, jak se nám dosud ukazují zříceniny

hradů Helštýna u Lipníka, Cimburku u Koryčan a nám nejbližší dosud dosti zachovalý Buchlov.

Jako se původně říkalo Tlumačovo sídlo, Tlumačovo tržiště, tak po ohrazení říkalo se Tlumačôv — uov — ův hrádek. Když pak asi za válek husitských ohrady tlumacké byly zbořeny, podobně jako kvasické, a Tlumačov přestal býti hradem nebo hrádkem, zůstalo již jméno Tlumačôv.

R. 1409 hradby ještě byly, neboť mluví se o bráně vedoucí k Hulínu. Po válkách husitských není již řeči o branách ani hradbách ani o nějaké tvrzi.

Když po ohrazení tržiště přibývalo rodin, musely si své chalupy stavěti za branami. Začali za branou hulínskou, kde nyní stojí nová měšťanská škola, v řadě až na konec č. 73, pak naproti této řadě druhou řadu až ke kostelu, a tak povstala Horní ulice na předměstí. Po ní pak Dolní ulice. Do roku 1409 byly již obě ulice osazeny.

VNITŘNÍ STAV MORAVY AŽ DO KONCE XIV. STOLETÍ.

Od té doby, co Maďaři učinili konec samostatné říši Velkomoravské, zúžily se hranice naší vlasti. V X. století nelze hranic těch přesně udati. Teprv r. 1029, kdy Morava byla trvale připoutána k panství českému, měla již země hranice na západě, jihu a východě celkem tytéž jako nyní, jen na severu sahala značně dále. Zabírala také nynější Opavsko, Hlučínsko, Krnovsko, Hlubčicko, Osoblažsko i Prudnicko.

Kníže Břetislav I. dal podnět k rozdělení země na úděly, jichž bylo ve XII. století pět. Nejpřednějším bylo knížectví olomoucké, a Olomouc nazývá se r. 1177 hlavním městem Moravy a sídlem apoštolským. Druhý úděl od olomouckého odloučený byl břeclavský, jehož střediskem byl hrad Lauentenburg, později Lundenburg, jenž za Břetislava I. nazván Břeclav. Třetí úděl bylo knížectví brněnské, čtvrtý byl úděl znojemský, z něhož vyloučen pátý úděl jemnický.

V každém údělu vévodil údělný hrad, sídlo knížete. Úděly byly rozděleny na župy, jejichž sídlem byly župní hrady. Četné silnice spojovaly Moravu se zeměmi sousedními. Do Uher šly dvě silnice, přes Olšavu, Uh. Brod a Bánov do Trenčína a přes Strážnici do Skalice. Do Polska t. zv. vojenská silnice přes Hranice a Hradec (u Opavy), druhá přes Olomouc, Bruntál a Krnov a třetí přes Toveř, Jivovu a Opavu. Také uvnitř země byly četné silnice a na nich stanice mýtní a celní ve všech osadách, kde bylo živější spojení obchodní.

Měst tehda ještě nebylo, nýbrž jen hrady a hrádky, vsi a dědiny. Za nejstarších dob vystavěna a obydlena byla vesnice rodem, který jí dal jméno. Takových rodových vesnic počítá se na Moravě daleko přes tisíc, mezi nimi také Tlumačov, Kvasice, Otrokovice, Hulín atd. Byla tedy Morava již v IX. a X. století hojně zalidněna hlavně na rovinách. Když se pak členové rodu rozmnožili, odloučily se jednotlivé rodiny neb i osoby a osadily sousední stráně a jiná místa přístupná. (U Tlumačova Olšovec a Hoštínek). Takové osady dostaly pak jméno od svého zakladatele aneb od své polohy.

Hlavním zdrojem výživy bylo rolnictví a chov dobytka. Pěstovaly se téměř všechny druhy obilí a plodin hospodářských jako za našich časů kromě cukrovky a zemáků, které tehdy nebyly ještě známy; dobytkem obvyklým byly ovce, koně, krávy a vepřový dobytek. I když přestalo původní společné užívání pozemků, přece kus země zůstal obecným majetkem.

Řemesla všeho druhu vzkvétala nejvíce při hradech a klášteřích. Řemeslníci, podobně jako sedláci, octli se v rozličném stupni odvislosti od svých vrchností.

Nejvyšší moc panovnickou na Moravě měl kníže český. Údělná knížata moravská byla podřízena jeho vrchnímu panství a zavázána mu přísahou věrnosti. Nesměla tedy ani války vésti ani míru uzavříti na svůj vrub s mocnostmi zevními, nesměla raziti peněz ani jakýchkoli pozemků od svého údělu darovati neb odprodati bez svolení vévody českého. Tato podřízenost potrvala i když Morava byla povýšena na markrabství.

Vévodovi českému náležely také všechny statky korunní čili zeměpanské, které byly velmi rozsáhlé, jakož i všecky důchody zemské, které plynuly z cel, mýt a desátků, z mincí, z honitby a rybaření z rozličných daní a jiných zeměpanských práv, které se zahrnují pod názvem regálií. Z těchto důchodů dostávala část ona knížata, která měla úděly na Moravě. Jejich hlavní bohatství záleželo ve jmění nemovitém, zvláště pak v rozsáhlých lesích, které se rozkládaly tehda na Moravě.

Šlechta na Moravě měla původ svůj ze svobodníků, kteří nabyli časem velikého majetku pozemkového, jednak z oněch rodin, ze kterých vévodové vybírali si vynikající hodnostáře ke dvorským službám, anebo i vrchní úředníky zemské. Těmito byli správcové župních hradů. Teprv z této šlechty majetkové a úřednické povstala šlechta rodová. Již v XI. století se rozděluje šlechta na dvě třídy: vyšší a nižší. Vyšší stav nazýval se později (ve XII. století) panským (nobiles domini), nižší vladyckým čili rytířským (milites). Tito povstali asi z oněch svobodníků, kteří měli skrovnější majetek pozemkový, aneb i z nesvobodných služebníků, kteří se vyznamenali ve válečných službách.

Ze šlechty vyšší bráni byli úředníci zemští: kastelán čili správce župy, župan, jemuž bylo svěřeno pečovati brannou mocí o bezpečnost území, nejvyšší sudí (cúdař), byl soudce, který bděl nad právem osobním i majetkovým; nejvyšší komorník (camerarius) měl správu důchodů zemských a staral se o řádné odvádění poplatků, a vladař (villicus), jemuž svěřena byla správa korunních statků. Nade všemi postaven byl jakožto nejvyšší úředník zemský falckrabí (comes palatinus).

Od těchto zemských úředníků dlužno rozeznávati hodnostáře dvorské při osobě vévody nebo krále jakož byli: nejvyšší maršálek, nejvyšší komoří, číšník, truchses (stolník), lovčí (správce zemských lesů).

Údělná knížata moravská a pozdější markrabí zřizovali a vydržovali si při svých dvorech podobné úřady. I biskupové olomoučtí a přednější pánové moravští měli své komoří, číšníky a jiné úředníky.

Od pánů a rytířů lišili se zemané čili dědici (rustici, heredes). Byli to osobně svobodní majitelé drobnějších pozemků, kteří si dovedli po staletí uhájiti své samostatnosti, ale nedosáhli ani válečnou službou ani zemským úřadem vyššího postavení. Počet jejich rok od roku byl menším, neboť většina jich octla se časem v úplné odvislosti od nějakého světského nebo duchovního pána. Takoví nepozbývali osobní svobody, ale brali na sebe určité závazky: nájemníci (hospites) platili z dědin, v jejichž držení vcházeli, jistý určitý úrok kromě daní obecných, kdežto sluhové (ministeriales) za

užívání polností konali dílem práce řemeslnické v podhradích, dílem vzdělávali za výživu role knížecí. Z takových polosvobodných, polonevolných obyvatelů země skládal se *stav selský*, kterýž byl v rozličných stupních odvislosti od svých vrchností světských i duchovních a vydán časem úplně jejich libovůli.

Úplnými nevolníky čili *otroky* byli jen váleční zajatci z cizích zemí a domácí odsouzenci, usvědčení cizoložníci (ženy i mužové), dlužníci, kteří se vzpírali dostaviti se na soud. Takových zvláště židé měli mnoho. Kníže Vladislav I. r. 1124 poručil vykoupiti křesťanské otroky a zapověděl spolu, by žádný křesťan nesloužil židům. Svobody mohli nevolníci dosáhnouti buďto propuštěním na svobodu z daru majetníkova anebo vykoupením.

Řád soudní vyvinul se podobným způsobem jako u sousedních kmenů slovanských. Žalobce (*původ*) pohnal žalovaného (*pohnaného*) na soud. Byl-li pohnaný postižen při konání trestního činu (při líci), byl tím dán důvod jeho viny a odpadlo všeliké líčení a pření. Soud vynesl na základě tom *nález viny* i trestu. Nemohl-li soud nabýti přesvědčení o vině či nevině žalovaného, zůstaveno bylo očištění tohoto od nařknuté viny *soudu božímu* (ordálie, judicium dei). Tyto soudy boží čili *očisty* zakládaly se na starověké z pohanství pochodící víře, že bohové neopustí nevinného, vinného že zatratí sami. V nich spatřovalo se působení nadlidské spravedlnosti a na základě tom soud ihned vynášel míru trestu.

Očisty děly se *vodou*, *ohněm* nebo *soubojem*. Ponořil-li se obžalovaný po jistou míru do vody, byl prohlášen za nevinna, neboť se věřilo, že voda nepřijme do sebe nic nečistého. Horší byla zkouška *vařící vodou*, kdež bylo obviněnému z nádoby naplněné vřelou vodou vytáhnouti nějaký předmět; zahojila-li se opařená ruka do tří dnů, byl prohlášen za nevinna. Při zkoušce *ohněm* měl obžalovaný žhavé železo holou rukou přenésti s místa na místo a odříkati při tom očišťovací přísahu, nebo kráčeti po žhavé radlici atd. *Souboj* byl podle dávného práva moravského připuštěn jenom proti cizincům.

V takových rozepřích, kde nebyly přípustny očisty, dělo se průvodní řízení výpověďmi svědků, listinami a přísahou. Na základě takovém soud pronášel *nález*. Prokázaná vina trestala se krutým způsobem. Oslepení, uřezání nosu neb jazyka, čtvrcení, usekání rukou, lámání kolem, šibenice, stětí mečem byly obyčejné tresty na velezradu, vzpouru, vraždu a jiné těžké zločiny. Mírnější tresty byly vymrskání pruty, kláda, do které byly sevřeny nohy trestancovy a jiná mučidla. Na jisté přečiny bylo vypovídání ze země aneb ukládány též pokuty peněžité. Dlužník, který nemohl zaplatiti, stal se nevolníkem. Podobně upadl do otroctví zločinec odsouzený na smrt, ale výrokem knížete při atý na milost. Rozdílu stavů před soudem na Moravě ani v Čechách a zvláště ve statutech Konrádových nenalézáme.

Církevní zřízení. Od té doby, co byla Morava politicky ve svazku říše české, byla také církevně podřízena biskupu pražskému. Roku 1062 bylo zřízeno samostatné biskupství v hlavním městě moravském v Olomouci

a podřízeno přímo metropolitovi mohučskému. Biskupové olomoučtí, jejichž diecése se prostírala v týchž hranicích jako tehdejší země moravská, nebyli voleni jako v Čechách za účastenství duchovenstva a za souhlasu lidu, nýbrž byli jmenováni až do r. 1184 od českého vévody. Potom provozovali totéž právo markrabí moravští až do r. 1207, kdy král Přemysl Otakar I. přenesl právo volební na kapitolu olomouckou. Takto jmenovaný biskup byl až do konce 12. století od císaře německého potvrzován tím způsobem, že mu císař uděloval berlu a prsten a po uzavření konkordátu vormského (1122) pouze přísahou na žezlo. Tímto obřadem stával se biskup olomoucký, jako pražský, knížetem říšským. Když nastoupil na trůn Přemysl Otakar I., propůjčil mu německý král Filip zároveň s titulem královským právo investovati nejen biskupa pražského, nýbrž i olomouckého.

Počet kanovníků kapitulních určen byl od biskupa Jindřicha Zdíka (1132) na 12. Příjmy biskupovy záležely z rozličných důchodů, jako z desátků, mýt, mincoven atd. a z rozsáhlých statků. Kapitula byla vydržována z nájmů, z desátků a z nadací. V čele kapituly byl děkan a probošt, který byl správcem jmění kapitulního a od roku 1207, když byl uprázdněn stolec biskupský, také správcem statků biskupských.

Diecése byla rozdělena na několik větších okresů, v jejichž čele stáli arcijáhnové; byla to arcijáhenství v Olomouci, Přerově, Spytihněvě, Břeclavi, Brně a Znojmě. Arcijáhen olomoucký zastupoval také biskupa ve věcech správních. Arcijáhenství dělila se na farnosti; děkanství ve XII. století ještě nebyla. Duchovenstvo dvorské a kapitulní bylo na svou dobu vysoce vzdělané. To jasně dosvědčuje hojnost vzácných děl v olomoucké kapitulní knihovně. Hůře bylo s duchovenstvem venkovským, které stále ještě lpělo na mnohých zlořádech. Veškerá péče, kterou zvláště biskup Jindřich Zdík vynakládal na vzdělání kněžstva, neměla zdárného úspěchu.

Za takového stavu venkovského duchovenstva není divu, že ještě ani ve XII. století nebyly v lidu pevně zakořeněny řády křesťanské a že lid lpěl dosud na mnohých zvycích pohanských. Mezi takové náleželo mnohoženství a unášení dívek, které bylo úplně odstraněno na Moravě teprve za Jindřicha Zdíka. Na cizoložství byl od pradávna v Čechách i na Moravě ustanoven trest smrti. Ještě k r. 1092 vypravuje Kosmas, že kníže Břetislav II. nastoupiv na trůn, vyhnal ze země všechny čarodějníky a věštce, že dal háje a stromy, jež lid ctil za posvátné, pokáceti a popáliti, že zakázal pohřby v lesích, na polích, na křižovatkách a vůbec všeliké radovánky, jež na poctu zemřelých se slavily v maškarách za prostopášného hodování a pití. Tyto přísné zákazy měly asi dobrý účinek, neboť již ve XII. století dovídáme se jen o pohřbívání mrtvých v kostelích a v posvěcené zemi kolem chrámů.

KLÁŠTERY.

První klášter na Moravě založen byl benediktinský v Rajhradě od knížete Břetislava I. roku 1048. Druhý, hradištský u Olomouce, založen

roku 1078 od knížete Otty I. a j. manž. Eufemie, který proměněn roku 1151 v premonstrátský. Třetí, třebíčský, založen od knížat Oldřicha Brněnského a Lutolda Znojemského roku 1109, k němuž náleželo od roku 1190 proboštství na Lúze u Brna (nyní v Komárově). Premonstrátský klášter na Lúce u Znojma založen r. 1190 od knížete Konráda Oty, nežli se vydal na výpravu do Dolní Italie. Klášter premonstrátek v Dolních Kounicích založen r. 1181 hrabětem Vilémem z Pulína. V čele kongregací klášterních byli opatové (v ženských klášteřích abatyše), jmenovaní dílem od knížete českého, dílem volení. Z rytířských řádů byli ve XII. století pouze johanité r. 1168 uvedeni na Moravu od krále Vladislava a vládli rozsáhlými statky.

Kláštery měly několikerý účel. Členové řeholí oddávali se konání dobrých a kajících skutků a ctností křesťanských, aby dospěli k dokonalosti křesťanské, mýtili lesy, vzdělávali půdu ladem ležící, vedli duchovní správu na farách, které náležely ke zboží klášternímu a pečovali nejen o duchovní vzdělání své, ale i lidu svého. Při každém klášteře byla škola, jejíž úkolem bylo vědecké vzdělání mladších mnichů. Do klášterů, kde působili vynikající učitelé, přicházeli i ze vzdálených končin četní žáci. Ti nesměli choditi do školy klášterní, aby nebyla porušena domácí kázeň a proto byla pro ně zřízena zevní škola. Vyučovací řečí byla latina, domácí řeč se tehda na Moravě nepěstovala. Mnichové téměř všech klášterů pocházeli z Německa, takže nerozuměli domácímu lidu. Jako v jiných zemích, tak i na Moravě byly kláštery sídlem umění sochařského a malířského. Krásou a dokonalým provedením vynikají malby titulních listů, iniciálek (začátečních velikých písmen) a skvostných miniatur (drobnomaleb) v opisovaných textech. Nejstarší moravské letopisy pocházejí z kláštera hradišťského u Olomouce.

Kolonisace Němců a vznik měst na Moravě. Říše českomoravská měla odedávna s Německem čilé styky. Čechové i Moravané seznamovali se na častých, společných vojenských výpravách s jazykem i zvykem německým. Česká i moravská knížata brala si nejraději odtud dcery knížecí za manželky. Tyto zase přiváděly ve svých družinách mnoho Němců do země a tak udržovaly užívání němčiny při dvoře v ustavičném proudu. Také církevně byly naše země závislé na Německu, neboť obojí biskupství pražské i olomoucké stálo v područí arcibiskupa mohučského. Němečtí kupci z dolního Porýní, bavorští, saští a franští přicházeli do našich krajin, přivážejíce jemná plátna, různé zlaté a stříbrné zboží; vyváželi od nás ze země dobytek, kůže, obilí, kovy a jiné suroviny. Pro Moravu zvláště byla Vídeň důležitým východiskem obchodu, který odtud šel dále do polských zemí. Čeští a moravští kupci pak navzájem zajížděli do německých měst, jmenovitě do Pasova, Řezna a Norimberka.

Aby mohly býti zajištěny a ještě více rozvětveny tyto obchodní styky, pomýšleli kupci záhy na trvalé usazení při nejdůležitějších místech dopravních. Takovými byly osady při hradech župních, které byly střediskem politického i společenského života. Proto usazovali se němečtí kupci a za nimi němečtí řemeslníci v takových podhradích, zakládajíce si tu souvislé

dvorce s táhlými podloubími, v nichž vykládali svoje zboží. Takové osady žily dle právních zvyků a zákona z domova přinesených, tvořily zvláštní společnost domácímu lidu nepřístupnou, která odváděla panovníkovi jakési poplatky; za to dostávalo se jí ochrany a mnohých výhod, z nichž nejhlavnější byla ta, že si mohli voliti svého soudce a žíti dle svého „německého práva". Německý živel osvědčil se ve styku s domácími, slovanskými obyvateli mocnějším a německé osady odděleny jsou příkře veškerým svým zřízením od svého okolí. Němci zavedli si tu při soudech, v kostelích a ve školách výhradně svůj jazyk. Příslušníci jejich obce vyňati byli z všeliké právomoci župního soudu, vyjma nejtěžší zločiny, které rozsuzoval sám panovník nebo komoří jako jeho zástupce. Všichni byli prohlášeni za svobodníky; vojenskou službou byli sice povinni, ale jen k obraně zemské, nikoli k výpravám za hranice. Kromě toho dostávalo se takové obci práva přijímati nové sousedy (hosty) z ciziny, kteří potom byli účastni týchž práv. V XIII. století počaly se takové obce ohrazovati mocnými hradbami, a tím dovršen byl vývoj měst v Čechách a na Moravě, který na počátku měl ráz výhradně měnecký.

Panovníci podporovali všemožně vývoj svobodného stavu městského, uznávajíce za lepší bráti od něho jisté poplatky smlouvami vyměřené, nežli libovolně ukládati břemena na poddaný lid, který musel při tom hynouti a z nichž měli prospěch spíše úředníci než knížecí komora.

Na Moravě zahájil zakládání měst markrabí Vladislav I. (1197—1222). Nejstarší město od něho založené na německém právu je Bruntál na Opavsku k r. 1213. Nejdůležitější privileje (výsady), jež udělovány byly městům na Moravě, aby rychle vzkvétala, bylo právo mílové (Bannmeile), dle něhož v obvodu míle kolem města nesměl se usaditi žádný řemeslník; řemeslnictvo mělo býti tím donuceno, aby se usazovalo v městě samém. Další právo měla zřizovati si kupecký dům, který byl zároveň radnicí a skladištěm cizího zboží, pak právo trhů týdenních a výročních, právo vařiti a nalévati pivo v městě i okolí; právo vybírati poplatky celní a mýtní v jistém obvodu; tyto poplatky měly býti vynakládány výhradně na zřizování a udržování městského opevnění; měla dále právo voliti si vlastního soudce; byla osvobozena od všech župních břemen, jakož bylo udržování župních hradů, mostů a zemských silnic, přípřeží, noclehu a nářezu t. j. vydržování dvora a zeměpanských úředníků.

Od markraběte Vladislava I. založena byla také jiná města, jako Bzenec (1214), Unčov (1213—1223) od Němců nazvané Neustadt, a bezpochyby obě hlavní města Olomouc a Brno, která vznikla ze starých podhradí. Král Václav I. udělil Brnu rozsáhlá práva městská dle vzoru vídeňského. Právo brněnské od krále Rudolfa r. 1278 a od Václava II. r. 1292 ještě rozšířené nabylo takové vážnosti, že mnohá města jako Kroměříž, Kojetín, Uh. Hradiště rovněž toužila ho nabýti a v pochybných případech vyhledávala rady u soudu brněnského. V XIII. a XIV. století uznalo nad sebou 63 měst moravských vrchní soud brněnský. Za Přemysla Otakara dostaly městská

práva osady: Jevíčko (1259), Uh. Hradiště (1257), Uh. Brod (1272), Hlubčice na Opavsku, Hranice (1276) a dle všeho i Přerov a Litovel.

S panovníky o závod také biskupové olomoučtí, zvláště Bruno, který založil Brušperk, Místek a Příbor, pak světské i klášterní vrchnosti zakládali města na svých pozemcích. Tak vyvinul se v XIII. století na Moravě zvláštní „městský stav“ převahou německý, jehož zásluhou rozkvetl v zemi obchod, průmysl i hornictví. Tento stav nabyl nejenom úplné samostatnosti ve své vnitřní správě a v soudnictví, nýbrž účastnil se záhy též veřejných záležitostí a dospěl k nemalému politickému významu. Koncem XIII. století účastnili se zástupci měst jednání sněmu zemského.*

*Rud. Dvořák, Dějiny Mor. str. 156—159 ve Vlastivědě Mor.

DĚJINY.

PRVNÍ ZMÍNKA O TLUMAČOVĚ ROKU 1131.

Biskupství olomoucké zřízeno bylo r. 1063 za vlády Oty I., knížete údělu olomouckého. Kostelem biskupským byl kostel sv. Petra a Pavla. Ten však nestačil pojmouti shromažďující se lid a byl méně důstojným sídlem biskupským, jenž má býti hlavou čili matkou všech kostelů celé diecése. Proto již syn Oty I., Ota II., příjmením Černý, založil roku 1107 kostel sv. Václava, mučedníka, nynější kostel metropolitní. Po Otovi II., jenž roku 1126 padl v bitvě u Chlumce, pokračoval ve stavbě chrámu jeho syn Václav, jenž však roku 1130 umřel a chrámu nedostavěl.

Biskupem olomouckým byl roku 1126 od knížete českého Soběslava jmenován Jindřich, příjmením Zdík. Z prostředků zanechaných knížetem Václavem, pomocí darů věřících a z vlastních prostředků dokonal biskup Jindřich stavbu chrámu.

Roku 1131 bylo pak sídlo biskupské přeloženo z kostela sv. Petra a Pavla do nového chrámu sv. Václava, jenž se s povolením metropolity Adalberta, arcibiskupa mohučského a schválením knížete českého Soběslava stal hlavou všech kostelů na Moravě, neboť diecése olomoucká obsahovala celou Moravu a byla rozdělena na 6 arcijáhenství: olomoucké, přerovské, spytinovské, břeclavské, brněnské a znojemské.

Téhož roku 1131 dal biskup Jindřich v listinu sepsati všecky statky, které měly arcijáhenské kostely již za jeho předchůdců i ty, kterých nabyly teprve za něho.

Přerovskému kostelu patřilo 7 celých dědin, v jedné dědině měl 4 lány, ve třech dědinách měl po 2 lánech, v 16 po jednom lánu a mezi těmi je Tlumačov (psáno: Na telmacoue), též Otrokovice, Tečovice, Zahnašovice, Rozčení a Kostelec.

Spytinovský kostel měl 15 celých dědin, v jedné dědině měl 5 lánů, v jedné 4 lány, ve třech dědinách měl po 3 lánech, ve třech po 2 lánech a v 11 po 1 lánu; mezi těmi jsou Kvasice, Bělov, Lubná, a v Ohniščkovicích (zaniklá ves u Kvasic) 3 lány.

Kostel přerovský měl své statky v osadách po levém břehu řeky Moravy až po Otrokovice; kostel spytinovský po pravém břehu až po Jarohňovice a na levém břehu jižně od Napajedel.

Napajedla, Malenovice a Zlín nejsou v této listině jmenovány.*

Celolán v Tlumačově, který patřil ke kostelu přerovskému, byl asi tam, kde se později vystavěl kostel a fara (tato asi tam, kde je nynější hostinec

*Codex dipl. Mor. I. č. 231, str. 204—207.

vedle kostela), a patřil pak k faře tlumacké, až ho v letech 1520—1527 tehdejší pán Hynek Bilík z Kornic od fary odcizil a sobě přivlastnil. Na tom lánu dále za kostelem postavil dvůr (nynější Familie a Obora). Za dvorem se táhl onen lán dále tam, kde je panský lán Chmelín, nyní drahou proříznutý.

K roku 1180 uvádí Paprocký* Zaphita de Tlumaczow, který prý byl přítomen, když toho roku kníže český Fridrich (Bedřich) potvrzoval práva a svobody kostela olomouckého. Mimo Zafita z Tlumačova uvádí Paprocký ještě jiné svědky na této listině: Nezamysla, purkrabího olomouckého, Arkleba z Lomnice, podkomořího moravského, Viléma z Náměstí, Egidia ze Švábenic atd.

Máme dvě listiny z onoho roku, 1180, kterými kníže Fridrich potvrzuje kostelu olomouckému právo na zboží;** na jedné je 59 svědků, ale ani jeden z těch výš jmenovaných, ani Zafit z Tlumačova, a na druhé není žádných svědků.

Všecky výš jmenované svědky nacházíme na listině o 81 let později vydané králem a markrabím Otakarem II. roku 1261, kterou potvrzuje kostelu olomouckému darování vesnice Vsiska olomouckým komorníkem Pardusem učiněné.*** Jest na ní 22 jménem uvedených svědků. 13. je Vilém z Náměstí, 14. Egidius ze Švábenic, 15. Nezamysl, purkrabí olomoucký, 16. Arkleb, podkomoří moravský, 17. Zasith de Tlumachov (z Tlumačova).

Není možná, aby jedny a tytéž osoby svědčily r. 1180 a r. 1261 a přece všecka jména, která Paprocký uvádí r. 1180 jsou ve změněném pořádku na listině r. 1261, jenom s tím rozdílem, že Paprocký četl jméno pána z Tlumačova „Zaphit", kdežto Boček (v Codexu dipl. Mor.) četl „Zasith", a že Paprocký přidal ku jménu podkomořího mor. Arkleba přídomek „z Lomnice", což asi učinil, aby se zavděčil pánům z Lomnice, když jejich předka posunul o 81 let nazpět a tím rod pánů z Lomnice učinil jedním z nejstarších.

ZÁŠTIT PÁNEM TLUMAČOVA.
1261—1276.

Jeho jméno na listině z r. 1261 psáno tak, že je četl každý jinak. Paprocký četl Zaphit, Boček četl Zasith a mor. topograf Wolny (Markgr. Mähren IV. 321) četl Zosich. Na pozdějších listinách z r. 1269, 1275 a 1276 četli Boček i Emler (Regesta II. 256 a 257) Zaschit, což by se mohlo podle německého pravopisu čísti Zašit. Poněvadž v tehdejší době v latinských listinách písmeno „ch" zastupovalo české „č", jak to vidíme i u jména Tlumachov, můžeme Zaschit čísti Zasčit, a podle našeho nynějšího pravopisu Záštit. Tak četl i Dr. Dvorský (Rod Benešoviců II. 4).

*Zrcadlo markrabství mor. list. 83.
**Cod. dipl. Mor. I. č. 237 a 238, str. 303 a 304.
***C. d. M. III. č. 325, str. 319.

R. 1269 povstal spor mezi Lupínem, opatem velehradským, a Hermanem Lohenem, měšťanem opavským, o dvůr a o část vsi a důchodů ve Velkých a Malých Hošticích u Opavy, které opat Hartlib, předchůdce Lupínův, bez souhlasu konventu a proto neplatně prodal Hermanovi Lohenu za 84 hřiven grošů stříbrných. Z nařízení krále Otakara II. a pomocí podkomořího Hartliba chtěl jich opat Lupín soudně dobýti zpět. Ale na přímluvu mnohých počestných a opatrných osob a na mnohé Hermanovy prosby svolil k tomu, aby si obě strany volily po dvou šlechtických osobách, které by porovnaly ten spor bez soudu. Opat si vyvolil p. Kunu, král. komorníka olomouckého, a p. Zaschita (Záštita z Tlumačova), Herman pak p. Milotu z Kvasic a p. Mrakotu z Kravař. Tito slavní a opatrní pánové rozhodli, že má Herman vrátiti klášteru velehradskému jeden lán v Malých Hošticích s platem jedné hřivny a 1 lotu stříbra, jeden mlýn s půl hřivnou a jednoho zahradníka s půl lotem a jiné služby v ceně 1 lotu stříbra.*

3. listopadu 1275 je Záštit od krále Otakara II. ustanoven za rozhodčího ve sporu Budiše, opata kláštera Hradiště (u Olomouce) s měšťany olomouckými o dvůr, pozemky a o lidi v Předměstí olomouckém a o ves Hejčín, též o krčmy v Náklu, v Libuši, v Buňovicích a Laskách. Listina ta začíná slovy: „Ego (já) Zaschit de Kurowicz". Měl tedy Záštit toho roku již sídlo své v Kurovicích, proto i následujícího roku 1276 píše se po dvakráte Zaschit de Kurovicz: 4. března na listině, kterou Budiš, opat kláštera Hradiště, dává rychtáři Tomanovi a jeho potomkům město Hranice a u města les, aby jej vymýtil a osadil lidmi; 29. dubna na listině, kterou král Otakar II. v Brně potvrzuje klášteru Hradišti rozličná zboží, zejména ona, která Zaschit de Kurowicz r. 1275 ohraničil v Hejčíně, na Předměstí olomouckém dvůr, lázně, pozemky i lidi; krčmy v Náklu, Libuši, Buňovicích a v Lazkách.**

Od r. 1276 není o Záštitovi ani o Tlumačově ani o Kurovicích zmínky. Teprve po 63 letech nacházíme na Kurovicích vdovu paní Gertrudu a jejího syna Beneše, řečeného Huz, když prodávají Kurovice olomouckému biskupu Janovi; nedovídáme se však, jak se její nebožtík manžel jmenoval. Tlumačov nacházíme teprv r. 1368.

★

V 13. století utrpěla Morava, zejména její východní část, a tedy i Tlumačov, velikou pohromu, navštívena byvši přívalem Tatarů. Na území severně od Chvalinského moře, při řekách Urálu a Volze, obýval díl Tatarů, jehož pohlavárem byl Batu, vnuk velikého chána Džingischána. Roku 1237 obrátil se proti Rusům, kteří jsouce rozptýleni na četná knížectví a nesvorni,

*Cod. d. IV. 29 a 30.
**Tamtéž IV. 164, 171, 174.

záhy podlehli. Velkokníže vladimirský Jiří padl v boji 1238, jeho města Moskva a Vladiměř byla za hrozných ukrutností útokem vzata a rozbořena. Potom si Batu podmanil veškeré území Kumánů při Černém moři, kteří před nim uprchli do Uher a přijati byli od krále Bely IV. V prosinci 1240 dobyl po tuhém odporu hlavního města ruského Kyjeva a z kořene je vyvrátil. Odtud valily se zhoubné proudy dále na západ; jmenovitě měl Batu namířeno na Uhry, kdež král Bela IV. popudil jeho hněv, přijav do své země uprchlé před ním Kumány. Za tím účelem rozdělil vojsko své, které čítalo na půl milionu mužů, v několik proudů. Sám v čele hlavního oddílu vtrhl do Haliče a průsmyky Karpatskými do Uher. Jiná oddělení vypravil do Sedmihradska a Multanska, aby odtud útok na Uhry zesílil. Třetí proud vedl Peta čili Pajdar do zemí polských, aby z těchto stran nemohla býti Uhrům poskytnuta pomoc. Dobyl 13. února 1241 Sandoměře, 24. března Krakova. Velká část země polské byla zpustošena, obyvatelstvo nemilosrdně vražděno. V Uhrách byl král Bela poražen v bitvě nad řekou Slanou 11. dubna 1241 a Uhry staly se po více než rok dějištěm hrozného pustošení a zhovadilých ukrutností.

Na zprávy o postupu Tatarů vydal sice německý císař Bedřich provolání k boji proti barbarům, ale sám ničeho neučinil na obranu zemí. Jediný král český Václav I. učinil všemožné, aby tatarské nebezpečí odvrátil od svých i sousedních zemí. Hned v prvních měsících r. 1241 zpravil své sousedy, lantkraběte durinského, vévodu bavorského a jiné o blížícím se nebezpečí. Sám dal v pomezním lese záseky položiti, hrady a města zdmi a příkopy obehnati a v celé říši kříž hlásati. Sebrav pak silné vojsko, vytrhl s ním z Prahy 7. dubna, chtěje přispěti svému švagrovi Jindřichu II., vévodovi dolnoslezskému. Tento však, nedočkav se pomoci, pustil se s Tatary do boje u Lehnice 9. dubna, ve kterém byl poražen a zabit. Král Václav byl tehda vzdálen od bojiště jen den cesty a mínil i po porážce na Tatary udeřiti. Tito však, utrpěvše značné ztráty v bitvě, neodvážili se nového boje s četným vojskem českým a obrátili se rychlými pochody přes Svídnici, Nisu a Krnov a překročivše říčku Pštinu, která tehda dělila Moravu od velkovévodství slezského, obsadili Opavsko, jehož hlavní město bylo vydrancováno a zpustošeno. Odtud pak na počátku května přes Hranicko zhoubný proud zasáhl veškerou východní Moravu. Obyvatelstvo, pokud se neuteklo do lesů nebo na hory, bylo pobito; ani žen, ani nemluvňat nebylo šetřeno. Tataři pokusili se dobýti některých měst, jako na př. Olomouce, ale tato se statečně bránila; není pochybnosti, že se král Václav zavčas postaral o vydatné posádky.

Před hradbami olomouckými padl v jakési šarvátce jeden z královských synů tatarských. Klášter Hradiště u Olomouce byl zapálen, tamější kostel sv. Štěpána rozbořen a četní mnichové usmrceni. Podobně zle se vedlo jiným klášterům i obyvatelstvu venkovskému po vesnicích a městečkách. Teprv na konci května opustily hordy tatarské naši zemi a vyhrnuly se průsmykem Vlárským do Uher, kdež se spojily s hlavním vojskem Batuovým.

V lidovém podání zachovaly se pověsti, které mají jakési jádro historické za základ. Tak se vypravuje, že na vrchu Kotouči, který se vypíná jižně od Štramberka, byl zástup křesťanů obležen od Tatarů, avšak velkými lijáky v den před Nanebevstoupením Páně bylo ležení nepřátelské zaplaveno a Tataři museli odtáhnouti.

Jiná pověst vypravuje, že se mnoho křesťanů hledělo před Tatary zachrániti na hoře Hostýnské. Nemajíce vody, trpěli tam velikou žízeň. Vzývali Matku Boží o pomoc. Nastala veliká bouře s deštěm. Bleskem bylo mnoho Tatarů zabito a ostatní zastrašeni dali se na útěk.

Že Tlumačov nezůstal těch hrůz tatarských ušetřen, dá se mysliti, vždyť ležel na cestě, kudy Tataři všecko hubíce táhli od Hranic a od Olomouce dolů k Vlárskému průsmyku do Uher.

A sotva se naši předkové zotavili z této pohromy, vpadli na Moravu r. 1253 králem uherským Belou poslaní Kumáni, pobili několik tisíc lidí u Olomouce a mnoho lidí nalezlo na útěku před nimi smrt ve vlnách řeky Moravy. Hlavní vojsko uherské, v jehož čelo se postavil sám král Bela, překročilo něco později hranice moravské, táhlo až k Olomouci, oblehlo město, jehož posádka však odrazila všecky útoky. Zato tím krutěji řádily hordy uherské na venkově. Mnoho osad, kostelů a klášterů bylo vypáleno a pobořeno, nesmírná kořist byla nahromaděna a odvezena, i zvony s věží kostelních byly strhány a odvlečeny. Tento vpád uhersko-kumánský způsobil tolik škody a spoust na Moravě, že zůstal podobně jako vpád tatarský dlouho v neblahé paměti obyvatelstva. Teprv na zakročení papeže Inocence IV. učiněna byla přítrž této hrůzyplné válce mezi Přemyslem Otakarem II., tehda markrabím moravským, vévodou rakouským a vladařem štýrským a Belou uherským. Otakarův otec Václav I. umřel 22. září 1253 a po něm stal se Otakar II. králem českým.

Roku 1257 dal pak Otakar na obranu země moravské vystavěti při řece Moravě pohraniční pevnost Hradiště; a aby se rychle zalidnila, udělil jí městské právo brněnské. První osadníci přišli tam z Kunovic a ze starého městečka Velehradu, nynějšího Starého Města. Biskup Bruno byl v tomto díle královým rádcem a pomocníkem.*

* Rud. Dvořák, Dějiny Moravy I. 117—139 ve Vlastivědě Mor.

MĚSTEČKO TLUMAČOV A K NĚMU PŘÍSLUŠNÉ VESNICE ZÁHLINICE, OLŠOVEC A HOŠTÍNEK MAJETKEM PÁNŮ Z BENEŠOVA A Z KVASIC.

1348—1434.

Z nařízení krále Karla IV. založeny byly na Moravě 26. července r. 1348 „Desky zemské" (Dcky, Dsky), do nichž se vkládaly všecky na pergameně psané majetkové změny velkostatků jako: trhové, t. j. prodeje a kupy, věna, spolky, dání a odhádání (odhady), poručenství, mocné listy atd. Nebyly-li takové změny zapsány v deskách zemských, byly úředně neplatné. Zemské desky byly pro velkostatky tím, čím jsou pro malé selské statky gruntovní čili pozemkové knihy císařem Josefem II. r. 1789 založené.

Desky zemské byly na Moravě dvojí: 1. olomoucké pro zemský soud olomoucký (cúda olomoucká), k němuž náležely 3 celé kraje: olomoucký, přerovský a hradišťský a některé statky na severu kraje brněnského; 2. brněnské pro zemský soud brněnský (cúda brněnská), k němuž náležely též 3 kraje: brněnský, znojemský a jihlavský.

Desky zemské se otvíraly jen v soudní síni v přítomnosti pánů soudců. Opatrovníkem jejich byl nejvyšší komorník.

Tlumačov a Kvasice patřily do kraje hradišťského a tedy k cúdě olomoucké.

*

Toho roku, kdy založeny byly desky zemské, byl statek tlumacký již majetkem pánů z Benešova. Kdy ho nabyli, nelze zjistiti. Je možno, že brzy po Záštitovi, neboť tehda již měli statek kvasický. Že tlumackého nenabyli po r. 1348, je jisto, neboť taková změna majetková byla by zapsána v deskách zemských. Toho vkladu však tam není.

První vklad statku tlumackého se týkající je roku 1355: Bratří Milota a Budiš z Kvasic vykázali své sestře Heleně 10 hřiven grošů důchodu v Záhlinicích a 6 hř. v Olšovci právem věna podle zemského práva.

Tito bratří byli z rodu pánů z Benešova.

ROD PÁNŮ Z BENEŠOVA

a jejich větev pánů z Kravař náleží mezi nejvzácnější a nejznamenitější rody v zemích koruny svatováclavské. Jejich činnost obráží se skoro na každé důležité listině od dob nejstarších až do 16. století. Zejména páni z Kravař dospěli na konci 14. a počátkem 15. století k takové moci, že celou pětinu tehdejší Moravy nazývali svým majetkem.

Z lůna Benešovců vyšli přemnozí výteční mužové, proslavení v míru i válce, hodnostáři církevní, slovutní právníci, pilní osazovatelé krajů a zakladatelé měst, podporovatelé věd a umění, znamenití státníci, vytrvalí obhájcové náboženství katolického, avšak též vášniví horlitelé pro učení Husovo, hlavně větev pánů z Kravař, strážci jazyka mateřského a vojevůdci udatní.

Nejstarší jejich sídlo bylo město Benešov v Čechách, které sami založili, ale již ve 12. století vládli značnými statky na Moravě, zvláště v krajích bývalého Opavska, kde i dvě města založili: Benešov (Bennisch) západně od Opavy a Benešov východně od Opavy na Hlučínsku.

Kromě jména Beneš (Benedikt) byla v rodě tom obvyklá křestní jména: Vok (Wolfram), Drslav (Drahoslav), Ondřej, Dobeš (Tobiáš), Milota (Amand), Zbyněk (Zbyslav), Budiš (Budislav, Robert nebo Rupert), Matouš.

Přední linie Benešoviců byly v Čechách: páni z Bechyně, páni z Dubé, páni z Konopiště; na Moravě pak a na Opavsku: páni z Kravař, páni z Dědic, páni z Branic, páni ze Štítiny, páni z Kvasic a páni z Tvorkova.

Rod Benešoviců vymřel; jen s nimi spřízněná větev pánů Sedlnických z Choltic užívá znaku jejich dosud.

Znak neboli erb jejich je na červeném štítě stříbrná zavinutá střela; Paprocký nazývá jej „Odřivous".

Jak dalece zpět do 12. století sahá rod Benešoviců, nelze zjistiti, neboť, ačkoliv nacházíme jména v rodu tom obvyklá častěji na listinách, nelze s určitostí říci, že dotyčné jméno náleží některému z Benešoviců; nebylo totiž až do 13. století zvykem označovati rod svůj přídomkem podle rodinného majetku nebo podle sídla.

Teprv v 13. století a sice r. 1222 nacházíme první podpis s přídomkem „Beneš z Benešova" na listině, kterou král Přemysl Otakar I. daroval ves Velběhy Jiřímu, synu Jindřicha z Maršovic.

Synové tohoto Beneše byli: Vok, Robert, Tobiáš, Matouš, Ondřej a Drslav.

Robert nebo Rupert věnoval se stavu duchovnímu, vstoupiv do kláštera premonstrátského v Hradišti u Olomouce; r. 1240 byl již opatem a zároveň kaplanem krále Václava I. Svou rázností, podporován jsa štědře přízní krále Václava a jeho syna Otakara II., brzy napravil škody, jež klášteru způsobeny byly divokostí Tatarů r. 1241 a několik let na to zuřivostí Kumánů: klášter znovu vystavěl z rumiště, opevnil jej silnými zdmi a širokými valy a kostel pozdvihl ze sutin.

Též bratr jeho Tobiáš zvolil si stav kněžský. Byl r. 1229 kanovníkem pražským, r. 1236 proboštem boleslavským a 1247 též děkanem pražským. R. 1246 založil v Benešově na místě rodinného hradu minoritský klášter a velkolepý chrám.

O Matoušovi je málo zpráv. Jest jen dvakrát podepsán na listinách r. 1218 a 1227. Podle Beneše minority byl Matouš praotcem pánů z Dubé.

Ondřej je se svým otcem Benešem za svědka uveden na listině krále Přemysla Otakara I. r. 1222. S bratrem Vokem byl r. 1226 v komonstvu krále, když rozšiřoval a znovu opevňoval Znojmo. R. 1232 svědčí na listině

velehradské, r. 1237 zase na listině krále Václava a r. 1247 na listině kláštera rajhradského, když klášter po zpustošení tatarském obdržel od markrabího Přemysla příjmy z mýt v Kunovicích a v Brodě. Téhož roku nazývá se komořím a jest svědkem na listině markrabího Přemysla, již dává měšťanům opavským na opravu města po zpustošení tatarském výroční trh.

Na listině z 26. února 1248, kterou olomoucký biskup Konrad daroval klášteru velehradskému les Svrčinu mezi Břestem a Žalkovicemi ležící, již sám byl dostal od českého mladšího krále Přemysla Otakara, jsou podepsáni: Sudomír, komorník Břeclavský, Ondřej z Kvasic, Petr, správce kraje olomouckého a jeho syn Matyáš a Kyslink, správce v Hulíně.*

13 let dříve než Záštit na Tlumačově, je Ondřej, syn Beneše z Benešova, majetníkem statku kvasického. Kdy umřel, není známo. To je poslední zpráva o něm.

Nejmladší ze 6 bratří Drslav, s přídomkem z Benešova, jmenuje se na listině krále Otakara I. r. 1226. S bratrem nejstarším Vokem je na listině markrabího Přemysla Otakara r. 1234 a na listině krále Václava r. 1236. Naposledy je svědkem na listině r. 1260. Drslav s četným potomstvem je zakladatelem různých větví a první s přídomkem „z Kravař".

Nejstarší bratr Vok svědčívá na listinách od r. 1218—1241. S bratrem Matoušem podepsal r. 1218 listinu markrabího mor. Vladislava Jindřicha, když daroval Štěpánovi z Medlova na Holasicku ves Bohdanov. S bratrem Ondřejem byl r. 1226 v komonstvu krále Přemysla Otakara I., když rozšiřoval město Znojmo; s bratem Drslavem je podepsán na listině markraběte moravského Přemysla Otakara r. 1234. Posledně jeho jméno nalézá se na listině, kterou král Václav r. 1241 potvrzuje darování paní Domoslavy z Milotína špitálu Johanitů v Hradci. Kdy zemřel, není známo. Rozsáhlé statky v Čechách a na Opavsku zanechal svým pěti synům: Benešovi, Milotovi, Tobiášovi, Ondřejovi a Rupertovi.

Nejstaršího Beneše nalézáme r. 1245 jako podkomořího v komonstvu krále Václava I. Roku 1253 táhl Beneš s bratrem Ondřejem v čele vojska proti Polanům a Rusům, kteří, jsouce spojeni s uherským králem Belou IV., silnou mocí vtrhli do Holasicka (Opavska). Rekovně hájiv Opavu a odraziv prudký útok na Hlubčice, způsobil, že se nepřátelé bez pořízení museli vrátiti. Obsazoval své rozsáhlé dědičné území, ležící západně od Opavy, dříve již od Tatarů a nyní od Polanů a Rusů zpustošené. Doprovázel markrabího a napotomního krále Otakara II. na různých jeho výpravách válečných a byl jeho nejvážnějším důvěrníkem; svými podpisy stvrzoval listiny Otakarovy. V létě onoho roku, když byla výprava proti Polanům, byl s bratrem Milotou v komonstvě Otakarově v Rakousích. R. 1257 stál Beneš (v té době nazývaný „z Falkensteina" od hradu v Dolních Rakousích na pomezí moravském) s Vokem z Rožmberka a Oldřichem z Lobensteina v čele vojska na výpravě proti Jindřichu Bavorskému. Za svou chrabrost u Mühldorfu osvědčenou obdržel Beneš od krále purkrabství ve Znojmě a hrad Cvilín

* C. d. M. III. str. 85, č. 117.

u Krnova a vstoupil v přízni u krále v míře nejvyšší, doprovázeje ho na všech cestách, jak to seznáváme z listin postupně psaných. Z mnohých uvádím jen tři: listina krále Otakara z r. 1258, jíž hojnými svobodami nadal nově založené město Uh. Hradiště; r. 1262 je Beneš se svými bratry Milotou a Ondřejem na listině, kterou král obnovuje výsady Jindřichovi z Lichtensteina kdysi dané, a ještě r. 1265 stvrdil se svým bratrem Milotou mocný list, jímž král udělil Herbortovi z Fulštejna právo opevniti ves Křenovice na Opavsku na město dle německého práva.* Po všem tom překvapuje každého bídný konec jeho. Palacký vykládá o tom: „Neméně hluku a nářku bylo slýchati také za příčinou nevídaného skutku r. 1265, že najednou tři vzácní páni a tajní královští radové, Ota z Meisova a bratří Beneš a Milota z Benešova, sídlem onen na Falkensteině, tento na Dědicích, obviněni byvše z velezrady, zatčeni a před hrdelní soud postaveni byli. Ota a Beneš jsou odsouzeni a na hrdle trestáni. Milota z Dědic uznán za nevinného a netoliko dán na svobodu, ale brzy na to v důstojenství povýšen." O tom, jakého druhu by velezrada byla, Palacký soudu nepronáší. Staré kroniky o té katastrofě buď zcela pomlčují, aneb suše jen vypravují, že Beneš byl upálen. Že se tu prchlý král Otakar II. dopustil nerozvážného činu, kterého brzy želel, toho důkazem je, že Milotu nejen z vazby propustil, nýbrž jej povýšil ku předním hodnostem. Ano, aby ukázal veřejně nevinu Benešovu, směl se Milota na královských listinách podpisovati „Milota, bratr kdysi Benešův" a synové Benešovi ještě r. 1282 s hrdostí svého otce jmenovali: „Beneš z Branic, syn Beneše z Cvilína, bývalého purkrabí znojemského blahé památky".**

Milota, druhý syn Vokův a bratr Benešův po nešťastné smrti svého bratra Beneše vzdaloval se dvora prchlého krále, žil v zátiší na svých statcích. Po tři léta není nikde o něm zmínky. Král uznávaje bezpráví, jehož se dopustil na Benešovi, udobřil zase Milotu, získal jej pro své služby, navrátil zabrané statky rodině Benešově a nevinu Benešovu veřejně prohlásil.

Milotovo jméno čteme teprve r. 1268 na listině, kterou Otakar II. uděluje měšťanu olomouckému Štěpánovi ližné (t. j. poplatek za válení vinných sudů) a na důkaz neviny bratrovy podepisuje se „Milota, bratr kdysi Benešův."***

Následujícího roku 1269 je Milota na listině, kterou se urovnal spor mezi opatem velehradským Lupínem a měšťanem opavským Lohenem o Malé a Velké Hoštice u Opavy; tu je psán z přídomkem „z Kvasic", důkaz to, že po svém strýci Ondřejovi, který se též psal s přídomkem z Kvasic, byl majetníkem statku kvasického v oné době, kdy na Tlumačově byl pánem Záštit z Tlumačova, jenž se nachází také na té listině jako rozhodčí sporu, jak již výš bylo pověděno.

R. 1270 účastnil se Milota vojenské výpravy do Korutan a Kraňska

* C. d. M. III. p. 258, 336 a V. p. 251.
** Dr. Fr. Dvorský: Rod Benešoviců p. 62—66. Brno 1907.
*** C. d. M. IV. p. 7.

a brzy potom války uherské proti králi Štěpánu V. Podpis „M i l o t a, b r a t r B e n e š ů v“ na osnově míru uzavřeného mezi bojujícími stranami r. 1271 dokazuje, že Milota byl mezi předními vůdci krále Otakara II.*

Když po volbě krále německého Rudolfa za krále římského nastalo mezi šlechtou alpských zemí Otakarových velké jitření, pověřen byl M i l o t a úlohou nejtěžší, poslán byv r. 1274 jako hejtman do Štyrska. Po celá dvě léta udatně se tam bránil. Když Štyrsko a Korutany od přívrženců Rudolfových byly již dobyty, uzavřel se ve Štyrském Hradci a teprve na zprávu, že Rudolf táhne na Vídeň, a když mu vyhrožováno bylo oběšením, opustil Št. Hradec. S troskami svých věrných přidružil se k zástupům Otakarovým a byl svědkem jeho hlubokého pokoření před Rudolfem. Mír podepsal, ruče s mnohými českými i moravskými pány za svého pána a krále, hotov jsa v případu porušení míru jeti jako rukojmí do ležení do Znojma.**

Nastal osudný rok 1278. Král Otakar II. rozmrzen nad hlubokým svým pokořením a nemoha oželeti ztráty alpských zemí, které stály již mnoho peněz a životů, hotovil se k boji rozhodnému. Aby si pojistil silnou pomoc vojenskou u pánů moravských, konal již v lednu sněmy v Olomouci a v Brně, kterých se účastnil M i l o t a se svým bratrovcem B e n e š e m z B r a n i c (synem nevinně odpraveného Beneše). Oba jsou podepsáni na listině ze dne 21. ledna t. r. dané v Brně na hradě, kterou soudcové králem Otakarem ustanovení přiřkli klášteru Hradišti u Olomouce půl vsi Těšetic proti nárokům, které na ni dělal Pardus, syn Neplachův, jenž přišel z Ruska. Svědků je na listině 21. Mezi nimi 10. je M i l o t a, jenž se zde po prvé píše s přídomkem „z D ě d i c“; 18. je jeho bratrovec B e n e š, syn B e n e š e z B r a n i c.***

Otakar nedočkav se posil, jež mu byly slíbeny z Polska a ze Slezska, vytáhl uprostřed července do pole, chtěje s pomocným vojskem bavorským spojiti se na Moravském poli. Avšak obě vojska narazila na odpor v severních Rakousích, bavorské u Drozdové, Otakarovo u Lávy. Obou měst sice po dvou měsících dobyto, ale zatím dána Rudolfovi příležitost, že volně přešel Dunaj u Hainburku a bez překážky se spojil s uherským králem Ladislavem. Dne 26. srpna byla svedena nešťastná bitva u Suchých Krut. Otakar zahynul a M i l o t a z K v a s i c a z D ě d i c byl vlastizrádcem, protože prý nepřišel se svou moravskou zálohou v čas králi na pomoc. Ale M i l o t a zrádcem nebyl; tím ho udělal o sto let později známý český kronikář Přibík Pulkava z Hradenina. Dříve o tom nikdo ani nejbližší přátelé nešťastného krále Otakara, ani kronikáři nevěděli ani nemluvili.****

Zrádcem každý poctivý člověk opovrhuje a zejména vlastizrádcem. Ale M i l o t a náleží k důvěrným přátelům vdovy Otakarovy i k předním rádcům syna Otakarova Mikuláše, knížete opavského. Milota obcuje s bisku-

* Cod. d. Mor. IV. 81;

** Tamtéž 303.

*** Tamt IV. 208.

**** Důkladně a přesvědčivě obhajuje Milotu Dr. Fr. Dvorský ve své knize „O starožitném panském rodě Benešoviců str. 87—98.

pem a jinými hodnostáři církevními a s předními šlechtici země, kterým na dále listiny podpisuje. Tak rok po smrti Otakarově potvrzuje králová vdova Kunhuta na Hradci u Opavy 13. října 1279 Johanitům patronát kostela hlubčického na Opavsku a zakládá tam záduší za zemřelého choté svého; a za svědky na listině požádala statečného rytíře Herborta z Fulštejna (jenž ve vražedné bitvě u Suchých Krut až ku králi Rudolfovi pronikl a koně mu probodl, tak že Rudolfa v nebezpečí života uvedl) a jeho syna Henniga, hradeckého purkrabího Kunu a také Milotu a Beneše syna bratrova. Biskupovi Brunovi, řešícímu spor mezi Albertem z Lešan a Budišem, opatem hradišťským (u Olomouce), o hranice u Kněnic a Konice podepsán za svědka na listině 26. listop. 1279 Milota z Dědic.

R. 1281 byl Milota komořím moravským, ale jen na krátkou dobu, neboť upadl téhož roku do zajetí rakouského.

R. 1286 nalézáme Milotu z Dědic jako svědka na listině ze dne 28. února v Brně, kterou se Gerhart z Kunštátu a z Obřan podrobuje králi a markrabímu Václavovi, synu Otakarovu, na níž jako první svědek podepsán je Mikuláš, kníže opavský.

R. 1293 je Milota z Dědic jako první svědek a jeho bratrovec, Beneš z Branic jako 8. svědek podepsán na listině, dané 15. května v Opavě, jíž kníže opavský Mikuláš prodal pánu Zbyslavovi z Bohuslavic vsi Sukovice, Lubosvary a část Trnavy v kraji přerovském, které náležely k hradu Hradci u Opavy.*

Ještě je Milota z Dědic 26. února 1295 a 30. září 1297 podepsán na listinách, pak ale po celých 5 let jeho jména nenacházíme, bezpochyby se již pro vysoké stáří stranil světských záležitostí. Poslední písemnou památku Milotovu na Moravě, nežli ji opustil a na rodinný statek Benešov v Čechách, který zdělil po svém bratru, pražském biskupu Tobiášovi, se odebral, je listina psaná na Strážnici r. 1302, kterou daroval na své záduší klášteru velehradskému půl vsi Leskovce na Opavsku. Tato listina svědčí o jeho zbožné mysli, proto ji zde uveřejňuji:

„Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice Amen. Poněvadž všechno, co se během času děje, týmž během časovým porušení brává, jako by se nikdy nebylo stalo, také od paměti lidské pohřbeno v zapomenutí upadává, nebo úklady a překrucováním zlovolných lidí podrýváno bývá, proto vhodný jest způsob opatrnosti, že se na světlo vydávají pomníky listinné s pečetěmi a svědky, aby s lidmi umírajícími neumíral nárys (forma) slavně vykonaných obdarování. Jelikož apoštol praví: „kdo seje v požehnání, bude také z požehnání sklízeti" a hlas moudrosti volá, že ovoce dobrých skutků je slavné, není pochyby, že jen ten bude nejopatrnější a blažený, kdo pro Krista tak na této zemi rozsívá věci časné, aby při poslední žni radovati se mohl sklízeje věci věčné. Toto bedlivě uvažuje a opatrně přemýšleje já Milota z Benešova maje volnou správu svého práva i statku, za souhlasu a se svolením mého milého syna pana Tobiáše, arcijáhna hradeckého

* Cod. d. Mor: IV. 230, 250, 311 a V. 25 a 80.

a vnuka svého Beneše z Benešova a všech ostatních, jejichž svolení při jiných mých nadacích najíti možno, za spásu duše své a všech mých předků a následníků půl vsi, jež slove Spachendorf neb Leskovec v kraji opavském, diecése olomucké, z té strany, která obrácena je k Bohdanovicům až po potok řečený Moravice, a polovici všech užitků této vsi jak z výtěžku tak z robot, jak na lukách tak v lesích a mlýnech, a vůbec na všem ostatním zboží patřícím k oné vsi, uděluji darem svobodným, zákonnitým, povinným a neodvolatelným klášteru velehradskému, řádu cisterciensképu, diecése olomoucké do pravého vlastnictví a do věčného majetku, aby bratří tohoto kláštera povinni byli snažně prositi milosrdného Pána za spásu mou a mojich.

Aby toto obdarování bylo pevné a stálé a povždy neotřesené zůstalo, sepsal jsem je na tuto listinu a kázal jsem potvrditi svou pečetí. Dáno na Strážnici a stalo se léta Páně 1302. VIII. Idus Martii (8. března.)"[1]

Kdo jest onen Beneš z Benešova, jehož Milota z Benešova, někdy z Kvasic, z Dědic i z Račic psaný, nazývá v listině „svým vnukem" a s jehož svolením daroval ves Leskovec klášteru hradišťskému? Je to vnuk Milotova bratra, Beneše z Cvilína a z Úvalna, onoho Beneše II., jenž r. 1265 rukou katovou tak nešťastný konec vzal a po němž dva synové zůstali Beneš II. a Vok II. Že při smrti otcově ještě nebyli zletilí, souditi lze z toho, že teprv po 13 letech se objevují jejich jména na listinách, a sice Beneš s přídomkem „z Branic" anebo „z Lobensteina" a bratr Vok s přídomkem „z Benešova" a jednou i „z Kravař".

Tak svědčí Beneš z Branice na listině, dané na hradě v Brně 21. ledna 1278, kterou králem Otakarem ustanovení soudci přiřkli opatovi hradišťskému (u Olomouce) půl vsi Těšetic. Na listině, dané na Hradci u Opavy 13. října 1279, kterou králová vdova Kunhuta, paní země opavské, potvrzuje řádu Jerusalemskému patronátní právo fary v Hlubčicích, podepsán je se svým strýcem Milotou Beneš, syn jeho bratra. Na listině Mikuláše, knížete opavského, ze dne 19. září 1281, kterou zadává Německému řádu patronátní právo fary krnovské za spásu duše svého otce Otakara II., podepsán je za svědka Beneš z Lobensteina.

Jeho bratr Vok z Benešova svědčí na listině dané v klášteře Hradišti u Olomouce 22. února 1278, že měšťan olomoucký Meingott obdržel od opata Budiše některé pole na purkrechtní právo.[2]

Týž Vok, bratr Benešův, svědčí v Ketři 10. května 1280, když biskup Bruno potvrzuje, že jeho rytíř Sudik vzdal ves Liptyni (psáno: Lubtin) Henrykovi a Gottfridovi z Němčí. Na listině z 23. března 1283, kterou Mikuláš, kníže opavský, vydává Německému řádu ves Libuši s horou Rudnou (Rautenberg) jsou jmenováni oba bratří, Vok, jenž tu má přídomek „z Kravař" a Beneš z Branic, i syn Vokův „Beneš". To je onen Beneš

[1] Cod. d. Mor. V. 134, č. 130.
[2] C. d. M. IV. p. 208, č. 148; p. 230, č. 158; p. 260, č. 1?4; p. 210, č. 150.

z Benešova, jenž je podepsán na oné listině Milotově, dané na Strážnici.

Beneš z Branic měl syna, jenž se též jmenoval Vok (III.) Jmenuje jej na listině, kterou dal v Opavě 18. května 1288: „Já Beneš řečený z Branic vzdávám se svolením své manželky Alžběty, svého syna Voka a svých dcer Adelhaidy a Oběsky kostel v Benešově (západně od Opavy) s filiálkou v Hor. Životicích Budišovi opatu a konventu kostela Hradiště (u Olomouce) jako náhradu za škody, které jsem kostelu jejich způsobil a žádám, aby bylo v těch kostelích denně pamatováno na naše předky, na mne a na manželku mou; nad to ještě dávám celý desátek z Benešova a ze vsi Rázové, ze Schwarzendorfu, ze Životic, z Wokendorfu (Jelení), z Milotic (Milotendorf) a z Rabendorfu, a to ze všech kovů, které se v těch horách dobývají: ze zlata, ze stříbra, z mědě, z olova, ze železa, ze soli a z mlýnských kamenů a ze všech soudních poplatků".

Benešův bratr Vok II. byl na začátku r. 1289 již mrtev. O tom svědčí listina téhož Beneše z Branic daná v Opavě 29. března 1289: „Já Beneš z Branic a z Lobenšteina odevzdávám ze své dobré vůle a se svolením své manželky Alžběty, svého syna Voka a svých dcer Adelhaidy a Oběsky, kostely v Branici a v Úvalně, jemuž se říká Lobenštein, v kraji opavském, i s patronátem těch kostelů, panu Budišovi, opatu premonstrátského kláštera Hradiště, diecése olomoucké, za tím účelem, aby se v oněch kostelích i v kostele hradišťském konala denně památka našich předků a výš zpomenuté mé manželky jakožto dobrodinců kláštera.

Za spásu duše svého bratra Voka přidávám dva lány ve vsi Branici, z nichž jde ročního platu 2 hřivny, ves Bobolusky ke kostelu branickému náležející, desátek s pole dvora branického, dva lány patřící kostelu v Úvalně řečeném Lobenštein a jeden lán v též vsi, z něhož jde ročního platu půl hřivny, a ze dvora v též vsi patřícího mé manželce, úplný desátek; též vsi k tomu kostelu náležející, Býkov, Dubnice a jiná Dubnice de Hradec".

Poslední podpis Beneše z Branice nacházíme na listině opav. knížete Mikuláše, dané v Opavě 15. května 1293, kterou týž kníže, jenž byl tehda maršálkem českým, prodal Zbyslavovi z Bohuslavic vsi Žalkovice a Libosvary i to, co měl v Trnavě. Na této listině podepsán je též Benešův strýc Milota z Dědic (a z Kvasic.)[1]

Zboží Beneše z Branic bylo rozloženo po obou březích Čižímy a sahalo od řeky Opavy na jih až po řeku Moravici. Komu to zboží po smrti Benešově připadlo, když o jeho synu Vokovi nikde se již neděje zmínka a když i bratr jeho Vok byl již r. 1289 mrtev, nelze zjistiti. Prasek[2] se domníval, že přešlo sňatkem Benešových dcer částečně na jiné rody.

Velkou část drželi později páni z Holštýna a z Vartnova. Hrad Vartnov

[1] C. d. M. p. 239, č. 175; p. 277, č. 209; p. 347, č. 269; p. 355, č. 271; p. 357, č. 281; p. 402, č. 317.
[2] Vlastivěda Slezská II. p. 15, Benešov.

byl pak hlavou této části zboží. Že rod pánů z Holštýna byl spřízněn s rodem pánů z Benešova a z Kvasic, nasvědčuje to, že r. 1369 Pavel z Holštýna dal za spásu duše p. Budiše z Kvasic jednu hř. gr. roční činže ze vsi Týnce na uher. hranici kostelu olomouckému.

Část toho zboží s Branicí přešla do rodu pánů Stošů, kteří se již v polovici 14. století psali s přídomkem „z Branice", kdežto potomci Beneše z Benešova se tehda psali „z Kvasic" anebo „z Benešova a z Kvasic".

Třetí část dědil asi Beneš z Benešova, syn Vokův, synovec Beneše z Branice a pravnuk nevinně popraveného Beneše z Cvilína a jediný pozůstalý potomek jeho.

Tohoto Beneše z Benešova vzal asi jeho prastrýc Milota z Kvasic a z Dědic do spolku na své zboží; jinak nelze si vysvětliti, proč by byl Milota potřeboval na oné listině, na Strážnici dané, svolení Beneše z Benešova k darování vsi Leskovce klášteru velehradskému.

Milota zanechav Beneše z Benešova na Kvasicích, odstěhoval se se svým synem, arcijáhnem Tobiášem, na svůj rodinný statek Benešov v Čechách, který dědil po svém bratru biskupu Tobiášovi. Tam zemřel r. 1307 a pochován byl v kostele kláštera minoritského do rodinné hrobky.

Jediný jeho známý syn Tobiáš čili Dobeš, jehož Milota nazývá na oné listině, na Strážnici dané, svým milým synem, s jehož svolením daroval klášteru velehradskému ves Leskovec, jmenuje se ponejprv r. 1294. Tehda doprovázel jako arcijáhen hradecký svého strýce, biskupa pražského Tobiáše, do Polska. Za jeho přítomnosti vložil krakovský biskup Prokop 20. června 1294 v ruce biskupa Tobiáše přísahu věrnosti králi českému Václavovi II. Po smrti otcově uvázal se v panství benešovské. Školastikem na Vyšehradě zvolen byl Tobiáš r. 1323 a zastával týž úřad do r. 1343. Svůj statek, hrad Konopiště, městečko Benešov a příslušné k němu vesnice daroval svému příbuznému Zdeslavovi ze Šternberka, což král Jan r. 1327 potvrdil. R. 1330 stal se Tobiáš kaplanem krále Jana. Žil ještě r. 1345 ale brzy na to zemřel u vysokém věku.

BENEŠ Z BENEŠOVA

NA KVASICÍCH A NA TLUMAČOVĚ.

Na dobu od r. 1302 až do r. 1353 opouštějí nás všechny prameny, že nelze nic jistého pověděti o Benešovi z Benešova. Dr. Dvorský praví ve svém již výše jmenovaném díle „Rod Benešoviců" (strana 69—71), že se Beneš z Benešova odstěhoval s Milotou do českého Benešova a sídlel na blízkém hradě Konopišti, jehož správu vedl po smrti Milotově jeho synu, proboštovi Tobiášovi, a že oba, Tobiáš i Beneš měli přídomek z „Konopiště". Na doklad uvádí dva půhony ze starých zbylých českých zemských desk.

V jednom je žalován Beneš z Konopiště a v druhém Tobiáš z Konopiště. Je otázka, zdali Beneš z Konopiště je totožný s Benešem z Benešova. Jméno Beneš bylo tehda velmi oblíbené. I v těchto dvou půhonech je Beneš z Čemě, jenž v míru obral Hynka z Kutné Hory, a od toho Beneše z Čemě přijali Beneš z Konopiště a Tobiáš z Konopiště zboží, koně a sukna za 100 kop a 50 kop gr.

Dále praví dr. Dvorský: „Kdy Beneš, syn komořího Voka, zemřel, není známo; snad se to stalo před r. 1327. Toho totiž roku odevzdal probošt Tobiáš hrad Konopiště s příslušnými statky svému příbuznému Zdeslavovi ze Šternberka, jenž byl zajisté bližším příbuzným Milotovým a Tobiášovým, než Beneš z Branic." Proč tu dává dr. Dvorský našemu Benešovi přídomek „z Branic"? Vždyť nebyl synem Beneše z Branic; byl synem komořího Voka, a Milota ho nazývá Benešem z Benešova na své listině na Strážnici dané. „Benešovi synové", praví dále dr. Dvorský, „Milota a Beneš uchýlili se pak zpět na Moravu, kde dědili ze statků Milotových jediné Kvasice a ty tenkráte zastaveny byly, takže teprv po r. 1350 do rukou pravých dědiců se dostaly. Protož daroval Vok z Kravař svým schudlým příbuzným jakožto manství statek Hustopeče u Hranic (a v poznámce:) Bratří Milota a Beneš objevují se na Moravě s heslem „de Brandis", což považujeme za zkomolené „de Branic". Držíce Hustopeče dlouhá léta považovali je za svůj majetek, takže r. 1348 Milota nemaje potomkův, vzdal se ve prospěch bratra a jeho dědiců všech nároků na Hustopeče, což dal vtěliti do desk zemských. Avšak Jan z Kravař, nejvyšší komorník olomoucký, hned dal do desk zapsati svůj odpor, že oba bratří drží Hustopeče od něho a jeho otce jako manové, jsouce povinni jemu sloužiti. Beneš měl za (druhou?) manželku Marketu z Otaslavic, které matka Bolka, vdova po Mikšovi z Otaslavic věnovala roku 1353 tři kopy na Třeštíně. Když Beneš I. po roce 1350 ujal se svého dědictví Kvasic, vzdal se r. 1359 dobrovolně zboží Hustopečského. Po Benešovi zůstaly 3 děti, jež se psaly po Kvasicích: Milota II. a Budiš I. a dcera Helena, kteréž bratří dali 10 kop na Záhlinicích a 6 kop věna na Olšovci."

Dr. Dvorský nemoha se dopátrati potomků Beneše z Benešova a z Kvasic, dal se zlákati dvěma jmény v rodě pánů Benešoviců tak oblíbenými, Milotou a Benešem de Brandis, které našel v deskách zemských. Považuje přídomek „de Brandýs" za zkomolený „de Branic". A poněvadž bratří „de Brandýs" neměli vlastního statku a užívali jen dočasně statku hustopečského jako manství od pánů z Kravař, dal Dvorský statek kvasický do zástavy. Jeho majetník Beneš z Benešova musel se se svým prastrýcem Milotou odstěhovati do Čech, aby tam sloužil svému strýci, proboštovi Tobiášovi, jako správce jeho statku benešovského se sídlem na Konopišti. Tam ho nechává umříti okolo r. 1327. Jeho synové, vrátivše se na Moravu, nemohou na svůj statek kvasický, poněvadž je v zá-

stavě; musejí se spokojiti s manstvím hustopečským a sloužiti pánům z Kravař. Teprv jejich synové dostanou se na svůj dědičný statek kvasický.

Tyto údaje Dvorského nejsou správné. Přídomek „de Brandýs" není zkomolený „de Branic". Není možno, aby se do desk zemských zapisoval po celé půlstoletí zkomolený přídomek některého pána. Kdyby jej byl napsal písař jednou chybně, byl by jej opravil při druhém zápisu. Pan Jan z Kravař věděl zajisté, jaký přídomek má jeho man; při zápisu do desk byl jako komorník přítomen, podává 7. února 1349 odpor proti tomu, že Milota de Brandýs vzdává svému bratru Benešovi dědičně Hustopeče, že k tomu práva nemá, neboť zboží hustopečské drží Milota a Beneš jako manství od něho a od jeho otce, ale neodporuje tomu, že jsou bratří zapsáni s přídomkem „de Brandýs" místo „de Branic". 12. ledna r. 1353 vkládá do desk paní Bolka, vdova Mikše z Otaslavic, své dceři paní Margaretě, manželce pana Beneše „de Brandis", 3 hřivny roční činže ve vsi Třeštíně; a 30. června 1359 vzdal p. Beneš „de Brandýs" zboží Hustopeče, které jako manství držel, pánům Janovi a Drslavovi, bratřím z Kravař a jejich dědicům.[1]

Manství se pan Beneš vzdal, ale ve službách pánů z Kravař zůstal a píše se dále s přídomkem „de Brandýs". 7. června 1372 svědčí Beneš de Brandýs s Alšíkem de Brandýs na listině, kterou Drslav z Kravař věnuje faře fulnecké jednu hřivnu ročního platu na záduší. Tu je Beneš de Brandýs podepsán jako hejtman na Fulneku. Alšík de Brandýs, syn Benešův, je také ve službách pánů z Kravař, neboť je nazývá svými pány, když 10. prosince 1391 založil záduší za sebe a svou manželku Anežku, odkázav 5 lánů v dědině Děrném klášteru sv. Augustina v městečku Fulneku, založenému od jeho pánů Beneše a Lacka z Kravař.

Smil de Brandis je 9. ledna 1371 ve službách biskupa olomouckého jako purkrabí na Hukvaldech.[2]

Mikuláš de Brandis, jinak de Teufelsdorf (Čertova Lhota, nynější Mariánské Hory) přijal 1396 léno na tuto ves od biskupa olomouckého a Jan de Brandis držel 1408 léno biskupské dvůr v Želči.[3]

Vdova po Beneši de Brandýs (asi druhá jeho manželka) jmenuje se ještě r. 1407, 10. ledna, když Erhart z Kunštátu vkládá Elšce, vdově de Lestnic, vdově někdy Beneše de Brandýs, věno ve vsi Boršově; a Boček z Kunštátu vkládá své sestře Elšce, vdově někdy Beneše de Brandýs 3½ hř. gr. roční činže věna na Švábenicích.[4]

Není tedy přídomek „de Brandis" zkomolený „de Branic", nýbrž je to pravý přídomek vladyckého rodu, který na Moravu přišel z Čech, z Brandýsa nad Orlicí. Potomek Beneše z Brandýsa je také Jan

[1] Desky zem. olom. I. 100, 101, 252, 622.
[2] C. d. M. X. p. 186, č. 162; XII. p. 47, č. 57; a X. p. 123, č. 101.
[3] Lechner, Manské desky II. 16, a III. 26.
[4] D. z. ol. VII. 380 a 382.

Jiskra z Brandýsa, slavný válečník, jehož král Zikmund najal r. 1437 do svých služeb a jmenoval ho neobmezeným velitelem vojska proti Turkům.

Ani co do času nemůže býti Beneš z Brandýsa otcem bratří Miloty a Budíše z Kvasic. Oba rody vyskytují se v deskách zemských současně. Milota a Beneš z Brandýsa r. 1349 jako manové ve službách pánů z Kravař; Milota a Budiš z Kvasic jako majetníci statků kvasického a tlumackého, kteří kupují roku 1353 půl Těšnovic a půl Kotojed a vykazují své sestře 10 hřiven věna na Záhlinicích a 6 hřiven na Olšovci. R. 1358 bratří Kvasičtí se sstúpli se svým zbožím, a Beneš z Brandýsa se r. 1359 vzdává manství hustopečského. Budiš z Kvasic je r. 1368 a bratr Milota r. 1372 mrtev, kdežto Beneš z Brandýsa je toho roku ještě hejtmanem na Fulneku. Možno-li se domnívati, že by byl otec dal statky svým synům a sám se svým bratrem že by se byl dal do služby jiného pána a v té službě setrval i po smrti svých synů, nic se nestaraje o sirotky po nich pozůstalé, kterých se ujímají páni ze Šternberka?

Není Beneš z Brandýsa ani z Branice otcem pánů bratří kvasických ani se statku kvasického po r. 1350, jak napsal dr. Dvorský, neujal, neboť nebylo dědictví jeho.

Dědici statku kvasického a tlumackého byli potomci Beneše z Benešova.

MILOTA A BUDIŠ (BUDISLAV) BRATŘÍ NA KVASICÍCH A TLUMAČOVĚ PŘED ROKEM 1348—1372.

V deskách zemských nenacházíme zápisu o tom, kdy se zboží tlumacké připojilo kupem, věnem, spolkem nebo dáním ku statku kvasickému. Nacházíme je již spojené, neboť bratří kvasičtí, Milota a Budiš, vložili do desk své sestře Heleně 10. ledna 1355 na vesnicích k tlumackému statku příslušných, na Záhlenicích 10 hř. a na Olšovci 6 hř. roční činže věna.[1] To je důkazem, že byly oba statky již před založením Desk zem. spojeny a majetkem Beneše z Benešova a po něm jeho synů.

Již r. 1353 koupili oba bratří od Racka (= Radíka, Radslava) a Ješka (= Jana) bratří ze Zborovic, půl Těšnovic a půl Kotojed s polovicí patronátního práva v Těšnovicích i se vším příslušenstvím těch polovic, rolemi, lukami, pastvinami a lesy.[2]

Až do r. 1358 byli bratří kvasičtí nedílni, t. j. oba vládli na svých statcích společně, oba jich společně užívali, oba společně kupují statky těšnovský a kotojedský, oba společně vykazují věno své sestře v Záhlinicích a v

[1] D. z. O. I. č. 386.
[2] Tamtéž č. 302.

Olšovci. Ale toho roku se asi podělili tak, že starši Milota si ponechal statek kvasický a Budiš dostal statek tlumacký. Téhož roku se však spolu se vším svým zbožím sstúpli, čili jeden druhého vzal do spolku na své zboží.[1]

★

Poněvadž často bude řeč o stupku nebo o spolku, třeba věděti, jaký to mělo význam a jaké následky. Stupník nebo společník měl na majetek totéž právo, jako ten, kdo ho do spolku vzal. Aby statek, jehož majetník by umřel bez právních dědiců, nepadl jako majetek bez pána podle tehdejšího práva na zeměpána, hleděly si to spřízněné rody pojistiti tím způsobem, že s povolením zeměpána uzavřely mezi sebou smlouvu, která se pak vložila do desk zemských. V ní zavázaly se ty osoby nebo rodiny k vzájemnému dědění svých statků. Na př., kdyby Milota umřel bez mužských dědiců, dědí po něm statky jeho stupník Budiš, a naopak, kdyby Budiš umřel bez dědiců, dědí jeho statky bratr Milota. Tomu se říkalo „stúpli se" (latinsky: sunt congressi), anebo M. vzal na spolek nebo do spolku B., čili M. a B. se spolčili vším svým zbožím.

Nejčastěji spolčovali se bratři, měl-li každý svůj vlastní statek, častěji též strýc se syny po svém bratru; ale i matka vdova mohla vzíti do spolku na své věno své děti. Takto spolčené osoby nesměly bez svolení svého stupníka nic od svých statků odprodati, ani statek ničím zavaditi. Chtěl-li jeden ze stupníků pohnati koho k soudu, musel to s ním učiniti i jeho stupník. Byl-li jeden žalován, musel býti i druhý stupník žalován, jinak byl půhon neplatný.

★

Roku 1365 ten den po sv. Janu Křtiteli, t. j. 25. června, byl Milota z Kvasic přítomen na sněmu v Olomouci a dal do desk zapsati tento vklad: Pán Milota z Benešova, jinak z Kvasic, vykázal své manželce Alžbětě své zboží Kvasice, městečko s tvrzí, mlýn, dědiny Bělov, Újezdec, Novou ves, Střížovice, Ohniškovice, Kladruby a Sulimov s lesy a se vším příslušenstvím, plným právem a panstvím jak to sám držel, v 80 hřivnách grošů jako věno; a to tak, aby paní Alžběta směla toto zboží, kdyby měl pán Milota dříve s tohoto světa odejíti než ona, držeti, pokud by stavu svého vdovského nezměnila. Kdyby však měla vdovský změniti (znovu se provdati), mají dědicové p. Milotovi paní Alžbětě 80 hřiven vyplatiti a sami se v to zboží uvázati a budou je míti úplně v moci.[2]

Milota tu rozhoduje o svém statku bez souhlasu svého stupníka bratra Budiše. Z toho lze souditi, že byl Budiš toho času již mrtev. Že umřel 24. března, toho se dovídáme z listiny, dané v Olomouci 12. března 1369, kterou Pavel z Holštajna vykazuje na své vsi Týnci, na hrani-

[1] Tamtéž č. 509.
[2] D. z. O. I. č. 783 a 823.

cích uherských ležící, jednu hřivnu roční činže, chtěje prospěti duši někdy pana rytíře Budiše z Kvasic, aby bylo v kostele olomouckém každoročně konáno v den jeho úmrtí, totiž ve vigilii Zvěstování Panny Marie, anniversarium. Dáno v Olomouci 1369 v den sv. Řehoře papeže (12. 3.).[1]

MĚSTEČKO TLUMAČOV.

Po smrti Budišově spadl jeho statek Tlumačov s příslušnými vesnicemi na jeho stupníka, bratra Milotu. Ten jako v předtuše své nedaleké smrti založil 11. dubna 1368 na Velehradě záduší za své předky, za svou manželku a za sebe. V zádušní listině je poprvé zmínka o městečku Tlumačově. Ne proto po prvé, jako by se byl stal Tlumačov teprv městečkem, nýbrž proto, že ještě nebylo příčiny ani příležitosti v zápisech nazývati Tlumačov městečkem na rozdíl od příslušných k němu vesnic. Kvasice se také po prvé objevují jako městečko v zápisu desk zemských výš uvedeném, když se píší s příslušnými vesnicemi.

Listina velehradská zní v překladu z latiny: „Poněvadž není na světě nic jistějšího než smrt a nic nejistějšího než hodina smrti, proto třeba, aby se každý, pokud může, postaral o spásu své duše tím, že se zřetelem na stonásobnou odměnu, kterou Spasitel štědře slibuje tomu, kdo ve jménu Jeho v tomto životě něco daruje a se toho odříká. Já tedy, Milota z Kvasic, známo činím všem nynějším i budoucím, kdo tu listinu uzří, čísti nebo slyšeti budou, že jsem po zralé úvaze s radou a se souhlasem těch, jichž souhlasu při takovém zákonitém jednání podle práva pohledati třeba, za spásu duší našich předků blahé paměti, jakož i za zdraví paní Alžběty, milované mé manželky, i za své zdraví řádně a rozumně odkázal, daroval a odevzdal a přítomnou listinou vzdávám nábožným mužům, opatovi a konventu kláštera Velehradského a jejich nástupcům na jejich výživu na všecky budoucí časy tři hřivny grošů pražských denárů, čísla a rázu moravského, čistého a jistého platu, který mají opat a konvent ve dvou lhůtách ročně, a sice půldruhé hřivny o sv. Janě v oleji (t. j. 6. května) a v den sv. Havla (t. j. 16. října) též tolik bráti z naší vsi Olšovce a z jeho příslušenství, kterážto ves leží blízko mého městečka Tlumačova. Rychtář té vsi bude ten plat vybírati a buď on anebo já a moji nástupci dodáme je napočítané do kláštera a odevzdáme opatovi a konventu. Tito mne za to laskavě přijali za řádového bratra, abych měl podíl na jejich modlitbách a na všech skutcích, které svým duchovním cvičením vykonají.

Kdyby se však státi mělo, čehož Bůh nedej, že by se plat za některou lhůtu neodvedl, tu hned rychtář a dva kmeti (scabini = konšelé = přísežní) té vsi, napomenutí úředníkem klášterním, musejí se odebrati do města Kroměříže na pravé ležení v domě počestném dle obyčeje zemského a odtud neodcházeti, dokud ten plat i škody, které opožděným placením utrpěli, nebudou jim úplně nahrazeny. Kdyby po osmidenním nepřetržitém ležení

[1] C. d. M. X. 87, č. 62.

nebyl plat a škody zaplaceny, dává se opatovi a konventu tímto listem moc a právo, aby naše lidi, které by koli na našem zboží a kdekoli na kterémkoli místě, v městech, v městečkách anebo ve vsech zajali, do vězení dali a v něm je drželi a v zástavu brali věci i lidi tolikrát a tak dlouho, dokud se jim úplného zaplacení nedostalo.

Kdyby však ves Olšovec byla ode mne předána jiné osobě, anebo kdyby jejím spustošením, což Bůh nedej, nebo jiným způsobem k tomu došlo, že by z ní nemohl řečený plat bráti, tehdy hned mohou si dle libosti vyvoliti jinou ves na mém zboží, kdekoli je mám, a já slibuji, že jim dám a vykážu na ní tutéž stálou a trvalou činži, aby ve svých důchodech nebyli zkráceni. Slibuji též očistiti tento plat, ať se bude bráti ze vsi Olšovce, nebo z jiného zboží, ode všech nároků kohokoli, ať je stavu a hodnosti jakékoli, a svým nákladem učiniti jej úplně svobodným.

Ještě tuto podmínku přidávám: kdybych já nebo moji nástupci vyplatili opatovi a konventu 30 hřiven grošů, budou oni povinni zjednati si za ně roční stálý plat. Anebo kdybych se svolením našeho pána markraběte sám zakoupil v sousedství kláštera stejně cenný plat, který by jim pak náležel, pak byl bych všech výš uvedených slibů prázden a osvobozen.

Na svědectví toho všeho a na potvrzení věčné trvalosti napsal jsem tuto listinu a dal přivěsiti pečeť svou i pečeti pánů, Matouše ze Šternberka, ujce svého, a jeho syna Alberta, jakož i Ješka z Bilovic, řečeného Kužel a Jeronyma z Buchlovic. Dáno a psáno ve zmíněném klášteře léta tisícího třistého šedesátého osmého, v úterý v týdnu velikonočním.[1]

Nadační roční plat 3 hřivny vězel na vsi Olšovci až do jejího zániku. Za válek husitských, kdy i mniši velehradští byli povražděni a klášter z velké části rozbořen, nebyl plat vyplacen. Po ukončení války domáhá se r. 1437 opat Štěpán na tehdejších držitelích soudně toho platu, o čemž na svém místě bude ještě řeč.

Když se p. Milota byl postaral o spásu duše své a když byl pro případ své smrti zajistil své manželce živobytí na svých statcích, odevzdal své ještě nedospělé dítky v ochranu a péči svého ujce Matouše ze Šternberka,[2] s nímž vstoupil do spolku 13. července 1368 s povolením markraběte Jana. Stupek ten je zapsán do desk brněnských 6. července 1369, protože jak p. Matouš, tak p. Milota měli některé statky na Brněnsku; do desk olomouckých je stupek zapsán teprv 11. ledna 1371. V brněnských deskách je jen krátký výtah zapsán: „Milota, pán Kvasic, stúpil se s pánem Matoušem ze Šternberka a s jeho dědici se vším zbožím, kdekoli je mají." Do desk olomouckých zapsána je celá smlouva: „My Jan Boží milostí markrabě moravský, oznamujeme, že před nás předstoupil věrný náš šlechtic Milota z Kvasic, jenž se vším a jednotlivým svým zbožím, kdekoli je

[1] tt. X. 28. č. 37.

[2] Když byl p. Matouš ze Šternberka ujcem Milotovým, byla sestra páně Matoušova matkou Milotovou.

má, jmenovaným nebo nejmenovaným, sstúpil jen s šlechticem p. M a t o u š e m z e Š t e r n b e r k a a ne s jeho dědici s takovou podmínkou, kdyby M a t o u š z e Š t e r n b e r k a nastoupil cestu všelikého těla (= umřel), tehda má býti M i l o t a z K v a s i c toho stupku sproštěn a svoboden. Kdyby však synové a dědici p. M a t o u š o v i všichni pomřeli, tehda všecko jeho zboží spadne na M i l o t u z K v a s i c. A kdyby M i l o t a z K v a s i c dříve na věčnost odešel, tehda jeho synové a dědici musí býti pod mocí a ochranou M a t o u š e z e Š t e r n b e r k a. Kdyby však tito synové umřeli, tehda všecko zboží M i l o t y z K v a s i c spadne na M a t o u š e z e Š t e r n b e r k a. Aby tento stupek byl do desk zemských vložen, ustanovili jsme pana O l d ř i c h a z B o s k o v i c za posla, nařizujíce mu, aby tento stupek do desk zemských vložil. Stalo se v přítomnosti Naší a šlechticů Henryka z Lipy, Oldřicha z Boskovic, Henryka z Drnholce, Hertlína z Lichtenšteina, Stibora z Cimburka a Petra Hechta z Rosic, našich věrných a mnoha jiných baronů, našich milých. Na svědectví toho nařídili jsme s jistým naším vědomím přivěsiti naši pečeť.

Dáno v Brně, den sv. panny Markety (13. července) leta Páně 1368."[1]

Oba stupníci jsou r. 1373 již mrtvi. M a t o u š z e Š t e r n b e r k a, jenž byl nejvyšším komorníkem cúdy brněnské je naposled na sněmu brněnském 24. března 1371. R. 1373, 1. července je již jeho syn J e š e k z e Š t e r n b e r k a a z L u k o v a nejvyšším komorníkem cúdy brněnské. Jeho bratr Z d e n ě k z e Š t e r n b e r k a je také tam na sněmu přítomen; ale M i l o t a z K v a s i c nebyl na sněmě ani v Olomouci ani v Brně. Po něm pozůstalí dva synové,

BENEŠ A BUDIŠ

neměli ještě zákonitého stáří. A poněvadž pan M a t o u š ze Š t e r n b e r k a, pod jehož mocí a ochranou měli sirotci býti, již byl mrtev, ujali se sirotků jeho synové Z d e n ě k a J a n (= Ješek) z e Š t e r n b e r k a a stúpli se se svými statky, které mají na té straně řeky Moravy, která patří k cúdě olomoucké, se statky sirotků po M i l o t o v i, B e n e š e a B u d i š e, s takovou podmínkou, že, kdykoli by oni sirotci přišli k deskám zemským a přáli si výmazu stupku, musí se stupek beze všeho odporu vymazati. Poslové k deskám jsou C t i b o r z C i m b u r k a a z T o v a č o v a a O l d ř i c h z B o s k o v i c, kteří prohlásili, že to činí se svolením pana markraběte. Poznámka: páni bratří, Z d e n ě k a J a n z e Š t e r n b e r k a, slíbili v přítomnosti úředníků, že věrně a rádi dají svůj souhlas k výmazu, když to budou sirotci žádati; kdyby páni Z d e n ě k a J a n nechtěli ten stupek a spolek, jejž učinili, vymazati, mají sirotci míti plnou moc, sami jej vymazati a úředníci musí výmaz bez vší překážky vykonati.

[1] D. z. Br. V. 283, a D. z. Ol. II. 2.

Tento stupek dali Z d e n ě k a J e š e k z e Š t e r n b e r k a a z L u k o v a vymazati teprve v lednu 1384.[1]

Mezitím stupili se spolu r. 1381 (do desk vloženo 17. ledna) bratří B e n e š z K v a s i c a B u d i š z K v a s i c se vším zbožím, které mají a které míti budou i se svými dědici, budou-li jaké míti. V tom případě, že by oba umřeli bez dědiců, musí podíl a část B e n e š o v a padnouti na p. V o k a, nejvyššího komorníka a na L a c k a, bratří z K r a v a ř; podíl však a část B u d i š o v a má padnouti na Z d e ň k a z e Š t e r n b e r k a a z L u k o v a; jejich dědicové jsou však ze stupku vyloučeni.[2]

★

Že již v té době měl každý pán svého žida, jenž ho v čas potřeby opatřoval penězi, jenž však také uměl bráti lichvářské úroky, toho ukázkou je zápis, jímž se sedm šlechticů, mezi nimi i naši mladí páni, zavazuje pěti židům platiti 81% úroků, jestli v určité době nesplatí svůj dluh. Zápis zní: „D l u ž n í c i J e š e k a Z d e n ě k z e Š t e r n b e r k a a z L u k o v a, A l b e r t a V i l é m z e Š t e r n b e r k a a z e S v ě t l o v a, B e n e š a B u d i š z B e n e š o v a a z K v a s i c a B o h u š z e S a z o v i c a z F r y š t á t u, všichni i se svými dědici slibují společně a nedílně opatrným židům v Jičíně, J u d i t ě, vdově po B e n e š o v i, J o r d a n u, bratru téhož Beneše, M e r k l í n u Š a c h n i c o v i a otci D a n i e l o v i a jejich přátelům, manželkám a dítkám a k rukoum žida M a c h á č e v K r o m ě ř í ž i a jeho dědiců, že svůj dluh 73 hřiven (hřivna po 64 groších) do svátků Narození Kristova nejprv příštího zaplatí, na to dávají zástavní právo na všecko své movité i nemovité zboží. Kdyby nezaplatili, má hned od toho dne každý příští týden přirůsti na každé hřivně úroků jeden groš pražský.[3] A nad to ještě mají dva z nich, kteří budou od židů vyzváni, poslati dvě rytířské osoby s dvěma koňmi a s dvěma pacholky d o l e ž e n í do Jičína nebo do Kroměříže, neb do Brna anebo do jiného od židů jim jmenovaného, ale nejdále 14 mil vzdáleného města, do počestného domu, který jim židé určí, a odtud nesmí vycházeti, dokud nezaplatí onen dluh i s úroky, aniž by se dovolávali kanonického nebo občanského práva. Zavazují se také, že sami svých statků nikomu v zástavu nedají, ani nedopustí, aby se jich nějaká vyšší moc zmocnila anebo je v zástavu dala, dokud nebude zadost učiněno všem napřed psaným podmínkám. Potvrzujeme to svými pečetěmi v úterý, den sv. Jana Křtitele léta Páně 1383".[4]

Po druhé již je tu řeč o „ležení" a mnohý čtenář neví, co ležení bylo a jak se konalo, proto něco o něm.

[1] Tt. II. 348 a IV. 430.
[2] Tt. IV., 203.
[3] To by dělalo přírůstku každý týden 73 grošů čili 1 hřivnu 9 grošů a za rok = 52 týdnů 59 hřiven 13 grošů, což jest 81%.
[4] C. d. M. XV. p. 202, č. 235.

LEŽENÍ.

Dlužní listy byly vydávány, aniž se rukojmí zavazovali k ležení; ano byly dávány i bez rukojmích. Rukojmí měli jen zvýšiti jistotu věřitele. V starší době pozbyl rukojmí, nemohl-li platiti, svou osobní svobodu, které však nabyl hned, když vyplatil zaručenou sumu. Tato tvrdost obyčejového práva zmírnila se v době rytířstva. Rytířská čest nedopouštěla, aby byl rytíř zbaven osobní svobody, leč by se dopustil lenní zpronevěry. Když tedy nemohl rytíř býti zbaven osobní svobody, nastoupila na místě dřívější ztráty osobní svobody dobrovolná dočasná vazba, které se rukojmí nemusel sám podrobiti; bylo mu totiž dovoleno poslati místo sebe panoše. Není tedy ležení vazba uložena výrokem soudním a žádný rukojmí nemohl býti přinucen výrokem soudním jíti do ležení.

Ležení je pokuta, kterou si rukojmí sami uložili, kdyby nevykonali, k čemu se zavázali v dlužním listě.

Nezaplatil-li dlužník v ustanovený čas svůj dluh, byl věřitel povinen jej upomínati. Nezaplatil-li ani potom, obeslal věřitel dlužníka, aby vjel do ležení, což se oznámilo i jeho rukojmím. Tito pak tázali se dlužníka, může-li platiti, neb chce-li vjeti do ležení. Dal-li zápornou odpověď, nastala rukojmím povinnost vjeti do ležení. Obyčejně bylo na dlužním listě šest rukojmích. Věřitel vybídl pak dva z rukojmích, aby vjeli do ležení a ti byli povinni vjeti buď osobně do města věřitelem jim určeného a v počestné hospodě jim též vykázané ležeti, z ní nevycházeti ani vyjížděti, anebo místo sebe poslati panoše stavu rytířského s jedním pacholkem a se dvěma koňmi. Nebyl-li dluh zaplacen do 14 dní ode dne vyzvání do ležení, tehdy hned druzí dva rukojmí, kteří budou napomenuti, do ležení vjeti museli k oněm prvním děma rukojmím, anebo za sebe poslati panoše s jedním pacholkem a s dvěma koňmi. Po 14 dnech, nebyl-li dluh ještě zaplacen, přišli na řadu poslední dva rukojmí, tak že potom bylo v ležení 6 panošů, 6 pacholků a 12 koní. Výlohy s ležením spojené, t. j. pokrm a nápoj pro ležáky a píci pro koně, dodával hospodář, u něhož leželi, na účet dlužníka. Aby hospodář nepřetahoval ležáky, byly ustanoveny ceny za pokrmy a nápoje i za píci pro koně, a ležáci museli po 6 týdnech s hospodářem účtovati a zatím ze svého zaplatiti. Účty musel hospodář uschovati, aby je měli rukojmí za doklad, kdyby byli nuceni dlužníka žalovati o náhradu útrat ležáckých. Věřitel musel, když určil hospodu k ležení, odevzdati hospodáři té hospody dlužní list. Dělo se to proto, aby byla rukojmímu, který by snad zaplatil v době ležení svůj podíl a tak z ležení se vysvobodil, jeho pečeť od dlužního listu vrácena a také proto, aby se podvodníci nemohli vydávati za ležáky a vylouditi od hospodáře ony výhodné ceny za stravu a nápoj, za které je hospodář byl povinen ležákům dávati. Ležení trvalo dotud, dokud buď dlužník sám nezaplatil svého dluhu, anebo dokud za něho nezaplatili rukojmí, každý svou šestinu dluhu. Trvalo-li ležení již tak dlouho, že útraty ležáků rovnaly se již obnosu dlužnímu i s úroky, pak nastala exekuce dlužníka a zvod na jeho statek, a potom ležení

skončeno. To však jen za časů pokojných; v čas války, kdy zemský soud nezasedal, směl věřitel držeti rukojmí v ležení i léta, tak dlouho, až buď oni, nebo dlužník zaplatili; pak ovšem útraty ležácké převyšovaly dluh i s úroky.

★

Bratří Beneš a Budiš byli svými statky poděleni již r. 1381, neboť ve stupku s Vokem a Lackem z Kravař mluví se o dílu Benešově a o dílu Budišově. Zřejměji se to ukazuje ve stupku Budiše z Kvasic s Petrem z Kravař, který učinil r. 1384. Budiš sám bere Petra z Kravař i jeho dědice do spolku na všecko své zboží, které má nebo míti bude a které je jeho vlastní, s takovým dodatkem, že, kdyby umřeli, Budiš i jeho bratr Beneš bez pozůstalých dědiců, má Budišův podíl spadnouti na Petra a jeho dědice. A ještě dodává, kdyby se Budišovi zalíbilo tento stupek vymazati, že to bude moci učiniti, jsou-li Petr a jeho dědicové přítomni nebo nejsou.[1]

Bratří Beneš a Budiš rozdělili si statky zděděné tak, že Beneš podržel si zboží na pravé straně řeky Moravy, Kvasice s tvrzí a příslušnými vesnicemi, a Budiš zboží na levé straně, Tlumačov s příslušnými vesnicemi. Oba však sídlili na tvrzi v Kvasicích. V Tlumačově nebylo tvrze, sídla panského; nikdy se také nepíše Budiš s přídomkem „z Tlumačova“.

Na Trávníku seděl v té době Dalibor z Trávníka, jenž ustanoviv 8. ledna 1379 Onšíka z Chvalkovic za poručníka svých nedospělých dítek a svého zboží umřel roku 1383. Pozůstalá po něm vdova měla na Trávníku zajištěno 88 hřiven věna a mimo to zůstaly po nebožtíku Daliborovi dluhy u židů (Dale) i jinde. Aby mohl věno vdově a dluhy zaplatiti, prodal Onšík z Chvalkovic zboží trávnické Budišovi z Kvasic a sice tvrz a ves Trávník s lesy, lukami, řekami, pastvinami a s jiným příslušenstvím.

Proti tomu prodeji podal odpor ujec sirotků Henslík z Kovalovic, namítaje, že Onšík neprodal toho zboží pro věno vdovino a pro dluhy u židů a jinde, nýbrž pro své vlastní dluhy a že je prodal, když sirotci neměli ještě přirozená léta. Odpor ten opakoval v letech 1385, 1386, 1389, 1391 až 1393, ale všecky odpory byly marny. Zboží trávnické zůstalo již dědičně Budišovi z Kvasic a jeho synovi.[2]

Sirotek Dalibora z Trávníka jménem Bohunek stal se na prosbu Beneše z Kvasic z milosti olomouckého biskupa Jana r. 1401 stupníkem Václava Mazance z Prakšic na ves Prakšice.[3]

Budiš prodal Bedřichovi z Lulče téhož roku, kdy koupil Trávník, všecko, co držel ve vsi Zvonovicích u Vyškova.[4]

★

[1] D. z. Ol. IV., 358.
[2] D. z. Ol. IV. č. 398, 399, 528, 616, 741; VI. 6, 238, 389.
[3] C. d. M. XIII. p. 123, č. 115.
[4] D. z. Br. VII. 145.

Farářem v Kvasicích byl r. 1387 Hanuš, syn Majnušův z Mlekovic. Je jmenován na listině z 14. dubna t. r. dané v Kroměříži, kterou otec Majnuš, Hanuš, farář v Kvasicích, Hereš a Vznala, synové Majnušovi dali za spásu duší svých předků i nástupců půldruhé hřivny roční činže na svém zboží dědičném Slavíkovicích u Rousinova oltáři sv. Michala a Václava od svých předků postavenému v Pustiměři.[1]

★

Roku 1361 byli bratří Beneš a Budiš přítomni na sněmě v Olomouci po sv. Janě Křtiteli t. j. po 24. červnu a dali si zapsati do desk stupek: „Beneš z Kvasic a Budiš z Kvasic, bratří, se vším zbožím, které teď mají nebo míti budou, „stupili su sě" (psáno: stupyly su sye).

Následkem stupku bude jeden potřebovati souhlasu druhého, když bude něco ze svého statku odprodávati. O tom svědčí dva další zápisy v deskách zemských: 1. „Budiš z Kvasic prodal dědičně Heršovi, řečenému Smetana, a jeho dědicům ves Záhlinice celou, s lidmi, s mlýnem, lukami, pastvinami, lesy, chrastí a s jiným příslušenstvím k té vsi patřícím, takovým právem a panstvím, jak sám to držel, nic sobě ani dědicům tam neponechávaje, a Beneš, bratr jeho stupný dal k tomu svůj souhlas."[2]

2. „Beneš z Kvasic prodal k dědičnému držení Benešovi z Tlustomast půl vsi Těšnovic a půl vsi Kotojed s lidmi činžovnými a se vším jiným jejich příslušenstvím plným právem a panstvím a zejména patronátní právo kostela v Těšnovicích a všecko ostatní tak, jak to sám držel, nic sobě ani svým dědicům neponechávaje, a Budiš z Kvasic, jeho bratr stupný s tím souhlasí."

Téhož roku stupili se ještě oba bratří s pány z Kravař na takový způsob, že, kdyby Budiš umřel bez zákonitých dětí a kdyby i Beneš bez zákonitých dětí umřel, pro ten případ dává Budiš podíl svůj Petrovi z Kravař a jeho dědicům a Beneš dává podíl svého zboží Lackovi z Kravař a jeho dědicům; tak že, kdyby oba bratří, bez zákonitých synů umřeli, bude Petr z Kravař míti podíl Budišova zboží a Lacek z Kravař bude míti podíl Benešova zboží.[3]

Roku 1392 se Budiš oženil, vzal si za manželku šlechtičnu Kateřinu z Lomnice, jíž markrabě Jošt slibuje dáti věno zápisem ze dne 16. září t. r.: „Jošt, markrabě a pán Moravy, známo činíme všem: Protože si šlechtic Budiš z Kvasic vzal za manželku šlechtičnu Kateřinu z Lomnice, slibujeme my především, a my Puška z Kunštátu, Vilém z Pernštejna, Sulík z Radkova a Filip ze Svojenova, rukojmí za pana markraběte, všichni společně a nerozdílně též slibujeme, že vyplatíme

[1] C. d. M. X. p. 376, č. 122,
[2] D. z. Ol. VI. č. 249 a 250.
[3] tt. č. 251 a 252.

zmíněné Kateřině k věrným rukám[1] Budiše a Beneše, bratří z Kvasic a Jana ze Šternberka a z Lukova 200 hřiven grošů pražských věna na příští svátek sv. Jiří, anebo jí vykážeme 20 hřiven grošů roční činže právem věna ve 200 hřiven grošů na zboží svobodném a nezávadném k věrným rukám výšpsaných pánů a podle obyčeje země Moravy při nejbližším sněmu panském, když budou otevřeny zemské desky buď v Olomouci nebo v Brně, ku které totiž cúdě to zboží bude patřiti, do desk vložíme; anebo položíme toho času při zemských deskách v Olomouci 200 hřiven grošů. A když se to stane, musí se tato listina vrátiti. Kdybychom něco z toho, co tuto slibujeme, neučinili, tehda my rukojmi, kdykolvěk budeme napomenuti od paní Kateřiny anebo od věrných rukou, musí kterýkoliv z nás poslati jednoho rytířského člověka s jedním pacholkem a s dvěma koňma do města Prostějova do domu počestného hospodáře, který nám bude vykázán, k vykonání povinného a obyčejného ležení. Z toho ležení nemáme vyjíti, dokud všecko výš slíbené nebude věrně splněno a dokud nebude také dosti učiněno za všecky škody, které naší nedbalostí buď paní Kateřina anebo věrné ruky utrpěly a které nám budou bez přísahy vykázány. Na důkaz toho jsou přivěšeny naše vlastní pečeti.

Dáno v Brně leta Páně 1392, den sv. Ludmily, který je před svátkem sv. evangelisty a apoštola Matouše (16. září)."[2]

Trvalo to pět let než markrabě svůj slib splnil. Zavinily to asi tehdejší nepokoje v zemi. Teprv roku 1397 v sobotu po sv. Prokopu, t. j. 7. července na sněmě v Olomouci vložil do desk markrabě Jošt paní Katruši, manželce Budiše z Kvasic, na zboží Tlumačově 600 hřiven na takový způsob, aby dala paní Katruše z těchto peněz Budišovi jménem věna 200 hřiven (t. j. ono věno Budišovi markrabětem slíbené) a zbývajících 400 hřiven má spadnouti také na Budiše, kdyby paní Katruše umřela dříve než on. Kdyby však umřel Budiš dříve než Katruše, pak má oněch 400 hřiven spadnouti na Katruši, jeho manželku a ona bude moci s nimi naložiti podle své vůle.

Téhož dne vložil Budiš své manželce Katruši ve vsi Trávníku na tvrzi a jejím vším příslušenství 300 hřiven grošů právem věna; Jan Klamoska z Lomnice (bratr její?) přijal toto věno.

Téhož dne ještě vložil Budiš své manželce Katruši 20 hřiven roční činže věna na tom zboží v Tlumačově, na kterém mu manželka vykázala 200 hřiven grošů. I to přijal Jan Klamoska z Lomnice.

Následujícího roku 1398 je Budiš se svým bratrem Benešem o sv. Janě Křtiteli přítomen na sněmě v Olomouci, ale r. 1399, ačkoli sněm byl v Olomouci po 13. lednu, nebyl na něm ani Beneš ani Budiš.[3]

O Budišovi nenacházíme již po roku 1398 žádných zpráv. Beneše

[1] Kdo byl „věrnou rukou", měl povinnost starati se o to, aby všechno, co je v listině obsaženo, bylo věrně splněno tomu, pro koho je listina udělána.

[2] C. d. M. XII. p. 85, č. 102.

[3] D. z. O. VI. č. 613, 651, 656, 739, 892.

z K v a s i c však nacházíme mezi knížaty, pány a rytíři, kteří byli dáni 4. března 1399 do k l a t b y. Co zavinili? Na odpověď podávám tu krátký úryvek

Z DĚJIN MORAVY TÉ DOBY[1]

Péčí markraběte Jana (1349—1375) povznesla se Morava k plnému rozkvětu hospodářskému. Jako český král Karel IV. v Čechách, tak i bratr jeho Jan na Moravě staral se s veškerým důrazem o zachování veřejného pořádku a pokoje. Soudy zemské konány rok co rok v Brně i v Olomouci. Každé porušení řádu zemského a násilí, provedené na majetku nebo životě, bylo přísně trestáno. Žádný pán ani rytíř nesměl bez svolení markraběte hrad si vystavěti. Obyvatelstvo, majíc bezpečnost majetku, dopracovalo se záhy v městech i na venkově kvetoucího blahobytu.

Markrabě Jan měl z druhého manželství tři syny: Jošta, Jana Soběslava a Prokopa. Aby zabránil všelikým sporům mezi nimi, vytkl již za živobytí (26. března 1371) přesně, co komu má z dědictví otcovského náležeti.

Nejstarší Jošt měl zděditi hodnost markraběte moravského se všemi právy a statky, vyjma ony, které přiřčeny jsou mladším bratřím. Tito pak mají k nejstaršímu bratru zachovati právě takový závazek lenního poslušenství, jakým povinen je markrabě moravský ke králi českému.

Druhorozenému Janovi Soběslavovi přiřčeny byly: hrad a město Bzenec, hrad Ostroh, Karlsburg, Rokštýn, Rabštýn s okolními dědinami a markrabská města: Ivančice, Pohořelice, Uh. Brod, Brtnice a Rouchovany.

Třetímu Prokopovi odkázán hrad Úsov, Bludov, Plankenberg, Napajedla s městečkem, ves Blučina a markrabská města: Přerov, Litovel, Uničov a městečko Kralice.

Jošt nazýval se starší markrabě nebo markrabě a pán. Oba mladší bratří měli užívati titulu markrabského, avšak nesměli z tohoto titulu vyvozovati žádných práv zeměpanských. Taková práva, jako na př. vybírati „bernu", t. j. všeobecnou zemskou daň, svolávati sněmy a soudy zemské, jmenovati úředníky zemské a soudce krajské (popravčí), peníze raziti, státní smlouvy uzavírati a podobné příslušelo jen staršímu markraběti." Mladší markrabata měla ve svých údělech jen taková vrchnostenská práva, jaká příslušela každému jinému pánu na jeho usedlostech. Z jejich moci vyňaty byly všechny kláštery, ležící v obvodu jejich údělů a podřízeny byly přímo pod moc Joštovu. Podobně neměl ani Jan Soběslav ani Prokop soudní moc nad pány a rytíři, nýbrž tito byli podřízeni zemským soudům, které svolávati měl právo pouze „starší markrabě" buď do Brna nebo do Olomouce.

Dne 12. listopadu 1375 zemřel markrabě Jan v mužném věku 54 let. Zanechal zemi moravskou svým synům na vysoký stupeň povznesenou, pokoj a pořádek byl obnoven, v lidu zmohl se blahobyt, jakého nikdo od dlou-

[1] Podle R. Dvořáka ve Vlastivědě Mor. str. 216 atd.

lých let nepamatoval. Markrabě byl pánem četných a výnosných statků, bohatá města odváděla jeho komoře ročně velké částky peněz.

Roku 1378 zemřel také jeho starší bratr, římský císař a český král Karel IV., odevzdav království české, vévodství slezské a větší část Lužice nejstaršímu svému synu Václavovi IV., který již za jeho živobytí zvolen byl také za krále německého. Druhému synu Zikmundovi dostalo se Braniborsko, a třetímu, Janovi, ostatní Lužice, totiž Zhořelecká.

Žádný ze synů markraběte Jana nezdědil dobrých jeho vlastností. Zvláště nejstarší, markrabě Jošt, nestal se důstojným jeho nástupcem. Dán mu sice od Boha jasný duch, ale špatní rádcové mnoho při něm zkazili. Měl náklonost k studiu učených spisů, které si vypůjčoval z knihoven klášterních. Byl také milovníkem umění, povolával na svůj dvůr znamenité umělce; také byl dobrým finančníkem a hospodářem. Ale tyto dobré vlastnosti ustupovaly vždy více do pozadí před špatnými stránkami jeho povahy: nemírná chtivost majetku, hašteřivost a svárlivost, zvláště s nejbližšími příbuznými, úskočnost a neupřímnost ke každému. Poněvadž pak ani jeho bratří nebyli o mnoho lepší, snadno si vysvětlíme, že Morava za dlouholetého panování markraběte Jošta (1375—1411) hluboko poklesla s onoho stupně pořádku a blahobytu, na který ji povznesla společná péče otce Jana a strýce Karla.

Po smrti strýce, císaře Karla, zahájili členové rodu Lucemburského v Čechách i na Moravě mezi sebou různice, které nepřestaly po celou dobu jejich života. Hned v prvních měsících po smrti otcově zdvihl Jošt rozepři s bratrem Janem Soběslavem o některá města moravská, hlavně Bzenec, Hodonín, Ostroh a Drnholec, které pak Jošt musel bratru svému vydati.

Do prvních let vlády Joštovy spadá též jeho spor s kapitulou olomouckou, za jehož trvání byl 12. ledna 1380 dán Jošt do klatby i s městskou radou olomouckou a na zemi moravskou uvalen interdikt, t. j. zákaz služeb Božích. Teprv po vyrovnání zbaven Jošt klatby a interdikt zrušen 20. února 1380.[1]

Brzy potom však čeládka Joštova zapálila kostel, hlavní chrám olomoucký, jehož střecha i s palácem biskupským docela shořela; nastal tudíž nový spor s biskupem Janem IX. I tento spor byl však brzy vyrovnán, když smírčí soudce, král Václav, rozhodl sporné otázky a určil náhradu za škody učiněné.

Mnohem horší byl spor, který měl se svým bratrem Prokopem, jenž odvolávaje se na závět otcovu, vystoupil rozhodně proti tomu, že si dal Jošt postoupiti úděl Jana Soběslava (jenž se po smrti biskupa Albrechta ze Šternberka stal r. 1381 biskupem litomyšlským) a maje na své straně hojně přívrženců z panstva moravského, zmocnil se, pokud mohl, hradů a měst Soběslavových. Krutá válka občanská rozzuřila se r. 1381 po Moravě a teprv osobní zakročení krále Václava učinilo jí přítrž. Spolu s Albrechtem III., vévodou rakouským a Vilémem, markrabětem míšenským, pronesl král Václav smírčí nález 7. května 1382, kterýmž statky po Janovi Soběslavovi oběma bratřím byly rozděleny. Ale smír tento nebyl trvalý. Oba bratří byli

[1] C. d. M. XI. p. 156, č. 172, a p. 160, č. 176.

co chvíle v nějakém nesváru a Morava nepřestávala býti dějištěm domácích válek.

Roku 1394 vešel Jošt v brannou jednotu s devíti vynikajícími pány českými, jejímž účelem zakrytým bylo, zbaviti Václava panství v Čechách. Nastaly pak války domácí v Čechách, které vrhaly temné stíny též na Moravu. Tu vypukly znovu kruté spory a vražedné války mezi oběma bratry, Joštem a Prokopem i jejich přívrženci, protože Prokop přidržoval se krále Václava. Stoupenci obou stran přepadali se navzájem na statcích, plenili je a pálili, vyháněli z hradů a dvorců jejich majitele a sami se uvazovali v jejich držení. Očitý svědek těchto událostí praví: „Nikomu není otevřen bezpečný přechod po veřejných cestách; neboť loupeže tím více se vzmáhají, čím beztrestněji se jimi smějí lupiči vychloubati. Všechno jest jim společným majetkem a co kdo z nich uchvátí, vyhlašuje za své oprávněné dědictví." O zpustošení kostelů a klášterů mluví markrabě Jošt sám v listě, jehož zlomek se zachoval:

„Jošt z Boží milosti markrabě a pán Moravy na budoucí památku: Je vůbec známo a netřeba na to důkazů, že pravá pocta a sláva spasení všech věřících a zvláště těch, kdo jsou ozdobeni hodností vznešených knížat, závisí opravdově a bezprostředně od samého Krista, jenž jest kníže světa. Není tedy pochyby, že je vhodno a spasitelno jeho poctu rozšiřovati a rozšířenou zachovati neporušenou. Naproti tomu nelze pochybovati, že bohaprázdni jsou ti, kdo se odvažují proti Nejvyššímu vztahovati ruce svatokrádežné, zmocňujíce se kostelů, svatých míst, osob církevních, statků i věcí Jemu uloupených. Došla vskutku k našemu sluchu nejurčitější zpráva, jak právě v minulém roce (1395), v době nedorozumění a rozepře mezi Námi a vznešeným knížetem Prokopem, bratrem naším, byla země Morava na mnohých místech vpádem ozbrojených lidí, kteří nejsou vedeni zákonem mírnosti a kázně, spustošena a rozmanitě trápena, a že toho času za naší nepřítomnosti v zemi, když jsme jinde důležitými věcmi byli zaměstnáni, byly kostely, kláštery, osoby církevní, práva, svobody, výsady, listiny, milosti, povolení, zvyky, obyčeje i lidé, jejich statky, domy, majetek i věci a mezi jinými a s jinými zvláště kostela olomouckého, napadeny a spustošeny, také od lidí naší strany; to se však nestalo z našeho rozkazu, tím méně s naším vědomím..."[1]

Oloupení nenašli potřebné právní ochrany, ježto ani zemské soudy se v ustanovený čas nescházely; sešly se v desítiletém období (1390—1400) v Olomouci pětkrát, v Brně pak jen dvakrát, ačkoli se dle zákona měly v každém tom městě dvakrát do roka shromažďovati. Právo osobní i majetkové pozbylo všeliké platnosti. Válčící strany nešetřily ani majetku oněch osob, které v tomto sporu neměly žádného účastenství. Sestra obou markrabat, Anna, manželka pána Petra ze Šternberka, vyžádala si od Prokopa písemné ujištění, že nebude v rozepřích svých s Joštem

[1] C. d. M. XII., p. 330, č. 363.

škoditi panství šternberskému, ani klášteru ve Šternberku a v Dolanech, které byly pod její ochranou.[1]

Za to však Prokop nešetřil statků kapituly a kostela olomouckého. Spolu s knížaty Janem Ratiborským, Semáčkem čili Samovitem Mazovským, Přemyslem a jeho synem Bolkem Těšínským, Konradem a jeho synem Bolkem Slezským a z Olešné, s četnými pány a rytíři moravskými, z nichž na předních místech jmenováni jsou páni: Ješek z Lukova a ze Šternberka a jeho syn Albert, Hynek, řečený Něstějka z Waldštejna, Havlík z Věřetic, Smil z Polehradic a z Kunštátu, Henryk a Hynek, bratří z Jevišovic, řečení z Kunštátu, Ondřej a Vaněk z Duba, Vaněk z Boskovic a z Černé Hory, Zikmund z Letovic, Vok z Holštejna a jeho syn Vok, Matouš z Tovačova a ze Strážnice, Beneš z Kvasic, rytíři: Zbyslav a Ondřej z Tvorkova, Henryk z Nevojic, Adam Běs z Kujavy, Henryk z Rokytnice, Henryk Hukvic, Přibik z Odlochovic, Hašek, purkrabí z Litovle, Pytfass, purkrabí v Úsově, Pešík z Klobuk, Miškušec z Pozlovic, ... Pešík Vitoslav z Lešan, ... Bohunek, purkrabí v Přerově, ... Markvart starší, někdy křižák, řečený z Jekve, Stanislav, hejtman v Bzenci, Mikšík, purkrabí v Bzenci, Mikuláš, farář v Ostrohu, ... Kabát, ... Ondřej z Turkova a z Benešova, ... Štěpán z Ronova, ... Valter z Ketře, ... Ješek, jenž rád pivo pije, ... Henryk z Donína, ... (všech jménem uvedených je 376) pustošil statky, dědiny a dvory, náležející kapitule, kanovníkům a jiným osobám kostela olomouckého, nevinné obyvatelstvo porubali neb do vězení odvlekli, statky i dědiny obsadili a velké poplatky z nich vybírali. Papež Bonifác IX. na všechny tyto škůdce uvalil 4. března 1399 klatbu.[2]

Když tak vznešené osoby nestyděly se loupiti a krásti, na jaký stupeň asi poklesl lid obecný, zvláště selský, který byl za Jošta uveden v úplné nevolnictví, tak že bez svolení svých vrchností nesměl se stěhovati. V tak bídném stavu octla se Morava z kvetoucího blahobytu za císaře a krále Karla a jeho bratra, markraběte Jana.

Dne 4. července 1401 Přemek kníže a pán země Opavské, Jan, biskup olomoucký a jeho kapitula, Erhart z Kunína města (z Kunštátu), Lacek z Kravař a z Helfenstejna, Petr z Kravař a z Plumlova a jiní páni moravští, „markrabini Joštovi služebníci", zavázali se, „že chtějí vésti markrabino Joštovo a zemské dobré a počestné protiv markrabí Prokopovi a protiv jeho pomocníkóm", brániti dalšímu porušování majetku a pomáhati si navzájem v dobývání těch statků, o které byli oloupeni.[3] Ale Prokop měl zase četné pány a zemany na své straně a neustával přepadati zvláště zboží kapituly olomoucké. Pověstnými mezi jeho stoupenci stali se dva: Ješek z Lamberka, příjmím Sokol, pro neobyčejnou rychlost a obratnost v boji, jehož hlavní hrad Langenberk čili Lamberk stál nedaleko od Března na levém břehu Oslavy na Znojemsku. Druhý byl Hynek Jevišovský z Kunštátu, příjmím

[1] C. d. M. XII., p. 223, č. 231.
[2] Tamtéž p. 455, č. 524.
[3] Tamtéž XIII., p. 125, č. 119.

„Suchý čert", krutý a neohrožený vojín. K nim družili se z vynikajících rodů šlechtických: Jan ze Šternberka a z Lukova a jeho syn Albert, Hynek z Waldštejna, Albrecht z Bítova, Havlík ze Zvěřetic, Smil z Kunštátu, Ondřej a Vaněk z Dubé, Vok z Holštýna, Vaněk z Boskovic a z Černé Hory, Zikmund z Letovic, Matouš Tovačovský z Cimburka, Beneš z Benešova, pán na Kvasicích a jiní. Všichni tito spolu s hejtmany hradů Prokopových a s četnými družinami plenili a loupili po celé Moravě a podnikali i loupežné vpády do Rakous.

Roku 1405 nebo 1406 zemřel markrabě Prokop. Byl surovým rytířem a lupičem, utvořil a zorganisoval četné tlupy žoldnéřské, jejichž hlavním zaměstnáním bylo pleniti, loupiti a zabírati cizí statky. Smrt jeho byla pro Moravu ulehčením.

Jinak bylo s markrabětem Joštem. Události posledních let dobře na něj působily, zkušenosti životní vytříbily jeho povahu. Odtud věnoval velkou péči povznesení Moravy, která byla v hlubokém úpadku. Zvláště podporoval kláštery a města, která byla pohubena od lupičů domácích i od cizích nepřátel.

Šlechta ovšem z velké části zvykla nevázanosti dob předešlých a podnikala se svými rotami i potom loupežné výpravy po Moravě i do Rakous, nedbajíc míru. Ale tomuto bohopustému řádění byl brzo učiněn konec.

Pověstný pán mor., Albrecht z Bítova, s 500 oděnci zmocnil se r. 1405 útokem pohraničního městečka Drozdovic, ale četní šlechtici, měšťané i sedláci vnikli nenadále do městečka a největši část jeho lidí porubali. Mezi padlými byl sám Albrecht.

Proti „Suchému čertu", Hynku Jevišovskému z Kunštátu, který rovněž v loupežích pokračoval, zdvihla se města spojenou mocí brannou. I podařilo se jim „Suchého čerta" zajati a do Brna dovézti, kdež po sedmidenním vyšetřování byl k smrti odsouzen a popraven (1409).

Poněvadž pak rotám lupičským nedostávalo se již markrabské ochrany, byly vymýceny brzo i v jiných částech Moravy.

Markraběte Jošta zachvátila smrt 18. ledna 1411, zemřel bezdětek a byl posledním potomkem moravské větve rodu Lucemburského a posledním nám známým markrabětem moravským. V posledních letech své vlády napravil mnohou chybu svého mládí a Morava se opět povznesla v mnohém směru.

KATEŘINA (KATRUŠE) Z LOMNICE.

Beneš z Kvasic a jeho bratr Budiš byli přívrženci mladšího markraběte Prokopa, s jehož rotami plenili statky církevní i statky straníků Joštových. Proto dán byl Beneš s ostatními přívrženci Prokopovými do klatby. Budiš byl onoho roku 1399 již mrtev, proto ho není mezi nimi. Že však byl odbojníkem markraběte Jošta, zabral mu tento ještě za živobytí jeho r. 1397 statek tlumacký a zapsal ho do desk zemských v ceně

600 hřiven grošů jeho manželce Kateřině, a tato zapsala manželu svému 200 hřiven grošů. Po jeho smrti směla paní Kateřina o svých 400 hř. gr. pořizovati volně a podle své vůle. Stala se tedy po smrti manželově sama paní statku tlumackého.

Beneš z Kvasic, jenž měl s bratrem Budišem spolek již r. 1391 učiněný, měl po jeho smrti statek tlumacký děditi; než markrabě Jošt toho nedovolil. Protože byl jeho odbojníkem, musel se dědictví vzdáti a statek tlumacký musel markraběti do desk zemských vložiti, což se stalo 10. ledna 1407. Beneš z Kvasic jinak z Benešova vložil do desk právem dědičným nejjasnějšímu knížeti pánu Joštovi, markraběti a pánu Moravy, jeho dědicům a nástupcům, městečko Tlumačov, ves Olšovec a ves Hoščín (Hoštínek) s dvorem, s rolemi oranými i neoranými, s lukami, pastvinami, s lesy a chrastěmi, a zejména s jedním břehem řeky Moravy a s luhem, jenž začíná od luhu, patřícího k Hulínu, až k luhu vsi Otrokovic, a zvláště s jezerem, jež se nazývá Tišice, jež leží v onom luhu, který patří ke vsi Otrokovicím, s vodami a toky vod, s jezery, s rybáři, stojatými vodami a rybníky, s mlýnem, činžemi, s užitky a lidmi a se vším příslušenstvím a užitečnostmi v jakýchkoli věcech pozůstávajícími, plným právem a panstvím i s patronátním právem kostela v Tlumačově, nic tu sobě ani svým dědicům neponechávaje ani práva, ani vlastnictví ani panství.

Markrabě Jošt vložil však téhož dne statek tlumacký paní Kateřině, manželce Václava z Myslibořic. Zápis zní doslovně jako předešlý. Změněno je jenom to, že jí nedává statek „k stálému dědičnému držení", nýbrž jen „na čas jejího života", a na konci je dodatek: „s takovou však podmínkou zvlášť vytknutou, že všecko to zboží výš jmenované, vyjímajíc jen její věno, spadne po její smrti právem dědičným, volně a bez vší překážky na děti paní Katruše." Poslem k deskám byl od p. markraběte vyslán Předbor z Cimburka a z Křídla, na jehož zprávu se toto intabulování stalo.[1]

Tyto dva zápisy, a hlavně první, jsou velmi cenné, neboť nám podávají zprávu, co bylo v té době na statku tlumackém. Dovídáme se, že k Tlumačovu patřila ves Olšovec a ves Hoštínek. Záhlinice již k němu nepatřily; byvše prodány r. 1391 Budišem Heršovi Smetanovi, staly se samostatným statkem. Panský dvůr byl v Hoštínku, v Tlumačově dvora nebylo. Hranici území tlumackého na západní straně dělala řeka Morava, jejíž levý břeh patřil k Tlumačovu a pravý Kvasicím, voda a lovení ryb bylo společné. Na severu hraničil statek s luhem hulským a na jihu s luhem otrokovským, v němž ležící jezero Tišice patřilo Tlumačovu. Panský mlýn byl tehda již v Tlumačově; také kostel a fara, jejichž patronem byl tehdejší majetník statku a patronátní právo kostela přenášeno vždy na nového majetníka, pána nebo paní. Lid poddaný povinen byl dávati z gruntů svých roční činži podle velikosti svých statků nebo gruntů. O robo-

[1] D. z. ol. VII., 430 a 431.

tách, které by poddaní konati měli své vrchnosti, není tu ještě zmínky; nebylo tu dvora panského, proto nebylo ani roboty. Ve vsi Hoštínku byl dvůr a tamější poddaní musili jeho pole obdělávati. Všecko to měla paní Kateřina užívati až do své smrti. Po její smrti mělo to všecko, kromě jejího věna 200 hř. gr., padnouti na její děti, které měla s prvním manželem Budišem. Druhý manžel, Václav z Myslibořic, neměl na tom statku žádného podílu ani práva dědičného. O sídle panském nebo o tvrzi není tu žádné zmínky; nebylo jí tedy v Tlumačově. Paní Kateřina sídlila na tvrzi v Trávníku, jak nám o tom sama zprávu dává.

Za svého vdovství zakusila paní Kateřina i její poddaní tlumačtí od přívrženců markraběte Jošta mnohých příkoří. Jako bratří Beneš a Budiš s přívrženci Prokopovými hubili statky přívrženců Joštových, tak jim zase opláceli tito. Zejména byl to Jan Puška z Kunína města (z Kunštátu) a na Otaslavicích, jenž se svou rotou plenil v Tlumačově a v Hoštínku: pobrali dobytek a jiný movitý statek, poddané zjímali a do vězení odváděli, uložili výpalné (šacovali je) a jinak je sužovali. Paní Kateřina počítala si škody, které jí na poddaných učinili, na 1000 hř. gr. a poddaní byli tak zbídačeni, že jim musela odpustit na tři léta roční činži, kterou jí dávati povinni byli (= dala lhótu na tři léta). Tak to sama paní Kateřina vypovídá ve svém půhoně, který podala u zemského soudu olomouckého 29. května 1406: „Já Kateřina z Lomnice a seděním na Trávnice pohoním Jana Pušku z Kunína města a seděním na Otaslavicích atd., že mi bral i mým chudým lidem v Tlumačově a v Hoštínku (psáno: Hostičku), že mi bral a plenil, a lidi mé chudé zjímav i šacoval a já jsem byla v svém vdovství, že jsem mosila svým chudým lidem za tři léta lhótu dáti, a škody mi učinil za tisíc hřiven, a zná-li se, zná se v pravdě, pakli pří (= zapírá = se nezná), ač bych na ni (škodu) měla dost dobrých lidí (za svědky), však chci od něho právo přijíti, co mi páni najdú a poručníka (půhonu) činím Václava z Myslibořic, muže svého a Mikuláše ze Lhoty."

Na tento půhon vynesli páni soudci nález 16. ledna 1407 takový: „Kdokolvěk pohnal Jana Pušku z Kunštátu, aby ti půhonové stáli (nemá se o nich jednati) až do prvního panského sněmu bez jeho škody a práva porušení a pak aby podle póhonóv z obou stran bylo odpovídáno, i Puška jim a oni Pušce, protože Puška je ven země na markrabině potřebě."[1]

Když paní Kateřina odpustila na tři léta poddaným svým tlumackým a hoštínským poplatky, trpěla sama nedostatek a byla nucena zastaviti své klenoty, které potom musela soudně vymáhati. O tom svědčí její půhon, který podala 12. prosince 1406 u zemského soudu brněnského: „Paní Katruše, manželka Václava z Myslibořic, pohoní Jošta z Rosic, proto že tehda, ješto byla ovdověla po svém prvním muži, ona jemu zastavila své klenoty, to jest perly, zápony, zlato a kamení, na to on jí pojíčil 10 kop grošů. Tu ona častokrát potom slala (= posílala) ty peníze

[1] Brandl, Půh. z. ol. I. p. 165, č. 250, a p. 201, č. 75.

k němu do jeho domu prosecí, aby jí ty klenoty vrátil a své peníze vzal; toho pro nic nechtěl učiniti, než odbýval ji řečí a ty klenoty jí zadržel proti její vóli až do dnešního dne. Ty klenoty a základy pokládá za 600 hřiven grošů. Zná-li se atd., ale vede to k jeho právu; škody opovídá a poručníka činí Václava de Myslibořic, muže svého a Mikuláše de Lhota."

Podobný nález jako na předešlý půhon vynesli páni i na tento půhon 24. ledna 1407: „Jakož volají na p. Jošta z Rosic: markrabina Milost jej poslal po svém poselství k králi uherskému, páni nalezli, že nemá odpovídati na tomto sněmě, než na druhém sněmu má odpovídati a těm pôhonóm to nemá škoditi."[1]

Dalších zápisů v těchto půhonech nemáme; nevíme tedy, dostala-li paní Kateřina jakou náhradu za škody, které jí Jan Puška se svou rotou učinil, a byly-li jí klenoty vráceny od Jošta z Rosic, když se oba do země vrátili.

Téhož roku a dne, kdy Tlumačov s příslušenstvím vložen byl do desk zem. paní Katruši, vloženy byly také její dva spolky: 1407, 10. ledna „paní Katruše, manželka Václava z Myslibořic, vzala Oldřicha řečeného Stoš z Branic do spolku na své dědictví a také na věno, které dostala od pana Jošta markraběte v městečku Tlumačově a jeho příslušenství;" a „paní Katruše vzala svého manžela Václava z Myslibořic do spolku na své věno 300 hřiven grošů, které má od svého dřívějšího manžela na vsi a tvrzi (in villa et municione) Trávníku".

Brzo potom, snad ještě v první polovici léta 1407, umřela paní Katruše, neboť již 4. června byl podán první půhon na Václava z Myslibořic o část onoho věna, které mu zapsala manželka na Trávníku. Dokud manželka žila, nemohl býti o ono věno pohnán, protože ještě nebylo jeho; teprv po její smrti nabyl ho právem spolku.

Že paní Katruše léta 1407 umřela, dokazuje také vklad do desk zemských 7. ledna 1408: „Václav z Myslibořic vzal Sulíka z Konic do spolku na své věno, které má po své manželce na Trávníku."[2] Václav nemohl Sulíka vzíti do spolku na věno manželčino, dokud manželka žila. Byla tedy t. č. již mrtva.

Žalobami, které podány byly na Václava z Myslibořic pozbyl větší části toho věna. Dříve než uvedu ony žaloby, podám postup tehdejšího

SOUDNÍHO JEDNÁNÍ

a význam slov nyní již neužívaných anebo méně známých.

Zemské právo čili zemský soud byl dvojí: větší nebo panský, který se konal dvakrát do roka v Olomouci, okolo Tří králů a o sv. Janě Křtiteli, a dvakrát v Brně, v postě a okolo sv. Kunhuty panny (10. září). U většího soudu smělo se žalovati jen o sumu větší než 10 hřiven. Soud

[1] Tamtéž brn. II., p. 40, č. 188, a p. 58, č. 25.
[2] D. z. ol. VII. č. 434, 435, a 567.

menší zasedal vždy dva dni před zahájením většího soudu; k němu patřily žaloby o menši sumy než 10 hřiven; řídili jej menší úředníci a přísedící jeho byli zemané, t. j. menší šlechta. Od menšího soudu bylo odvolání k soudu většímu, ale od většího soudu nebylo odvolání.

Původ, t. j. žalobce, musel svůj půhon (od „pohoniti"), t. j. svou žalobu, na ceduli napsanou osobně podati nejvyššímu písaři zemskému a úředníkům menšího práva. Tito museli půhon doslovně zapsati do knihy půhonné a pak půhon odeslati zvláštním poslem, tak zvaným půhončím, jenž jej musel doručiti pohnanému, t. j. obžalovanému, v jeho sídle. Nezastal-li ho doma, oznámil půhon jeho čeledi a udělal někde v domě tajné znamení, na př. vyřízl někde na dveřích třísku. Nedostavil-li se pohnaný k soudu vymlouvaje se, že nedostal půhonu, odvolal se půhončí na ono tajné znamení; načež tam byla vyslána komise. Našla-li ono tajné znamení, byl pohnaný odsouzen čili ztratil při. Nenašla-li toho znamení, byl půhončí potrestán bitím a vsazen do vězení.

Útok (od utéci se na koho, útočiti na koho, právo začíti při s někým). Chtěli-li se dva páni o touž věc pohnati k soudu, měl právo dříve pohnati ten, kdo dostal útok. Anebo byl-li půhon z nějaké příčiny soudem odmítnut, hodily obě sporné strany, původ i pohnaný, nějaký předmět, na př. groš, čepici nebo klobouk, na katedru. Kdo spíše hodil, anebo čí předmět dříve na zem dopadl, měl přednost k podání nového půhonu. Anebo jeden hodil nějaký předmět a druhý zvolal: „útok!", měl tento přednost k podání půhonu. Zřízením zemským l. 1496 bylo ustanoveno, že útoku nemá žádný více činiti; ztratí-li kdo při, může zase pohnati bez útoku.

Původ musel pohnaného jmenovati v půhonu pravým křestním jménem; omyl ve jménu činil půhon neplatným. Musel dále pohnati z místa, vsi, tvrze nebo hradu, kde pohnaný má své statky, jinak byl půhon neplatný; na př. Milota se psával „z Benešova jinak z Trávníka". „Z Benešova" bylo jeho rodové jméno, „Trávník" byl jeho statek. Kdyby ho byl kdo pohnal „z Benešova", nemusel na půhon odpovídati, neboť na Benešově nic nemá; měl ho pohnati z Trávníka, tam je jeho zboží.

Měl-li býti pohnán pán, rytíř nebo zeman, jenž t. č. neměl žádných nemovitých statků v deskách zemských zapsaných, musel býti pohnán zatkyní t. j. listem zatýkacím, v němž původ udal, na kterém statku, u kterého pána anebo v kterém městě pohnaného zatýká; a příslušný pán na statku anebo purkmistr a rada toho města byli pak povinni ujistiti se pohnaného a slibem ho zavázati, že se k soudu dostaví. Neučinili-li tak, museli pak sami místo pohnaného odpovídati původu u soudu.

Původ musel dále udati v půhonu o jakou sumu a v jakých penězích, hřivnách a groších českých nebo moravských, rýnských, zlatých uherských atd. pohoní a z čeho mu vinu dává a čím tu vinu dokázati chce, na př. listem (dlužním, svatebním, správním) anebo svědomím (t. j. svědectvím) dobrých lidí (t. j. šlechticů). Neměl-li listů ani svědků, napsal v půhoně „chci od něho (od pohnaného) přijeti (přijati), což mi páni (soudci) najdú."

Potom opověděl škody a jmenoval poručníka nebo komisaře, kterého si zvolil za zástupce, kdyby sám k jednání soudnímu nemohl přijíti.

„Svědomí" (svědectví) bylo buď listovní, napsané na listě, takové bylo dovoleno jen šlechtě, anebo ústní čili živé.

„Rok nemocný" byla lhůta na 14 dní pohnanému daná na jeho požádání, když se nemohl pro nemoc k soudnímu jednání dostaviti. Když se ani po 14 dnech nemohl pro nemoc dostaviti a žádal o rok nemocný, byl mu zas na 14 dní dán a tak až do třetice. Po třetí lhůtě čili roku musel se již dostaviti a nemohl-li ještě, měl žádati, aby na jeho útraty vysláni byli zemští úředníci, „a ti ohledajíce jej jakž na něm uznají, mají pány zpraviti." Dostavil-li se po třetím roku, musel přísahati: „na tom přísahám, že jsem pro svou nemoc nemohl státi na těch rocích"; tuto přísahu mohl však původ pohnanému odpustiti. Když však povoleno bylo, aby si i pohnaný mohl voliti poručníka, nemohl ten, kdo poručníka měl, žádati za rok nemocný „poněvadž poručník měl moc jako sám původ jednati, souditi a prosouditi atd."

Poklid = mír, porovnání. Obě strany se samy shodly, smluvily a proto přestává líčení soudní. Nesplnil-li pohnaný podmínky smlouvy, měl původ právo, pohnati ho pro nesplnění podmínek smluvních.

Posudek držán byl po sedění zemského soudu ve dnech k tomu ustanovených jako soud dopoledne dvakrát do roku jak v Olomouci tak v Brně a zahájen býval nejvyšším komorníkem, nejvyšším sudím a nejv. písařem, jimž k ruce dáni byli úředníci menšího práva. Na posudku měly strany nálezům panským dosti učiniti. Kdo chtěl postaviti svědky, kdo přisahati nebo peníze platiti, musel to činiti na posudku. Původ mohl se na posudku dáti zastupovati jiným, pohnaný však musel se dostaviti osobně; od l. 1535 mohl se i ten dáti zastupovati.

Přísaha byla na kříž s kleskou, nebo na kříž bez klesky.

Kleska záležela v tom, že přísahající musel odříkati přísežnou formuli čili „rotu" tak, jak mu byla od úředníka dána, anižby které slovo vynechal aneb jeho místo, čili postup slov po sobě, zaměnil. „Jestliže poprvé klesl, ale podruhé má se i po třetí opraviti."

Pomocná byla taxa, kterou musel platiti pohnaný, stal-li se vítězem.

Přísudná byla taxa, již platil původ, stal-li se vítězem.

Nález jest výrok soudu, rozsudek, jejž soud vynesl po přelíčení.

Kdo nálezem panským byl uznán vinným, musel na posudku zaplatiti vítězovi sumu, o kterou byl pohnán, i škody, které původ při tom měl. Když svou povinnost nevykonal, žádal vítěz o zvod, načež jej úředníci menšího soudu vyvedli na statek čili na zboží odsouzeného, přivolali rychtáře a několik sedláků a oznámili jim, že tohoto N. N. zvedají na to zboží nebo na tuto ves. Takový zvod byl první stupeň soudní exekuce. Zvodem se zvedený nestal ještě majetníkem toho zboží nebo vsi, nýbrž nabyl na ně právo.

Nezaplatil-li odsouzený svou povinnost do 14 dní po zvodu, následoval druhý stupeň exekuce: „odhad". Soudní odhad nebo ocenění ko-

nali též úředníci menšího práva s krajským purkrabím v čele. Původ, vítěz, mohl býti při odhadu sám přítomen, nebo mohl za sebe postaviti zástupce, ale odsouzený majetník toho zboží nebyl povinen býti přítomen ani sám, ani nemusel míti zástupce. Místokomorník mohl k odhadu povolati buď šlechtice nebo sedláky ze sousedství. Kdo by z povolaných nepřišel bez omluvy, tomu se uložila pokuta 10 hřiven grošů. Odhad konal se jako jiná soudní řízení dopoledne.

Selské grunty nebo statky oceňovaly se podle lánů na př. celolán ocenil se na 60 grošů čili 1 kopu grošů, třičtvrtilán na 45 grošů, půllán na 30 gr., čtvrtlán na 15 grošů, podsedek na 12 grošů, půlpodsedek na 6 grošů. Dávky sypaného obilí odhadovaly se podle měřic, tak že jedna měřice pšenice oceněna na 2 groše, oves na 1 groš. Desátkové obilí, které poddaní dávali své vrchnosti ve snopech, oceněno kopa na 4 groše, kopa vajec 1 groš; i roboty, které poddaní konati museli vrchnosti, byly odhadnuty na příklad kosné t. j. za sečení trávy na lukách 1 groš, za svážení sena 1 groš, atd.

Ocenilo se toho zboží jen tolik, co stačilo, aby se žalobci nahradila žalovaná suma. Po odhadu dala se odsouzenému ještě lhůta šesti týdnů, aby se s žalobcem buď porovnal anebo peníze u soudu položil. Neučinil-li toho v ustanovené lhůtě, nastal pak třetí stupeň exekuce, přidědění čili uvedení a uvázání se původa ve skutečné držení odhadnutého zboží.

★

Václav z Myslibořic měl po své manželce Katruši z Lomnice právem spolku s ní věnné právo na 300 hřiven grošů na Trávníku čili 10% roční činže 30 hřiven grošů. To bylo břemeno, kterým byl statek obtížen, dokud mu 300 hřiven nebylo vyplaceno. Mohl je také prodati anebo někoho na ně do spolku vzíti. To byl ale také základ, na němž se mohli hojiti ti, kdo za ním měli nějaké pohledávky.

První takovou byla Bětka z Želic, manželka nebožtíka Koldova z Bukovic. Pohnala 4. června 1407 Václava z Myslibořic z Trávníka ze 100 kop grošů, že jí slíbil za p. Hynka Suchého Čerta za 100 kop grošů a toho jí neplní; chce to naň dovézti (dokázati) listem. — Bětka byla pak 12. února 1409 zvedena na 50 kop grošů na zboží v Trávníku v přítomnosti rychtáře a jiných obyvatel trávnických; a 30. prosince t. r. bylo jí přiděděno na dvoře ve vsi Trávníku 50 hř. grošů tím právem věnným, kterým Václav z Myslibořic to zboží drží, a sice na polích a na staveništi (area) toho dvoru. Václavovi z toho dvoru zůstal jen sedmnáctý díl s osmi groši a pole od tří podsedků, které někdy ke dvoru přidělil Dalibor.[1]

Paní Bětka prodala těchto 50 hřiven, které přiděděním nabyla na dvoře v Trávníku, Ješkovi Polukopí z Ruského, opomenula to však podle slibu vložiti do zemských desk. Proto ji Ješek řečený Polukopí z Rus-

[1] Půh. z. ol. I. 237, 318 a 319.

kého pohoní 20. června 1410: „že mi jest prodala svého práva 50 kop grošů na tom dvoře v Trávníce, ježto je obdržela právem zemským na Václavu z Myslibořic a na to mi slíbila zprávu učiniti a zaručiti podle zemského práva a já jí závdavek dal; toho mi jest neučinila, toho pokládám 50 kop grošů; mám na to dosti dobrého svědomí. Poručníka č. Jana Huse z Krumpsina. Poklid."[1]

Byl pak ten trh vložen do desk 9. ledna 1412: „Bětka ze Želic a z Bukovic, vdova po nebožtíku Koldovi, prodala Ješkovi Polukopí z Ruského a jeho dědicům 50 kop grošů věna, které nabyla na dvoře v Trávníku na Václavovi z Myslibořic právem zemským. Proti tomu vkladu podal odpor Sulík z Konice, že na dvoře v Trávníku má on také díl, dokud nebude provedeno rozdělení."[2]

Druhý byl Ješek Polukopí z Ruského, jenž na Trávníku nabyl více právem zemským než kupem od paní Bětky. 7. ledna 1408 dostal útok na Václava z Myslibořic z Trávníka a hned na to 18. ledna pohnal ho ze škod 60 kop grošů a chtěl to listem dokázati. Na to vynesli páni nález: „Mezi Ješkem z Ruského a Václavem Mysliborským páni nalezli, že má Václav škod odbyti podle listu, jakž list svědčí, když ukáže panošemi dobrými, zachovalými, usedlými, a ti řekli, že jim je to svědomo, že proto ty škody vzal; což vyvede, toho má Václav odbyti a to má ukázati na posudku." Ješek byl pak 12. února 1409 zveden na zboží Václava Mysliborského na Trávníku na 60 hřiven grošů v přítomnosti rychtáře a obyvatel; a 25. července bylo mu na tom zboží přiděděno na půl patém lánu a na jednom podsedku 6 kop roční činže méně 1 groše, tak že to všechno pospolu činí 6 kop roční činže ze 60 kop grošů. Čtyry lány leží na straně vsi ke Kroměříži s podsedkem méně jedné čtvrti lánu a na druhé straně tři čtvrti lánu, tak že to dělá 4 lány s půllánem a jeden podsedek, a 1 groš na jiném podsedku. Ostatní zůstaly dědicovi."

S tímto zvodem a přiděděním nebyl Václav Mysliborský spokojen a proto pohnal Ješka Polukopí 7. června 1410, že se mu zvedl na 60 kop grošů v pravých úmluvách nedokázav ještě podle nálezu panského před úředníky, ani ještě nejmenoval na to svědky, že měl tolik škod. Václav chce sám své svědky jmenovati a poručníka činí Sulíka z Konice.[3]

O tomto půhonu nebylo jednáno ani r. 1410 ani 1411. Zatím vzal Ješek Polukopí svého otce Líčka z Ruského do spolku na dvůr ve vsi Trávníku, jejž koupil od Bětky, vdovy Koldovy; i na 6 kop grošů roční činže v Trávníku, které právem zemským na lidech činžovních nabyl na Václavovi Mysliborském; a vložil tento spolek 9. ledna 1412 do desk zemských.

Proti druhé části tohoto vkladu (totiž o 6 kopách) podal a téhož dne do desk vložil Václav Mysliborský odpor, namítaje, že oněch 6 kop gr.

[1] P. z. ol. II. 196

[2] D z. ol. VIII. 186 a 187.

[3] P. z. I. 268, 281, 314, 318, 355.

roční činže v Trávníku, na které Ješek vzal do spolku svého otce, patří jemu, dokud Ješek podle nálezu panského neučiní přísahu.[1]

Teprv 11. ledna 1412 vynesli páni nález na onen půhon ze 7. června 1410: „poněvadž Václav žaloval, že ho Ješek podtrhl v úmluvách, tehdy má mu Ješek práv býti podle půhonu; tu pak Ješek podává toho zase na Václavovy lidi, a to se má státi nyní nebo na posudku a lidi (t. j. svědky) má jmenovati, dokud páni na právu sedí."

Na posudku 16. ledna dal Václav z Myslibořic útok na Ješka Polukopí a jmenoval svědky své proti Ješkovi: Viléma ze Sobačova, Libuše ze Senice, Pavla ze Senice, Jana z Úsova, Jana z Scitovic, Medlika z Držovic a Diviše z Olšan. 16. dubna pak dal Václav podle panského nálezu svůj přísud na Ješka Polukopí, neboť svědky oněmi provedl své právo. A pak Václav všeckno své právo, což obdržel na Ješkovi svobodně vzdal p. Sulikovi z Konice, aby on s tím učinil, což chce, aby jej zvedli na to, a všecko právo aby přijal na jeho místě.

21. dubna byl pak nejvyšší sudí olomoucký p. Sulík z Konice jménem Václava z Myslibořic, jakožto poručník jeho půhonu, zemskými úředníky v přítomnosti rychtáře a jiných mnohých obyvatel zveden na 6 kop gr. roční činže ze 60 hřiven grošů v Trávníku na Ješka Polukopí z Ruského a 30. srpna 1412 bylo úředníky cúdy olomoucké přisouzeno a přidědĕno pánu Sulíkovi z Konice, poručníku Václava z Myslibořic, jménem téhož Václava, ve vsi Trávníku 6 kop grošů roční činže na oněch rolích a lánech, které Ješek Polukopí nabyl na Václavovi z Myslibořic a které mu byly přisouzeny, nic k tomu nepřidávajíc a nic od toho neubírajíc; tohoto zboží nabyl Václav soudně na Ješkovi v 60 hřiven grošů, v přítomnosti držitelů těchto rolí a mnoho jiných.[2]

Dříve již, než se toto přidědění stalo, vložil 25. června 1412 Václav z Myslibořic do desk zemských, že prodal Sulíkovi z Konice ono věno, které měl v Trávníku, totiž to, které po smrti jeho manželky Kateřiny na něho padlo.[3]

Ješek Polukopí z Ruského pozbyl oněch 60 hřiven grošů, které 25. července 1409 přidědĕním na Trávníku nabyl; zůstalo mu tam jen 50 hřiven grošů, které koupil od Bětky Koldovy.

Třetí, který se hlásí o podíl na věně Václava Mysliborského na Trávníku, je Erazim z Polanky, jenž pohoní Václava proto, že spolu slíbili Janu Černému z Řásné za 100 kop grošů za Hynka Suchého Čerta z Kunštátu a toho teď plniti nechce. Chce to listem ukázati a brněnským úřadem.

7. ledna 1409 vynesli páni nález: jestliže Erazima pohnal jistec Mysliborského a bude to shledáno před pány, má pak o oba půhony jednáno býti v Brně.

[1] D. z. ol. VIII. č. 283 a 285.
[2] Půh. z. I. p. 389, 396, 397 a 399.
[3] D. z. ol VIII. 331.

Devět dní později, 16. ledna, dal Erazim přísud na Václava a byl pak 12. února zveden na 30 hřiven grošů zboží Václavova na Trávníku. O přidědění toho zboží není však žádného zápisu, proto lze míti za to, že Václav Mysliborský oněch 30 hřiven grošů vyplatil.[1]

Čtvrtý byl Dobeš z Popovic a z Meziříčí, jenž dal 7. ledna 1408 útok na Václava z Myslibořic a 21. ledna ho pohoní z 50 hřiven gr. z Trávníka proto, „že mi slíbil, že bez mé škody vyvadí mou pečeť, ježto jsem za jeho bratra Zigmunda z Myslibořic slíbil za věno jeho manželky za 400 hřiven grošů. Tu jsem svůj oddíl 50 hřiven grošů musel platiti a on mne nevyvadil."

Mezi Dobešem z Meziříčí a z Popovic a Václavem z Myslibořic tak páni 7. ledna 1409 nalezli: „poněvadž Václav praví, že pečeť byla bez jeho vůle k listu přivěšena, má ji zpraviti jako toho obyčej jest sám sedmý s dobrými, jakož sám a zachovalými (lidmi), tak aby tři přisahali, které z nich p. Dobeš vybere, a čtyři aby na svou víru vzali, že tito tři právě přisahali, a to má býti na posudku; pak-li by na posudku nemohlo býti, ale ve dvú neděli po posudku aby se to stalo; pakli by se nestalo, ale ještě posledně ve třetích dvú neděli aby se to konečně stalo; pakliby se na tom třetím roku nestalo, tehdy Dobeš má naň svój přísud dáti a tak roci mají dávání býti, bude-li za to prošeno; pakli nebude za roky prošeno, tehdy Dobeš má naň dáti svój přísud."

„Mezi Dobešem z Popovic a Václavem z Myslibořic: obapolně za rok prosili na posudku, i jest jim dán v tu sobotu první po svátosti (19. dubna).[2] Mysliborský má též učiniti podle panského nálezu, jako na posudku mělo býti." Poněvadž Mysliborský neučinil podle panského nálezu, „byl Dobeš z Popovic 22. dubna zveden na všecko zboží v Trávníku s příslušenstvím, které zbývá po oněch, kteří byli dříve zvedeni, totiž Ješek Polukopí, Bětka vdova Koldova a Erazim z Polanky, a sice na 50 hřiven grošů v přítomnosti rychtáře a obyvatel.[3]

9. ledna 1412 vložil Dobeš z Meziřící, jinak z Popovic, do zem. desk, že vzal Budiše z Budišova do spolku na to všecko zboží, které má na Trávníku tak, jak je nabyl právem zemským. 25. června t. r. však vložil do desk, že prodal Sulíkovi z Konice 5 hřiven roční činže na lidech činžovních v Trávníku tak, jak ji nabyl zem. právem na Václavovi z Myslibořic.[4]

Z 300 hřiven grošů onoho věna paní Katruše na Trávníku držel od léta 1412 pět šestin t. j. 250 hřiven grošů pán Sulík z Konice, a jednu šestinu t. j. 50 hřiven grošů měl Ješek Polukopí z Ruského. Tento nabyl zatím biskupské manství Bílovice a píše se pak Ješek z Ruského odjinud z Bílovic.

[1] Půh. z. I. 296, 309 a 318.
[2] Den svátosti je pátek po neděli provodní čili druhý pátek po Velikonoci.
[3] Půh. I. 268, 278, 307, 308 a 310.
[4] D. z. ol. VIII. 110 a 323.

25. května 1415 pohoní tento Ješek z Ruského a z Bílovic pana Sulíka z Konice ze 60 hřiven grošů, „že mi svými sviněmí pšenici i jiné obilé po třech újezdech po všem dvoře v Trávnice po několika let spás a strávil a stodolu mi v dvoře obořiv i pobral les k svému požitku a skrze to mi muoj dvór opust, že jsem jeho proto těžiti nemohl, a neměv na tom dosti, ježto jsem sobě na těch újezdech zahájil (=omezil, ohradil), abych píci a trávu měl, a on mi to svým dobytkem strávil a tady tiskne mě od mého dvora. Zná-li se, ale chci na tom dosti míti, což mi páni najdou a poručníka činím Beneše z Ruského, bratra svého." Na to vynesen tento nález: „Mezi Ješkem Polukopí a p. Sulíkem z Konice páni chtí poslati na tu škodu p. Kuníka z Drahotuš, Michálka z Bařic a Racka purkrabí z Kvasic, aby ti škody ohledali a uptali se, a podle jejich uptání a shledání má se Ješkovi odestáti; pakliby toho neshledali, jakož jest on žaloval, chtí k Ješkovi popraviti, aby potom tak nepodobných věcí nevedl."

Čeho se doptali a co shledali oni tři komisaři, není zapsáno, ale z dalších zápisů je zřejmo, že Ješek ve svém půhonu hodně přeháněl a proto byl soudem popraven, t. j. pozbyl svůj dvůr v Trávníku. 24. srpna dal totiž Václav z Myslibořic přísud na Ješka a 2. září byl Sulík z Konice jménem Václava z Myslibořic zveden na dvůr v Trávníku na 14 hřiven grošů, kterých nabyl na Janu Polukopí za škody od úředníků ohlášené. A 8. března 1416 „bylo úředníky cúdy olomoucké přisouzeno a přiděděno ve vsi Trávníku na opuštěném (= pustém) dvoře Ješka Polukopí, který tam má, k němuž patří jeden lán a který úředníci proto, že je pustý jak co se stavení tak i co se pole týká, ocenili (odhadli) podle obyčeje zemského na 14 hřiven grošů, Václavovi z Myslibořic, jenž ho soudně nabyl. Toto přiděděni přijal on i p. Sulík z Konice v přítomnosti tamějších obyvatel, vyjímajíc 16 brázd, které již dříve na tom dvoře a poli p. Sulík měl."[1]

Tímto přiděděním stal se p. Sulík z Konice pánem onoho zboží v Trávníku, na kterém bylo věno po paní Kateřině zajištěno, a to byl především dvůr s jedním lánem pole; $3\,^3/_4$ lánů a podsedek na straně od Kroměříže a $^3/_4$ lánu na druhé straně. Kolik lánů a kde ležících ještě více měl, nelze zjistiti. Tvrz však a část lánů zůstala dědicům-sirotkům po p. Budišovi a paní Kateřině.

★

Na věno, které měla paní Kateřina na Tlumačově, vzala do spolku, jak již dříve bylo pověděno,

OLDŘICHA STOŠE Z BRANICE,

jenž se někdy psával Oldřich Šiška z Branice, anebo také Oldříšek Stoš. Pocházel z proslulého rodu pánů Stošů z Kounic (Kúnic) ve Slezsku

[1] Půh. z. II. 435, 453, 460, 464 a 465.

již v 13., na Opavsku ve 14. století usedlého a hlavně v 15. století rozvětveného a až do konce 16. století trvajícího.

Páni Stoši z Kounic měli ve znaku čili erbu svém na červeném štítě dvě stříbrná lekna to jest dvě halouzky vodní růže z jednoho kořene vyrůstající. Jindy zase se obě halouzky nad kořenem křižují, tak že má každá halouzka svůj kořen.

Klenot je koruna, z níž vyrůstají dvě červená roztažená křídla a na nich obě stříbrná lekna, ale bez kořene.

Pokrývka ve způsobu listů je červená a stříbrná.

Stošové ve Slezsku a na Opavsku neměli původně přídomku „z Kounic", nýbrž měli přídomek od svého statku, jako na př.: 1332 Burkhart Stoš z Hlubčic, 1377 Henzl Stoš z Posutic, Otík Stoš z Úvalna, 1409 Burkhart Stoš z Chrastelova, 1431 Jaroslav Stoš ze Štítiny, a nejčetnější byli Stošové z Branice. Je to ona Branice na Krnovsku, od níž měli páni z Benešova, předkové pánů z Kvasic svůj přídomek „z Branice". Teprv v polovici 15. století přijali Stošové na Opavsku i na Moravě přídomek „z Kúnic".

Na Moravě vyskytují se léta 1382 Oldřich Stoš, jeho bratr Otto a jejich matka Zdena, jimž Štěpán z Běharovic prodal dvůr s polem a zahradami.[1]

Léta 1384 byl Oldřich Stoš z Branice rukojmím panu Petrovi z Kravař a z Plumlova a jeho vnuku Petrovi z Kravař.[2] 1387 byl Oldřich komorníkem markraběte Jošta spolu s Jindřichem Pluhem z Rabštajna; jim dal Jošt vsi Římice a Měník na Litovelsku.[3]

Otík Stoš měl l. 1389 ve Štáblovicích (moravská enklava na Opavsku) dvůr a krčmu a v sousedních Mikolajicích měl dva díly té vsi.[4] Otto Stoš z Branice a jeho bratr, Burkhart Stoš z Chrastelova, prodal l. 1411 s povolením knížete Přemka Pomorčovice na na Hlubčicku.[5]

Oldřich Stoš měl také díl zboží v Morkovicích, jejž l. 1389 od něho koupil markrabě Jošt. Svůj díl v Měníku prodal Haštalovi a svůj díl v Římicích prodal Vavřincovi z Jestřebí. Proti tomu však podal odpor žid Pater, že tam na tom zboží má požadavky.[6] L. 1392 byl Oldřich z Branice hofmistrem markraběte Jošta a dostal od něho ves Holubice.

Oldřichova sestra Anna byla manželkou Mrakeše z Žeravic, jenž jí l. 1385 zapsal 60 hřiven grošů věna na Žeravicích.

Druhá jeho sestra Dorota byla provdána za Jindřicha Pluha

[1] D. z. Ol. IV., 310.
[2] Cod. d. M. XV., 211.
[3] D. z. Ol. V., 92.
[4] Lechner, Lehenquatern II., 17.
[5] Cod. Siles. VI., 118.
[6] D. z. Ol. VI., 4 a 28.

z Rabšteina, jenž jí l. 1398 zapsal na tvrzi, dvoru a městečku Židlichovicích a na vsi Hunkovicích 400 kop grošů věna.

Manželce své Margaretě zapsal l. 1392 Oldřich Stoš 200 hřiven gr. věna na dvoře a na lidech v Holubicích, a na zbytek vzal do spolku Ješka Hrušku a jeho sestřence Petra.[1]

S povolením své manželky Margarety prodal Oldřich Stoš z Branice svůj mlýn na rybníku Velešovském (Welspitz, okres Slavkov) pánu Lackovi (z Kravař) z Helfenštajna za 12 hřiven grošů s podmínkou, kdyby p. Lacek dříve umřel než Oldřich, že mlýn spadne zpět na Oldřicha. Rukojmí za Oldřicha jsou Otík Stoš z Branice a Vaněk Prase z Trzky, kteří slibují i za Margaretu, že ona po smrti svého manžela nebude pána Lacka z toho mlýna upomínati o své věnné právo.[2]

Oldřich Stoš dostal také od markraběte Jošta ve vsi Damnici (u Krumlova) 12 lánů a 4 podsedky, z nichž bylo 19 hřiven gr. roční činže. V toto jeho dědictví vpadl mu mocí Hanuš Lipský a držel je již od sedmi let a požíval toho. Proto ho Oldřich 9. prosince 1407 žaluje a dovodí, že již markrabě Jošt byl pány o to souzen s p. Hynčí, otcem Hanušovým, a že to bylo markraběti přisouzeno.[3] Toto zboží prodal Oldřich ještě za života Joštova Janu Weitmülerovi z Žirotic.[4]

Léta 1409, 4. ledna Petr z Kravař Plumlovský, nejvyšší komorník olomoucký, pohoní Oldřiška Stoše z Branice z 300 hřiven grošů, že mu s jeho silnice a s jeho mýta svodí formany svou mocí a svým násilím na své silnice a na svá mýta a činí mu tím škodu.[5]

L. 1412 paní Elška z Cimburka, vdova po Benešovi z Kvasic, prodala Otíkovi Stošovi z Branice 300 hřiven grošů svého věna, které měla v Kojátkách (na Vyškovsku) po smrti své matky. Otík pak vykázal své manželce Adličce z Veteřova na Kojátkách na lidech činžovních a na dvoře 200 hřiven grošů věna s tou podmínkou, kdyby paní Adlička svůj vdovský stav proměnila, t. j. kdyby se opět provdala, aby tam neměla více, než co se od úředníků zemských na 200 hřiven grošů odhadne, ostatní má vrátiti dětem Otíkovým.[6]

L. 1415 koupil Otík Stoš od Arkleba z Lipiny tvrz a dvůr ve vsi Rašovicích. L. 1417 byl již mrtev, neboť vdova Adlička vzala svou matku Adličku a svého bratra Arkleba z Veteřova do spolku na své věno, které měla v Kojátkách.[7]

★

[1] D. z. Br. VII., 1051; IV., 595; VIII., 66; VII., 1053.
[2] C. d M. XV., 347.
[3] Půh. z. II., 112.
[4] D. z. Brn. IX., 373.
[5] Půh. z II., 136.
[6] D. z. Brn. IX., 284 a 313.
[7] D. z. Brn. XI., 76 a 404.

Věnné právo na 200 hřiven gr. na Tlumačově,

na něž vzala paní Kateřina z Lomnice do spolku Oldřicha Stoše,[1] bylo mu l. 1409 přiděděno. Zápis o tom je pro nás velmi cenný. Dovídáme se z něho, že městečko Tlumačov mělo brány, jedna se tam jmenuje, která vede k Hulínu; že předměstí bylo větší než městečko samo, obsahovalo totiž Horní a Dolní ulici; že v Horní ulici bylo 25 usedlých a sice: jeden tříčtvrtiláník, 8 půlláníků, 5 čtvrtláníků, 6 podsedníků a 5 půlpodsedníků. V Dolní ulici bylo 29 usedlých a sice jeden celoláník, jeden tříčtvrtiláník, 7 půlláníků, 1 čtvrtláník, 13 podsedníků, 5 půlpodsedníků a jedna chalupa bez pole. Z městečka samého čili z náměstí jmenuje se jen jeden půlláník a jeden půlpodsedník. Ostatní nebyli již odhadováni, proto tu nejsou uvedeni.

Dovídáme se dále, jaký roční plat čili činži museli za své grunty vrchnosti své dávati: celoláník dával 60 grošů čili 1 kopu anebo 1 hřivnu grošů, tříčtvrtiláník 45 grošů, půlláník 30 grošů, jen 4 půlláníci v Horní ulici dávali po 60 groších, tedy tolik jako celoláník; z jaké příčiny, není udáno; čtvrtláníci po 15 groších, podsedníci po 12 groších a půlpodsedníci po 6 groších, jen 2 půlpodsedníci (na jednom nebylo hospodáře, byl opuštěn čili pustý) platili po 4 groších a chalupník 1 groš. Suma 1.117 grošů.

Robot tehda neměli jiných než toliko v sena. Seno síci měli povinnost sedláci z Horní ulice všeci (14), z Dolní ulice jen 6; ostatní sedláci z Dolní ulice neměli žádných robot. Kosné se odhadlo každému na 1 groš, jen tříčtvrtiláníku Mikulovi bylo odhadnuto na 2 groše a půlláníku Václavovi na 8 grošů. Suma 28 grošů.

Seno shrabati a obraceti mělo povinnost 9 půlláníků a 3 čtvrtláníci, 18 podsedníků a 6 půlpodsedníků. Tato robota odhadla se sedlákům na 1 groš, podsedníkům na 14 penízů (dvěma však je po 7 penízech) a půlpodsedníkům po 7 penízech. Suma 22 grošů.

Do kopek snášení sena měli podsedníci a půlpodsedníci. Tato robota odhadla se po 1 groši. Suma 19 grošů.

Svážení sena mělo jen 8 sedláků z Horní ulice, jejich robota odhadnuta byla po 1 groši každému, jen tříčtvrtiláníkovi na 2 groše. Suma 9 grošů.

Zápis zní[2]: Léta MCCCCIX je z nařízení markraběte Jošta přisouzeno a přiděděno Oldřiškovi zvanému Stoš v městečku Tlumačově obzvláště na předměstí (in preurbio) XX hřiven grošů roční činže ze CC hřiven grošů na zboží a obyvatelích dolepsaných:

[1] Fr. Skopalík ve svých „Pamětech obce Záhlinic" str. 38. praví o Oldřichovi Stošovi: „byl to syn Kateřinin z prvního manželství." Že tomu tak není, ukázáno již, že jeho matka byla Zdena. A kdyby ani matka nebyla zjištěna, není to možné, aby Oldřich, jenž l. 1384 byl již komorníkem a l. 1392 hofmistrem markraběte Jošta, byl synem Kateřiny z Lomnice, která se provdala l. 1392 za Budiše z Benešova a z Trávníka a po níchž zůstali sirotci, o nichž se bude níže jednati.

[2] Púh. z. l. 321.

Horní ulice: U brány, která vede k Hulínu:[1]	roční činže		sena								za louku	
			sečení (kosné)		shrabání a obracení		kopkování		svážení			
	grošů	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.
Jan, z půlpodsedku . . .	6					7	1					
Alžběta, z podsedku . .	6					7	1					
Mikula, z tříčtvrtilánu . .	45		2						2		4	
Matěj, z půllánu	60		1						1			
Petr, z půllánu	60		1						1			
Matějka, z půllánu . . .	60		1						1			
Vítek, ze čtvrtlánu . . .	15		1						1			
Tomášek, ze čtvrtlánu . .	15		1						1			
Mikuláš, z půllánu . . .	60		1						1			
Mikeš, z podsedku . . .	12					14	1					
Václav, z podsedku . . .	12					14	1					
Janáč, z podsedku . .	12					14	1					
pastýř, z půlpodsedku . .	6						1					
z půlpodsedku opuštěného, vedle pastýře	4											
Filip, z půlpodsedku . .	4											
Zbyněk, z podsedku . .	12					14		1				
Skvoř, z podsedku . . .	12					14		1				
Mikuláš, z půlpodsedku .	6							1				
Václav, z půllánu . . .	30		8		1							
Zbyněk, ze čtvrtlánu . .	15		1						1			
Vilém, z půllánu	30		1		1							
Hudoš, z půllánu . . .	30		1		1						1	
Týž Hudoš, ze čtvrtlánu .	15		1		1							
Jakeš, z půllánu	30		1		1							
Týž Jakeš, ze čtvrtlánu .	15		1		1							
II. t. j. Dolní ulice:												
Řehuš, z půllánu	30		1		1							
Ondruš, z podsedku . .	12					14	1					
Mikšíček, z podsedku . .	12					14	1					
Vaniš, z půllánu	30		1		1							
Týž Vaniš, z opuštěného podsedku	6					7	1					
Suma . .	662		24		8		9		9		5	

[1] Tam, kde nyní je měšťanská škola.

II. t. j. Dolní ulice:	roční činže		sena: sečení (kosné)		shrabání a obracení		kopkování		svážení		za louku	
	grošů	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.	gr.	p.
Suma . .	662		24		8		9		9		5	
Štěpán, z podsedku . . .	12					14	1					
Kuslab, z podsedku . . .	12					14	1					
Pavel, z půllánu	30		1		1							
Vdova Anka, z podsedku .	12					14	1					
Raroš, z podsedku . . .	12					14	1					
Mařík, z podsedku . . .	12					14						
Vdova,? z podsedku . . .	12					14						
Matúšek, z podsedku . .	12					14						
Janek, z půlpodsedku . .	6					7						
Ondruš, z půlpodsedku .	6					7						
Oldřich, z půlpodsedku .	6					7						
Anka, z půlpodsedku . .	6					7						
Mikeš, z půlpodsedku . .	6					7						
Mikuláš, z podsedku . .	12					14						
Dětřich, z podsedku . .	12					14						
Duchek, z půllánu . . .	30		1		1							
Blaha, z půllánu	30		1		1							
Ondřej, z čtvrtlánu . . .	15		1		1							
Vrch, z celého lánu . . .	60											
Pešek, z pololánu . . .	30											
Kořenek, z pololánu . .	30											
Bolek, z tříčtvrtilánu . .	45											
Leto, z podsedku . . .	12						1					
Vach, z dolní chalupy . .	1											
V městečku:												
Adam vedle rychtáře, z půllánu	32											
Fich, z půlpodsedku . . (a 2 groše zůstanou pro pána Beneše.)	2											
Suma . .	1117		28		22		19		9		5	

28 penízů = 1 groš, 60 grošů = 1 kopa nebo hřivna.

Suma všeho je 1200 grošů : 60 = 20 hřiven, což je 10% z 200 hřiven, na které měl Oldřich Stoš dědičné právo, dokud mu nebude 200 hřiven vyplaceno od majetníka městečka Tlumačova. Toto právo mohl postoupiti někomu jinému anebo mohl vzíti někoho do spolku na ně.

1 groš rovnal se asi naší předválečné koruně, kopa nebo hřivna = 60 K., 20 hřiven = 1200 K, 200 hřiven = 12000 K. Podle nynější valuty bylo by to aspoň 10 krát tolik.

Lán (od mor. slova „lana" (čes. lano), kterou se pole rozměřovalo) byla základní rozměra pole spojené s jedním dvorcem, někdy také popluží zvaná, t. j. taková výměra role, která může býti vzdělána spřežením dvou volů.

Lány nebyly všude stejných rozměrů. Byly a dosud jsou lány, na kterých se může vyseti 60, 80 i 100 měřic obilí.[1] Ke dvoru panskému náležely obyčejně dva lány, Fojt nebo rychtář měl obyčejně jeden lán. Ostatní usedlí měli ponejvíce po půl lánu, výminkou také tři čtvrti lánu anebo jen čtvrt lánu. Méně než čtvrtlánu měli podsedníci, v Tlumačově jednu pětinu lánu, a půlpodsedníci docela jen jednu desetinu lánu. To je patrno z roční činže, kterou byli povinni dávati své vrchnosti: celoláník 60 grošů, tříčtvrtiláník 45 grošů, půlláník 30 grošů, čtvrtláník 15 grošů, podsedník 12 grošů a půlpodsedník 6 grošů.

Lán byl také základem, podle kterého nejenom vrchnost ukládala svým poddaným větší nebo menší roboty a dávky, ale podle kterého se ukládaly i obecní, veřejné povinnosti a břemena. To vidíme i v našem zápisu. Sedláci konají těžší roboty (sečení sena) a takové, k nimž třeba potahu a více lidí (svážení sena); podsedníci měli robotu lehčí, hrabání, obracení a skládání do kopek. Též počet robotních dní v týdni stanovil se podle celo-, půl-, nebo čtvrlánu s potahem, u podsedníků bez potahu.

Že v té době nebylo ještě dvora panského v Tlumačově, je patrno z toho, že tlumačtí sedláci neměli žádných robot na poli, jako: na jaře a na podzim orání, vláčení, setí, (sázení zemáků a řepy tehda ještě nebylo) a ve žně sečení, vázání a do stodol svážení obilí. Seno vozili sedláci bezpochyby do sídla svého pána, t. č. buď do Kvasic nebo do Trávníka.

Že Tlumačtí museli dávati svému pánovi roční plat čili činži, bylo znamením, že nebyli vlastníci svých statků, svých polí, ale že byli jen jako nájemníci, vlastnikem polí i statků byl jejich pán. Původně tak nebylo. Původně bylo všecko pole obecní. Všichni občané dohromady byli vlastníci půdy, kterou vzdělávali. Hlavou jejich byl starosta a soudcem byl rychtář čili fojt; a ty si sami volili. Jiného pána nad sebou neměli, jedině zeměpána knížete, markraběte nebo krále. Tak to bylo dotud, dokud zeměpán nedal statek tlumacký některému dvořenínu, úředníku nebo válečníku, aby se mu za jeho věrné služby odměnil. Snad onen Záščit z r. 1261 byl prvním pánem Tlumačova, jejž dostal jako léno od zeměpána Otakara II. Lid dosud svobodný stal se poddaným pánovým, půda dosud majetnikem občanů stala se majet-

[1] V Tlumačově čítalo se l. 1667 na lán role 60 měřic.

kem pánovým. Poddaný musel pak vzdělávati tolik pole, aby měl nejen dostatek na výživu a jiné potřeby své rodiny, ale aby také poměrně přispíval na výživu a potřeby rodiny a čeledě pánovy.

K poddanství přidružilo se ještě nevolnictví čili člověčenství, t. j. žáden nesměl svého gruntu opustiti, s něho sběhnouti a na jiném statku pod jiným pánem se usaditi. O tom stalo se usnesení na památném sněmu léta Páně 1380 ten den po sv. Jakubu (26. července) na hradě Špilberku: „Zeměpán Moravy markrabě Jošt, p. Beneš z Wartmberka, hejtman moravský, p. Jan z Šternberka, nejvyšší komorník brněnský, pan Vok z Kravař, nejvyšší komorník olomoucký, p. Jan hrabě Hardek, purkrabě magdeburský, p. Krušina z Nových Hradů, p. Ptáček z Pirkensteina, p. Beneš z Kravař a z Krumlova, p. Albert z Šternberka a z Světlova, p. Václav z Kravař a ze Strážnice, p. Petr z Šternberka, p. Zdeněk z Šternberka a z Lukova, p. Ladislav z Kravař a z Helfensteina, p. Petr z Kravař a z Plumlova, p. Vilém z Šternberka a ze Zlína, p. Henrik z Nového Domu, p. Smil z Šternberka a ze Zábřeha, p. Henslín z Bítova, p. Ctibor z Cimburka, p. Jan z Meziříčí, p. Jiří z Bítova, p. Herart z Kunštátu, p. Proček z Lomnice, p. Vaněk z Potnšteina, p. Artleb ze Stařechovic, p. Ratibor z Myslibořic, p. Sulík z Konice, všichni uvažujíce dobro země Moravy prohlásili jednohlasně a svorně, ne z nucení než z pouhé dobré a svobodné vůle souhlasíce vynesli nález, aby bylo do desk zemských vloženo, že žádný v zemi moravské sídlící obyvatel země Moravy, ať by byl jakéhokoli důstojenství nebo stavu, nesmí od jiného v této zemi moravské sídlícího obyvatele, ať by byl jakéhokoli důstojenství nebo stavu, přijmouti nějakého občana venkovana (sedláka), dokud by takový občan, venkovan (sedlák) nepřinesl list pečetí svého dosavadního pána spečetěný, že je od svého pána svoboden, propuštěn a nevázán. A kdyby kdo z těchto občanů, venkovanů (sedláků) zběhl k některému v zemi moravské sídlícímu obyvateli země Moravy, jest tento povinen navrátiti jej i se vším zbožím, s kterým zběhl onomu pánu od něhož zběhl."[1]

★

Přisouzením a přiděděním onoho platu ročního 20 hřiven grošů nestal se Oldřich Stoš vlastníkem a pánem lidí a lánů na předměstí tlumackém, než toliko pánem holého platu dotud, dokud mu nevyplatí vlastník a pán Tlumačova 200 hřiven grošů. Neměl tedy Oldřich ani práva sídliti na Tlumačově, a dávati si přídomek „z Tlumačova", ani nemohl býti pohnán „z Tlumačova". Je na něho podáno mnoho půhonů, ale nikdo ho nepohoní „z Tlumačova". Tak 20. prosince 1409 Havel z Malkova pohoní Oldřicha Stoše z Branice, že mu slíbil za správu zboží v Těšnovicích a v Kotojedech a toho mu nespravil a z toho vzal Havel škod za 30 hř. grošů; chce to dokázati listem s jeho pečetí.

[1] Cod. d. M. XI. č. 197.

3. června 1412 Olman, masař z Brna, pohoní Oldřicha Stoše z Branice, „protože bral ode mne a od mých tovaryšův maso a toho pokládá za šedesát a půldruhé kopy grošů a tých peněz slíbiv nám zaplatiti nezaplatil po dnešní den, a ti mojí tovaryši dali mi své díly." Na to Oldřich Stoš pohoní 17. června Maršíka z Radověšic, „že mi slíbil odvaditi od masařóv i od jiných chudých lidí v Brně, jakož jsem od nich bral k dvoru nebožce markrabinu Joštovi, a toho jest neučinil, a skrze to jedni mě pohoní a druzí upomínají a k škodám mne připravují. Zná-li se atd. ale mám naň s toliko dobrých lidí (svědků), což mi k mému právu potřeba jest."

Na oba půhony vynesli páni soudci nález teprv 3. července 1415 a to na 1.: „Mezi Olmanem masařem z Brna a Oldřichem Stošem: v němž se jemu Oldříšek pozná, to jemu daj a čehož se jemu nezná, ale buď jemu práv podle póhonu."

Na 2. „Mezi Oldřichem Stošem a Maršíkem z Radověšic: Maršík se vrhl na Oldřichovy svědky a ty chce trpěti a ty má Oldřich menovati, donidž (= dokud) páni na právě sedí". Jmenoval-li Oldřich Stoš svědky na posudku, není zapsáno. Ale zapsán je nový půhon na téhož Maršíka ze dne 2. srpna 1415: „Oldřich Stoš z Bránice pohoním Maršíka z Radověšic, jakož po markrabině (Jošta) smrti dvořan odbývali (když dvořané dostávali odbytné) tu mi dával Maršík 10 kop grošů a já jich nechtěl vzíti, tu mi slíbil řka: vezmi to, a jestliže by se mně nic nedostalo, tehdy tobě také; tu on vzal (= dostal) 100 kop grošů, ježto já vím a mně se nic nedostalo."

Oldřichova neteř Kateřina, dcera nebožtíka Jindřicha Pluha z Rabšteina a Doroty, sestry Oldřichovy, pohoní 3 června 1413 svého strýce Oldřicha Stoše z Branice 1. „že mi drží mé vlastní dědictví, ježto se mi po mém otci dostalo, ves Slavkov a Suchú Loži ves. Chci to dskami ukázati." 2. „že má vlastní listy, ježto mi jich muoj otec odumřel, ježto bych jimi měla svého dobrého dobýti a ty mi drží bez práva a mně jich vrátiti nechce." 3. „že po mého otce smrti pobral mnoj for und hab (= movité jmění, svršky), klenoty, peníze, šatství, koně i jiný nadbyt, ježto na mě po mém otci spadlo." Ve všech 3 půhonech činí poručníky Albrechta Gurvice, muže svého a Beneše staršího z Chudobina."[1]

Na tyto půhony vyneseny byly nálezy teprv 29. června 1415: 1. „Mezi Kateřinou, dcerou Pluhovou a Oldřichem Stošem páni nalezli: což by se dotýkalo manství, z toho Stoš má jí odpovídati před many; pakli co má na dědictví a to shledáno bylo, muož se na to Kateřina zvesti podle pohonu." 2. „Mezi túž Kateřinú a Stošem o druhý púhon páni tu věc o ty listy odložili do Brna." 3. „Mezi túž Kateřinú a týmž Stošem páni nalezli: poněvadž se Stoš v žalobě Kateřině nezná, má jí práv býti, doňovadž (= dokud) páni na súdě sedí."[2]

31. srpna 1415 „Václav z Myslibořic pohoní Oldřicha Stoše z

[1] Půh. zem. II. 183. 259, 263, 319, 321, 344.
[2] Tamt. p. 404, 405, 444 a 445.

Branice ze 150 hřiven grošů, že paní Kateřina, nebožka žena má odkázala mi 15 hřiven platu v Tlumačově a on slíbiv mi to rozkázání učiniti i neučinil, než sám se v ten plat uvázav i drží jej a mně jeho nepostúpil. Poručníka činí p. Sulíka z Konice. Poklid pan Petr kázal vymazati." [1]

Václav Mysliborský se tu mýlil, že Oldřich se „sám" uvázal a „v jeho" plat 15 hřiven. Oldřich Stoš uvázal se v plat 20 hřiven z nařízení samého markraběte Jošta. Byl to plat z 200 hřiven věna, které měla nebožka paní Kateřina, manželka Václavova, zapsané na Tlumačově a na které do spolku vzala Oldřicha Stoše. Více věna neměla paní Kateřina na Tlumačově zapsaného, nemohla proto ani svému manželu nic tam odkazovat. Proto také pan Petr z Kravař, nejvyšší komorník, kázal půhon vymazati.

Oldřich Stoš z Branice vzdal 18. ledna 1416 sám za sebe i za své dědice všecko právo na věno, které měl na zboží v Tlumačově a na jeho příslušenství právem spolku od paní Katruše, matky Milotovy, i všecko jiné, co měl od této paní Katruše na dědictví a dobrovolně to všecko dal

MILOTOVI Z BENEŠOVA A Z TRÁVNÍKA[2]

NA TLUMAČOVĚ.

Milota a jeho sestry Elška a Kateřina jsou oni sirotci, kteří pozůstali po paní Katruši z Lomnice a jejím 1. manželu Budišovi z Benešova a z Trávníka. Jejich poručníkem byl jejich strýc p. Beneš z Benešova a z Kvasic a po jeho smrti pán Petr z Kravař a ze Strážnice.

Dokud sirotek neměl let přirozených,[3] nebyl svéprávným, nemohl býti ani žalován. Milota dospěl k letům asi r. 1412, neboť již 25. února 1413 jest i se svou starší sestrou Eliškou již provdanou pohnán k soudu: „Zbyněk z Dřínového pohoní p. Milotu a paní Elišku, děti páně Budišovy z Trávníka ze 40 hřiven grošů, že jsem za jejich otce p. Budiše peníze dal a z těch peněz jedno mi jest zaplaceno a druhé nic. Znají-li se etc. ale chci to listem ukázati. Škody opovídám a poručníka činím Jakuba syna svého." Sestra Elška nazvána tu paní, kdežto v následujícím půhonu sestra Kateřina toho titulu nemá; byla tedy ještě svobodna:

„Jakub z Počenic pohoní 18. března Milotu a Kateřinu, děti páně Budišovy z Trávníka ze 40 hřiven grošů, že jsem dal peníze za pana Budiše, jejich otce, za rukojemství a těch mi nezaplatil, až i umřel,

[1] Tt. p. 469.
[2] D. z. ol. VIII. 626.
[3] Leta přirozená pacholík panský měl v 16 letech, děvečka šlechtična v 14 letech, zemanský pacholík v 17 letech a děvečka v 15 letech, selský pacholík v 18 letech a děvečka v 16 letech (Brandl, Glossar. p. 124).

a oni držíce jeho zboží mého dluhu mi neplní, jakož jsem za jejich otce dal. Znají-li se etc. ale chci to listem ukázati a poručníka činím Holáče, bratra svého."

„Týž Jakub pohoní téhož pána Milotu a Kateřinu, sestru jeho, z Trávníka ze 7 hřiven grošů, že jsem dal peníze za jejich otce, pána Budiše, za rukojemství a oni držíce zboží otce svého těch peněz mi neplní. Znají-li se etc. ale chci to listem ukázati a poručníka činím Holáče, bratra svého."

Teprv 29. června 1415 vynesl soud na tyto 3 půhony nález: „Mezi Zbyňkem z Dřínového a Milotou z Trávníka páni nalezli: že cožby se Milotovi po mateři (Kateřině) dostalo, nemá Milota z toho Zbyňkovi odpovídati, než měl-li by co po otci, na to se může Zbyněk zvesti, ví-li kde."

„Mezi Jakúbkem z Počenic a Milotou a Kateřinú z Trávníka páni nalezli: má-li co Milota a Kateřina po mateři, z toho odpovídati nemají, pakli by co měli po otci a on se toho uptal, na to muož zvesti se."

V nálezu prvním nejmenují páni soudci Milotovu sestru paní Elšku, protože již nebyla na Trávníku, byla již pod mocí muže svého Jana Ozora z Boskovic, kdežto v druhém nálezu Kateřinu jmenují, protože jako svobodna byla pod mocí bratra Miloty na Trávníku.

Po vynesení nálezů dali oba původové Zbyněk z Dřínového a Jakúbek z Počenic přísud na Milotu z Benešova a „9. března 1416 bylo úředníky zemskými přisouzeno a přiděděno Zbyňkovi z Dřínového 16 hřiven grošů na dědictví Milotovém na vsi Trávníku zejména na tvrzi (in municione) a na lesích a na dvoře a na celém panství, pokud není ještě věnem vázáno, na 16 hřiven grošů, které právem nabyl na Milotovi, synu po pánu Budišovi a dědici toho zboží. Toto přiděděni přijal Zbyňkův syn Václav."

Téhož dne a v touž hodinu bylo těmitéž úředníky přisouzeno a přiděděno Jakúbkovi z Počenic na témž dědictví a panství vsi Trávníka a tvrze, na dvoře a lesích 22 hřiven grošů, které právem nabyl na Milotkovi dědici tamějším, kromě toho, co již je věnným právem zavázáno, a pokud ještě může ono dědictví stačiti na 22 hřiven grošů. Toto přiděděni přijal Jakúbek pro sebe a své dědice a pro Holáče z Chvalkovic v přítomnosti Václava z Myslibořic a jiných mnohých hodnověrných svědků.[1]

Zbyněk z Dřínového a Jakúbek z Počenic prodali všecko své dědičné právo, které zemským právem nabyli na Milotu z Benešova a z Trávníka na zboží trávnickém, totiž na tvrzi, na vsi, na dvoře, lesích, vodách, lukách, pastvinách a na jiném příslušenství, zemskému hejtmanu Petrovi z Kravař a ze Strážnice; a tento pán Petr z Kravař vzal Milotu z Benešova jinak z Trávníka a jeho dě-

[1] Půh. z. II., p. 403, 455, 456, 457, 465.

dice do spolku na všecko dědičné právo, které má na zboží v Trávníku a to na takový způsob, že hned, jak by pán Petr umřel, spadne to dědičné právo na Milotu a na jeho dědice beze všeho odporu dědiců páně Petrových. Prodej i spolek vloženy byly do desk zemských 26. června 1417.

Dříve již a to 29. června 1415 vzal Milota z Benešova do spolku p. Petra z Kravař a ze Strážnice, nejvyššího komorníka cúdy olomoucké, na všecko své zboží (nejen v Trávníku, ale i v Tlumačově, Olšovci a Hoštínku).

18. ledna 1416 vložil Milota do desk své sestře Elšce věnné právo na 20 hřiven grošů roční činže, kterýž zápis zní: Milota z Benešova a z Trávníka vykázal Janu Ozorovi z Boskovic 20 hřiven grošů roční činže věnným právem ze 200 hřiven grošů ve vsi Olšovci na osmi lánech činžovních a na půlčtvrtém podsedku a na jistém jezeře zvaném Pokrajník i na všem příslušenství. Též ve vsi Hoštínku na šesti lánech činžovních a na půllánu, jehož místo (area) je zpustlé a jehož pole vzdělávají sedláci, a na sedmi podsedcích; též na zpupném (alodiálním) dvoře a na louce k němu příslušné; z toho dvoru a louky platí činži sedláci. Též v městečku Tlumačově na třičtvrtilánu, jejž t. č. drží sedlák Havel, a na jednom čtvrtlánu, jejž t. č. drží sedlák Jan Světec. Pán Petr z Kravař, jinak ze Strážnice, stupník Milotův s tím souhlasí.

Za to obvěnil Jan Ozor svou manželku Elšku, vloživ jí do desk 50 hřiven grošů roční činže z 500 hřiven grošů věna na své vsi Pivíně a Eivanovicích u Boskovic a na tom všem co tam drží. Toto věno přijal Milota z Benešova, bratr Elščin.

Věnné právo, které na Olšovci a Hoštínku nabyl, prodal Jan Ozor a do desk zemských vložil 26. června 1417 Janovi z Hostěrádek a jeho dědicům, což zapsáno týmiž slovy jako onen vklad Janu Ozorovi.

Jan z Hostěrádek vykázal a 26. června 1417 též do desk vložil své manželce Dorotě ve vsi Olšovci a Hoštínku na lidech činžovních 14 hřiven grošů roční činže ze 140 hřiven grošů právem věnným, přenášeje tím věno, které manželka měla někdy na vsi Hostěrádkách, patřící k cúdě brněnské, na vsi Olšovec a Hoštínek. A toto věno přijal Zich (Zigmund) z Nedachlebic.[1]

★

Ze zápisů výš uvedených poznáváme, jak veliké byly vesnice Olšovec a Hoštínek. Počítáme-li 5 podsedků na 1 lán, má 1 podsedek 0·20 lánu a půlpodsedek 0·10 lánu.

V Olšovci bylo 8 lánů a půlčtvrta podsedků t. j. 8·00+0·60+0·10=8·70 lánu.

V Hoštínku bylo 6 lánů a 1 pustý a 7 podsedků a panský dvůr t. j. 6·00+0·50+1·40+2·00=9·90 lánu.

[1] D. z. ol. IX., 65 a 66. VIII., 540, 605 a 606. IX., 6 a 74.

Přibereme-li také ves Záhlinice, která byla sice v té době odloučena od statku tlumackého, ale později zase byla majetkem téhož pána jako Tlumačov, nacházíme tam v té době 9 a půl lánu a jeden podsedek, které prodal Petr z Konice, a dvůr s dvěma lány pole a 9 podsedků a 2 krčmy, na nichž měla paní Eliška, vdova po Smetanovi, své věno a které prodala; je tam tedy 9'50+0'20+2'00+1'80=13'50 lánu.

V předměstí tlumackém a to v Horní ulici byl jeden tříčtvrti lán, 8 půllánů, 5 čtvrtlánů, 6 podsedků a 5 půlpodsedků t. j. 0'75+4'00+1'25+1'20+0'50=7'7 lánů.

V Dolní ulici 1 celolán, 1 tříčtvrtilán, 7 půllánů, 1 čtvrtlán, 13 podsedků a 5 půlpodsedků t. j. 1'00+0'75+3'50+0'25+2'60+0'50=8'60 lánů.

Kolik bylo lánů v městečku samém čili na náměstí, nelze zjistiti. Znám je nám půllán Adamův, půlpodsedek Fichův, tříčtvrtilán Havlův a čtvrtlán Jana Světce. Když k nim přidáme ještě jeden půllán a 20 podsedníků, nebudeme daleko od skutečného tehdejšího počtu.

Bylo by tam 0'50+0'10+0'75+0'25+0'50+4'00=6'1 lánů.

Tlumačov měl:	a) Horní ul. . . .	7'7 lánů		
	b) Dolní „ . . .	8'6 „	16'3 lánů	
	c) městečko		6'1 „	22'4 lánů
Olšovec			8'7	
Hoštínek			9'9 „	18'6 „
	Suma			41' lánů
se Záhlinicemi, když k němu patřily				13'5 lánů
				Suma 54'5 lánů

★

Manželka Milotova byla Anna z Cimburka a z Tovačova. Jí vykázal a do desk zem. vložil 13. ledna 1420 právem věnným podle obyčeje země Moravy 1000 hř. gr. na vsi Trávníku, na dvoře zpupném (alodiál,[1]) na činžovních lidech, na vodách, řekách, lesích, luzích, hájích, lukách, pastvinách, robotách a právech; též v městečku Tlumačově na lidech činžovních, na mlýně, na polích oraných i neoraných, na lukách, pastvinách, lesích, luzích, hájích, vodách, řekách, jezerech, bahništích a na všem toho zboží příslušenství ničeho nevyjímajíc. A toto věno přijal Jan z Cimburka a z Tovačova, bratr Anin. Milotův stupník (congressor), pán Petr z Kravař a ze Strážnice, dal k tomu své svolení.[2]

Třebas Milota obtížil oba své statky: trávnický a tlumacký s Olšovcem a Hoštínkem, velkým břemenem věnného práva na 1200 hř. gr. čili roční

[1] Zpupné (alodiální) zboží je to, jehož jsem vlastním pánem, mohu jím svobodně, mocně a libovolně vládnouti. Protiva toho je zboží manské (lenní, feudální); jeho držitel není jeho vlastníkem, má jen právo dědičného užívání.

[2] D. z. ol. IX. 294.

činže 120 hř. gr., zůstal přece jejich vlastníkem a pánem ve spolku s p. Petrem Strážnickým z Kravař. Na statku kvasickém neměl však žádného podílu. Tam jeho strýc

BENEŠ Z BENEŠOVA A Z KVASIC

vložil 9. ledna 1406 do desk zem. své manželce Elšce z Cimburka na svém zboží ve vesnicích Střížovicích, Bělově, Ohnišťkách, Sulimově a v Kladrubech na třech lánech činžovních 50 hř. gr. roční činže z 500 hř. gr. věna. A ze zvláštní milosti dal jí ještě zpupný dvůr v Kvasicích, k němuž patřily dva lány pole, pak mlýn nazvaný Bělovský a sedění na tvrzi (solam sessionem in municione) kvasické s takovou podmínkou, aby ten dvůr s dvěma lány, mlýn a sedění na tvrzi měla jen dotud, dokud nezmění svůj stav vdovský. Kdyby se opět provdala, bude povinna odstoupiti onen dvůr, mlýn i tvrz kvasickou i se vším příslušenstvím dětem páně Benešovým anebo jejich poručníkovi. A Petr z Kravař to přijal.

Téhož dne ustanovil Beneš pána Lacka z Kravař za poručníka svých dětí a všeho zboží svého kromě onoho manželčina věna.

Ještě téhož dne vložil do desk prodej vsi Snovídky s dvorem Zbyňkovi, faráři v Krumsíně, Janovi, zvanému Krumsín z Čelechovic, a Janovi, zvanému Husě z Krumsína.[1]

Roku 1405, 6. června byl Beneš z Kvasic pohnán k soudu zem. olom. Margaretou, ženou z Olomouce, jež ho žalovala z pravého dluhu 17 hř. gr. a jinak, že bral jí s vozu zboží krámské bez Boha a bez práva, a toho všeho požívá za 30 hř. gr. Dán jim poklid, t. j. porovnali se.

27. listopadu 1407 Beneš z Benešova a z Kvasic pohnal p. Albrechta z Cimburka a z Tovačova z 50 hř. gr., proto že navedl opata ze Sedlce (v Čechách), že ho, Beneše, pohnal k soudu do Prahy proto, že má dáti opatovi 1 hř. za duši páně Jarošovu (z Cimburka a z Nemochovic). A to ne on, Beneš, nýbrž Albrecht z Cimburka má dáti za duši svého strýce Jaroše; Beneš chce to dokázati listem nebožtíka páně Jarošovým, na kterémž je pečeť páně Albrechtova, že on p. Albrecht má dáti na záduší. Poručníkem půhonu učinil Petra ze Strážnice. Na tento půhon vynesen nález 7. ledna 1408: „Mezi Benešem z Kvasic a Albrechtem z Cimburka: pán Albrecht má pánu Benešovi z Kvasic právo činiti, doniž (= dokud) páni na soudě sedí anebo na posudku."

Téhož roku 10. prosince pohnal Beneš z Kvasic Přibíka z Odlochovic z 50 hř. gr., že jeho služebník Velík z Dědkovic z jeho posádky na Dědkovicích pobral mu na svobodné cestě 11 koní a na Dědkovice je odvedl. Na to má Beneš tolik svědků, kolik mu ku právu potřeba jest. Poklid, t. j. porovnali se.[2]

R. 1410, 25. května byl tuším p. Beneš těžce nemocen a dělal poru-

[1] D. z. ol. VII. č. 254, 255 a 256.
[2] Půh. z. I. p. 124, č. 93; p. 244, č. 299; p. 261, č. 221, a p. 247, č. 615.

čenství, z něhož se nám zachoval jen list, na němž popsal všecky své dluhy a na konci prosí poručníka Lacka z Kravař, aby je zaplatil z jeho zboží, kdyby ho milý Bůh nezachoval při životě. Česky psaný list zní:

„Já Beneš z Benešova odjinud z Quassicz vyznávám tiemto listem každému, kdož jej uzří nebo uslyší čtúce, své dluhy popisuji, ježto sem dlužen spravedlivě. Nejprve sem dlužen šedesát hřiven grošóv cnému panoši Helmovi a jeho paní malžence k vèrnej ruce panu Budišovi z Budišova a tym mám dáti a zaplacití o sv. Jiří, jakož najprve přide. — Dlužen sem Maříkovi z Trnavky pět a čtyrycet hřiven a ty mám také dáti na sv. Jiří, jakož najprve přide, a také list mój má na ty peníze. — Dlužen sem slovutnému panoši Malému seděním na Lechočicích a jeho dceři třidceti hřiven, také mój list má, a to mám dáti na sv. Jiří, jakož najprve přide. — Dlužen sem Beneškovi páně Hanušovi z Slešnej přiteli jeho třidceti hřiven a tomu mám list obnoviti o sv. Janě jakož přide, a přes rok abych jemu peníze dal, než starý list svědčí padesát hřiven, i dalť sem Milotě dvaceti hřiven, jakož má páně Hanušovu dceru z Lešan, a to je svědomo panu Hanušovi z Lešan. — Dlužen sem třidceti hřiven slovutnému panoši Hrochovi a jeho ženě k věrným rukám Konečkovi z Prus a knězi Rackovi z Kroměříže a Jakubkovi z Rakodav, ty mám dáti o sv. Janě, jakož nyní přide. — Dlužen sem do Czedlicz, do kláštera, za nebožtíka páně Jarošovu duši dvacet hřiven, a ty mám dáti na sv. Václav, jakož nyní přide, a třídcet hřiven dal sem na ten dluh. — Dlužen sem Oldřichovi deset hřiven jakož nyní je ve Zlíně, ty mám dáti na sv. Václav, jakož nyní přide. — Dlužen sem Pulczovi a jeho ženě deset hřiven, ježto sem jemu po ní věno dal po paní Adličce z dobrej vuole, než ten list nemá. — Dlužen sem Foglovi měštěnínu z Olomúce puol deváty kopy a čtyry groší za sukna bryxlské a za jiné sukno, a ty bych měl jemu dáti na svatého Jana, jakož nyní přide, a na toť má mój list. — Dlužen sem čtyry kopy Hanušovi kramářovi z Brna za kořenie, to mám zaplaciti na svatý Václav, jakož nyní přide. — Dlužen sem paní Michalkovej z Bařic čtyři hřiven, ježto mi puoščěla k mým potřebám, ty bych jměl zaplaciti, když mi Buoh pomóže. — Dlužen sem Stachovi kuoň, jakož jemu pacholek u Rabstajna ujěl, po třech kopách. — Dlužen sem Maršíkovi švagru svému a komorníku markrabímu čtyři hřiven, ježto za mě dal za kuoň Arnoltovi z Brna. — Dlužen sem za drajlink[1] vína tři hřivny a tři gr., a to bych jmel jemu dáti o sv. Václavě. — A opatovi knězi Janovi z Velehrad dlužen sem za dva drajlinky vína sedm kop. — Dlužen sem hřivnu kvasickému kostelu za mé předky, o sv. Václavě puol hřivnu dáti a o sv. Jiří puol hřivny mám dáti. — Prosím urozeného pana Lacka z Kravař odjinud z Helfinstajna, aby učinil jako věrný poručník, neuchová-li mne milý Buoh, aby mé dluhy zaplacil z mého zboží, aby na mej duši nestálo, a tohoť věřím, milý pane, i úfám, že to učiníš, nebť sem to spravedlivě dlužen dobrým lidóm, jakž jest tu napsáno. A těch všech

[1] 1 drajlink vína = 20 věder čili 2 bečky vína = 11·20 hl.

věcech svrchupsaných mých dluhův, jakož sem je popsal, svú vlastnú pečet kázal sem přivěsiti k tomuto listu, připrosil sem cných panoší Jakuba Konečka z Prus, Jindřicha z Trúbek, Michalka z Choryně odjinud z Bařic, aby své pečeti na svědomí podle mej přivěsili. Jenž jest dán a psán v Kvasicích, tu neděli po božím těle, leta po narození syna božího cisíc čtyry sta desátého." (t. j. 26. května 1410).[1] Suma všech dluhů je 269 hř. 37 gr. (asi 16.177 K).

Že p. Beneš ještě téhož roku anebo následujícího 1411 umřel, dokazují vklady do desk zemských. Olomoucký soud nezasedal od ledna 1411 až do 9. ledna 1412, nebylo tedy ani do desk zapisováno, až teprve 9. ledna 1412. Mezi prvními zápisy toho dne jsou dva, které svědčí o smrti Benešově:

1. Pán Lacek z Kravař, jenž byl t. č. hofmistrem dvoru Václava IV., krále římského a českého, v Praze a nemohl se zabývati jako poručník dítek a statku pozůstalosti po p. Benešovi z Kvasic, učinil místo sebe poručníkem toho statku a dítek p. Petra z Kravař a ze Strážnice, t. č. nejvyššího komorníka cúdy olomoucké.

2. Elška z Cimburka, někdy manželka Beneše z Kvasic a z Benešova, přijala na spolek na své věno 500 hř. gr., které má na zboží kvasickém, p. Petra z Kravař a na Strážnici, nejvyššího komorníka cúdy olomoucké.

V první polovici t. r. byla paní Elška již opět provdána, jak o tom svědčí vklad ze dne 29. června: Elška z Cimburka, vdova po Benešovi z Benešova a z Kvasic, vložila svému manželu Zbyňkovi Doubravkovi z Doubravic své věnné právo na roční činži 50 hř. gr. z 500 hř. gr., které má zapsané na vsi Střížovicích, na vsi Bělově, na vsi Ohnišťkách, na vsi Sulimově a ve vsi Kladrubech na třech činžovních lánech.

Za to jí zapsal téhož dne Zbyněk, řečený Doubravka z Doubravic, 50 hř. gr. roční činže věna z 500 hř. gr. na oněch výšjmenovaných vesnicích.[2]

Následkem provdání se pozbyla paní Elška požitků ze zpupného dvoru v Kvasicích, k němuž patřily dva lány, pak ze mlýna, nazvaného Bělovský, a sídla na tvrzi, což všecka jí dal první manžel Beneš k užívání jen až do opětného provdání. Musela to odstoupiti dětem anebo jejich poručníkovi.

Jedinou dědičkou celého panství kvasického byla páně *Benešova dcera Anna*, jež t. č. neměla ještě let přirozených, proto spravoval statek její poručník p. Petr z Kravař a ze Strážnice. Když dospěla k letům, provdal ji poručník za *Alše z Ronova*, jehož pak ona 13. ledna 1420 vzala do spolku na tvrz (super municionem) v Kvasicích a na všecko své jiné dědičné zboží k této tvrzi příslušné i na všecko jiné zboží, kdekolvěk je má.[3]

[1] Cod. d. M. XIV. č. 139.
[2] D. z. ol. VIII. č. 60, 84, 350 a 351.
[3] D. z. ol. IX. č. 2/0.

V tomto vkladu ukazuje se nám paní Anna z Benešova a z Kvasic jako jediná po otci dědička, majetnice a paní celého panství kvasického; neboť dědičné zboží k tvrzi kvasické příslušné bylo nejen městečko Kvasice, ale i ony vesnice, na kterých její matka Elška z Cimburka dostala od svého nebožtíka manžela věnné právo na 500 hř. gr. čili 50 hř. roční činže, Střížovice, Bělov, Ohnišťky, Sulimov a Kladruby, ale i ostatní dvě, Nová ves a Újezdec.[5]

Aleš z Ronova neměl vlastního statku, na němž by vykázal své manželce věno. Byl sice se svým bratrem Zikmundem již r. 1406 přijat od svého strýce Hynka z Ronova a z Letovic do spolku na hrad a městečko Letovice a jeho příslušenství; tam však jsa jen ve spolku, nemohl vykázati své manželce věna. Proto mu vlastní bratr Jan, zvaný Hlaváč z Ronova, postoupil a do desk zem. 20. ledna 1420 vložil své právo, které měl na vsi Zvole a Branišově (okres Pernštýn na Brn.). Proti tomu podala však hned odpor jejich sestra Čeňka, že na to zboží má ona právo, protože jí není dosud vyplaceno věno, které na tom zboží má v deskách zemských vloženo.[1]

Dříve než mohl své manželce věno na tomto zboží vykázati a do desk vložiti, zemřel Aleš ještě téhož roku 1420. Aby paní Anně to věno zajistil, uvázal se její poručník, p. Petr z Kravař a ze Strážnice, ve zboží zvolské. Z toho povstal soud. Čeňka z Ronova pohnala 20. prosince 1420 p. Petra z Kravař ze 400 hř. gr., že drží její zboží ve Zvoli, které po smrti jejího nedílného bratra na ni spadlo, a chce to deskami zem. ukázati, že proti tomu odpor činila, když starší její bratr Jan mladšímu Alšovi to zboží do desk vkládal, a že jí p. Petr z Kravař sáhl v její mateřské věno, ježto matka jejím bratřím v desky vložila a jim deskami rozkázala, aby jí věno z toho zboží vydali. Též její a Alšův bratr Jan Hlaváč pohnal 19. prosince 1421 p. Petra z Kravař z toho zboží zvolského, že

[5] Není tedy správné, co praví, ale ničím nedokládá, Fr. Peřinka ve Vlastivědě mor., okres Kroměříž, Kvasice p. 425, že „Milota z Benešova a z Trávnika držel statek kvasický ještě r. 1423., když v červnu hradu kvasického dobyli, husité, kteří hrad zapálili, v jehož požáru prý Milota uhořel;“ a co dále praví: „Anna, pozůstalá dcera po Benešovi z Kvasic, Kvasicemi vládla asi nedílně s Milotou až do jeho smrti.“ — Milota neměl žádného práva na statek kvasický. Otcové jejich podělili se statky svými tak, že starší Beneš měl statek kvasický, mladší Budiš dva menší statky, trávnický a tlumacký, od něhož ještě odprodal Záhlinice. Nikdy spolu neučinili stůpku čili spolku na vzájemné dědění. Beneš ve svém zápisu věna manželčina výslovně praví, že „sídlo na tvrzi, dvůr a mlýn Bělovský, které jí přidává ze zvláštní milosti k oněm pěti vesnicím, mají padnouti po jejím opětném provdání na jeho děti.“ O dětech Budišových se nezmiňuje. Kdyby byl Milota držel statek kvasický, byl by se také psával s přídomkem „z Kvasic“, co však nikdy neučinil. Ještě r. 1421 píše se „Milota z Trávníka.“ Kdyby byl Milota býval nedílný se svou sestřenicí Annou z Kvasic, nebyla by ona mohla vzíti svého manžela do spolku na všecko své zboží, bez Milotova svolení; a toho svolení při onom vkladu není. Hradu v Kvasicích nebylo. V deskách zem. není ani jednou „castrum“= hrad, ale vždy „municio“ = tvrz. Pešina, Mars Mor. p. 487 má „castellum“ = tvrz, bašta.

[1] D. z. ol. IX. 341 a D. z. br. XII. 2 a 3.

když Aleš, dobré paměti bratr jeho vlastni, umřel „vpadl p. Petr v to zboží a uvázal se v ně, a on že má k tomu lepší právo než p. Petr."[1]

Pán Petr Strážnický, t. č. zemský hejtman moravský, nedbaje na žaloby, prodal zboží zvolské Petříkovi z Rosičky; a Čeňka z Ronova pohnala pak k soudu 18. října 1422 tohoto Petříka ze Zvole ze 400 hř. gr. a dávala mu vinu, že „odkoupil mé dědictví, ježto na mne spadlo po mém nebožci otci a po mé mateři i po nebožtíku Alšovi, bratru mém nedílném; poručníkem půhonu činí svého manžela Racka z Viskova.[2] Dalších záznamů o tom sporu není, protože od r. 1422 ani soud nezasedal, ani do desk se nezapisovalo, až do r. 1437. Toho roku byl již p. Petr z Kravař mrtev. Jeho synové Václav a Jiří vložili 7. února 1437 do desk ono zboží zvolské, totiž ves Zvoli a Branišov onomu Petříkovi z Rosičky.[3]

Paní *Anna z Benešova* na *Kvasicích*, vdova po Alšovi z Ronova, provdala se pak za Mstěje Švamberka ze Skviřína (v Čechách, psáno „z Skřína"). Ten ji přinutil, že prodala statek kvasický Janu Kuželovi z Žeravic. V kterém roku se to stalo, nelze zjistiti, tuším, že r. 1422 nebo v první povolovici 1423. Zápis do desk byl vložen teprv po husitských válkách 12. ledna 1437 a zní: „Anna z Benešova a z Kvasic prodala Janu Kuželovi z Žeravic a jeho dědicům své otcovské dědictví, zboží kvasické, totiž tvrz (municionem) s městečkem Kvasicemi a jeho předměstím, s patronátním právem kostela, se dvěma mlýny a s dvěma dvory se čtyrmy lány pole, se zahradami a s těmito vesnicemi: Střížovice, Ohniščky s mlýnem, Sulimov, Kladoruby, Nová ves, Bělov a Újezdec, s rolemi, s činžemi, s užitky, s rybníky, s robotami, s chrastěmi, s lesy, háji, řekami a bahništěmi, s lukami, pastvinami, horami a s jedným břehem řeky Moravy a se vším příslušenstvím v mezich a hranicích, kterými toto zboží od jiných od starodávna odděleno je, nic tu sobě ani svým dědicům neponechávajíc."[4]

Za to koupil Mstěj Švamberk od p. Petra Strážnického z Kravař hrad Náměšť (na Brněnsku) s příslušnými vesnicemi: Náměšť Vznatky, Častočice, Zahrádky, Ocmanice, Nalučany, Čikov, Záblatě, Březky, Heřmanšlag, městečko Biteš atd. Na tom zboží vykázal své manželce paní Anně z Benešova v náhradu za její dědictví kvasické 3.000 kop grošů věna. Do desk zem. vložen byl kup i věno teprv r. 1437, kdy již Petr Strážnický byl mrtev († 1434), od jeho synů Václava a Jiříka z Kravař a ze Strážnice; a Václav byl příjemcem[5] toho věna.[6]

Mstěj Švamberk nebyl dobrým hospodářem; dělal dluhy, které po-

[1] Půh. z. III. p. 70, č. 304 a 305. a p. 72, č. 317.
[2] Půh. z. III. p. 78, č. 353.
[3] D. z. br. XII. 242.
[4] D. z. ol. X. 213
[5] Příjemce věna ručí svým statkem za to, že Anna nebude míti na svém věně žádné újmy.
[6] D. z. br. XII. 188 a 189.

tom nemohl platiti. Již r. 1437 byl i se svými rukojmími Zbyňkem z Doubravic a Petrem z Konice žalován od Znaty z Prus z 300 hř. gr., že mu neplní podle svého dlužního listu, že zaplativ jistinu, škod mu platiti nechce.[1] Největší dluh měl u jistého Čapka, jemuž dal celé panství náměšťské v zástavu. Vydal mu totiž dlužní list takového znění, že kdokoliv bude ten list míti i s dobrou vůlí (= cessi, postoupení) Čapkovou, má míti na Náměšť takové právo, jaké dává Mstěj tímto listem Čapkovi.

Mstěj Švamberk umřel před r. 1447, aniž byl dluh zaplatil a dlužní list od Čapka vybavil. List ten dostal se i s dobrou vůlí Čapkovou do moci Znaty z Prus, jenž se hned soudně domáhal svého práva na hrad Náměšť i s jeho příslušenstvím.

Po Mstějovi zůstala vdova paní Anna z Benešova (a z K... =) z Kvasic a dva synové Jan a Tomáš ze Skřína.

Znata z Prus žaloval 8. září 1447 na staršího bratra Jana ze Skřína a z Náměště z 3000 hř. gr., že mu slíbil ten list o zboží náměšťské obnoviti a toho mu neučinil. A téhož dne pohnal oba bratry z dědictví z Náměště z 3000 hř. gr., že jejich otec prodal Náměšť Čapkovi ku pravému dědictví se vším jeho příslušenstvím, tak jakž list otce jejich svědčí, a kdož by ten list měl s Čapkovou dobrou vůlí, aby měl též plné právo jako Čapek sám, „a já na to mám dobrou vůli a oni mi toho nechtí učiniti podle zápisu otce svého."

Poněvadž ani Jan neobnovil onen list otcův ani oba bratří nepostoupili Znatovi Náměšť, proto Znata dal 3. března 1448 ustálý přísud na oba bratry z 3000 hř. gr. podle půhonu; a potom byl Znata 27. dubna zveden plným úřadem podle půhonu svého a z rozkázání panského na dědictví i na to, což práva mají Jan a Tomáš, na hrad Náměšť i na to zboží, což k tomu hradu přísluší na 3000 hř. gr., kteréž na nich zemským právem ustál a obdržel.[2]

Po tomto zvodu pohnala 10. května paní Anna z Benešova, vdova po Mstějovi, Znatu z Prus z 3000 kop gr., že drží hrad Náměšť s jeho příslušenstvím, kdežto ona má k tomu lepší právo než on; chce to prokázati deskami zemskými.

Dvěma půhony pohnala téhož dne p. Jana z Lomnice a z Meziříče, (jenž byl od r. 1415 až 1448 nejvyšším komorníkem soudu zem. brněnského a měl v té době dozor nad deskami zemskými, nařizoval vklady a výmazy, konal posudky, odhady jmění, nařizoval exekuce atd.) z 3000 kop gr. 1. „že jí odkoupil od Jiříka z Kravař základu jejího, zboží meziříčského, na kterém měla své věno postihnouti, neboť nebožtík p. Václav z Kravař, jsa jejího věna přijemce, tu chvíli to zboží meziříčské držel a ona za své bývalé dědictví (kvasické) nemá teď dosti; chce to deskami prokázati, že p. Václav byl příjemce jejího věna." V 2. půhonu dává nej-

[1] Půh. z. III. p. 119, č. 609—611.
[2] Půh. z. III. p. 342, č. 225 226; p. 374 a 424.

vyššímu komorníku tuto vínu: „když jsem z přikázání svého muže (Mstěje) své dědictví (kvasické) z desk vymazati a p. Kuželovi vložiti musela, tu jsem se prve, než jsem vymazovala a vkládala, jeho (p. Jana z Lomnice) tázala, vešlo-li mi zboží náměšťské v desky k dědictví a mám-li za své dědictví (kvasické) dosti, a on mi řekl, že mám dosti za své; a na to jeho rčení také jsem své dědictví (kvasické) z desk vymazala a jinému (Janu Kuželovi) vložila a za to dnes dosti nemám."

Paní Anna pohnala ještě toho dne také Jana z Lichtenburka a z Cornštejna, jenž byl v oné době nejvyšším komorníkem soudu zem. olomouckého, „že mi mé dědictví zboží kvasické dopustil z desk vymazati a neopatřil, abych já za své dosti měla, věda dobře, že jsem vězněm[1] muže svého."

Poručníkem všech 4 půhonů učinila paní Anna z Benešova p. Jana z Cimburka, hejtmana moravského (ale ne na zisk a na ztrátu, jak on později tvrdil.)

Ještě Jiřík z Kravař a ze Strážnice, (bratr Václava, jenž přijal převod paní Anny z Benešova z dědictví kvasického na náměšťské a jí tedy věno 3000 kop gr. na Náměšti zaručil) pohoní Znatu z Prus 7. června z 3000 kop gr., „že se mi zvedl na můj základ, ke kterémuž jsem se připověděl na dědictví náměšťské, ježto můj bratr Václav dobré paměti přijal převod z kvasického zboží na náměšťské za p. Mstěje, a proto jsem já i moji rukojmí pohnán od paní Anny z Benešova, protože se jí tu podle příjmu nedostává. Poručníka činí Jana Kužele z Žeravic" (a z Kvasic).

Všecky tyto žaloby byly marné. Tentýž komorník, jenž dopustil vklad kvasického dědictví paní Anny z Benešova na hrad Náměšť, nařídil přidědění toho zboží náměšťského Znatovi z Prus a tím připravil ji o její věno 3000 kop gr.; a „Znatovi z Prus bylo 28. října plným úřadem přiděleno dědictví hradu Náměšť i s jeho vším příslušenstvím ve 3000 hř. gr., jakožto na Janovi a Tomášovi, bratřích z Skříně právem zemským ustál a jak na to byl úřadem zveden."[2]

V následujících letech nemohla se paní Anna domáhati soudně svého práva na věno, neboť soud nezasedal od 27. prosince 1448 až do 14. prosince 1459. Zatím umřela paní Anna; umřel také nejvyšší komorník soudu brněnského Jan z Lomnice, jenž od Jiříka z Kravař odkoupil sta-

[1] Žena vězněm muže svého t. j. žena je v moci a opatrování muže svého. To bylo právní zásadou, kterou se zajišťovala zákonní moc a vážnost mužova v rodině, ale také se majetek ženy, hlavně její věno zajišťovalo. Pokud manžel žil, nesměla manželka svým věnem svobodně vládnouti, musela je na rozkaz manželův zavaditi, někoho na ně do spolku vzíti atd. Umřel-li muž, byla všech závazků prosta, k nimž byla mužem přinucena, anebo co jenom na jeho přání byla učinila. Popíral-li kdo její nároky tím, že sama k tomu svolila, odvolala se jen na onu právní zásadu, „že byla vězněm muže svého" a přidala k tomu, že N. N. dobře věděl, že byla vězeň muže svého a že se proto neměl N. N. do této právní pře pouštěti.

[2] Půh. z. III. p. 395, č. 409—412; p. 398, č. 426 a p. 416.

tek meziřičský, na němž měla paní Annna své věno postihnouti, když byla o ně připravena na zboží náměšťském. Statek jeho měl jeho vnuk Bohuš z Lomnice. Mrtev byl také nejvyšší komorník soudu olomouckého, Jan z Lichtenburka a z Cornsteina, jenž dopustil kvasické zboží paní Anny z desk zemských vymazati. Statek jeho měli tři jeho synové Albrecht, Hynek a Štefan z Lichtenburka a z Malenovic. Žil ještě Jiřík z Kravař, jenž po svém bratru Václavovi († 1438) dědil jeho statky, mezi nimi i meziříčský, na němž měla míti paní Anna pojištěno své věno po ztrátě jeho na zboží náměšťském. Žil také ještě zemský hejtman Jan z Cimburka a z Tovačova, jejž byla paní Anna učinila poručníkem svých půhonů. Ten vystoupil 14. prosince 1459 jako žalobce před soudem brněnským s nároky na oněch 3000 kop gr. Právo na ně zakládal na dvou nepravdivých důvodech: že Anna z Benešova byla „jeho sestra", a že ho učinila poručníkem svých půhonů „na zisk i na ztrátu."

Zažaloval Beneše z Lomnice a z Meziříče ze tří tisíc kop gr., „že drží nápad svého děda, kterýž byl zapohnán od pí. Anny z Benešova, sestry mé, že jí odkoupil základu jejího zboží Meziříčského, kteréžto příjemčí její, p. Václav z Kravař, když věno na Náměšti jí přijímal, držel a v tom pohonu mne poručníkem na zisk a ztrátu učinila a tak tím pohonem a poručenstvím k tomu právo mám, z čehož zapohnáno."

Druhým půhonem žaluje na téhož „Bohuše z Lomnice ze 3000 kop gr., že drží nápad děda svého, kteréhož pí. Anna z Benešova, sestra má, zapohnala, že jsa komorníkem desk brněnských věda. že jest věz něm muže svého, neopatřil, by za své dosti měla, a že jí řekl, že jí zboží Náměštské v desky k dědictví vloženo a že na to jeho rčení dědictví své Kvasické z desk vymazala; a v tom pohonu mne na zisk i na ztrátu poručníkem učinila, kterýmžto poručnictvím já k tomu právo mám oč jest zapohnáno."

13. prosince 1460 pohnal týž „Jan z Cimburka p. Albrechta, Hynka a Štefana, bratry z Lichtenburka a z Malenovic ze 3000 kop gr., že drží nápad otce svého, kterýž jsa komorníkem desk Olomúckých, dědictví sestry mé pí. Anny z Benešova dopustil z desk vymazati a vypsati neopatřiv, by za své dosti měla a tak od ní z toho jest zapohnán, v kterémžto to pohonu mne poručníkem na zisk i na ztrátu učinila a tak já tím poručenstvím k tomu právo mám."

Poručníky všech tří půhonů učinil Jan z Cimburka svou manželku Žofku z Kunštátu a své syny Ctibora a Jana.[1]

O těchto půhonech nebylo soudního jednání, protože soud brněnský nezasedal od 13. prosince 1460 až do 22. února 1464. Olomoucký soud zasedal po r. 1460 po prvé 21. května 1463.

Toho dne zažaloval tam „Jan z Cimburka a z Tovačova p. Jiříka z Kravař a ze Strážnice ze 3000 kop grošů, že drží nápad

[1] Půh. z. IV. p. 23, č. 143; p. 24, č. 144; p. 316, č. 316.

bratra svého, kterýž byl příjemčí sestry mé paní Anny z Benešova, na jehožto příjem dědictví své z desk vymazala a není opatřena, by za své dosti měla a o to jej zapohnala, v kterémžto pohonu mne poručníkem na zisk a na ztrátu učinila a tak tím poručenstvím k tomu právo mám; poruč. činím Žofku z Kunštátu, manželku svou, Ctibora a Jana, syny své."[1] Žalovaný Jiřík porovnal se s žalobcem a učiněn byl „poklid".

Ve všech těchto půhonech tvrdí Jan z Cimburka, že ho Anna z Benešova učinila poručníkem svých půhonů „na zisk a ztrátu".[2] To však není pravda. V půhonech výš již uvedených (24. května 1448) této doložky není, tam stojí psáno jen: „Poručníka činím p. Jana z Cimburka, hauptmana Moravského."

Není také pravda, co ve všech 4 půhonech Jan z Cimburka tvrdí, že Anna z Benešova byla jeho sestra. Různá jejich rodová jména jsou důkazem, že nejsou bratr a sestra. On byl syn Albrechta Tovačovského „z Cimburka" a ona byla jedinou dcerou a dědičkou Beneše „z Benešova" a z Kvasic. Své rodové jméno i erb pánů „z Benešova" podržela podle tehdejšího práva i potom, když se vdala za Aleše z Ronova a po druhé za Mstěje Švamberka. Snad chtěl Jan z Cimburka pojmenováním „sestra má" naznačiti jen bližší příbuzenství, jaké mezi nimi skutečně bylo. Matka pí. Anny z Benešova byla, jak nám již známo je, Elška z Cimburka; a bratranec Anny z Benešova měl za manželku sestru Jana z Cimburka Annu z Cimburka, jíž manžel Milota z Benešova a z Trávníka vykázal věno na Trávníku a Tlumačově a jejíž bratr Jan z Cimburka byl příjemcem onoho věna. Či snad úmyslně zaměnil Jan z Cimburka po smrti obou Anen svou sestru Annu z C. za Annu z B., a onu doložku „na zisk i ztrátu" si přidal sám, aby vysoudil pro sebe 3000 kop grošů![3]

Ale nedočkal se toho. Umřel roku 1464. Po jeho smrti nastala v té při dlouhá přestávka, protože soud brněnský nezasedal, kromě roku 1466, až roku 1480. A první půhon, t. roku 24. listopadu podaný, byl od Ctibora

[1] Půh. z. IV. p. 269 č. 21.

[2] Nebylo-li soudním nálezem rozhodnuto o při za života žalobcova, měl poručník půhonu „na zisk a ztrátu" právo pokračovati ve při po jeho smrti, ale na svůj zisk i na svou ztrátu.

[3] Protože Jan z Cimburka nazval nesprávně Annu z Benešova svou sestrou, napsal také nesprávně Dr. Fr. Dvorský, Vlastivěda, okres Náměštský p. 71, že „pí. Anna z Benešova a z Kvasic byla sestra Jana z Cimburka a že měla v prvním manželství Milotu z Trávníka a Benešova", ačkoliv ve svém spisu „Rod Benešoviců" p. 75. správně napsal, že Milota z Benešova věnoval své ženě „Anně z Cimburka" (tedy ne Anně z Benešova) 1000 kop grošů — a p. 76. Rodokmen pp. z Kravař, také správně uvedl, že první manžel Anny z Benešova byl Aleš z Ronova a druhý Mstěj Švamberk, — a Milota, že měl manželku Annu z Cimburka. — Podobně chybil Fr. Peřinka, Vlastivěda, okres Kroměříž, Kvasice p. 425. Napsal tam správně, že Anna z Benešova, pozůstalá dcera po Benešovi z Kvasic, vzala svého manžela Alše z Ronova do spolku na Kvasice, ale v Rodokmenu Benešoviců p. 426 dal jejího druhého manžela Mstěje Švamberka za manžela Elšce z Cimburka, vdově po Milotovi z Trávníka.

z Cimburka a z Tovačova, hejtmana markrabství moravského, (syna Jana z Cimburka) na Štěpána z Lomnice a ze Semtic. Dával mu vinu, „že drží hrad Náměšti s zbožím k němu příslušným, ježto já na tom hradě Náměšti a zboží toho hradu po paní Anně z Benešova a z Kvasic, manželce Mstějově, tři tisíce hř. gr. věnného práva mám."

Pan Ctibor se již neodvolával na důvod jako jeho otec, že Anna z Benešova byla sestra otcova, tedy jeho tetka, ani na to, že otec byl poručníkem jejích půhonů na zisk a na ztrátu.

Spor o věnné právo Anny z Benešova na hradě Náměšti Mstějem Švamberkem jí vykázané, ukončen byl po 33letém trvání ne soudním nálezem, než smluvou ve čtvrtek po 3. neděli postní (t. j. 29. března) 1481 učiněnou: Pán Štěpán z Lomnice měl dáti panu hejtmanovi Ctiborovi z Cimburka 2000 zl (tedy jednu třetinu žalované sumy (1 hř. = 2 zl., 3000 hř = 6000 zl.) ve dvou ročních lhůtách, a ani p. hejtman ani pan Štěpán se nemají více na to právo navracovati.[1]

★

Všecky Benešovice přežila Milotova sestra Elška z Benešova, vdova po Janu Ozorovi z Boskovic a z Luky. Jejího manžela nacházíme naposled 6. ledna 1447 na sněmu v Olomouci.

Elška z Benešova je pohnána 14. prosince 1446 od Bohuše z Lomnice ze 100 hř. gr., že mu její lidé z Kuřím a pálili jeho člověka, že jedva živ zůstal, a druzí její dva lidé z Luky zranili bez viny jeho člověky, a on ji z toho obeslal, aby to opraviti kázala a neučinila toho.

Naposled ji nacházíme 29. listopadu 1460: Markvart z Lomnice pohoní Elšku z Benešova z Evanovic ze 100 hř. gr. dobrých stříbrných, že její lidé z Luky pokradli koně jeho člověku a on ji v to obeslal žádaje, aby mu to napravila jako se na takové sluší a ona toho neučinila a tak i podnes tu jsú na lidskú škodu.[2]

[1] Půh. z. V. p. 26/, č. 1. a p. 425 a 426.
[2] Půh. z. IV. p. 302, č. 219.

RODOKMEN PÁNŮ Z BENEŠOVA A Z KVASIC, Z TRÁVNÍKA A NA TLUMAČOVĚ.

Beneš z Benešova
1222

Vok, 1218—41	Robert, 1240 opat Hradišť.	Tobiáš, 1229 kanovník pražský	Matouš, 1218—27	Ondřej, 1222—48 na Kvasicích	Drslav, 1226—60 z Kravař

Beneš, 1245—65 z Branice z Cvilína atd.	Tobiáš, 1246—96 biskup pražský	Milota, 1212—1302 na Kvasicích	Ondřej, 1248—64	Rupert, 1256

Beneš z Branice, 1278—93 m. Eliška	Vok, komoří opavský, † 1289	Tobiáš, arcijáhen hradecký 1294—1345	Ondřej, z Tvorkova 1305

Vok, Adleta a Oběska 1288—89	Beneš z Benešova 1302—1340? na Kvasicích a Tlumačově

Milota z Benešova a z Kvasic m. Eliška 1340?—1372	oba na Tlumačově nedílně	Budiš z Benešova a z Kvasic 1340?—1365	Helena 1355 věno na Záblinicích

Beneš z Benešova a z Kvasic. 1372—1411 m. Elška z Cimburka, dcera Jaroše z Cimburka a Hvězdlic. Její 2. manžel od 1415 Zbyněk Doubravka z Doubravic.	Budiš z Benešova a z Trávníka a na Tlumačově 1372—1398 m. Kateřina z Lomnice † 1407 Její 2. manžel byl Václav z Myslibořic

Anna z Benešova na Kvasicích † po 1448 1. m. Aleš z Ronova † 1421 2. m. Mštěj Švamberk ze Skřině	Milota z Benešova, a z Trávníka na Tlumačově m. Anna z Cimburka	Eliška a Kateřina m. Jan mladší Ozor z Boskovic

HNUTÍ HUSITSKÉ,

pokud se týká našeho kraje a pánů na našich statcích, jejich stúpníků, poručníků a jinak spřízněných.

Lacek z Kravař a na Helfenštejně, o němž nám již známo, že ho roku 1406 učinil Beneš Kvasický poručníkem svých dětí a statků a jejž před svou smrtí žádal, aby zaplatil jeho dluhy, byl od roku 1407

nejvyšším hofmistrem krále Václava IV. Po smrti markraběte moravského Jošta ustanovil jej král zemským hejtmanem moravským a on učinil za sebe poručníkem dětí Benešových a statku kvasického svého příbuzného Petra z Kravař a ze Strážnice.

Za svého pobytu v Praze jako králův hofmistr byl Lacek z Kravař zvláštní Husův přítel a podporovatel, a pak jako zemský hejtman na Moravě šiřitel jeho zásad a učení.

Po smrti Husově dorozuměvše se nejvyšší náčelníci vlády, v Čechách nejvyšší purkrabí Čeněk z Vartenberka a na Moravě zemský hejtman Lacek z Kravař, rozepsali valný sněm do Prahy k počátku září 1415, k němuž se sjeli stavové čeští i moravští v počtu neobyčejně hojném, aby společným dopisem ke koncilu kostnickému protestovali proti odsouzení mistra Jana Husa, a kdež se smlouvou na šest let zavázali, že budou hájiti svobodné kázání slova Božího na svých statcích. Mezi přítomnými moravskými pány je zemský hejtman Lacek z Kravař, nejvyšší komorník cúdy olom. Petr z Kravař a ze Strážnice, Milota z Trávníka[1] a jeho švagr Jan Ozor z Boskovic, Jan z Lomnice nejvyšší komorník cúdy brněnské, (příbuzný Milotův, neboť jeho matka byla z rodu pp. z Lomnice), Dobeš z Cimburka (také příbuzný Milotův, jeho manželka byla z rodu Cimburků).

Heralt z Kunštátu a ze Skal a Jan z Cimburka a z Tovačova povolali pak mnoho kněží husitských z Čech na Moravu, aby podávali sv. přijímání pod obojí způsobou, chleba a vína. Ale přičinlivostí olomouckého biskupa Jana Železného dušeno bylo husitství, že nikde k veřejné síle nevzrostlo a nejhorlivější moravští kněži husitští mistr Petr z Mladenovic a kněz Martin Húska, nazvaný Loquis, odebrali se do Čech. Mistr Petr, někdejší přítel Husův v Kostnici, byl pak 1421 kazatelem u sv. Michala v Praze a patřil k mírné straně kališnické, která se nechtěla v ničem, krom přijímání podobojí, oddělovati od církve obecné, byl 1426 zvolen za děkana vysokého učení pražského a byl ještě 1433 s jinými 13 mistry vysokého učení pražského při jednání o smír s posly koncilu basilejského.

Martin Húska-Loquis, mladý kněz smělé výmluvnosti a náramné prý paměti, stal se v Čechách hlavním původcem velké různice u víře mezi kněžími táborskými; zabředl do zapírání skutečné přítomnosti těla i krve Kristovy ve svátosti oltářní, povzbuzoval své stoupence k zahazování sv. hostií z monstrance a šlapání jich nohama. Táboři sami nazývali jeho učení pikartským. Stoupenci jeho dospěli až k zapírání Boha a oddali se bludům docela nesmyslným. Byvše vyhnáni z Tábora, potulovali se v lesích, mužští i ženské shodili se sebe oděv, chodili nazí (říkalo se jim „naháči a Adamité") a mníce napodobiti nevinnost ráje, páchali hanebné smilstvo a všechny jinak smýšlející vraždili a olupovali. V červnu 1421 byl Martin

[1] Palacký, Děj. čes. III. 122 uvádí Milotu s Petrem Strážnickým s přídomkem „z Kravař": „páni Petr a Milota z Kravař."

Loquis ještě s jiným soudruhem, knězem Prokopem jednookým, zajat v Chrudimi, když se oba nacházeli na cestě, chtějíce odejíti z Čech na Moravu, aby ušli stíhání od Žižky a od pravověrných Táborů. Chrudimský hejtman tehdejší, Diviš Bořek z Miletínka, před nímž Loquis, tázán jsa o velebné svátosti, vedl rouhavé řeči, chtěl jej hned i s tovaryšem jeho dáti upáliti, ale na žádost kněze Ambrože, faráře Hradeckého, odevzdal mu Diviš oba zajatce, aby je odvedl spoutané do Hradce a pokusil se, zdali by je obrátil od jejich bludů. Když kněz Ambrož ničeho s nimi nepořídil, vzal je s sebou spoutané po 14 dnech do Prahy. Žižka, přísný vojevůdce táborský, naléhal za svého pobytu v Praze na konšely, aby učinili konec s Martinem Loquisem, všech neřestí původcem, aby ho i Prokopa upálili veřejně na rynku Staroměstském pro postrach jiným. Konšelé báli se tak učiniti, protože věděli, že má Loquis mnoho přívrženců i v Praze, ale vyslali jednoho ze sebe i s katem do Roudnice, kam byli oba zavezeni. Ten dal je nejprv ukrutně zmučiti, vyptal se jich na jména vyznavačů učení jejich mezi obyvateli pražskými a dal je pak zabedněné v sudu upáliti 21. srpna. Následkem vyznání jejich bylo potom v Praze zajato několik osob z pikartství podezřelých, mezi nimi novoměstský Kašek a tři táborští kněží v Praze meškající, Prokop Holý, Jíra z Klatov a Abraham.

Zemský hejtman mor. Lacek z Kravař umřel 1416; po něm od krále Václava jmenován zem. hejtmanem Petr Strážnický z Kravař. Král Václav umřel 16. srpna 1419. Jeho bratr, uherský král Zikmund, byl jediným oprávněným dědicem koruny české. Poněvadž mu tehda hrozila válka s Turky, nejel do Prahy, aby se uvázal v panství, ačkoliv ho Pražané a převalná část šlechty poselstvem k tomu zvala, nýbrž svěřil tam vládu ovdovělé královně Žofii, vrchnímu purkrabímu pražskému Čeňkovi z Vartenberka a několika jiným pánům. Teprv v prosinci 1419 na sněmu v Brně, kde královna Žofie složila vladařství do rukou Zikmundových, jmenoval Čeňka z Vartenberka s dvěma jinými pány prozatímními vladaři v Čechách.

Dosavadního zemského hejtmana Petra Strážnického, ačkoliv se mu ve všem podrobil, i husitského učení se zřekl, zbavil úřadu a jmenoval zemským hejtmanem jeho bratrance Jindřicha z Kravař a na Plumlově. Ten však padl 4. listopadu 1420 v bitvě pod Vyšehradem.

V tom čase byl zřízen přičiněním výstředních kněží Bedřicha, faráře strážnického a Tomáše z Vizovic a pomocí Václava, nejstaršího syna Petra Strážnického, a Haška Ostrožského z Valdštejna, při čemž i sám Petr skutkem prý pomáhal, opevněný tábor na ostrově řeky Moravy pod Hradištěm u Nedakonic. Tam shlukl se z blízka i z daleka lid venkovský i s několika kněžími a vládykami a činili odtud výpady do okolí na statky katolíků, vyplenili úplně kostely a fary v Polešovicích, v Boršicích a proboštví sv. Klimenta v Osvětimanech. V lednu 1421 obořili se náhle na blízký klášter Velehrad a dobyvše ho, spálili jej i s vzácnou knihovnou. Opat Jan s vlastním svým bratrem

a převor Petr s dvěma řeholníky byli do naha svlečeni, na hranici v kostele uvrženi a za živa upáleni; 13 mnichů zachránilo se útěkem přes klášterní zeď do opevněného města Hradiště.[1]

Biskup Jan a páni moravští bojíce se, aby se moravský ten tábor nevydařil na způsob českého, sebrali hlučné pole, povolali také Rakušany na pomoc. Ale když útokem hnali proti ostrovu, pobiti jsou zvláště mnozí Rakušané a měšťané olomoučtí a ostatní byli odraženi. Ale když táboři uslyšeli, že obléhajícím táhne na pomoc silné vojsko krále Zikmunda, unikli za mlhavé noci z nebezpečného postavení. Dva dni později byl již Bedřich Strážnický se svými lidmi v Bystřici pod Hostýnem, kde několik vesnic katolických pánů vydrancovali.

Téhož roku 1421 na jaře, když Pražané a Táboři dobyli všech míst ve východních Čechách, projevili úmysl táhnouti dále na Moravu. Toho si však nepřála šlechta moravská, třebas byla z velké části kalichu nakloněna, neboť jednak hleděla odvrátiti od Moravy další hrůzy válečné, jednak nechtěla se nadobro vytrhnouti z poslušnosti krále Zikmunda. Vypravila proto do vojska českého, chystajícího se již ku vpádu do Moravy, poselstvo, v jehož čele byli Petr Strážnický z Kravař a Jan z Lomnice. Ti jménem svým i jiných pánů moravských přistoupili ke čtyřem článkům pražským[2] a k dalšímu závazku, aby krále Zikmunda nepřijímali za krále dědičného a pána království českého a markrabství moravského. Ujednáno také, že se sejde 1. června obecný sněm celé země české i moravské do města Čáslavě k dalšímu upravení řádu pro obě země. Po této smlouvě Pražané a Táboři nechavše Moravy, obrátili se do severního Hradecka k dobývání Jaroměře.

Na sněmě čáslavském, ke kterému zástupci moravské šlechty dojeli teprv 5. června, nepřistoupili k onomu článku, jímž prohlášeno bylo sesazení Zikmundovo s trůnu českého, nýbrž vyžádali si k tomu lhůty, aby se mohli se svými poraditi. Zástupci Moravy vrátivše se domů, dali podnět k tomu, že svolán byl sněm stavů moravských do Brna 11. června. Tam se všichni zavázali zachovati čtvero artikulů pražských. O sesazení krále Zikmunda se usnesli na tom, že pošlou do šesti neděl ke králi řádné poselství, aby svou čest ohradili, vezmouce od něho odpuštění; potom však bez odporu a výmluvy přistoupiti chtějí k závazku, nepřijímati a nemíti Zikmunda za pána dědičného koruny české.

Takové usnesení hrozilo Zikmundovi ztrátou Moravy; proto napjal všechny síly, aby aspoň tuto zemi zachoval pod svým panstvím. Smlouvou v Prešburce 28. září získal vévodu rakouského Albrechta, jemuž dal za manželku jedinou svou dceru Alžbětu, zajistil jim oběma v případě, že by neměl syna, nástupnictví v Čechách i v Uhřích a pak proveden byl útok se dvou stran na husitskou šlechtu na Moravě. Z Uher překročilo hranice voj-

[1] Podle zprávy potvrzené svědky v protokolu sepsaném v Brně 23. října l. P. 1425 Rejzek, Sborník histor. kroužku XXI. 3.—4. p. 108 atd.

[2] 1. Svoboda slova Božího, 2. přijímání pod obojí způsobou, 3. proti světským statkům kněžským, 4. proti hovění hříchům zjevným.

sko Zikmundovo vedené Pipou z Ozora, pálilo, vraždilo a drancovalo na statcích všech pánů, kteří přistoupili k usnesení sněmu čáslavského. Páni moravští nejsouce sjednoceni jeden za druhý pokořovali se Zikmundovi a mezi prvními, kteří se slavně odřekli artikulů pražských, byl opět Petr z Kravař Strážnický. Přímluvcem jeho byl u krále opavský kníže Přemek, jenž byl již dobyl a obsadil jeho hrad Helfenštejn; druhý prostředník byl Beneš z Kravař a na Krumlově.

Tito dva učinili 28. října 1421 v Uh. Hradišti porovnání mezi králem Zikmundem a Petrem z Kravař s podmínkou, že se má Petr z Kravař do 4 neděl domluviti s předními husitskými pány, s p. Janem z Lomnice, Haškem Ostrožským z Valdštejna, Milotou z Trávníka a s Zbyňkem Doubravkou z Doubravic, aby také oni přistoupili k tomuto porovnání. Odstoupí-li p. Petr po tom čase čtyř neděl od porovnání, vydá kníže Přemek hrad Helfenstein králi Zikmundovi, jinak dostane jej p. Petr zpět, král se vzdá hněvu a nevole své proti p. Petrovi a mají přestati vůbec všecka nepřátelství.[1]

Potom svolal král na 1. listopad stavy moravské na sněm do Brna. Dostavili se všickni teprv 11. listopadu, když jim byl král slíbil bezpečný průvod, až na Václava paně Petrova syna, Haška Ostrožského a Milotu z Trávníka.[2] Sotva se však octli v městě, brány byly zavřeny a vojskem uherským osazeny. Jsouce takto vydáni na milost i nemilost královu, odřekli se zápisem sněmovním 17. listopadu a pod přísahou čtyř artikulů pražských i všelikých jiných bludů od církve odsouzených, slíbili ve věcech víry poslušnost papeži, biskupům a kněžím od nich ustanoveným a zavázali se, že nebudou na statcích svých trpěti kacířů ani obránců bludného učení, načež je přítomný legát papežský zprostil klatby.

Václav, syn Petra Strážnického, byl potom veřejným soudem, jemuž předsedal sám král, odsouzen všeho dědictví, kdyby se do 14 dní neobrátil. Smlouvu o tom sepsanou kázal král vložiti do desk zemských na veřejnou výstrahu všem odbojným synům panským. Originál té smlouvy ze dne 13. listopadu 1421 chová se dosud v bývalém cís. tajném archivu ve Vídni.[3] První část smlouvy zní:

Já Petr z Kravař odjinud ze Strážnice vyznávám tímto listem přede všemi atd., že kníže Přemek, pán Opavský, s urozeným pánem Benešem z Kravař jinak z Krumlova, strýcem mým milým, smluvili nejjasnějšího knížete a pána Zikmunda, římského, uherského a českého krále, pána mého milostivého, a mě takově: Nejprv mám já své poručníky činiti, koho chci, svým dětem mladším všeho zboží a panství, kromě syna svého staršího Václava. Proto sobě volím tyto své nápadníky a po-

[1] Fr. Kopecký, Regesta; Originál smlouvy v bývalém státním archivu ve Vyškově.

[2] V Arch. Česk. p. 234, jsou všichni na sněmu přítomni jménem i s přídomkem jmenování, je jich 54, ale oni tři nejsou mezi nimi; důkaz to, že se viklefství neodřekli, a že zůstali dále protivníky krále Zikmunda. Proto není správné, co napsal Spáčil, Kvasice p. 22, že Milota byl přívrženec císaře Zikmunda a Albrechta Rakouského.

[3] Archiv Český, VI. 400.

ručníky: pana Beneše z Kravař a z Krumlova, p. Zbyňka Doubravku z Doubravic a p. Jana Kužele z Žeravic a postavuji je mocí tohoto listu. Pak-li by se p. Zbyněk zase navrátil k viklefství,[1] tehda ihned nemá žádného práva míti ani k nápadu ani ku poručenství. A těch poručníků nemám sesazovati bez vůle svrchupsaného krále.

Kdyby mne pán Bůh neuchoval, tehdy mají ti poručníci mladší mé děti chovati až do let. Pakli by pán Bůh těch mladších mých dětí neuchoval, tehda komuž bych já své zboží dal, kromě viklefů a kromě Václava, syna mého, to má mocno býti a ten starší syn můj Václav nemá žádného dílu mého zboží míti, ani dědictví ani nápadu mého; avšak s takovou výmluvou: jestliže by ten syn můj Václav ve dvou nedělích mne poslušen byl a k témuž přistoupil jako já, tehdy ten jistý Václav, syn můj starší, nemá svého dědictví odloučen býti a ten list má mně zase vrácen býti a nemá žádné moci míti...

A to vše mám já Petr nadepsaný do desk vložiti, když desky neprv otevřeny budou v prvním nebo v druhém sněmu. Aby to tak v desky vloženo a zdržáno bylo, zaručil jsem Kr. Mti. podepsanými mými rukojmími pod pokutou 12.000 kop grošův; kdybych toho Kr. Mti nezdržel, čehož pán Bůh nedej, abych propadl svrchupsaný základ Kr. Mti, zaplatiti v roce ode dne propadení 6000 kop gr. v půlroku a druhých 6000 kop gr. v druhém půlletí.

Rukojmí je 20. První je hejtman markr. Mor. Vilém z Pernštejna a ze známých nám pánů: Jan z Lomnice, Sulík z Konice, Jan z Cimburka a Tovačova, Jan z Cimburka a ze Sehradic, Jiřík ze Šternberka a z Lukova, Jan mladší Ozor z Boskovic a Hlavač z Ronova. Všichni slibují králi, že p. Petr splní a zdrží, več se podvolil. Pakli by toho neučinili, tehdy oni i s ním slibují, že ten základ 12000 kop gr. splní. Pakli by toho neučinili, tehdy hned, kteří od Kr. Mti listem nebo poslem napomenuti budou, každý s jedním pacholkem a se dvěma koňmi do města v Moravské zemi Kr. Mti jmenovaného do hospody ctného hospodáře, kterýž jim od J. Kr. Mti listem nebo poslem ukázán bude, v ležení vleci slibují...

Nápadno je, že v této smlouvě nenacházíme našeho Miloty z Trávnika. Bylť přece jeden ze čtyř, s nimiž se měl p. Petr domluviti, aby přistoupili s ním ku porovnání s králem. O Haškovi Ostrožském je známo, že k porovnání nepřistoupil a ani na sněm do Brna nepřijel. Byl již v Čechách i s Václavem Strážnickým; 9. února t. r. byl zvolen za nejvyššího hejtmana obou měst Pražských. Že druzí dva, Jan z Lomnice a Zbyněk Doubravský,[2] se viklefství odřekli a k porovnání přistoupili, o tom svědčí to, že prvního činí p. Petr rukojmím za sebe, a druhého nápadnikem a poručníkem svých dětí a statků. Jen Milotu, jejž p. Petr již

[1] t. j. k husitství.

[2] II. manžel Elšky z Cimburka, vdovy po Benešovi z Kvasic, otčim Anny z Benešova a z Kvasic.

r. 1416 vzal do spolku, nečiní v oné smlouvě ani nápadníkem a poručníkem, ani není Milota mezi jeho rukojmími. Zdá se, jakoby byl Milota v těch 16 dnech od 28. října do 13. listopadu zahynul, neboť není již ani později o něm žádné zmínky.

Jan Kužel z Žeravic, jejž p. Petr učinil třetím nápadníkem a poručníkem, je tentýž, jenž koupil od paní Anny z Benešova Kvasice. Byl-li již tehda pánem na Kvasicích, nedá se zjistiti, ale možné to je. První manžel pí. Anny umřel r. 1420. V následujícím roku 1421 byla již provdána za Mstěje Švamberka[1] a ten ji — jak známo je — přinutil, aby Kvasice prodala. Prodej se však nemohl státi bez svolení jejího poručníka p. Petra Strážnického, jehož povinností bylo, aby zabezpečil paní Anně rovnocenné věno na statku, který koupil Mstěj od p. Petra, totiž na hradě a příslušném zboží Náměšti. Jednáním o prodej statku kvasického přišel p. Petr do přátelských styků s Janem Kuželem a učinil ho nápadníkem a poručníkem svých dětí i statků. Jan Kužel držel také statek Archlebov.

Ponejprv překročilo české vojsko v polovici měsíce června 1423 moravské hranice, aby přispěli ku pomoci milovníkům kalicha na Moravě. Hlavním vůdcem výpravy byl Diviš Bořek z Miletínka. S ním táhli dva páni z Kunštátu a z Poděbrad, bratří Viktorin a Hynek, Hynek z Holštejna, hejtman litoměřický a Hašek Ostrožský z Valdštejna, jenž byl t. č. nejvyšším mincmistrem v Kutných Horách.

Přešedše přes hranice zemské za Litomyšlí, vnikli směle až do středu Moravy za Olomouc, kdež předně dobyli města Přerova a zamířili odtud ke Kroměříži. Tu se proti nim postavilo silné vojsko, dílem německé, snad některou pomocí Albrechta, vévody rakouského, sesílené vedením Jana biskupa olomouckého a Přemka, knížete opavského, zemský hejtman moravský Petr Strážnický z Kravař a Václav z Dubé a z Leštna byli též v čele vojska moravského. Obě vojska srazila se u Kroměříže bitvou krvavou. Obě strany utrpěly velké ztráty na lidu. Čechové však zvítězili a nazítří se město Kroměříž vzdalo. Někteří páni moravští, kteří se v městě na obranu jeho zavřeli, upadli v zajetí, jako Jiřík ze Šternberka a Jan Bítovský z Cornštejna a několik jiných. České vojsko dobyvší ještě Kvasic a jiných tvrzí, navrátilo se do Čech na zprávu, že tam vypukla nová roztržka mezi stranou Pražskou a Žižkovou.

Město Kroměříž nezůstalo dlouho v moci husitské, neboť brzy potom přirazil biskup Jan s novým vojskem a obsadil je opět.

Tak líčí svorně onu událost Palacký, Tomek i Dvořák.[2] Palacký však má rozdílně od oněch: „dobyvše ... i hradu" Kvasic.

[1] Ottův Nauč. Slovník XXIV. p. 850.

[2] Palacký, Dějiny nár. čes. III. 331; Tomek, Dějepis m. Prahy, IV. 279 a Dvořák, Vlastivěda, Dějiny Moravy p. 296.

Obšírněji popisuje dobývání kvasické tvrze Pešina.[1] Po vzdání se města Kroměříže obrátili husité a orebité všecku svou moc na dobytí sousední tvrze (castellum) kvasické, náležející tehda Markvardu Kuželovi[2] řádu rytířského, muži ve víře katolické stálému, aby na dobyté tvrzi měli pevné místo, odkud by mohli chrániti město Kroměříž. Ale po tři dni již tvrze obléhajíce a skorem ustavičně útočíce nemohli přece ani nejmenší škody obleženým učiniti. Tu se náhle rozšířila v ležení poplašná zpráva, že se Hradec v Čechách, jejž nedávno dostal Bořek do své moci a v němž zanechal bratra svého Dětřicha jako náměstka svého, začíná ve věrnosti a v poslušenství viklati, o čemž svědčilo posílání poslů od hradeckých měšťanů k Žižkovi a od Žižky k Hradeckým. Nastal povyk v ležení a skorem i vzpoura, zvláště od těch, kteří měli v Hradci své bydliště a své statky; naříkali, že jsou od domova tak vzdáleni, kdežto zatím jejich ženy a děti jsou v největším nebezpečenství a statky jejich snad již dokonce od nepřátel jsou vypleněny. Když však právě v tom přišel posel s listem od Dětřicha, ukázalo se, že pověst byla lichá a že není žádného nebezpečí a že všecko je v dobrém stavu, nastalo opět uklidnění a v dobývání se pokračovalo. Třetího však dne došla opět zpráva, že hradečtí pomocí táboritů i samého vůdce Žižky vládu Bořkem ustanovenou i s Dětřichem z města vyhnali. Proto zanechali obléhání tvrze a za velikého nářku rychle k domovu pospíchali, jichž následovati nucen byl Bořek i jiní vůdcové. Zlobili se ovšem, že od tak nepatrné tvrze nuceni jsou s nepořízenou ustoupiti.

Biskup olomoucký dobyl zpět téhož roku města Kroměříže. Ale následujícího roku na zpáteční cestě z Rakous zdvihl Žižka ležení u Ivančic a přijav ještě Prokopa Rasa, táhl ke Kroměříži, aby ho opět dobyl. Opanoval mnohé tvrze a městečka dílem násilím, dílem vzdáním se, mezi nimi i Kvasice předešlého roku od orebitů marně obléhané, v nichž pak na postrach jiným řádil ohněm a mečem, posádku i s velitelem, nebo jak jiní za to mají, i s místním pánem dal upáliti. Kroměříže však nedobyl, vysílal však odtud vojenské zástupy na rozličné strany, plenil a pustošil statky katolických pánů. Nenadálým příchodem vojska, vedeného biskupem olomouckým, překvapen a poražen hnul se Žižka k jihu a poražen po druhé vojskem uherským někde u Břeclavy donucen byl dáti se spěšně na zpáteční pochod. Na zpáteční cestě zapálil pak město biskupa olomouckého Mohelnici. Tak napsal Pešina.

Český kronikář Hájek nezmiňuje se ve své Kronice o prvním vpádu českého vojska na Moravu pod Divišem Bořkem z Miletínka. O vpádu Žižkově na Moravu a o dobytí tvrze kvasické napsal na str. 400 a 401 krátce toto:

[1] Mars Morav. p. 487—497. Tomáš Pešina z Čechorodu narozen v Počátkách 1629, jmenován byl prvním historiografem morav. 1663, † 1680.

[2] Středovský, Apografa, Tom. II. N° 2066 p. 35, nazývá Moravana rytíře Markvarda Kužela mučedníkem, protože byl na tvrzi kvasické upálen. — Jan Jiří Středovský, dějepisec mor., nar. 1679 v Brumově, 1703 byl farářem v Pavlovicích u Přerova, † 1713. Vydal několik prací tiskem. Apografa a Aparatus jsou jeho opisy listin v 10 a 5 foliantech, které se chovají v arcibiskupské knihovně v Kroměříži.

„Odtud (od Čáslavi) táhl Žižka do Moravy mimo město Jihlavu. Jihlavští naň z města vyskočivše jemu škodu učinili; však proto před Žižkú a před těmi krvavými Tábory zas rychle na město utekli.

Žižka táhl k zámkům a k tvrzem Moravským a všecky se jemu poddávaly a dobyl tvrze Kvasic mocí, proto, neb se poddati nechtěli. I chtěje tím jiným strach učiniti, kázal ty všecky odporníky i s pánem jich upáliti."[1]

Dějepisci nejsou tedy svorni v tom, kdy a od koho byla kvasická tvrz dobyta. Palacký, Tomek, Dvořák mají, že při prvním vpádu českého vojska na Moravu pod Bořkem z Miletínka v červnu 1423, kdežto oba starší souhlasně praví, že při druhém vpádu vojska vedeného samým Žižkou, ale rozdílně co se doby dotýká. Hájek klade to do září 1423, kdežto Pešina praví, že následujícího roku. Jistoty o tom nenabudeme.[2]

★

Boček z Kunštátu, jeden z předních kališníků na Moravě, byl od Jiřího ze Šternberka a z Lukova a jeho ujce Alberta, katolických vůdců vojska biskupského, u Slušovic poražen; utekl se do Vizovic a později se podrobil a obdržel milost.

V únoru 1425 byl Hašek Ostrožský z Valdštejna prostřednictvím markr. Albrechta přijat králem na milost a stal se zem. hejtmanem mor., kteréhož to úřadu byl Petr Strážnický již r. 1424 zbaven, protože smlouvu r. 1421 učiněnou zrušil tím, že se dal opět ke straně protivníků krále Zikmunda, pánů podobojí. On s Janem Tovačovským z Cimburka v čele vojska kališnického zmocnil se v únoru 1425 kláštera Dolanského u Olomouce.

[1] Spáčil, Kvasice p. 22. chtěl šlehnouti Jesuity, když napsal: „Husité tedy opanovali Kvasice. Že by bylo v Kvasicích potom povražděno 300 lidí, jest holá smyšlenka jesuitů, kterou napsal Hájek do své Kroniky", ale odkryl jen svoji ubohou nevědomost, neboť Hájek o 300 lidech nemluví a svou Kroniku dokončil a censorům odevzdal r. 1539. Tiskem vydána byla 1541, a Hájek umřel 1553 Řád Jesuitů potvrzen byl papežem r. 1540 a do Čech přišli Jesuité r. 1556. Český spisovatel opisoval tedy od Jesuitů, jichž tehdy ještě ani vůbec nebylo! Totě podařený kousek — útočné povrchnosti!

[2] Spáčil napsal tamt.: „Husité (pod Divišem Bořkem) dobyli města Přerova, Kvasic a konečně položili se táborem u Kroměříže. Strhla se bitva atd." Potom však nechává Kvasice obléhati opět, „až na pomoc přitáhl úplně slepý bratr Žižka a u bojovníků vznítil nadšení a tvrz podlehla." Byla tedy tvrz kvasická dobyta dvakrát, od Bořka a od Žižky? Na doklad toho cituje Spáčil Dvořákovy Děj. Mor., Palackého Dějiny a Tomkovy Dějiny Prahy. Tito však nikde nenapsali, že by byl Žižka dobyl tvrze kvasické. To napsal Hájek a Pešina a na ty se on neodvolává, a tím dokazuje, že ani v rukou neměl knih těchto dějepisců a že dotyčné citáty jen chybně opsal z Vlastivědy, Peřinka, okres Kroměříž, p. 425, kde je řeč o docela jiných věcech, k nimž Peřinka cituje Z(em) d(esky) VIII. 606; Palacký, Děj. III. pg. 331, Tomek Praha, IV. pg. 279. Spáčil přesunul „Z. d. VIII 606" na poslední místo; a neporozuměv Peřinkově zkratce „pg" (pagina, stránka) napsal „§" (paragraf), místo „III." napsal „č." a místo 331 napsal 391. Citát zem. desk hodí se k obléhání a dobytí tvrze jako pěst na oko. Na citovaném místě vkládá do desk Jan Ozor z Boskovic své manželce Elšce, sestře Miloty z Benešova a z Trávníka, věno na Pivině a Ejvanovicích. Není tu tedy ani zmínky o kvasické tvrzi.

V únoru 1428 strana táborská, vedená Prokopem Holým, pak Sirotci (tak se nazývali po smrti Žižkově († 11. října 1424) jeho přívrženci) pod Prokůpkem a Pražané, v jejichž čele byl morav. pán Jan Tovačovský z Cimburka, zahájili opět výpravu na Moravu, loupíce a pálíce bez příčiny, neboť nikdo se jim nestavěl na odpor, opanovali městečka, tvrze a dědiny mnohé; mezi nimi byly: Napajedla, Malenovice, Zlín; oblehli pak Uh. Brod, který se jim bez odporu vzdal, a od Veselí obrátila se jejich veškerá síla do Uher. Za hrozných plenů a vraždění lidu dorazili až k Prešpurku, který vypálili jako i Šintavu nad Váhem; potom okolo Trnavy všude zhoubně řádíce vrátili se na Moravu k Uh. Brodu. Odtud počátkem března vtrhli do Opavska, kdež Václav, syn knížete Přemka, se vzdal i se zámkem Hradcem u Opavy a s městem Hlubčicemi, aby se uchránil od záhub. Ve strachu utíkalo obyvatelstvo bližší měst a městeček, z Polské Ostravy, z Ketře a Osoblahy zůstavujíc je prázdné.

Ještě několikrát byla Morava buď cílem nebo průchodní zemí výprav husitských, které namířeny byly buď do Uher nebo do Rakous a do Slezska.

V srpnu 1431 Albrecht Rakouský, přibrav veliké posily z Uher, dal se na pochod do Moravy, dobyl hradu a města Kyjova, táhl k Přerovu, kterýž oblehl. Dověděv se, že křižáci v Čechách poražení na útěk se dali, upustil od obléhání, ale jal se způsobem ukrutným hubiti zemi daleko široko. Více než 500 vsí a městeček lehlo popelem, obyvatelstvo bylo vražděno, ani žen a dětí nebylo šetřeno.

Tomuto děsnému vraždění z obou stran učinila konec bitva u Lipan 30. května 1434, kdež Táboři a Sirotci od Jednoty panské, k níž se přidali i Pražané, vylákáni válečnou lstí ze své vozové hradby, sevřeni byli se dvou stran nepřátelskými vozy tak těsně, že se ani brániti nemohli a hromadně pobíjeni byli. Mezi padlými byl Prokop Holý i Prokůpek.

Bitvou lipanskou nabyla zase šlechta podobojí převahy nad stranou demokratickou.

R. 1436 dohodli se stavové čestí s císařem Zikmundem o jeho přijetí za krále českého. Morava zůstala pod panstvím Albrechta Rakouského. 14. srpna slavným způsobem prohlášen byl Zikmund za krále českého a přítomní na sněmu v Jihlavě: páni, zemané a poslové měst českých složili mu přísahu věrnosti.

Jaký byl konečný výsledek těch dlouholetých a krutých válek husitských? V Čechách dosaženo aspoň jednoho cíle důležitého, že byla provedena očista celé řady měst od živlu německého. Ale s jakými obětmi bylo spojeno toto vítězství! A na Moravě ani toho nebylo docíleno a přece nesčíslný počet lidu padl v bojích anebo byl ze svých statků vypuzen; hmotný blahobyt i duševní život rozkvetlý za markraběte Jana a císaře Karla IV. byl podlomen, země byla pokryta zříceninami, selský stav byl poroben a vydán zvůli svého panstva. Moc duchovenstva byla na dobro zlomena, neboť čeho ušetřily dlouholeté války ze statků toho stavu, to zašantročil císař Zikmund anebo zabrali páni. A poněvadž také moc měst na dlouho byla ochro-

mena, moc panovníka pak úplně ustoupila do pozadí, byla tím připravena půda pro neobmezené panství šlechty. A krom toho dostalo se Čechám i Moravě neblahého nadělení roztříděním obyvatelsva na dva tábory náboženské, stranu pod obojí a stranu pod jednou, které i pro budoucnost nemínily ustati v boji proti sobě.

ÚVAHA.

Tomek, Dějiny města Prahy,[1] napsal: „Čechové se ponejprv odvážili překročiti hranice své vlastní země k útoku na své nepřátely v Moravě a přispěti ku pomoci milovníkům kalicha, kteří tam jen stěží se bránili proti přesile... a v polovici měsíce června 1423 obrátilo se část vojska pražského a táborského společně do země moravské."

Byl-li ještě toho roku živ Milota z Benešova a z Trávníka, a byla-li Anna z Benešova ještě paní na Kvasicích, nebylo se jím třeba obávati ničeho od vojska českého, které jim, milovníkům kalicha, přicházelo na pomoc.

O Milotovi je nám již známo, že byl jeden z předních husitů a že ani na žádost krále Zikmunda se neodřekl husitství a ku porovnání krále s Petrem Strážnickým nepřistoupil, proto ani na sněmu v Brně r. 1421 nebyl. Jest tedy úplně vyloučeno, že by byl Milota kvasickou tvrz, která ani nebyla jeho, hájil proti svým souvěrcům a potom v zapálené tvrzi v ohni uhořel.

O Anně z Benešova a z Kvasic nemám sice žádných přímých důkazů, že byla milovnice kalicha, ale lze za to míti, že nezůstala sama katoličkou, když celá její přízeň byla kališnická. Předními husity byli: její poručník Petr Strážnický z Kravař, její nevlastní otec Zbyněk Doubravka z Doubravic, její matka Elška z Cimburka, její strýc Jan z Lomnice, její bratranec Milota z Trávníka a téhož manželka Anna z Cimburka a této bratr Jan z Cimburka, její sestřenice Elška z Benešova a z Trávníka, sestra Milotova a její manžel Jan Ozor z Boskovic.

Nenamítne-li se proti tomu, že ona sama mohla zůstati věrná katolické církvi i když všichni příbuzní stali se jí nevěrni, anebo že se podobně jako její poručník Petr Strážnický, její otčím Zbyněk Doubravka a její strýc Jan z Lomnice, odřekla na čas husitství, pak byl by musel býti majitelem tvrze kvasické její druhý manžel Mstěj ze Švamberka, s nímž oddána byla již r. 1421,[2] a byl by on musel zahynouti na tvrzi kvasické. To se však nestalo, neboť žil ještě roku 1437 na hradě Náměšti, jak o tom již bylo výše psáno.

Jak si ale potom vysvětliti, že ti, kteří, přišli ku pomoci milovníkům kalicha; dobývají jako nepřátelé tvrze kvasické a že se obhájcové tvrze s takovou statečností a vytrvalostí brání a že raději životy obětují, než by se nepřátelům na milost a nemilost vzdali?

Jedině tak, že tvrz nehájili stranníci husitů, nýbrž rozhodní katolíci a že

[1] IV. p. 278.
[2] Ottův Slovník XX. p. 850.

Anna z Benešova nebyla již paní na Kvasicích, nýbrž byvši přinucena svým manželem Mstějem Švamberkem dříve již Kvasice prodala, a v oné době že již sídlila na hradě Náměšti, jejž koupil Mstěj za peníze za kvasický statek utržené, a manželce tam zapsal v náhradu za Kvasice 3000 hř. gr. věna. Kvasice náležely v té době již Janu Kuželovi z Žeravic, jehož příbuzný Mrakeš (=Markvart) byl velitelem posádky na tvrzi, jenž tam i s posádkou zahynul.

Tomu nasvědčuje i zápis v deskách zemských:[1] „Anna z Benešova jinak z Kvasic prodala Janovi zvanému Kužel z Žeravic své otcovské dědictví, zboží kvasické, totiž tvrz s městečkem Kvasicemi a předměstím s patronátním právem kostela s dvěma mlýny, s dvěma dvory s čtyrmi lány pole a zahradami a s těmito vesnicemi: Střížovice, Ohniščky s mlýnem, Kladruby, Nová Ves, Bělov, Újezdec, Sulimov..."

Kdyby se byl prodej statku kvasického stal po r. 1423, kdy tvrz byla již spáleništěm, muselo by býti v deskách zapsáno ne „tvrz" než „tvrziště", to jest místo, kde byla tvrz (locus municionis); tak je to zapsáno na př. o bývalé tvrzi trávnické, která též za válek husitských byla zničena. V kterém roku se to stalo, nelze zjistiti, protože nevíme, kdy umřel Milota. Že po jeho smrti trávnická tvrz ještě byla, dosvědčuje zápis v deskách zem. o prodeji Trávníka a Tlumačova.

Po Milotově smrti stal se jejich pánem jeho stúpník čili společník Petr Strážnický z Kravař. Ten je prodal nám již známému Oldřichovi Stošovi z Branice. Prodává mu zboží trávnické a tlumacké, totiž tvrz Trávník a ves se zpupným dvorem, městečko Tlumačov s patronátním právem kostela atd. Do desk nemohl býti Oldřichovi kup vložen, protože se desky od roku 1420—1437 neotvíraly. Petr Strážnický umřel r. 1434; proto vkládají do desk onen kup 29. června 1437 jeho synové Václav a Jiřík z Kravař a ze Strážnice. Téhož dne a roku vkládá však Oldřich Stoš prodej Trávníka Janovi Javorovi z Rakové,[2] ale tu již nevkládá „tvrz Trávník", nýbrž „ves Trávník cum loco municionis alias tvrziště" (t. j. s místem, kde byla tvrz, jinak s tvrzištěm) a s dvorem. Do desk se vkládalo podle znění trhové smlouvy. Oldřich koupil tvrz Trávník, ale prodává jen tvrziště; byla tedy v době mezi kupem a prodejem tvrz zbořena.

Současně se zánikem tvrze trávnické pozbyl také Tlumačov-městečko své ohrady, neboť náležely obojí jednomu pánu.

ZÁHLINICE.

Bylo již pověděno, že Záhlinice náležely původně k statku tlumackému tak jako Olšovec a Hoštínek a že bratří Milota a Beneš z Benešova a z Kvasic vykázali 10. ledna 1355 své sestře Heleně na Záhlinicích 10 hř. a na Olšovci 6 hř. věna.

[1] D. z. ol. X. č. 213.
[2] D. z. ol. X., č. 237 a 317.

Roku 1386 byl v Záhlinících rychtářem Kvěč (Qwyeczn), jenž k soudu manskému v Kroměříži pohnal biskupského mana[1] Těsolda z Hulína ze $6^1/_2$ hřivny. Když se Těsold k prvnímu ani k druhému roku (= stání) nestál, dal Kvěč na něho ústané a žaloval před manskými soudci, že je mu Těsold dlužen 5 hř. kapitálu a $1^1/_2$ hř. úroku a odvolává se na své pány korouhevníky[2] a na jejich společníky, Těsold na to odpověděl, že mu není nic dlužen. Přísedící soudu manského radili se, co by bylo podle práva, nevynesli však nálezu, protože jich bylo málo (bylo jich přítomno 7), ale odložili rozhodnutí, až jich bude na soudě více. 2. října bylo jich pak kromě Těsolda přítomno 9, a tehda vynesen nález, že Těsold je od žaloby Kvěčovy osvobozen.[3]

R. 1391 prodal a 24. června do desk vložil Budiš z Kvasic Heršovi, řečenému Smetana, a jeho dědicům ves Záhlinice s lidmi, s mlýnem, lukami, pastvinami, s lesy, chrastím a jiným příslušenstvím, a jeho stupný bratr Beneš dal k tomu své svolení.

Hereš (Herman) se psal s přídomkem „z Modřic", protože jeho otec Henslin držel jako man biskupský část zboží v Modřicích. Modřice, kde byl i hrad, byly statek biskupský.

Herše nacházíme poprvé 24. března 1371: Hereš s bratřími, sirotci po Henslinu, řečeném Smetana z Modřic, prodal Majnušovi z Mlekovic ve vsi Topolanech u Olomouce 6 hř. činže; a vzal téhož Majnuše do spolku na své zboží a učinil ho poručníkem a správcem všeho zboží, které má na Olomoucku a na Brněnsku.[4]

Na Topolanech měla Heršova první manželka Anna zapsáno věno, které po její smrti kázal 12. ledna 1376 z desk zemských olom. vymazati.[5]

V manských knihách soudních nacházíme Herše čili Heršíka po prvé 5. května 1377, přísedícím manského soudu v Kroměříži byl od r. 1382. V letech 1389—96, tedy v době, když již byl pánem v Záhlinicích, měl manství biskupské v Újezdě v kraji Modřickém, totiž jeden dvůr s dvěma podsedky a druhý dvůr s $1^1/_2$ lánem a jedním podsedkem. Toto manství

[1] Manem biskupským stal se šlechtic, když mu biskup udělil léno čili manství, t. j. když mu dal některý statek biskupský nebo statek kostela olomouckého k užívání, ne dědičně, než jen dokud nevymře jeho rod po meči. Vymřel-li rod, spadl statek na biskupa zpět a biskup udělil léno jinému. Biskupské statky nezapisovaly se do desk zemských, nýbrž do desk manských. Manové bisk. nepodléhali soudu zemskému, nýbrž biskupskému — manskému soudu se sídlem v Kroměříži. Tam se chovaly také manské desky.

[2] Korouhevní pán byl ten ze stavu panského, jenž mohl sám s povolením královým do pole postaviti celou korouhev (švadronu) panošů a zbrojnošů.

[3] Lechner, Lehengerichtsbücher p. 120—126.

[4] D. z. br. V. 488 a 489.

[5] D. z. ol. III. 195. Na Topolanech mohl Hereš vykázati své manželce věno, dokud ještě byly jeho a jeho mladších bratří, tedy před r. 1371 a byl tudíž ženat již před r. 1371. Ženiti se nemohl, dokud neměl přirozených let a dokud nebyl svéprávný. Přirozená léta měl zemanský pacholík po 17 letech. Byl tedy Hereš narozen asi r. 1350 nebo 1351. A když potom r. 1410 umřel, byl asi 60 let stár, a ne, jak se Skopalík, „Památky Záhlinic" p. 20, domníval, 45 let.

však prodal Vrablovi za 100 hř. a měl potom dvůr v Začanech u Modřic a 27 lánů činžovních a 4 podsedky.[1]

Jak výš uvedený výpis z desk zem. svědčí, nebylo v Záhlinicích, když je koupil Hereš Smetana, žádného dvoru, proto také neměli poddaní žádných robot, kromě snad takových jak v Tlumačově: pokositi a usušiti trávu v sena a v otavy a svézti seno a otavu do dvora kvasického a pak povinnost platiti roční činži. Hereš si tam však brzy vystavěl panské sídlo, totiž dvůr, k němuž přidělil dva lány pole a louky. Tím se zmenšil počet usedlých o 4 půlláníky, jejichž pole bylo ke dvoru přiděleno a přitížilo se poddaným ovšem, že museli ony dva lány pole obdělávati: orati, vláčiti, obilí zaseti, ve žně zralé posíci, svázati a do stodol svážeti, v zimě hnůj vyvézti, dříví do dvora na stavění i na topení dovážeti atd.

Téhož roku 1391 vykázal Hereš své druhé manželce Machně 5 hř. roční činže věna z 50 hř. na vsi Záhlinicích.[2]

Za válek mezi bratry markrab. Joštem a Prokopem byly biskupské statky od zdivočelých hord Prokopových pustošeny. Biskup Mikuláš (1388—1397) byl nucen na obranu najímati žoldnéře a tím se zadlužil tak, že musel dáti některé statky v zástavu. Tak zastavil markrab. Joštovi hrad Mejlic s městem Vyškovem a s příslušnými vesnicemi, též hrad Modřice s příslušnými vesnicemi.

Vykoupil je sice jeho nástupce biskup Jan Mráz (1398— 1403), ale zadlužil se zase tak, že vydal 31. května 1400 úpis (revers), jímž vyznává, že se za mnohé dluhy v této nouzi biskupství učiněné zaručili tito manové biskupští: jeho bratr Mikuláš Mráz (purkrabě na Mírově), Hereš Smetana z Modřic, Markvart Černý ze Šlapanic, Pešek (Petr) z Čechovic a Jakeš, purkrabě Mejlický; zejména že mu Hereš Smetana mimo to půjčil $245^1/_2$ kopy gr. a 16 gr., jemuž za to dal se svolením kapituly olomoucké do zástavy hrad Šaumburk i s městem Kelčem dotud, dokud nesplatí tuto půjčku Heršovi, a dluhy, za které oněch pět pánů ručilo.[3]

Biskup Jan umřel 1403 aniž mohl ony dluhy splatiti. Ani jeho nástupci Lackovi (Ladislavovi) z Kravař nebylo to možno. Proto věřitel biskupův, Sulík z Konice, vymáhal soudně na rukojmích splacení své půjčky. Herše Smetanu žaloval u zem. soudu olomouckého, k němuž Záhlinice náležely, a vysoudil na něm 200 hř. gr., t. j. pátý díl onoho dluhu, za který oněch 5 rukojmí ručilo. A poněvadž Hereš je položiti nemohl, byl Sulík z Konic soudně zveden 12. března 1407 na Záhlinice na 200 hř. gr. a 3. července bylo pak Sulíkovi přisouzeno a přiděděno v Záhlinicích 20 hř. roční činže ve 200 hř. na $9^1/_2$ lánu, na mlýně a na jednom podsedku;

[1] Lechner, Lehenquatern II. p. 9 a 10.
[2] D. z. ol. VI.289.
[3] Wolny, Kirchl. Topogr. Olmützer Diec. I. p. 47 a 48.

na půllánu zůstalo Smetanovi 6 hř. a na podsedku mu zůstaly roboty.[1] Dvůr a co k němu náleželo, nebyl Sulíkovi přiděděn, protože na něm měla třetí manželka Smetanova zajištěno své věno. R. 1405 umřela mu druhá manželka Machna (= Martina) a 9. ledna 1406 vložil své třetí manželce Elšce do desk zemských 100 hř. gr. věna na dvoře v Záhlinicích s polem, lukami, robotami a na 4 hřivnách roční činže i se vším příslušenstvím k tomu dvoru. A Hereš z Lipové, její ujec, věno to přijal, řka, že je to jeho zboží.[2]

Téhož r. 1406 stal se Hereš Smetana hofrychtýřem (dvorním sudím) manským. Jako hofrychtýř zahajoval v nepřítomnosti biskupově manský soud a předsedal mu. Měl na starosti sirotky a sirotčí statky po smrti některého mana. Úřad ten zastával až do své smrti.

Téhož roku uprázdnilo se úmrtím biskupského mana bez mužských potomků léno Žadovice a Kostelec u Kyjova, jež biskup Lacek dal Heršovi Smetanovi asi v náhradu za onen dluh 245 hř. gr. a 16 gr., jenž mu dosud nebyl splacen.

Hereš ohlašuje to v soudu manském po třikráte, 19. května po prvé, 9. června po druhé a 23. června po třetí, což zapsáno takto: „Hereš Smetana odevzdav po zahájení soudu předsednictví Markvartovi z Jekve (a z Spitinova) stoje před soudem prohlásil, že mu olom. p. biskup Lacek dal své právo, které na něho spadlo, na zboží Žadovice a Kostelec. Kdo by to zboží chtěl naříkati (= nároky na ně činiti), tomu odpovídati je Hereš ochoten a připraven. Nikdo se s nároky na to zboží nepřihlásil, proto vynešen takový nález: protože nikdo na prvním roku, ani na druhém, ani na třetím nenaříkal toho zboží, proto se má Hereš jménem svého pána (biskupa) uvázati ve zboží Kostelec a Žadovice.[3]

Toto manské zboží bylo mnohem větší než jeho vlastní záhlinické; neužíval ho však dlouho. 13. února 1410 předsedal ještě Hereš jako hofrychtýř manskému soudu v Kroměříži, ale 14. května byl již hofrychtýřem Henslík z Kovalovic.[4] Umřel tedy Hereš mezi 13. únorem a 14. květnem 1410, a zanechal vdovu Elšku a dvě děti, které s ním měl, Dorotu a Margretu. Poněvadž mužských potomků neměl, padlo ono manské zboží Kostelec a Žadovice zpět na biskupa.

Hned po smrti Herešově uvázal se ve vládu Záhlinic Sulík z Konice a to nejen oné části, která mu byla přiděděna soudně, než i té části, na níž měla vdova Elška vykázáno a do desk vloženo své věno. Proto ho „Elška ze Záhlenic, někdy manželka Heršova, řečeného Smetana", pohnala k soudu zem. olomouckému 26. června 1410, „že jí vpadl v její věno ve 4 hřivny platu a úroky ty ve vší vsi, ježto ku dvoru

[1] Půh. z. I. p. 218 a 220. — 1 groš = 1 K předválečná. 1 hřivna mor. = 64 gr. = 64 K, 200 hř × 64 = 12·800 K; tolik asi měl platit Smetana jako pátý díl za dluh biskupův 64.000 K.

[2] D. z. o. VII. 73.

[3] Lechner, Lehengerichtsb. p. 235, 238, 240 a 243.

[4] Tamt. p. 270 a 271.

sluší tu v Záhlinicích. Poručníka činí Herše z Turovic." Soud vynesl na ten půhon, že Elška má ukázati deskami své věno.[1]

Elška to deskami dokázala a vzala 9. ledna 1412 svého bratra Ondřeje z Bošovic (u Klobouk na Brněnsku) do spolku na své věno, které má v Záhlinicích.[2] A 12. prosince t. r. pohnala opět Sulíka z Konice z 20 hř. gr. „že jí držal její roboty tu v Záhlinicích bez práva a těch požíval; ježto já je v deskách mám k svému věnu, Poruč. činí Ondřeje, bratra svého.[3]

O to se spolu porovnali, neboť připsán byl k půhonu „Poklid." Ten však dlouho netrval. Sulík byl by rád měl celé Záhlinice bez onoho břemene věnného práva vdovina. Chtěl její věno vyvaditi vyplacením 50 hř. gr. Elška nechtěla na to přistoupiti, proto chtěl ji k tomu soudně donutiti a pohnal ji 5. srpna 1413 z 50 hř. gr., „že drží jeho dědictví tu v Záhlinicích i věnné zástavy a nechce svých peněz vzíti; on to chce knihami (půhonnými) ukázati, že to dědictví právem obdržel. Poručníka činí svého syna Petra a Mikšíka z Dlouhomilova."[4]

Opět se porovnali a stal se „Poklid", ale ne tak, jak si toho přál p. Sulík z Konice, než tak, že se přesně vymezilo, co bude náležeti bez břemene věnného práva p. Sulíkovi, a na čem bude míti vdova Elška své věnné právo. Její věnné právo bude zavázáno na dvoře se všemi robotami, na dvou lánech, na dvou krčmách a na 9 podsedcích i s lidmi činžovními. Sulík bude míti čistých, bez břemene věnného práva, $9^1/_2$ lánů činžovních a jeden opuštěný podsedek, též mlýn a rybník, s lidmi činžovními, s polem, lukami i se vším příslušenstvím.[5]

Vdova Elška provdala se opět za Smila z Melic a vzala pak svého manžela 29. června 1415 do spolku na své věno, které měla v Záhlinicích.[6]

Po Smetanovi pozůstalé dcery neměly ještě r. 1418 let přirozených; o tom svědčí tento půhon, podaný k soudu olomouckému 3. pros. 1418: „Bartoš z Hulína pohoní Dorotu a Margaretu, sestry nedílné, děti Heršovy Smetany ze Záhlinic ze 17 hř. gr., že jsem dal za jejich otce peníze a on mi jich neodložil a v tom umřel a ony držíce zboží jeho těch peněz mi za svého otce zaplatiti nechtí. Znají-li se etč. ale chci to listy prokázati. „Teprv 13. ledna 1420 vynesl soud nález takový: Mezi Bartoškem z Hulína a Dorotú a Margretú sestrami z Záhlinic tak páni nalezli: Poněvadž let nemají, nemají odpovídati až do let."[7]

13. ledna 1420 vzala matka Elška ze Záhlinic své děti, které měla s Heršem ze Záhlinic, do spolku na své věno, které měla v Záhlini-

[1] Půh. z. I. p. 3?0 a 381.
[2] D. z. ol. VIII. 49.
[3] Půh. z. II. 397.
[4] Půh. z. II. p. 408.
[5] D. z. ol. X. 95 a 425.
[6] Tamt. VIII. 388.
[7] Půh. z. p. 393 a 620.

cích. A svého bratra Ondřeje, řečeného Sysel z Želetic, učinila poručnikem těchto dětí i toho zboží, které měla v Záhlinicích. A kdyby ona i její děti umřely, má to zboží padnouti na toho bratra Ondřeje Sysla.[1]

Sulík z Konice vzpomíná se naposled r. 1421. Po něm dědil jeho statky i Záhlinice jeho syn Petr z Konice a na Ždánici. Ten prodal svou část Záhlinic a vložil ji 12. ledna 1437 do desk Janu Kuželovi z Žeravic a z Kvasic to, co v Záhlinicích měl, totiž $9^1/_2$ lánu činžovních a jeden pustý podsedek, mlýn a rybník. A Jan Kužel vykázal 29. června t. r. své manželce Johance z Tvorkova na Záhlinicích věno na $2^1/_2$ lánu, na mlýně a na podsedku.[2]

Smetanovy dcery byly v té době již provdány. Dorota za Adama z Police a Margreta za Pragra v Olomouci. Tato Margreta dověděvši se, že Jan Kužel koupil Záhlinice, na nichž ona měla na základě spolku se svou matkou právo na věno 80 hř. gr., žalovala ho, že jí odkoupil základ jejího věnného práva. Soud vynesl 12. ledna 1437 na tuto žalobu tento nález: „Mezi Margretú Pragrovú z Olomouce a panem Kuželem: poněvadž p. Kužel praví, že toho zboží v Záhlinicích ještě nedrží, že tomu půhonu nemá odpovídati."[3] Menší část Záhlinic, dvůr atd. na níž měla Elška věnné právo, na které své dcery do spolku vzala, ještě Jan Kužel nedržel; koupil jenom větší část Sulíkovu. Onu menší část prodala paní Elška a do desk vložila Janovi Kuželovi 9. července 1446. Vklad zní takto: „Elška, vdova Smetanova ze Záhlinic vložila do desk Janovi Kuželovi z Žeravic a z Kvasic a jeho dědicům 80 hř. gr. na dvoře v Záhlinicích se všemi robotami na 2 lánech a na 2 krčmách a na 9 podsedcích s lidmi činžovními, nic sobě tu neponechávajíc, k pravému věnnému právu. Dorota, její dcera, kterou byla vzala do spolku, jsouc osobně přítomna, dala k tomu své svolení."

6. ledna 1448 ještě zvlášť „Dorota z Záhlinic, dědička po svém otci Smetaně z Záhlinic, manželka Adama z Police, vložila Janovi Kuželovi z Žeravic a z Kvasic své vlastní dědictví na dvoře v Záhlinicích se všemi robotami a lidmi činžovními na dvou lánech, dvou krčmách a 9 podsedcích."[4]

Její manžel Adam (tuto psaný již) z Bačkovic (u Jemnice) převedl věno své manželky Doroty ze Záhlinic se zboží Vesce na ves Chotici a vykázal jí tam 2 kopy roční činže na lidech činžovních Václavu Čbanovi, Jakubu Krchovi a na jiném Václavu", 6. února 1447. Téhož dne zapsána byla do desek: „Adam z Bačkovic předvedl svou manželku Dorotu z Záhlinic s jejího dědictví, které měla v Záhlinicích a které mělo cenu 12. hř. gr., na své dědičné zboží v Lovčovicích (u Jemnice) a vkládá jmenované Dorotě toto zboží v Lovčovicích

[1] D. z. ol. IX. 303.
[2] Tamt. X. 95 a 220.
[3] Půh. z. III. p. 431.
[4] D. z. ol. X. 425 a 818.

v sumě 12 hř. gr. věnného práva. Jan Kostník toto převedení přijal."

Roku 1466 byl Adam, manžel Dorotin, tuším již mrtev, neboť Dorota ze Záhlinic vzala svého syna Hynka z Bačkovic do spolku na to, co měla a na to, na co právo měla anebo budoucně míti bude.[1]

O druhé dceři Smetanově Margretě, lze míti za to, že umřela před r. 1447; neboť když t. r. její matka prodala své věnné právo Janovi Kuželovi a její sestra Dorota k tomu své svolení dala, není v jejím svolení zmínky, a později také nedala sama zvlášť, jak to učinila Dorota.

Záhlinice jako samostatný statek byly v držení.

Celé	držel	16	let	Hereš Smetana od r. 1301—1407.
Větší část	„	29	„	Sulik a po něm jeho syn Petr z Konice od r. 1407—1436.
Menší	„ „	3	„	Hereš Smetana od r. 1407—1410.
„	„ „	2	„	Elška vdova sama od r. 1410—1412.
„	„ „	3	„	„ ve spolku s bratrem Ondřejem od r. 1412—1415.
„	„ „	4	„	„ „ „ s 2. manželem Smilem z Melic od r. 1415—1419.
„	„ „	27	„	„ „ „ se svými dcerami od r. 1420—1446.

Jak veliké byly v té době Záhlinice? Kolik bylo usedlých a kolik asi měly pole? Podle zápisů v deskách zem. výš uvedených lze to přibližně vypočítati. Víme, že na větší části Sulika z Konice bylo $9^{1}/_{2}$ lánu a 1 podseedník; na menší části Elšky vdovy Smetanovy bylo 9 podsedníků a dvůr s 2 lány pole. Na lán pole počítalo se podle pozdějších údajů v Záhlinicích 80 morav. měr; jedna moravská míra rovnala se pozdější $1^{1}/_{2}$ měřici rakouské; 3 měřice rak. byly 1 jitro; jitro rovná se 0·575 ha. Víme také, že v Záhlinicích byl rychtář; tito mívali obyčejně 1 lán pole. A počítáme-li jako v Tlumačově 5 podsedníků na 1 lán, dostaneme následující tabulku.

1 rychtář .	1 lán =	80 mor. mír =	120 rak. měř. =	40 jit. =	23·00 ha
16 půlláníků .	8 „ =	640 „ „ =	960 „ „ =	320 „ =	184·00 ha
2 čtvrtláníci	0·5 „ =	40 „ „ =	60 „ „ =	20 „ =	11·50 ha
10 podsedníků	2 „ =	160 „ „ =	240 „ „ =	80 „ =	26·00 ha
29 usedlých	11·5 „ =	920 „ „ =	1380 „ „ =	460 „ =	244·50 ha
Panský dvůr	2 „ =	160 „ „ =	240 „ „ =	80 „ =	26·00 ha
Suma všeho pole	13·5 „ =	1080 „ „ =	1620 „ „ =	540 „ =	270·50 ha

ROD RYTÍŘŮ KUŽELŮ Z ŽERAVIC NA KVASICÍCH

1422—1508

Tento rod byl rozvětven ve 14., 15. a 16. století hlavně v jihovýchodní Moravě, na Hradišťsku a na Kyjovsku. Jak přišli k příjmení „Kužel", není známo. Přídomek „z Žeravic" měli od vsi Žeravic u Bzence.

[1] D. z. br. XII. 739, 744 a XIV. 6.

Předek Kuželů Kvasických byl nám již známý Ješek z Bilovic, řečený Kužel, jenž jako svědek přivěsil svou pečeť k listině p. Miloty z Kvasic r. 1368 (viz str. 57). Bilovice měl jako léno biskupství olomouckého. Již 3. března 1366 byl purkrabím v Kvasicích, neboť když toho dne p. Milota pohnal k manskému soudu v Kroměříži Dalibora z Němčic o list a o škody, které dělají na 100 hřiven, odevzdal svou při na zisk i na ztrátu Alexovi z Vežek a Ješkovi, purkrabímu z Kvasic. Toho roku i měsíce jmenuje se též Křížek, farář v Kvasicích, jenž měl při s Henrykem ze Sobělic. R. 1367, 14. února piše se Ješek z Bilovic a hned zas Ješek Kužel.[1]

R. 1381 koupil od Janka z Vitčic ve vsi Vitčicich dvůr, 14 lánů činžovních a dvě krčmy, a vykázal tam své manželce Marketě 15 hř. roční činže ve 150 hř. věna. Pro případ, že by umřel, odevzdal své dítky v ochranu Jindřichovi z Krumsína.[2]

R. 1384 byl Ješek již po druhé ženat, neboť vykázal své manželce Dorotě ve vsi Kloboučkách (u Bučovic) 4 hř. věna. R. 1391 koupil od Ješka z Domamyslic 2 hř. roční činže na 3 lánech a podsedcích v Medlovicích. R. 1397 koupil od Kláry z Veteřova její dědictví, které měla v Archlebově (u Ždánic) a sice onu část, která náležela k cúdě olom. a 1398 vložila mu paní Klára do desk také onu část, která náležela k cúdě brněnské.[3]

R. 1397 provdal Ješek svou dceru Annu Buškovi (Bohuslava) z Drahanovic, jenž jí vykázal věna 9 hř. roční činže v 90 hř. na svém zboží v Bořutově (na Blansku) a její otec Ješek Kužel to věno přijal. Zato zase vykázal Ješek Kužel svému zeti Buškovi z Drahanovic věno na $2^1/_2$ lánech, 3 podsedcích a na jedné čtvrti, která platí 8 grošů ve vsi Kloboučkách a na 3 lánech a 1 podsedku v Medlovicích 6 hř. gr.[4]

Markrabě Prokop prodal r. 1397 Ješkovi Kuželovi z Žeravic ves Ratiškovice (u Hodonína). A Sudka z Počenic vzala Ješka Kužele do spolku na své věno 100 hř. gr., které bere v Počenici.[5]

R. 1405 byl Ješek Kužel již mrtev. Na Archlebově jsou dva jeho synové: Aleš (= Albrecht) Kužel z Archlebova a jeho mladší bratr Jan Kužel z Žeravic a na Archlebově.

Albrechta Kuželika z Archlebova pohnala Anežka, někdy manželka Francova z Pornic, že jí v jejím vdovství a jejím chudým lidem v Pornicích mocí a násilím pobral, co tam měla, beze vší její viny.[6]

Alešova manželka Marketa, dcera Geblinova, pohnala 15. pros. 1408 starého Čihovku ve Vrbce, že jí slíbil za 40 hř. gr. za věno a

[1] Lechner, Lehengerichtsbücher p. 36—38.
[2] D. z. ol. IV. 198, 199 a 275.
[3] D. z. ol. IV. 466; VI. 342 a 535; D. z. br. VIII. 137.
[4] D. z. ol. VI. 627 a 783.
[5] D. z. ol. 655 a 699.
[6] Půh. z. I. 168. č. 274.

toho jí neplní. Poručníky toho půhonu činí Jana z Archlebova a svého manžela Alše z Archlebova.[1]

R. 1409 vzala paní Marketa svého manžela Alše do spolku na své věno ve Veteřově a na 60 hř. svého věna v Našiměřicích.[2] A Aleš vzal svého bratra Jana Kužele do spolku na to věno, na které dostal spolek od své manželky na Našiměřicích.

R. 1410 byl Aleš Kužel již mrtev. Jeho bratr

JAN KUŽEL Z ŽERAVIC A Z ARCHLEBOVA

vykázal své manželce Marketě 13 hř. gr. roční činže ve 130 hř. věna ve vsi Archlebově, které přijal Bedřich z Říčan. Ono věno 60 hř., které měl od svého nebožtíka bratra Alše na Našiměřicích právem spolku, vložil Jan Kužel převorovi a konventu sv. Augustina u sv. Tomáše v Brně, asi na záduší za svého bratra.[3]

R. 1412 vzal Proček z Ježova do spolku Jana Kužele na své zboží v Blíšicích (u Koryčan).[4] Jan pak přijal do spolku na všecko své zboží v Archlebově svého strýce Zicha (= Zikmunda) Kužele z Nedachlebic,[5] a potom se oba stúpli se vším zbožím, které mají: v Nedachlebicích, v Zlámaném Újezdě (nyní Zlámanec), v Topolanech, v Archlebově ve Veteřově, v Ratiškovicích a v Kloboučkách, a učinili poručníkem svých dětí a svého zboží p. Buška (= Bohuslava) Kužele z Žeravic, faráře v Bilovicích.[6]

R. 1417 dala panna Čeňka z Bilovic Janovi Kuželovi z Archlebova své dědičné právo, které měla v Osečanech a mlýn v Kovalovicích, a p. Bušek, farář v Bilovicích, jenž měl s ní stúpek, dal k tomu své svolení. Zich z Nedachlebic vzal r. 1418 Jana Kužele z Archlebova do spolku na své zboží v Žeravicích a Koryněčicích a Jan Kužel prodal ono dědičné právo v Osečanech a Kovalovicích Janovi Černému z Domamyslic.[7]

Jan Kužel měl 4 sestry: 1. Výš již vzpomenutá Anna, manželka Buška z Drahanovic, jíž manžel opět vykázal r. 1420 věna 60 hř. na vsi Bořitově a záruku věna přijal Jan Kužel z Archlebova.

2. Dorota provdána za Vlčka z Medlovic, jíž manžel vykázal r. 1415 na vsi Medlovicích 80 hř. věna a Jan Kužel z Archlebova to přijal.[8]

3. Bětka, jíž manžel Stibor z Janovic vykázal r. 1418—24 hř.

[1] P. z. I. 303, č. 826.
[2] D. z. ol. VII. 741.
[3] D. z. br. IX. 286, 292, 293.
[4] D. z. ol. VIII. 145.
[5] D. z. br. IX. 288.
[6] D. z. ol. VIII. 173 a 174.
[7] D. z. ol. IX. 29, 135 a 221.
[8] D. z. ol. IX. 310 a VIII. 486.

věna ve 240 hřivnách ve vsi Buda a kdyby tam nestačilo, má to doplniti jeho bratr Jan z Janovic ve vsi Košíkově a ten jsa jeho stúpník, dal k tomu své svolení, a Jan Kužel, bratr Bětčin, věno to přijal.[1]

4. Marketa, manželka Jana, řečeného Húsě z Krumsína, nejvyššího sudího cúdy olomoucké, jenž jí vykázal r. 1418 ve vsi Letošově 15 hř. věna v 150 hř., a Jan Kužel z Archlebova, bratr Marketin, věno přijal.[2]

Příbuznou Jana Kužele byla jiná Marketa, manželka Jiříka Racka z Mrdic a z Dambořic, neboť Jan Kužel přijímá její věno, které jí manžel vykázal r. 1420 na vsi Dambořicích 12 hř. roční činže ve 120 hř., k čemuž Jiříkův bratr Jan Racek dal své svolení.[3]

Když Jan Kužel koupil Kvasice, prodal tomuto Jiřímu Rackovi městečko Archlebov s tvrzí a dvorem a přestal se psáti s přídomkem „z Archlebova" a psával se pak

JAN KUŽEL Z ŽERAVIC A Z KVASIC.

Tak zapsaného nacházíme jej na sněmu v Brně 4. března 1434, kdež se páni zapisovali k landfrydu, čili k zemskému míru, čili přivěšovali své pečeti k listině na pergameně psané, kterou se zavázali zachovávati zákony zemské, porovnávati spory mezi sebou ne mocí a násilím, než nálezem práva zemského a netrpěti loupeží a rušení pokoje v zemi. Byl tedy landfryd spolek na zachovávání míru v zemi a k vzájemné ochraně proti všem škůdcům. Kdo se k landfrydu nezapsal, byl považován za škůdce zemského a kdo se k landfrydu zapsal, byl „landfrydník". Takové obecné zápisy k landfrydu byly hlavně při nastoupení nového panovníka, aby se zamezily války v zemi, kdyby jedna část stavů zemských nechtěla uznati nově zvoleného krále. Proto byl každý pán, rytíř, prelát i královská města povinni přivěsiti svou pečeť k listině landfrydu. Kdo to neučinil, byl považován za škůdce zemského. Landfryd učiněný s králem měl ten účel, aby se zajistila práva zemská, neboť král přivěšením své pečeti k landfrydu zavázal se hájiti práva zemská, jako každý jiný obyvatel země.

Na landfrydu 4. března 1434 je na prvním místě zapsán Albrecht, markrabě moravský, na druhém biskup olomoucký (t. č. Konrad), na třetím Václav, kníže opavský a na čtvrtém Jan Lomnice, hejtman markrabství moravského. Pak následují jména 94 pánů a rytířů, mezi nimiž je 62. Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic.[4]

[1] D. z. br. XI. 517.
[2] D. z. ol. IX. 155.
[3] D. z. br. XII. 49.
[4] Arch. C. X. 251. Tento citát má také Spáčil, Kvasice p. 23, ale na nepravém místě a se svým § místo Peřinkova pg. Napsal totiž: „R. 1433 koupil z rodu Kuželů Jan Kvasice. Kupní smlouva byla podepsána teprv r. 1434 dne 4. března. Kvasice tehda měly tvrz" atd. a k tomu onen citát. Své vědomosti dovršil pak slovy: „Tenkrát jmenoval se Jan Kužel „landfryd"!"

Takový zápis k landfrydu byl zase po smrti markraběte Albrechta 28. ledna 1440. Tu byl na prvním místě zapsán biskup Pavel a všichni preláti a opati, pak zemský hejtman Jan z Cimburka a z Tovačova a 123 pánů, rytířů a vladyk i purkmistři a rady měst královských: Olomouce, Brna, Znojma, Jihlavy, Hradiště, Unčova, Litovle a Ejvančic; mezi nimi 37. je Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic. Všichni „vstoupili v jednotu a smlouvili se tu jednotu držeti a zachovávati ctně, věrně a křesťansky, tak aby hrdly i statky svými jednali a skutečně pomáhali pokojiti země této, tak aby každý na svém dosti měl až do přijetí pána budoucího, kterého ze spolku přijíti mají s Bohem řádně, pravě a spravedlivě a s svou ctí a tak učiniti mají a chtějí bez zmatku."[1]

Na sněmu obecním v Brně 19. února 1437 vydali páni a zemané ze sebe 12 pánů a 12 zemanů a poručili jim, aby práva a svobody jejich na jisto zjednali a způsobili, aby se jimi v budoucích časech jejich potomci spravovali. Z pánů byli k tomu vydáni: p. biskup Pavel, zemský hejtman Vaněk (= Václav) z Boskovic, nejvyšší komorník cúdy brněnské Jan z Lomnice, Jan z Lichtenburka a z Cornštajna (a z Malenovic), nejvyšší komorník cúdy olomoucké, Albrecht ze Šternberka a z Lukova, Václav z Kravař a ze Strážnice, Jan z Cimburka a z Tovačova... a z rytířů první Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic... Oldřich (Stoš) Šiška z Branice...

Tito ustanovili: 1. aby desky zemské zůstaly při své moci, 2. aby markrabě moravský mohl dávati mocné listy komu by chtěl, buď za života nebo na smrtelné posteli. 3. Pacholíkové aby zůstali při svých právech jako dříve, aby po otci dědili. Pakliby pacholíkové zemřeli a dcery zůstaly, tehdy ty, které by zůstaly nevdané, aby dědily jako dříve bylo, kromě tej, která by do kláštera dána byla, jí má dáno býti do jejího života, aby se živiti mohla, podle statku zboží. A která by vydána byla a věno dostala, ta nemá dědili, lečby ji otec nebo bratří z milosti dali a to deskami potvrdili, anebo dluh zaplatili...[2]

Zbyněk Dúbravka z Dúbravic prodal 3. srpna 1436 věnné právo své manželky Elšky z Cimburka, která měla na zboží kvasickém (na vsech Střížovicích, Bělově, Ohniščkách, Sulimově a Kladrubech) rytíři Janu Kuželovi z Žeravic a z Kvasic; a převedl to věno své manželky Elšky, dcery nebožtíka Jaroslava z Cimburka a z Hvězdlic, s oněch vsí ke Kvasicím příslušných na svůj hrad Osovou a na všecko zboží k Osové příslušné, přidav jí věna 500 hř., takže měla na Osové 1000 hř. gr.[3]

Výkupem věnného práva na 500 hřiven zbavil se Jan Kužel břemene na zboží kvasickém uloženého, ale statek sám neměl ještě zajištěný deskami zemskými, protože se desky dosud neotevřely a doba, do které správní list[4]

[1] Arch. Č. X. 256.
[2] Arch. Č. X. 254.
[3] Arch. Č. III. 513 a D. z. br. XII. 152.
[4] Správní list je písemné osvědčení, že se někdo zavázal, že bude věc (zde zboží kvasické) podle trhové smlouvy převedena do vlastnictví druhému, a ručí za škody, které kupci vzejdou tím, že právo převedené bylo vadné, ježto někdo třetí měl k němu právo.

platil, také již přešla; proto Jan Kužel pohnal 7. září 1436 Zbyňka Dúbravku, že mu nechce obnoviti listu, slíbiv mu za správu kvasického zboží. Že také ostatní rukojmí byli pohnáni, mezi nimiž Jiřík ze Šternberka a z Lukova a že je u soudu zastupoval Mstěj Švamberk, jenž jak známo svou manželku Annu z Benešova a z Kvasic přinutil k prodeji zboží kvasického, vysvítá ze dvou nálezů 12. ledna 1437. 1. Mezi Janem Kuželem a p. Jiříkem z Lukova, jehož Mstěj jako svého rukojmě zastupuje, to páni odkládají do Brna, a 2. O pánu Kuželovi s p. Mstějem Švamberkem, jenž zastupuje své rukojmě, páni to odkládají do Brna, poněvadž není zde jeden rukojmě.[1]

Další soudní jednání odpadlo, neboť téhož dne 12. ledna 1437 byly desky zemské po 16leté přestávce otevřeny a zboží kvasické bylo téhož dne Janovi Kuželovi z Žeravic a jeho dědicům do desk vloženo, totiž: tvrz s městečkem Kvasicemi a s předměstím, s patronátním právem kostela, s dvěma mlýny, dvěma dvory a 4 lány pole a zahrady k nim patřící, a tyto vsi: Střížovice, Ohniščky s mlýnem, Sulimov, Kladoruby, Nová Ves, Bělov, Újezdec, všecko pole orané i neorané, čínže a platy, rybníky, roboty, chrastiny, lesy, háje, řeky, bahniště, louky, pastviny, hory a polovice břehů řeky Moravy a všecko jiné k tomu zboží kvasickému příslušenství v hranicích a mezech od starodávna vymezených a ohraničených.[2]

Měl tedy Jan Kužel svůj majetek deskami zemskými zajištěný, ale z desk nebylo vymazáno ono břemeno 500 hřiven věnného práva, které od Zbyňka Doubravky již vykoupil. Teprv po 10 letech dal je vymazati Zbyňkův vlastní a nedílný bratr Smil z Dúbravic a z Osové.[3]

Když se desky zemské olomoucké 12. ledna a brněnské 7. února 1437 zas otevřely, byly do nich zapisovány všecky kupy a prodeje, věna a spolky, které se staly od r. 1420 až do r. 1437. Byl-li prodavač a jeho rukojmí již mrtev, musel míti kupec ke vkladu povolení markraběte, jenž pak vyslal posly k deskám, aby vklad uskutečnili. Tak se stalo i Janovi Kuželovi, jenž koupil od Pročka z Habrovan ves Újezdec a od téhož Pročka 10 hř. gr. roční činže ve vsi Vlkoši a od Čeňka z Bludova a z Budčovic koupil ves Nenkovice s vinohrady a s dvorem v Schönhofu s 2 lány čili poplužím. Po zápisech těchto vkladů je tato doložka: K těmto třem zápisům měl Jan Kužel od markraběte nařízené posly k deskám Jana z Lomnice a Beneše z Waldšteina, protože prodavači těchto zboží i jejich rukojmí byli již mrtvi.[4]

Při vkladu Kvasic takového povolení nebylo třeba, protože ještě žila

Dokud kupec neměl zboží vloženo v deskách, dotud trvalo ručení. Nestal-li se vklad do tří let, musel býti správní list obnoven a po 6 letech opět, až bylo zboží do desk vloženo.

[1] P. z. III. 99 a 433.

[2] D. z. ol. X. 213.

[3] D. z. ol. X. 414.

[4] D. z. ol. X. 22—25.

prodavatelka Anna z Benešova a z Kvasic i její manžel Mstěj Švamberk; žili také ještě jejich rukojmí.

Od Arnošta z Malkova koupil Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic tvrz s dvorem ve vsi Těšnovicích s dvěma haltéři, řečenými Kuchyňky, s polovicí patronátního práva kostela, též 3 lány, 1 krčmu, 5 podsedků s polem, loukami, pastvinami, s lesy a vodami a bývalou oborou na jeleny, s činžemi a robotami; a v Kotojedech $2^1/_2$ lánu, 1 krčmu a 3 podsedky s loukami. Toto zboží v obou vsech bylo zpupné, druhá část v Těšnovicích i v Kotojedech byla biskupská manská.

Od Petra z Konice koupil Jan Kužel $9^1/_2$ lánů činžovních a jeden opuštěný podsedek, též mlýn a rybník v Záhlinicích.

Na těchto 3 vsech vykázal Jan Kužel své již druhé manželce Johance z Tvorkova 25 hř. roční činže ve 250 hřivnách a sice: v Záhlinicích na $2^1/_2$ lánu, na mlýně a podsedku a na 40 groších, které na druhé části té vsi má; v Těšnovicích na 4 lánech, na krčmě a na 5 podsedcích; v Kotojedech na $2^1/_2$ lánu, na půl krčmě a na 3 podsedcích. A ze zvláštní milosti dal jí svůj dvůr v Těšnovicích s polem, koňmi v tom dvoře i s jejich hříbaty, louku, řečenou Dlúhá a dříví z lesa těšnovského, kolik bude třeba na otop i na stavby v tom dvoře, které jí lesník svého času vykáže. Též může pásti v luhu Střížovském až 1 kopu prasat. To všecko však jen s tou podmínkou, dokud stav vdovský nezmění a když i ve vdovském stavu zůstane, má toho užívati jen na čas svého života. Po její smrti spadne to na p. Jana Kužela a jeho dědice. Kdyby však svůj stav vdovský zaměnila, musí se spokojiti s oněmi 25 hřivnami roční činže, ostatní, co jí tu bylo přidáno z milosti, spadne na dědice a nástupce Janovy. Toto věno přijal její bratr Jan z Tvorkova.[1]

Filip z Újezda a Jan z Hostěrádek, rukojmí a správcové zboží po nebožtíku Zichovi z Nedachlebic (strýci Jana Kužele), prodali Janovi Kuželovi staršímu z Žeravic a z Kvasic vsi Mořice a Něčice s jejich dvory a s tvrzí v Mořicích a s kostelním podacím právem. Proti tomu vkladu vložila do desk odpor Eva, manželka Rackova z Výškova, zejména proti vkladu zboží mořického, namítajíc, že ona má na zboží mořické lepší právo.

Jiří ze Šternberka a z Lukova dal Janu Kuželovi z Žeravic a z Kvasic louku, náležející ke vsi Lovčicím, a ležící u vsi Veteřova i s polem, řečeným Úlehlé, které leží okolo té louky, kdež se může založiti rybník.[2]

Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic prodal Markvartovi z Malenovic ves Ratiškovice (u Hodonína).

Anna z Žeravic, (dcera Mrakeše = Markvarta Kužele a jeho manželky Anny Stošovy z Branice, sestry Oldřicha Stoše), vdova po Ješkovi Hruš-

[1] D. z. ol. X. 93, 95 a 220.
[2] D. z. ol. X. 96 a 236.

kovi z Újezda, vzala svého strýce Jana staršího Kužele z Žeravic a z Kvasic a Jana mladšího Kužele z Žeravic, svého bratrance, do spolku na své věno.

Všecky tyto vklady do desk staly se r. 1437, ačkoli se staly ony kupy a prodeje, spolky a věna vykázání již dříve, po r. 1420.

V sobotu po Božím těle (1. července) pohnala Veronika z Opatovic Jana Kužele z Kvasic třemi půhony: 1. ze 200 hř. gr. a dává mu vinu, že, když její matka pobrala statek jejího nebožtíka otce, totiž stříbrný pás, nadbyt (= movitosti), koně, odění (rytířské), pobral on ten statek její mateře a nechce jí, Veronice, ho vrátiti. Na to vynesli páni tento nález: „Mezi Veronikou a Janem Kuželem o klenoty páni nalezli, že se zdá pánóm, žeť ten půhon neni podobný a proto nemá jemu pan Kužel odpovídati, že neni podobné, že z takých věcí tak malých, pohnala ze dvú set hřiven." Protože ty věci Veronika přecenila, pohánějíc z 200 hř., byl půhon nepodoben a neplatný. 2. pohnala „ze 40 hř. gr., že jí Jan Kužel slibil, když se doupomíná na rukojmích její mateře 40 hř. peněz, že jí je slíbil dáti; on se těch peněz doupomínal, ale nechce jí jich dáti." Nález pánů zní, „že má p. Kužel práv býti Veronice podle půhonu", t. j. že jí má oněch 40 hř. dáti podle slibu svého. 3. ze 100 hř., že vylovil její vlastní rybník bez její vůle. Na tento půhon není nálezu.[1]

Téhož roku měl Jan Kužel spor o hranice se svým sousedem Jindřichem Bařickým. Tento jej pohnal z 50 hř. „že jsem na něm žádal, aby mi učinil spravedlivé od svých lidí, kterýchž jest v držení, toho mi nechtěl učiniti." Nález panský zní: „Mezi Jindřichem Bařickým z Trúbek a p. Janem Kuželem z Kvasic: Jakož Jindřich praví, že mu jeho sedláci v jeho držení sahají v hranice, podvolili se obapol straně s ty hranice, aby sobě volili dobré lidi, aby to ohledali mezi nimi, a což ti mezi nimi zjednají vývod mezi nimi činíc obyčejem zemským na tom mají přestati, a to se má státi tu neděli po sv. Jakubě (t. j. 28. července), a to jsú zaručili obapol pod (pokutou) 50 hř. k hejtmanově ruce, a což se odumrtí[2] dotýče, pod kýmž pánem je to zboží sirotčí odemřeno, ten se toho drž.[3]

Měly si tedy obě strany voliti komisaře, kteří by ohledali hranice; komisaři měli býti „dobří lidé". Dobří lidé byli tehda jen šlechtici, páni, rytíři a vladykové. Zdá se však, že k volbě komisařů ani nedošlo, neboť po 9 letech pohnal 24. pros. 1446 Jindřich z Morkovic a z Bařic Jana Ku-

[1] P. z. III. p. 459 č. 140 a 141; a p. 60 č. 142.

[2] Odmrt, odúmrtí, je právo, podle něhož statek zemřelého poddaného, nezůstalo-li zákonných dědiců, spadl na pána; a podobně statek pána bez zákonných dědiců zemřelého padl na zeměpána. Páni si však mohli od zeměpána vyžádati „mocný list", aby mohli statek svůj poručiti komu by chtěli. Podobně mohli si vykoupiti poddaní právo poručiti statek svůj, neměli-li dědiců zákonných, komu by chtěli a tomu se říkalo „odmrt, odúmrtí".

[3] P. z. III. 479 č. 64.

žele z Žeravic a z Kvasic třemi půhony: 1. ze 100 hř., že mu řekl, že nebude v žádných panských radách bývati, ani co v zemských věcech jednati, dokavadž by páni o věci Jindřichově konec neučinili, a on toho slova nezdržel. 2. ze 100 hř., „že jsmy jemu listu svěřili, kterýmž jsmy se sobě zapsali k spravedlnosti pomáhati a komuž by ten zápis nebyl zdržán, aby se mohl na jiných doupomínati, což ten zápis svědčí, i žadal jsem na něm toho, aby mi jej k mé potřebě vydal, a on toho učiniti nechtěl." 3. „z 20 hř., když by na mě podací kostelní přešlo v Těšnovicích,[1] že mi řekl desátky se svých dvoruov i svým lidem kázati svésti k kostelu a toho mi jest neučinil, jako jsem já jemu učinil."[2] Porovnali se o všecky tři věci, takže soud nemusel vynášeti nález, stal se „Poklid".

2. února 1446 splnomocnili stavové moravští, v čele biskup Pavel, Jan z Cimburka a z Tovačova, zem. hejtman, a Pertolt z Lipé, nejv. maršálek král. českého, čtyři osoby, dvě z pánů: p. Jana staršího z Lomnice a z Meziříče a p. Henika z Waldšteina a ze Židlochovic, ze stavu rytířského p. Jana Kužele z Žeravic a z Kvasic, a městského stavu opatrného muže Hanuška Veygle, měštěnína města Olomouce a dali jim plnou moc a vůli od sebe i ode vší země, aby na neděli II. postní (t. j. 13. března) do Znojma k rokování mezi zeměmi Rakouskou a Moravskou dojeli a tam všecko záští, naříkání i napomínání jednati, všecky pře, žaloby a odpovědi slyšeti, rozsúditi a zamluviti mohli.[3]

6. ledna 1447 odřekl se Jan Kužel starší z Kvasic všeho práva na zboží v Mořicích, které tam měl, a vložil je do desk zemských svému bratrovci Janu Kuželi mladšímu z Žeravic a jeho dědicům. Zato zas odřekl se Jan Kužel mladší svého práva na Něčice, které tam měl a vložil je do desk svému strýci Janu Kuželi staršímu.

Téhož dne vložil Jan Kužel starší z Kvasic do desk Henrykovi Mírkovi z Chlumu ves Veteřov s místem, kde byla tvrz, jinak s tvrzištěm, s dvorem s jedním lánem polem i s loukou, které se říká Lovčická lúka a s polem obecně řečeným Úlehlé, tak jak to někdy obdržel od Jiříka ze Šternberka a z Lukova i s dvěma rybníky, které prodal kdysi se zbožím Archlebovským; též ves Nenkovice s lidmi činžovními, s vinohrady a se Schenhofem.

Proti těmto 2 vkladům vložil do desk odpor opat Štěpán se svým konventem kláštera Velehradského, protože mají v Schenhofu dvůr s 3 lány a 4 jiné lány a v Něčicích mají 3 hř. roční činže.[4]

Téhož dne vložil Jan Kužel z Kvasic Zichovi Kuželovi z Žeravic, synu Svachovu, ves svou Blišice s dvorem a tvrzištěm. Kdy-

[1] Podací právo na faru v Těšnovicích měl pán zpupné části střídavě s pánem části manské biskupské.
[2] P. z. III. 572, č. 787—789.
[3] Arch. Č. X. 263.
[4] D. z. ol. X. 568 a 569, 570, 623 a 624.

by však Zich zemřel bez dědiců, spadne zboží na Jana Kužele a jeho dědice zpět.[1]

9. prosince 1447 pohnal Jan Kužel z Kvasic Zbyňka z Moravan a z Milotic, jenž po svém strýci Mikulášovi z Moravan měl statek, hrad i město Kroměříž v zástavě od krále Zikmunda.

R. 1432 přepadl totiž táborský válečník Smil z Moravan s bratřími svými Zbyňkem, Mikulášem a Hynkem město Kroměříž, dobyl ho, část zpustošil, kostel sv. Mořice spálil a potom se v městě pevně usadil, protože bylo pevně hrazeno, jako stvořeno za sídlo válečníkovo. Když přestaly války husitské, zapsal r. 1435 král Zikmund město i statek oněm bratřím právem zástavním za 3500 kop gr., aby statek drželi, až buď král český nebo biskup olomoucký onu sumu splatí.

R. 1446 byl Smil již nebožtík a Kroměříží, městem i statkem, vládl jeho bratr Mikuláš, zůstávaje nedílný s bratry a s bratrovcem Zbyňkem, synem Smilovým.[2]

Toho Zbyňka pohnal Jan Kužel, že mu odkoupil jeho základu a že jej drží od strýce svého Mikuláše z Kroměříže, že drží biskupský statek a sahá v držení Janovo, v řeky kvasické a trávnické a v les Závrbek, nemaje k tomu práva, a lidi záhlinské tiskne od pastev i od jiného, ježto mají od starodávna vložené a plat z toho dávají k Kroměříži, též lidi mu stavuje (= vězní) a peníze z nich bere mimo obyčej zemský.

Tehda byl na Napajedlích zástavním pánem Dobeš z Tvorkova, příbuzný (bratr nebo bratranec) manželky Jana Kužele, Johanky z Tvorkova. Toho Dobeše pohnal Jan Kužel, aby mu u soudu podal svědectví, že jednu chvíli jel s ním na Kroměříž k nebožtíku Zbyňkovi z Moravan a tam že Jan před ním mluvil s nebožtíkem Zbyňkem o své řeky kvasické a trávnické i o les Závrbek i o pastvy záhlinické svých lidí, k čemuž oni mají právo; i mluvil s ním Zbyněk před Dobešem, abychom na starých lidech dosti měli (t. j. co staří lidé vypoví, jak toho užívali od starodávna), a Zbyněk slíbil, že v to sahati nebude, dokud to nebude mezi námi vyvedeno starými lidmi.[3] Jak se skončil tento soud, o tom nemáme žádného nálezu.

Jan Kužel Kvasický byl také manem biskupským. 12. ledna 1453 přijal od biskupa Jana Háze léno na Bařice, kteréhož se vzdal Jakub z Dřínova. A 13. dubna t. r. opovídala se paní Kateřina z Rizmberka na půl vsi manství v Bilovicích, kteréžto manství Jan Kužel z Kvasic drží; také se opovídala k některým listům, které jí on Kužel drží a vydati jí nechce.

[1] D. z. ol. X. 574.
[2] Peřinka, Vlastivěda, okr. Kroměříž p. 173.
[3] Půh. z. III. p. 668 č. 1278, a p. 669, č. 1280.

4. února 1455 přijal Jan Kužel od nového biskupa Beneše ze Zvole léno na Bařice, na manskou polovici Těšnovic a na půl vsi Bilovic a obnovil slib manské věrnosti.[1]

Po smrti Albrechta Rakouského, markraběte moravského, narodil se 22. února 1440 Ladislav Pohrobek, jehož matka byla Alžběta, dcera krále českého Zikmunda. Ladislavovi připadlo po otci panství v obojích Rakousích, kdež za něho přijal poručnickou vládu jeho strýc Bedřich, vévoda štýrský a nově zvolený král německý, a oprávněný nárok na trůn český a uherský. V Čechách nechtěli ho uznati. Stavové moravští a slezští uznali ho ihned za svého pána. V Čechách byl jmenován Jiří z Poděbrad od krále a císaře Bedřicha, poručníka Ladislavova, za správce zemského v říjnu 1451. Ladislav 11letý zůstal ve Vídni a prohlášen v říjnu 1452 na sněmu pražském za zvoleného krále českého. Zápisem 1. května ve Vídni zavázal se dostáti podmínkám, aby Čechy hájil při kompaktátech, zejména aby vymohl od papeže potvrzení Rokycany za arcibiskupa pražského, a Jiříka potvrdil za správce zemského v Čechách na dalších 6 let. Korunování Ladislava mělo býti v Praze na den sv. Michala (29. září). Než se to stalo, dojel král Ladislav na vyzvání stavů moravských 6. července do Brna, kdež mu stavové moravští jako svému markraběti holdovali, dříve než byl od Čechů přijat a korunován za krále. V Praze byl korunován 28. října od olomouckého biskupa Jana Háze. I po korunování zůstala správní moc v rukou Jiřího Poděbradského, jenž byl jmenován nejvyšším hofmistrem království českého. Na Moravě potvrdil Ladislav listem daným ve Vídni 17. července 1455 Jana z Cimburka a z Tovačova za nejvyššího hejtmana zemského, ale přidal mu k ruce desítičlennou radu, v níž byl tehdejší biskup olom. Bohuš (Bohuslav) ze Zvole, Jindřich z Lipé, maršálek království českého, Beneš z Boskovic, podkomoří markrabství moravského, Jan z Pernštejna, Vaněk (= Václav) z Boskovic, komorník cúdy brněnské, Václav z Lomnice, Karel z Vlašimě a dva členové stavu zemanského.

Na sjezdu obecném v Brně 26. února 1456 byl učiněn landfryd. Zápis začíná takto: „Ve jméno boží Amen. My, Bohuš, boží milostí biskup olomucký, Jan z Cimburka a z Tovačova, Albrecht, Hynek a Štefan, bratří z Lichtenburka a z Bítova, Jan z Tvorkova a z Kyjova... Jan Kužel z Žeravic a Kvasic... znamenavše a ku paměti sobě přivodivše mnohé a příliš škodné války, různice a záhuby i mnohé bezpráví, jakéž někdy v této zemi byly vznikly, které již z daru božího ačkoliv s velikými nesnázemi, prácemi a náklady a všech nás velikými pilnostmi něco jsú potuchla a ukrocena, vší pečlivostí o to myslíce a usilujíce, kudy bychom tu zem v řádu a v pokojném odpočinutí, v jednotě a svornosti k obecnímu této země prospěchu s pomocí boží zachovati a bu-

[1] Lechner, Leheng. III. p. 62, 106 a 66.

doucího zlého se uvarovati mohli. I bylo se svolení stalo, aby landfryd této zemi učiněn byl... I vezřevše, kterak se králova Mt, pán náš milostivý, od nás svou přítomností (v) zdálila, a my chtice, abychom my i obyvatelé této země v pokoji, v jednotě a svornosti přebývati mohli a v pokoji jsúce tím lépe mohli věci pána našeho i země této jednati.

A tak my všichni jednostejně s společným svolením učinili jsme a mocí listu tohoto činíme úmluvy a svorné ustanovení a spojení mezi sebú duchovními i světskými, kteříž budú chtíti býti, státi a k nám přistúpiti, listy své přiznávající na pergameně pod svými pečetmi k nám se dadúce a v moc purkmistrů a rad měst v Olomouci a v Brně na rathouzi položíce vedle přípisu, kterýž na to vydán jest a tu na rathouzi lehne.

Item najprvé my všichni společně jmáme a slibujem sobě a mezi sebú jednotu, řád, pokoj a mír křesťanský míti, věrně beze vší lsti zdržeti a křesťansky zachovati, moci a bezpráví protiv řádu a právu mezi sebú ani komu jinému také nečiníce, než aby každý duchovní i světský při svých řádích, právech a svobodách zuostal. A tak aby bohatí i chudí této země obyvatelé... v pokoji přebývati a bydliti mohli a zvláště válek svévolných, záhub a bezpráví této země ani z země nečiníce. Pakli by kdo na nás anebo na kterého z nás protiv právu a řádu země této mocí chtěl sahnúti a svú vuoli jmíti najprv sami se a každého z nás máme a chceme k rovnému poddati a rovné od sebe buďto právem nebo po dobrých lidech učiniti a téhož zase od každého tím obyčejem přijíti...

A protož my všichni svrchupsaní i také ti, jichžto listové přiznávající položeni budú jménem a na místě, slibujeme společně a každý z nás zvlášť pravú, dobrú, čistú věrú, beze vší lsti, sobě tak radni a pomocni býti a všecky i každé kusy, artikule i články i každého z nich zvláště, ctně, věrně, pravě a upřímně křesťansky držeti a v skutku zachovati bez přerušení všelikého... Tomu všemu na potvrzení a jistost stálého zdržení my všichni pečeti naše vlastní a naší dobrú vuolí i vědomím naším k tomuto listu jsme přivěsili. Jenž jest dán a psán v Brně ve čtvrtek po sv. Matěji apoštolu božím leta od narozeni syna božího tisíc čtyři sta padesátého šestého počítajíce."[1]

Poslední zprávu o Janu Kuželovi z Kvasic máme z 13. prosince 1460, když ho Jindřich z Morkovic a z Bařic pohnal ze 100 hř. gr., že mu dal se svým bratrem list schovati a toho jim vrátiti nechce. A Jan Húsě z Kremnic a z Podhradí (t. j. Pohořelice u Napajedel) ho téhož dne pohnal ze 100 hř., že mu zapřel listu, kterýž svědčí na Bilovice a kterýž mu jeho předkové dali k věrné ruce schovati a on mu ho nechtěl vydati k jeho potřebě a skrze to přišel Jan Húsě o 100 hř. gr. Na tyto půhony není žádného nálezu, protože soud od onoho dne nezasedal, až teprv 21. května 1463, a v té době Jan Kužel umřel a půhony se staly umrlými.

Jan Kužel umřel jako stařec více než 70letý. Byl osobou v zemi váženou. Účastnil se všeho veřejného jednání a býval mezi prvními ze stavu ry-

[1] Arch. Č. X. 269.

tířského, když se jednalo o dobro a pokoj země moravské. Byl dobrým hospodářem. Měl původně jen Archlebov, ale nabyl časem buď spolkem nebo kupem Ratiškovic, Blišic, Veteřova, Nenkovic, v Lovčících luk a poli, panství kvasického, Záhlinic, Mořic, Něčic, půl Těšnovic a půl Kotojed; manské biskupské statky měl: Bilovice, Bařice, druhou polovici Těšnovic a Kotojed. Mnohé z nich zase prodal, takže synům zanechal panství kvasické, Záhlinice, Něčice, $^1/_2$ Těšnovic a Kotojed. Po něm zůstala vdova Johanka z Tvorkova, vdaná dcera Dorota a tři synové:

JIŘÍK, DOBEŠ (= TOBIÁŠ) A VÁCLAV;

jejich sestra Dorota byla již 1447 provdána za Víta z Kralic, jenž jí t. r. 6. února vložil do desk 25 hř. gr. roční činže věna v 250 hř. na zboží Hluboké a Lhoticích, kteréžto věno její otec Jan Kužel přijal. A 10. února r. 1448 vzal Vít z Kralic do spolku na všecko zboží své svého újce Prokopa Rechenberka z Želedic a bratra své manželky, Dobeše Kužele z Žeravic.[1]

Po jejich otci Janovi zůstalo 14 listin, 8 na pergameně a 6 na papíře psaných. Mezi pergamenovými byly: jeho poručenství, list Jiříka, Dobeše a Václava, kterýmž se otci zapsali, list, jímž Jan Kužel vyznává, že se mu synové zapsali, že se jeho rozpoznáním a nařízením řiditi budou a list, jímž se Martin Mnich z Drahanovic, jejž Jan Kužel v poručenství svém ustanovil mocným poručníkem, zavazuje, že tomu dosti učiniti chce.[2] Všech 14 listin bylo položeno r. 1466 k úřadu nejv. zem. hejtmana mor. Viktorina, syna krále Jiřího a byly teprv 16. října 1483 z rozkázání panského zem. hejtmanem Ctiborem Tovačovským z Cimburka Janovu vnuku Arnoštovi Kuželovi z Žeravic a z Kvasic vráceny.

Oba starší bratři byli již několik let ženati, Jiřík však neměl ještě dědiců, když otec poručenství dělal, kdežto Dobeš měl již syna Arnošta. Otec chtěje zameziti, aby statek kvasický nepřišel do cizích rukou, kdyby nejstarší syn Jiřík, jemuž dle práva statek příslušeti měl, bez mužských potomků umřel, ustanovil ve svém poručenství, aby všichni tři nedílně vládli statkem kvasickým a aby po sobě vzájemně dědili. Umře-li Jiřík bez dědiců, zůstanou Dobeš a Václav pány statku kvasického; po smrti Dobeše měl vládnout Václav s Arnoštem, synem Dobešovým. Umře-li Václav bez dědiců, bude Arnošt, sám pánem statku. Nedílni jsou však jenom na panství kvasickém; koupí-li který z bratří anebo nabude-li spolkem nebo jinak nějakého zboží, zůstane to jeho vlastnictvím.

Synové s takovým ustanovením otcovým souhlasili, zavázali se a zapsali na pergamenovém listě, že se budou podle tohoto poručenství říditi. Tímto

[1] D. z. br. XII. 548 a 824.

[2] Půh z. V. p. 82, č. 385. Tento Martin byl syn Buška z Drahanovic a jeho manželky Anny, sestry Jana Kužele; byl tedy starší bratranec synů Jana Kužele a jeho švakr.

RODOKMEN STOŠŮ (ŠIŠKŮ) Z BRANICE A Z KOUNIC

N. Stoš z Branice
m. Zdena
1382

- **Oldřich I. Stoš z Branice** 1382—1429, m. Margreta
  - **Oldřich II. Stoš (Šiška)** z Branice, později z Kounic 1429—1463, m. Anna z Landšteina
    - **Jan z Kounic** 1460—1470
    - **Oldřich III. z Kounic** 1469—1490 na Tlumačově † na Slavkově 1518, I. m. N. Mlečkova ze Zástřizl, II. m. Kateřina z Říčan
      - Jan, Václav, Petr a Oldřich
  - **Anežka** 1447—1480, m. Mikuláš z Ojnic
- **Anna z Branice** 1385—1417, m. Mrakeš z Žeravic
  - **Aleš** z Žeravic 1408-1417
  - **Anna** z Žeravic, m. Ješek Hruška z Újezda
    - **Pavel Hruška**
- **Otík Stoš z Branice** 1382—1417, m. Adlička z Veteřova
  - 1446 **Adlička z Branice** 1464, m. Markvart z Malenovic a ze Šonstrazu na Nasedlovicích
    - **Kateřina** z Malenovic 1456, m. Václav Racek z Mrdic a Uhřic
      - **Anička** z Mrdic a Uhřic 1466
      - **Markrart** z Honbic 1464
    - **Adlička** z Malenovic 1464, m. Jiřík z Honbic a z Ořechova
    - **Johanka** z Malenovic 1464, m. Zbyněk ze Zvole a z Kelče
    - **Oíka** z Malenovic 1464, m. Jan ze Zástřizl a z Nemotic
  - 1446 **Barbora z Branice** 1464, m. Jakeš z Blažejovic a z Vlkoše na Bochoři
    - **Anna** a **Barbora** 1464, m. Jindřich z Choltic, m. Hynek z Choltic
- **Dorota z Branice** 1385, m. Jindřich Pluh z Rabšteina

moudrým zařízením docílil otec, že statek kvasický zůstal majetkem jeho rodu o 25 let déle, než by bylo bývalo bez onoho ustanovení.

Brzo po smrti otcově, 15. pros. 1460, přijal Jiří od biskupa Tasa z Boskovic léno na ves Bařice, půl vsi Bilovic a na dva lány s lukami v Těšnovicích a sliboval i za přítomné své bratry Dobeše a Václava biskupovi věrnost manskou.[1] Tedy i manské léno drželi bratři nedílně.

DOBEŠ KUŽEL Z ŽERAVIC A Z KVASIC

měl za manželku paní Machnu (Margaretu) z Mohelna, dceru Petra Kaysara z Mohelna (na Náměšťsku), vdovu po Hynkovi Suchém Čertu z Kunštátu, jehož bratr byl Boček S. Čert z Kunštátu a oba byli synové nám již známého Hynka S. Č. z K. jenž r. 1406 umřel. Paní Machna měla se svou sestrou Elškou, provdanou za Jaroslava Stoše z Posutic (na Opavsku), Mohelno, každá polovici. Na svou polovici byla pí Machna r. 1446 vzala svého prvního manžela Hynka S. Č. z Kunštátu do spolku i na všecko, co po smrti otcově jinde jí připadne.[2] S ním měla syna Jana (Hynka) S. Č. Bočka z Kunštátu.[3] Po r. 1448 není již o jejím prvním manželu zmínky. Po jeho smrti provdala se za Dobeše Kužele, jehož učinila 14. pros. 1459 poručníkem svých půhonů, které podala na svého švakra Bočka S. Č. z Kunštátu, že se jí uvázal v její zboží mohelnské a že drží její ves Únanov (na Znojemsku). Zboží mohelnské prodala pí Machna svému švakrovi, Vitovi z Kralic, manželu Doroty, sestry Dobešovy. Tohoto Víta pohnal pak r. 1460 Boček z Kunštátu, že mu odkoupil jeho a bratrovce Jana z Kunštátu základu, ves Mohelno a že jemu a jeho bratrovci Janovi sahal v les u Mohelna. A paní Machnu pohnal týž Boček, že pobrala klenoty, koně, dobytek, obilí jaré i ozimé i nadbytek, kterýž odumřel jeho bratr Hynek. Na to vynesen 22. února 1464 nález, že Vít nemá na tuto žalobu odpovídati, protože p. Boček Suchý Čert nemá moci souditi se o sirotčí zboží, jak se k tomu sám přiznal.[4]

Dobeš Kužel koupil před r. 1460 od Jana Javora z Javor ves Trávník s tvrzištěm, s dvorem a robotami, s krčmou pivovárečnou, s lidmi činžovnými, s rolemi, s lesy, s luhy a chrastinami, s rybníkem, řekami, bahništěm, s lukami a pastvinami a se vším jiným příslušenstvím. Opomenul však dáti si to vložiti do desk zemských, a r. 1464, 7. ledna, dal si to zboží jeho starší bratr Jiřík do desk vložiti na své jméno. Proti tomu dal Dobeš vložiti do desk odpor, že on má na tu ves právo, neboť za jeho peníze byla koupena.[5] A 26. května žaloval Dobeš třemi půhony na svého bratra: 1

[1] Lechner, Lehenquatern p. 76, č. 44.
[2] D. z. br. XII. 475 a 476.
[3] Půh. z. IV. p. 236, č. 1051.
[4] Půh. z. IV. p. 4, č. 20 a 21; p. 45, č. 260 a p. 89 č. 111.
[5] D. z. ol. XI. 24 a 57.

z 400 hř. gr. stříbra, že se mu zapsal listem a svého zápisu mu nedrží tak, jak nebožtík p. otec jich rozpoznal. 2. z 400 hř. gr. stř., že mu měl vydati správní list na ves Trávník a dobrou vůli naň učiniti a toho mu nedrží. 3. z 1100 zl. uher., že sobě vložil v desky zemské jeho ves vlastní Trávník, kterou Dobeš koupil za své peníze a svými penězi zaplatil. Všecko to chce Dobeš prokázati listem a rozkázáním jejich pana otce dobré paměti. Poručníka půhonu učinil p. Mikuláše (z Moravan) Kroměřížského.[1]

Anna z Moravan, sestra Mikulášova, tehda zástavního pána na Kroměříži, tedy sousedka statku trávnického, pohnala 29. listop. 1460 Dobeše z Žeravic a z Trávníka z 50 hř., že když ještě nebyla se svého věna splacena, tehdy srpem zažala oba dva klasy, ozim a jař (= obojí obilí, ozimé a jarní) a on jí to pobral, nemaje k tomu práva. Druhým půhonem žaluje na něho, že jí pobral seno, šafrán, kámen mlýnský a káď mestní (t. j. na mošt) a ona za to dala své peníze a on neměl k tomu žádného práva. Obou půhonů poručníkem učinila svého bratra Mikuláše.[2]

Pěstoval se tedy tehda v našem kraji na poli šafrán; o tom svědčí také dosud polní trať „Šafranice" na Záhlinsku u hranic tlumackých mezi drahou a loukami.

V té době byl Dobeš zástavním pánem na Napajedlích; o tom svědčí půhony 29. listop. r. 1460 na něho a na jeho manželku podané: Protivec ze Zástřizl žaluje na Dobeše z Žeravic a „z Napajedel" z 50 hř. gr., že mu pobral v Želeticích (u Ždánic) chudým jeho lidem dobytek a jiné věci. A Jan z Bludova a z Budčovic pohnal manželku Dobešovu, paní Machnu z Mohelna a „z Napajedel", že mu slíbila dáti 100 kop gr. a toho mu neučinila; a druhým půhonem žaloval týž Jan z Bludova na Dobeše z Žeravic a „z Napajedel" z 20 hř., že když ztratil blázna, tu ho u něho optal a sám s Dobešem mluvil, aby mu ho vrátil; i dobré lidi k němu poslal a on mu ho vrátiti nechtěl.[3] O tyto tři půhony stalo se porovnání a byl „poklid".

Blázen, o němž se tu jedná, nebyl skutečný blázen, nýbrž tak zvaný dvorský blázen nebo dvorský šašek, jehož úkolem bylo žerty a vtipnými nápady, někdy i akrobatickými výkony obveselovati dvorskou společnost. Takové blázny nebo šašky vydržovali si nejen panovníci, nýbrž i páni a rytíři i bohatí měšťané. K úřadu šaška vybírány byly někdy osoby chytré, dobrého původu, jindy zase osoby těla škaredého, trpaslíci, blbci, jež byly jen terčem vtipů. Někteří šaškové byli duchaplní vtipkáři, jiní sprostí patolízalové, vždy však měli privilej říci pánovi plnou pravdu do očí, měli vždy zvláštní kroj, přiléhavý, pestře zbarvený, na hlavě čapku s rolničkami, v ruce bláznovské žezlo, oslí uši a podobné.[4]

[1] Půh. z. IV. p. 433 č. 802, 803 a 804.
[2] Tamt. p 296, č. 181. a 182.
[3] P. z. IV. p. 305, č. 236, 238 a 240.
[4] Ottův Nauč. Slovník, heslo Šašek.

Jihovýchodně od Napajedel je blízko silnice, do Topolné vedoucí, dosud dvůr Prusinky. Tam byla v oné době ves a dvůr Prusinky, kterouž Ješek z Jikve prodal r. 1447 p. Dobešovi z Tvorkova a z Kravař, jenž byl tehda zástavním pánem na Napajedlích.[1] Od Dobešova syna, Jana z Tvorkova, koupil Prosinky (tak psáno!) náš Dobeš z Žeravic a odevzdal je do správy svému mladšímu bratrovi Václavovi, který se pak píše s přídomkem „z Prosinek". Tak psán r. 1460, když ho pohnal Jakeš Číška z Lúčky a z Újezda, že mu prodal svůj dvůr a nechce mu úmluv držeti.[2]

Do desk zem. nebyla však tato ves vložena Dobešovi z Žeravic ani ještě r. 1463, proto Dobeš pohnal t. r. 21. května Miroslava z Cimburka a ze Slavičina a Jana Zuba z Moravan a z Drahotuš, že mu slíbili za Jana mladšího z Tvorkova za správu Prosinek a není mu to dosud spraveno.[3] Teprv 7. ledna 1464 vložili p. Matouš ze Šternberka, Jan z Lantštejna a Hynek z Rokytnice ves Prosinky s dvorem, s lidmi, polem, robotami, lúkami, horami, rybníky a vším příslušenstvím do desk Dobešovi Kuželovi z Žeravic a z Trávníka.[4]

7. ledna 1464 vzala paní Johanka z Tvorkova děti své Dobeše a Václava a Dorotu z Žeravic do spolku na své věno v Záhlinicích. Toto věno a sice 24 hř. a 24 gr. roční činže ve 250 hř. ve vsi Záhlinicích a na všem jejím příslušenství i s pustým rybníkem vložil paní Johance z Tvorkova Jiřík Kužel z Žeravic a z Kvasic. Proti tomu vkladu vložil Mikuláš z Ojnic a z Kroměříže odpor, pokud se týká pustého rybníka, že pustý ten rybník nepřísluší k statku záhlinskému, nýbrž k panství kroměřížskému, jehož zástavním pánem p. Mikuláš byl.[5]

Při onom vkladu věna Johance je nápadno, že ji Jiřík nazývá jen Johankou z Tvorkova a nenazývá ji svou matkou, kdežto ona nazývá jeho bratry a sestru svými dětmi. Z toho soudím, že paní Johanka nebyla vlastní matkou Jiříkovou, než že byla jeho nevlastní matkou, čili macechou, a že Jiřík byl synem Margarety, první manželky otcovy. Nechtěl ji nazvati svou macechou a svou matkou ji nazvati nemohl, proto nazval ji jen křestním a rodovým jménem: Johanka z Tvorkova.

R. 1465, 28. srpna, byl Dobeš již mrtev, neboť toho dne vzal starší jeho bratr Jiřík s povolením biskupa Tasa Arnošta Kužele z Žeravic a z Kvasic, syna Dobešova, do spolku na biskupské léno půl vsi Bilovic, na ves Bařice s dvorem, a na půl vsi Těšnovic s dvěma lány pole, loukami a s polovicí kostelního podací (patronátu) a na půl Kotojed s pří-

[1] D. z. st X. 862.
[2] Pûh. z. IV. p. 329, č. 395.
[3] Tt. p. 275, č. 55.
[4] D. z. ol. XI. 59.
[5] Tamt. XI. 68; 76 a 77.

slušenstvím. Kdyby však měl Arnošt Kužel umříti, než by k letům přišel, měl do spolku vstoupiti Hynek (?) Kužel z Žeravic.[1]

R. 1466, 23. května, pohnala pí Machna z Mohelna svého švakra p. Bočka z Kunštátu a z Horních Kúnic a svého syna Jana [Hynka] z Kunštátu z 1300 zl. uher., že jí činí překážky a zmatky na jejím dědictví, na mohelnském zboží, práva k tomu nemajíce. Neučinila však poručníkem svého půhonu svého manžela, nýbrž svého švakra Jiříka Kužele z Kvasic, protože manžel byl již mrtev.

Také nejmladší bratr Václav, jejž bratr Jiřík vzal r. 1464 do spolku na tvrz Kvasice a městečko se vším příslušenstvím, tam i jinde, kdekolvěk co má a na co by právo měl,[2] v těchto letech umřel. Není již o něm zmínky, leda o mrtvém. Nevíme ani, byl-li ženat; ani o jeho manželce, ani o vdově po něm pozůstalé se nikde nezmiňuje.

Po Dobešovi zůstala vdova Machna z Mohelna, která žila ještě r. 1480, a sirotek Arnošt, jehož poručníkem byl jeho strýc

JIŘÍK KUŽEL Z ŽERAVIC A Z KVASIC.

Jiřík byl již r. 1446 zletilý a snad již ženat; manželka jeho byla Kunka ze Šternberka. Toho r. učinil Jindřich (Henryk) Húse z Kremnice a z Podhradí mladého Jiřího Kužele z Žeravic a z Kvasic a svého sestřence, Augustina z Olomouce, poručníky svých dětí a všeho zboží svého. A následujícího roku 1447 vzal týž Jindřich Húse do spolku na všecko své zboží Jana, řečeného Húse z Martinic, Augustina z Olomouce a Jiřího, řečeného Kužel z Žeravic, s podmínkou, že může ten spolek z desk vyložiti, kdykoliv mu bude libo.[3]

Podhradí bylo mezi Pohořelicemi a Prusinkami; dosud tam je dvůr, řečený Leopoldov, starý, bývalý farní kostel sv. Jiljí a hřbitov. K zboží „Podhradí" náležely: tvrz a ves Podhradí, ves Ohořelice (teď Pohořelice), ves Oldřichovice (teď nesprávně Ondřechovice), Pěnkov (zaniklá ves), Komárov a již tehda pusté Svojšice, podací kostela v Podhradí, dvory a mlýny.

Toto zboží koupil Jindřich, řečený Húse z Krumsína, od Markvarta z Malenovic a z Podhradí v době husitských válek a do desk zem. mu to bylo vloženo 12. ledna 1437. Markvart měl to zboží po svém otci Mikšíkovi z Malenovic. Jindřich Húse vzal na to zboží do spolku své bratrovce Jana a Mikuláše, a r. 1447 vykázal své manželce Anně z Čihovic 8 hř. roční činže věna z 80 hř. na Ohořelicích a Oldřichovicích.[4]

Po smrti Jindřicha Húsete uvázal se právem spolku v to zboží Jan

[1] Lechner, Lehenquatern V. p. 107, č. 6.
[2] D. z. ol. XI. 118.
[3] D. z. ol. X. 459 a 704.
[4] D. z. ol. X. č. 97, 458, 101 a 701.

Húse, bratrovec nebožtíka Jindřicha. Toho pak Jiřík Kužel 2. února a 29. listopadu 1460 pohnal, že mu drží jeho základ Oldřichovice a Ohořelice věno Anny z Čihovic Húsetiné, která, což s ním smluvila vdovou jsouc, toho mu nezdržela, ale drží mu peníze u Šterna z Domaželic, které po jeho příteli Jindřichu Húseti na něho spadly; a že mu na škodu v Oldřichovicích a Ohořelicích svrchních věcí a hotových peněz sobě zachovala, i dům v Malenovicích prodala, řekší mu to postoupiti vdovou jsouc.[1]

O ty peníze zadržené u Šterna pohnal Jiří Kužel ještě 3. května 1466 Jana Šterna z Domaželic z 60 zl. uher., že mu drží těch 60 zl. uher., které na něho spadly spravedlivě po jeho příteli nebožtíku Jindřichu Húseti z Podhradí, a dáti mu je nechce. Jak se porovnali, není známo.[2]

R. 1463, 21. května, pohnal Jan Húse z Podhradí Jiřika z Žeravic a z Kvasic z 20 hř. gr., že mu vzal kostelních peněz 20 hř. od kostela podhradského a nechce jich vrátiti.

Na to vynesl soud 16. ledna 1464 takový nález: Mezi Janem Húsetem a Jiříkem Kuželem: poněvadž v rozkázání nebožtíka Jindřicha Húsete tak jest položeno, že jeho společníci a poručníci, totiž Jiřík Kužel a Jan Húse, dvě hřivny ročního platu, jednu hřivnu platu ke kostelu v Krumsíně a druhou hřivnu platu ročního ke kostelu v Podhradí koupiti a zjednati mají. Ale poněvadž podle jejich smluv Jiřík Kužel 20 hř. gr. na to u sebe má, má Janovi Húseti dáti 10 hř. a tento Jan má ke kostelu podhradskému koupiti jednu hřivnu aneb ji na svém zboží s vědomím Jiříkovým vykázati, a to také Jan Húse k tomu kostelu ujistiti má, aby to na budoucí časy vydáváno a činěno bylo podle rozkázání nebožtíka Jindřicha Húsete. Také Jiřík Kužel má za druhých deset hřiven jednu hřivnu platu ročního ke kostelu krumsínskému koupiti aneb na svém zboží vykázati s vědomím Jana Húsete a to má také Jiřík Kužel tomu kostelu ujistiti, aby bylo na budoucí časy vydáváno a činěno podle rozkázání † Jindřicha Húsete.[3]

Jan Húse z Podhradí pohnal téhož dne Jiříka Kužele, že mu zboží podhradské spraviti a vyčistiti nechce; pohnal též Jiříka z Rataj, že mu je rukojmí za Jiřika z Kvasic za správu zboží podhradského, a že jsou dvě vsi Oldřichovice a Ohořelice narčeny právem zemským a on mu to spraviti nechce. Na to vynesen byl nález 16. ledna 1464, aby Jiřík Kužel spravil Janovi Húseti podle půhonu. Jelikož toho Jiřík neučinil, pohnal ho Jan Húse 9. června opět z 400 hř. gr., že mu měl podle nálezu panského jeho zboží spraviti a očistiti, a toho mu neučinil; a druhým půhonem z 50 hř. viní ho, že pobral svrchní věci (t. j. movitosti) jeho bratra nebožtíka Jindřicha, z toho měl mu dáti, jakož mu příslušelo, ale nedal.

[1] P. z. IV. p. 290, č. 240; p. 304, č. 231 a č. 232.
[2] P. z. IV. p. 498 č. 1006.
[3] P. z. IV. p. 276, č. 61, a p. 337, č. 48.

27. ledna 1466 vyneseny byly na to tyto nálezy: 1. Mezi Janem Húsetem z Podhradí a Jiříkem Kuželem kníže Milost (Viktorin z Poděbrad, nejv. zem. hejtman mor.) a páni nalezli, aby Jiřík Kužel ten list od paní Anny z Čihovic ve svou moc vzal a Janu Húseti jeho zboží osvobodil podle správního listu. 2. aby Jan Húse postavil druhou neděli v postě (t. j. 2. března) lidi, které k próvodu míti může, před p. Mikulášem Kroměřížským a to (co ti lidé vypoví) p. Mikoláš spíše a knížecí milosti a pánóm ukázati má a to vyslyševše, podle toho kn. milost a páni súditi budú.[1]

Jiný spor měl Jiřík Kužel s Jindřichem Bařickým z Morkovic a z Veletin (u Hradčovic na Brodsku). Pohnal ho 2. února 1460: 1. z 258 zl. uher., že mu odkoupil jeho základu Vlčnova a Chylec; 2. z 150 kop gr., že mu drží Vlčnov a Chýlce a Jiřík mu jich nepostoupil, aniž mu jest doplaceno podle listu a s lidí v držení Jiříkově bráti plat bez jeho vůle; 3. z 20 hř. gr., že pobral desátky v Těšnovicích i odjinud Jiříkovy a jeho lidi a ty prodav, měl to na kostel těšnovský naložiti, toho však neučinil, než sám toho požil; 4. ze 100 hř., že jeho lidé roubali v Jiříkových lesích bez jeho vůle a vykácevše lesa ve sto hřivnách jsou pobráni i s koňmi a s vozy, ale za základ na postavení byli propuštěni, nepostavili se však a základ propadli, a on Jindřich skrze to zajímal mu lidi na svobodné cestě. Poručníka činí Jiřík svého bratra Dobeše.

Mezi Jiříkem Kuželem z Žeravic a Jindřichem z Morkovic páni nalezli 16. ledna 1464: poněvadž pánem hejtmanem a pány jest odpuštěno, což v té válce činili, nemá Jindřich odpovídati.[2] Za všecky ty škody nedostal Jiřík žádné náhrady, protože učiněny byly v čas války.

Jiřík nabyl půl Kudlovic a Sušic právem zemským.

Hrad Buchlov s příslušnými vesnicemi byl zeměpanským zbožím tak jako Napajedla. V 15. století dávali jej zeměpánové pánům nebo rytířům za jistou sumu peněz v zástavu. Takovým zástavním pánem na Buchlově byl r. 1460 Jiřík z Mošnova a z Buchlova. A toho pohnal Jiřík Kužel Kvasický z 260 kop gr., že mu drží základ jeho od Jana z Mošnova, bratra svého, ježto mu ujistil i peníze za to vzal a toho mu tak nezdržal. Chtěl to naň listem pokázati. Poručníka učinil svého bratra Dobeše.

Jiřík z Mošnova se k soudu nedostavil, proto žádal Jiřík Kužel 14. dubna 1464 zvodu na jeho zboží, a byl pak 20. dubna úředníky menšího soudu olomouckého zveden na zboží k hradu Buchlovu příslušné, totiž na ves Sušice a na půl vsi Kudlovic na 310 hř., které právem zemským na Jiříkovi Buchlovském obdržel. A ve středu před sv.

[1] P. z. IV. p. 276, č. 61; p. 341, č. 74; p. 453, č. 923 a 925; p. 476, č. 266; p. 477, č. 273.
[2] P. z. IV. p. 290 a 291, č. 141—144; a p. 343, č. 100.

Bartolomějem (t. j. 22. srpna) bylo úředníky cúdy olomoucké přisouzeno na zboží hradu Buchlova zejména na vsech Sušicích a Kudlovicích, a sice na oné části Kudlovic, která přísluší k hradu Buchlovu, v přítomnosti rychtáře a sedláků oněch vsí 26 kop gr. roční činže ve 310 hřivnách Jiříkovi Kuželi z Žeravic a Kvasic, kterých nabyl, jinak ústál, právem zemským na Jiřím z Mošnova, jinak z Buchlova, jmenovitě na lidech usedlých, na jejich činži, na vejcích, slepicích pečených (které totiž musejí dávati své vrchnosti), na mlýně a krčmě v Kudlovicích, na zpupném dvoře v Sušicích i na robotách k tomu dvoru povinných 19 kop a 9 grošů, na mýtě v Sušicích 7 kop bez 9 gr. Toto přisouzení přijal Jiřík Kužel pro sebe a pro své bratry Dobeše a Václava z Žeravic. Oznámena byla také úředníky Jiříkovi Kuželovi závada, že toto zboží je markrabské, ať sám toho hledí, jak to přisouzení přijme, neboť úředníci činí jenom to, co dle práva činiti musejí a chtějí býti bez viny. Jiřík Kužel všecko to vyslyšev, přece žádal a přijal toto přisouzení.[1]

Jiřík Kužel měl v Kloboučkách (u Bučovic) 7 hř. platu a mlýn. Na to dělala nároky pí Machna z Waldštejna a proto pohnala 14. dubna 1464 Jiříka Kužele z 80 hř. gr., že jí drží v Kloboučkách 7 hř. platu a mlýn, její to dědictví, kteréž na ni spravedlivě spadlo po jejím nebožtíku bratru p. Janovi Puškovi z Kunštátu a proto k tomu právo má. Poručníka učinila svého muže Jiříka z Lantštajna. Na tento půhon nalezli Kníže Milost (zemský hejtman Viktorin z Poděbrad) a páni: poněvadž paní Machna se táhne na desky zemské, aby vzat byl přípis z desk a do Brna přinesen, i jiné potřeby aby tam měli a Kn. Mt. a páni to slyšíc chtějí souditi. Konečně nález pak vynesen 27. ledna 1466 takový: poněvadž Jiřík tak dlouhé držení provedl a práv v těch časích mnoho přešlo a nebyl nikdy právem zemským z toho vyveden, že odpovídati nemá.[2] Tak zůstal Jiřík dále v držení onoho platu v Kloboučkách.

Jan Svojše ze Zahrádky a z Napajedel pobral lidem Jiříkovým z Žeravic (tuším lidem kudlovským, neboť tam byly vinohrady) nespravedlivě na horách víno, sůl a jiné věci. Jiřík ho proto pohnal 3. května 1466 z 20 hř. gr. Poněvadž však Jan Svojše zatím Napajedla prodal Albrechtovi Kostkovi z Postupic, proto pohnal 31. května i tohoto z 20 hř., že mu odkoupil jeho základu Napajedel, ježto mu tam jeho lidem pobráno nespravedlivě.[3] Jaký výsledek žaloby měly, není známo.

Zápisem p. Jiříka z Kravař a ze Strážnice držel Jiřík Kužel ves Vracov. Po smrti Jiříka z Kravař žaloval Jiřík Kužel dcery páně Jiříkovy z Kravař, paní Ludmilu a paní Kunu z Kravař, že mu drží ve Vracově lidi a plat protiv zápisu svého otce, ježto on k tomu lepší právo má. Pohnal také Čeňka z Puklic a svého bratrance Jana Kužele

[1] P. z. IV. p. 291, č. 145, p. 352, 355 a 359.
[2] P. z. IV. p. 390, č. 537; p. 463. č. 160; p. 479, č. 287.
[3] P. z. IV. p. 499. č. 1008 a p. 519, č. 1149.

z Žeravic a z Mořic, každého ze 262 zl. uher., že mu jsou rukojmí za p. Jiříka z Kravař a nechtějí mu ani plniti ani listu obnoviti.[1] Ani na tyto žaloby není žádného nálezu a to proto, že po 31. květnu 1466 soud zem. nezasedal ani v Olomouci ani v Brně, neboť byla válka v zemi.

TLUMAČOV

majetek pánů Stošů (Šišků) z Branice později z Kounic nazvaných od 1423 do 1490.

Oldřich Stoš z Branice měl, jak již známo, v Tlumačově věnné právo na 200 hř. gr. přiděděné r. 1409, které dobrovolně vzdal r. 1416 Milotovi z Benešova a z Trávníka. Když pak Milota po r. 1421 zemřel, padl jeho statek Tlumačov a Trávník na jeho společníka p. Petra Strážnického z Kravař a tento jej brzy potom prodal Oldřichovi Stošovi z Branice. V kterém roku se to stalo, nelze zjistiti, protože v čas válek husitských se do desk zemských nezapisovalo.

Petr Strážnický umřel 1434, nedočkav se ukončení husitských válek, v jejichž dějinný postup na Moravě mocně zasahoval. Statky jeho dědili synové: r. 1421 vyděděný Václav a Jiří, bratří z Kravař a ze Strážnice. Spíše ještě než p. Petr Strážnický umřel Oldřich Stoš asi r. 1429. Po něm zůstala vdova Margreta, dcera Anežka a syn

OLDŘICH II. STOŠ,

jenž se někdy psal také Oldřich Šiška z Branice. Jeho matka „Margreta, někdy manželka Stošova", pohnala 21. prosince 1436 Václava a Jiříka bratří z Kravař, že po páně Jindřichově z Kravař smrti drží její věno 200 hř. gr. v Tasově, které tam má vykázáno. Chce to dokázati deskami zemskými. Poručníka činí svého syna Oldřicha.[2]

Jindřich z Kravař, pán na Plumlově, na Vel. Meziříčí a Tasově, měl nějaký dluh u Oldřicha Stoše. Na zajištění dluhu dovolil r. 1418 Oldřichovi, aby věno své manželky Margrety 200 hř. gr., které měla dosud na Holubicích, převedl na jeho městečko Tasov a na ves Martinice a tehdejší zem. hejtman a blízký příbuzný Jindřichův Petr Strážnický z Kravař dal k tomu též své svolení.[3] Až p. Jindřich dluh zaplatí, mělo se ono věno z desk vymazati. Jindřich z Kravař byl svobodný a padl, jak známo, 1. listop. 1420 pod Vyšehradem. Statky

[1] P. z. IV. p. 519, č. 1142—1149.
[2] P. z. III. p. 116, č. 585.
[3] D. z. br. XI. 547.

po něm dědili p. Petr Strážnický a jeho synové Václav a Jiřík Tito zaplatili Oldřichovi dluh, ale věno na Tasově zapsané nemohlo býti z desk vyloženo, protože desky byly až do roku 1437 zavřeny.

Na onen půhon vynesl soud tento nález: „poněvadž se Margreta a Oldřich na desky táhnou, aby vzat byl výpis z desk a páni Václav a Jiřík také aby své svědomí po vzdání soudu vystavili a paní Margreta aby také osobně přítomna tam byla; a pak slyšíce páni ten výpis, svědomí i paní Margretu chtěji podle toho souditi."

Téhož dne se to v deskách zjistilo a vynesen byl druhý názor: „Mezi Margretou někdy manželkou Stoše a pány Václavem a Jiříkem, bratří z Kravař a ze Strážnice tak páni nalezli: poněvadž ona své věno v deskách nalezla, že se toho má držeti."

S takovým nálezem nebyl spokojen Václav z Kravař a žaloval 4. ledna 1437 paní Margretu, vdovu po nebožtíku Oldřichovi Stoškovi (tak!) z Branic, z 200 hř. gr., že nebožtík jeho strýc p. Jindřich z Kravař přivolil z víry jejímu muži Oldřichovi, že jí věno v Tasově bylo ukázáno a v desky vloženo a on to měl zase z desk vyložiti, až bude zaplacen dluh, kterýž byl nebožtík p. Jindřich Oldřichovi Šiškovi (tak!) dlužen. A jest to vědomá věc, že dluh úplně docela byl zaplacen, ale mezi tím práva nešla a Oldřicha Bůh neuchoval a tak to z desk vyloženo není; a ona paní Margreta je toho vědoucí a přece mne pohnala a chtěla by to míti mimo své věno a spravedlnost. Poručníka činí svého bratra Jiříka a Jana Kužele z Žeravic a z Kvasic."

Na to vynesli páni 12. července tento nález: „Mezi Václavem z Kravař a paní Margretou Oldřichovou Stošovou z Branic páni nalezli, že tomu půhonu paní Margreta nemá odpovídati, proto, že p. Václav proměnil jméno a místo Jindřicha řekl Jaroslav."

Margreta, někdy Stošova manželka, pohnala pak 23. února 1437 Václava a Jiříka, bratří z Kravař a ze Strážnice, z 130 hř., že jí zadrželi úrokův na jejím vlastním věně za 7 let. Poručníka činí syna svého Oldřicha. O tom rozhodli páni 12. července 1437 takto: „což jsou bratří z Kravař před landfridem toho věna zadrželi, nejsou povinni jí toho odbývati, než což již v landfridu zadrželi to mají paní Margretě plniti."

Když měla paní Margreta v únoru 1437 zadržaných úroků za 7 let, umřel její manžel Oldřich Stoš před 7 lety, tedy 1429, neboť teprv po jeho smrti měla dostávati ze svého věna 200 hř. úroky 20 hř. ročně a za 7 let 140 hř., ona však pohnala jen z 130 hř., což by bylo jen za $6^1/_2$ roku. Podle rozsudku panského měli jí bratří Kravařští dáti úroky, které jí zadrželi již v landfrydu. Ten byl učiněn 4. března 1434, tedy ani na celé 3 roky = 60 hř. Co jí zadrželi za dobu válek husitských — asi 80 hř. — nebyli povinni jí dávati. Ale ani oněch 60 hř. v landfrydu jí zadržených nedostala, neboť bratří Strážničtí nespokojili se s nálezem panským a Václav z Kravař žaloval Oldřicha Šišku z Branice, že on dobře věda, že byl dluh pana Jindřicha zaplacen a že potom mělo býti věno jeho matky

z desk vymazáno, navedl svou matku, aby se toho věna soudně na bratřích z Kravař domáhala. Půhon zní:

„Václav z Kravař pohoním Oldřicha Šišku z Branice z 200 hř. gr., jakož nebožtík p. Jindřich z Kravař, strýc můj, byl přivolil z víry jeho otci k jeho prosbě, ježto neměl kde věna ukázati, že jest jeho mateři věno v Tasově ukázáno a v desky vloženo a on to měl zase z desk vyložiti a mezi tím práva nešla a jeho Buoh neuchoval, že to z desk vyloženo není a ten dluh, kterýž nebožtík p. Jindřich jeho otci dlužen byl, byl úplně docela zaplacen a to jest svědomá věc a on to věda i navedl na to svú mateř, že mne pohnala chtě míti mimo spravedlnost, ano jeho otci zaplaceno. Poručníka činím svého bratra Jiříka a Jana Kužele z Žeravic a z Kvasic."

Nález na to vynesen 12. července 1437: „Mezi p. Václavem z Kravař a jeho poručníky — a Oldřichem Šiškú: jakož pohnali, že věda navedl mateř svou, aby z toho pohnala, pro to jisté „věda" páni nalezli, aby podle půhonu Šiška jim práv byl a on to řekl učiniti na posudku.

26. července pohnali bratří Václav a Jiřík z Kravař pí. Margretu, vdovu Oldřichovu, z 200 hř., dávajíce jí vinu, že nebožtík p. Jindřich z Kravař, strýc jejich, převedl její věno na Tasov z víry, dokud by těch peněz dlužních nedal, ale on jí ty peníze věnné dal prvé než ho Bůh neuchoval, a ona vědouc to, pohnala z toho návodem svého syna a jemu k libosti. Poruč. činí Jana Kužele z Žeravic a z Kvasic.

Na posudku 23. srpna přisahal Oldřich, že jest nevinen tím, čím ho viní Václav z Kravař, ale neprošel, protože pochybil při odříkání přísežné formule čili „roty", změniv slovosled. Zápis o tom zní: „Jakož Oldřich Šiška z Branice na posudku přísahu učinil panu Václavovi z Kravař, jinak z Strážnice, tehdy jemu jest rota vydána v tato slova a řkouce: na tom přisahám, čímž mne Václav z Kravař viní, tím jsem jemu nevinen, tak mi Buoh pomahaj i svatý kříž. Tu jest pak Oldřich řekl: Na tom přisahám, čímž mne viní Václav z Kravař, tím jsem jemu nevinen, tak mi Buoh pomahaj i sv. kříž. Tu páni slyševše p. Václava, že jest Oldřichovi vinu dával, že by právě na své přísaze neprošel tím slovem, že by řekl, čímž mne viní Václav z Kravař, tím jsem jemu nevinen, ježto měl říci, čímž mne Václav z Kravař viní, tím jsem jemu nevinen; o tu věc to páni odkládají do více pánův do prvního sjezdu panského v Brně, a což páni slyšíce mezi nimi najdú, při tom mají zóstati z obou stran."

Na posudku okolo 21. října 1437 byl v Brně konečný nález v té při vynesen: „Mezi p. Jiříkem z Kravař a Oldřichem Šiškú z Branic páni nalezli: poněvadž je Oldřich Stoš p. Jiříkovi nepřisahal vedle toho, jak jemu od úředníka byla rota vydána, že jest neprošel."

Bůh, jehož Oldřich při své přísaze na pomoc volal, nepomohl mu; proto neodříkal přísežnou formuli správně a tím prokázána byla jeho vina, že navedl svou matku, aby o své věno bratry z Kravař žalovala, ačkoliv věděl, že dluh byl zaplacen a že její věno na Tasově mělo býti dávno z desk

vyloženo. Pře skončila tím, že nároky pí. Margrety na 200 hř. na Tasově byly soudně odmítnuty, a věno její na Tasově zapsané bylo z desk vyloženo.[1]

VKLAD TLUMAČOVA A TRÁVNÍKA OLDŘICHOVI II.

Ještě dříve, než byla ona pře o věno skončena, vložili 29. června 1437 do desk bratří Václav a Jiřík z Kravař a ze Strážnice Oldřichovi Stošovi z Branice a jeho dědicům zboží trávnické a tlumacké, totiž tvrz Trávník se vsí a s zpupným dvorem tamtéž; městečko Tlumačov s patronátním právem kostela tamtéž, s mlýnem a dědičným právem na vsi Hoščínek a Olšovec, s lidmi činžovnými i nečinžovnými, s polem obdělaným i neobdělaným, s užitky i robotami, s vodami, řekami, potoky a zejména s jedním břehem řeky Moravy, s jezerem, řečeným Tišice, které leží u luhu vsi Otrokovic, s lesy, s háji, s luhy a chrastinami, s lukami, pastvinami a se vším příslušenstvím, s mezemi a hranicemi, plným právem a panstvím, jak to sami drželi, žádného tu práva ani panství sobě ani svým dědicům neponechávajíce.[2]

Porovnáme-li tento vklad s vkladem z r. 1391 (na str. 69) nacházíme zde některé změny. Není tu zmínky o rybnících, tam rybníky jsou. Tu leží jezero *u* luhu vsi Otrokovic, tam je v luhu, který patří ke vsi Otrokovicím; tam se vkládá ves Olšovec a ves Hoščín s dvorem, zde jen dědičné právo na vsi Hoščínek a Olšovec a to proto, že tyto dvě vsi držel věnným právem na 200 hř. gr. Jan z Hostěrádek.

Téhož dne vložil Oldřich II. do desk Janovi z Rakové a jeho dědicům ves Trávník s místem tvrze, jinak s tvrzištěm, s dvorem tamtéž, s lidmi činžovními, s rybáři, s jedním břehem řeky Moravy, který k té vsi přísluší, s lesy, s háji, s luhy, chrastinami a horami, s polem obdělaným i neobdělaným, s lukami, pastvinami a se všemi užitky, jakby se koli jmenovati mohly, plným právem a panstvím, žádného si tu práva ani dědictví neponechávaje ani svým potomkům.[3]

Oba tyto vklady staly se v sobotu po sv. Janu Křtiteli (t. j. 29. června) 1437, a přece mluví se o tvrzi trávnické jinak v prvním než v druhém. Tam ještě je tvrz, tu však již jen tvrziště, t. j. místo, kde byla tvrz. Proč ten rozdíl? Do desk zapisovalo se podle znění trhové čili kupní smlouvy. Když Oldřich I. kupoval Tlumačov a Trávník od Petra Stráž-

[1] P. z. III. p. 131 č. 182, 183, 618; p. 139, č. 619 a 621; p. 168, č. 222; p. 176, č. 280 a 181; p. 184, č. 298; p. 185, č. 300 a 790.
[2] D. z. ol. X. 237.
[3] D. z. ol. X. 317.

nického, byla ještě v Trávníku tvrz; proto se v trhové smlouvě i v zápisu do desk jmenuje. Tvrz byla buď od vojska husitského nebo od vojska Albrechtova zbořena. V kupní smlouvě po válce učiněné prodává Oldřich II. jen místo, kde tvrz stála, jinak tvrziště, a tak také zapsáno do desk.

Téhož dne ještě vložil Oldřich II. do desk věnné právo, které měl na 17 a půl lánu ve vsi Hradčovicích u Brodu Fridrichovi z Grynberka a jeho manželce Anně.[1]

Tyto lány měla r. 1406 věnným právem Hedvika, vdova po Dětochovi z Újezda, a spolu se svým synem Líčkem prodala je r. 1416 Benešovi z Onšova. Tento je zase po dvou letech prodal i s krčmou Ofce vdově po † Mikšíkovi z Dobrkovic a tato vzala na ně do spolku svého bratra Mikuláše ze Lhoty a Oldřicha I. Stoše z Branice a roku 1420 vykázala svému pastorkovi Mikšíkovi z Újezda 27 a půl hřivny věna na třech lánech v Hradčovicích. Po její a jejího bratra smrti stal se Oldřich I. právem spolku s ní majetníkem onoho věnného práva, které pak prodal Fridrichovi z Grynberka, ale do desk mu je v čas válek husitských vložiti nemohl. Proto vkládá je po skončených válkách jeho syn Oldřich II.

12. července 1437 vložil Oldřich Stoš z Branice a z Dřevohostic do desk ves Kupařovice (okres Pohořelice), kterou prodal Petrovi Albovi z Radiče.[2]

Oldřich II. píše se tu s přídomkem „z Dřevohostic", ačkoliv ještě neměl Dřevohostice vloženy v deskách. Tlumačov měl již po otci a v deskách zapsaný a nepíše se „z Tlumačova", protože v Tlumačově nebýval, neměl tu sídla svého, své tvrze. Tvrz, sídlo své, měl v Dřevohosticích. Tyto koupil též jeho otec od Ctibora z Cimburka z Křídla[3] a z Jičína, jenž umřel r. 1437 a nemohl toho statku vložiti do desk. Vdova po něm pozůstalá, Kunka z Michalovic, paní Jičínská, pohnala pak 11. května 1437 Oldřicha II. z 500 hř., že ji drží její věno Dřevohostice. Poručníky půhonu svého učinila Jana Tovačovského z Cimburka a Diviše ze Šišmy. Porovnali se sice, neboť se stal „poklid", ale Oldřich II. pohnal 1. června Jana z Cimburka a z Tovačova z 1000 hř., že mu slíbil vydati správný list na Dřevohostice a toho mu neučinil. Toho roku nebylo o tom soudně jednáno a později až do r. 1446 nebylo vůbec soudního jednání. Teprv 12. listopadu 1446 pohnal Oldřich Jana ze Záviši z 100 hř. gr., že mu nechtěl zboží dřevohostické vložiti v desky podle zápisu svého. Chce to listem pokázati.[4] A okolo 24. června 1447 páně Ctiborův syn Jan z Cimburka a z Jičína, pán na

[1] tt. 291.
[2] D. z. br. XII. 339.
[3] Křídlo byl hrad u Hostýna, k němu příslušely ves Chomiž s mlýnem, ves Brusná s dvorem a mlýnem a ves Chlumečná.
[4] P. z. III. p. 449, č. 70; p. 461, č. 154 a p. 537, č. 548.

Rožnově a Vsetíně, jenž za manželku měl paní Kateřinu, kněžnu Opavskou, vložil Oldřichovi II. Stošovi z Branice a jeho dědicům do desk tvrz a městečko Dřevohostice s patronátním právem kostela, s dvorem a vesnicemi: Turovicemi s dvorem, Radkovicemi a polovici vsi Lipové.[1]

Téhož roku prodal Oldřich II. Stoš Zbyňkovi z Moravan 14 lánů ve vsi Rakvicích u Podivína, jak to sám držel, nic sobě tam neponechav.[2]

Po smrti markraběte mor. Albrechta († 1439) nastalo v zemi bezvládí. Stavové moravští zapsali se sice na obecném sněmě v Brně 28. ledna 1440 k landfrydu, ale ne všichni, proto míru v zemi nebylo, navzájem si činili škody. Našeho Oldřicha II. na listině landfridní nenacházíme. Za to ale máme v letech 1446—1448, když soud zemský opět zasedal, mnoho jeho žalob na pány, kteří mu škody působili. Tak 12. pros. 1446 pohnal k soudu pana Lacka ze Šternberka a z Lukova z 30 hř. gr., že mu jeho služebníci pobrali v pravé jednotě koně. Miroslava z Cimburka a z Plučin pohnal též 30 hř. gr., že mu jeho lidé zloupili na svobodné cestě jeho lidi... Jana Čapka ze San a z Hukvaldu pohnal z 200 hř. gr., že mu pobral v pravé jednotě nemaje k němu žádné viny. Podobně 20. května 1447 pohnal Jana z Messenpeka a z Rožnova z 500 hř., že mu v pravé mírné zemi pobral.[3]

12. pros. 1446 žaloval Oldřich na Mikuláše z Moravan, zástavního pána na Kroměříži, že jeho nebožtík bratr Smil vypůjčil si u Vrbenského pušek,[4] prachu, šípův a jiných věcí, a Oldřich za něho zaručil, že mu to bude vráceno a není to podnes vráceno a Mikoláš slíbil Oldřichovi, že ho z toho ručení vyvadí bez škody a podnes ho nevyvadil. Téhož Mikuláše pohnal z 200 hř. gr., že jeho nebožtík bratr Smil ostal mu dlužen některé věci, ježto u něho koupil, a to mu ještě není zaplaceno. Zbyňka z Moravan a z Milotic pohnal Oldřich z 20 hř. gr., že jeho nebožtíkovi otci Smilovi půjčil píščal a šípův a on drže nápad otce svého, nechce mu to navrátiti. Na Jana Zuba z Moravan a z Bystřice žaluje z 200 hř. gr., že Oldřichův člověk utekl k němu hroze Oldřichovi spálením a že Oldřich poslal k Janovi Zubovi, prose ho, aby toho člověka postavil na právo a on toho učiniti nechtěl a v tom mu bylo spáleno. Na tento půhon vynesl soud takový nález: Jakož Oldřich praví, že toho člověka zastal u Jana v jeho městečku a Jan praví, že nezastal, tak páni nalezají: poněvadž Oldřich nechce jemu toho věřiti, aby Jan to jemu zpravil podle půhonu, dokud páni na právu sedí.[5]

[1] D. z. ol. X. 715.
[2] D. z. br. XII. 655.
[3] P. z. III. p. 236, č. 547; p. 567, č. 753; p. 568, č. 756, p. 590, č. 875.
[4] Puška nebo píšťala byla původně palná zbraň ruční, lehčí, v 15. století byla to střelba hrubší na kolech, pozdější dělo.
[5] P. z. III. p. 536, č. 543, a 544, p. 568, č. 757; p. 567, č. 752; p. 698, č. 347.

Ale i na Oldřicha bylo žalováno. Tak 17. pros. 1446 Jošt z Křtomil pohnal Oldřicha z Branice a z Dřevohostic z 10 hř. gr., že mu pobral krávy v pravé jednotě a nemaje k němu viny. Zbyněk z Moravan žaluje z 20 hř., že mu Oldřich vzal koně. Mikeš Chmel a jeho bratr Štěpán z Húserovy Lhoty žalují na Oldřicha každý z 10 hř. gr., že jim pobral v pravé jednotě krávy nemaje k nim viny. Na všecky tyto půhony stal se poklid, t. j. porovnali se.[1]

V druhé polovici 15. století odložil Oldřich Stoš i jeho sestra Anežka i Stošové na Opavsku svůj starý přídomek „z Branic" a přijali přídomek „z Kúnic" (= Kounic). Odložili i své staré příjmení „Stoš". Příčina této změny není mi známa. Že by byl Oldřich II. dědil nebo koupil Kounice na Brněnsku, o tom v deskách zem. není zápisu. Našeho Oldřicha II. nacházíme s tímto novým přídomkem po prvé 2. února 1460, když Mikuláš z Moravan a z Kurovic pohnal p. Oldřicha z Kúnic a z Dřevohostic z 650 zl. uh., že mu slíbil za nebožtíka p. Jana Čapka a neplnil mu podle listu a slibu svého a druhým půhonem ho pohnal z 50 hř., že mu dvě kopy sviní pobral.

Že je to náš Oldřich Stoš, je zřejmo z půhonu z 29. listopadu 1460, kde se výslovně pohoní Oldřich z Tlumačova: „Kněz Lukáš, převor kláštera sv. Michala v Olomouci, pohnal Oldřicha z Kúnic, z Dřevohostic a z Tlumačova z 80 zl. uh., že mu je rukojmí za nebožtíka Jana z Wolfberka a z Všechovic s jinými dobrými lidmi, kteří mu své oddíly dali a on, Oldřich, mu svého oddílu naň přišlého dáti nechce. Chce to listem pokázati."[2]

Oldřichova sestra Anežka měla ještě 9. pros. 1447 přídomek „z Branice", když pohnala Zbyňka z Moravan a z Milotic, že jí odkoupil jejího základu a drží ho od svého strýce Mikuláše z Kroměříže, kdežto ona měla na tom podle panského nálezu své shlédati. Poručníka činí Oldřicha, bratra svého. Avšak roku 1463, 21. května měla již přídomek „z Kúnic", když pohnala Jindřicha Bařického z Veletin ze 100 hř. gr., že jí odkoupil její základ, zboží u p. Mikuláše Moravanského, ježto jí pobral v mírné zemi ze msty, že ho byla pohnala.[3]

Nelze zjistiti, čím byl v Tlumačově Oldřichův příbuzný Protivec ze Zástřizl, druhý manžel Ofky z Malenovic, dcery Markvarta z Malenovic a jeho manželky Adličky z Branice, sestřenice Oldřicha II., kteráž byla dcera Otíka Stoše z Branice, bratra Oldřicha I. Držel asi statek tlumacký v zástavě, nebo v nájmu od Oldřicha II., když tento se svými syny účastnil se s králem Jiříkem válečných tažení. V půhonu na Vaňka z Bařic a z Mutěnic, podaném téhož dne, kterého kněz Lukáš pohnal Oldřicha z Tlumačova, mluvil Protivec tak,

[1] P. z. III. p. 566, č. 748; p. 570, č. 770 a 775.
[2] P. z. IV. p. 285, č. 106; p. 286, č. 109; p. 305, č. 241.
[3] P. z. III. p. 669, č. 1281; — IV. p. 277, č. 71.

jako by byl pánem Tlumačova býval: „že mi Vaněk pobral v Tlumačově mým chudým lidem v mírné zemi." A na p. Matouše ze Šternberka a z Holešova žaluje „že jsem svého úředníka Jilka Roydle u něho našel a žádal jsem od něho, aby mi jej před panem hajtmanem postavil a toho mi učiniti nechtěl." Na oba půhony stal se poklid, t. j. porovnali se.[1]

Se svými sousedy, pány kvasickými, žil Oldřich II. v pokoji; teprv poslední roky svého života pohnal 21. června 1463 Jiříka Kužele z Kvasic z 20 hř. gr., že mu člověk jeho otce (Jana Kužele) ukradl půl kopy sviní a to mu dosud není vráceno, a on Jiřík uvázav se ve zboží otce svého, nechce ho odbyti. Poručníka činí svého syna Jana. Nález na to vynesli páni 16. ledna 1464 takový: Mezi Janem z Kúnic, synem a poručníkem půhonu Oldřicha z Kúnic, a Janem Kuželem páni nalezli, že Jiřík Kužel, syn Jana Kuželuov, tomu půhonu odpovídati nemá.[2]

Jiříkova bratra Dobeše Kužele z Trávníka pohnal Oldřich II. z Kúnic a z Dřevohostic ze 100 hř. gr., že mu u Jana mladšího z Tvorkova odkoupil jeho základ vsi Prosinek (u Napajedel), ježto Oldřich tu měl svého postíhnouti, protože se zaručil za p. Dobeše starého z Tvorkova (a na Napajedlích) za správu za Hrdibořice a není dosud odvazen. Poručníka činí Oldřich Jana syna svého.[3]

Větší spor měl Oldřich se svými sousedy, kvasickým a kroměřížským.

O VODU A STAV TLUMACKÝ NA ŘECE MORAVĚ,

jenž nebyl za jeho života ukončen, v němž pokračoval jeho syn Jan a ještě druhý syn Oldřich III.

Jiřík Kužel z Žeravic a z Kvasic pohnal 2. února 1460 Oldřicha z Kúnic a z Dřevohostic ze 100 hř. gr., že mu svým stavem moravním velkou škodu učinil na jeho lese Lužném. Poručníka učinil svého bratra Dobeše.

Ale téhož dne pohnal Oldřich starého Jana Kužele z Kvasic ze 100 hř. gr., že mu roztrhal svévolně stav moravní, nemaje k tomu žádného práva a k velké škodě ho připravil, tak že mu mlýn jeho tlumacký nemlel dvě letě. Poručníka činil syna svého Jana.

Než o tom bylo soudně jednáno, umřel starý pán kvasický Jan Kužel. V letech 1461 a 1462 soud zemský nezasedal, ale 21. června 1463 Oldřich

[1] IV. p. 304, č. 234 a 233.
[2] P. z. IV. p. 279, č. 75; p. 341, č. 76.
[3] P. z. IV. p. 278, č. 76.

z Kúnic pohnal Jiříka Kužele z Kvasic ze 100 hř. gr., že mu jeho otec Jan roztrhal na Oldřichově dědictví svévolně stav moravní, práva k tomu nemaje a k veliké škodě ho připravil. Poručníka činí syna svého Jana.[1]

Druhého souseda svého kroměřížského, Mikuláše z Ojnic, pohnal Oldřich 21. května z 50 hř., že mu svedl vodní tok s jeho mlýna tlumackého, kdež od starodávna šel, a tím ho k velké škodě připravil. Poručníka činí syna svého Jana.[2]

PRÁVNÍ A SOUDNÍ JEDNÁNÍ MĚSTSKÉ.

Z let 1460—1463, když byl v Tlumačově pánem Oldřich II. z Kounic, v Kvasicích Jiřík Kužel z Žeravic, v Malenovicích, k nimž tehda patřily vsi Kvítkovice a Otrokovice, Štefán z Bítova a z Lichtenburka, v Napajedlích zástavním pánem Jan Svojše ze Zahrádky, zachovalo se nám v „Naučeních Brněnských městské radě v Hradišti dávaných",[3] právní a soudní jednání v Tlumačově o „odpuštění z poddanosti" a v Malenovicích o „rukojemství".

Co bylo odpuštění a jak se bralo? Bylo již dříve pověděno, že se poddaný člověk nesměl bez povolení svého pána stěhovati na panství jiného pána. O povolení, aby pán propustil svého poddaného, musel žádati fojt oné dědiny, do které se propuštěný chtěl stěhovati. Bylo také předepsáno, jak se to má státi:[4] „Když kterému člověku odpuštění má vzato býti, tehda fojt tej dědiny (nazývaný pak „poklončí, protože měl aspoň hlavu pokloniti, když k druhému fojtovi přišel) má jíti na druhou dědinu k fojtovi a drže toho, jemuž odpuštění vzíti chce, za ruku nebo za sukni anebo což na sobě má, má říci: pane fojte, ja tomuto člověku N. beru odpuštění na dědinu pána svého a pod pána svého do vsi N. s tím se vším, což má nad zemi i pod zemi, i ženě jeho. A to se má učiniti pod střechou v tej dědině, kde ten člověk byl, za bílého dne ani před slunce východem ani po slunce západu. Pakli by se poklončí toho člověka nedržel a druhý fojt to znamenal a se ho prvé chytil než poklončí, nemůže toho času jemu vzato býti odpuštění a on má býti vsazen (do vězení). — Pakli mu bylo vzato řádné odpuštění, má mu fojt kázati, aby uručil dědinné právo lidmi v té dědině; pakliby takových lidí (kteří by za něho ručili) neměl, může zaň ten fojt poklončí slíbiti a má to býti přijato. Pakliby nechěl slíbiti aneb rukojmí nepostavil, má ten člověk vsazen býti (do vězení) a dotud držen až dědinné právo uručí."

„A dědinné právo jest to, že do dvou neděl trvá to rukojemství, a

[1] P. z. IV. p. 292, č. 149; p. 286, č. 115; p. 278, č. 74.
[2] P. z. IV. p. 273, č. 47.
[3] Tkač, p. 156.
[4] Demuth, Kniha Tovačovská, p. 110.

v těch dvou nedělích má zpraviti cožkolvěk povinován jest pánu a co sirotčího i co komu jinému v dědině a z čeho se jemu vina dá. Když se žádný ani odijinud naň v těch dvú nedělích neohlásil, tehdy jest toho rukojemství prázden. Pakli se kdo přihlási po dvou nedělích, ten si potom práva hleď na tej dědině, kam tomu člověku odpuštění vzato bylo. Purkrecht (t. j. statek, z něhož platil pánu roční činži) má osaditi člověkem hodným a příjemným v 18 nedělích po vzetí odpuštění a fojt má v dědině ohlásiti, že tomu člověku jest odpuštění vzato, aby se mohli k tomu připověděti, co by komu dlužen byl."

To předeslati zdálo se mi potřebno, aby se porozumělo soudnímu jednání.

Tomík, poddaný člověk v Tlumačově, bezpochyby řezník, neboť byl povinen dávati pánovi ročně jistou váhu loje, chtěl se přestěhovati do Otrokovic na panství Malenovské, kde t. č. byl purkrabí Jan. S ním se Tomík domluvil a purkrabí poslal fojta otrokovského jakožto poklončího k fojtovi tlumackému, aby Tomíkovi vzal odpuštění. Poklončí s Tomíkem předstoupil za bílého dne před fojta tlumackého a drže Tomíka za šat řekl: pane fojte, já tomu člověku Tomíkovi beru odpuštění na dědinu pána svého a pod pána svého do vsi Otrokovic s tím se vším, což má nad zemí i pod zemí, i ženě jeho. Takto vzal poklončí řádné odpuštění Tomíkovi. Na to kázal tlumacký fojt Tomíkovi, aby uručil dědinné právo, že do dvou neděl zapraví, cožkoli je pánu, obci anebo komu jinému povinen, nebo z čeho se mu vina dá. Protože uručiti nechtěl, byl vsazen do vězení. Ve vězení u fojta byli s Tomíkem jiní dva, nějaký Štefan, člověk pana Svojše (z Napajedel) a člověk z Tlumačova jménem Vach (= Václav). Před těmi řekl fojt tlumacký: Tomíku, proč jsi to učinil, však ti toho nebylo potřebí, neb rukojemství máš v 10 hř. a dal jsi na to 7 hř. a zůstal jsi ještě 3 hř. (dlužen) a pánu kámen loje a obci cos provinil, anebo cos povinován, abys toho odbyl.[1] Rukojmí se za něho postavili anebo z víry za něho slíbili Vašek a jiní ještě z Tlumačova.

Fojt otrokovský a purkrabí malenovský měli povinnost Tomíka, jemuž řádné odpuštění vzali, tedy již člověka svého z toho vězení vymlouviti. Vypravili se proto do Tlumačova, purkrabí malenovský Jan s fojtem kvítkovskym Janečkem; z Otrokovic přibrali konšela Havla a jeho souseda, též Duchka a fojta otrokovského.

Na právě tlumackém byl přítomen jednání sám pan Oldřich Tlumacký a jako rozhodčí byl připrošen pan Jiřík Kužel Kvasický. Fojt otrokovský vymlouval Tomíka, že mu vzal řádné odpuštění a že ho fojt tlumacký propustiti nechtěl, ačkoliv mu jiné viny nedával, než tu, že má rukojemství v desiti hřivnách a že na to dal již sedm a ještě tři zůstal dlužen a pánovi kámen loje a obci co provinil anebo co je povinován, aby toho odbyl. Odvolával se

[1] Dluh jeho byl na tehdejší poměry veliký. 10 hřiven po 60 groších je 600 gr. a groš rovnal se aspoň naší předválečné K, z 600 K zaplatil 420 K a zbylo ještě dluhu 180 K, dlužil ještě kámen = 20 liber = 11·20 kg loje pánovi a k obci měl také ještě jakési povinnosti.

na svědky, na ony dva, kteří s Tomíkem ve vězení seděli a z vězení již propuštěni byli: Štefán, člověk páně Svojišův, vyznal řka: „seděl jsem ve vězení v Tlumačově u fojta v jejich kázni a neslyšel jsem, by mu byl dal fojt tlumacký v čem jiném vinu než v 10 hřivnách a na to že dal sedm a ještě že by tři zůstal, a kámen loje pánu, a obci což by povinovat byl, aby toho odbyl. Jiného jsem neslyšel." A dále mluví fojt otrokovský, že když šel s konšelem a obecním člověkem, potkali se člověkem z Tlumačova s Vachem, i řekl mu fojt otrokovský: pamatuješ-li Vachu, jakož jsi seděl v vězení, kterou vinu dal Tomíkovi fojt tlumacký? A on řekl: zdali nepamatuji! I řekl jemu fojt otrokovský: pověz Vachu, čehos svědom! A on řekl: Dal mu vinu z 10 hřiven, a že by na to dal sedm a tři žeby ještě zuostal a pánu kámen loje a obci, což by povinovat, aby toho odbyl. Jiného jsem neslyšel, by mu jinú kterú vinu dal. A pak fojt otrokovský přisvědčil konšelovi tomu a člověku obecnému z Tlumačova na Vachu a oni dva potázavše se řekli, že jsme to od Vachy slyšeli. Tuto řeč mluvil fojt otrokovský před právem v Tlumačově a to se dálo před panem Jiříkem Kvasickým.

A pak vymlúval pan Jiřík Kvasický řka: Pane Oldřiše, jakož toto vymlúvá fojt páně Štefanův, žeť vzal řádné odpuštění Tomíkovi? A dále řekl pan Jiřík: Tak my nacházíme, že (Tomík) člověk páně Štefanův, jestli co dlužen lidóm páně Oldřichovým, nechť dá do Otrokovic na dědinu; a když budú (lidé tlumačtí) čeho žádati, má se jim spravedlivé státi. A zase lidé páně Štefanovi mají jíti do Tlumačova a když komu vinu dají, má se jim též spravedlivé státi. Tímto nálezem pana Jiříka bylo soudní jednání „o odpuštění“ skončeno. Tomík se směl odstěhovati do Otrokovic na panství malenovské.

Brzo potom bylo soudní jednání u práva v Malenovicích „o rukojemství“. Podle páně Jiříkova nálezu měli se lidé tlumačtí, kteří by za Tomíkem něco měli, obrátiti se svými požadavky do Otrokovic a tam se jim má státi spravedlivé. To učinil Vašek z Tlumačova. Žaloval u fojta otrokovského, že on a jiní z Tlumačova za Tomíka z víry slíbili (že se zaň zaručili, že jsou zaň rukojmí) a prosí, aby jich Tomík vyvadil, čili vyručil, a pakliby toho učiniti nechtěl, chceme tebe plným právem dobývati. Proti tomu Tomík řekl: neslibili jste za mne, ani jsem vás za to neprosil. A dále Tomík řekl: prosím vás nechajte mne s pokojem, čili byste toho učiniti nechtěli, chtěl bych se vám právem brániti. A tak se jim v ničem neznal. A dále řekl Tomík: Teď svědomí máte: fojt otrokovský zná, že mi vzal odpuštění u fojta u bílie dně v Tlumačově. I řekl jemu fojt tlumacký: Tomíku, proč si to učinil, však nebylo toho tobě potřeba, neb rukojemství máš v 10 hřiven a dal jsi na to sedm a ještě jsi tři zůstal a kámen loje pánu, a obci cos provinil aneb povinovat, aby toho odbyl. Fojt otrokovský chtěl by za to právo učiniti, že mi jiné viny nedal. Konšelé otrokovští nevěděli si s tím rady, proto podali to výš právu malenovskému. Ale ani toto právo nevědělo rady a podali tu věc ještě výš hradišťské městské radě s přípisem takto začínajícím: „Fojt a konšelé městečka Malenovic službu svú atd. A kterak konšelé z Otrokovic předstúpili před nás spravujíce nás, kterak, Vašek z Tlumačova žaloval na Tomíka atd."

Hradištská rada poslala tu při na nejvyšší instanci do Brna. Odtuď pak přišlo toto naučení: „Na to vás zpravujem, že svědomí žalobníkovo (Vaškovo) v tej míře jest mocnější nebli pevnější nežli odpovidatelovo (Tomíkovo) a proto odpovidateli (Tomíkovi) schází na jeho svědomí, a poněvadž jemu na svědomí schází, scházíť jemu i na jeho právě. Proněžto (proto) vinovat (povinen) jest žalobníka z toho rukojemství vyvaditi vedle práva." Vašek zvítězil!

Roku 1463 umřel Oldřich II. a po něm zůstali synové

JAN Z KÚNIC A OLDŘICH III. Z KÚNIC

a jejich matka Anna z Landštajna.

Že Anna z Landštajna byla manželka Oldřicha II. a matka Jana z Kúnic, o tom svědčí půhon 14. dubna 1464, v němž učinila syna svého Jana z Kúnic poručníkem: „Anna z Landštejna pohoním Jindřicha z Morkovic a z Bařic z 200 hř. gr. stříbr., ze jest mně odkúpil Chylec a Kvačic základu mého, ježto jsem já k tomu hleděti měla o své věno, kteréž bratří moji mně vydati měli. Poručníka činím Jana z Kúnic, syna svého. Poklid."

Že paní Anna žila ještě 1497 a že byla matkou Oldřicha III. z Kúnic, svědčí zápis: „Hynek z Kunčic prodal Oldřichovi Šiškovi z Kúnic a jeho mateři Anně z Landštejna ves Buk (u Vel. Prosenic) s dvorem a příslušenstvím."[1]

Jejich tetka Anežka z Kúnic vzala Jana 7. ledna 1464 do spolku na své věno, které měla v Turovicích na dvoře a na 17 hřiven, které měla v Dřevohosticích.[2]

Ve sporu o stav moravní bylo pokračováno. 14. dubna 1464 Jiřík Kužel Kvasický pohnal Jana z Kúnic z 100 hř. gr., že mu s otcem svým učinil velkou škodu svým stavem moravním na jeho lese Lužném a na mlýně převýšiv stav výše než od starodávna má býti nakladen. Poručníka učinil Bořitu z Bystřice.

O měsíc později pohnal zas Jan z Kúnic Jiřika z Žeravic a z Kvasic, že mu stav jeho na Moravě v dědictví jeho zbořil nemaje k tomu práva. Por. uč. Jana Všekeře z Ryznburka.[3] 18. ledna 1466 postavil Jan z Kúnic svědky k své při: p. Mikuláše z Moravan Kroměřížského, Petra Romana Zlínského, Jiříka Ořechovského a Mikuláše Hoška. Tito vyznali, že za života otce Janova Oldřicha II. z Kúnic a za Jiříkova otce Jana Kužele vydal Jan Kužel p. Mikuláše (Kroměřížského) a Jiříka Ořechovského a při tom byli Roman (Zlínský) a Hošek a ti vyznali tak, že když byli na tom stavě, tehdy

[1] Půh. z. IV. p. 374, č. 442. a Arch. Č. VI. 537. z Diplom. p. Vil. z Pernštejna.
[2] D. z. ol. X. 134.
[3] P. z. IV. p. 376, č. 454: p. 379, č. 581.

pan Oldřich mluvil k panu Jiříkovi, že toho stavu bylo něco ubráno, a p. Kužel že tomu odpíral, že žádnému moci nečinil, než že to proto učinil, že ten stav byl vyvýšen víc, než bylo od starodávna a že jemu škoda se děje na lese, a tu že jim suché dubí ukazoval. A p. Oldřich protiv tomu pravil, že opravoval své a že proto, že jemu je stav prokopán, že jemu mlýn jest pust. A potom že p. Mikoláš a ti dobří lidé mluvili mezi nimi, aby ten stav opraven byl od p. Kužele tak, jak by se mlynářóm zdálo, které by mezi sebú vydali, (ale) pan Kužel toho učiniti a v to se podvoliti nechtěl. A potom p. Mikoláš s ním mluvil, že chtěl s svými lidmi (kroměřížskými a hulskými) pomoci, aby ten stav spravili, (ale) že i toho p. Kužel nechtěl přijati a tak se bez konce rozjeli na sebe osvědčujíce.

Po slyšení toho svědectví kníže Milost p. Viktorin, (tehdejší zem. hejtman mor.) a páni 18. ledna 1466 nalezli mezi Janem z Kúnic a Jiříkem Kuželem, že Jiřík tomu póhonu odpovídati nemá.

27. ledna však rozbodl soud zemský, aby úředníkům zemským položen byl den, když čas tomu bude, aby tam vyjeli, to ohledali, a což jim úředníci v té věci rozkáží, tak aby z obou stran činili.[1]

Jan z Kúnic nemoha se dočkati úřední komise, pohnal 17. května opět Jiříka Kužele z 100 hř., že mu jeho otec zbořil stav moravní a Jiřík že drží nápad otce svého a nechce mu toho opraviti.[2] Na tento půhon nebyl vynesen nález, protože za nastavších válek zemský soud nezasedal po r. 1466 až do 1480. Bylo sice na panských sjezdech na jaře 1475 v Brně a na podzim v Olomouci, i na jaře v letech 1476 a 1477 v Brně několik nálezů vyneseno a některé přípovědi učiněny, ale o tom sporu není žádného nálezu. Tuším, že Jan z Kounic v těch válkách padl a tak stal se jeho půhon umrlým.

VÁLKY POHUSITSKÉ.

Císař Zikmund, král český, jenž svým obojetným jednáním nebyl s to, aby upokojil katolíky ani kališníky, zemřel 9. prosince 1437. Čechové pak zvolili 29. května za krále jeho zetě, posavadního markraběte mor. Albrechta Rakouského, jenž však brzy zemřel, 27. října 1439, nezanechav po sobě dědice mužského, jen dvě dcery a manželku Alžbětu ve stavu požehnaném. Morava neměla pána, proto svěřena byla správa země mor. hejtmanu Janu Tovačovskému z Cimburka, horlivému přívrženci strany podobojí. Landfrídem se stavové moravští 28. ledna 1440 zavázali státi pospolu v jednotě a spokojiti každý dle možnosti osiřelou zemi, aby každý ve svých řádech a právech zůstal. Jak ale páni tento landfríd neb mír země zachovávali, o tom svědčí půhony, (z nichž několik jen

[1] P. z. IV. p. 469, č. 199 a 200, a p. 472, č. 233.
[2] P. z. IV. p. 506. č. 1061.

bylo výš uvedeno), jak jeden na druhého žaloval, že mu v pravém landfrídu, v mírné zemi, dobytek a jiné věci pobral brannou mocí atd.

23. března 1440 narodil se královně Alžbětě dávno vytoužený syn Ladislav Pohrobek. Z Čechů strana kališnická jej za krále a pána uznati nechtěla, Moravané jej však uznali. Nové spory a vyjednávání nastaly, až r. 1444 zvolen v Čechách 24 letý Jiří z Poděbrad za nejvyššího hejtmana, horlivější to náčelník strany podobojí, a v říjnu 1451 ustanoven za správce zemského; a konečně v říjnu 1452 prohlášen Ladislav Pohrobek za zvoleného krále českého a 28. října 1453 na krále korunován v Praze. V Uhrách byl již dříve za krále uznán. Netěšil se však dlouhému kralování, neboť již 22. listopadu 1457 zemřel v Praze nemocí morovou.

Na místě jeho zvolen v Uhrách za krále Matyáš Korvinus 24. ledna 1458, v Čechách pak 2. března 1458 Jiří z Poděbrad. Moravané přijali, hlavně přičiněním Jana Tovačovského z Cimburka, 9. dubna 1458 téhož, Jiříka za krále, jen německá města, Brno, Olomouc, Znojmo, Jihlava Unčov a Uh. Hradiště nechtěla jej za krále uznati, proto Jiřík vypravil se proti nim vojensky a přinutil je, že ho uznala. Jen Jihlava se déle bránila, až konečně 15. listopadu 1458 měšťané po velkých škodách donuceni byli poddati se.

Jiřímu z Poděbrad přísluší zásluha, že po dlouholetých zmatcích a nepokojích v zemích koruny české zjednal dobrou správou pořádek ve věci občanské. Že se mu nepodařilo urovnati též rozepře náboženské, zavinila na velkém díle jeho obojetnost. Přál si přijati korunu z rukou církve římské a vyžádal si k tomu slavnému výkonu od krále Matyáše dva biskupy, rábského a vácovského (v Praze totiž nebylo arcibiskupa, a olomoucký Tas, novězvolený nebyl ještě vysvěcen). Legát papežský Jan Karvajal dal k tomu souhlas církve římské, když král Jiří přísahou se zavázal „zachovávati věrnost a poslušnost k stolici papežské podle způsobu jiných křesťanských panovníků v jednotě pravé víry, víru tuto chrániti a hájiti dle vší své možnosti a lid svůj od všelikých bludů, sekt a kacířství i jiných kusů církvi římské a víře katolické protivných odvraceti a k zachování pravé víry, ku poslušenství a jednotě i k řádu a způsobu církve římské navraceti."

Tato přísaha, po jejíž vykonání Jiří byl od obou uherských biskupů za krále korunován 7. května 1458, získala mu i většinu katolické strany v Čechách i na Moravě, neboť měli za to, že se takovou přísahou odřekl kompaktat, kdežto kališnická strana počala králi nedůvěřovati a pohnula ho znovu k slavnému slibu, že bude hájiti kompaktat i kalicha.

O tom byl zpraven papež Pius II. (dříve Aeneáš Silvius Piccolomini), jenž vyzval Jiřího, aby vypravil poselstvo do Říma, které by jménem jeho i celého národa slibilo papeži poslušnost.

Král Jiří vypravil poselstvo, ale uložil mu, aby nejen učinilo slib poslušenství, než aby také požádalo papeže za potvrzení kompaktat a přijímání pod obojí způsobou. Tento požadavek považoval papež za porušení přísahy

králem den před korunováním učiněné, a věda, že kališníci bludně věří, že kdo přijímá pod obojí způsobou více milostí béře než ten, jenž přijímá pod jednou, a že věří dále bludně, že přijímání pod způsobou vína jest k spasení potřebné, prohlásil 31. března 1462 kompaktata za neplatná a žádal na králi, aby se přijímání pod oboji sám odřekl a je ve své zemi královskou mocí odstranil, a zakázal okolním biskupům světiti kněze, kteří by pod obojí způsobou večeři Páně podávali.

Král svolav do Prahy na den sv. Vavřince (10. srpna) 1462 valný sněm stavů českých i moravských obou stran náboženských, prohlásil, že přísahou před korunováním učiněnou nemínil odříci se kompaktat a že on, manželka i děti jeho pro kalich jsou hotovi složiti království i hrdla. Po takovém prohlášení přední náčelníci strany pod jednou, Jošt, biskup vratislavský a Zdeněk ze Šternberka konopišťský rychle z Prahy ujeli. Biskup Tas (Protasius) z Boskovic olomoucký zůstal déle, aby dle možnosti zprostředkoval nějaké dohodnutí.

Na zprávu o této události pohrozil papež králi Jiřímu klatbou, viniv jej z nedodržení přísahy. Na sjezde v Brně v červenci 1463, kamž Jiří svolal stavy všech zemí, ukázala se příkrá protiva mezi oběma stranami náboženskými. Strana podobojí prohlásila ústy p. Zdeňka Kostky z Postupic, že chce věrně státi při svém králi; strana katolická, jejíž mluvčí byl p. Jošt, biskup vratislavský, radila, aby se král podrobil papeži a o kompaktátech nechtěla slyšeti. Papež ohlásil pak 16. června 1464 soudní při proti králi Jiřímu a vydal naň půhon, aby se v 180 dnech dostavil před soud Apoštolské Stolice. Avšak nežli buly o tom vyšly, zemřel Pius II. 15. srpna 1464. Jeho nástupce Pavel II. obnovil 2. srpna 1465 půhon na krále Jiřího a když se před soud nedostavil, prohlásil jej 23. pros. 1466 za bludaře a za zbavena království a nařizoval, aby mu poddaní poslušenství neprokazovali. Na to Zdeněk ze Šternberka konopištský, vůdce strany katolické v Čechách, s jinými 16 pány uzavřeli brannou Jednotu na Zelené Hoře, k níž přistoupil také biskup Jošt Vratislavský, jenž pocházel z rodu Rožmberských, a pak nastala domácí válka, prozatím v Čechách, která však byla brannou mocí potlačena a Jednota musela žádati za příměří. Stavové moravští s biskupem Tasem zachovali králi věrnost ještě r. 1466, podobně i města moravská. Ale na počátku r. 1467 přihlásil se biskup Tas na nátlak papeže k Jednotě zelenohorské a vypověděl králi poslušenství. Jeho příkladu následovala města Brno, Olomouc, Znojmo a Jihlava, převahou německá. Naproti tomu města Uh. Hradiště, Ivančice a Unčov, kde převládala národnost česká, zůstala Jiříkovi věrna.

Král Jiří vypravil silné vojsko, vedené synem jeho knížetem Viktorinem, jenž byl knížetem opavským a nejvyšším hejtmanem zemským mor., a p. Zdeňkem Kostkou z Postupic, k nimž se připojila hotovost zemská mor. s vůdcem Ctibora Tovačovského.

Nastaly nové kruté války, kterými země naše, sotva že se poněkud zota-

vily z pohrom zasazených válkami husitskými, opět se staly dějištěm krutých bouří domácích, zvláště od té doby, co Matyáš, král uherský, jako vykonavatel klatby papežovy, vypověděl Jiřímu 31. března 1468 válku, doufaje získati korunu českou.

S nečetným, ale dobře vycvičeným vojskem, jehož jádrem byli čeští a moravští žoldnéři někdejších rot bratrských (kteří za žold bojovali pro toho, kdo je platil), se svými hejtmany, vypravil se král Matyáš přes Rakousy na Moravu a brzy uvedena celá Morava pod jeho moc, jen Uh. Hradiště stálo věrně při králi Jiříkovi, proto po celou dobu války jednalo se hlavně o dobytí toho města. Záleželoť Matyáši na dobytí Uh. Hradiště, aby měl záda krytá a spojení s Uhrami nejkratší cestou. Proto velká část dějův válečných odehrála se v našem blízkém okolí.

17. června 1468 opanoval Matyáš Uh. Brod a obléhal pak Uh. Hradiště, ale toto město statečně hájil rytíř Gerard Obešlík z Lipultovic. Nemoha Hradiště dobýti, obrátil se Matyáš k Lukovu, jehož dobyl zradou a táhl pak dále k Olomouci. 3. září vrátil se opět do Uher; ale hned po novém roku 1469 s novými silami vstoupil do pole zase. 12. února vzdal se mu hrad Špilberk u Brna, a v dubnu byl již opět u Olomouce, kde se umlouval s králem Jiřím, ale bez výsledku. 3. května byl Matyáš v Olomouci od strany Jiřímu nepřátelské prohlášen za krále českého a markraběte moravského.

Viktorin, syn Jiříkův, hájiv právo svého otce, utkal se nejednou šťastně s vojskem uherským, konečně však utekl se do Uh. Hradiště s větší částí vojska svého. Tam byl Uhry obléhán po 9 dní, hájil se zmužile, při čemž mu Obešlík pomáhal, až konečně Matyáš část vojska svého od Hradiště Uh. odeslal do Hradiště kláštera u Olomouce svým na pomoc a s druhou částí dobyv tvrze Napajedla postavil se u Kroměříže a dověděv se, že zatím Viktorin dobyl Veselí, spíchal mu naproti, přišlo k bitvě u Hulína, v níž byl Viktorin Matyášem zajat. Tak líčí tuto poslední událost Pešina (Mars mor.). Palacký však líčí zajetí Viktorinovo jinak:

Viktorinův švakr Jindřich z Lipého, dědičný maršálek český a pán na Mor. Krumlově, byl mezi prvními, kteří se smlouvali s králem Matyášem a požívali od něho pokoje. Kníže Viktorin vyjednával s ním, aby mu postoupil svého městečka Veselí, ležícího na řece Moravě asi dvě míle pod Uh. Hradištěm, následovně příhodného velmi k obraně jak města Hradiště tak i městečka Ostroha, jichž obou dobývali Uhři. Když se Jindřich z Lipého uvoloval k tomu, jeli oba švakři 27. července v průvodu asi 300 jízdných do Veselí, ale sotva že tam vjeli, vzplanulo městečko se všech stran, ze zámku veselského vyrojily se houfy branných Uhrů. Pan Jindřich hledal spásy v útěku na lodi po Moravě. Čechové se sice probili z městečka zase, ale venku obstoupeni byli od nepřátel počtem mnohem silnějších a zjímáni neb pobiti všichni. Kníže Viktorin byl

i tu ještě sobě mečem proklestil cestu do pole širého, ale bloudě pak unavený, byl konečně zajat a veden k Matyášovi.

Matyáš choval milého někdy švakra svého (měl jeho sestru za manželku) čestně, nejprv na Trenčíně, potom na zámku Vyšehradském (v Uhrách) na Dunaji a dopřál mu všeho pohodlí, které se s osudem vězně pilně ostříhaného spojiti dalo. Král Matyáš ztrávil pak celý měsíc v Uhrách, vyhledávaje nové i větší pomoci od stavů svých. V říjnu 1469 vrátiv se s novým vojskem na Moravu zase, sebral a spojil všecky své síly k úsilnějšímu dobývání města Uh. Hradiště.

Zatím Jindřich, bratr Viktorinův, potlačiv povstání ve Slezsku, obrátil se ke klášteru Hradišti u Olomouce, jehož brzy dobyl a pak s vojskem svým táhl k řece Moravě tam, kde se Haná do ní vlévá, mezi Kojetínem a Kroměřížem, a to z té příčiny, že se Matyáš přiblížil Uh. Hradišti a město to obléhal. Aby město vysvobodil, kázal Jindřich ležení zdvihnouti v den sv. apoštolů Šimona a Judy (28. října). Co nejraněji přešed řeky Moravu a Rusavu k Tlumačovu se obrátil. Přední vojsko asi 600 jezdců vedl Oldřich z Kounic (pán na Tlumačově a Dřevohosticích). Když Matyáš stoje se svými u Mařatic, blížiti se viděl tento hlouček, divil se, že se Čechové s takovou hrstkou vojska odvažují proti tolika tisícům jeho vojska. Přišlo k tuhé bitvě, v níž Leopold Krajíř, jenž na místě hejtmana Ctibora Tovačovského velel vojsku moravskému; první útok učinil na pěšáky Matyášovy. Dlouho štěstí kolísalo, až přece se obrátilo na českou stranu. Uhři utíkali do Uh. Brodu a Matyáš byl by málem býval zajat. Neslavně vrátil se do Uher. Jindřich chtěl jej pronásledovati, ale pro povodně a příliš špatné cesty vrátil se a táhl na sever do Kladska (Pešina).

Ke konci měsíce listopadu byla zima ukrutná, jaké nebylo pamětníků, počavši o sv. Ondřeji (30. listopadu 1469) a trvavši bez oblevy až do měsíce dubna 1470 a překážela valnějším podnikům válečným. Brzo po velikonoci 1470 vypravil král Jiří vojsko 5 až 8 tisíc branných a 1 až 2 tisíce jízdných ke špižování města Hradiště. Matyáš byl již 2. května v Uh. Brodě opět, odtud táhl ke Kroměříži a byl 17. již v Brně. Mezi tím podařilo se Čechům ztéci dvě bašty u Uh. Hradiště, pobiti a zjímati jejich posádky a špižovati město v hojnosti. To vida Matyáš, vrátil se do Uher a přivedl odtud vojsko nové 8.000 jízdných a 4.000 pěších; vyslal také do Slezska přísné rozkazy, aby, zanechavše všeho, přitáhli ke Kroměříži se vší svou mocí a tu aby se s ním spojili. Nečekaje jich však, obrátil se proti Uh. Hradišti. Čechové, nemohouce odolati veliké jeho síle, ustoupili k Hodonínu, kteréž město, někdy královské, tehdáž drželi rytíři z Mošnova spolu páni na Buchlově a Týnci (nám již známí) králi Jiřímu věrní. Matyáš přitáhl za nimi a učinil jim velikou škodu.

Zatím však král Jiří sebrav nové vojsko, až na 24.000, vedl je osobně ne k Hodonínu, ale k Brnu, pročež i Matyáš, opustiv Hodonín, usadil se nedaleko kláštera kounického. Když ho však 11. července

došlo návěští, že i Čechové od Hodonína odtrhše táhli pořičím moravským ke Kroměříži a k Tovačovu, aby se spojili s králem Jiřím, umyslil náhle táhnouti za nimi a poraziti je před jejich se spojením. Protož dav troubiti a bubnovati v ležení svém kázal jezdcům v počtu asi 6.000 bez krmení a napájení sednouti na koně a cválati dnem i noci přímo k Tovačovu, pěší a vozy měli následovati, pokud stačili. Na zejtří, 12. července, již v 9 hodin ráno dostihli Čechů mezi Tovačovem a Prostějovem nedaleko Kralic, kdež oni o nebezpečí od nepřátel ani tušení neměli. Na štěstí rozvodněná řeka překážejíc nepřátelskému útoku, poskytla vůdci Václavovi Vlčkovi poněkud chvíle k spořádání svých, s nimiž obrátil se zpět k Tovačovu. Tak se stalo, že jen ti octli se v zajetí uherském, kteří se opozdili uchrániti se v hradbách vozových.

Král Jiří přitáhl k Brnu 16. července a položil se polem u Rajhradu a 19. nastoupilo jeho vojsko pochod ke Kroměříži, aby ti, již od Tovačova ustupovali, s ním se mohli spojiti a také, aby se pokusil o dobytí Kroměříže. Toto město bylo se již od prvních válek husitských stalo hlavním sídlem husitství na Moravě, ale rytíř Mikuláš z Moravan a z Ojnic, jenž je posléze držel, postoupil je 1468 Matyášovi, králi uherskému za 13.000 zl. Od té doby byla v něm posádka uherská 400 jízdných a 700 pěších. Měšťané však nepřestávajíce přáti králi Jiřímu, dávali potají naději, že by ho pustili do města. Úmysl ten byl však prozrazen, útok první odražen a Uhři udrželi se v městě s velikou krutostí. K řádnému pak dobývání neměl král Jiří ani času ani chuti, a po 22. červenci hnul se celý tábor český od Kroměříže k Uh. Hradišti. 30. července byl Jiří v Kunovicích, dobyl všech uherských bašt, které již na třetí rok sužovaly jeho věrné a neohrožené město. Také jiná města s posádkami českými na řece Moravě, Ostroh, Týnec a snad i Hodonín osvobozena byla a špížována dostatečně. 6. srpna ležel potom polem u Veselí a 11. srpna u Malenovic, kdežto k němu přišli vyslanci od krále Polského, Jakub Dubanský a Stanislav Šidlovický, kteří slibovali Jiřímu, že zjednají u papeže potvrzení kompaktat. Odtud hnul se zpět k Olomouci. (Palacký.)

Povážlivý byl veškeren stav země po smrti krále Jiřího. Nejen polovice Moravy a celé Slezsko i Lužice obojí, ale i znamenitá část země české octly se v moci nepřátelské a válka dlouhá i nad obyčej krvavá a zhoubná vysílila národ, pokladnice zemské byly vyprázdněny a král nadělal i mnoho dluhů, ve kterých zastavil i rodinné statky své, mnoho hradů, tvrzí i vesnic lehlo popelem, obchod i řemesla hynuly, pole zůstávala z velké části nezorána, lid venkovský mnohonásobnými válkami a holdy ochuzený a surovým vojskem i hladem týraný rozprchl se po zemi a zdivočel, ukrývaje se v lesích a v jamách podzemních, po městech pak a krajích válkou nedotknutých těkala žebrota neukojitelná, zejména od vdov a sirotků po padlých ve válce rolnících a řemeslnících.[1]

[1] Palacký XVI. čl. 1.

Morava ustavičnými válkami zpustošená dostala nového a to velmi nemilého hosta, hlad a mor. Lid neměl co jísti, neboť Maďaři co nesebrali s sebou, spálili a proto lidé nuceni byli jísti psy, kočky, listí stromové a kůru a jiné věci.

Stav Moravy byl toho času tak smutný a Morava lidu tak prázdna, že slze vynutilo těm, kdo ji dříve znali v jejím lesku a vzpomínali hojnosti všech těch věcí, které v ní se rodí. V měsíci květnu 1471 neobyčejné bouře a deště zničily skrovnou úrodu na polích. Co ještě snad kde od předešlých roků zbylo, strávilo vojsko domácí aneb bylo od rolníků v jamách podzemních chytře uschováno, že nemohlo býti nalezeno, tak že měřice obilí stála 6 i více dukátů.[1]

Ačkoli vlast měla svého nového panovníka, Vladislava II., nepřestal Matyáš ve válce, chtěje býti králem českým.

R. 1473 obléhal opět Matyáš Uh. Hradiště již po třetí, maje za to, že teď dobude toho města bez velké práce a stane se pánem celé Moravy. Tenkráte stál v čele obhájců města (Obešlík se byl již poděkoval) Jan Cykán, řečený Slúpský. Hradiště bylo zvláště přičiněním Hanuše z Lichtenštejna, jenž věrně držel ke straně Vladislavově, dobře zásobeno obilím, moukou, chlebem, množstvím dobytka až od Mikulova dodaným — protože bližší krajiny trpěly nedostatkem a hladem —, prachem a nástroji válečnými, vůbec vším potřebným, tak že se marně namáhal Matyáš dobýti města, veda sám poslední útok rozhodný na město, ale musel konečně 21. července 1474 s nepořízenou a s hanbou odtáhnouti, zanechav největší obléhací nástroj železný u města, který pak s velkou radostí a u vítězoslávě přivezli měšťané do města a na památku sobě uschovali. (Pešina.)

Válka s Matyášem trvala ještě až do r. 1479, kdy konečně 21. července musel král Vladislav mírem olomouckým odstoupiti Moravu, Slezsko, Opavsko a obojí Lužici Matyášovi do času jeho života, tak aby po jeho smrti spadly zase ke koruně české.

Více než 10 let byla tedy Morava jevištěm válečným. Co v těchto 10 letech naši předkové vytrpěli, nedá se vypsati. Jestliže dle Pešiny byla celá Morava zpustošena těmi válkami, pak jistě nejvíce náš kraj Kroměříž-Hradiště, kde tak často vojska jak nepřátelská tak přátelská táhla, ležela i rozhodné bitvy konala. Již r. 1469 páni z Cimburka, z Lípy, z Pernštejna, Haugvicové a jiní zasazujíce se o mír, udávali za příčinu, že obdělávání pole je úplně zanedbáno, rolníci jsou rozprchlí, potahy k obdělání pole potřebné jsou pobrány, tak že mnozí v nedostatku obilí útočiště brali k neslýchaným způsobům připravování chleba a jiných pokrmů.

Roku 1473 bylo takové sucho, že tři a půl měsíce nepršelo a r. 1474 ještě na dovršení neštěstí kobylky všecko obilí za zelena sežraly.

Největší však pohroma, která stihla selský lid v té době, bylo utužení robot a nevolnictví. Všecky svízele válečné konečně pominuly, všecky rány

[1] Pešina, Mars mor.

se pomalu zahojily a byly zapomenuty, ale robota a nevolnictví, do kterých upadl selský lid v době husitské a které v této době pohusitské byly ještě utuženy, trvaly téměř 400 let.

Tehda zpustlo mnoho vsí v našem okolí. Na Kvasicku: Újezdec, Ohništky, Kladoruby, Sulimov, Nová ves, (dvě poslední byly zase osazeny později. Na Malenovsku nejvíce: Buňov, Kračenovice (mezi Buňovem a Tečovicemi), Kozinec (na Dřevnici mezi Malenovicemi a Otrokovicemi), Březová (mezi Malenovicemi a Březnicemi), Svojšice, Doubravičky, a Velké Doubravičky (všecky tři mezi Ondřichovicemi a Březnicemi). Na Pohořelsku: Podhradí a Pěnkov. Pak ještě městečko Šarov s tvrzí. Na Napajedelsku: Prusinky a na Tlumacku: Olšovec a Hoštínek.

OLŠOVEC A HOŠTÍNEK.

Když Oldřich I. Stoš z Branice koupil Trávník a Tlumačov, měl jen dědičné právo na Olšovec a Hoštínek, protože tyto vsi věnným právem na 200 hř. gr. držel Jan z Hostěrádek, jemuž je r. 1414 prodal Jan Ozor z Boskovic.

Jan z Hostěrádek převedl věno své manželky Doroty z Opatovic 14 hř. gr. roční činže v 140 hř. gr., které měla ve vsi Hostěrádkách k cúdě brněnské příslušící, na vsi Olšovci a Hoštínku. Mimo to byla ještě na Olšovci stará povinnost fundační z r. 1360, dávati klášteru velehradskému ročně 3 hřivny za spásu duší Miloty z Benešova a z Kvasic, jeho manželky a jeho předků.

Za válek husitských nebyl tento plat klášteru vyplacen, proto po ukončení válek, když zem. soud opět zasedal, pohnali 21. pros. 1437 kněz Štěpán, opat i konvent kláštera velehradského Jana Hostěrádka z Holšovce (= Olšovec), že jim drží tři hřivny ročního platu tu v Holšovci, nemaje k tomu práva; chtěli to řádnými listy a zápisy ukázati a poručníka učinili Vojtěcha z Moštěnic.[1]

K soudnímu jednání nedošlo, protože po r. 1437 nebylo zas žádného zasedání soudního až do r. 1447. Zatím umřel Jan z Hostěrádek a po něm zůstala vdova Dorota, která vzala svou dceru Margaretu ze Šarova do spolku na zboží v Hoštínku a Olšovci a na půl druhé hřivny roční činže v Tlumačově a na všecko, co tam má a na co tam právo má.[2]

Do desk bylo to vloženo okolo Tří králů r. 1447.[3] A 3. června kněz Štěpán, opat a všecek konvent kláštera velehradského pohnali Mar-

[1] P. z. III. p. 529, č. 506.
[2] D. z. ol. X. 610.
[3] D. z. ol. X. 610.

garetu z Hoštínka i z věnného práva z 30 hř. gr., že jim drží v Olšovci 3 hř. platu ročního, nemajíc k tomu práva a chtěli to listinou pokázati.[1] Ani na tento půhon není nálezu, protože nebylo soudního jednání od r. 1448—1463. A později není ani nálezu ani nového půhonu, proto nevíme, dostával-li klášter onen plat od držitelů Olšovce; pravděpodobnější je, že tato fundace zanikla.

Margareta ze Šarova byla manželka Jana z Hincdorfu, jenž koupil r. 1448 od Lacka ze Šternberka a z Lukova ves Tučapy s dvorem a ves Pizdratice (Bystratice, zaniklá ves u Holešova) s dvorem i se vším příslušenstvím, a psal se pak buď s přídomkem „z Pizdratic" nebo „z Hinedorfu" a měl také příjmení „Maršálek".

Po smrti matky Doroty padlo ono věnné právo právem spolku na dceru Margaretu ze Šarova, která r. 1447 vzala svého manžela Jana z Pizdratic do spolku na své věnné právo, které na ni padlo po matce na vsech Hoštínku a Olšovci a na půl druhé hřivně roční činže v Tlumačově. Za to jí vložil 6. ledna 1448 manžel do desk svůj vlastní dvůr v Tučapech s polem, robotami, s hájem, rybníkem ve třech hřivnách a 18 groších roční činže právem věnným.[2]

21. května 1463 byli Jan z Pizdratic i jeho manželka Margareta již mrtvi. Po nich zůstaly dvě dcery: panna Kateřina a paní Zuzana z Hincdorfu. Statky otcovy byly zadluženy; proto zemský hejtman Jan Tovačovský z Cimburku a páni dali toho dcerám Maršálkovým z Hincdorfu na vůli, chtějí-li se v statek otce svého uvázati, aby rukojmí za otce vyvadily, nechtějí-li je vyvaditi, aby statek rukojmím pustily, aby se oni sami vyvadili. Na takové hejtmanovo a panské podání pustily ony statek otce svého rukojmím, aby se oni vyvazovali sami.[3]

Rukojmí za Jana z Hincdorfu a z Pizdratic a za jeho manželku Margaretu ze Šarova byli: Jan z Popovic, Vaněk (= Václav) z Bařic, Mikoláš z Rozmberka a z Bukovic, Bernart z Jesenic a z Vežek, Vaněk z Logova a z Čech. Tito prodali a do desk zem. 7. ledna 1464 vložili Mikolášovi z Žerotína[4] ves Hoštínek, ves Olšovec a jeden lán v Tlumačově k těmto vsem příslušný, s polem, s lidmi činžovnými i bez činže, s háji, chrastinami, vodami, řekou, řečenou Pokrajník a se vším jiným příslušenstvím, v mezích a hranicích plným právem a panstvím, jak to Jan z Hincdorfu a jeho manželka jako pravý základ věnný na 200 hř. gr. drželi.

Po dvou letech, 11. ledna 1466, vzal Mikoláš z Žerotína svou manželku Elšku z Bořitova do spolku na ono věnné právo na 200 hř. gr. stříbr., které má na vsech Hoštínku a Olšovci a na dvou lidech v Tlu-

[1] P. z. III. p. 596, č. 923.
[2] D. z. ol. X. 790, 744 a 833.
[3] P. z. IV. p. 339, č. 63.
[4] Mikuláš z Žerotína byl syn Bernarta z Žer. a měl bratra Petra, řečeného Přemek z Žerotína.

mačově a na řece, řečené Pokrajník a na všecko ono právo, které tam má.[1]

V těchto dvou zápisech je zdánlivá různost. V prvním je řeč o jednom lánu v Tlumačově, v druhém pak o dvou lidech v Tlumačově. S hoduje se to však se zápisem z r. 1416. Tam je řeč také o dvou lidech a oba měli jeden lán: Havel měl třičtvrtilán a Jan Světec měl čtvrtlán. Jiná různost se jeví v těchto dvou zápisech, porovnáme-li je se zápisem z r. 1416. Tam byl Pokrajník jezerem (stagnum) a tu je řekou (fluvium). Protékal asi jezerem větší potok od Záhlinic k Tlumačovu do Morávky a proto jezero nazváno řekou. Také není již v oněch dvou zápisech zmínky o dvoru v Hoštínku, který se r. 1416 uvádí jako zpupný dvůr.

Jiní rukojmí za Jana z Hincdorfu: Jan z Rokytnice, Jan Mukař z Kokor a z Čekyně, Prokop z Prusinovic a z Količína, Václav z Logova a z Čech, Jan z Ochal a z Prosenic a Bernhart ze Sezanic prodali jeho vlastní statek ves Tučapy s dvorem a ves Pizdratice s dvorem Henrykovi z Tučap.[2] Nezůstalo tedy jeho dcerám nic, leda něco na penězích, utržilo-li se za ony statky více než bylo dluhů. Dostaly však malou náhradu od Anny a Barbory z Blažejovic, vnuček Otíka Stoše z Branice. Anna byla manželka Jindřicha z Choltic a Barbora manželka Hynka z Choltic. Tyto dvě sestry vložily do desk Zuzaně a Kateřině, sestrám z Hincdorfu a z Pizdratic, 10 hř. roční činže na 6 lánech a na 7 podsedcích ve vsi Bochoři, ponechávajíce tam sobě jen 6 hř. roční činže.[3]

Když potom za nastalých válek obyvatelé Olšovce a Hoštínka, jedni jako vojínové v domácím vojsku padli, jiní hladem pomřeli a ostatní s gruntů zběhli a obě vsi snad popelem lehly, nebylo nikoho, kdo by pole obdělával, obě vsi zpustly a Mikuláš z Žerotína, přečkal-li válku, neměl lidí, kteří by mu dávali roční činži 20 hř. a pozbyl základu svého věnného práva. Na pozemky těch vsí neměl práva. Právo na ně měl pán tlumacký. Na něho také spadly obě vsi a ten je pak spolu s Tlumačovem prodal bez jakéhokoli obmezení věnným právem.

Jména těchto zaniklých osad psávána byla různě. Hoštínek psán r. 1407 Hossczyn (čti Hoščín) a Hosczin, 1416 Hosczynek, 1437 Hossczynek, 1447 Hosstynka, 1464 Hossczinek. Je to zdrobnělé jméno z původního Hoščín a toto zase je z jména Hošč-Host.

Olšovec psán byl r. 1355 a 1368 Olschowecz a Olschowicz, od r. 1407 již důsledně Olssowecz. Toto jméno je zpodstatnělé jméno přídavné s příponou „ec", olše, olšový, olšovec, jako jsou jiná jména: Lipovec, Leskovec, Vrbovec, Javorovec atd.

Kde ležely tyto zaniklé vsi? O Hoštínku to víme, neboť dosud se tak jmenuje polní trať, kde Hoštínek byl. O Olšovci se domněnky rozcházejí.

[1] D. z. ol. XI. 154 a 313.
[2] D. z. ol. XI. 201.
[3] D. z. ol. XI. 187.

Jak jeho jméno ukazuje, byl asi Olšovec někde, kde bylo mnoho olší, nebo celý les olšový. Olše daří se nejlépe na vlhkých půdách, v nížinách; svahy porůstá jen na sklonech severních a západních. Podle toho byl Olšovec někde na nížině nebo na svahu západním nebo severním.

Když se r. 1355 po prvé v zápisech desk zemských jmenuje, je ve spojení se Záhlinicemi. Bratří Milota a Budiš vykázali své sestře Heleně věno na Záhlinicích a Olšovci. Podle toho bychom měli hledati jeho polohu mezi Záhlinicemi a Tlumačovem. Tomu nasvědčují další zápisy: Když r. 1416 Milota z Trávníka vykázal Janovi Ozorovi z Boskovic věnné právo na Olšovci a Hoštínku, udáno také, co ke které vsi přísluší: „ve vsi Olšovci na osmi lánech a půlčtvrtém podsedku a na jezeře řečeném Pokrajník; též ve vsi Hoščínku na 6 lánech a na půllánu... a na sedmi podsedcích a na zpupném dvoře". Podobně se píše r. 1464: „ves Hoščínek, ves Olšovec... s řekou řečenou Pokrajník". Jezero Pokrajník bylo a dosud je, ovšem již jen jezírko, na hranicích tlumacko-záhlinských, a když vždy příslušelo k Olšovci, musel tento někde nedaleko ležeti severně od Tlumačova.

Dr. J. Horníček domnívá se, že Olšovec byl někde u dvoru Skalky, jižně od Tlumačova a má proto tyto důvody: 1. velké komplexy panských polí zcela jistě povstaly po zničení vesnic za válek českouherských. 2. velký komplex neosazený by nám zbyl mezi Hoštínkem, Tlumačovem a Otrokovicemi (resp. Buňovem); položíme-li si tam osadu, nabude hned celý komplex jiné tvářnosti. 3. Cesta do Malenovic probíhala nynějším směrem ode dávna a vedla vždy od osady k osadě (tedy z Tlumačova do Olšovce); vesnice pak ležela buďto podél silnice, nebo se některým svým koncem silnice dotýkala. Proto Olšovec ležel buďto na cestě do Malenovic, anebo na svazích onoho návrší, kde cesta malenovská šla: tedy v nížince u rybníčka Skaleckého anebo až někde tam, kde stával starý Terezov, nebo mezi starým Terezovem a Hrabůvkou. Pravděpodobněji stál blíže Skalky. 4. Ačkoliv nemáme přesných zpráv, kdy dvůr Skalka a vápenka byly založeny, můžeme se domnívati, že byly založeny blízko osady, dokud ještě existovala. Praví se sice o Skalách r. 1589: „dvůr nový, jenž slove na Skalíčce", tak že to znamená, buď že byl teprve postaven, anebo že byl starý dříve tam existující dvůr přestaven v nový.

V případě druhém by to značilo, že dvůr tam stával pravdě nejpodobněji v osadě; v případě prvním by to značilo, že z nějaké příčiny musela vrchnost postaviti zde nový dvůr.

Tážeme se: z jaké příčiny? Proč dříve jej vrchnost nepostavila, vždyť se způsob hospodaření nezměnil. Postavila-li vrchnost nový dvůr tak daleko od Tlumačova, musela míti patrně důvod ten, že: dokud Olšovec stál, neměla tam tolik polí; po zániku Olšovce připadla pole olšovská vrchnosti, kteráž následkem toho byla nucena postaviti zde lokální své centrum.

5. V naznačeném místě při cestě malenovské při orání pole našly se české a uherské mince. (Tábor ve vesnici nebo u ní?)

6. Blízko silnice malenovské[1] sev. vých. od Skalky byla do r. 1861 malá trať „Mesla", patřící 6 sedlákům, 4 čtvrtníkům a 4 podsedníkům z Tlumačova ve výměře 3 jiter 1423☐ sah. Malá tato trať tvořila ostrůvek poddanských polí v moři panských lánů. Což nebylo možno, že se ze zničeného Olšovce několik lidí do Tlumačova odstěhovalo a že oněch 14 humen, zahrad nebo pole jim zůstalo?

Nebo jak jinak si vysvětliti vznik těchto „Mesel"? Meslo (= díl, padělek) se podobně vyskytuje u druhé (zaniklé) osady, u Hoštínka.

Sousední trať Mesel sluje „Březí". Jiná trať v oněch panských komplexích sluje Břestovec a konečně vyskytuje se Rušovec.

Róšovec uvádí se r. 1755 v kupní smlouvě tlumacké hospody jednak „Hrušovec", jednak „u hrušky". Eventuelní výklad Olšovec—Rolšovec—Róšovec je tu nemyslitelný.

Jména „Březí, Brezý, Břestovec", poukazují k tomu, že zde bývaly kdysi lesy. Ovšem o Olšovci není tam nikde ani zmínky.

Dnes vůbec toho názvu nikdo nezná. Pouze Zapletal Frant. (1830—1920) z č. 35 mu sdělil, že za jeho mládí říkali pastvině, jižně od Hrabůvky, mezi Skalkou a Terezovem ležící, Olšovec. Kdosi prý mu též říkal, že tam kdysi bývala dědina.

OLDŘICH III. Z KOUNIC,

pán Tlumačova a Dřevohostic.

Oldřichův starší bratr Jan z Kounic umřel před rokem 1477. Toho roku přijal Oldřich z Kounic od biskupa Tasa léno na tvrz a ves Kurovice a Třebětice, koupiv je od Štěpána z Popelova a učinil biskupovi slib manské věrnosti v domě Ctibora z Cimburka, hejtmana markr. mor. v Brně, v přítomnosti téhož Ctibora a Albrechta ze Šternberka. Měl je však jen 5 let. 29. března 1482 vzdal se Oldřich tvrze a vsi Kurovic i vsi Třebětic i s jejich příslušenstvím a léno to přijal pak Přibík ze Zahrádky pro sebe a pro své bratry Václava, Diviše a Jaroslava.[2] Tito bratři byli pány zástavními na Napajedlích.

Roku 1480 prodal Oldřich statek Dřevohostický. Zápis v deskách zemských zní: Oldřich z Kúnic vkládá Janovi z Žerotína a Bernartovi a Václavovi a Jindřichovi bratřím vlastním téhož hesla (z Žerotína), dědicóm a erbóm jejich své vlastní zboží a dědictví tvrz Dřevohostice, městečko Dřevohostice, ves Turovice, ves Radkovy, půl vsi Lipovej, ves Lhotku a tu pustinu, ješto slove Karlovsko, s kostelním podacím v Dřevohosticích.[3]

[1] Viz plán 1770 a 1830.
[2] Lechner, Leheng. V. p. 91, č. 188 a p. 93, č. 205.
[3] D. z. ol. XII. f. 25 opisy.

Když pak 2. prosince obnovil Oldřich onen spor o stav moravní, pohnav svého souseda kvasického, nemá již přídomku „z Dřevohostic", nýbrž „na Kurovicích", kdež asi na tvrzi bydlil. Půhon jeho zní: „Oldřich z Kúnic a na Kurovicích pohoním Jiříka Kužele z Žeravic a z Kvasic ze sta hř., že Jiříkův otec zbořil stav Moravní v dědictví mém, a on drži nápad (Kvasice) otce svého a nechce mi toho opraviti, co se mi od jeho otce stalo."[1] Nález vynesli páni 6. ledna 1481 v Olomouci takový: „Mezi Oldřichem z Kúnic a Jiříkem Kuželem z Žeravic páni nalezli: poněvadž se Jiřík nevini, než otec jeho mrtvý, že tomu Jiřík za mrtvého odpovídati nemá. Tím byl spor na dlouhou dobu ukončen.[2]

Oldřich, řečený také „Šiška z Kounic, měl za manželku dceru Jana Mléčka ze Zástřizl a jeho manželky Anny z Tvorkova. Jan Mléčko vzal do spolku na své zboží Protivce ze Zástřizl a jiné, ale s takovou podmínkou, aby ten spolek propustili, kdyby toho po jeho smrti erbové jeho žádali. Po jeho smrti zůstala dcera (křestní jméno není udáno) a vdova Anna z Tvorkova. Když dcera k letům dospěla, provdali ji poručníci za Oldřicha Šišku z Kounic, a jako dědička čili erb po svém otci žádala propuštění onoho spolku. Protivec a jiní však spolek propustiti nechtěli, povstal z toho soud a páni nalezli 16. prosince 1483 takto: „poněvadž na spolek od Mléčka Protivcovi i jiným učiněný se Protivec i jiní Mlečkovi i jeho erbům zapsali, že kdyby Mléčko neb erbové jeho požádali, mají ten spolek propustiti a jeho erby právě a věrně dědice učiniti, a již Oldřichova Šiškova manželka leta mající žádá toho spolku propuštění a očištění, má jí Protivec s jinými toho spolku propustiti a svobodnou učiniti, a jakož v tom zápisu položeno jest a zapsáno od téhož Protivce i jiných, že tak mají učiniti, jakž by Mléčko o svém statku rozkázal, a on způsobil poručenství listem a poručníky svého statku učinil jiné než je společníky, proto mají oni společníci učiniti podle svého zapsání a v to pustiti poručníky, a poručníci učiňte sirotkům o sirotčím statku tak, jakož v zemi za právo jest; a Šiškova manželka buď postavena před pana hajtmana a pověz, chce-li k tomu o počet statku svého mluviti, či nic, aby se páně hajtmanovu úřadu a opatření dosti stalo."

Po půl roku, 14. července 1484, vynesen další nález: „Poněvadž Protivec propustil spolek z desk a v poručenství nestojí, by poslední poručníci byli deskami za poručníky přijati, že podle toho poručenství jiného práva nemohou míti, leč že učiniti chce (Protivec) jako strýc sirotkův k ruce krále JMti, hajtmana a pánóm, že sirotek k tomu ke všemu dědictví právo má a proto nemají poručníci podle onoho poručenství k dědictví mimo sirotka žádného práva, poněvadž se to poručenství ani listy královskými ani deskami netvrdí. Než pánům se za slušné a spravedlivé zdá, poněvadž peníze ho-

[1] P. z. VI. p. 44, č. 250.
[2] P. z. ol. netištěné VI. f. 14.

tové zůstaly a poněvadž paní Anna (z Tvorkova, matka sirotka) svého věna nevzala, aby paní Anně bylo z toho statku dáno tisíc zlatých.

Oldřichova manželka nezdědila všecek statek po svém otci Janu Mléčkovi ze Zástřizl. Měla sestru pannu Elšku, tehda ještě let nemající, jejímž poručníkem byl její strýc Jaroš ze Zástřizl, jenž jí r. 1487, když se stala zletilou, učinil počet z poručnictví a odřekl se všeho statku po nebožtíkovi Janu Mléčkovi kromě toho tisíce zlatých, kteréž mu z toho statku panna Elška dáti měla.[1]

11. května 1481 byl Oldřich Šiška z Kúnic a na Kurovicích pohnán od kněze Jana, převora a od celého konventu kláštera svatého Michala v Olomouci z 26 zl. uher. a z 20 gr., že jeho nebožtík otec jsa jim rukojmí za nebožtíka Jana Kujalu z Wolfperka za 80 zl. uh. přijal svůj oddíl z těch peněz, které byly všem rukojmím položeny ze statku nebožtíka Jana Kujala, aby se tím vyvazovali a jim nezaplatil. A pan Oldřich drže nápad po svém otci plniti jim nechce. Chtěli to prokázati jedním spolurukojmím, kterýž tehda oddíl svůj zaplatil.[2] Oldřich to asi zaplatil, neboť je zapsán „Poklid."[3]

PRODEJ TLUMAČOVA.

Léta 1490 je v deskách[4] zem. tento zápis: „Oldřich z Kúnic své vlastní zboží a dědictví městečko Tumačov, ves Olšovec, ves Hoštínek i s kostelním podacím v Tlumačově, s dvorem, s mlýnem, s rybníky, s lidmi platnými i neplatnými, s rolí oranou i neoranou, s platy i užitky i s poplatky, kterýmižkoli jmény by jmenovány býti mohly, se sady, s lukami, s pastvištěmi, s robotami spravedlivými, s lesem, ježto slove Luh, s háji, s chrastinami, s řekami, s břehy, s potoky, s vodami tekutými, netekutými i s jiným vším příslušenstvím, což k tomu zboží, městečku jmenovanému a k těm již jmenovaným vsem od starodávna příslušelo a přísluší i s mezemi i hranicemi tak, jakž to zboží již jmenované ve svých mezech a hranicích od starodávna záleží a vymezeno jest, tak úplně, jakož jsem to sám držel, nic sobě ani erbóm svým tu na tom práva, panství ani kterého vlastenství nepozůstavuje, Janovi a Šeborovi, bratřím vlastním z Bystřice a jejich erbům a Dorotě z Krumsína, jejich mateří v desky vkládám a vpisuji ku pravému dědictví."

V tomto zápisu je první zmínka o dvoru v Tlumačově, v Hoštínku však již dvora není. Snad po zpustošení Hoštínka byl dvůr vystavěn u městečka. Nejsou též jmenována dvě hlavní jezera, Pokrajník na severu a

[1] P. z. V. p. 79, č. 375 a p. 103.
[2] P. z. V. 153 č. 637 a 638.
[3] P. z. VI. o. 91, č. 535.
[4] D. z. ol. XIII. f. 9. opisy.

Těšice na jihu od Tlumačova. Nápadno je, že Oldřich z Kúnic nemá tu vedle svého starého přídomku „z Kúnic" žádného nového místo „z Dřevohostic" a „z Kurovic", na nichž měl dříve své sídlo. Či neměl po prodeji Tlumačova žádného statku? Že chudý nebyl, že peníze měl, o tom svědčí to, že tak bohatému pánovi, jakým v oné době byl Vilém z Pernštejna na Helfenštejně, peníze půjčil a to 1.000 zl. uher. (= dukátů). Roku 1493, 1. ledna splatil mu p. Vilém 200 zl. a na to mu dal Oldřich Šiška z Kúnic kvitanci; zůstalo ještě dluhu 800 zl. Svědci toho byli Albrecht starší ze Šternberka na Holešově, Jan Mukař z Kokora na Čekyni a Jiřík z Kokor.

Teprv 30. dubna 1497 prodal Hynek z Kunčic tvrziště a ves Buk (u V. Prosenic) s dvorem a s příslušenstvím Oldřichovi z Kúnic a paní Anně z Landštejna jeho mateři za 1250 zl. uher.[1]

Léta 1505, 18. dubna pohnala Elška z Kovalovic Oldřicha Šišku z Kúnic z $32^1/_2$ zl. úroků, „že jsa mocným poručníkem nebožtíka jejího manžela p. Jiříka Lhotského, věno její u sebe držel více než rok a úroku jí z něho dáti nechce."[2]

Léta 1507[3] koupil Oldřich Šiška z Kúnic panství slavkovské na Brněnsku s příslušnými vesnicemi od Petra, hraběte od sv. Jiří a z Pezinku za 24.000 zl. a píše se pak Oldřich z Kúnic na Slavkově. Druhá manželka jeho byla Kateřina z Řičan. Oldřich byl zakladatelem slavného, dosud trvajícího rodu pánů Kauniců (= Kouniců), kteří měli na Moravě panství slavkovské, ždánské, uh. brodské a lomnické.

Oldřich III. Šiška z Kounic a na Slavkově umřel asi 1518. Po něm zůstali 4 synové: Jan, Václav, Petr a Oldřich.[4]

Na Tlumačově byli:

Oldřich I. Stoš z Branice 1407—16, který měl věnné právo na předměstí. Od r. 1423—28 byl pánem Tlumačova a měl dědičné právo na Olšovci a Hoštínku.

Jeho syn Oldřich II. Stoš (Šiška) z Branice (z Kounic) 1429—1463.

Toho syn Jan z Kounic 1464— asi 1475.

Jeho bratr Oldřich III. Šiška z Kounic 1476—1490.

JAN A ŠEBOR BOŘITOVÉ Z BYSTŘICE

byli synové Jana Bořity z Bystřice a jeho manželky Doroty z Krumsina. Starší bratr Jan držel v zástavě Napajedla, mladší Šebor měl Tlumačov a Koválovice. Jan byl r. 1494 pohnán od Arnošta Kužele Kvasického, že má jeho list na ves Prusinky a že mu ho

[1] Arch. Č. VI. 532 a 537.
[2] P. z. ol. VII. f. 232.
[3] P. z. ol. VIII. f. 146.
[4] Al. Ličman, Vlastiv., okr. Slavkov. Rodokmen Kauniců p. 92.

nechce vrátiti, ačkoli má Arnošt na Prusinky lepší právo než Jan Bořita. Porovnali se.[1]

Jan Bořita píše se ještě 1497 s přídomkem „na Napajedlích", když ho Tobiáš z Hory Obřanské pohnal, že vzav od něho 750 zl. s bratrem svým Šeborem za Kovalovice, nechtěl mu vrátiti dlužního listu, který jim na ty peníze udělal a který po splacení kupní sumy měli mu vrátiti. Porovnali se.[2]

SPOR O SPRÁVU MOSTŮ MORAVNÍCH.

Kvasický pán, Arnošt Kužel z Žeravic, byl od nebožtíka zem. hejtmana Ctibora z Cimburka pohnán, že nespravoval mostů moravních. Obávaje se více škod, musel Arnošt mosty opraviti na svůj náklad. Podle vyrčení Jana z Pernštejna a podle smluv jiných dobrých lidí měl však tlumacký pán pomoci mosty dělati s polovicí nákladu. Tehdejší pán Šebor Bořita, nechtěl toho učiniti; proto ho Arnošt 14. listopadu 1494 pohnal z 50 hř. gr. Porovnali se asi tak, že Šebor svou polovici 50 hř. zaplatil a byl „Poklid".[3]

Téhož ještě roku nebo na začátku r. 1495 prodal Šebor Bořita městečko Tlumačov, ves Olšovec a ves Hoštínek

SOBKOVI BĚLÍKOVI Z KORNIC.

Zápis v deskách zem. po sv. Janě Křtiteli (po 24. červnu) učiněný, zní doslovně až na jména prodavače a kupce tak jako výš psaný.[4]

ROD SOBKŮ BĚLÍKŮ Z KORNIC

je starožitný. Paprocký (ve svém Zrcadle f. 147) vykládá, že předkové jejich vyšli z krajin ruských, o čemž svědčí polský historik Dluhosz a že Jarušek z Kornic byl od českého krále Jana Lucemburského po jedné bitvě ve Francii, v níž si počínal velmi statečně, na rytíře pasován.

V erbu svém mají na červeném štítě zlatý stůl, na jehož krajích jsou dva zlaté bochníky chleba. Klenot je bezruký mužský trup z koruny vyrůstající v červeném šatu se zlatými knoflíky a na hlavě s červenou čepicí, jejíž přeložka je stříbrná. Pokrývka je červenozlatá.

O tomto erbu je tato pověst: Předek toho rodu byl u jednoho knížete

[1] P. z. ol. VI. f. 133. netišt.
[2] tt. f. 188.
[3] tt. 133b.
[4] D. z. ol. XIV. f. 147. Opisy.

v Rusku služebníkem, jenž nosil jídla na stůl. Někteří manové, s knížetem nespokojení, spiknuvše se, chtěli ho připraviti o život. Za pomocníka k tomu zločinu získali knížecího kuchaře, jenž měl do pokrmu, pro knížete připraveného, namíchati jedu. Sobek se o tom dověděl a svého pána varoval; kníže mu však nechtěl věřiti. Přišel den, kdy se to mělo státi. Byla hostina, při níž spiklenci byli přítomni. Sluha přináší pokrmy. Když přináší pokrm s jedem, dává pohledem znamení svému pánovi, ale kníže si toho nevšímá a sahá po pokrmu. Tu si sluha neví jiné rady, jak pána svého zachrániti, než že převrhne stůl, jakoby se to náhodou jeho neobratností stalo; pokrmy octly se na zemi a kníže byl zachráněn. Když se hosté rozešli, domlouvá pán svému sluhovi pro jeho neobratnost a chce jej potrestati. Sluha se hájí, že to neučinil z neobratnosti, nýbrž úmyslně, aby zachránil pánovi život, poněvadž ten pokrm byl promíchán jedem. Kníže pak káže dáti ten pokrm psům, kteřížto pozřevše jej, všichni zcepeněli. Kníže přesvědčiv se o věrnosti sluhy svého, povýšil jej do stavu šlechtického. Než i spiklenci se dověděli, že sluha převrhl stůl úmyslně a tak jejich záměry zmařil; proto pomstili se mu tím, že mu dali utíti obě ruce. Ale ani spiklenci, ani kuchař neušli zaslouženému trestu.

Jméno Sobek je zkrácené Soběslav, jako Bolek = Boleslav; Jarek, Jaroš = Jaroslav, Božek, Bohuš = Bohuslav; a nikoli zkrácené jméno Šebestián, jak se domnívá německý historik Sinapius, neboť toto zkrácené je Šebesta, Šebek.

Příjmení Bělík (= Bílík) měla jedna větev rodu z Kornic. Kornice, od níž mají Sobkové svůj přídomek, je ves v Hor. Slezsku na Hlohovsku. Rod Sobků trvá dosud. Viktor Sobek z Kornic, velkostatkář ve Štablovicích.

Nejstarší zmínku máme z r. 1378. Tomek Bělík byl manem biskupa olom. ve Staré Hrabůvce.[1] Buď tento anebo jiný Bělík z Kornic vystavěl ve 14. století hrad Lednici na trenčínském Pováží. Sobek, syn Věnceslava Bělíka z Kornic, zastavil r. 1415 tento hrad Petrovi Těžkému z Kroupy. Sobkova dcera byla manželka Blažeje Podmanínského, jenž s ní obdržel onen hrad a provozoval se svým švagrem Bělíkem loupežnictví. R. 1466 vypálil Bělík klášter ve Vizovicích, z čehož ho král Jiří viní u krále Matyáše.[2]

Tento Bělík byl příbuzný s loupežnými rytíři Puklicemi. Po Janu Puklici, jenž se psal ze Štramberka, dědil r. 1437 zboží jeho syn Vilém, jenž se jako loupežný rytíř r. 1439 zmocnil města Přerova a byl proto z landfrydu r. 1440 vyloučen a přinucen vydati město zem. komorníkovi. Svého bratra Bočka Puklice z Pozořic a z Drahotouš vyloučil ze spolku na své zboží a tento se pak oddal loupežení. Po smrti Vilémově zmocnil se hradu Štramberka jeho syn Burian Puklice a loupežil

[1] Lechner, Lehengerichts-Bücher p. 73, 74 a 82.
[2] Letopisy Mat. Slov. II. p. 43. z výp. prof. Zukala.

ještě drzeji než jeho předkové. Tak žalují králi Jiřímu Konrád a Přemek, knížata z Olešnic a z Těšína, v listu daném v Olešnici 20. června 1466, že tento Burian a jeho soudruh Zich, loupíce, odvážili se až do jejich krajů a že jednoho jejich mana odvlekli na Štramberk a odtud ho zavlekli až do Lednice (na Slovensku) k jistému Bělíkovi a dříve nepropustili z vězení, dokud jim nevyplatil 1000 zl. mor.[1]

Tento Bělík na Lednici trenčínské měl asi sestru Jana Puklice za manželku, neboť jeho syn, Sobek Bělík z Kornic, nazývá Jana (Buriana) svým ujcem, když r. 1493 5. října pohnal Petra, hraběte ze sv. Jiří a z Pezinku a na Jičíně, z 1.300 zl. uher., že drží statek nebožtíka Jana Puklice, ujce jeho, ke kterémuž statku má Sobek lepší právo, neboť list na ty peníze svědčil jemu, Sobkovi a Janovi Puklicovi a ten list vzat v domě Jana Puklice po jeho smrti. A dále žaluje Sobek Bělík z 600 zl. uh., že Petr, hrabě sv. Jiří, pobral statek, totiž víno, koně a jiné svršky Jana Puklice, ujce jeho, v domě jeho i jinde v městě Jičíně po jeho smrti, ke kterýmž má on vedle blížnosti krve a svobod této země lepší právo, než p. Petr, hrabě ze sv. Jiří a z Pezinku.[2]

Že tento Sobek Bělík z Kornic není tentýž, co byl na Tlumačově, toho důkazem jsou jeho synové Jan a Václav, jež učinil poručníky svých půhonů. Tlumacký Sobek Bělík z Kornic měl syny Hynka a Smila, kteří byli ještě nezletilí, když otec umřel.

V Horním Slezsku byl Hanuš (= Jan) z Kornic svědkem na listinách, daných v Opolí Bolkem, knížetem Opolským 14. ledna 1411, 24. července a 3. října 1412.

Listinou, danou v Ratiboři 27. října 1428, potvrzují bratří Mikuláš a Václav, knížata opavská a ratiborská, rytíři panu Bělíkovi z Kornic a z Bohumína kup vsí a zboží: Starý a Nový Zabikov v kraji ratiborském, Odru, Lhotu a Pudlov na Těšínsku, které koupil od Čeňka a Mikuláše, bratří z Tvorkova a Beneše ze Svěrklan.

Hanušův asi bratr Jindřich (Heinrich) z Kornic svědčí na listině v Horním Hlohově 9. května 1418. Bolek, kníže opolský a pán Horního Hlohova, vrátil 7. března 1433 Jindřichovi z Kornic tvrz a ves Snopov, šoltyšství (= rychtářství) v Kornicích a ves Kottendorf v kraji hlohovském, které mu jeho otec byl odňal.[3]

V prosinci 1431 byl Jindříšek z Kornic poručníkem věna 11 hř. ročního platu ze 110 hř., které dostala jeho sestra Marketa od svého manžela Dětocha z Šonvaldu na Jakubovicích a Hradčanech v knížectví opavském. A v březnu 1443 rozdělila Marketa ono věno 110 hř. a vložila do desk 60 hř. svému druhému manželu Janovi Hrotovi a 50 hř. vložila dětem, které měla s prvním manželem. A těchto 50 hř.

[1] Wolný, Markgr. Mähren I. p. 388.
[2] Brandl, Půh. z. mor. VI. p. 311 a 327.
[3] Cod. d. Sil. VI. č. 119, 129, 130, 177 a 185.

učinila poručníka svého bratra Jindřicha z Kornic.[1] Synové onoho Hanuše (Jana) Bělika z Bohumína byli tuším bratří Jan, Sobek a Matěj z Kornic, jimž Václav, Vilém a Arnošt, knížata a páni opavští, vložili v desky opavské v září 1434 své zboží ves Třebovice s tvrzí, ves Porubu a polovici Svinova, kterážto polovice příslušela k porubskému rychtářství s dvorem a se vším jejich příslušenstvím.[2]

O nejstarším bratru Janovi nemáme již zpráv. Mladší bratr Sobek Bělík držel po otci Bohumín a s nejmladším bratrem Matějem (Matesem) dostal ves Olzu. O tom svědčí listina z 25. dubna 1435: Bratří Mikuláš a Václav, knížata opavská a ratiborská, dávají šlechtici panu Sobkovi Bělíkovi z Bohumína a jeho bratrovi Matěji za věrné služby od jejich dětství konané své zboží, ves Olzu (Olsau) v území ratiborském se všemi knížecími právy, s nejvyššími i nejnižšími soudy, avšak tak, že les Velký, jenž k tomu zboží příslušl, zůstane knížatům a domu Ratiborskému volný, aby v něm honiti a dříví stavební i na topení k potřebě své bráti mohli.

Sobek Bělík z Kornic a z Bohumína byl mezi oněmi pány, zemany a many, které si 15. října 1437 zvolili bratří Mikuláš a Václav, knížata opavská a ratiborská, aby mezi ně rozdělili zemi ratiborskou, krnovskou a Rybník.[3]

Roku 1446 žil již jen nejmladší bratr Matěj, jenž sám držel Bohumín a po bratřích také Třebovici, Porubu a půl Svinova, tyto prý bezprávně. Tak mu to vytýkala Anna, manželka mladého Štěpána Střely z Chechla, dcera tuším Sobka Bělíka z Kornic, která na ně činila nároky a pohnala Matěje Bělíka 14. pros. 1446 z Třebovic, že se po smrti jejího otce uvázal v její zboží a drží ho bezprávně; 23. dubna 1448 pohnala ho po druhé, že drží to zboží bez její vůle a nechce jí ho postoupiti, a ještě po třetí 25. dubna 1451 těmitéž slovy.[4] Teprv potom 26. června vložil pan Matěj Bělík z Kornic seděním na Bohumíně do desk zboží Třebovice, Porubu a půl Svinova, co tam kolvěk práva měl, s dvorem a s mlýnem v Třebovici, jak to sám držel, Štěpánovi Střelovi mladému z Chechla, neškodno však knížecím právům.[5]

JAN BĚLÍK Z KORNIC

vyskytuje se po prvé r. 1464, když ho paní Anna z Kornic, manželka Štěpána Střely z Chechla zvolila za poručníka svého věna 300 hř.,

[1] Kapras, D. z. opav. p. 16, č. 10 a p. 49 č. 151.
[2] tamt. p. 31. č. 68.
[3] Cod. d. Sil. VI. č. 191 a 195.
[4] Kapras, Soudní Reg. p. 42, č. 415, p. 49, č. 466 a p. 54, č. 499.
[5] Kapras, D. z. opav. p. 62, č. 18.

které jí manžel vykázal na Třebovici, Porubě a půl Svinově.[1] Čí byl syn, Jana Bělíka nebo Sobka Bělíka, nelze zjistiti.

V boji mezi Jiřím, králem českým, a Matyášem, králem uherským, byl Jan Bělík stranikem Matyášovým, jenž ho učinil hejtmanem. R. 1475 žalovala na něho paní Zubová u zem. soudu olomouckého, že drží její fojtství v Brodě Uherském. Protože Jan Bělík pro některé královy potřeby nemohl státi, byl odložen rok do druhého sjezdu panského.[2]

Téhož roku zabral král Matyáš Hlučín a Chřenovice na Opavsku a dal je spravovati svým hejtmanem kozelským Janem Bělíkem. A jako hejtman krále Matyáše poslal Jan Bělík 3. března 1480 pánům moravským žádost o naučení ve při, kterou soudil mezi knížetem Viktorinem z Poděbrad a knížetem Hanušem mladým opavským a ratiborským. Páni moravští chtěli od něho, aby se toho v knížetství ratiborském vyptal, jestliže byly za zemanské správy kněžniny (Machny Ratiborské) jiné takové listy (zápisy) dány bez potvrzení, dokud byl kníže Hanuš sirotkem let nemajícím a jestli se takové listy drží a jich požívají aneb požili. Když to pánům viděti dá, naučení na to pošlou. Jan Bělík žádanou zprávu pánům mor. poslal a tito pak vynesli 2. července 1481 „Ortel mezi knížetem Hanušem Ratiborským a knížetem Viktorinem: naučení toto dáváme: poněvadž ten obyčej se v tom knížetství zachovává, že se žádné kněžniny zápisy za let sirotčích učiněné nedrží, ani jiných poručníků takových, jakož to sami páni zemané svým listem seznali, leč by potvrzeny byly sirotkem dojdoucím let, že paní Rupovská nemohla tím zápisem svého statku žádnému dáti."[3]

Jako hejtman krále Matyáše v Horním Slezsku svědčí Jan Bělík 12. srpna 1482, že před ním paní Machna, kněžna ratiborská a zárská, dobrovolně a z lásky bratrské postoupila Hanušovi mladému knížeti opavskému a ratiborskému zámek Záry s příslušenstvím, své právo a svůj nápad po nebožtíku otci Mikuláši, knížeti opavském a ratiborském i svůj nápad mateřský.[4]

17. března 1483 vložil Mikuláš Felkel z Čechendorfu své zboží Koznice (u Hlučína) s mlýnem a vším příslušenstvím do desk Janovi Bělíkovi z Kornic, jeho synovi Václavovi a jejich strýci Sobkovi ku pravému dědictví.[5]

Od r. 1485 byl Jan Bělík též hejtmanem knížetství opavského.

Jako hejtman Horního Slezska vzal Jan Bělík na rozkaz krále Matyáše do vazby bratry Jana a Mikuláše, knížata opolská a držel je v ní, dokud nevyplatili 30.000 zl. uherských.[6]

[1] tamt. p. 70, č. 46.
[2] Půh. z. ol. V. p. 5, č. 17 a p. 34.
[3] Půh. z. ol. p. 44, č. 241 a p. 47, č. 256.
[4] Cod d. Sil. VI. č. 342.
[5] Kapras, D. z. opav. p. 104, č. 146.
[6] Weltzel, Neustadt p. 78.

Po smrti krále Matyáše († 4. dubna 1490) zapadla hvězda Bělíkova. Knížectví opavské i celé Slezsko připadlo českému králi Vladislavovi II. Jan Bělík, byv zbaven úřadu hejtmanského, byl od krále pro mnohé dluhy vzat do vazby a měl býti postaven před královský soud. Tak to sám Jan Bělík vyznává v Těšíně 13. ledna 1492, že když jej král Vladislav, jeho pán, pro mnohé dluhy do své vazby vzal a před svůj soud ho postaviti chtěl, se u vědomí své viny poddal milosti královské a prosil, aby král všecky statky, které se svým synem Václavem držel, od něho přijati ráčil, které také králi vydal a slibuje na svou čest, že nebude nikdy na krále ve zlém vzpomínati ani proti němu nic činiti. Z toho zboží, jež se svým synem Václavem držel, nic sobě neponechává, než všecko, jak to je v listu, královskému hejtmanovi Kazimírovi, knížeti těšínskému a hlohovskému odevzdaném, poznamenáno, mu odevzdává. Kdyby se podle toho nezachoval, slibuje, že se po napomenutí postaví do 14 dní zas do vazby, a neučinil-li by toho, že se sám dobrovolně odsuzuje k smrti. A kdyby kdo jeho jménem měl proti králi mluviti, jako že by se mu byla od krále křivda stala, tomu se chce postaviti (k souboji) na každém místě.

K této smlouvě přivěsilo 6 rytířských osob své pečeti: Sobek Bělík z Kornic a z Bohumína, Jan z Komorova a z Živči, Melchař z Dubovce a v Kobeřicích, Jan Čelo z Čechovic, Vavřinec z Rohova a Jan Nepastský z Nepasic.

Město Hlivice s příslušenstvím dal potom král 11. února t. r. Vilémovi z Pernštejna a na Helfenštejně, nejvyššímu hofmistru království českého, za jeho věrné služby; a pan Vilém je 2. října prodal za 8.500 zl. uher. Hanušovi a Mikulášovi, knížatům opolským a Horního Hlohova.[1]

Po r. 1492 nenacházíme již Jana Bělíka. Jeho syn Václav starší je roku 1501—1526 hejtmanem v Nemyslově, v obvodu vratislavském.

SOBEK BĚLÍK Z KORNIC, bratranec Janův,

nabyl 13. listopadu r. 1486 od Hanuše, knížete opavského a ratiborského, panství Bohumína s tvrzí, městečkem a mlýnem a se vsemi: Žabikovem, Novou i Starou Olzou, Odrou, Kopytovem, Pudlovem, Šonyklem, Ellgotem (Lhotou) za 4.200 zl. uher. červených, které vyplatil knížeti v hotovosti. Kníže slibuje, že mu vedle práva manského, jakož je v zemi ratiborské obyčej, ručí za to zboží do roka a dne proti nárokům kohokoli. A Jan Holý z Ponětic a na Plachovicích, Jan Klem ze Lhoty, Ješek Šeliha z Ruchova, Jan Železo z Ruchova, Jiřík Peřina z Ketře a na Petrovicích a Jan z Křižanovic, jsou rukojmí za knížete s povinností poslati do ležení do Opavy na první vyzvání každý dvě rytířské

[1] Cod. d. Sil. VI. 389, 388 a 408.

osoby s pacholkem a dvěma koňmi. Také škodu, kterou by utrpěl a před ratiborským právem prokázal, slibují nahraditi.[1]

Za manželku měl Sobek Bělík Kateřinu, dceru Hynka z Kravař a ze Slevic a téhož manželky Aleny (Heleny), rozené Faulherinkové.

Kateřina z Kravař přijala 25. února 1491 svého manžela Sobka Bělíka z Kornic a na Bohumíně, i dítky své, které s ním má anebo ještě míti bude, do spolku na všecko své právo na Velkých Hošticích týmž právem, jaké má po své nebožce matce Aleně Kravařské.[2]

L. 1492, 1. května, prodal Sobek Bělík své zboží bohumínské, tvrz, městečko i se všemi vesnicemi Hanušovi, knížeti opavskému a ratiborskému, za 5000 zl., které od něho přijal v hotovosti. Knížeti ručí rok a den podle manského práva ratiborského proti všem nárokům a s ním ručí Jan z Drahotuš a z Hatí, Štěpán Střela z Čechle a z Třebovic, Jan Tlumok z Latbikova, Mikuláš Slevic z Kravař, Mikuláš Farkl z Čechndorfu a z Přívoza, Hynek Kapina ze Zvole a z Šilheřovic s povinností k ležení do Ratiboře. Zejména slibuje Sobek, že jeho manželka Kateřina nebude na věno, které tam vykázáno měla, žádných nároků činiti.[3]

★

Že Sobek Bílík z Kornic již r. 1494 koupil Tlumačov, toho důkazem je následující půhon, v němž se jedná o stětí dubů. Stromy se kácejí v zimě. Půhon je podán 22. května 1495. Byly tedy duby sťaty v zimě r. 1494/95. A Sobek byl zajisté již nějaký čas před tím pánem těch dubů, tedy pánem Tlumačova:

Vilém Tetour z Tetova, pán na Malenovicích, Otrokovicích a Kvítkovicích, pohnal 22. května 1495 Sobka Bílíka z Kornic a z Tlumačova z 20 hř. gr., že dal svým lidem stíti dva duby s kříži naznamenané (hranečníky), které hranice ukazovaly mezi jeho zbožím (tlumackým) a Tetourovým, a třetí dub neznamenaný, který stál přes hranice na zboží Tetourově.

Soud na to vynesl nález, aby na to menší úřad veden byl a úředníci aby toho ohledali a lidi starožitné vyslyšíce to sepsali a před pány na první sněm panský do Olomouce přinesli, a páni slyšíce úředníky i jiné potřeby obou stran, nález vydati ráčí. Tento potaz vynesli z pánů: Albrecht starší ze Šternberka a p. Lacek z Boskovic a vladyka Jakub ze Šarova.

Téhož dne pohnal Šebor Bořita z Bystřice Sobka z Kornic z 50 zl. uher. a dával mu vinu, že sobě měl Šebor podle smlouvy, kterou s ním má, vyloviti rybník v Lužku u Tlumačova do určitého dne, a

[1] Cod. d. Sil. XV. 125.
[2] D. z. krnov. f. 49, č. 252.
[3] Cod. d. Sil. VI. 404.

když jej lovil, tehda mu Sobek ryby pobral a nedal loviti dříve času umluveného, a proto Šebor skrze to ke škodě přišel. Chtěl to smlouvou prokázati. Poručníka „učinil svého bratra Jana Bořitu z Bystřice. Na to vynesen nález: poněvadž Šebor půhonem přesáhl (t. j. pohnal z větší sumy, než na takovou škodu byla ustanovena), že tomu Sobek odpovídati nemá.[1]

Sobek Bílík pohnal 6. května 1496 Jana Bořitu z Bystřice, (jenž byl t. č. zástavním pánem na Napajedlích), z 10 hř., že dal na svém mýtě nespravedlivě pobrati statek člověku jeho Ondřejovi, ševcovi z Tlumačova. Porovnali se a byl poklid.[2]

★

Zle bylo sedlákům na gruntech zpustošených válkou. Ještě 16 let po válce zbíhali se svých gruntů a hledali si živobytí jinde. Toho důkazem jsou následující dva půhony, podané 6. května 1496: 1. Sobek Bělík pohnal Jana Bořitu z Bystřice z 10 hř., že mu nechtěl vydati jeho člověka purkrechtního, přijmením Dolinu, (který zběhl s gruntu), ani se jím ujistiti, aby se mu od něho spravedlivě stalo a tak purkrecht[3] jeho pustý stojí. 2. Týž Sobek pohnal z 10 hř. Beneše ze Křtomil, že má pod sebou jeho člověka purkrechtního, jménem Vacha (Václava), jenž z gruntu v Tlumačově zběhl, a toho mu vydati nechce a skrze to mu grunt pustý jest. Porovnali se o to před soudem a byl poklid.

9. listopadu 1498 pohnal Sobek kněze Jana, opata kláštera velehradského, z 10 hř., že má pod sebou v Nedakonicích člověka, jménem Jana, kterýž má v Tlumačově po svém otci požár (spáleniště, shořelý grunt), a on toho člověka míti nechce, aby mu grunt osadil. Sobek žádal, aby toho člověka před pány na tom sněmu postavil. I na to stal se mezi nimi poklid.[4]

O nespravení stavův

pohnal Sobek 9. listopadu 1498 souseda svého, Arnošta Kužele z Kvasic, z 200 hř. gr. stříbr. a dával mu vinu, že pro nespravení jeho stavův, které podle práva nejenom pro své potřeby, ale také pro potřeby Sobkovy spravovati povinen jest, neměl Sobek vody do své strúhy dobře dlouhý čas, než jen něco velmi málo, která mu málo lépe nežli nic k užitku byla a skrze to vzal škodu. Druhým půhonem z 200 hř. stříbr. žádá, aby Arnošt Kužel postavil devět člověkův (poddaných) svých před pány na prvním sněmu k jeho spravedlnosti, aby pravdu vyznali, což jim

[1] Půh. z ol. VI. f. 140b a 141a Orig.
[2] Půh. z. ol. VI. f. 169 b.
[3] Purkrecht byl statek, grunt, z něhož poddaný platil vrchnosti roční činži čili dával jistý plat. Purkrechtní člověk byl poddaný, který onen plat dával.
[4] Půh. z. ol. VI. f. 169b a 255.

vědomo jest o spravování stavův, zejména tyto: Václava, mlynáře kvasického, Mikulu, Teze, Straku a Nevruda z Kvasic, fojta ze Střižovic, Hartu a fojta z Bělova.

Třetím půhonem žaloval na Arnošta, že nechce jeho lidem tlumackým vydati sirotčích peněz 18 hř. bez věrdunku, ani nechce mu podle smluv práv býti. Jaké porovnání se mezi nimi stalo, není zaznamenáno, ale byl poklid.[1]

★

Albrechta ze Šternberka a na Holešově pohnal Sobek z 7.000 zl. uher. a dával mu vinu, že mu jeho rukojmí za správu Tlumačova a on, Sobek, že je pohnán ku právu pro Bořitu z Bystřice a Albrecht ho v tom zastoupiti nechce, jsa mu povinen to zboží spravovati; chtěl to správním listem pokázati.[2]

★

Jakub, písař menšího práva zemského v Olomouci, pohnal 6. května 1496 Sobka Bělíka z Kornic na Tlumačově z 200 zl. uher. a dával mu vinu, že po smrti nebožtíka Jana Kolovrata ze Slavíkova, přítele Jana Kyjovce z Lukavce a na Hněvošticích (na Opavsku), pobral všecky svršky a jeho movitý statek, nemaje k tomu žádného práva, než on, písař, že k tomu práva má dáním Kyjovcovým a on, Sobek, mu toho opraviti a navrátiti nechce. Porovnali se a byl poklid;[3] ale 20. února 1499 obnoven byl onen spor u manského práva biskupského v Kroměříži, protože Jan Hněvošický z Lukavce byl manem biskupským na Slavkově u Opavy. Sobek z Kornic pohnal Jana Hněvošického z Lukavce a poručníky půhonu svého učinil Jana Stoše a Onše z Kovalovic. Dříve však, než o půhonu bylo soudně jednáno, umřel Sobek Bělík z Kornic; proto po zahájeném soudu v pátek suchých dní t. r. opovídala paní Kateřina z Kravař půhon, kterýž učinil její manžel, pan Sobek z Kornic, o věnné právo na pana Beneše z Boskovic a z Černé Hory a prosila pana biskupa, poněvadž je půhon prožalovaný, a manžel její umřel a Hynek, její syn, ještě let nemá a tohoto půhonu na ten čas dokonati nemóže, aby jeho právu bez pohoršení bylo. Kněz biskup a páni manové rozkázali toto připovědění v registra manská mezi nálezy vepsati.[4]

Podle toho umřel Sobek Bílík z Kornic roku 1499. Po něm vládla na Tlumačově vdova po něm pozůstalá,

[1] Půh. z. ol. VI. f. 254 a 255.
[2] tt. 255.
[3] Půh. z. ol. VI. f. 175.
[4] Půh. manské VI. f. 5b. Original.

jako mocná poručnice statku a sirotků, jejímž spoluporučníkem byl Petr Přibík ze Zahrádky na Napajedlích.

Stalo se ještě za života Sobkova, že tlumačtí poddaní oloupili olomouckého měšťana, když jel z hradišťského jarmarku. Sobek před soudem vyznal, že to byli jeho lidé, ale utekli, a neučinili toho s jeho povolením. Po Sobkové smrti 5. listop. 1501 pohnal Pavel, měštěnín olomoucký, Kateřinu z Kravař a z Tlumačova z 43 zl. uher. a dával jí vinu, že ho lidé, nebožtíka Sobka, manžela jejího, z Tlumačova Beránek a Duchkův syn a Němec se svými tovaryši obstoupili, když z jarmarku hradišťského k Tlumačovu jel, a vzali mu 43 zl. na penězích a groších, a ona jsouc poručnicí a držitelem statku nebožtíka páně Sobkova a jeho sirotků, nechce mu toho napraviti, a je věc vědoma, že se p. Sobek před hejtmanem a pány znal, že ti lidé, kteří ten loupež učinili, utekli.

Nález vynesli páni takový: „Mezi Pavlem, měštěnínem olomouckým, a Kateřinou z Kravař, mocnou poručnicí sirotků Sobkových z Kornic, páni nalezli: poněvadž Pavel neprovodí, že by v tom jaké Sobkovo povolení bylo, že ti zločinci ten loupež jsou učinili, že Kateřina tomu odpovídati nemá."

Druhým půhonem žaloval měšťan olomoucký Pavel z 52 hř. a dával paní Kateřině z Kravař vinu, že ho lidé nebožtíka Sobka, manžela jejího z Tlumačova, totiž Beránek, Duchkův syn a Němec s tovaryši svými zbili a zochromili a na všem zdraví ho zkazili, a ona jsouc poručnicí statku nebožtíka p. Sobkova a jeho sirotků, nechce mu toho napraviti. Tento půhon je přeškrtnut.

Dva půhony téhož znění jako na pí Kateřinu podal Pavel, měšťan olom., též na Petra Přibíka ze Zahrádky a na Napajedlích, že jsa poručníkem nebožtíka p. Sobka a jeho sirotků, toho mu napraviti nechce; ale s týmž vysledkem jako u pí Kateřiny.[1]

8. listopadu 1504 obnovila pí Kateřina starý spor

o stavy na řece Moravě.

Pohnala Arnošta Kužele z Žeravic na Kvasicích z 500 hř. gr., že má opravovati z práva stavy na Moravě a těch neopravuje, a skrze jeho neopravování děje se jí na jejích gruntech veliká škoda.

Druhým půhonem z 50 hř. viní ho, že jí pobral její lidi a vzav je do vězení, trápil je jako nějaké zločince.

Arnošt Kužel žaluje na pí Kateřinu, že její lidé z Tlumačova nechtějí dávati jeho mostníkovi obilé, což mu z práva od starodávna

[1] Půh. z. ol. VII. f. 97.

dávati mají, a že ji o to upomínal i psal, a ona to učiniti nechtěla, aby lidem svým poručila to obilé vydávati. O to se před soudem porovnali a byl poklid.[1]

★

Léta 1504 koupila pí Kateřina statek Vladěnín na Opavsku od Ojíře z Fulšteina, jenž se 1403 psal s přídomkem „na Vladěníně"; 1404 psal se již „na Linhartovách"; tohoto roku již neměl Vladěnína: 1406 pohnal Ojíře kněz Staněk z Olomouce, oltářník u sv. Mikuláše u sv. Kláry v Opavě, že dokud byl v držení Vladěnína, zadrženo mu 25 hř. platu, který mu měl Ojíř každý rok 5 hř., k oltáři onomu vydávati. Ale téhož dne pohnal týž kněz oltářník Kateřinu z Kravař a z Vladěnína o tutéž věc jako Ojíře a končí: „o kterýž plat jsem ji napomínal a takový plat se mi nevydává.[2]

Zemský hejtman knížetství opavského, Albrecht Sobek ze Suleva a na Vosuši, pohnal Kateřinu Sobkovu Bělíkovu z Kornic a z Vladěnína z 200 kop gr., že jí poručil z úřadu svého (jako hejtman), aby se ujistila Jiříkem Podmělským a aby jej, když by jí rozkázal, před něho a před pány a rytířstvo postavila. A toho neučinila a v poslušenství se nezachovala ku potupě a zkáze tohoto knížetství.[3]

★

L. 1509, 9. května, byl starší syn Sobka Bělíka

HYNEK BĚLÍK Z KORNIC

již dospělý, neboť ho týž hejtman Albrecht Sobek ze Suleva pohnal k velikému právu opavskému z 1000 kop gr. čes. na příští suché dni po sv. Duchu a dával mu vinu, že se ho křivě a nepravě dotekl, že by mu byl dva jeho člověky mocí vzíti dal, kterážto by věc „moc komu činiti" ani hejtmanovi ani žádnému jinému nepřislušela. A také že bylo hejtmanovi praveno, že by byl měl Hynek mluviti, že by Albrecht Sobek dobrý pacholek byl.[4]

Paní Kateřina přebývala pak již se svým mladším synem Smilem a s dcerou Johankou na Vladěníně. 25. května 1509 pohnal ji Jindřich Donát z Polomě a na Nové Cerekvi z 200 zl. uher., že častokráte zastavuje rybník vladěnínský na škodu jeho mlýnům a rybníkům novocerakvickým proti smlouvám, které má Donát s pány Vladěnínskými, předky jejími.[5]

[1] Půh. z. ol. VII. f. 200 a 212.
[2] Prof. Zukal, Půh. z. opav. IV. f. 146 a 147.
[3] tamt. f. 150.
[4] tt. f. 151.
[5] tamtéž f. 171.

Žaloby o násilné poddané.

L. 1509, 9. listopadu, Albrecht z Šternberka na Holešově, jenž po smrti Arnošta Kužele z Kvasic převzal správu panství kvasického, pohnal Hynka z Kornic na Tlumačově z 10 hř. gr., že lidé jeho z Tlumačova, Tobiáš bednářův bratr a Drlička Václav zrubali jeho rybáře z Kvasic, na jedno oko ho oslepili a na jiné údy ohavili, že sotva živ zóstal, svévolně nemajíce k němu slušné ani spravedlivé příčiny a Hynek takového mordu od lidí svých tomu Trčkovi napraviti nechce." Porovnali se a byl poklid.

L. 1511, 7. listopadu, Hynek Bílík z Kornic pohnal Jiříka Stojana z Přestavlk a na Věžkách z 100 hř. gr., „že mu jeho člověka Matěje Berana z Tlumačova, kterýž svobodnou cestou šel, zbil a zranil a toho mu napraviti nechce." Na to páni nalezli: „poněvadž Stojan provodí, že je Matěj člověk podezřelý, že nemá Stojan tomu póhonu odpovídati."

Na to pak pohnal Jiřík Stojan 21. listopadu Hynka Sobka z Kornic z 50 hř. gr., „že mu nechce svého člověka Berana z Tlumačova postaviti před p. hajtmanem a pány, kterýžto člověk na jeho gruntech na svobodné silnici lidi kácel a loupil a jemu, Jiříkovi, pohrůžky činil." Hynek Sobek postavil pak Berana před pány k soudu a tak tomu dosti učinil.

Jiřík Stojan pohnal ještě téhož dne Václava Tetoura z Tetova na Malenovicích ze 100 hř. gr. o svědectví, „že mu pravil, když s ním z Hradiště jel z jarmaku, že s tím Beranem mluvil v Napajedlích, a že ten jistý Beran pravil, že ho, Jiříka, chce zabiti stůj to krátko nebo dlouho, byť by měl Moravy (země) prázden býti. A Jiří Stojan hned potom že žádal Václava Tetoura za svědomí, aby to svědomí mu dal, co mu pravil, že slyšel od toho Berana, a on mu řekl, že nedá."

U soudu však Václav Tetour vyznal, co mu vědomo bylo a proto páni nalezli, že tomu dosti učinil.[1]

Následujícího r. 1512, 7. května, Jiřík Stojan pohnal Hynka Sobka z Kornic na Tlumačově ze 400 hř. gr., že nechtěl tomu dosti učiniti, jako páni rozkázali Hynkovi, aby mu spravedlivého dopomohl, co bude na jeho člověka Berana z Tlumačova žádati a on žádal a Hynek nechtěl tomu panskému rozkázání dosti učiniti.

Albrecht ze Šternberka a na Holešově pohnal Hynka Bílíka z Kornic a na Tlumačově z 300 hř. gr., že nechce svého člověka Tobiáše z Tlumačova před p. hajtmanem a před pány postaviti, aby se od téhož člověka spravedlivé stalo, co o něm křivě a nedůvodně mluvil.

[1] Půh. z. ol. VIII. f. 152, 306 a 319.

2. prosince t. r. Hynek Bílík z Kornic pohnal kněze Krištofa, opata kláštera velehradského z 50 hř. gr., že dal glejt (= průvodní list) Václavovi ze Zdounek, kterýž zabil jeho člověka Uhra i těm všem, kdož s Václavem přijdou (na Velehrad); ale pod tím glejtem vzal (Hynkového) člověka Vaška (z Tlumačova), kterýž s tím Václavem do jeho kláštera přišel a věznil ho do své vůle.

Na to páni nalezli: poněvadž Hynek provodí, že kněz opat Václavovi vedle jiných glejt dal, a když k němu přišel, dopustil jej vsaditi (do vězení), že toho učiniti neměl.[1]

★

Hynek Bělík byl již r. 1515 pánem na Vladěníně. Jeho bratr Smil byl již mrtev. Nápadem po bratrovi připadl Vladěnín na Hynka. V deskách zem. opav. nebyl však vložen ani v r. 1504, když ho paní Kateřina se synem Smilem od Ojíře z Fulštejna koupila, ani když po smrti Smila na Hynka připadl. Hynek ho r. 1519 prodal svému bratranci Václavovi z Bítova, jenž byl syn Hanuše z Bítova a jeho manželky Mandaleny z Kornic, tetky Hynkovy. Do desk mu ho však vložiti nemohl, neboť tam byl zapsán Ojíř z Fulštejna jako majetník Vladěnína. Napřed musel Ojíř vložiti statek Hynkovi a potom teprv Hynek Václavovi z Bítova. To se stalo teprv r. 1522 v suché dni po sv. Duchu (11.—14. června):

„Vystúpil před úřad zemský pan Ojíř z Fulštejna a na Bílovci a kázal psáti, že vkládá ve dcky zemské své vlastní a dědičné zboží ves Vladěnín s tvrzí, s dvorem... s podacím fary tu ve Vladěníně, kromě podacího dvou oltáří u sv. Mikuláše, kteréž předkové jeho založili a nadali, to sobě a erbóm svým pozuostavuje... panu Hynkovi Bělíkovi z Kornic a paní Johance z Kornic sestře jeho a erbóm jejich ku pravému zpupnému dědictví."

„Vystúpil před úřad zemský pan Hynek Bělík z Kornic a kázal psáti, že vkládá ve dcky zemské zboží své dědičné, tvrz a ves jménem Vladěnín, kteréž naň nápadem připadlo po nebožčíku panu Smilovi, bratru jeho vlastním se vším a všelijakým tej vsí a toho zboží příslušenstvím .... i s kostelním podacím tu u Matky Boží a u sv. Mikuláše kromě podací dvú oltáří u sv. Mikuláše atd. (jako výš) tak a to všecko, jakož jest to sám i s předky svými držel a užíval, i s plným právem a panstvím, Václavovi z Bítova a erbóm jeho a bližším potomkom ku pravému a zpupnému dědictví."[2]

★

Že Hynek Bělík již r. 1515, 19. listopadu, Vladěnín již měl, o tom svědčí následující dva půhony, v nichž se jmenuje Hynek na Vladěníně:

[1] Půh. z. ol. VIII. f. 223.
[2] Kapras, D. z. opav. p. 186 a 187, č. 184 a 187.

Kazimír, kníže těšínský a Velkého Hlohova, hejtman Horního a Dolního Slezska, pohnal Hynka Bělíka z Kornic a na Vladěníně z 1000 kop gr. čes., že nechce Jana Čapnara z Podměle, zhoubce zemského, před hejtmanem, pány a rytíři a úřadem zemským postaviti.

Jan Planknar z Kynšperku a na Hlubčicích pohnal 25. listop. 1516 Hynka Bělíka z Kornic a na Vladěníně 1. z 2000 zl. uher., že nechtěl mu postaviti před knížetem Kazimírem atd. svého poddaného Jakše, krčmáře vladěnínského, kterýž mu lháři nadal. 2. z 2000 zl, že se svým psaním, kteréž knížeti Kazimírovi učinil, jeho poctivosti dotekl. 3. že jeho rychtář vladěnínský beře z Janových ospů (sypaného obilí) každý rok dvě čtvrtíny rži a nechce mu před knížetem Kazimírem etc. ukázati, jakou spravedlnost k tomu má. 4. z 2000 zl. že mu neobyčejně lál a na jeho poctivosti bez jeho provinění dotýkal.[1]

O řeku Moravu a stav

pohnal Albrecht ze Šternberka na Holešově a Kvasicích 4. pros. 1517 Hynka Bělíka z Kornic a na Tlumačově 1. z 300 kop gr., že dal kolí bíti na řece Moravě napříč a k tomu kolí dal hraditi hnojem zemi, aby na svůj mlýn tlumacký vodu naháněl a jeho mlýnu kvasickému ujímal, nemaje k tomu práva, kdež skrze to ve mlýně jeho kvasickém mu schází na jeho užitcích.

2. ze 100 kop gr., že svého stavu na Moravě Hynek dobře neuhradil, že mu drahně vody dolů jde, kdež skrze to nynějším časem mu na jeho užitcích ve mlýně jeho kvasickém schází. — Porovnali se a byl poklid.

3. 3. pros. 1518 z 500 hř. gr., že dal dělati hráz na samici Moravě (jalová řeka nebo vedlejší proud řeky), aby vodu naháněl sobě na mlýn svůj tlumacký, jeho mlýnu kvasickému ke škodě, nemaje k tomu práva a nechtěl mu toho napraviti. Na to páni nalezli, aby na to úřad veden byl, a páni slyšíce úředníky i jiné potřeby obojí strany, nález učiniti ráčí.[2] — Konečný výsledek žaloby není znám.

★

Že Hynek Bělík prodal Vladěnín již r. 1519, toho důkazem jest následující půhon: Jiřík z Lanšovic, zemský písař knížetství opavského a zároveň výběrčí berně pánů a rytířstva téhož knížetství, pohnal 26. listop. 1519 Václava z Bítova, že pan Smil, jeho předek, pozůstal dlužen 30 zl. berně, a on, Václav, jsa pánem a držitelem vladěnínského zboží, dáti ji nedbá.[3]

[1] Zukal, Půh. z. opav. IV. f. 320, 335—338.
[2] Půh. z. ol. X. f. 258 a 328.
[3] Zukal, Půh. opav. IV. f. 469.

Artleb z Boskovic a na Vranově, hejtman mark. mor., pohnal 9. listop. 1520 Hynka Bílíka z Kornic z 950 zl. uher. a dává mu vinu, že z té sumy, kterouž nebožtík pan Smil, jeho bratr, u p. Viléma Kuny z Kunštátu měl, a kterouž sumu on, p. Hynek, od téhož p. Viléma přijal, berně podle svolení stavů mor. nespravil a proto tu sumu podle téhož svolení stavů propadl, a on té sumy 950 zl. dáti a v moc hejtmanovu položiti nechce.[1]

★

Hynek Bělík z Kornic a na Tlumačově vložil své manželce Marketě z Drahotouš do desk 300 kop. gr. věna na městečku Tlumačově r. 1519.[2]

Podle zřízení zemského bylo dovoleno loviti nebo štváti zvěř do Zeleného čtvrtku. Zastihl-li šlechtic jiného šlechtice při lovu po Zeleném čtvrtku, měl právo žádati po něm 10 kop gr. pokuty; nedal-li je, mohl je vymáhati soudně. K honbě na vysokou zvěř byli tehda oblíbeni chrti a panstvo bylo na koních, nízká zvěř honívala se pěšky ale také s chrty. O tom vypravují nám následující půhony z r. 1521:

Zikmund Kuna z Kunštátu žaloval na Hynka Bělíka z Kornic a na Tlumačově z 10 hř. gr., že jezdil po Zeleném čtvrtku minulém s chrty proti zřízení zemskému a té pokuty 10 hř. gr. podle zřízení zemského položiti mu nedbá.

Nález panský zní: poněvadž p. Zikmund provodí, že p. Hynek po Zeleném čtvrtku na štvanice jezdil, povinen jest tu pokutu podle svolení zemského p. Zikmundovi dáti.

O touž věc pohnal týž Zikmund Kuna jiných 10 pánů, mezi nimiž byli: p. Jan starší a Jan mladší, nedílní bratří ze Šternberka a na Holešově, Jiřík Tetour z Tetova a na Malenovicích, Smil Kuna z Kunštátu a na Lukově. Všichni byli odsouzeni k pokutě 10 kop gr., kromě Viktorina z Žerotína a na Jičíně.

Také Hynek Bělík žaloval na Vilíma z Trachnova a na Přílepích, že jezdil s chrty po Zeleném čtvrtku a že pokuty dáti nechce. Tento však byl osvobozen. Páni nalezli: poněvadž Vilím Janauer z Strachnova provodí, že na žádost p. Jana mladšího z Šternberka a Lacka z Hustopeče po Zeleném čtvrtku na štvaní jel a při tom ani psů svých ani koní neměl, a Hynek Bílík p. Jana ze Šternberka a Lacka z Hostopeč pohoní, že Vilím Janauer tomu odpovídati nemá.

Hynek Bělík pohnal Tetoura z Tetova a na Malenovicích, že chodil s chrty po Zeleném čtvrtku atd. a Albrechta z Hustopeč z téže příčiny. Tito byli oba k pokutě 10 hř. odsouzeni. Svého sou-

[1] Půh. z. ol. XI. f. 123. Originál.
[2] D. z. ol. XVIII. f. 47. Opisy.

seda Haška z Vrchlabí na Kurovicích pohnal, že jezdil po minulém Zeleném čtvrtku s chrty. Na tento půhon není nálezu panského.[1]

★

Nový rybník tlumacký založen před r. 1521;

o tom svědčí následující půhon: „Václav Tetour z Tetova a na Malenovicích pohnal 8. listop. 1521 Hynka Bělíka z Kornic na Tlumačově z 2000 hř. gr., že mu svým rybníkem Novým, kterýž je mezi Tlumačovem a Otrokovicemi, podmokáním a vody z něho pouštěním velikou škodu na lesu a gruntech jeho otrokovských činí a toho mu nechce napraviti. Poručníka činí Vilíma z Kunštátu a svého bratra Jiříka Tetoura." Před soudem se však porovnali a byl poklid.[2]

★

Vězení za pohanění fojta.

„Přemek z Víckova a na Prusenovicích pohnal 5. května 1522 Hynka Bělíka z Kornic z 25 hř. gr., že trápí jeho člověka Štěpána z Prusenovic vězením rukojemstvím přes Přemkovo slušné a spravedlivé jemu poddávání. Poručníka činí svého bratra Vilíma z Víckova.

Páni na to nalezli: poněvadž Štěpán fojta tlumackého na dědině tu v Tlumačově zhaněl a z té příčiny ku právu obstaven byl, a Hynek Bělík, když týž Štěpán se stavěl, jej na ten způsob, aby s fojtem jeho se srovnal, aneb ku právu doložil, na rukojmí dáti chtěl, a on na takový způsob ručiti nechtěl a skrze to vězen byl, že Hynek Bělík tomu (půhonu) odpovídati nemá."

Přemek z Víckova a na Prusenovicích pohnal Hynka Bělíka z 50 hř. gr., že mu nechtěl k jeho potřebě před hajtmanem a pány postaviti lidí svých z Tlumačova Jana Bodnura a Jakše.[3]

Hynek Bělík pohnal 7. listopadu 1522 Mikuláše Doupovce z Doupova z 1000 hř. gr., že mu nechce dáti svědomí listovního pod svou pečetí před p. hajtmanem a pány k jeho potřebě, co slyšel mluviti od Přemka z Víckova o něm a o jeho předcích, dotýkaje vysoce na poctivosti. Poručníkem činil Burjana Světlovského z Vlčnova. — Dal mu svědomí.

★

[1] Půh. z. ol. XI. f. 189, 196, 205.
[2] Půh. z. ol. XI. f. 260.
[3] Půh. z. ol. XI. f. 308 a 337.

Kněz Jan, děkan a kapitola kostela olomouckého pohnali Hynka z Kornic a na Tlumačově z 20 zl. (1 zl. = 30 gr.), že je jim rukojmí za p. Vilíma Mládence z Miličína a na Šumvaldě za tu sumu 20 zl., kteráž měla dávno zaplacena býti, a on jako rukojmí jim tej sumy dáti a zaplatiti nedbá. Nález zní: poněvadž se p. Vilím Mládenec, zástupce Hynka Bělíka z Kornic, k dluhu zná, povinen jest tu sumu kněžím dáti.[1]

Hynek Bělík pohnal 6. listopadu 1523 Jetřicha z Prusenovic z 10 zl. (po 30 gr.), že svého člověka, Pavla Lovečku z Prusinovic, nechtěl k tomu držeti, aby mu tu sumu 10 zl. zaplatil, kterouž mu za ryby dlužen zůstal. Na to vynesen byl nález: poněvadž p. Hynek provodí, že mu Pavel Lovečkův, člověk Jetřichův, 10 zl. dlužen zůstal, povinen jest Jetřich toho Pavla k tomu míti, aby p. Hynkovi ten dluh zaplatil.[2]

Filip Ruprecht, měštěnín olomoucký, pohnal pana Hynka Bělíka z Kornic a na Tlumačově z 8 hř. a 28 gr. a 6 d., že nebožtík jeho bratr Smil z Kornic mu tu sumu za sukno dlužen zůstal, a on vzav statek po bratru, nedbá mu tej sumy dáti a zaplatiti. — Pan Hynek k soudu nestál; i propadl 5 kop gr. pro nestání k soudu, a Filip dal na něho ustané.[3]

O zběhlíka

žaluje Jindřich Kuna z Kunštátu 4. listopadu 1524 Hynka Bělíka z 50 hř. gr., že mu nechce vydati Martina Kohouta, kterýž, jsa služebníkem Jindřichovým, a nedoslouživ mu svého roku, od něho pryč ušel. Poklid.[4]

PRODEJ TLUMAČOVA A KUP VESELÍ.

Obé se stalo r. 1526, jestli ne již 1525, neboť 9. listopadu 1526 byl Hynek Bílík již na Veselí, o čemž svědčí následující dva půhony, v nichž je jmenován „na Veselí".

Ojíř z Fulštejna a na Odrách, komorník knížetství opavského, pohnal p. Hynka Bílika z Kornic a na Veselí z 30.000 zl. uher., že mu nechce k jeho potřebě před p. hejtmana a pány dáti svědomí listovního pod svou pečetí.

Kněz František, opat kláštera velehradského, pohnal Petra Zuňského ze Zuně zatkyní a zatykuje ho u p. Hynka Bílika z Kornic na Veselí.[5]

[1] Půh. z ol. XII. f. 6 a 11.
[2] Tamtéž f. 157.
[3] Půh. z ol. XII. f. 190.
[4] Tamtéž f. 254.
[5] Půh. z ol. XIII. f. 22 a 48.

26. dubna 1527 pohnal Jan starší ze Šternberka, jenž Tlumačov koupil a do desk ho vložený neměl, dva rukojmě: Burjana z Vlčnova a na Světlové a Václava Tetoura z Tetova a na Malenovicích, každého zvlášť „z 20.000 zl. uher., že jest mu rukojmí v listu správním za p. Hynka Bílíka z Kornic za tvrz a městečko Tlumačov s jejich příslušenstvím, s pustými vsemi Olšovcem a Hoščínkem a toho mi podle slibu svého do desk zemských vložiti nedbá." Burjanovi dán byl rok nemocný. Na Tetoura, jehož u soudu zastoupil sám Hynek Bílík, vydán tento nález: Mezi p. Janem ze Šternberka a p. Hynkem Bílíkem z Kornic, zástupcem Václava Tetoura, páni nalezli, poněvadž se p. Hynek podvolil městečko a tvrz Tlumačov s jejich příslušenstvím s pustými vsemi Olšovcem a Hoščínkem a toho mi podle slibu svého do desk zemských vložiti nedbá." Burjanovi dán byl rok nemocný. Na Tetoura, jehož u soudu zastoupil sám Hynek Bílík, vydán tento nález: Mezi p. Janem ze Šternberka a p. Hynkem Bílíkem z Kornic, zástupcem Václava Tetoura, páni nalezli, poněvadž se p. Hynek podvolil městečko a tvrz Tlumačov s jejich příslušenstvím a s pustými vsemi Olšovcem a Hoščinkem ve dcky zemské vložiti, povinen jest tomu dosti učiniti podle podvolení svého."[1]

O dva měsíce později, 25. června 1527 byl vklad učiněn těmito slovy: „Hynek Bílík z Kornic Janovi staršímu z Šternberka a erbom jeho své vlastní a dědičné zboží, totiž tvrz Tlumačov, městečko Tlumačov s dvorem i s kostelním podacím, s mlýnem, s štěpnicemi, s platy stálými i běžnými, s krčmami, s pustými vsemi Hoštínkem a Olšovcem, s jejich vším příslušenstvím, s rolí oranou i neoranou, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s doly, s lesy, s háji, s luhy, s chrastinami, s křovinami, s lovy, s hony, s čižbami (=chytání ptactva), s hranicemi, s lidmi platnými i neplatnými, s robotami i s užitky a požitky, i se všemi poplatky, s rybníky, s rybništěmi, s strúhami, s potoky tekutými i netekutými, s jezery i se vším plným právem, panstvím a příslušenstvím, jakož to zboží, ten dvůr a to všecko nahoře psané zboží a panství od starodávna ve svých mezech a hranicích ukazuje a každé zvlášť záleží a jsou vyměřena, nic tu sobě ani svým potomkům práva, panství ani kterého vlastnictví nepozůstavujíc ani zachovávajíc, tak jakž to sám držel, než to všecko ve dcky zemské vkládá a vpisuje ku pravému a dědičnému jmění a užívání."

Téhož dne vložen byl kup Veselí: Jan a Václav, bratří z Vojslavic, vložili do desk své vlastní zboží Hynkovi Bílíkovi z Kornic totiž: hrad a město Veselí s předměstím, s mýtem a kostelním podacím a vsi: Březí s vinohrady a s vinným desátkem, Zarazice s vinohrady, Spínek s dvorem, Znorov s kostelním podacím a s tvrzištěm, Písek s dvorem a vinohrady.

Nový majetník Tlumačova, p. Jan starší z Šternberka, nejvyšší

[1] Půh. z. ol. XIII. f. 66.

sudí markrabství mor., vložil téhož dne své manželce Margetě z Vlašimi 2.000 kop gr. českých na penězích bílých, které nad její věno vzal, do desk na tvrzi a městečku Tlumačově.[1]

O sv. Janě (24. června) dáno však p. Janovi naučení panské, aby tu sumu 2.000 kop gr., kterouž za díl statku paní Margety, manželky své, od p. Kryštofa z Boskovic vzal a jí deskami zemskými na Tlumačově, statku svém, zapsal, zase z desk vymazal, protože jest to statek zápisný, který se do desk nevkládá. A což by statku dědičného na díl paní Margety přišlo po otci Karlu z Vlašimě podle dílčích cedulí, aby tolik statku svého dědičného paní Margetě v desky zemské dědičně vložil. A což statku zápisného jejího bude, zač by ten její statek stál, tu sumu, aby paní Margetě listem s rukojměmi hodnými ujistil.[2]

★

Po dokonaném kupu Tlumačova vinil Jan starší z Šternberka Hynka Bílika z Kornic a na Veselí z nepoctivého jednání. Žaloval jej totiž u zemského práva 24. května 1527, že mu po dokonání trhu a po postoupení lidí tlumackých na jeho žádost půjčil správních register tlumackých,[3] na které mu Tlumačov prodal, a on mu těch register nevrátil tak, jak je od něho vzal, než v nich vymazoval a připisoval, jak se mu zdálo a to mu napraviti nedbá. Soud však na to vynesl nález, že se to dotýče poctivosti, a páni při tomto právě nesoudí toho, co se poctivosti dotýče.

Dále žaloval Jan st. z Šternberka, že Hynek Bílik při prodeji Tlumačova položil v registrech správních kostelní podací (t. j. patronátní právo kostelní) v jedné kopě grošů užitku, odcizil však od fary tlumacké jeden lán role kněžské a toho v registrech nezměnil a skrze to nemůže Jan z Šternberka na té faře kněze mívati a na tom jemu i lidem jeho schází a toho mu Hynek Bílik napraviti nedbá. Páni soudcové však nalezli, že p. Hynek tomu půhonu odpovídati nemá, poněvadž p. Jan neprovodí, že by p. Hynek byl ten lán role kněžské položil v registrech při kostelním podací.[4]

Jedná se tu o onen lán pole, o němž byla řeč již k r. 1131, který tehda patřil k kostelu přerovskému. Když potom na tom láně byl vystavěn kostel a vedle něho fara, patřil onen lán k faře tlumacké. Když pak Hoštínek i s tamnějším dvorem byl zpustošen, vystavěl tušim Oldřich III. z Kounic na onom láně nedaleko kostela dvůr a Sobek Bílik z Kornic vystavěl tam tvrz, v níž sídlil. Značnou část lánu zabrala tedy vrchnost, a Hynek, jeho syn, přidělil celý ten lán k svému dvoru, čili odcizil od fary lán role, jak Jan z Štern-

[1] D. z. ol. XXI. f. 2. a 3.

[2] Archiv zem., Kn. pamětí a naučení 47 f. 143.

[3] Správní registra byla kniha, v níž byly poznamenány stálé platy, které poddaní byli povinni dávati své vrchnosti.

[4] Půh. z. ol. XIII. f. 89. a 90.

berka žaluje. Ale výmluva páně Janova, že skrze to odcizení nemůže na té faře kněze mívati, byla planá. Vždyť se statkem koupil také tuto farskou roli, byla jeho majetkem, a chtěl-li býti spravedlivý, bylo jeho povinností, navrátiti roli zase faře anebo jinak zajistiti faráři slušnou výživu na svém statku a nebylo by ani jemu ani lidem tlumackým na tomto nic scházelo. Toho však neučinil, ale přinutil poddané, aby dávali svému duchovnímu desátek ze své polní úrody na výživu.

★

Toho roku 1527 byl tlumacký fojta Matěj, konšel (=radní) Pavel a člověk z obce Tomáš Slovák při tom, když byl Jan Podstatský z Prusinovic na místě svého otce Jetřicha Podstatského úředníky zemského práva menšího, Přemkem z Víckova, komornikem, Janem Lhotským ze Ptení, sudím, a Otmarem z Nepomuku, písařem, zveden na statek p. Jana star. z Šternberka, nejvyššího sudího, na městečko Tlumačov s jeho příslušenstvím pro 250 zl. uher.

Proč byl Podstatský zveden na Tlumačov? Již r. 1523, 6. listopadu, pohnal Jetřich z Prusinovic a z Podstátu Jana staršího z Šternberka a z Kvasic, že mu půjčil 20 hř. gr., které mu splatiti nechce. Na to dal Jan z Šternberka Jetřichovi do zástavy ves Skalku u Ježova a měl mu na' to udělati správní list do 4 neděl, ale neudělal; proto ho Jetřich 9. listop. 1526 zas pohnal, že mu podle smlouvy učiněné neudělal do 4 neděl správního listu na ves Skalku, ani udělati nechce. Soud nalezl, že p. Jan jest povinen ten list udělati a Jetřichovi v moc dáti. Jan z Šternberka pak ten list udělal a na posudku pánům soudcům předložil; ale Jetřich ho přijati nechtěl, že není správně napsán, a 8. listopadu 1527 žádal zvodu na Jana st. z Šternberka na 400 zl. uher. Proti tomu pověděl p. Šternberk, že list správní podle smlouvy a podle nálezu pánův na posudku položil a že tedy nálezu panskému dosti učinil, ale že Podstatský proto ho přijati nechce, že by rád Skalku ještě déle po sv. Jiří držel, ale to se nestane. Když bohdá sv. Jiří přijde, položí mu Šternberk sumu jeho podle smlouvy i podle listu zástavního a uváže se ve své zboží.

Přes tento odpor dal se přece Podstatský zvésti na zboží Šternberkovo na Tlumačov v úterý po sv. Kateřině (26. listopadu) 1527. Ale téhož dne pohnal ho Šternberk z 550 zl. uher., že se mu zvedl na jeho statek, městečko Tlumačov, práva k tomu nemaje. A na to páni nalezli: poněvadž pan Jan Jetřichovi na posudku list správní obyčejný podle nálezu pánů na ves Skalku položil a Jetřich ho přijati nechtěl a přesto se zvedl na městečko Tlumačov, na statek páně Janův, že jest se na zmatek zvedl. Zvod byl tedy neplatný.[1]

Ještě jiná jména tehdejších tlumackých usedlých poddaných: Jana Kozu,

[1] P. z. ol. XII. f. 175; XIII. f. 12, 119 a 188.

Jiříka Jurku a Jana Pavelkova syna, lidi z Tlumačova, měl Jan z Šternberka na žalobu Albrechta z Hustopeč a na Bystřici postaviti před p. hajtmanem a pány, aby mu právi byli, z čeho je viniti bude.

Hynek Bílík z Kornic a na Veselí žádá půhonem od Jana z Šternberka, aby mu k jeho potřebě k svědomí (aby svědčili) postavil před hejtmana a pány své lidi z Tlumačova, zejména těchto: Blažka a Lukáše, Matěje Tabarky a Staňka.

Jan st. z Šternberka a na Kvasicích pohnal 17. dubna r. 1528 Jetřicha z Prusinovic na Podštátě z 100 kop gr., že mu Mikuláše Kopala, člověka jeho z Tlumačova, přes jeho slušné podávání trápil a věznil a napraviti mu to nechce. Poklid.

Kněz Jan, opat kláštera Hradiště (u Olomouce) i s konventem svým pohnali Jana st. z Šternberka a na Kvasicích dvěma půhony: 1. z 200 hř. gr., že nechce Václava Můrky, člověka svého z Tlumačova, k tomu míti, aby jim jejich grunt v Tažalích hodným člověkem osadil. 2. z 200 hř. gr., že Zikmunda Zicha, člověka svého z Tlumačova, který jim zběhl z rychty v Lažčanech, kterého mu propustili, k tomu míti nechce, aby jim ten grunt v Lažčanech podle přiřčení svého hodným člověkem osadil.[1]

★

Tlumačov byl v držení pánů Bělíků z Kornic jen 32 let:

1. Sobek Bílík z Kornic . . . . od 1494—1499.
2. Kateřina z Kravař, vdova po něm jako poručnice od 1500—1508.
3. Hynek Bílík z Kornic, jejich syn . . . . . . od 1509—1526.

Poddanému lidu nevedlo se v oné době dobře; o tom svědčí ony časté panské žaloby o zběhlíky s gruntů. A protože veřejná bezpečnost nebyla valně opatřena, znepokojovali obyvatelstvo nejen domácí, ale i cizí lotři a násilníci, pěší i na koních, rajtaři, loupežní rytíři zakuklení v larvách, v kuklích. Vypalovali města, městečka a vesnice, vybíjeli domy, přepadali cestující, brali a ničili úrodu na polích. Proti nim vydali stavové moravští ustanovení, jak mají býti honěni, chytáni:

„Anno domini (= Léta Páně) 1510 zaznamenává se zřízení, které se stalo o rejtařích a zhoubcích zemských, kterak se k nim zachovati mají a při tom i jiné potřeby sepsány."

„Svolení panské. Nejprv aby voláno bylo v městech královských, panských i v městečkách, aby se každý proti nepřátelóm opatroval před jízdnými i pěšími a hospod ani žádných fedrunkuov (aby) nedávali ani činili, než jakžby kde které uzřeli anebo přezvěděli, neb se s nimi kde na cestách

[1] P. z. ol. XIII. f. 95 a 110. XIV. f. 72 a 36.

potkali, aby hned takové, mohli-li by s ně býti, vzali a pánům svým je přivedli, aneb kdežby jim najblíže páni přiseděli aneb města, tu aby je dali, aby se zvědělo jací to lidé jsou. A ten pán, anebo ti páni, komuž by je dali, aneb sami je sjímali, aby se jimi vazbou dobře ujistili až do dalšího rozeznání páně hajtmanova a pánuov. A když by je uhlédali takové lidi buďto v městech, v předměstích, v městečkách neb ve vsech aneb na poli, aby hned pokřiky činili, súsed od súseda, páni, rytířstvo, města, preláti i sedláci aby honili až na úpad. A kdož by toho neučinil, buď kteréhožkoli řádu, aby bylo saženo k němu i k hradu jeho. A jestliže by kdo svého služebníka kde poslal z pánuov, prelátuov, z rytířstva, z měst i kupci, aby jim (t. poslům) listy fedrovní dávali pod pečetí neb sekrety svými, že jest služebník jeho. A kterýž by toho neměl, ten aby vzat byl, jestli známý rytířský člověk, ten aby zavázán byl slibem, pakliby byl neznámý, ten aby vzat byl a vsazen (t. do vězení) tak jakož svrchu stojí. Než jestliže by poslové krále JMti s listy zavřenými jeli, těm se překážeti nemá. A kdyžby kdo přijel neznámý do města neb do předměstí neb městečka aneb do vsi, aby hned hospodář na pána, neb na úředníka, neb na rychtáře neb na starší své to vznesl, že jest takový neb takový přijeli, neb přišli, aby hned to opatřili a předzvěděli, co, kdo a odkud jest. A jestliže by kdo jel skrze město, předměstí, městečko neb ves aneb polem, aby se opověděl, že jest toho a toho pána. Pakli by se nejmenoval a listu neukázal, ten aby každý vzat byl a vsazen.

Také jestliže by kteří v larvách jeli, neb v těch potvorných kuklách, ti také honěni a bráni býti mají. A kdež by se přihodilo, že by se lidé kteříž-koli neb sedláci takových lidí dohonili a něco jim pobrali, to jejich kdož vezma, býti má to, což by těch rajtarů bylo, kromě toho, což by jim cizího odjato bylo. Taky v městech, městečkách aby se opatrovali a vozy kupecké s plachtami přehlédali, co jest v nich, prvé než do města neb městečka vjedou.

Hajtmané po krajích tito jsou:

1. V kraji olomúckém p. Albrecht Holešovský (z Šternberka) a p. Viktorin z Žerotína.
2. V kraji brněnském a druhém olomúckém od Slezska a od Čech p. Ladislav z Boskovic a p. Petr z Žerotína.
3. V kraji hradišťském p. Jan z Žerotína a p. Herman z Vojslavic.
4. V kraji znojemském p. Lichtenstajnar a p. Heralt.
5. V kraji jihlavském p. Meziříčský a páni Brtničtí.
6. V kraji kyjovském p. Krištof Kropáč a p. Proček Ždánský.

Tito hejtmanové mají toto opatrovati: najprv aby každý hejtman ve svém kraji péči měl, kdežby o jakých takových lotřích zvěděl, aby honiti rozkázal. A kdožby se koli takového podezřeného člověka neb sedláka doptati mohl, toho aby vzíti rozkázal. A k tomu, kdožby koho svého poslal k vyptání o takové lotry do měst, městeček neb vsí, kdež by takoví lotři své stanoviště měli, těm služebníkóm aby nebylo překáženo, než jim pomáháno.

Pakliby takoví rajtaři, kdyžby honěni byli aneb sice před tím sjeli na zámek, tvrz neb město i městečko, tu hned aby sousedé okolní tu věc opatřili a na pana hajtmana vznesli. A p. hajtman hned aby je obehnal s pomocí vší země a jich dobývali. A kdyžby koli koho jímal, jemu bral aneb škodu činil, neohradě své cti a nedada tři dni napřed věděti, jakož obyčej jest a se zejména nejmenoval, že ten má jmín a držán býti za zrádci a nešlechetného člověka."[1]

★

Hynek Bílík z Kornic a na Veselí byl od r. 1527 přísedícím zemského soudu olomouckého, sedával v soudních lavicích poslední z pánů jako nejmladší, za ním seděli vládykové. Když pak byl r. 1532 jmenován přísedícím p. Jan z Kounic a na Slavkově, postoupil p. Hynek na předposlední místo panské a r. 1544 postoupil ještě výš, když jmenován byl Jindřich Březnický z Náchoda přísedícím. Svědomitě a pilně zastával svůj úřad, jen r. 1536, 1546 a 1548 neúčastnil se sezení. Ještě r. 1551, v němž umřel, byl o sv. Janě Křtiteli přítomen.

O soudu svatojanském 1530 byli zvoleni ze stavu panského Kryštof z Boskovic, Vilém Kuna z Kunštátu a Hynek Bílík z Kornic na Veselí, kteříž se měli vypraviti za panovníkem třeba do Čech, aby urovnali spor mezi vyššími stavy a městy o odpovídání před větším soudem zemským, čemuž města odporovala.

Téhož roku, 12. února je podepsán p. Hynek na přípisu landfrydu za krále Ferdinanda I. O zemském soudu ve Znojmě 1535 je vyjmenován mezi pány, kteří při skládání zřízení zemského působili. 1545 Jan z Kunovic a Hynek Bílík z Kornic oznamovali králi Ferdinandovi, že ještě tři kněží nebyli u biskupa examinováni a že také farář u Matky Boží ve Znojmě učí podezřelým věcem o Tělu Páně. R. 1549 byli z nařízení krále Ferdinanda na sněmu zemském od stavů moravských zvoleni komisaři Václav z Ludanic, zemský hejtman, Půta z Ludanic a Hynek Bílík z Kornic na Veselí, aby srovnali větší při o hranice moravsko-uherské.[2]

Hynek Bílík vzal r. 1528 Vilíma Kunu z Kunštátu do spolku na zámek Veselí s jeho vším příslušenstvím a z toho statku poručil své sestře Johance z Kornic 500 zl., zlatý po 30 groších, a ta suma aby jí dána byla ve dvou letech po jeho smrti, jestliže by dříve nebyla ze statku jeho vydělena. Johanka z Kornic byla manželkou Burjana z Vlčnova.

Bohušovi ze Zvole vložil p. Hynek do desk dva tisíce kop grošů na svém zámku Veselí s jeho vším příslušenstvím tak, aby mu ta suma po smrti jeho ve dvou letech od držitelů statku jeho dána byla přede všemi jinými dluhy, kromě věna jeho ženy.

[1] Zem. arch. v Brně, Kn. pamětí a naučení 47 f. 40.
[2] Kameníček, Sněmy III. 152; I. 345, 182; III. 326 a II. 405.

Po smrti své manželky Markety z Drahotouš oženil se p. Hynek s Ludmilou z Potenštejna a vložil jí r. 1532 na vsech Znorovách a Písku 500 kop gr. věna a 250 kop. gr. nadvěna.

Pro případ své smrti učinil p. Hynek mocné otcovské poručníky svého statku a svých dětí svou manželku Ludmilu z Potenštejna až do jejího proměnění stavu vdovského, Vilíma Kunu z Kunštátu, Adama z Lomnice, Burjana z Vlčnova a Václava Tetoura z Tetova. Kdyby jeho děti zemřely, má dostati jeho manželka Ludmila 1000 kop grošů, jeho strýcové Jan, Lukáš, Franc Bílíkové mají dostati každý 500 kop gr. a ostatek spadniž na svrchupsané poručníky. Do desk bylo to vloženo v sobotu po sv. Janě (t. j. 25. června) 1541.[1]

Burjan z Vlčnova odkázal ve svém poručenství ze dne 13. listopadu 1549 všecek statek svůj, zámek Nový Světlov se vším příslušenstvím a všecek statek svůj pozemský, dědičný i zástavní, na svrchcích i hotových penězích a klenotech panu Hynkovi Bílíkovi z Kornic a na Veselí, švagru svému milému, aby se hned po smrti jeho v ten statek uvázal, jej držel a s ním činil jak se svým vlastním a dědičným zbožím. Dcerám svým, Kateřině a Mandaleně a Fridrichovi Šelndorfovi, synu Alininu, vnuku svému, poroučí vyplatiti do roka po své smrti ze statku toho po 300 kopách gr.

Od Zikmunda Kuny z Kunštátu nabyl Hynek Bílík ves Šanov a pustou ves Hrozinkov.

Hynkova Bělíkova dcera Kateřina z Kornic byla manželka Jana z Kunovic, jenž jí r. 1551 vložil 500 kop gr. věna a 750 kop gr. nadvěna na vsech Lhotě Veselské a na Tasově.

Roku 1552 byl Hynek Bílík z Kornic již mrtev. Po něm zůstali: již jmenovaná dcera Kateřina a čtyři synové: Smil Bílík, Jan, Sobek a Václav, bratří nedílní.

Tito bratří vložili své dědictví, které jejich otec nabyl od Burjana z Vlčnova, téhož dceři Kateřině z Vlčnova, manželce Adama z Lomnice a na Brumově r. 1552; k statku tomu příslušely: zámek Nový Světlov, městečko Bojkovice, ves Zahořice, ves Nezdenice, ves Komna, Bzové, Krhov, Pitín, Šanov, Přečkovice, Kladna, Žilín, Petrůvka, Kozlovice, Řetechov, Provodov, Lidkovice, Luhačovice, ves pustá Hrozinkov a ves Hoštětín.

Její sestře Mandaleně z Vlčnova vložili bratří Bílíkové ves Bánov a Bystřičku.[2] Její manžel byl Burjan Tetour z Tetova a z Malenovic.

V těchto zápisech schází v deskách zem. čárka mezi jmény „Jan" a „Sobek". Napsáno tam: „Smil Bílík z Kornic i na místě Jana Sobka a Václava bratří svých mladších a nedílných". Podle toho byli by jen tři bratří.[3]

[1] D. z. ol. XXII. f. 2 a 4; XXIII. r. 1532; XXV. f. 61.
[2] D. z. ol. XXV. f. 249, 220, 245, 251 a 254.
[3] Tak má i Wolný, Topogr. Mähr. IV. 462.

Že Jan Sobek nebyla jedna osoba, o tom svědčí následující půhon, kde žalobce každému z bratří zvlášť dal titul pán (p.).

„Jan Ořechovský z Houbic pohoním pana Smila Bílíka z Kornic a na Veselí i na místě bratří jeho mladších nedílných, p. Jana, p. Sobka a p. Václava z 2500 zl., že nebožčík Bur Jan Světlovský z Vlčnova, ležíc na smrtelné posteli rozkázal p. Hynkovi Bílíkovi z Kornic, otci nadepsaných pánů bratří, ze statku Světlovského vydati mně po jeho smrti ze sumy 15.000 zl. oddílu mého 2.500 zl., a nebožčík p. Hynek Bílík z Kornic, otec nadepsaných pánů bratří z Kornic, přijavše tu vuoli nebožčíka Bur Jana Světlovského z Vlčnova k sobě, toho jest nevykonal a v tom čase umřel, a oni držíce zámek Nový Světlov s jeho příslušenstvím, mně tomu dosti učiniti... nechtí."[1]

Půhon byl podán v pátek před sv. Jiřím (22. dubna) 1552. Než přišlo k soudnímu jednání, umřel p. Jan Bílík, jeden z bratří pohnaných, a proto jednání soudní odpadlo, k půhonu jen připsáno: „Umřel pan Jan."

Druhý bratr Sobek umřel před r. 1560 a nejstarší Smil, jenž byl od r. 1560 přísedícím zem. soudu olomouckého a o sv. Janě 1563 ještě v sezení byl, byl 1564 již mrtev. Jeho manželka Elška z Žerotína umřela 1562.

Nejmladší bratr Václav Bílík žil ještě r. 1579. Byl t. r. svědkem na smlouvě Anny z Nevědomí s Jindřichem z Kunovic, učiněné v Brodě Uher., kteráž byla r. 1581 do zem. desk vložena.[2] Brzo potom umřel, neboť o živém není již zmínky. Umřel svobodný; s ním vymřela jedna větev pánů Bílíků z Kornic. Svůj statek veselský odkázal svému bratranci Burjanovi Tetourovi z Malenovic a na Novém Světlově. Toho pohnali v pátek před sv. Matoušem (20. září) Karel starší a Bernart z Žerotína a na Štar. Jičíně a Meziříčí, bratří nebožky paní Elšky z Žerotína, manželky nebožtíka Smila Bílíka z Kornic, že jsa držitelem statku veselského po nebožtíku Václavovi Bílíkovi, vlastním bratru p. Smila, nechce dáti a odvésti: 1. sumy 750 zl., které nebožtík p. Smil Bílík po jejich sestře Elšce, manželce své, přijal, kterážto suma v tom statku veselském pozůstává; 2. že přijal p. Smil po pí Elšce dva řetězy za 100 a 200 zl.; že přijal tři pásy stříbrné, dva pozlatité a jeden nepozlatitý za 150 zl.; 4. že přijal diamanty, smaragdy a safíry větší než tolar, za 150 zl.; 5. že vzal 6 lotů (=105 gramů) perel velkých za 200 zl.; 6. že přijal větší než půlloketní truhlici plnou stříbra všelijakého pozlaceného i nepozlaceného, polámaného.[3]

Pěkná to byla výbava paní Elšky, které se tu domáhají její bratří, ale marně, neboť než přišlo k soudnímu jednání, zemřel Burian Tetour, a bylo po soudu.

[1] Půh. z. ol. 21. f. 222.
[2] D. z. ol. XXIX. f. 125.
[3] Půh. z. ol. 30. f. 525.

RODOKMEN PÁNŮ BĚLÍKŮ Z KORNIC

Jan (Hanuš) Bělík
1411—1428
na Bohumíně

Jindřich Bělík
1433—1443

Margeta z Kornic
1. m. Jan Dětoch z Šonvaldu
2. m. Jan Hrot

Bratří Jan Bělík, Sobek Bělík, Matěj Bělík
Všichni r. 1434 na Třebovicí, Porubě a půl Svinovu

Sobek Bělík: 1435—37 na Bohumíně a na Olze

Matěj Bělík: 1435 na Olze, 1464 na Bohumíně

Kateřina z Kornic
m. Mikuláš z Bítova
a na Šaumburku

Jan Bělík
1464—1492
hejtman Hor. Slezska
pán na Hlivici a Hlučíně

Anna z Kornic
1451—1464
m. Štěpán Střela
z Chechle

Sobek Bělík
1483—1486 na Bohumíně
1494—1499 na Tlumačově
m. Kateřina z Kravař

Mandalena z Kornic
1484—1498
m. Hanuš z Bítova

Václav Bělík
1483—1492
1501—1526 hejtman
v Namyslově na Vratislavsku

Hynek
1499—1551
1. m. Margeta z Drahotůš
2. m. Ludmila z Potenštejna
do 1526 na Tlumačově

Smil
† 1515

Johanka
m. Burjan
z Vlčnova

Václav z Bítova
1498

Jan, Lukáš a Franc

Smil Bělík
1552—1564
m. Eliška z Žerotína
na Veselí

Jan
† 1553

Sobek
† 1559

Václav
† 1580

a Kateřina z Kornic
m. Jan z Kunovic
1551

KVASICE

Jiřík Kužel a jeho bratrovec Arnošt.

V deskách zemských je tento zápis: „Léta Páně 1473 (27. června) zvoleni na sněmě brněnském 4 ředitelé markrabství mor., aby před nimi spolkové se dáli, totiž: p. Ctibor z Cimburka a z Tovačova, hejtman markr. morav. a kancléř království českého; pan Jindřich z Lipého, nejvyšší maršálek království českého; p. Jan z Pernštejna, nejv. komorník soudu a práva brněnského a p. Jindřich z Boskovic a na Jičíně; a za těchto pánů vložil do desk Jiří Kužel z Žeravic Kunce z Šternberka, manželce své vlastní, 50 hř. platu v 500 hřivnách na vsi Nětčicích ku pravému jejímu věnu. Pakliby se na tej vsi co platu k tomu věnu nedostalo, aby bylo na zboží kvasickém shledáno a odhádáno. Příjemce toho věna byl pán Albrecht starší z Šternberka, bratr její vlastní."

„Arnošt Kužel z Žeravic a z Kvasic, strýc jeho vlastní, odpor tomu vkladu činil, a že k tomu ke všemu zboží kvasickému tak dobré právo má, jako on, vedle rozkázání a rozpoznání nebožtíka děda, pana Jana Kužele starého." Také „Arnošt Kužel z Žeravic a z Kvasic odpor činí proti tomu: jakož nebožtík Javor ve dcky vložil Jiříkovi Kuželovi ves Trávník se vším jejím příslušenstvím, ježto jměla vložena bejti otcimému nebožtíku Dobešovi, za to vzav osm set (800) zlatých, ty u sebe má a mně toho ve dcky vložiti nechce a sobě vymázati vedle rozkázání a rozspůsobení nebožtíka děda pana Jana Kužele starého"[1]

Tento zápis je důkazem, že Arnošt Kužel, syn Dobešův, r. 1473 dospěl k letům a stal se svéprávným a že se právem nedílnosti stal spolumajetníkem zboží kvasického, bez jehož svolení neměl strýc Jiřík práva vkládati věna na zboží kvasické. Zboží trávnické však ke kvasickému nepříslušelo. Koupil je nebožtík Dobeš a svými penězi je zaplatil, bylo tedy jeho vlastní zboží. Jiřík si je však do desk vložil na své jméno. Dobeš proti tomu učinil odpor, ale umřel brzy potom a Trávník zůstal v deskách vložen na Jiříka. Proto Arnošt vložil odpor proti tomu zápisu.

Teprv 2. srpna 1475 stal se panský nález, aby Jiřík Kužel svému bratrovcovi Arnoštovi vsi Trávníku postoupil, což otec jeho držel a což k tomu přísluší, a mají-li co více mezi sebou a čeho budou před pány žádati, že jim spravedlivé učiněno bude.[2]

Měli toho mnoho mezi sebou, o čem se dohodnouti nemohli a proto pány o naučení žádali. Toho se jim dostalo 28. listopadu 1475: Mezi Jiříkem Kuželem a Dobešovým synem Arnoštem, bratrovcem jeho, páni poručenství Dobešovo schválili a že se jim jak Jiřík tak sirotek spra-

[1] D. z. ol. XII. f. 23 a 24. Opisy.
[2] P. z. V. p. 3, č. 9.

vovati mají a jemu dosti učiniti, jakož se synové (Jiřík, Dobeš a Václav) svému otci (Janovi) listem s pečetmi zavázali. Také ten list na papíře, kterýž oni tři bratří s povolením otce svého mezi sebou udělali, páni toho pochválili, a protož má Jiřík sirotku tomu všeho toho postoupiti, což otec jeho držel, jestli ještě čeho nepostoupil. A což se svrchkuov dotýče, pozóstalých po Dobešovi, z těch ze všech, na čemžkoli jsou i z poplatkův, z peněz hotových i jiného, má na prvním panském sjezdu Jiřík Kužel před p. hajtmanem podle obyčeje a řádu země spravedlivý počet sirotku udělati a což na počtu zóstane, zaplatiti. Což se pak dotýče pozóstalých svrchkuov po bratru Václavovi, o tom také na témž sjezdu má se jim konec státi, jakž provedou, jaké nebožtík Václav zůstavil a kterak o nich poručil.[1]

Roku 1480 kladl Jiřík před úřadem počet z poručnictví Arnoštova. Výsledek zapsán 29. září takto: Co se Kuželův dotýče, páni, přeslyševše ty pány, kteříž jsú na počtu seděli, k tomu i počet sami přijemše, přičinivše k tomu také ty peníze, kteréž Kužel starší (Jiřík) na mladšího (Arnošta) kladl, co na válku naložil a těch 17 hřiven na drobných penězích, kteréž od summy 50 hř. zóstaly po té třetině, kteráž na mladého Kužele ze sta hřiven prosouzených přišla, to všecko páni summovavše nemohli více najíti, by Kužel starší mladšímu na tom počtu povinován byl, než 202 zl., také všecky svrchky, kteréž po otci mladého Kužele pobral a k nim se zná má zase Arnoštovi vrátiti, pakli co z nich utratil, má jemu penězi podle spravedlnosti zaplatiti, a k čemu se nezná, k své dobré víře vzíti, že jich nevzal. A co se Trávníka dotýče, to stůj při nálezu panském, a Arnošt všecky potřeby své k tomu měj do Brna i dílčí list a starý Kužel také.

A co se dotýče oněch 600 zl., o kteréž paní Machna, Arnoštova matka, pohnala Jiříka Kužele a tento zase Arnošta, poněvadž to Jiřík počtem spravil a počet dostatečný sirotku Arnoštovi učinil a jemu statku jeho postoupil, má paní Machna o to hleděti k sirotku a Jiříkovi list jeho vrátiti.[2]

Ačkoliv počty Jiříkem kladené páni schválili, nebyl s nimi Arnošt spokojen a podal na svého strýce Jiříka 2. prosince 1480 devět žalob: 1. že strýc Jiřík vybral z jeho dědin odmrtné peníze, které na Arnošta přijíti měly, a vrátiti mu je nechce; 2. z 80 kop gr. úroků, že mu strýc měl podle rozkázání nebožtíka starého otce Jana vydávati každý rok 5 kop gr., a on mu to zadržel již od 16 let, ježto mu nevydává; 3. že vzal od jeho otce Dobeše 800 zl. za Trávník a těmi se měli poděliti všichni tři bratří Jiřík, Dobeš a Václav, ale strýc Jiřík nedal jeho otci ani jemu žádného dílu; 4. z 200 hřiven, že se po jeho otci uvázal v tvrz Trávník a ve všecko vrchní hospodářství, 5 rybníků nasazených rybami, jízdné koně, zbroji pobral, tharasnici, hákovnici a jinou zbroji a tvrz mu

[1] Půh. z. V. p. 18 č. 99.
[2] Půh. z. V. p. 53, č. 283.

zbořil; 5. z 350 hř. gr., že měl jeho otci vydati správní list na Trávník a dobrou vůli naň od sebe otci jeho a jemu učiniti a toho nedodržel; 6. z 1100 zl., že sobě do desk vložil Trávník, vlastní ves Arnoštovu, kdežto jeho otec ji za své peníze koupil a svými penězi zaplatil; 7. z 1600 zl., že vzal po smrti jeho otce od kněze opata 1400 zl. a od nebožtíka p. Mikuláše z Ojnic 200 zl.; 8. ze 40 a půl hřivny, že mu z jeho dědin vybral sirotčí peníze a skrze to mu dědiny opustly; 9. z 10 hř., že po smrti jeho otce vzal ze vsi Nedachlebic 7 kop gr. za víno. Poručnicí posledního půhonu učinil svou matku Machnu z Mohelna, kdežto poručníkem osmi půhonů byl p. Ctibor z Cimburka a z Tovačova.[1]

Nález panský máme jen na půhon 6. ze dne 6. ledna 1481:

Mezi Arnoštem Kuželem z Žeravic a z Kvasic a Jiříkem Kuželem z Žeravic a z Kvasic páni nalezli: což se dotýče vsi Trávníka, poněvadž děd a otec jejich tak mezi nimi rozpůsobil, že má Dobeš, bratr Jiříkův a otec Arnoštův, při Trávníku ostati, má se jeho rozpůsobu dosti státi. Jakož Trávník vložen je Jiříkovi do desk zemských a odpor se tomu stal od Dobeše, Arnoštova otce, má to Jiřík sobě vymazati a Arnoštovi vložiti a jeho erbóm, a to má vedle obyčeje země spravovati.[2]

Tohoto rozkazu pánů uposlechl konečně Jiřík Kužel a vložil o sv. Janě (24. června) 1481 Arnoštovi Kuželovi a jeho erbóm do desk ves Trávník s pustým tvrzištěm, s dvorem o jednom popluží, s robotami, s krčmou vařecí (pivo) s lidmi platnými i neplatnými, s rolí, s činžemi, se všemi užitky a poplatky, s chrastinami, s lesy, s luhy, s rybníkem, s řekami, s jezery a lukami, pastvinami, s hranicemi, s mezemi a s jiným příslušenstvím, což k tomu trávnickému zboží od starodávna přísluší, nic sobě ani svým erbuom práva, panství, ani kterého vlastenství nepozůstavuje nálezem panským ku pravému dědictví.

Téhož dne vložil Jiřík Kužel do desk, že přijal na pravý spolek Jiříka z Mistřic na ves Příluk a tvrz se vším příslušenstvím. Za to zase Jiřík z Mistřic vložil Jiříkovi Kuželovi a jeho erbóm ve vsi Mistřicích s dvorem tři lány a tři podsedky, s robotami, s lukami a se vším příslušenstvím, a v Javorníčku 5 lánův a v Kudlovicích osm lánův, též se svými lidmi s rolí oranou i neoranou, s poplatky a požitky a které jsou spravedlivé roboty na těch lidech, které sám držel dědičně, nic tu sobě ani svým erbóm nepozůstavuje.

Téhož roku Jiřík z Ojnic vložil v desky k věnnému právu, tak jakož sám to měl po svém otci, 4 hřivny platu v Klobúčkách ve 40 hřivnách gr. Jiříkovi Kuželovi z Žeravic k jmění a držení.[3]

Jiřík Kužel koupil také ves Skržice u Zdounek od Mikuláše

[1] Půh. z. VI. p. 48 a 49, č. 278—286.
[2] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 18. Orig.
[3] D. z. ol. XII. f. 77, 92 a 65.

Kropáče z Nevědomí. Aby mu ta ves byla vložena do desk, toho se nemohl domoci. 2. pros. 1480 žaluje na Jana Bořitu z Bystřice, že mu slíbil za správu za ves Skržice za Mikuláše Kropáče a nechce mu toho spraviti. 6. prosince 1481 žaluje na druhého rukojmí Jana Kropáče z Nevědomí, že mu ani listu správního obnoviti ani vsi Skržic v desky vložiti nechce, jsa mu rukojmí za bratra svého. A ještě 17. května 1482 pohnal téhož Jana Kropáče, že mu ani listu obnoviti ani v desky vložiti vsi Skržic nechce, jsa mu rukojmí za bratra svého.[1]

ŽALOBY O ŠKODY.

Machna z Mohelna pohnala 15. prosince 1480 svého švakra Jiříka Kužele ze 40 hř., že jí vzal padesatery a čtvery včely a koní dělných dvanáctero a šafrán jí vykopal bez její vůle. A že jí její vlastní peníze 800 zl., kteréž měl na Zdounkách, vypověděl bez její vůle a úrok vybral a jí ho nechce dáti.

Jiřík Kužel žaluje 15. listopadu 1480 na Jana Suchého Čerta z Kunštátu: 1. z 15 hř., že v landfrydu pobral jeho lidem svíně a šaty práva k tomu nemaje; 2. že svedl vodu ze starodávného toku a uvedl ji na Jiříkovo dědictví k jeho škodě; 3. že mu v landfrydu učinil moc, zjímal jeho lidi na jeho dědictví, věznil je, hrdloval (= mučil, trápil) a šacoval pro zloděje člověka svého; 4. že mu v landfrydu pobral jeho lidem krávy a těch požil.[2]

Na žaloby paní Machny není žádných nálezů. Na první půhon Jiříkův vydán nález: poněvadž Kužel pohoní z 15 hř. a ničím té škody neprovodí, nemá Jan z Kunštátu odpovídati. Na druhý a IV. půhon stal se „Poklid". Na třetí vynesen nález takový: poněvadž Jan Boček z Kunštátu doma nebyl, když byli Jiříkovi lidé zjímáni a přijev domů hned z rozkázání p. zem. hejtmana ty lidi na rukojmí vydal, že pan Jan tím vinen není, ale má svého úředníka před p. zem. hejtmanem a před některými pány postaviti, poněvadž proti rozkázání páně hejtmanovu z toho člověka pět kop gr. vzal a také na rukojmí nevydal, aby před p. hejtmanem a pány stál a več to pan hejtman a oni páni obrátí, při tom aby zůstalo.[3]

Jiřík žaluje na Štěpána z Popelova z Napajedel z 20 hř., že mu v landfrydu zjímal a pobral jeho lidi a jejich statky, je hrdloval a vězel k svévoli a co s nimi pobral, toho požil. Na tento půhon není nálezu.

Druhým půhonem žaluje téhož Štěpána z 30 hř., že zloděje, kterýž jeho lidem pobral v landfrydu, nepostavil před p. hejtmanem a před pány a

[1] Půh. z. VI. p. 50, č. 291, p. 175, č. 1024, p. 200, č. 1147.
[2] Půh. z. VI. p. 71, č. 425 a 426; p. 11, č. 63—66.
[3] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 16.

neučinil podle rozkázání páně hejtmanova.[1] Na to vynesen nález: poněvadž toho dostatečně neukazuje, že by toho zloděje u Štěpána zastal, a Štěpán se zná, že druhého usedlého pod sebou má a bude-li Jiřík žádati od něho, že chce spravedlivě učiniti.[2]

SOUD O VRAHOVICE A ZVOD NA NĚ.

1481, 11. května, Jiřík Kužel pohnal p. Jana Heralta z Kunštátu z 3000 zl. uher. na zlatě, že mu mocí drží proti rozkázání krále JMti zboží a dědictví jeho ve Vrahovicích a v Držovicích a v Trpenkách, ježto Jiří má na ně lepší právo než p. Jan.[3] 29. října 1481 v Brně páni nalezli mezi Jiříkem Kuželem a p. Janem Heraltem z Kunštátu: poněvadž Kužel úředníky zemskými provodí, že za zápis do desk peníze dal, a že zápis obmeškán byl písaři, že zápis nevepsali do desk a v tom zle učinili, proto páni nalézají, když o svíčkách (t. j. o 3 králích) budou desky otevřeny, hned ten den aby páni soudu nevzdávali, než se o to konečný nález stane a to i tehda, že by v tom čase Jiříka Kužele Pán Bůh neuchoval, proto páni desky slyšíce chtí souditi, jakoby Kužel živ byl.[4] 8. ledna 1482 vynesen pak tento nález: poněvadž Kužel dostatečným spolkem z desk provodí a smlouvy Jich Msti králů a zemí obecné zjevně svědčí, aby zboží se zámkem, mečem nedobytá, každému, kdož k nim právo má, navracena byla, a ty vsi k žádnému zámku nepříslušely, proto mají býti Kuželovi podle jeho spolku postoupeny a Kužel k nim právo má.[5]

23. května 1482 byl pak Jiřík Kužel zveden na tři vsi u Prostějova. Nebyl však pro vysoké stáří aneb pro nemoc zvodu osobně přítomen. Na místě něho zvedeni byli jeho dva zástupci, panoše Jiřík z Vlčnova a ze Spitinova a Ctibor z Vežek, na vsi Vrahovice, Držovice a Smržice i na to na všecko, což tu v těch třech vsech p. Jan Heralt z Kunštátu má a k čemužkolvěk tu právo má a to v sumě 3.000 zl. uher., jakož týž Jiřík Kužel v půhonu ten základ položil a panským přísudkem podle půhonu svého na p. Heroltovi obdržel; a ten zvod nahoře řečený Jiřík z Vlčnova a Ctibor z Vežek na místě Jiříka Kužele přijali. A při tom byl fojt Rozhrna z Vrahovic, fojt Janda z Držovic a fojt Martin ze Smržic a jiných konšel a obecných lidí z těch vsí.[6]

[1] P. z. ol. VI. p. 11 č. 67 a 68.
[2] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 7.
[3] P. z. ol. VI. p. 103, č. 609.
[4] Z. A. Půh. VI. f. 40.
[5] Tamt. f. 51.
[6] Půh. z. ol. VI. p. 157.

KUDLOVICE A SUŠICE.

Známo nám již, že Jiřík Kužel byl r. 1460 na zboží k hradu Buchlovu příslušné, ves Sušice a Kudlovice, zveden, a že mu bylo na nich odhádáno 26 kop gr. ročního platu, které zemským právem nabyl na Jiříkovi Buchlovském z Mošnova. Když pak se stal asi 1479 Jan Heralt z Kunštátu zástavním pánem hradu Buchlova, zabral Sušice a Kudlovice jako k hradu příslušné. Jiřík Kužel chtěl proto Jana Heralta žalovati, neměl však to zboží v deskách zapsané a proto žádal nejvyššího komorníka, aby mu ty vsi do desk vložil. Tento však to učiniti nemohl, protože zboží zástavní nebo zápisné do desk zem. se nevkládalo. Jiřík Kužel ho ale přece 11. května roku 1481 pohnal: „Jiřík Kužel pohoní Václava z Boskovic, nejvyššího komorníka cudy olomoucké, z 300 kop gr. a z 10 kop gr., že mu nechce svým úřadem v desky vložiti k věnnému právu jeho práva na buchlovské zboží, kteréhož Jiřík ustál a obdržel na Jiříka z Mošnova, i úředníkům zaplatil úplně a skrze to velké škody vzal a bere. Poručníka činí Arnošta Kužele, svého bratrovce.[1]

Na to vynesen tento nález: „poněvadž Kužel má zvod i odhad na zástavě buchlovské v registrech zemských zapsáno, že není povinen p. komorník toho v desky klásti."[2]

Potom 6. prosince roku 1481 Jiřík Kužel pohnal Jana Heralta z Kunštátu z 250 hř. gr., že mu drží vsi a lidi jeho, Sušice a půl Kudlovic, na kteréž byl právem zveden a odhádán. Poručníka činí Arnošta z Žeravic, bratrovce svého. Tento půhon byl marný, neboť na Buchlově byl nový zástavní pán Jiřík Hrabiše z Postupic. Toho pohnal Arnošt Kužel z Žeravic 31. května r. 1482 z 300 kop a z 10 kop gr. stříbr., že má zvod i odhad na buchlovském zboží, na Sušicích a Kudlovicích, kteréž obdržel na Jiřiku Mošnovském, i úředníkům platiti musel a on Hrabiše to drží, kdežto Arnošt k tomu právo má, a postoupiti mu toho nechce. Chce to zvodem i odhadem pokázati. Poručníka učinil Jiříka Kužele, strýce svého. Ani na tento půhon není nálezu, protože po 31. květně r. 1482 práva stála až do r. 1490, 7. května. Toho roku byl pánem na Buchlově Ctibor z Cimburka a z Tovačova, hejtman markr. mor. Toho Arnošt Kužel 25. května r. 1492 pohnal z 150 kop gr. a z 10 kop gr., že drží vsi jeho Sušice a půl Kudlovic, na kteréž byl jeho nebožtík strýc Jiřík Kužel zveden i odhádán, ježto Arnošt k tomu lepší právo má, nežli on. Chce to knihami póhonnými pokázati; poručníka učinil Jana Bočka z Kunštátu.[3]

Na to vynesli páni 17. května tento nález: „Mezi Arnoštem Kuželem z Žeravic a p. Ctiborem z Cimburka páni nalezli: po-

[1] Půh. z. ol. VI. p. 103 č. 611.
[2] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 28.
[3] Půh. z. VI. p. 176, č. 1031 a p. 212, č. 1269; a p. 285, č. 1722.

něvadž Jiřík Kužel maje zvod i odhad a po odhadu a zvodu práva i póhonové šli a on sobě v těch časích ostatku práva nedovedl, že tomu p. Ctibor odpovídati nemá.[1] Jiřík Kužel nabyv na oné vsi zvod a odhad, první a druhý stupeň úřední exekuce, zapomněl na třetí stupeň, přidědění, po němž teprv se stává pánem zboží odhadnutého.

Jiřík Kužel je naposled jako živý jmenován 31. května r. 1482, když ho paní Johanka z Kravař, manželka Jana Heralta z Kunštátu pohnala z 4000 zl. uher., že se zvedl na její dědinu, ves Smržice, práva k ní nemaje.[2]

Umřel ještě téhož roku, nezanechav mimo manželku Kunku ze Šternberka žádných vlastních potomků. Dědicem všeho jeho zboží stal se právem nedílnosti jeho bratrovec

ARNOŠT KUŽEL Z ŽERAVIC.

Není známo, jaké poručenství Jiřík učinil, proto nelze pověděti, jakým právem se uvázal p. Albrecht starší z Šternberka, z Holešova a z Lukova, bratr vdovy paní Kunky, v zámek kvasický a tam se svou sestrou hospodařil na škodu Arnoštovu. Pobral hotové peníze i nadbyt čili svršky (movité jmění). Arnošt si na něho stěžoval u zem. hejtmana Ctibora z Cimburka, a tento s jinými ještě pány, kteří byli u něho v Tovačově, prohlížejíce mýtní spravedlnosti, vynesl tento nález 23. května r. 1483: „Mezi Arnoštem Kuželem z Žeravic a p. Albrechtem starším z Šternberka páni nalezli: což jest p. Albrecht vzal a dluhu z toho zaplatil a to se dokáže, že toho navráceti Arnoštovi povinen není, než nezaplatil-li čeho, a suma mimo to, která při něm zůstala, z kteréž jej Arnošt vinil, tu jest pan Albrecht povinen Arnoštovi zase vrátiti a Arnošt jest povinen všech dluhův spravedlivých podle poručenství plátce býti."

„Mezi týmž Arnoštem Kuželem a paní Kunkou z Šternberka páni nalezli: poněvadž smlouva páně hejtmanova (Ctibora z Cimburka) a páně Vilémova (z Pernštejna, nejvyššího komorníka cudy brněnské) ukazuje, byla-li by oč různice mezi nimi, což se svrchkův dotýče, že to má býti podle jejich zdání napraveno, páni to při tom zůstavují."[3]

Když po smrti krále Matyáše († 4. dubna 1490) z ustanovení a z vůle vší země zase se od pátku po nalezení sv. kříže (7. května) mohly podávati půhony k soudu zemskému, podal Arnošt 21. května čtyři půhony na svou tetku Kunku z Šternberka: 1. z 35 hř., že se mu uvázala v purkrechtní (= činžovní) peníze v Něčicích, které ještě za života Jiříka Kužele, strýce jeho, spadly na Arnošta, a ona po smrti muže svého

[1] Z. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 79.
[2] Půh. z. VI. p. 215. č. 1289.
[3] Půh. z. p. 75 a 76, č. 361 a 362.

sama se uvázavši ve věno, ty peníze pobrala a béře; 2. ze 400 zl. uher., že nebožtík jeho strýc Jiřík Kužel vzal po jeho nebožtíku strýci Václavovi perly, prsteny a jiné klenoty a ona to po Jiříkově Kuželově smrti pobrala, ježto Arnošt k tomu lepší právo má nežli ona; 3. z 1200 zl. uh., že jí dal a vyplatil její věno, které měla po nebožtíku Jiříkovi Kuželovi, strýci jeho, a ona té vsi Něčic, na níž to věno měla, z desk mu vymazati nechce: — 4. z 20 hř. gr., že mu pobrala ze zámku po nebožtíku jeho strýci Jiříkovi Kuželovi kalich, ornát, svátost[1] a peníze lúčné. O tyto všecky půhony přestáno na p. Albrechta z Holešova a slíbili Arnošt Kužel i pí Kunka, že na J. M, dosti míti chtí. A p. Albrecht jich porovnal a byl „Poklid".

Pan Albrecht starší z Šternberka pohnal však také Arnošta z 300 zl. uher., že skrze hejtmana zem. Ctibora z Cimburka a (Viléma) Pernštejnského učinil s ním smlouvu, že mu měl zámku kvasického postoupiti se vším příslušenstvím a neučinil toho, než v tom mu pobral a svezl z zámku, což se mu zdálo, protiv oné smlouvě.

Arnošt Kužel z Kvasic pohnal Jana Kropáče z Nevědomí, že užíval jeho dědictví, vsi Klobouček, a rybník na jeho pozemku učinil, nemaje k tomu práva.

Beneše Pražmu z Bílkova pohnal Arnošt ze 100 hř. gr., že mu drží jeho ves Příluk s příslušenstvím, ježto on lepší právo k tomu má než Beneš.[2]

Ludvíka z Weitmile pohnal Arnošt z 300 zl. uher., že mu nebožtík, jeho nedílný strýc Jiřík Kužel, dal k věrné ruce schovati koflík a stříbrný meč pozlacený a toho Arnoštovi navrátiti nechce. Poručníka toho půhonu učinil p. Jana Bočka z Kunštátu na zisk a na ztrátu.[3]

★

Léta Páně 1490 učinil Arnošt Kužel svého nevlastního bratra Jana Bočka z Kunštátu a z Polné poručníkem svých dětí, které má neb míti bude, i statku svého, kterýž má, totiž: tvrz Kvasice s městečkem a s předměstím a vsi Bělov, Újezdec u Kvasic, Novou Ves, Silimov, Kladoruby, Ohniščky, Střížovice i toho všeho, což k tomu zboží od starodávna přísluší. Také ves Záhlenice s jejím příslušenstvím, půl vsi Těšnovic a půl Kotojed s jejich příslušenstvím, ves Skržice s jejím příslušenstvím.

L. P. 1492 prodal a v desky zem. vložil Arnošt Kužel Jindřichovi z Tušic a jeho erbům ves Nedachlebice, ves Újezdec Zlámaný

[1] Svátost jest věc posvěcená, ostatky svatých čili relikvie, kalich, monstrance, ciborium, sv. hostie.
[2] Půh. z. VI. p. 237 a 238, č. 1419—1425.
[3] Bretholz, Půh. z VII. 49.

blíž Světlova (kromě toho, co tam Jakub Šarovec má) s dvorem, s mlýnem, s robotami i se vším příslušenstvím, což k Nedachlebicím a k Újezdu Zlámanému od starodávna náleží, jak to sám držel i jeho předkové, ku pravému dědictví.

L. P. 1493 vložil Arnošt ves Újezdec blízko Bzence s příslušenstvím Janu Džbeříkovi z Hartvikovic a na Mistříně.

★

L. P. 1493 vložil Arnošt Kužel své vlastní manželce Kateřině z Bobolusk v desky zemské 300 zl. uher. na svém vlastním dědictví a panství ve vsi Záhlinicích na lidech usedlých, platných ku pravému jejímu věnu 25 zl. ročního platu, kteréhožto věna se Arnošt sám příjemcem dělá se vším statkem svým.[1]

★

Arnoštova sestra Johanka z Žeravic, provdaná za Hynka z Kokor, pohnala svého bratra 2. května 1494 z 4.000 hř. gr. a dávala mu vinu, že se uvázal ve všecek statek po nebožtíku jejím i jeho strýci Jiříkovi a že ten statek drží a požívá a jí jako své sestře nechce učiniti podle zapsání jejích strýců a dílu z toho statku jí vydati, ona k tomu tak dobré právo má podle toho zapsání jako on. Porovnali se; prostředníkem „poklidu" byl Jan Dubský.[2]

Manžel Johančin Hynek z Kokor pohnal svého švakra Arnošta Kužele z 100 zl., že mu slíbil dáti 100 zl. a nedal.[3]

Zvod na Arnoštův statek.

Mikuláš Lužický z Čečvic a na Kunovicích koupil od Petra Haugvice ves Veletiny u Hradčovic na Brodsku. Rukojmí za Haugvice byl Arnošt Kužel s Vilémem Hřivinou a Jiříkem Ořechovským z Houbic. Na Veletinách vězely dluhy, které Haugvic platiti měl, ale neplatil. Mikuláš z Čečvic prodal pak Veletiny Přibíkovi Svojšovi ze Zahrádky. Věřitelé Haugvicovi žalovali pak Přibíka, že jim odkoupil základ ves Veletiny, na níž se hojiti měli. Přibík zase žaloval Mikuláše Lužického, že ho nechce zastoupiti a Lužický žaloval rukojmí za Petra Haugvice, každého z 1.700 zl., že mu Arnošt Kužel — Vilém Hřivina a Jiřík Ořechovský — slíbil za Petra Haugvice za 1700 zl. do listu dokonání za Veletiny a on mu podle slibu svého ani na páně hejtmanovo

[1] D. z. ol. XIII. f. 31; XIV. f. 38, 78 a 76, Opisy.
[2] Půh. z ol. VI. f. 114 v Arch. Zem.
[3] Půh. z. VI. p. 279, č. 1683.

rozkázání dosti učiniti nechce, kdež Mikuláš p. Přibíkovi to zboží veletínské podle listu smluvčího spraviti má pod tou sumou 1700 zl.[1]

Když rukojmí platiti nechtěli, žádal Mikuláš Lužický 12. listopadu 1493 zvodu na jejich statky. Na statek Arnoštův byl pak v pondělí, v den sv. Kateřiny (25. listopadu) zveden úředníky zemskými menšího práva olomouckého písař Michal na místě Mikuláše Lužického z Čečvic nejprv na ves Kotojedy a při tom zvodu byli: Bartoloměj, fojt, Pavel, konšel, Matěj Mrzač, obecní člověk, Toman a Jan Stolička; a na druhou ves Těšnovice zveden byl a při tom byli Matěj, fojt, Briglant Felix, konšel, Václav a Ondřej, obecní lidé; a na třetí ves Trávník zveden byl a při tom byl Jan, fojt, Matouš, konšel, a obecní lidé Martin, Jan Serafin a Krystyn; na čtvrtou ves na Střížovice zveden byl a při tom byli fojt Duchon a Kašpar, konšel a Jiřík, obecní člověk; na pátou ves Záhlinice zveden byl a při tom byli konšelé a Jiřík Ulička, Jan Šnydar, Václav Buček a Václav Liscův. A ten zvod nadepsaný stal se v sumě 1700 zl.[2]

Tím byl první stupeň právní exekuce vykonán. Po čtrnácti dnech měl následovati druhý stupeň exekuce, odhad, jestli do té doby Arnošt povinnosti své jako rukojmí dosti neučiní. Arnošt však nedal k tomu dojíti, zaplatil svůj podíl jako rukojmí, aby nepřišel o 5 svých dědin.

★

R. 1492 měl Arnošt Kužel spor se svým sousedem, zástavním pánem na Kroměříži, p. Štefanem z Zápolé, věčným hrabětem země Spišské a nadršpánem země Uherské. Arnošt ho pohnal třemi půhony: 1. ze 300 hř. gr., že byla mezi ním a Arnoštem nějaká pře, což se gruntu a potoku a hranic dotýče, kteréž † Jiřík Kužel, strýc jeho starožitnými lidmi vyvedl, a že Arnošt žádal na páně Štefanových úřednících, aby ho při tom nechali, ale nemohl nikdy ke konci přijíti. — 2. ze 200 hř. gr., že mu pan Štefan strhl vodu ze starého Arnoštova dědictví, totiž z záhlinského mlýna, a že jeho chudým lidem záhlinským bránil požívati jejich svobod v lese hulínském, za kterýž oni plat dávají, — 3. z 40 hř. gr., že přechovává na svém panství zběhlé lidi Arnoštovy i jeho úředníka nevyčteného (t. j. který nesložil svému pánovi počtu) a nechce mu je vydati podle řádu a obyčeje země moravské. Poručníka učinil p. Jana Bočka z Kunštátu.[3]

1494, 14. listopadu, Arnošt pohnal Jana Bořitu z Bystřice z 100 hř. gr., že má jeho list, který svědčí na Prusinky (u Napajedel), na

[1] Půh. z. VI. p. 340, č. 2063.
[2] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 101 a 116.
[3] Půh. z. VI. p. 285 a 286, č. 1723—1725.

ves jeho dědičnou, a vrátiti mu ho nechce, ježto Arnošt má k tomu listu lepší právo nežli Bořita. Stal se poklid.

Tento Jan Bořita z Bystřice byl v letech 1482 až asi 1488 zástavním pánem na Napajedlích a píše se ještě 1491 „Jan Bořita z Bystřice Napajedelský." Také ještě 1497 pohnal Tobiáš z Hory Obřanské „Jana Bořitu z Bystřice na Napajedlích."[1]

Na Buchlově byl r. 1495 zápisním pánem Adam z Cimburka a z Tovačova, jenž pohnal 22. května „Arnošta Kužele z 10.000 zl. uher., že mu honí a tepe i střílí zvěř na jeho horách buchlovských, ježto on Adam královskými a markrabskými zápisy drží ten hrad Buchlov i s těmi všemi horami v sumě peněz 10.000 zl. se všemi požitky a příslušenstvím, a Arnošt ho z toho ani žádného z předkův jeho právem nevyvedl. Chce to pokázati listy a zápisy královskými a markrabskými a na panském nálezu dosti míti."

Zápisní pánové zeměpanského zboží k hradu Buchlovu příslušného domnívali se, že celé tak zvané „Chřiběcí hory" přísluší k hradu a proto zakazovali vůkolním pánům honiti a loviti zvěř na těchto horách. Kvasické panství bylo se svými vesnicemi Bělovem, Novou Vsí, Kladoruby a Silímovem na severním výběžku těchto hor. Hranice nebyly v rozsáhlých lesích na horách přesně vymezeny. Arnošt se u soudu hájil, že honil a lovil ve svém lese. Zemský soud chtěl vyslati své úředníky, aby tu věc vyšetřili. Proti tomu byl žalobce z obavy, že by onen les přiřkli úředníci kvasickému pánovi. Vynesli tedy páni tento nález: poněvadž p. Adam praví, že nemá moci markrabské dědictví prosuzovati, že Arnošt tomu půhonu odpovídati nemá.[2]

Žaloby o zběhlé poddané, o zloděje a mordýře.

Mikuláš Franc z Háje na Cimburku pohnal 10. listopadu 1497 Arnošta z Žeravic z 10 hř. gr., že mu uručil jeho člověka, který nevzal odpuštění od Mikuláše, a nechce ho z toho rukojemství propustiti. Soud rozhodl, aby Kužel toho člověka z rukojemství Francovi propustil, a ten člověk aby všecko to, cožkoli z toho statku v Kvasicích vzal, zase v Kvasicích položil, a bude-li ten člověk Francův v Kvasicích co spravedlivého žádati, aby se jemu spravedlivě stalo.

Jiřík z Melic pohnal Arnošta Kužele z 100 hř. gr., že drábův syn ze vsi Zborovic zbil jeho člověka též ze Zborovic, a to vznesl skrze svého fojta na Arnošta, žádaje ho, aby to opatřil tak, aby se huoře nestalo, a on toho zanedbal opatřiti, tak že ten člověk Jiříkův byl od drába a jeho syna zabit. A Arnošt těch vražedníků ku právu postaviti nechce, maje je ve svém rukojemství. Na to není nálezu.

[1] Zem. Arch. Půh. z. ol. VI. f. 133 a 188.
[2] Z. A. Půh. z. ol. VI. f. 146.

1499, 8. listopadu žaluje Arnošt Kužel na Filipa ze Zástřizl a na Kyjově z 50 hř. gr., že mu jeho purkrechtního člověka z mlýnu kvasického, jménem Uhlíka, drží a vydati mu ho nechce, o kteréhož mu často psal i ústně s ním mluvil. Poručníka učinil Albrechta staršího ze Šternberka a z Lukova.

Mezi Albrechtem st. ze Šternberka, poručníkem půhonu Arnošta Kužele a Filipem z Zástřizl páni nalezli: poněvadž se Filip zná, že ten člověk pod ním jest, aby tomu podle půhonu dosti učinil, (t. j. aby ho Arnoštovi vydal). Filip však toho člověka nevydal, proto po třech letech, 11. listopadu 1502, Arnošt Kužel pohnal Filipa ze Zástřizl a na Kyjově ze 40 hř. gr., že mu měl dle panského nálezu vrátiti mlynáře a tomu dosti neučinil a odvedl Arnošta od práva. Teprv potom se porovnali a byl poklid.[1]

Albrecht z Baštce pohnal 23. dubna 1501 Arnošta Kužele z 20 hř. gr., že mu nechce jeho člověka purkrechtního, Václava, vrátiti. Páni nalezli: poněvadž ten člověk jest zběhlý, že Albrecht Baštský k tomu člověku právo má, a Arnošt mu jej vydati má; než kdyby ten člověk Baštskému ten grunt, s něhož zběhl, jiným člověkem osadil, má jej Albrecht Arnoštovi podle podvolení svého propustiti.

11. listopadu 1502 Arnošt Kužel pohnal Johanesa z Kunovic ze 100 hř. gr., že vzal jeho mlynáři odpuštění a v tom odpuštění mlýn jeho pustý stojí a skrze to veliké škody bere. Porovnali se a byl poklid.

Téhož dne pohnal Arnošt Heralta z Kunštátu a na Hodoníně z 200 hř. gr., že má jeho zběhlé lidi jménem Václava Hrbáčka, Ondřeje Nevrucha, Janotu a Jana Trčku a vydati mu je nechce.

Že Arnošt Kužel měl též Bílovice, vysvítá z následujícího půhonu: Jan Štern ze Štutenberka pohnal 17. dubna 1506 Arnošta Kužele z 20 hř. gr., že Šternovi lidé z Domaželic a ze Želetic našli v Bílovicích Kryzle Sekaného, jenž ukradl jeho člověku Bartonovi v Domaželicích čtyry krávy, a přivedli jej k fojtu bílovskému, obstavujíce téhož Kryzle, a fojt bílovský ho pustil a lidem Šternovým práva nedopomohl, a Arnošt Kužel nechce toho Šternovi od svého fojta napraviti. Stal se poklid bez pohoršení práva obojí straně.[2]

★

Arnoštova sestra, Johanka z Žeravic, provdaná za Hynka z Kokor, pohnala 5. listopadu 1501 svého bratra o svědectví ze 100 zl. uher., že jí nechce dáti svědomí, že mu o tom vědomo, že jí nebožka její paní máti, Machna z Mohelna poručila na synu svém, p. Janu Bočkovi z Kunštátu a na Polné, 100 zl. uher. Poručníka toho půhonu učinila svého manžela Hynka z Ko-

[1] Z. A. Půh. z. ol. VI. f. 182, 184, VII. f. 49 a 145.
[2] Z. Arch. Půh. z. ol. VII. f. 80 a VIII. f. 33.

kor. Druhým půhonem žalovala na svého nevlastního bratra Bočka z Kunštátu a na Polné ze 100 zl. uher., že jí nebožka paní máti, Machna z Mohelna, poručila na něm 100 zl. uher., a těch jí vydati nechce. Poručníka učinila též svého manžela. — Při vysvědčování půhonů p. Boček nestál, byl tuším nemocen a brzy potom umřel; umřela také brzy potom pí Johanka z Žeravic, o čemž svědčí zápis l. P. 1502 při posudku ten pátek před sv. Jiřím (22. dubna) v Olomouci učiněný: „Co se nebožčíka p. Bočka dotýče a nebožky Johanky z Žeravic, jakož byla pohnala p. Bočka; tej věci p. komorník odložil do sv. Jana (24. června) a tu že se další naučení dá Hynkovi z Kokor, jakožto poručníku manželky jeho, a to z tej příčiny odloženo jest, že někteří (páni soudci) praví, žeby zámek Cunštát se vším svým zbožím i s Opatovicemi ve dcky brněnské vložen byl. A p. Boček že neměl na ten čas, když pohnán byl, žádného zboží, ježto by k olomouckému právu přislušelo. Dalšího zápisu o té věci není.[1]

★

R. 1497 vložil Jan Bořita z Bystřice do desk Arnoštovi Kuželovi z Žeravic a jeho erbům své dědictví v Jarohňovicích, což tam držel, i s tím člověkem, kterýž v Dražůvkách jest i s tím se vším, což k tomu přísluší, s kusem háje, kterýž leží nad Dražejůvkami, s lužkem Vrbovcem, kterýž v poli leží, a s loukou, kteráž nade vsí Jarohněvicemi leží, i s tím platem, kterýž tam bral, s 10 kopami groši českých a s 26 grošimi bílými, totiž rozdílně na sv. Jiří polovici a na sv. Václava polovici, a s lázní pustou a dvěma krčmami a na těch lidech robot spravedlivých.[2]

R. 1499, 5. února, na manském soudu ve Výškově pohnali Bernard Rychvaldský, Bohuš a Václav, bratří z Kateřinic, Arnošta Kužele, že drží půl vsi Bílovic, ke kteréž oni právo mají a ukázali dva listy, jeden od biskupa Pavla a druhý od biskupa Protaza, od nichž to manství dostali. Arnošt však proti tomu ukázal list od biskupa Jana, od něhož již děd jeho Jan Kužel z Žeravic a z Kvasic půl vsi Bílovic dostal. Po něm dostali je jeho synové, Jiřík, Dobeš a Václav, a po smrti Jiříkově drží je Arnošt. Soud rozhodl, že Arnošt tomu půhonu odpovídati nemá. Zůstal tedy v držení manství půl Bílovic. A jako man biskupský byl též přísedícím manského soudu.[3]

R. 1495 vložil Arnošt Kužel do desk Jindřichovi z Tušic a jeho erbům ves Nedachlebice, ves Újezdec Zlámaný blíž Světlova, kromě toho, což tu Jakub Šarovec má, s dvory, s robotami,

[1] Z. Arch. Půh. z. ol. VII. f. 102.
[2] D. z. ol. XVI. f. 40. Opisy.
[3] Arcibisk. Arch. v Kroměříži, Půh. man. 6. f. 7 a 15.

s krčmami vařícími i nevařícími, s mlýnem, s rolí, s rybníky, s lukami, s lesy i se vším jiným příslušenstvím.[1]

Arnošt Kužel neměl žádných synů. Po jeho smrti měl jeho statek padnouti na zeměpána, jenž jej pak mohl dáti, komu by chtěl. Král Vladislav učinil to již za života Arnoštova, když královským listem, daným ve středu den sv. Martina (11. listopadu) r. 1500, dal Burjanovi z Lichtenburka a Janovi Šlechtovi ze Všehrd spolek s Arnoštem Kuželem z Žeravic.[2] Tímto spolkem byli tito pánové předurčeni k dědictví po Arnoštovi. Než spolek tento pozbyl své moci, když si Arnošt od krále vyprosil tak zvaný „mocný list", aby o svém statku mohl pořízení učiniti podle vlastní vůle a zdání svého.

Mocný list, daný na Budíně 26. ledna r. 1506, zní: „My Vladislav, z Boží milosti Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský atd. král a markrabě Moravský, Lucemburský a Slezské kníže a Lužický markrabě atd. oznamujeme tímto listem všem, že jest Nás prosil statečný rytíř Arnošt Kužel z Žeravic a na Kvasicích, věrný Náš milý, abychom jemu list náš mocný, na který by o statku svém zřízení podle vůle a zdání svého učiniti mohl, dáti ráčili, kteréžto prosbě nakloněni jsouce s dobrým rozmyslem a Naším jistým vědomím, mocí královskou a jakožto markrabě Moravský svolili jsme k tomu a tímto listem svolujem, povolení Naše jisté témuž Arnoštovi dávajíc tak, aby on všecek statek svůj movitý i nemovitý, na hotových penězích i na jiných věcech, dědičný i manský neb zápisný, kterýž nyní má aneb potom míti bude, mohl a moc měl dáti, odkázati neb poručiti, společně neb rozdílně, za zdravého života neb na smrtedlné posteli komužkolvěk se jemu zdáti a líbiti bude, kromě duchovních osob, a také aby mohl poručníky svého statku a dětí svých zdělati, kohož se jemu zdáti a líbiti bude a to bez Naší a budoucích Našich králů Českých a markrabí Moravských i všech jiných lidí všelijakej překážky; kteréžto dání a odkázání aneb poručení i poručníkům zdělání statku sirotkuov jmenovaného Arnošta chceme, aby tolikéž moci a pevnosti mělo, jakoby to dskami zemskými zapsáno a utvrzeno bylo.

Protož přikazujem hejtmanu, nejvyššímu komorníku a sudímu markrabství Moravského, nynějším i budoucím, věrným Naším milým, kdyžkolvěk od svrchupsaného Arnošta neb poručníkův statku a sirotků jeho požádáni budete, abyste jemu tento list Náš ve dcky zemské vložili a vepsali bez zmatku a všelijakej odpornosti.

Tomu na svědomí pečet naši královskou k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázali.

Dáno na Budíně ten pondělí po hodu svatého Pavla na víru obrácení léta Božího Tisícího pětistého šestého a království Našich: Uherského šestnáctého a Českého třidcátého pátého."[3]

[1] D. z. ol. XIV. f. 38. Op.
[2] Č. A. VI. p. 586, č. 397, 221.
[3] D. z. ol. XVII. f. 92. Op.

Do desk zem. byl list vložen v pondělí po sv. Janě Křtiteli (30. června) r. 1514. Poslové k deskám od hejtmana Jana z Lomnice a na Meziříčí byli Václav z Ludanic na Jemnici a Viktorin z Žerotína.

Mocí tohoto královského listu mocného učinil Arnošt 10. srpna r. 1507

Poručenství:

Já Arnošt Kužel z Žeravic a na Kvasicích vyznávám tímto listem všem vůbec kdož jej uzří, neb čtouce slyšeti budou, že jakož se jest stalo vší země svolení na obecním sněmě v městě Brně takové, kdožbykolvěk chtěl statek svůj poručiti přátelům svým po otci neb po mateři opatře dceru neb dcery své věnem slušným, aby jim dáno bylo ze statku jeho; a takové zřízení a ustanovení že každý bude moci učiniti dckami aneb na list mocný královský.

A protož já Arnošt Kužel svrchupsaný podle takového zřízení a ustanovení vši země maje list mocný od nejjasnějšího knížete a pána, p. Vladislava Uherského a Českého krále a markrabí moravského, pána našeho milostivého, abych statek svůj mohl poručiti anebo dáti za zdravého života neb na smrtedlné posteli, aneb poručníky zdělati, kohož by mi se zdálo a líbilo, jakož pak ten list od J. Kr. Mti mně daný o tom sám v sobě šíře svědčí a všecko ukazuje.

A protož já Arnošt Kužel svrchupsaný maje ten list mocný od Kr. J. Mti pána svého nejmilostivějšího a podle takového zřízení a ustanovení vší země, statek svůj dědičný mocně dal jsem a mocí listu tohoto dávám, totiž: hrad Kvasice, městečko Kvasice, ves Střížovice, ves Trávník, ves Nětčice, ves Záhlinice, půl vsi Kotojed, půl vsi Těšnovic, ves Bělov, půl vsi Kudlovic, ves Prosinky, vsi pusté: ves Újezdec, ves Ohništky, ves Kladoruby, ves Sulimov, ves Novou Ves, půl vsi Jarohňovic, půl vsi Klobúček a ves Skržice s panstvím, což mi jest na té vsi příslušelo.

To jsem všecko mocně dal podle takového zřízení a ustanovení vší zemi urozenému pánu, p. Hynkovi Bočkovi z Kunštátu a na Polnej, bratru svému milému, tak aby on toho zboží Kvasického po mej smrti mocně požíval, s rybníky, s rybništěmi, s řekami, s lesy, s luhy, s hájí, s chrastinami, s lukami i se vším příslušenstvím toho panství, tak jakož jsem to zboží sám držel, aby mocen byl držeti, užívati svobodně jako svého vlastního dědictví, a s tím zbožím aby učiniti mohl, kterak by se jemu nejlépe zdálo bez všelijakej překážky.

Než z toho statku mého ode mne jemu daného podle takového zřízení a ustanovení zemského nahoře psaného dceři mé Apoleně porůčím aby dal, když by vdána byla, on pan Hynek Boček z Kunštátu, bratr můj milý, věna třista hřiven groší českých a druhej dceři Barboře aby dal třista hřiven gr. také českých a to takovým obyčejem ty sumy

aby dány byly každej, jakož řád a obyčej jest v zemi Moravskej věnné peníze dávati a platiti. Než s takovú vymínkú, umřela-li by Apolena neb její sestra, dcera má, nemá spadnouti těch 300 hř. gr. s jednej na druhou, než která živa zustane, tej aby dal p. Hynek bratr můj těch 300 hř. gr. tím obyčejem jakož již nahoře dotčeno jest, a tak již dcera má Apolena i se sestrou svou také dcerou mou podle toho zřízení a ustanovení vší země na obecním sněmu k statku mému, kterýž jsem kolvěk měl aneb ještě, ráčil-li by mi Pán Bůh více popříti, mimo těch šest set hřiven gr. českých, kteréž jsem rozkázal dáti Apoleně a její sestře ze statku svého, žádného práva míti nemají Apolena se svou sestrou a to na budoucí časy a tím již věnem Apolenu a její sestru, dcery své ode všeho statku svého, kterýž jsem měl aneb ještě míti budu, mocně odděluji, tak že práva žádného k statku mému dcery mé již jmíti nemají, než na tom věnu, kteréž jsem jim poručil, mají dosti jmíti a více nic. A jestližeby se přidálo, že by Apolena s sestrou svou prvé umřely, než by k letóm přišly anebo vdány že by nebyly, tehdy pan Hynek Boček bratr můj nebude povinen po smrti dcer mých dáti žádnému nic.

A jestližeby Pán Buoh na pana Hynka Bočka svrchupsaného bratra mého, prvé nežli by se mému poručenství a rozkázání ve všech artikulích dosti stalo, smrť dopustiti ráčil, tehdy hrad Kvasice s jeho se vším příslušenstvím a panstvím mocně poroučím panu Hronovi Bludovi z Kralic bratru svému na ten spůsob a tím vším obyčejem tak, jakž jsem jemu prvé poručil beze všeho umenšení.

Kdež takovej věci na jistotu a pevnost pečeť svou vlastní k tomuto listu přiložiti rozkázal jsem a pro širší svědomí připrosil jsem urozených pánuov, p. Albrechta z Šternberka a z Lukova, p. Petra Přibíka a p. Václava Šturma bratří vlastních ze Zahrádky a na Buchlově, p. Thasa z Ojnic na Nemoticích a urozených vladyk p. Jiříka z Myšlan a z Rackovej a p. Viléma z Vrchlabí a na Kurovicích, že podle mé pečeti své k tomuto listu přiložili na svědomí.

Jenž jest dán a psán na Kvasicích na den sv. Vavřince léta Božího tisícího pětistého sedmého počítajíc (1507, 10. srpna).[1]

Hynek Boček z Kunštátu a na Polné nebyl bratr Arnoštův, ačkoli jej nazývá milým svým bratrem. Byl to syn Arnoštova nevlastního bratra Jana Bočka z Kunštátu a na Polné, jenž umřel r. 1504.

Také Hron Blud z Kralic, jehož Arnošt postavil za dědice, kdyby Hynek Boček umřel dříve než Arnošt, nebyl jeho bratr, nebot byl syn jeho tetky Doroty z Žeravic a Víta z Kralic, tedy jeho bratranec.

★

[1] D. z. ol. XVII. f. 94. Op.

Arnošta Kužele učinil poručníkem svých dětí a svého statku Čeněk Kuželík z Žeravic, syn Jana Kužele mladšího z Žeravic a z Mořic, bratrance Arnoštova otce Dobeše. Spoluporučnicí učinil Čeněk svou manželku Marketu z Turma (nebo z Turna), která se po smrti Čenkově vdala za Mikuláše ze Zástřizl, s nímž na statku svého nebožtika manžela útratně žila na škodu sirotků.

Arnošt Kužel ji proto 10. dubna r. 1505 pohnal z 3.000 zl. uher., že jest s ním spoluporučnicí dětí svých od nebožtíka muže svého Čeňka Kuželíka a vede znamenitou útratu jak se jí zdá a tak jest na tom statku veliká škoda proti vůli Arnoštově a počtu žádných z takových útrat učiniti nechce, ježto se Arnoštovi zdá, že bez vůle jeho takových útrat sirotkům činiti nemá. Páni na to vynesli takový nález: poněvadž poručenství ukazuje na Arnošta a na Marketu společně, že mají také ten statek společně jako mocní poručníci spravovati.

Toho nálezu pí Marketa málo dbala, proto ji Arnošt pohnal téhož roku po druhé, že drží statek těch sirotků, totiž ves Bánov, a pojavši svého muže (Mikuláše ze Zástřizl) rozdala jízdné koně, spouštěla rybníky, šenkovala vína a všech věcí požívala jak se jí zdálo a nechce mu z těch věcí počtu učiniti, ježto se mu zdá, že jest na tom znamenitá škoda těch sirotků. Poněvadž však Arnošt v tomto půhonu žádné sumy, o kterou žaluje, nepoložil (v prvním půhonu položil 3.000 zl.), proto páni nalezli, že Marketa nemá tomu půhonu odpovídati. Pohnal ji tedy po třetí 17. dubna r. 1506 ze 100 zl. a zatykuje ji v Uh. Brodě pod p. Janem z Lomnice na Meziříčí, že jsouc s ním poručnicí od nebožtíka Čeňka z Žeravic, že spustila dva rybníky bez jeho vůle a počtu z toho učiniti nechce. Ale ani tímto půhonem nedocílil Arnošt nápravy. Páni totiž nalezli, že poručenství † Čeňka svědčí, že mají oba ten statek držeti bez kladení počtu až do let dospělosti sirotků a proto pí Marketa není povinna počtu činiti. Žaluje pak Arnošt ještě čtvrtým půhonem zatkyní jak v třetím ze 3.000 zl. uher., že Marketa z Turnu nechce před pány soudce položiti poručenství † Čeňka z Žeravic. Marketa potom poručenství před pány položila a tím tomu půhonu dosti učinila, tak páni nalezli. Nedocílil tedy Arnošt žádné nápravy.[1]

Poslední půhon na Arnošta Kužele podala v pátek před sv. Žofií (t. j. 12. května) r. 1508 Dorota z Doloplaz z 26 zl., že jí je rukojmí za Jana z Doloplaz za 50 zl. uher. a že jí dáno na to 24 zl. a 26 zl. jí zaplatiti nedbá. K jednání soudnímu se Arnošt již dostaviti nemohl, ležel na smrtelné posteli a brzy potom umřel a k půhonu připsáno: „Umrlý Arnošt."[2]

V úterý po sv. Bartoloměji (t. j. 30. srpna) roku 1508 byl Arnošt již mrtev, neboť toho dne se jeho manželka Kateřina z Bobolusk při-

[1] Z. A. Půh. z. ol. VII. f. 215 a VIII. f. 20 a 38.
[2] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 81.

pověděla u zem. soudu ke všemu statku nebožtíka Arnošta Kužele, pravíc, že ona má na tom své věno. Též jeho starší dcera Apolena se toho dne připověděla ke Kvasicím a ke všemu tomu statku po Arnoštovi Kuželovi pozůstalému, pravíc, že ona jakožto dědička k tomu ke všemu statku právo míti míní jako po svém otci.[1]

Umřel tedy Arnošt Kužel mezi 12. květnem a 30. srpnem r. 1508. Neumřel ve svém zámku v Kvasicích. Nemocen ležel ve svém domě na Předhradí v Olomouci. Při něm byl jeho písař Petr z Vichrova, man biskupa olomouckého, jenž nabyl biskupského manství, vsi Bařic, když se ho Arnošt Kužel byl vzdal. U smrtelného lože byl též Albrecht ze Šternberka a jeho služebníci Jindřich Trkeš z Malých Střelic a Melichar Tansdorf z Adelsdorfu. Tam ve svém domě také umřel a pochován byl v kapli sv. Jana v křížové chodbě dómské. Tam mu postavil po 16 letech tehdejší biskup Stanislav Turzo roku 1524 pískovcový pomník 2 m 53 cm vysoký a 1 m 5 cm široký, jehož nápis oznamuje zřetelně, čí hrobku kdysi pokrýval. Nápis na okraji kamenné desky zní: Anno MDXXIV. Stanislaus episcopus olomucensis Arnosto, Kuzel cognomine, dignitate equitis aurati, titulo de Zeravicz, extremo officio, nempe hoc lapide, memoriam prorogavit. (Léta 1524. Stanislav, biskup olomoucký, prodloužil poslední (svou) službou, totiž tímto kamenem památku (na) Arnošta, příjmením Kužele, hodnosti rytíře s pozlaceným štítem, s přídomkem z Žeravic.)

V prohlubeném poli kamene je vyobrazena plnovypuklá mohutná postava rytíře v plné zbroji své doby, ana stojí na delfíně a na potvoře draku podobné. Rytíř je od hlavy do paty obrněn. Brnění má na sobě rozhodné známky konce XV. století. Hledí přílby není spuštěné, tak že vidíme výraznou tvář rytířovu. Přílba je ozdobena 7 pery a uzavírá celou hlavu, pod bradou je zapjata. Levice rytířova opřena o kyčli drží hlavici meče, jehož dlouhý jilec zdobí ohnutá příčka. Pravice spočívá na štítě, na němž je vypuklý erb rodiny rytířů z Žeravic: na štítě je záhadný obraz erbovní velkému prstenu nebo kruhu podobný, nad štítem zavřená přílba s přezkami a fábory arabeskovými, které kolem štítu splývají; nad přílbou je jako klenot chochol z pavích per, která jsou ve spodní části ve dvou místech svázána.[2]

Podle výpovědí Arnoštova tajemníka, písaře Petra z Vichrova, poručil nebožtík Arnošt všecek plat, který vychází ze vsi Něčic (u Zdounek) kostelu k sv. Václavu na dómě v Olomouci na kondukt a služby Boží, k sv. Petru na Předhradí olomouckém 100 zl. uher., k sv. Františku 100 zl. uher., k Matce Boží též 100 zl. uher., černou svou sukni poručil knězi Janovi, zlatý řetízek a stříbrné lžíce kázal dáti na kalich, aksamit a damašek

[1] Kn. pamětí a naučení 47 f. 115. v Zem. Arch. v Brně.

[2] Ad. Novák - Dr. J. Kachník, Církevní památky umělecké v Olomouci v Arc. Arch. v Kroměříži.

na ornáty. Jeho dům na Předhradí koupil pak kanovník Bernart Zoubek ze Zdětína od Albrechta ze Šternberka.[1]

Biskup Stanislav I. (1497—1540) z vděčnosti prodloužil památku štědrého dárce Arnošta Kužele náhrobním kamenem.

S Arnoštem Kuželem vymřela hlavní větev rytířů Kuželů z Žeravic. Její členové vládli kvasickým panstvím 86 let, a sice

Jan Kužel starší 38 let . . . . 1422—1460,
jeho synové Jiřík, Dobeš a Václav společně 6 let . . . . 1461—1466,
Jiřík sám 6 let . . . . , ... 1467—1472,
Jiřík s Arnoštem, synem Dobešovým, 10 let . . . . . . 1473—1482,
Arnošt sám 26 let . . . . 1483—1508.

Za jejich panování, ale ne tak jejich vinou, jako více následkem dlouholetých válek, ztrátou obyvatelstva a pustošením, zpustlo na Kvasicku 5 vesnic: Kladoruby, Nová Ves, OhníšČky, Sulimov a Újezdec. Dvě vsi byly později zase osazeny a sice Silimov před r. 1570 a Nová Ves r. 1664; na místě pusté vsi Újezdce byl před rokem 1602 dvůr Újezdský. Kladoruby a Ohníščky zůstaly pusty a nelze ani zjistiti, kde ležely.

V době Kuželů přibylo k panství kvasickému 5 vesnic a pět půlek vsí; ale ne všecky sousedily s panstvím kvasickým. Celé vsi byly tyto: Trávník, Záhlinice, Prusinky za Napajedly, Něčice a Skržice u Zdounek. Půl vsi Těšnovic, půl Kotojed, půl Jarohňovic, půl Klobouček, půl Kudlovic a dům na Předhradí v Olomouci.

★

Po smrti Arnoštově stal se podle jeho poručenství pánem statku kvasického

HYNEK BOČEK Z KUNŠTÁTU A Z POLNÉ,

ale ve statek se neuvázal on, nýbrž Albrecht ze Šternberka se uvázal v zámek kvasický a počínal si tak, jako by on byl pánem celého statku. Hynek Boček ujel ze země, oznámiv dříve pánům na sněmu, „kterak jest nyní v službě císaře JMti, že všecek svůj statek, kterýž má, dává a poroučí p. Janovi z Pernštejna, nejvyššímu komorníku markrabství moravského tak, aby týž p. Jan z toho statku mohl všecko činiti i na místě jeho odbývati, pokudžby toho potřeba byla. Než kdyžby se ze služby zase vrátil, že všecko podle země učiniti chce, což učiniti má. Kdež p. hajtman a páni na ten způsob žádosti páně Bočkovy povolili a toho dopustili a p. komorník pověděl, že k žádosti p. Bočka ten statek k sobě přijímá."[2]

K pozůstalosti po † Arnoštovi přihlásily se první pozůstalá vdova

[1] Z. A. v Brně, Půh. z. ol. VIII. f. 216 a 239a a X. f. 318.
[2] Z. A. Kn. paměti a naučení 47 f. 46.

RODOKMEN KUŽELŮ Z ŽERAVIC A Z KVASIC

Ješek (= Jan) Kužel z Žeravic a z Archlebova a na Bílovicích
1367—1399
I. m. Marketa, měla věno na Vičicích
II. m. Dorota, měla věno na Kloboučkách

---

1. **Aleš Kužel z Žer.** 1405—1411, m. Margreta z Veteřova dcera Geblina
2. **Anna z Žer.** 1397, m. Bušek z Drahanovic
3. **Dorota z Žer.** 1415, m. Vlček z Medlovic
4. **Jan Kužel starší** z Žeravic a na Kvasicích 1410, na Kvas. 1422—1460, I. m. Margareta, II. m. Johanka z Tvorkova
5. **Bětka z Žeravic** m. Stibor z Janovic
6. **Margareta z Žeravic** m. Jan Húse z Krumsína

Children of 1. Aleš Kužel z Žer.:

1. **Jan Kužel ml. z Žer.** a z Mořic 1437—1466, m. Hedvika dcera Beneše z Bělkova
2. **Kateřina z Žer.** m. I. Záviš z Bařic, m. II. Jan z Říčan

Children of 4. Jan Kužel starší:

1. **Jiřík Kužel z Žeravic** a z Kvasic 1446—1482, m. Kunka ze Šternberka
2. **Dobeš Kužel z Žeravic** a z Trávníka 1459—1466, m. Machna z Mohelna
   Její 1. m. Hynek z Kunštátu a z Mohelna a na Polné
   Jejich syn Jan z Kunštátu a na Polné
3. **Václav Kužel z Žeravic** 1460—1466
4. **Dorota z Žeravic** 1447 věno na Hluboké a Lhoticích, m. Vít z Kralic a na Mohelnu

---

Child of 1. Jan Kužel ml. z Žer.:

Čeněk Kuželík z Žeravic na Bánově 1480—1504, m. Marketa z Turna, 2. m. Mikuláš ze Zástřizl

Children of 1. Jiřík Kužel:

- **Johanka z Žeravic** 1501, mžl. Hynek z Kokor
- **Arnošt Kužel z Žeravic a z Kvasic** 1473—1508, m. Kateřina z Bobolusk

Children of 4. Dorota z Žeravic:

1. **Hron Blud** z Kralic 1480—1507, m. Machna z Tvorkova
2. **Petr** z Kralic 1480 a z Mohelna † 1496
3. **Zbyněk** z Kralic 1481 a z Březníka
4. **Jan** z Kralic 1464 na Cimburku

Children of Čeněk Kuželík z Žeravic:

1. Petr Kuželík z Žeravic, 2. Arnošt, 3. Jan, a z Bánova 1508 4. Dobeš, 5. Čeněk,
nedílní bratří prodali 1513 tvrz s dvorem a ves Bánov

Children of Arnošt Kužel:

Apolena 1508, 1. m. Havel z Chomutovic 1518, 2. m. Jan z Hořenka
a
Barbara

Kateřina z Bobolusk a dcera Apolena, provdaná již za Havla z Chomutovic, pak Hynek z Vrahovic a Petr Kuželík z Žeravic a na Bánově i na místě svých nedílných bratří Arnošta, Jana, Dobeše a Čeňka, jejichž poručníkem † Arnošt byl a jejichž statek proti útratné jejich matce soudně hájil; a pak ještě Arnoštův služebník Petr z Vichrova.

Neznajíce obsahu poručenství Arnoštova, aspoň první čtyři, a nevědouce komu byl statek poručen, považovali Albrechta z Šternberka, jenž se v zámek kvasický uvázal, za dědice statku, proto ho k soudu pohnali. Aby soud mohl spravedlivě souditi, musela mu býti předložena všechna poručenství, která Arnošt učinil.

Hynek Boček z Kunštátu a Albrecht ze Šternberka položili před pány soudce jen ono nám známé poručenství z r. 1507, v němž Arnošt Kužel všecek statek svůj nemovitý ke Kvasicím příslušný poručil Hynkovi Bočkovi. Soudíce pak páni podle tohoto poručenství, musili zamítati požadavky žalujících stran s odůvodněním, že ten statek p. Albrechtovi dědičně poručen není.

Tak se stalo paní Kateřině, když 24. listop. 1508 pohnala Albrechta ze Šternberka z 250 zl. uher., že drží tvrz Kvasice a ona na tom statku věno deskami zavázané a zapsané má, a on jí ho dáti a zaplatiti ani pustiti nechce. Poručníka učinila svého zetě Havla z Chomutovic a svou dceru Apolenu. Páni nalezli: poněvadž ten statek panu Albrechtovi není dědičně poručen, nemá tomu půhonu odpovídati.

Tentýž nález učinili páni na půhon paní Apoleny, téhož dne podaný na Albrechta ze Šternberka z 20.000 zl. uher., že se uvázal v tvrz Kvasice s jejím příslušenstvím i v jiný statek po † Arnoštovi Kuželovi, otci jejím a jí ho postoupiti nechce, ke kterémuž statku ona jako neodbytá dědička lepší právo má, nežli on. Poručníka činí svého manžela Havla z Chomutovic a mateř svou.[1]

Téhož dne pohnal Hynek z Vrahovic Albrechta ze Šternberka a z Lukova na Holešově z 20 kop. gr., „že mu nebožtík Arnošt Kužel z Žeravic za živnosti své slíbil, jestliže ho Bůh smrti neuchová, aby mu jeho tenato zvířecí to nejlepší dáno bylo, kdežto se po smrti páně Kuželově p. Albrecht v zámek Kvasice s jeho příslušenstvím uvázal a toho tenata mu vydati nechce. Poručníka činí Jana z Kunovic." Poněvadž tu nejde o statek nemovitý, než o movitý anebo, jak se tehda říkalo, o svršky nebo svrchky a v ty se skutečně p. Albrecht uvázal, stalo se mezi nimi porovnání asi tím, že p. Albrecht tenata Hynkovi vydal, a byl poklid.

Čtvrtý půhon, téhož dne na p. Albrechta podaný, byl od Petra Kuželíka z Žeravic: 1. z 5000 zl., že mu nechce před pány soudce postaviti Václava, fojta Žeravského, a konšel, aby před pány položili

[1] Z. Arch. Půh. z. ol. VIII. f. 106.

listy, které jim p. Albrecht a p. Hynek Boček z Kunštátu psali, chtíce na nich sobě poddanosti a užívání dovésti; 2. z 5000 zl., že se mu p. Albrecht vkládá v městečko Žeravice s příslušenstvím a ve vsi Hruškovice, Horenčice a Lučník s jejich příslušenstvím a užitky, ke kterýmž vsem on Petr s bratřími svými lepší právo má, nežli p. Albrecht, a k tomu že ho před p. hajtmanem a pány žádal, aby se mu v to nevkládal a on pověděl, že k tomu lepší právo poručenstvím nebožtika Arnošta Kužele z Žeravic, strýce mého má, nežli já s bratřími svými. Na to páni nalezli: poněvadž ten statek p. Albrechtovi poručen není, že tomu půhonu odpovídati nemá.[1]

O 14 dní později, 8. prosince, Petr z Vichrova pohnal Jindřicha Trkše z Malých Střelic zatkyní z 1000 zl. uher. a zatykal jej u p. Albrechta ze Šternberka a z Lukova, že jsa přítomen, nechce mu k jeho potřebě svědomí dáti o tom, co slyšel, že mu nebožtík p. Arnošt Kužel z Žeravic dobré paměti leže na smrtelné posteli tu v Olomouci na Předhradí rozkázal, aby mu tu ceduli ukázal, v kteréž komu co poručil; „i četl jsem tu ceduli nebožtíkovi, v kteréž stálo při jiných artikulích: item, Petrovi, služebníku mému, ves Prosinky, svrchky všecky, kromě hotových peněz a včel, ty aby při zámku zůstaly, aksamit a damašek na ornát, a tak jest nebožtíkovi čteno z tej cedule a potom přišel p. Albrecht z Šternberka a nebožtík jemu řekl: Milý kmotře, již vám statek svůj porúčím i duši, a přátely své a služebníky své a prosím vás pro Buoh pro matku Boží, učiňte tomu dosti podle vuole a rozkázání mého; a p. Albrecht řekl: Milý pane kmotře, víte, že jsem vaši vuoli vždycky činil a ještě tomu dosti učiniti chci podle vůle a rozkázání vašeho, však jste o mne jináč neslýchali, než jako o ctném pánu, a co jsem komu řekl, že jsem k tomu dosti činil, jako na ctného pána sluší." Tento půhon odložen do druhého práva, protože Jindřich Trkeš pro nemoc nemohl se k soudu dostaviti.

O takové též svědomí pohnal Petr z Vichrova druhého služebníka páně Albrechtova, jménem Melichara Tansdorfa z Adelsdorfu a ten před soudci pověděl, co mu bylo povědomo, a tím tomu dosti učinil.

Třetím půhonem pohnal p. Albrechta z Šternberka z 1000 zl. uher., že mu nechce před p. hajtmanem a pány k jeho potřebě postaviti služebníků svých: Krištofa, Matouše krajčího, Jana Drdala, Jakuba Kašuby, Václava Slavika, Valentina a Valucha, lidí z Kvasic.

Pan Albrecht lidi ty postavil a tak tomu dosti učinil.

Čtvrtým půhonem pohnal Petr p. Albrechta ze Šternberka z 300 zl. uher., „že nebožtík p. Arnošt Kužel z Žeravic dobré paměti poručil mu ves Prosinky ústně i v ceduli a on p. Albrecht řekna nebož-

[1] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 108b a 110.

tíku jeho pánu, tomu všemu dosti učiniti podle vůle a rozkázání nebožtíkova, jak na ctného pána sluší, uvázav se v panství Kvasické tej vsi Prosinek mi postoupiti nechce."

Páni nalezli jako dříve: poněvadž ten statek panu Albrechtovi dědičně poručen není, že tomu půhonu odpovídati nemá.

Pátým půhonem pohnal Petr z Vichrova p. Albrechta z 700 zl. uh., „že mu nebožtík p. Arnošt Kužel dobré paměti poručil ústně i v ceduli všecky svrchky krom hotových peněz a včel, ty aby při zámku zůstaly, aksamit a damašek na ornát, a on řekna nebožtíku pánu mému tomu všemu dosti učiniti podle vuole a rozkázání jeho nebožtíkova, jako na ctného pána sluší, uvázav se v panství Kvasické i v ty svrchky tomu mi dosti učiniti nechce." Na to stal se poklid bez pohoršení práva, t. j. kdy p. Albrecht porovnání, které spolu učinili, nedodržel, má Petr právo opět ho pohnati před soud.

Šestým půhonem pohnal Petr Melichara Tansdorfa z Adelsdorfu z 2.000 hř. gr. a zatýkal jej u p. Albrechta ze Šternberka, „že při tom byl, když † Arnošt Kužel kvitanci, kterou ho kvitoval z počtu, p. Albrechtovi k věrné ruce dal schovati a po smrti svej jemu Petrovi dáti jí rozkázal a Melichar jsa při tom toho svědomí k potřebě jeho dáti nechce."

Melichar dal svědomí.

Sedmým půhonem o touž věc pohnal Petr p. Albrechta z 2000 hř. gr., že † p. Arnošt Kužel dobré paměti kvitanci udělal, kterou ho kvitoval z počtu a jemu p. Albrechtovi ji dal schovati a po své smrti jemu Petrovi ji dáti kázal a on mu tomu dosti učiniti nechce.

Páni na to nalezli: poněvadž Petr provodí, že Arnošt Kužel rozkázal jemu tu kvitanci po jeho smrti vydati, a p. Albrecht se k tomu zná, že tu kvitanci při sobě má, povinen jest tomu dosti učiniti a tu kvitanci vydati.

Osmým půhonem Petr z Vichrova pohnal Albrechta ze Šternberka z 2000 hř. gr. „že mne na mej cti zhaněl, před knězem biskupem JMti p. hajtmanem a pány JMti zrádce mi dávaje a toho mi napraviti nechce. Stal se však na to poklid bez pohoršení práva."[1]

Proč nazval p. Albrecht Petra zrádcem? Tuším, že proto, že Petr z Vichrova prozradil na Hynka Bočka a na Albrechta z Šternberka, že nepoložili soudu všecka poručenství nebožtíkova Arnoštova. Petr jako písař Arnoštův zajisté věděl, kolik poručenství učiněno bylo. Toto prozrazení vyneslo oběma pánům přísnou důtku, již celou podávám:

„Řeč ku p. Albrechtovi a ku p. Hynkovi z Kunštátu učiněná od pánův z plného soudu: Pane Hynku a pane Albrechte, jakož vám bylo rozkázáno skrze pana súdího ode všech pánův jich milostí, když jste v soudu stáli s Apolenou z Žeravic, abyste ta všecka poručenství

[1] Z. Arch., Půh. z. ol. VIII. f. 115 a 116.

nebožtíka Arnošta Kužele před pány položili, a to víc než jednou, kdež páni majíce za to, že jste se podle rozkázání jich milosti tak zachovali a ta poručenství všecka položili a na to jich milosti nález učiniti ráčili. I došla nás řeč, že jste jedno poručenství při sobě zachovali, kdež my již sami se v tom pamatujem, že se tak nachází, že ještě jedno poručenství položeno není. A protož my sobě to těžce obtěžujem a nemálo vážíme, že ještě jedno že jste vy se podle rozkázáni našeho v tom nezachovali. I rozkazujem vám a tak míti chcem, abyste to poručenství před námi ihned položili a my nahlédnouce v ně, což vám dále rozkážem, při tom abyste se zachovali."

„Druhá řeč k těmž pánům, když poručenství položeno a čteno bylo: Pane Hynku a p. Albrechte, jakož jsme vám včera rozkázali, abyste to poručenství, kteréž jste mimo panské rozkázání zachovali, položili, již jest se to našlo tak, že jste jedno poručenství před námi na rozkázání naše nepoložili, o kteréž lidé široce mluví, že by se námi skrze to Apoleně ukrátilo, kdež my toho litujem, že jsme vámi v takovou věc uvedeni, protož my to poručenství rozkážem zjevně přede všemi čísti a jestliže kdo chce k němu spravedlnost míti neb mluviti, to se žádnému nezavírá. Neb jsme my bohda nález spravedlivý učinili na to, což jest před námi ukázáno. A to poručenství ležeti má u zemského písaře, jestliže by jeho kdo potřeboval, aby k tomu přijíti mohl.

Actum Olomuc fer. III. ante Prokopii Anno Domini 1510 in dicta."

(t. j. Dáno v Olomouci v úterý před sv. Prokopem léta Páně 1510 na právě zemském.)[1]

Po položení všech poručenství zněly nálezy pánů docela jinak než dříve. Žalující strany nepodávaly již své půhony, když šlo o nemovitosti, na Albrechta z Šternberka, nýbrž na Hynka Bočka z Kunštátu.

První byla zase vdova Kateřina z Bobolusk, jež pohnala Hynka Bočka třemi půhony: 1. z 300 zl. uher., že drží tvrz Kvasice s příslušenstvím a ona má na tom statku právo k svrškům jako jiné siré vdovy v markrabství moravském po mužích svých mají a toho jí p. Hynek zaplatiti nechce. Nález zní: „poněvadž Kateřina provodí, že od svého nebožtíka muže Arnošta jela s vůlí jeho a on ji potom zas přijati nechtěl, ale smlouvu s ní učinil, že jí bude k její živnosti dávati roční plat a z ničeho ji před přátely nedával viny, že Kateřina k těm svrchkům, kteréž jí přísluší[2], právo má." — 2. ze $37^{1}/_{2}$ zl. uher., že užíval jejího věna půldruhého

[1] Z. Arch. Kn. paměti a naučení 47. f. 79b.

[2] Paní, pozůstalé po svých mužích, mají své věnné právo na statcích svých mužů přede všemi jinými dlužníky a nápady a daněmi markrabskými a neztratí ho ani mocí neb válečným dobytím zámků. A právo k svrchkům mají: k vozu, k vozníkům (koním) lepším, k loži a posteli manželským, k loži, na němž léhala napřed a k polovici ostatních postelí; a třetinu dobytka, což kopyto dělí (- dvoukopytníků, krav, ovcí a koz), a nad to ještě, co jim muž od jiných statků poručí; a klenoty, co na své hlavě, na rukou a životě ženskou přípravu nosila, to paní panské na svrchcích býti má (Demuth, Kniha Tovačovská, O věnných právích p. 78).

léta a jí nic k živnosti z něho nevydával. Nález: poněvadž Kateřina po smrti Arnošta Kužele v držení věna svého nevešla a ho neužívala, povinen jest p. Hynek jí na toho půldruhého léta úrok zapraviti. — 3. z 350 zl. uher., že drží tvrz Kvasice s příslušenstvím, na kterémž panství ona má 350 zl. zadržalých úroků, kteréž jí měl vydávati muž její † Arnošt Kužel k její živnosti a Hynek jí toho platce býti nechce. Nález: poněvadž Kateřina provodí, že † Arnošt smlouvu s ní učinil, co jí do roka vydávati má, a na tu sumu nejsou jí dány než dva úroky a ona jemu psala o zadržalé úroky a on jí toho neodepřel, že Kateřina k těm zadržalým úrokům právo má.[1] Kateřině přiřkl tedy soud všecko, oč žalovala.

Ne tak šťastna byla její dcera Apolena, jež pohnala 8. listopadu 1510 Hynka Bočka z 20.000 zl. uher., že se uvázal v tvrz Kvasice s příslušenstvím i v jiný statek po jejím nebožtíku otci Arnoštovi Kuželovi a jí ho postoupiti nechce. Nález na to zněl: poněvadž zřízení zemské dskami zapsáno jest, že otec odbuda slusně dcery věnem dskami neb na mocný list královský může statek svůj poručiti přátelům svým, a Arnošt Kužel poručenství své na mocný list královský učinil a Apoleně své dceři 300 hř. gr. odkázal a tím ji odděluje a ostatek statku svého panu Hynkovi poručil, že podle toho poručení Hynek k tomu právo má.[2]

Petr Kužel ík z Žeravic i na místě svých nedílných bratří pohnal Hynka Bočka z 5000 zl. uher., že se uvázal v městečko Žeravice, ves Hruškovice, ves pustou Hořenčice a ve ves pustou Lučník s jejich příslušenstvím a těch mu postoupiti nechce. Páni vynesli nález spravedlivý: poněvadž správní list na ty vsi svědčí Petrovi a jeho bratřím tak dobře jako nebožtíkovi Kuželovi, že Petr s bratřími svými k tomu právo mají.

Týž Petr pohnal téhož Hynka z 1000 zl. uher., že mu nechce vydati užitku, kterýž bral ze zboží Žeravského po smrti Arnošta Kužele. Poněvadž neprokázal, že by v těch dvou letech byl Hynek požil zboží žeravského tisícem zlatých, nemá p. Hynek tomu půhonu odpovídati, tak zněl nález pánů. S tímto nálezem se Petr nespokojil, ale pohnal Albrechta ze Šternberka z 200 kop gr., aby mu před pány soudci ukázal správu, jaké užitky všelijakých důchodů ročních peněžitých i jiných lidé ze zboží žeravského po smrti nebožtíka Arnošta Kužele, strýce Petrova panu Albrechtovi vydávali a on je od nich přijímal. Pan Albrecht správu ukázal před pány soudci a pak Petr žaluje zase na Hynka Bočka: 1. z 80 kop gr., že podle té správy za držení městečka Žeravic a vsí k němu příslušných tu sumu 80 kop gr. k sobě přijal na penězích hotových a ty mu vydati nechce. Páni na to nalezli: poněvadž p. Hynek ty užitky k sobě přijímal, jest povinen Petrovi tu sumu zase navrátiti. — 2. ze 100 kop gr., že po dvě léta za držení městečka Žeravic pobral vinné de-

[1] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 184 a 185.
[2] Tamt. l. 183b.

sátky a těch mu navrátiti nechce. — 3. z 1000 zl. uher., že mu jeho nebožtík strýc Arnošt poručil 1000 zl. uher., a pan Hynek mu je dáti nechce. O oba tyto půhony stalo se porovnání a byl poklid.[1]

Petr z Vichrova, služebník-písař nebožtíka Arnošta, podal na Hynka Bočka 19. dubna 1510, když se byl zase do země vrátil, dva půhony, kterými asi prozradil, že je více poručenství Arnoštových, než jich bylo před pány soudce položeno: 1. z 200 zl. uh., že nechce před p. hejtmanem a pány položiti listů, aby byly čteny k jeho potřebě, těchto poručenství, kterýmž nebožtík Arnošt Kužel jemu, p. Hynkovi, statek zavázal; druhý list, kterýmž se on, p. Hynek nebožtíkovi zapsal, že tomu dosti učiní, což by komu Arnošt ze statku svého poručil; třetí, poručenství, kteréž nebožtík udělal, co komu po jeho smrti dáno býti má. Nález na to vynesen tento: poněvadž p. Hynek ta poručenství má, povinen jest je před panem hejtmanem a před pány položiti; 2. z 200 zl. uher., že mu těch 200 zl. uh., kteréž mu nebožtík Arnošt Kužel poručenstvím zavázal, podle poručenství dáti nechce. Nález: poněvadž se p. Hynek podvolil, že těch 200 zl. Petrovi podle poručenství dáti chce, aby tomu dosti učinil.

Také Petrův bratr, Šťastný z Vichrova, pohnal Hynka Bočka z 50 zl. uh., že mu nebožtík Arnošt Kužel z Žeravic svým poručenstvím 50 zl. zavázal, aby mu po jeho smrti z jeho statku dány byly, a on p. Hynek uvázav se v statek jeho Kvasice, nechce mu podle poručenství dosti učiniti a jemu je vydati. Nález panský zní: poněvadž se p. Hynek podvolil, že Šťastnému těch 50 zl. podle poručenství dáti chce, aby tomu dosti učinil.[2]

Burjan z Vlčnova pohnal Hynka Bočka z 50 zl. uher., že mu † Arnošt Kužel řekl dáti 50 zl., „když dceru páně Sobkovu (Johanku, sestru Hynkovu) za manželku pojmu, a on drže po smrti jeho Kvasice i s jejich příslušenstvím těch 50 zl. mi dáti nechce. Nález zní: poněvadž Burjan provodí, že jemu † Arnošt Kužel řekl dáti 50 zl. a Burjan za živnosti Arnoštova právem ho hleděl (= žaloval) a od práva se na smlouvy poddali a v tom práva nešla a Arnošt umřel, i povinnen jest pan Hynek Burjanovi dáti těch 50 zl.

Též Vilém z Vrchlabí na Kurovicích pohnal Hynka Bočka z Kunštátu a z Polné ze 100 kop gr., že mu těch 100 kop gr., kteréž mu nebožtík Kužel Arnošt z Žeravic poručenstvím svým zavázal, podle jeho poručenství dáti nechce. I tu páni nalezli: poněvadž poručenství nebožtíka Arnošta Kužele ukazuje, že Vilémovi tu sumu poručil, povinen jest p. Hynek tomu podle poručenství dosti učiniti.[3]

Albrecht ze Šternberka na Holešově pohnal 23. listopadu 1509 Hynka Bočka z Kunštátu z 18.000 zl. uher., že se nebožtíku

[1] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 181, 197, 229 a 230.
[2] Z. Arch. Půh. z. ol. VIII. f. 180 a 197.
[3] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 202b a 212.

Arnoštovi Kuželovi zapsal, cožby kolvěk Arnošt Kužel poručil a rozkázal dáti z panství kvasického, buď málo nebo mnoho, že p. Hynek dáti má, jakož o tom v tom poručenství Arnošta Kužele jest zřízeno a napsáno; kdež jemu Albrechtovi a jeho synům tej sumy 18.000 zl. uher. Arnošt Kužel poručil a p. Hynek podle zápisu svého tej sumy mu dáti nechce. Porovnali se o to a byl poklid.

Hynek Boček pohnal 8. listopadu 1510 Albrechta ze Šternberka z 500 kop gr., že mu měl tuto sumu položiti při sv. Václavě minulém, podle smlouvy s ním učiněné a toho neučinil. Nález zní: že Albrecht jest povinen tomu podle smlouvy dosti učiniti.[1]

V následujících půhonech podává nám Petr z Vichrova úplný inventář svršků a též, co komu z nich nebožtík Arnošt poručil. 22. listopadu roku 1511 pohnal Albrechta ze Šternberka z 500 zl. uher., aby mu dal svědomí, co zůstalo šafránu, koření a jiných potřeb, vína, obilí, koní, tenat, semence i jiných všech svrchků, v kteréž se on p. Albrech po nebožtíku Arnoštu Kuželovi uvázal. Pan Albrecht seznal, co mu bylo vědomo. Pak ho pohnal z 800 zl. uher., aby k jeho potřebě položil před pány soudce ceduli, na které byly některé věci sepsané, co ještě † Arnošt Kužel komu poručil a po své smrti dáti kázal, v kteréž také bylo psáno při jiných artikulích: item Petrovi, služebníku mému, ves Prosinky, svrchky všecky, kromě hotových peněz a krom včel, včely aby při zámku zůstaly, aksamit a damašek na ornáty, a co se peněz hotových dotýče, že jich na kostely poroučí, k sv. Petru na Předhradí 100 zl., k sv. Františku 100 zl., k Matce Boží 100 zl., a co se sukně černé dotýče, že ji knězi Janovi poroučí, a co se řetízka zlatého a lžic stříbrných dotýče, že jich na kalich dáti kázal, kterouž ceduli vypsanou p. Albrecht k sobě přijal na Kvasicích po smrti Arnošta Kužele. Pan Albrecht tu ceduli položil.

Potom ho ještě pohnal z 500 zl. uher., aby mu k jeho potřebě svědomí dal o tom, co mu vědomo, že † Arnošt Kužel, ty časy Petrův pán, leže na smrtelné posteli, poručil mu koně, dobytky, šaty chodící a jiné všecky svrchky (krom peněz, hotových, včel, aksamitu, damašku a jedné sukně černé, řetízku zlatého a stříbrných lžic) a jemu Petrovi jich po své smrti dáti kázal. Pan Albrecht seznal, co mu bylo vědomo.

Když měl Petr z Vichrova ceduli a svědectví Albrechta ze Šternberka, žaloval ještě Hynka Bočka z Kunštátu z 500 zl. uher., aby mu postavil k jeho potřebě před pány soudce Václava Hlavika z Kvasic a Václava Huku ze Střížovic. A pak ho pohnal z 500 zl. uher., „že † Arnošt Kužel, ty časy pán jeho, leže na smrtelné posteli, poručil mu koně, dobytky, šaty chodicí i jiné svrchky (kromě atd. jako výš) kteřížto svrchkové tito jsou po nebožtíkovi zuostali: item 6 drajlinkův[2] vína že-

[1] Tamtéž 151b a 208b.

[2] Drajlink = 2 bečky = 20 věder, 1 vědro = 40 mázů = 56 589 l, 20 věder = 11 hl, 32 l, 6 drajlinků vína = 67 hl, 92 l vína.

ravského, item dvě stodoly obilé nemláceného, item hrachu půl picníka, item pět stohů konopí nemláceného, item jeden vůz komorní černým suknem pokrytý, a dva vozy komorné černým suknem pokryté, item dva vozy dělné a třetí náprava nová, item na čtyry vozy velkých tenat zvířecích a pátý kus starý, item sedm tenat srních, item 8 koní, 22 krav, kopu sviní, jelen a laň chované, dva vepře krmné za 5 zl. bez 9 gr. bilých, 3 koberce, 6 kbelů medu, mís cínových velikých 7, jeden moždíř, 10 kotlů, medenice nová a svícen nový veliký, dvě konvy cínové veliké, item šuba[1] hranostajová červeným suknem pošitá, item šuba kuní, kteráž jest brunátým suknem pošitá s knoflíky pozlatitými, item druhá kuní šuba pod černým damaškem též s knoflíky, kožich z laloků liščích, hazuka[2] sukna dobrého, třepce kuní, kůže bobrová nová a 3 kůže lišči, kabát zlatohlavý, nohavice červené, sukničku a punth (= vesta) šarlatový, čepec se zlatem, dva prsteny zlaté s kameny, sekret (pečátko) zlatý nebožtíkův, šafránu $1^1/_2$ funtu a 4 loty,[3] jedna tobolka s perlami a druhá bez perel, item lot perel, knížky a páteř (růženec) koralový, 4 flašky v jednom pouzdře, a on p. Hynek drže statek kvasický po † Arnoštovi těch svrchků vydati mu nechce."

Páni na to nalezli: poněvadž Petr provodí dvěma dobrými člověky, že jemu † Arnošt Kužel ty svrchky ústně poručil a statku pozemského se to nedotýče, že Petr k těm svrchkům právo má.

Ještě Petr z Vichrova pohnal Hynka Bočka z 300 zl. uher., že mu † Arnošt Kužel, ty časy pán jeho, leže na smrtedlné posteli poručil ves Prosinky a jemu ji po své smrti dáti kázal, a on p. Hynek, zapsav se nebožtíku, že tomu všemu, což by komu poručil a po své smrti dáti kázal, dosti učiniti má, pokud by toho statku jemu zavázaného stačiti mohlo, drže statek nebožtíkův Kvasice s jejich příslušenstvím toho mu podle svého zápisu učiniti a té vsi Prosinek mu postoupiti nechce. Nález vynesen v neprospěch Petrův: poněvadž zápis Bočkův první jest nežli poručenství nebožtíka Arnošta a Arnošt ve svém poručenství pozůstavil: jestliže by ještě nad to poručenství, které učinil, ještě někomu co více dáti a poručiti chtěl pod pečetí svou, aby při tom byla jedna nebo dvě pečeti dobrých lidí (= šlechticů), že tomu p. Hynek dosti učiniti má, ale v tom Petra tak Arnošt neopatřil (není na tom listu pečetí svědků) a proto Hynek tomu odpovídati nemá.[4]

8. listopadu 1510, kněz Tomáš, kapitolní děkan i všecka kapitola kostela olomouckého pohnali Hynka Bočka z Kunštátu a na Polné z 20.000 zl. uher., že jim nechce k jejich potřebě před p. hajtmanem a pány

[1] Šuba = čuba, dlouhý až po kolena sahající vrchní šat kožišinou lemovaný.
[2] Hazuka, dlouhé roucho s rukávy.
[3] Funt čili libra = 32 lotů = 0·56 kg, 1 lot = 17·5 g, 4 loty = 70 g.
půl funta = 16 „ = 0·28 „
4 „ = 0·07 „
$1^1/_2$ funta a 4 „ = 0·91 kg.
[4] Z. A., Půh. z. ol. VIII. f. 239b—241b.

položiti všech listův a ta všecka poručenství, kteréž † Arnošt Kužel zřídil o statku kvasickém a toho listu, kterým se p. Hynek Arnoštovi zapsal, komu by Arnošt co poručil ze statku svého, aby tomu dosti učinil.

Když p. Hynek tomu dosti učinil, pohnali ho z 10.000 zl. uher., že ujal zboží kvasické, zámek Kvasice s jeho příslušenstvím, kdež † Arnošt Kužel zřídil, aby všecek plat, což ze vsí Něčic vychází, jejich kostelu na obchody a službu Boží za jeho duši vydáván byl, a on podle zřízení toho a vůle Arnoštovy toho platu vydávati nechce.[1]

Soud odložil jednání o tom do prvního příštího práva, ale nebylo již o tom jednáno, protože Hynek Boček převedl všecko právo na statek kvasický na Albrechta ze Šternberka 23. dubna 1511. Jeho syn Jan starší ze Šternberka prodal pak Něčice r. 1526 Janovi z Pernštejna a tento ještě téhož roku zaměnil s biskupem Stanislavem Něčice za ves Biskupice u Prostějova.[2]

Smlouva o statek kvasický.

„Já Hynek Boček z Kunštátu a na Polné oznamuji tímto listem přede všemi, kdež čten nebo slyšán bude, jakož jsem učinil smlúvu celú a dokonalú o hrad Kvasice s jeho se vším příslušenstvím a panstvím, což na dědictví jest, s urozeným pánem, p. Albrechtem ze Šternberka a na Holešově, takovú, že to všecko své právo a spravedlnost, kteréž ke mně příslušelo podle těch všech poručenství urozeného a statečného rytíře pana Arnošta Kužele z Žeravic, bratra mého, k tomu hradu Kvasicím s jeho se vším panstvím a příslušenstvím, že to všecko své právo a spravedlnost převésti mám na urozeného pána p. Albrechta ze Šternberka a na Holešově a na jeho erby, listem svým pod svou pečetí a k tomu jiných pánův a dobrých lidí pečeťmi na svědomí tak jakož ta smlouva sama v sobě šíře svědčí a ukazuje.

A protož já Hynek nahoře psaný tímto listem mocně všecko své právo, všecku svú spravedlnost, kteráž na mne přišla a kterýmžkoli obyčejem příslušela a přísluší podle těch všech poručenství urozeného a skutečného rytíře pana Arnošta Kužele z Žeravic, bratra mého, k tomu hradu Kvasicím s jeho vším panstvím a příslušenstvím, což na dědictví jest, mocně převodím tímto listem sám od sebe i od svých erbův i od každého, komuž by po mně příslušelo jaké právo k tomu hradu Kvasice s jeho panstvím a příslušenstvím na uroz. pána p. Albrechta ze Šternberka na Holešově a na jeho erby, tak aby p. Albrecht i se svými erby to všecko právo i všecku spravedlnost, což ke mně Hynkovi nahořepsanému příslušelo, k tomu hradu Kvasicím se vším jeho panstvím a příslušenstvím,

[1] Tamtéž f. 216.
[2] D. z. ol. XXII. f. 8 a 24, Opisy.

on pan Albrecht nahořepsaný, aby měl a dokonce ji užíval i s erby svými beze všeho umenšení jako já Hynek nadepsaný.

Kdež tej věci na jistotu já Hynek svrchupsaný pečeť svú vlastní rozkázal jsem k tomuto listu přivěsiti a pro lepší svědomí prosil jsem urozených panuov, pana Jindřicha z Lippého a na Krumlově, p. Jana z Pernštejna, nejvyššího komorníka markrabství mor., p. Jindřicha Jankovského z Vlašimi a na Slatině, a urozených vladyk: Onše ze Zástřizl a na Tatenici, Jindřicha Panthu z Ertvišovic a na Lasnicích, Jana Hošťálkovského z Arklebic a na Ratibořicích, že jsú pečeti své podle mej k tomuto listu přivěsili, sobě i erbom svým beze škody.

Dán na Polnej na den sv. Jiří léta Páně 1511." (23. dubna)[1]

Sotva se stal

ALBRECHT ZE ŠTERNBERKA NA KVASICÍCH

pánem, pohnala ho 25. dubna 1511 Apolena z Žeravic z 20.000 zl. uher., že skrze to, že podle rozkázání p. hejtmana a pánův nepoložil všeho poručenství kšaftu, kteréž měl po jejím otci Arnoštovi Kuželovi z Žeravic, ona svého dědictví Kvasic na ten čas odsouzena je. A že pravil před pány na plném sněmu, že by on nebyl pánem Kvasic a toho zboží, než jako úředníkem od p. Bočka z Kunštátu, a skrze to pravení ona k dědictví svému Kvasicím s jejich příslušenstvím přijíti nemohla pro zdvižení onoho půhonu, kterýž byla učinila na téhož pana Albrechta o ten statek kvasický. A že drží tvrz Kvasice s jejich příslušenstvím, její dědictví, ke kterémuž jako dědička neodbytá po Arnoštovi Kuželovi z Žeravic, otci svému, právo má a on, p. Albrecht, jí toho postoupiti nedbá. Poručníky učinila svého manžela Havla z Chomutovic a svou máteř.[2]

Tyto půhony byly sice soudu podány, ale nebyly žalovány, protože pan Albrecht učinil s Apolenou smlouvu, ve které jí mimo jiné postoupil dům na Předhradí v Olomouci, v němž její otec umřel a ona převedla všecko právo, které na panství kvasické měla nebo míti mohla na Albrechta ze Šternberka. Zápis o tom z r. 1512 zní:

Apolena z Žeravic, dcera Arnošta Kužele z Žeravic a z Kvasic, dědička po něm pozůstalá, svého všeho práva, kteréž jest koli ke mně příslušelo na čemžkoli, nic sobě nevymiňujíc ani sobě pozůstavujíc, žádného práva ani dětem svým ani žádnému jinému, totiž hrad Kvasice s městečkem i se všemi vesnicemi a všemi usedlými i pustými, s luhy, s lesy... i s kostelním podacím i se vším plným právem a panstvím, jakýmiž se koli jmény jmenovati mohou, i se všemi požitky, což k tomu hradu Kvasi-

[1] D. z. ol. XVII. F. 97b, Opisy.
[2] Z. A. Půh. z. ol. VIII. f. 265.

cím příslušelo a přísluší od starodávna, kteréž otec můj Arnošt Kužel držel a v svém užívání měl, toho všeho práva, kteréžkolvěk ke mně Apoleně příslušelo a příslušeti moblo k tomu hradu Kvasicím, se vším příslušenstvím a panstvím s sebe převodím na Albrechta z Šternberka a na Holešově a na jeho erby.[1]

Albrecht ze Šternberka oné smlouvy s Apolenou nedodržel, neboť prodal onen dům na Předhradí v Olomouci kanovníkovi Bernartovi Zoubkovi ze Zdětína. Proto pí. Apolena pohnala 19. listopadu 1518 p. Albrechta ze 100 kop grošů, že prodal dům jejího otce † Arnošta Kužele z Žeravic na Předhradí olomouckém proti smlouvě, kterouž s ním má a toho jí napraviti nedbá. Poručníka učinila Jana Heřenku, manžela svého, (byla tedy již po druhé provdána) a Kateřinu z Bobolusk, mateř svou. Páni na to nalezli: poněvadž ten dům v okršlku městském jest, že páni toho při tomto právě (zemském) nesoudí.

Apolena pohnala pak 19. dubna 1519 kněze Jana, děkana a celou kapitolu kostela olomouckého ze 100 hř. gr., že nechtějí doktora Bernata Zoubka k tomu míti podle nálezu panského, aby jí práv byl před právem městským o ten dům, v kterémž sedí. Nález na to zní: poněvadž Apolena provodí, že ten dům na Předhradí olomouckém Arnošt Kužel, otec její, držel v právě městském, a Apolena smlouvou, kterouž o všecek nápad statku otce svého s p. Albrechtem ze Šternberka udělala, ten dům sobě vyminila, povinni jsou kněz děkan a kapitola kněze Bernarta, doktora, k tomu míti, aby Apoleně o ten dům před právem městským odpovídal.[3] Další jednání u městského práva není známo.

Ačkoliv soud již r. 1510 rozhodl, že Petr z Vichrova má na svršky po † Arnoštovi Kuželovi právo, nevydal mu je Albrecht ze Šternberka všecky do r. 1514. Proto Petr na něho v pátek před sv. Martinem (8. listopadu) 1514 žaluje takto: „jakož jsem obdržel svrchky nálezem pánův jich milosti, kteréž mi poručil nebožtík Arnošt Kužel ze Žeravic na panu Hynkovi Bočkovi z Kunštátu a na Polné a on pan Albrecht učinil se mnou smluvu, že mi za některé dal peníze a za které mi peněz nedal, ty mi vydati měl; i ještě mi u sebe drží: náčiní kovářské, jelena a laní chované, koberec na stůl veliký, čtyři sedla dobré a čtyři uzdy rytířské; item šíry rytířské veliké, sanitru půl tuny, síry čtvrť tuny, dva balvany soli, jeden málo načatý, ječmene čtvrť stodoly po oploty, kterýž vymlátiti dal k svej potřebě; item dvě luožka stojatá a čtyry ložnice dobré; item jednu duchnu, dvě truhly veliké; item tři stoly dobré; item jednu mísu velikú, jednu konev velikú; item dva rožny veliká a těch mi vydati nechce. Poručníka učinil Šťastného z Vichrova, bratra svého." Porovnali se a byl „Poklid".[3]

[1] D. z. ol. XVII. f. 76, Opisy.
[2] Z. A. Půh. z. ol. X. f. 318 a XI. f. 13b.
[3] Z. Arch. Půh. z. ol. IX. f. 265.

Roku 1516 vložil Albrecht ze Šternberka do desk zemských své manželce Anně z Boskovic k věnnému právu k svobodnému držení a užívání 300 zl. uher. ročního platu ve 3000 zl. uher. na vsi Něčicích, na vsi Záhlinicích, ve vsi Jarohňovicích, ve vsi Kudlovicích, což tam na těch lidech, kteří ku kvasickému panství přísluší, má, na vsi Tučapech krom pusté vsi Pizdratic, kterážto ves k Holešovu přísluší, na svém vlastním dědictví s lukami, s rybníky, s lesy a štěpnicemi, s kury, s husmi, s vajci a se vším, což k tomu panství přísluší. Příjemci toho věna jsou Jan starší a Jan mladší, synové p. Albrechtovi, vším statkem jejich, což mají neb míti budou.[1]

O Třech králích (6. ledna) 1519 na sněmě v Olomouci zmocnil Albrecht ze Šternberka k soudu na místě svém svého syna Jana ze Šternberka tak, aby pan Jan mohl půhony k sobě přijímati a zase poháněti a se souditi tak jako pan Albrecht sám se soudil.[2]

Nebyl dlouho Jan ze Šternberka zástupcem svého otce, brzy se stal jeho nástupcem. Pan Albrecht umřel ke konci r. 1520. Na důkaz toho uvádím jeden půhon a jeden vklad do desk:

V pátek před sv. Martinem (t. j. 9. listopadu) 1520 pohnal Artleb z Boskovic, hejtman markrabství moravského, Albrechta ze Šternberka, že od svých lidí vybral berni podle svolení stavů moravských, ale té berně dáti a spraviti nedbá.[3] Tento půhon však již k projednání nepřišel, neboť připsáno je k němu „Umrlý".

Vklad do desk stal se o Třech králích (6. ledna) 1521 a mluví se tam již o nebožtíku Albrechtovi: „Já, Jan starší ze Šternberka, na Holešově, na místě nebožtíka Albrechta, otce svého, i na místě Jana, bratra svého mladšího, nedílného, Hynkovi z Kunčic a jeho erbóm své vlastní zboží a dědictví, totiž ves Skržice a dvůr v Skržicích, který jest nyní pustý, se sedlištěmi, s lukami v desky vkládám".[4]

Po Albrechtovi zůstala vdova Anna z Boskovic, dvě dcery Kateřina a Mandalena a dva synové

JAN STARŠÍ A JAN MLADŠÍ ZE ŠTERNBERKA.

Byli nějaký čas nedílni, t. j. užívali statků po otci zděděných společně.

Statky po Albrechtovi ze Šternberka byly: 1. dědičné: a) panství holešovské, k němuž příslušely vsi: Mysločovice, Miškovice, Machová a Hostišov. Holešov sám nebyl celý dědičný, než toliko jedna polovice, druhá polovice byla manská, náležející biskupství olomouckému;

[1] D. z. ol. XVIII. f. 11.
[2] Z. Arch. Kn. paměti a naučení 47 f. 10 b.
[3] Z. A. Půh. z. ol. XI. f. 126 b.
[4] D. z. ol. XIX. f. 5 b. Opisy.

b) panství kvasické s příslušnými vesnicemi z Arnoštova poručenství nám již známými; 2. manské: půl Holešova a půl Kotojed. Tyto však spadly po smrti jejich otce na biskupa zpět a bratři museli biskupa žádati, aby jim léno udělil. Potom teprv přijal v neděli po sv. Vavřinci (11. srpna) 1521 v Kroměříži léno Jan ze Šternberka na Holešově i na místě bratra svého mladšího na manství to, což Holešovu přísluší a na to, nač byl pan (Arnošt) Kužel nebožtíka pana Albrechta Holešovského spolkem přijal, činíce jeho milosti povinnost věrnosti v přítomnosti Jiříka Štolbaského z Doloplaz a Vítka z Dobrčic, manův kostela olomúckého;[1] 3. zástavní: komorní statky biskupské, ves Spitinov a ves Topolné; a od kláštera velehradského zastavené vsi Břest a Žalkovice.

Bratří dlouho nedílní nezůstali. V červnu 1522 byli již poděleni. Kdo a jak je dělil? Podle práva dědičného[2] rozdělil Jan starší všecek statek dědičný na dva dle možnosti stejné díly a napsal nebo dal napsati na dvě cedule, co na který díl patří ze statku pozemského, ze svršků, z hotových peněz, z dluhů, a co dá na vychování věno a výbavu sester. Potom si Jan mladší mohl volit jeden díl, který se mu líbil a vyvolil se díl holešovský a dostal příslušnou dílčí ceduli a podle této cedule měl bratrovi ve čtyrech nedělích udělati dílčí list, jímž potvrzoval, že to všecko, co na dílčí ceduli psáno, od bratra obdržel.

Manské části Holešova, na niž léna přijali od biskupa oba bratří nedílní, se po rozdělení Jan starší vzdal, aby měl Jan mladší celý Holešov. Zápis o tom zní: „v pátek před sv. Vítem (13. června) 1522 na Kroměříži odevzdal jest biskupovi JMtí v moc a v ruce manství, kteréž jest v Holešově se vším příslušenstvím, pan Jan starší z Šternberka, kteréžto manství hned na tom místě zase jest přijal z rukou JMti p. Jan mladší z Šternberka na Holešově, učinic JMti povinnosti přísahu vedle práva manského slušnou v přítomnosti p. Doktora Dúbravského, kancléře a p. Bernarta z Kateřinic".[3]

Manskými vesnicemi, a vesnicemi, které drželi v zástavě, podělili se tak, že každý bral plat z polovice lidí těch vesnic.

Po rozdělení zůstal

[1] Arcib. Arch. v Kroměříži, D. man. 7. f. 5.

[2] Demuth, Kn. Tovačovská, p. 82. O dědicích: Pakli bratr na bratru dílu žádal, ten jemu má dán býti; starší má děliti, mladší má voliti; pakli jich více, tehdy tolik dílův udělej starší, kolik bratří je a nejmladší vol a vezmi, kterýž díl se jemu líbí, potom druhý mladší až do nejstaršího; a kteréž díly oni sami zvolí, ty mají, a kterýž po všech zůstane, ten nejstaršího jest.... A sestrám má býti věno ihned jmenováno a z toho na ně nakládáno a v tom všickni dílové mají až do vdání škodovati i s výpravou, a ony budou míti vůli, při kterém bratru chtí zůstati, ač léta mají; pakliby která let neměla, ta má do let při starším bratru zůstati, neb komu i on dá chovati.

[3] Arcib. Arch. v Kroměříži, D. man 7. f. 5.

JAN STARŠÍ ZE ŠTERNBERKA SÁM PÁNEM NA KVASICÍCH.

Ještě téhož r. 1522 v pátek před sv. Martinem (7. listop.) se bratří navzájem žalují. Jan starší žaloval na mladšího, 1. že přijav od něho ceduli dílčí za svůj díl hrad Holešov se vším jeho příslušenstvím, nechce mu listu dílčího podle cedule dílčí udělati; — 2. že mu platu, což ze vsi Kotojed vychází, tak, jakž v cedulích dílčích postaveno je, vydávati nechce; — 3. že mu nechce dáti 10 hř. gr., kteroužto sumu Jan starší zapravil za něho Elšce z Dřínového. Na první půhon páni nalezli, že Jan mladší jest povinen bratrovi list dílčí udělati. Na 2. a 3. půhon stal se poklid bez pohoršení práva.

Jan mladší pohnal staršího, 1. že pobral plat z Břestu a z Žalkovic, ku kterémuž platu polovici on právo má a toho mu navrátiti nechce; — 2. že vzal plat z Topolného a ze Spitinova, ku kterémuž platu polovici on právo má; — 3. že podle cedulí dílčích nechce mu postoupiti polovici lidí v Břestu a Žalkovicích, v Topolném a v Spitinově. O všecky tyto věci stalo se porovnání a byl poklid.[1]

Jan starší pohnal Jana mladšího, 1. že nebožtík jejich otec Albrecht k sobě přijal 200 hř. gr., které se mu dostaly po jeho, Jana staršího, manželce Marketě z Vlašimě, a Jan mladší drží díl statku otce jejich a nechce mu polovici té sumy navrátiti; — 2. že dal po smrti pana otce kněžím úroků 50 hř. gr. svých peněz věnných, a Jan mladší drží díl statku po otci jejich a nechce mu polovici té sumy navrátiti; — 3. že přijav ceduli pod sekretem (pečetí) jeho, na kteréž sepsány jsou dluhy k zaplacení jemu, což přišlo na díl jeho, Vilímovi ze Strachnova 200 zl. na zlatě, Jindřichovi Tancdorfovi 200 zl. na zlatě, dluhu nebožtíka jeho bratra Melichara, Petrovi písaři 50 hř. gr. na penězích bílých, podle téže cedule dáti a spraviti nechce, a on Jan starší, je od nich o ty sumy upomínán.

Jan starší pohnal paní Annu z Boskovic (svou matku) z 60 zl. zatkyní a zatýkal ji u svého bratra na zámku Holešově, že mu nechce vydati řetězu, který byl jeho nebožtíka pana otce, k němuž on lepší právo má než ona."

Na všecky tyto půhony stal se poklid bez pohoršení práva.[2]

O Třech králích r. 1523 vložil Jan starší své vlastní manželce Marketě z Vlašimě na městečku Kvasicích a na jeho všem příslušenství 1000 kop gr. a 250 kop gr. k jejímu věnnému právu.[3]

Paní Anna z Boskovic pohnala 17. dubna 1523 oba své syny Jana

[1] Z. A. Půh z ol. XII. f. 17 a 37.
[2] Tamt. XII. f. 50.
[3] D. z. ol. XIX. f. 32, Opisy.

st. a Jana ml., každého zvlášť z 1100 hř. gr., že půjčila jejich otci a svému manželu 900 zl. uher., své nadvěno a že jí je zapsáno na Břestě, aby jí z té sumy každý rok vydáváno bylo 90 zl., a nedáno jí než toliko po dvě léta a těch 1100 hř. gr. jest jí zadržáno a oni, její synové, ujavše statek po svém otci, té sumy zadržané jí dáti a spraviti nedbají.

Jan starší zase pohnal pí Annu z Boskovic na zámku svého bratra v Holešově ze 450 zl. uher. na zlatě, že jí dal tu sumu nadvěna, což na oddíl jeho přišlo a ona přijavši k sobě tu sumu, toho listu, který jí na nadvěno svědčí, vydati mu nechce. A Jiříka Tetoura z Tetova a na Zlíně pohnal z 1500 zl. uher., že tu sumu dal pí. Anně z Boskovic, což na oddíl jeho přišlo, a on Jiřík jest mu za to rukojmí, že mu pí. Anna měla své věno z desk vymazati o svíčkách minulých (6. ledna) a tomu dosti neučinila.

Na Tetoura vynesen nález: poněvadž Jiřík Tetour neodpírá rukojemství za pí. Annu z Boskovic za vymazání věna, povinen jest tomu dosti učiniti a to věno z desk vymazati.

O půhonu pí. Anny na Jana staršího a o jeho půhon na pí. Annu nebylo soudně jednáno, protože se pí. Anna pro nemoc k soudu nedostavila; dostala nemocný rok. Pro její nemoc odkládáno bylo jednání až r. 1527 o sv. Janě Křiteli; toho dne ještě dán jí rok nemocný. Později není již o pí. Anně z Boskovic zmínky; bezpochyby umřela.[1]

★

VELEHRADSKÝ KLÁŠTER

chtěl své zastavené vsi Břest a Žalkovice vykoupiti; proto pohnal v pátek před sv. Martinem (9. listopadu) 1523 kněz František, opat kláštera velehradského i se svým konventem Jana staršího ze Šternberka na Kvasicích i Jana mladšího ze Šternberka na Holešově, každého zvlášť, ze 4000 zl. uher., že jim nechce před panem hejtmanem a pány položiti listů a všech spravedlností, kterými drží dvě jejich vsi dědičně k jejich klášteru Velehradu příslušející. Poručníka učinili Viléma Kunu z Kunštátu, podkomořího markrabství moravského. Bratří ze Šternberka ty listy a spravedlnosti položili. Potom je opat i s koventem pohnal zase ze 4000 zl. uher., že drží dvě vsi Břest a Žalkovice s jejich příslušenstvím, kteréž ke klášteru jejich Velehradu příslušejí a těch jim podle znění zápisu postoupiti nechtějí.

Páni vynesli tento nález: poněvadž kněz František podle zápisu na ty vsi svědčícího výpovědi nedal, že tomu páni z Šternberka odpovídati nemají.

[1] Z. A. Půh. z. ol. XII. f. 104b a 115.

Opat dal pak bratřím ze Šternberka roční výpověď. Rok však uplynul, a páni bratří neměli se k tomu, aby ony vsi klášteru postoupili; proto opat i se svým konventem pohnal je opět v pátek před sv. Alžbětou 1524 (18. listopadu) z 5000 zl. uher., že vsí Břestu, Žalkovic a Polešovic, k jejich klášteru Velehradu dědičně příslušejících, jim postoupiti a sumy své 2500 zl. uher. tak, jakž zápis jejich předkův ukazuje, od nich přijati nechtějí. Poručníka učinili téhož jako výše. Na to stalo se jakési porovnání a poklid bez pohoršení práva.[1]

Lze se domnívati, že se obě strany porovnaly tak, že bratří Šternberkové zvýšili zástavní sumu o 100 zl. uher., a klášter jim za to ponechal obě vsi nadále v zástavě. Doklad na to je rozdíl v zástavní sumě v letech 1524 a 1550 o 100 zl. uher. Ve výš uvedeném půhonu jmenuje opat zástavní sumu 2.500 zl. uher. Když pak 25. dubna 1550 na poručení a povolení Ferdinanda I., krále uherského a českého a markrabí moravského, klášter prodal vsi Břest a Žalkovice zemskému hejtmanu Václavovi z Ludanic, jmenuje se dosavadní zástavní suma v půltřetím tisíci a jednom stu (= 2.600) zl. uher., což činí na minci počítajíc 1 zl. uher. po 45 groších a za groš 7 peněz 3.900 zl. mor., 1 zl. mor. za 30 gr. a 1 gr. za 7 peněz. (Rovnal se tedy 1 zl. uher. $1^1/_2$ zl. moravskému.) Prodány byly obě ony vsi za 5616 zl. mor. Z této sumy má sobě kupec odraziti sumu zástavní 3.900 zl. mor. a zbytek 1716 zl. mor. do sv. Jiří příštího (23. dubna 1551) v moc kněze opata a jeho konventu položiti a zaplatiti bez dalších odtahů. Opat má na týž čas lidi z Břestu a Žalkovic rukou dáním z dědičnosti propustiti a hejtmanovi v člověčenství uvésti a kupní smlouvu hejtmanovi v desky zem. vložiti.[2]

Stolní zboží biskupa olomouckého, vsi

TOPOLNÉ A SPITINOV,

měl v zástavě nebožtík Albrecht ze Šternberka, a po jeho smrti brali jeho synové, každý polovici platu od lidí tamějších. Jan starši však zastavil to zboží Václavovi z Žerotína, pánu na Buchlově a Napajedlích za 900 zl. uher. a 150 hř. gr.[3] (= 1670 zl. mor.). Polovici této sumy měl dostati Jan mladší, ale nedostal ji; proto žaloval na svého bratra staršího v pátek před sv. Alžbětou (18. listopadu) 1524, že zastavil Topolné a Spitinov, a tu sumu všecku k sobě přijal, a z té sumy oddílu, což na něj přijíti má, mu vydati nechce. Jak se porovnali, není známo.[4]

★

[1] Z. Arch. Půh. z. ol. XII. f. 156 a 273 b.
[2] D. z. ol. XXV. f. 205, Opisy.
[3] 900 zl. uher. po 45 gr. = 40.500 gr. : 30 = 1.350 zl. mor. } = 1.670 zl. mor.
150 hř. po 64 gr. = 9.600 gr. : 30 = 320 zl. mor. }
[4] Půh. z. ol. XII. f. 255.

Jan starší podal na svého mladšího bratra Jana 4 půhony: 1. z 1000 kop gr., že nedbá vydávati mu platu, což ze vsi Kotojed vychází, podle dílčí cedule a podle smlouvy p. Janem z Pernštajna mezi nimi učiněné; — 2. z 1000 hř., že nedbá špitále a školy v Holešově postaviti a ty chudé ve špitáli stravou opatřovati a jim to tak vydávati, jak to ukazuje poručenství nebožtíka p. otce jejich i také dílčí cedule a smlouva p. Janem z Pernštajna mezi nimi učiněná; — 3. ze 450 hř. a 28 hř., že nedbá vydati mu polovici té sumy, kterouž Holešovští, Tučapští, Štěpanovští[1] a Záhlinští za roli a louky jim prodané každý rok na časy jmenovité dávají, což na jeho díl spravedlivě přichází; — 4. z 50 hř., že nedbá podle smlouvy p. Janem z Pernštajna učiněné spraviti Jakubovi ze Šarova půl hřivny platu, což naň přišlo.[2]

★

R. 1525 vdala se panna Kateřina ze Šternberka, sestra obou pánů Janů, za Bernarta Bruntálského z Vrbna a na Heralticích (na Opavsku), jenž jí v suché dni po sv. Duše (7.—10. června) vložil do zem. desk opavských 1000 zl. uher. na zlatě a 660 zl. na bílých groších českých, zlatý po 32 gr. bílých, k pravému věnu jejímu na své dědičné vsi Násilí takovým způsobem, jestliže by paní Kateřina svého manžela přežila, tehda aby se hned v tu ves uvázala a ji držela a užívala v sumě svrchu položené. Příjemčí toho věna byl na místě p. Jana staršího ze Šternberka a na Kvasicích, nejvyššího hejtmana markrab. moravského a p. Jana mladšího ze Šternberka a na Holešově, bratrů vlastních paní Kateřiny, pan Ojíř z Fulštejna a na Bílovci, komorník knížectví opavského.[3]

★

Téhož roku 28. února 1525 vzdal se Petr z Vichrova biskupského léna vsi Bařic s příslušenstvím, a přijal je od biskupa Stanislava I. Thurza Jan starší ze Šternberka a z Kasic.[4]

Za to prodal a do desk zemských 1526 vložil Jan starší ze Šternberka své vlastní zboží půl Kudlovic Václavovi z Žerotína a na Napajedlích. Že t. r. prodal Něčice a že koupil Tlumačov, bylo již pověděno.

[1] Stěpanovice, zaniklá manská ves u Holešova tam, kde je nyní dvůr Mansko a Alexovice.
[2] P. z. ol. XII. f. 265 b a 266.
[3] Kapras, D. z. opav. f. 206, č. 26.
[4] Arcibisk. Arch. v Kroměříži, D. man. VII. f. 7.

JAN STARŠÍ ZE ŠTERNBERKA, PÁN TLUMAČOVA.

Arnošt Kužel blahé paměti poručil z hotových peněz — jak již známo — 100 hř. gr. kostelu sv. Petra v Olomouci, které měl Albrecht ze Šternberka z pozůstalosti vyplatiti. On je však nevyplatil, ale zajistil je hlavním listem a rukojměmi na svém statku Holešově tak, že se bude z toho statku vydávati ročně 5 hř. gr. platu onomu kostelu. Do roku 1526 někteří rukojmí umřeli a bylo třeba, aby list byl obnoven a novými rukojměmi opatřen. Proto jeden z živých ještě rukojmí, Bernart starší z Žerotína a na Dřevohosticích pohnal v pátek před sv. Martinem (9. listopadu) 1526 Jana staršího ze Šternberka na Kvasicích ze 100 hř. gr., že je pohnán z té sumy od kněze Mikuláše, oltářníka oltáře sv. Trojice a Matky Boží nanebevzetí a sv. Jakuba většího apoštola v kostele sv. Petra v Olomouci, že mu je rukojmí v hlavním listu za nebožtíka Albrechta ze Šternberka, že mu z tej sumy 100 hř. má každý rok k tomu oltáři 5 hř. gr. z Holešova vydáváno býti a kdež již v tom zápisu někteří rukojmí zemřeli a že on Bernart jsa mu rukojmí toho listu mu obnoviti a v moc kněze Mikuláše dáti nedbá. A Jan starši drží statek po nebožtíku otci svém Albrechtovi ze Šternberka, nedbá ho v tom zastoupiti a toho listu obnoviti. Poručníka činí bratra svého, Václava z Žerotína. Na to páni nalezli: poněvadž pan Jan pana Bernarta zastoupil, že tomu dosti učinil.[1]

★

Na začátku r. 1525 byl Jan starší ze Šternberka nějaký čas hejtmanem markrabství moravského na místě Jana Kuny z Kunštátu; od r. 1527 byl nejvyšším sudím markrabství moravského. — 26. dubna 1527 pohnal Jana z Kunštátu a na Lukově z 15 kop gr., že na jeho žádost, když do Uher jezdil, přijal úřad hejtmanský na sebe, a že p. Jan Kuna přiřekl, dokud se zase nevrátí, což by p. Jan starší utratil aneb na posly naložil, že mu to chce zaplatiti a navrátiti; a již toho, co utratil a poslům vydal, navrátiti mu nedbá. Porovnali se však a byl „poklid".[2]

Téhož dne Jan starší ze Šternberka a na Kvasicích, nejvyšší sudí markrabství moravského, na místě své manželky, Margrety z Vlašimě pohnal paní Annu z Vlašimě (sestru své manželky, manželku Jana Rokytského z Ludanic) z 10.000 zl. uher., že nedbá udělati jeho manželce dílčího listu obyčejného a v moc jí ho položiti. Na to vynesl soud tento nález: poněvadž paní Margreta z Vlašimě paní Anně jejího dílu v ruce neuvedla a p. Jan starší na místě pí. Margrety o dílčí list pohnal, že nemá paní Anna tomu odpovídati.

[1] Půh. z. ol. XII. f. 40.
[2] tt. f. 66.

Téhož dne Jan starší pohnal svého švagra Jana Rokytského z Ludanic z 25 zl. uher., že mu je tu sumu dlužen a dáti a zaplatiti mu ji nedbá. Nález zní: poněvadž se Jan Rokytský k dluhu zná, povinen jest ten dluh Janovi staršímu ze Šternberka zaplatiti.

Téhož dne pohnal Jan st. na místě své manželky Margrety Jana Rokytského z $55^1/_2$ kopy gr., 3 gr. a 2 penízů, že mu tu sumu na místě své manželky Margrety dal jako oddílu jejího, což na ni přišlo věna po paní Anně z Vlašimě, manželce Jana Rokytského, a on obyčejné kvitance na to pí. Margretě dáti a v moc její položiti nedbá. Páni na to nalezli: poněvadž p. Jan z Šternberka neprovodí, aby p. Janovi z Ludanic tu sumu dal, že tomu p. Jan z Ludanic odpovídati nemá.[1]

Žaloby o věznění, vyručení, zranění a ochromení poddaných.

Jana st. z Šternberka pohnal 24. dubna 1527 Albrecht z Hustopeče a na Bystřici 1. z 50 kop gr., že mu nechce před p. hejtmanem a pány jich milosti pro svědomí (= za svědka) postaviti k jeho potřebě svého člověka Jana Poláčka z Kvasic; — 2. z 20 kop gr., že jeho lidé, fojt a konšelé městečka Kvasic vsadili jeho člověka Ondru, jemuž bylo řádné odpuštění od něho do Bystřice vzato, a vězeli ho, pokud se jim zdálo, práva k tomu nemajíce, a on p. Jan starší z Šternberka mu toho od svých lidí napraviti nedbá. Tyto půhony byly po dvakráte odloženy k druhému právu, ale nález nebyl vynesen.

8. listopadu 1527 Jan st. z Šternberka pohnal Jana z Pernštejna, hejtmana markrabství moravského, ze 100 hř. gr., že jeho lidé z Kojetína, Jan Švec a Martin Rybář, vyručili od něho Jana Šafáře, vinopala, ve 100 hř. gr., aby ho zase postavili, kdyby jim Jan st. z Šternberka třetí den napřed dal věděti. On tak učinil, dal jim třetí den napřed věděti, ale oni mu téhož Jana Šafáře nepostavili a tak ten základ propadli. A Jan z Pernštejna nechce těch lidí svých k tomu míti a držeti, aby mu ten propadený základ dán a položen byl. — Půhon odložen s vůlí obou stran do příštího práva; potom se porovnali a byl „poklid".[2]

V pátek před sv. Jiřím (21. dubna) 1531 pohnal Jan st. z Šternberka Václava Tetoura z Tetova na Malenovicích z 200 kop. gr., že jeho lidé z Otrokovic zejména tito: Jan, syn Macků v, Jan, syn Sekyrův, Martin, lazebník, Jan, syn Mikulův, přišli do jeho městečka Tlumačova a zranili jeho člověka Lukáše, nemajíce k němu žádné příčiny, kterýž podnes od toho zranění na ruku chrom jest, a on Václav Tetour nechce toho od svých lidí témuž člověku Lukáši na-

[1] Půh. z. ol. XIII. f. 66 a b a 92.
[2] Půh. z. ol. XIII. f. 96 a 97.

praviti. — Václavovi Tetourovi dán rok nemocný. Potom učiněna byla o to smlouva.[1]

O dvůr v Machové.

Dokud ještě byl Jan st. z Šternberka pánem na Holešově, k němuž příslušela také ves Machová,[2] tehda byl Jan z Dobrčic a na Říkovicích pánem vsi Sazovic. V Machové byl tehda dvůr, a o tento dvůr učinil Jan starší s Janem z Dobrčic ústní smlouvu i s jeho lidmi sazovskými, aby tito sazovští lidé užívali setím a jinak jak mohou dvora machovského a aby z něho dávali podle učiněné smlouvy každý rok jistý plat, pokud se jim napřed nevypoví čas podle smlouvy uložený. Jan mladší z Šternberka a na Holešově, jemuž při dělení ves Machová připadla, vzal dvůr machovský do své správy a k vlastnímu užívání, aniž by byl napřed čas, podle smlouvy uložený, vypověděl. Proto Jan Říkovský z Dobrčic pohnal 8. listopadu 1527 Jana staršího z Šternberka a na Kvasicích, s nímž byl smlouvu učinil, a Václava z Strachnova, pána na Žeranovicích, jenž při oné ústní smlouvě byl svědkem, že mu nechtějí dáti listem pod svou pečetí svědomí k jeho potřebě před panem hejtmanem a pány o tom, jak se ta smlouva stala a s jakou výpovědí se stala. — Václav Žeranovský dal svědomí, a s Janem starším z Šternberka bylo učiněno porovnání a byl „poklid".[3]

O škody novým rybníkem u Otrokovic učiněné

pohnal Jan st. z Šternberka 8. listopadu 1527 Václava Tetoura z Tetova a na Malenovicích, k nimž příslušely i Otrokovice, z 2000 hř. gr., že udělal rybník nový u vsi Otrokovic, kterýmžto rybníkem se mu na gruntech bělovských škoda děje a napraviti mu toho nechce. Páni na to nalezli, aby tam úřad vyveden byl a potom páni slyšice úřadníky i jiné potřeby obojí strany, nález učiniti ráčí.[4] Jaký byl výsledek úředního ohledání, není zaznamenáno. Ale následujícího roku 6. listopadu 1528 pohnal Jan st. z Šternberka opět Václava Tetoura, komorníka menšího práva olomouckého, z 1000 kop gr., že rybníkem otrokovským zatopil silnici spravedlivou a starodávnou, kteráž jde od jeho městečka Tlumačova k Napajedlím a tím zatopením tej silnice jemu a lidem jeho tlumačovským škoda se děje a toho mu napraviti nechce. Na to stal se poklid práva bez pohoršení.[5]

[1] P. z. ol. XIV. f. 36, II.
[2] Mach = Martin, Machova ves = Martinova ves.
[3] P. z. ol. XIII. f. 188 b.
[4] P. z. ol. XIII. f. 196 b.
[5] tamže XIV. f. 52 b II. foliace.

Téhož dne Jan st. z Šternberka pohnal téhož Václava Tetoura z 500 kop na zlatě, že je zaň za tu sumu rukojmí podle jiných v listu hlavním pánóm Šarkanóm a že je o položení tej sumy pohnán od p. Jana a p. Františka, bratří Šarkanův z Hakoshazy, a on, Václav Tetour ho proti těmž pánům Šarkanům zastoupiti nedbá. — Václav Tetour zastoupil Jana st. z Šternberka, proto páni nalezli, že Václav tomu půhonu dosti učinil.

Jan starší z Šternberka pohnal ještě téhož dne Václava Tetoura, že o něm mluvil slova důtklivá, dotýkaje se jeho poctivosti; a za svědky na to pohnal Jan Václava z Strachnova na Ženanovicích a Jiříka Tetoura na Zlíně. Oba dali o tom svědomí listovní pod pečetí svou. Jak se porovnali, není zapsáno.[1]

PRODEJ

ZÁHLINIC, PRUSINEK A PŮL JAROHŇOVIC.

Záhlinice vložil Jan st. z Šternberka, nejvyšší sudí, o sv. Janě Křtiteli (24. června) 1530 do desk zem. Vilémovi, Kunšovi a Janovi Haškovi, bratřím vlastním z Vrchlabí. Věno, které měla jeho manželka Margreta z Vlašimě na Záhlinicích zapsané, nemusel Jan st. převáděti na jiný statek, neboť paní Margreta byla již mrtva. Jan st. byl již po druhé ženat s Elškou z Šternberka a vykázal jí téhož dne 24. června na svém vlastním a dědičném zboží, na tvrzi a městečku Tlumačově s jejich vším příslušenstvím 1600 kop gr. ku pravému věnnému právu.[2]

Prusinky byly t. č. již pusté, když je Jan st. prodával. Do desk byl prodej vložen v sobotu po 3 králích (7. ledna) 1531 těmito slovy: Jan st. z Šternberka a na Kvasicích, nejvyšší sudí markrabství mor. i se svými erby Mikulášovi Brnickému z Brnička, dědicům a erbóm jeho své vlastní zboží, totižto ves pustou Prusinky s dvorem, s roli... a se vším příslušenstvím v desky vkládám.[3]

Že Jan st. asi r. 1528 svou polovici Jarohňovic prodal, o tom svědčí půhon, který na něho podal v pátek před sv. Martinem (6. listopadu) t. r. Jetřich ze Zástřizl na Cetechovicích z 350 kop gr., že mu prodal půl vsi Jarohňovic a jednoho člověka v Drahlově, ale listu správního mu na to podle předpisu udělati nedbá. Jan st. mu správní list asi udělal a vydal, neboť byl „poklid".[4]

★

[1] Tamže f. 53 b.
[2] D. z. ol. XXIII. f. 2, a 2 b.
[3] Tamže f. 19.
[4] P. z. ol. XIV. f. 8 b, II. foliace.

Jan st. z Šternberka pohnal v pátek před sv. Martinem (8. listopadu) 1532 Albbrechta z Hustopeč a na Bystřici (pod Hostýnem) z 50 kop gr., že jeho kvasický úředník Václav koupil některou kopu desk k jeho potřebě u chomického mlynáře Matěje Husáčka, člověka Albrechtova, a když potom páně Janův služebník Kuncz Bilavce pro ty desky, aby pobrány byly, s devíti vozy přijel, tehdy Matěj Husáček, mlynář chomický, těch desk pustiti nechtěl, až páně Janův služebník 18 gr. mýta jemu dáti musel. A on Albrecht toho od téhož Matěje, mlynáře, člověka svého, panu Janovi st. napraviti nechce.

Nález zní: poněvadž Matěj Husáček umřel, nemá tomu půhonu Albrecht odpovídati.[1]

★

Okolo sv. Jana Křtitele (24. června) 1533 předstoupily panna Jitka a panna Kateřina, dcery Jana st. z Šternberka, nejvyššího sudího markrabství moravského, před pana hejtmana a pány jich milosti, žádajíce toho, aby jim jich milosti toho příti ráčili, aby pana otce svého k soudu zmocniti mohly, aby na místě jejich poháněti i odpovídati mohl, póhony k sobě přijímati a to všecko tak činiti, jakoby ony samy pohonily neb pohnány jsouce, odpovídati povinny byly. Kdež jich milosti toho jim příti a v registra zapsati rozkázati ráčili.[2]

Následujícího roku v pátek před sv. Jiřím (17. dubna) 1534 Jan starší z Šternberka a na Kvasicích, nejvyšší sudí markrabství moravského, na místě Jitky a Kateřiny z Šternberka, dcer svých, pohnal pana Jana z Kunovic a na Uh. Brodě, podkomořího markrabství morav., z 500 zl. (za 1 zl. 30 gr. a za 1 gr. 7 penízů počítajíc), že podle poručenství nebožky panny Barbory z Vlašimě tak, jakž to ona poručenstvím svým rozdělila, druhých 500 zl. svrchupsaným jeho dcerám dáti nechce.

Nález na to zní: poněvadž panna Barbora z Vlašimě na mocný list královský poručenství udělala a v tom poručenství sobě pozůstavila, komuž by co dala a poručila, aby tomu dosti učinili, a v tej ceduli pod pečetí svou a Haška z Mírova a Albrechta z Bůkovky pečetmi to sobě vymínila, aby toho vůli měla změniti co by chtěla a když paní Margreta z Vlašimě bratranice její (matka obou panen Jitky a Kateřiny) s toho světa prvé než ona panna Barbora sešla, kterejž byla po svej smrti 1000 zl. poručila, ten tisíc hned jinou cedulí pod pečetí svou a pana Jana z Pernštajna, t. č. hajtmana a pana Jana Kuny z Kunštátu, t. č. nejvyššího komorníka, pečetmi dala a poručila panně Jitce a panně Kateřině, sestrám vlastním z Šternberka, dcerám paní Margretiným z Vlašimě, i povinen jest pan podkomoří Jan z Ku-

[1] D. z. ol. XV. 40 b.
[2] Kn. pamětí a nauč. 47. f. 181 b.

novic podle vůle † panny Barbory tomu dosti učiniti a těch 500 zl. panně Jitce a panně Kateřině, sestrám vlastním, podle půhonu dáti.[1]

★

Na jaře r. 1535 stěžoval si Jan st. z Šternberka u biskupa Stanislava Turzo na jeho lidi z Hulína a z Chrašťan, že mu zastavují vodu, která teče na mlýn tlumacký. Biskup mu na to psal v sobotu den sv. Filipa a Jakuba (1. května) 1535: „Urozený pane kmotře náš milý. Jakož nám píšete, žeby lidé naši z Hulína a z Chrašťan ve vodě, kteráž slove Kabyl, plotky a hráze v toku, kterýž teče na váš mlýn tlumačovský, dělali. I rozkázali jsme ty poddané naše obeslati, abychom také od nich o tom zprávu měli; pak když od nich o tom zprávu míti budem, dáme vám na vaše psaní odpověď." Jak se spor porovnal, o tom nemám zprávy.

Jiný spor snažil se biskup porovnati pomocí Jana staršího z Šternberka. Biskupský poddaný z Vážan, Jiřík Filipek, stěžoval si na faráře těšnovského (jehož farníkem nebyl, neboť Vážany příslušely k faře do Kroměříže), že mu pobral obilí s rolí. Biskup poslal Janovi st. z Šternberka 9. dubna 1535 dopis tohoto znění: „Co se týče Jiříka Filipka, našeho poddaného z Vážan a faráře vašeho těšnovského, již se nám styšce, že nás ten poddaný náš o to tak často nabíhá, protož žádáme, že se strany své jednoho dobrého člověka vydáte a my tolikéž učiniti chceme a těmi lidmi dobrými od obojí strany vydanými aby ta věc k místnímu konci byla postavena; již sami den jmenujte, kdy by ta věc měla býti slyšána."

Poněvadž Jan st. z Šternberka nedával odpovědi, proto mu biskup poslal po 5 dnech, 14. dubna, nový dopis: „Jakož jsme vám prvé psali, co se Jiříka Filipkova, poddaného našeho z Vážan dotýče, kterýž na nás vznesl, že jemu farář váš těšnovský obilí s rolí jeho pobral. I máme tu zprávu, že se ten kněz nestrojí tu v Těšnovicích zuostati při tej faře, protož žádáme, abyste to opatřili, což jest obilí tomu chudému člověku našemu vzal, aby je jemu zase navrátil a od sebe učinil, což spravedlivého jest bez dalších odtahů, aby tomu chudému člověku našemu o to více pracovati a útraty činiti potřebí nebylo; tej jsme naděje znajíce věc slušnú a spravedlivú, že tak učiníte."[2]

★

Jan st. z Šternberka a na Kvasicích pohnal v pátek před sv. Martinem (5. listopadu) 1535 Hynka Bílíka z Kornic na Veselí, že mu nechce vydati Havla Tesaře, Janova poddaného.

[1] Půh. z. ol. XVI. f. 6b a XIII. f. 40.
[2] Arcib. Arch. v Kroměříži, Kopiář z r. 1535.

O téhož Havla Tesaře pohnal Jan mladší z Šternberka a na Holešově svého bratra Jana st. na Kvasicích, že mu přiřekl, že bude svého poddaného Havla Tesaře k tomu míti, že místo, kteréž je v Návsi, ulici u města Holešova, týž Havel ku stavění přijal, buď stavěti aneb hodným člověkem osaditi má, témuž se až podnes dosti nestalo. A on p. Jan st. téhož Havla k tomu míti a držeti nechce, aby se tomu dosti stalo." Oba tyto půhony byly s vůlí obou stran o sv. Janě 1536 odloženy, a než přišlo k dalšímu jednání, umřel Jan starší; proto staly se půhony „umrlými".[1]

O podobnou věc pohnal Jan Kuna z Kunštátu, hejtman markrabství moravského 29. listopadu Jana staršího z Šternberka, nejvyššího sudího markrabství moravského, totiž, že Filip Ležatka z Tlumačova, člověk páně Janův, kterýž prvé v Přílepích byl, jest mu rukojmí podle jiných za Jana Kúsku, kterýž pod Janem Kunou ve Fryštáku byl a kterýž mu pod základem 20 hř. gr. měl na místě, kdež se mu ukáže, purkrecht do roku postaviti a tomu dosti neučinil a tak základ 20 hř. propadl. A p. Jan starší z Šternberka nechce téhož Filipa Ležatku, člověka svého, k tomu držeti, aby mu ten základ, což na jeho oddíl přijde, položil. Nález zní: poněvadž p. hejtman provodí, že mu ten základ 20 hř. pro dostineučinění Jana Kúska propaden jest, povinen jest Jiřík Tetour, zástupce pana Jana z Šternberka, svého člověka Jana Kúska k tomu míti, aby ten základ p. hejtmanovi dal a spravil.[2]

V pátek před sv. Jiřím (21. dubna) 1536 kněz Martin Rosmberger, oltářník sv. Šimona a Judy, apoštolů, v kapli sv. Anny při kostele olomouckém, pohnal Jana staršího z Šternberka a na Kvasicích, nejvyššího sudího markrabství moravského; z 28 kop gr., že mu je rukojmí za Jana mladšího z Šternberka na Holešově za plat, který má zapsaný na městečku Holešově ve 200 zl. uher., každého roku 8 kop. gr. při času sv. Tří králů 4 kopy gr. a při času Panny Marie Nanebevzetí též 4 kopy gr. a již mu je ta suma 28 kop gr. zadržána za půlčtvrta léta, totiž počnouc léta Páně 1533 o sv. 3 králích 4 kopy a při času Panny Marie Nanebevzetí 4 kopy a potom léta 1534 též při těch časích též 8 kop a potom léta Páně 1535 též při těch časích 8 kop a potom léta Páně 1536 při času minulých sv. 3 králů 4 kopy, a on p. Jan starší z Šternberka, jsa mu rukojmí, podle slibu svého zadrželé úroky tej sumy zapraviti nechce. Nález zní: poněvadž se pan Jan mladší z Šternberka, zástupce pana Jana staršího z Šternberka k tomu zná, že ten úrok 28 kop gr. knězi Martinovi zadržán je, je povinen, co na oddíl p. Jana staršího přijde, jemu dáti a spraviti.

O podobnou věc pohnal téhož dne Kryštof z Boskovic a na Třebové Jana st. z Šternberka a na Kvasicích z 70 zl. uher., že

[1] Půh. z. ol. XVI. f. 20 a 36b.
[2] Půh. z. ol. XVI. f. 36b.

tu sumu při sobě drží, kterážto ke kostelu sv. Egidia do Úsova k záduší náleží a tej sumy, což by na díl jeho přišlo, vydati nechce, aby starší úsovští tu sumu od něho přijmouce, užitek z ní k tomu kostelu přivedli.

Poněvadž p. sudí Jan st. z Šternberka k soudu nestál, propadl pokutě 5 kop gr. Než došlo k druhému jednání, byl pan Jan starší již mrtev; proto půhon stal se umrlým.[1]

★

Jitka, starší dcera Jana st. z Šternberka, byla již r. 1535 provdána za Vilíma z Žerotína a na Starém Jičíně, ale slíbené věno jí otec do 19. května 1536 nedal; proto Jitčin manžel pohnal ony pány, kteří byli spoluslibci s jejím otcem, na prvním místě jeho mladší bratr Jan Holešovský. Půhon zní: „Vilím z Žerotína a na Jičíně pohoním Jana Mladšího z Šternberka a na Holešově z 450 kop gr., že p. Jan starší z Šternberka, nejvyšší sudí markrabství moravského, na ten čas, když mi jest pannu Jitku, dceru svou, již manželku mú, k svatému manželství dal, jmenoval jest věna po ní 450 kop gr. a on p. Jan mladší z Šternberka za téhož p. sudího podle jiných pánův a dobrých lidí rukou dáním jest mi slíbil, že mně ta suma 450 kop gr. věna v roce pořád zběhlém dána a vyplněna po manželce mé býti má, a toho mi podle slibu svého učiniti nedbá.“ K soudu však nestála žádná strana.[2]

★

„Léta Páně 1536 při času sv. Jana (24. června) v Olomúci p. Jan st. z Šternberka a na Kvasicích předstoupil před p. hajtmana a pány jich milosti, předkládajíc, že jest úřad svuoj, nejvyšší súdství, králi JMti vzdal pro nedostatek svého zdraví, při tom oznámujíc, že statek svuoj panu Janovi mladšímu z Šternberka, bratru svému, k spravování poručil, prosíc jich milosti, aby jemu toho příti ráčili, aby téhož pana Jana zmocnil, aby na místě jeho zde i v Brně poháněti, pohony k sobě přijímati a se souditi i od sebe činiti mohl tak, jakoby on sám poháněl, aneb pohnán jsa, učiniti a odpovídati povinen byl. Kdež páni jich milosti na takovou jeho žádost jemu toho povoliti ráčili, pokud by zase k zdraví svému nepřišel.“[3]

Pan Jan starší však k svému zdraví již nepřišel, nedočkav se ani konce toho roku 1536; umřel mezi 10. listopadem a 8. prosincem. Svědčí o tom následující půhony: v pátek před sv. Martinem (10. listopadu) 1536 ještě žil, neboť toho dne podala na něho půhon jeho sestra Mandalena z Šternberka, že ji nechce dáti listovního svědomí pod pečetí

[1] Půh. z. ol. XVI. f. 2b a 17, II. foliace.
[2] Tamže f. 55, II. foliace.
[3] Kniha pamětí a naučení 48. f. 18.

svou před p. hejtmanem a pány jich milosti k její potřebě, co jest mu o tom vědomo, že nebožka paní Anna z Boskovic, její i jeho máti, z tej sumy 1500 zl. uher., kteréž jí z dílu svého jako jejího věna dáti měl, 1000 zl. uh., které bratr Jan mladší Vilímovi z Strachnova dlužen byl, vyraziti dopustila, a že jí ta suma 1000 zl. z těch 1500 zl. vyrazena jest.[1]

V pátek po sv. Mikuláši (8. pros.) 1536 byl p. Jan starší již mrtev, neboť v půhonech toho dne podaných mluví se o něm jako o nebožtíku:

1. Zikmund z Žerotína a na Zvoli podal půhony na šest rukojmí za nebožtíka Jana staršího z Šternberka a na Kvasicích, totiž na olomouckého biskupa Stanislava Turzo, na Jana z Pernštajna a na Helfenštejně, na Jana mladšího z Šternberka a na Holešově, na Jana z Kunovic a na Uh. Brodě, podkomořího markrabství moravského, na Vilíma z Víckova a na Cimburku a na Přemka z Víckova a na Prusinovicích, že jsou rukojmí jemu, Zikmundovi a jeho bratřím za nebožtíka Jana staršího z Šternberka a na Kvasicích za 300 kop grošů a že nebožtík Jan z Šternberka na tu sumu dal jistinu a zaplatil mu a jeho bratřím 250 kop grošů a ještě dlužen zůstal 50 kop gr., a oni jsouce rukojmí za † p. Jana staršího, z tejž sumy 50 kop čtvrtého dílu, totiž 12 a půl kopy gr. dáti mu nedbají.

2. Jitka z Šternberka a na Jičíně, dcera † p. Jana staršího z Šternberka, i na místě svého bratra Albrechta z Šternberka, pohnala svého strýce Jana mladšího z Šternberka a na Holešově, že její nebožtík otec Jan starší z Šternberka dobré paměti, jsouc v živnosti (= za živa), přijal k sobě od Kryštofa z Boskovic 2000 kop gr. nadvěna, kteréžto náležely paní Marketě z Vlašimě, mateři její, z kteréžto sumy ona na 1000 kop gr. po paní mateři své právo má, a on p. Jan mladší, strýc její, držíc tvrz Kvasice s jejím příslušenstvím, statek po † p. Janovi starém, bratru svém a otci jejím, na místě Albrechta z Šternberka, bratrovce svého a bratra jejího, též sumy 1000 kop jí dáti a spraviti nechce. Poručníka půhonu činí svého manžela Vilíma z Žerotína a na Jičíně na zisk i na ztrátu.[2]

Po nebožtíku Janu starším z Šternberka zůstala vdova Elška Holická z Šternberka, nevlastní matka paní Jitky, provdané za Vilíma z Žerotína, a Kateřiny panny, která let přirozených ještě neměla, a vlastní matka sirotka Albrechta sotva dvouletého.

[1] P. z. ol. XVII. f. 19.
[2] Půh. z. ol. XVII. f. 65b a 67b.

STATEK KVASICKÝ I TLUMACKÝ POD SPRÁVOU ZEMSKÝCH HEJTMANŮ.

Jan starší oznámil před zemským hejtmanem a před pány soudci, jak výš bylo již pověděno, že svůj statek poručil k spravování svému bratrovi Janovi mladšímu; s bratrem také o tom smlouvu učinil. Jan mladší se proto hned po smrti bratrově uvázal nejen ve spravování statku, ale i v sirotka Albrechta beze všeho zaručení, že bude při spravování sirotčího statku hleděti dobra sirotkova.

Podle zřízení zemského měl býti sirotčí statek nejdřív úředně oceněn a potom zemským hejtmanem spravován nebo zemským hejtmanem Janovi mladšímu do správy odevzdán. Tento pak měl slíbiti a listem pod pečetí svou a pečetěmi šesti pánů rukojmí zaručiti, že bude hleděti dobrého sirotka, že toho statku nebude utráceti ani kterakkoli mrhati a sirotkovi, když by k letům rozumným přišel, statku postoupiti a počet udělati a vydati před zemským hejtmanem a pány neb těmi osobami, které hejtmanem k počtu usazeny budou.[1]

Těmto podmínkám se Jan mladší podrobiti nechtěl, proto ho zemský hejtman Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově v pátek před sv. Jiřím (20. dubna) 1537 pohnal z 20.000 kop grošů, že se po smrti nebožtíka pana Jana staršího z Šternberka, bratra svého dílného, uvázal v hrad Kvasice s jeho příslušenstvím, v statek p. Albrechta, sirotka po témž Janovi starším zůstalého, a toho statku podle práva a zřízení tohoto markrabství mně a úřadu hejtmanskému ujistiti nechce. Poručníky půhonu činí své bratry Smila a Viléma Kuny z Kunštátu.

Soudní nález pak zní: poněvadž se smlouva mezi nebožtíkem p. Janem starším z Šternberka dobré paměti a jím p. Janem o statek kvasický a tlumačovský učiněná na erby nevztahuje a p. Jan sirotky a statek po p. Janovi, bratru svém, v moci své má, chce-li sirotka a statek jemu náležitý v spravování svém jakožto vlastní strýc míti, povinen jest podle pořádku tohoto markrabství ten statek panu hejtmanu a budoucím hejtmanům ujistiti; pakli ujistiti nechce, tehdy má panu hejtmanovi statku s jeho příslušenstvím i jiných věcí sirotku náležitých postoupiti a z držení ode dne smrti p. Jana staršího počet řádný učiniti, a p. hejtman má podle úřadu svého sirotka i statek opatřiti.[2]

Jan mladší Holešovský se však tomu nálezu nepoddal a ani statku ani sirotka zemskému hejtmanovi do spravování nepostoupil. O tom svědčí tyto půhony: 1. v pátek po sv. Jiří (26. dubna) 1538 na něho podaný: Albrecht z Hustopeč na Bystřici pohnal Jana Ho-

[1] Demuth, Kn. Tovačovská 89 a 90.
[2] Půh. z. ol. XVII. f. 26b, II. foliace.

lešovského z Šternberka i na místě Albrechta z Šternberka, strýce jeho, že drží tvrz a městečko Tlumačov, statek Albrechta, strýce jeho,[1] sirotka po nebožtíku Janovi starším ze Šternberka pozůstalého a nechce mu jako držitel toho statku vydati Pavla Nohy, který jest v Tlumačově, člověka jeho uručeného;

2. v pátek před svatým Martinem (8. listopadu) 1538 Jiřík Tetour z Tetova a na Zlíně i na místě Ctibora z Vránova a Prokopa z Voděrad, spoluporučníkův statku Bořetice po paní Mandaleně z Lomnice pozůstalého, pohnali p. Jana z Šternberka a z Holešova z 200 kop grošů, že Ctibor z Vránova a Prokop z Voděrad dali nebožtíku Janovi staršímu z Šternberka k věrné ruce uschovati truhlici, v které byly tyto klenoty: diamant v tabuli zlaté, křížek zlatý, stříbrné pásy pozlatité, a on p. Jan Holešovský držíce tvrz Kvasice a městečko Tlumačov s jejich příslušenstvím, statek po témž Janu starším z Šternberka zůstalý, tej truhlice s těmi klenoty před p. hejtmanem a pány jich milosti jím položiti nechce.[2]

V těch letech byl úředníkem v Kvasicích Stanislav Petrkovský z Petrkov, jenž v pátek před sv. Jiřím (23. dubna) 1540 pohnal Jana z Šternberka Holešovského z 200 zl. rýnských, po 29 groších počítajíc za rýnský, že když u něho byl úředníkem na Kvasicích, dal mu list na papíru pod pečetmi nebožtíka Alexandra z Čechendorfu a Hanzle Reichle z Mayvaldu na sumu 200 zl. rýnských k věrné ruce schovati, kterážto suma týmž listem od téhož Alexandra z Čechendorfu byla na něho, Stanislava, převedena a jemu dána a on p. Jan mu toho listu vrátiti nedbá.[3]

Teprv když Jan mladší r. 1539 onemocněl, podrobil se onomu panskému nálezu. Vyslal v pátek, den sv. Marka (25. dubna) k soudu zemskému do Olomouce svého zástupce a s ním sirotka Albrechta, jehož postoupil zemskému hejtmanovi, a lidi ze zboží kvasického, kteří měli úřadu hejtmanskému člověčenství slibiti. V té dvojí věci učinil tedy nálezu dosti. Že také další dvě podmínky splní, že postoupí hejtmanovi zámku kvasického do dvou neděl a že počet ze správy své udělá do nejprvnějšího soudu, za to se zaručilo šest pánů rukojmí. Zápis o tom zní: „Na posudku v Olomouci 25. dubna p. Zikmund z Ludanic na místě p. Jana z Šternberka podle nálezu pánův jich milosti postoupil jest sirotka i statku kvasického panu hejtmanovi jeho milosti, poněvadž p. Jan z Šternberka v kázni Boží ležíc na posudek přijeti nemohl a nálezu panskému v něčem dosti učiniti, sirotka bratrance svého panu hejt-

[1] Tehda říkalo se synům bratrovým „strýc", kdežto nyní se říká synovec nebo bratrovec.
[2] Půh. z. ol. XVII. f. 68 a 76, II. foliace.
[3] Půh. z. ol. XVIII. f. 190.

Rodokmen pánů z Šternberka.

Matouš z Šternberka a na Lukově
1332–1371
m. [illegible]

Anežka
1368
m. Beneš z Kravař

Zdeněk na Lukově
1368—1415
m. Kunka

Anna
1579
m. Hertila z Lichtenšteina

Albert
† 1368

Marketa
1379
m. Ctibor z Cimburka

Jan (Ješek) na Lukově
1367—1412
m. Hyzla

Školastika
1391
m. Albert z Pucheimu

Albert na Lukově (syn Zdeňka)
1397—1413
m. Eliška z Kravař

Albert na Lukově (syn Jana)
139[illegible]–1425
m. Žofka z Kunštátu

Matouš
1392—1410
kanovník olom.

Jiřík
1417—1438
m. Anežka kněžna Opavská

Lacek
1415–1462
m. Eliška z Lomnice

Albert starší
1434–1447

Jiřík
† 1466

Albrecht
† 1497

Matouš na Korovicích
1446—1466

Albrecht na Holešově a Kvasicích
1480—1520
m. Anna z Boskovic

Kunka
m. Jiřík Kužel z Žeravic na Kvasicích

Ludmila z Šternberka
1510–1538
I. m. Smil Kuna z Kunštátu
II. m. Jan [illegible] z Ludanic

Jan starší na Kvasicích a Tlumačově
1520–1536
I. m. Marketa z Vlašimě † 1532
II. m. Eliška z Šternberka Holická

Mandalena

Jan mladší na Holešově
1520—1544
I. m. Johanka z Žerotína
II. m. Marketa z Ludanic

Albrecht z Ludanic a Kateřina
1557 dospěl k letům

Jitka
m. Vilím z Žerot. na Jičíně

Kateřina
m. Jiřík Mrakeš z Noskova

Albrecht
na Kvasicích sirotek
† 1555 na Litenčicích

Jindřich a Ladislav
na Holešově nedílní
† 1574 † dříve bratra

Anna

Elška
m. Smil z Lomnice

Kateřina
I. m. Hynek z Ludanic
II. m. Hynek Kokorský
III. m. Jiří Zoubek z Zdětína

Jan z Žerotína na Hranicích, Vizovicích a Goldštejně

Karel z Žerot. na St. Jičíně,
I. m. Marketa Berkovna
II. m. Johanka Černická

Bernart
na Vel. Meziříčí a Rožnově

Marketa
m. Jan st. z Ludanic na Kvasicích

Jiřík
† dříve otce

Viktorin z Žerotína
na St. Jičíně, Hustopeči a Holešově

Vratislav z Žerotína

Vilím Bedřich z Žerotína
na Hustopečích
1612 m. Anna Hoffmanka z Grünbichlu na Tlumačově,
vdova po Rudolfu purkrabím z [illegible] a na Tlumačově.

Anna z Žerotína
prodala Hustopeče svému strýci Vilímovi

manovi na posudek jest poslal a lidi ze zboží kvasického, aby úřadu hejtmanskému člověčenství slíbili, v tom dvém pan Šternberk nálezu jest dosti učinil. A za postoupení zámku Kvasic, klenotuov a svrškuov sirotku náležitých do dvou neděl, a udělání počtu při nejprvnějším soudu, který zde neb v Brně držán bude, slíbili jsou panu hejtmanovi a úřadu hejtmanskému pod základem 3.000 kop gr. p. Zikmund z Ludanic, p. Jan z Ludanic, p. Václav z Boskovic, p. Puota z Ludanic, p. Vilím z Žerotína, p. Ješek z Sovince, Vilím z Víckova, najvyšší hofrychtář markrabství moravského, že se tomu od p. Šternberka dosti státi má." Že tomu p. Šternberk v určené době dosti učinil, potvrzuje poznámka na konci toho zápisu připsaná: „a ti rukojmí jsou z toho (slibu) propuštěni, v Olomouci při sv. Janě (24. června) léta 1539.[1]

★

Toho roku 1539 byl porovnán spor o hranice mezi grunty hulskými a tlumackými. Zemský soud nařídil, aby místo některých skácených a odvezených hraničních stromů obnovily hranice obě strany kopci a znameními hranečnými tam, kde dle výpovědí svědků sirotčích (t. j. tlumackých) pravá hranice je. Zápis o tom zní: „1539 v Olomouci o sv. Janě (24. června). Nález bez půhonu na mocné přestání:

o meze a hranice mezi grunty hulínskými a tlumačovskými.

Mezi p. Janem Kunú z Kunštátu, hajtmanem m. m., na místě p. Albrechta z Šternberka, sirotka po † p. Janovi starším z Šternberka zůstalého, a knězem Stanislavem, biskupem olomúckým jeho milosti, páni nalezli: poněvadž p. hajtman dostatečně provodí, že jsú to pravé hranice mezi grunty hulínskými a tlumačovskými, kudy jsú svědkové sirotčí vedli od chrástí Slivotína až k řece, kteráž slove Rusava a jinak Strúžka, že to mezi těmi grunty pravá hranice jest a býti má. A poněvadž se 8 svědků nachází, že na díle (= část) dříví hraničné srúbeno a svezeno jest, aby sobě zase obapolně ty hranice kopci a znamením hraničným obnoviti dali."[2]

★

Kdo ještě měl jaké požadavky za † Janem z Šternberka, musel se jich domáhati na zemském hejtmanu. Tak to učinil Václav Podstatský starší z Prusinovic, jenž pohnal 23. května 1539 Jana Kunu z Kun-

[1] Půh. z. ol. XVII. f. 68.
[2] Kn. pamětí a nauč. 48, f. 38.

štátu a na Lukově, hajtmana m. m., z $13^1/_2$ hř. gr., že je z té sumy pohnán od kněze Valentina, oltářníka sv. Alžběty ve špitáli na Předhradí olomouckém, že mu ta suma $13^1/_2$ hř. ročního platu ze 180 zl. na zlatě zapsaných na městečku Kvasicích je zadržena a p. hajtman drží statek kvasický po Janovi starším z Šternberka zůstalý na místě Albrechta z Šternberka, sirotka po něm zůstalého, a nechce ho v tom půhonu proti knězi Valentinovi zastoupiti.

Také kněz Bernart Zoubek ze Zdětína, doktor a děkan, a kapitola kostela olomouckého, pohnal 7. listopadu 1539 p. Jana Kunu z Kunštátu na Lukově, hajtmana m. m., z 50 kop gr., že drží na místě p. Albrechta z Šternberka, sirotka po Janovi starším z Šternberka zůstalého, tvrz a městečko Kvasice s jeho příslušenstvím, na kteréžto tvrzi a městečku má zapsáno platu ročního 25 kop gr., kdež jim ta suma 50 kop jest zadržána, totiž když se psalo léta 1536, za celý rok 25 kop a když se psalo léta 1537, úroku svatováclavského $12^1/_2$ kopy a léta když se psalo 1538, platu svatojiřského $12^1/_2$ kopy a tej sumy zadrželé nám dáti a spraviti nechce.[1]

Ani Václav Podstatský, ani Dr. Bernart Zoubek nevysoudili nic, neboť než došlo k soudnímu jednání, umřel zemský hejtman Jan Kuna z Kunštátu. O Třech králích 1540 byl již Václav z Boskovic na jeho místě hejtmanem prozatímním a o sv. Kunhutě (3. března) byl již skutečným hejtmanem Kryštof z Boskovic a na Třebové. Tento však neúřadovav ani 8 měsíců, vzdal se úřadu. A o Třech králích r. 1541 byl již hejtmanem Václav z Ludanic a na Chropini, jenž toho dne pohnal Václava z Boskovic a na Bučovicích z 500 kop gr., že panu Kryštofovi z Boskovic, onen čas hejtmanovi zemskému, slíbil s jinými rukojmími za p. Jana z Šternberka a na Holešově pod propadením sumy 500 kop gr., že měl týž Jan z Šternberka o sv. Kunhutě (3. března) 1540 panu Kryštofovi, jakožto hejtmanovi na schválení pánů soudcí učiniti řádný počet z užitků a statků kvasického a tlumačovského a toho neučinil, a on p. Václav z Boskovic, jeden rukojmí, nechce oddílu svého, což naň z té sumy 500 kop gr. přijde, jemu jakožto hejtmanovi na místě sirotků po † Janu starším zůstalých dáti a v moc položiti, aby on, hejtman, tu sumu k dobrému sirotků opatřiti mohl. Poručníky půhonu učinil své vlastní bratry Jana a Půtu z Ludanic.[2]

Roku 1542 podal Jan mladší Holešovský z Šternberka pánům soudcím několik artikulí, že nějaká suma z užívání statku kvasického a tlumackého byla předešlými pp. hejtmany zemskými zadržena a žádal, aby pořádný počet položili a p. hejtman aby se po kupcích toho statku poohlédl, kdo nejvíce by zaň dáti chtěl. Když se všecko, co v artikulích vykoná, je ochoten tento statek do 3 let pod počet uručiti a jej k dobrému sirotčímu

[1] Půh. z. ol. XVIII. f. 45 b a 98 b.
[2] Půh. z. ol. XVIII. f. 361.

spravovati. Jaké se mu na toto podání odpovědi dostalo, dovídáme se z následujícího naučení panského v Olomouci o sv. Janě (24. června) daného:

„Naučení p. hajtmanovi o statek a sirotka kvasického dané:

Poněvadž p. Jan z Šternberka, strýc toho sirotka v artikulích pánům soudcím podaných ukazuje, že by za p. Bočkem Kunú z Kunštátu a bratřími jeho, syny po † p. Janovi Kunovi z Kunštátu, hajtmanu pozůstalými, nějaká suma z užívání toho statku kvasického za držení p. Jana Kuny, otce jejich, pozůstati měla, — též za panem Kryštofem z Boskovic, kterýž po p. Janovi Kunovi, hajtmanem jsouc, ten statek držel a spravoval, žádajíc, aby se k tomu drželi, aby počet pořádný z toho učinili a což by za nimi zůstalo, sirotku položili. Aby pan hajtman nynější p. Bočka Kuny z Kunštátu a p. Kryštofa z Boskovic k nejprvnějšímu soudu, kterýž v Brně neb v Olomouci držán bude, obeslal, aby se při tom soudu postavili a počet z užívání toho statku, pokudž jeho který v držení byl, učinili. Též pan hejtman nynější aby při tom času zdržení a užívání toho statku počet od sebe pořádný učinil a v tom času aby se p. hajtman všech dluhů, jací jsou, doptal a všecky na ceduli, každý zvlášť poznamenajíc, sepsal. Též aby všecky výtahy důchodův toho statku z register před pány soudce položil a na opravy se vyptal. Mezi tímto časem a soudem aby se p. hajtman po kupcích ptal, registra těm, kteříž by koupiti chtěli, vydal a vyrozuměl, co kdo za ten statek nejvíce dáti by chtěl, avšak aby žádným trhem nedokonával do toho času.

A páni soudci majíce nyní artikule od p. Jana z Šternberka podané a vyrozumějíc tomu všemu, o čem se nahoře klade, což nejlepšího sirotčího v tom poznají, panu hajtmanovi dokonalé naučení, co s tím statkem bude míti činiti, dáti ráčí. Kdež pak p. Jan z Šternberka při závazku artikulův pánům soudcím pokládá, že by ten statek do tří let pod pečeť uručiti chtěl a jej k dobrému sirotčímu spravovati, však na ten způsob, aby se ti artikulové od něho podaní všichni vykonali do hromnic nejprv příštích, a ten statek aby mu hned v témdni postupen byl, že to chce panu hajtmanovi zde do listu dokonání uručiti.

I ačkoli páni soudci v dobré paměti míti ráčí, že jest mu toho za úřadu p. Jana Kuny více než jednou podáváno bylo, chce-li ten statek podle pořádku tohoto markrabství uručiti, že jemu puštěn bude, ale že jest on toho učiniti nechtěl. Avšak aby od něho ani od jiných řečeno nebylo, že se poddával ten statek uručiti a k lepšímu sirotčímu spravovati, chce-li týž pan Jan statek bez takových výminek podle pořádku markr. mor. sirotku pod počet podle přípisu od p. hajtmana vydaného do let sirotčích uručiti a takový list s rukojmími dostatečnými při nejprvnějším soudu v moc p. hajtmanovi v přítomnosti pánův soudcí na schválení jejich položiti, že jemu ten statek pod takovým ujištěním puštěn bude."

Téhož dne dali páni soudci též naučení o oněch již zažalovaných 1000 kopách, které paní Jitka z Šternberka měla po své matce dostati ze statku kvasického:

„Naučení panu hejtmanovi dané: Jakož paní Jitce ze Šternberka, manželce p. Viléma staršího z Žerotína, v statku kvasickém 1000 kop gr. po † paní Margetě z Vlašimě, mateři její, náleží, z kteréžto sumy přišlo by jí užitek neb úrok za některé léto dáti. Poněvadž se p. Vilím na místě paní Jitky, manželky své, k tomu poddává, aby jemu od p. hajtmana na ten tisíc kop gr. na místě sirotčím list udělán byl, v kterémžby svědčila záplata v roce pořád zběhlém, že ty všecky užitky neb úroky z tej sumy 1000 kop gr. sirotku odpustiti chce; že pan hajtman takový list udělati a v moc jemu v 4 nedělích pořád zběhlých položiti má. A p. Vilím tu sumu paní Jitce, manželce svej, ujistiti má listem s rukojměmi podle pořádku makr. moravského a ten list k věrným rukám, kteréž sobě paní Jitka zvolí, v moc položiti při tom času, když mu pan hajtman ten list na ten 1000 kop gr. klásti bude."[1]

Za podmínek, které soud kladl, nepřijal Jan Holešovský sirotčí statky kvasický a tlumacký do své správy; zemský hejtman spravoval je dále. Na něho se podávaly půhony, když šlo o lidi nebo o věci statku kvasického a tlumackého. Tak Kunka ze Zástřizl a na Nedachlebicích pohnala 20. dubna 1543 pana Václava z Ludanic a na Chropini, hejtmana markrabství moravského, na místě p. Albrechta a panny Kateřiny z Šternberka, sirotkův po † p. Janovi starším z Šternberka zůstalých, z 50 kop gr. čes., že poslala Jiříka Hasíka, fojta svého nedachlebského, do městečka Tlumačova, aby vzal pod ni odpuštění Vavřincovi Sýkorovi z Tlumačova podle pořádku země této. Tu Vaníček, fojt tlumačovský, po tom odpuštění vzetí vzal fojta jejího i s tím člověkem, kterémuž odpuštění vzato a vsadil jích do klády a držel jí fojta jejího do pátého dne v tom vězení. A takovej svejvuole on pan Václav jsouc v spravování toho statku tlumačovského, jakožto hajtman na místě sirotčím, mi toho od toho Vaníčka fojta napraviti nedbá.

Táž Kunka pohnala Stanislava Petrykovského z Petrykaz, úředníka kvasického, zatkyní z 50 kop gr. a zatykuje jej u p. Václava z Ludanic, hajtmana markrabství moravského, na hradě Kvasicích, že přes pořádné odpuštění vzetí Vavřincovi Sýkorovi z Tlumačova pod ni do její vsi Nedachlebic dopustil téhož Vavřince Sýkoru vězením trápiti přes zřízení zemské a toho jí napraviti nechce.[2]

Pan hejtman a pan Smil Kuna slíbili za dostání Stanislava k soudu, ale výsledek soudního jednání není zapsán.

★

[1] Kn. pam. a nauč. 48, f. 79 a 72.
[2] Půh. z. ol. XVIII. f. 457 b a 458.

Kdyby byl Jan Holešovský z Šternberka r. 1542 určil spravování sirotčího statku kvasického na 3 léta, nebyl by ho tak dlouho spravoval, neboť r. 1544 byl již mrtev. 7. listopadu byla jeho manželka Marketa z Ludanic již vdovou a mocnou poručnicí jeho dítek a statku. Toho dne Jan Jetřich Černohorský z Boskovic a na Třebíči pohnal paní Marketu z Ludanic a na Holešově, p. Hynka Bílíka z Kornic a na Veselí a Václava Tetoura z Tetova a na Malenovicích, mocných poručníků dětí a statku po p. Janovi z Šternberka zůstalého z 500 kop gr., že je pohnán od pana Václava z Ludanic, hejtmana markrabství moravského, že panu Kryštofovi z Boskovic, na onen čas hejtmanu mark. mor., podle jiných rukojmí slíbil za Jana z Šternberka a na Holešově pod propadením tej sumy 500 kop gr., že měl týž pán z Šternberka o sv. Kunhutě (3. března) při sněmu brněnském, když se psalo léta 1540, témuž p. Kryštofovi, jakožto hejtmanu markrab. moravského, na schválení pánů jich milosti počet řádný z užitku statku kvasického a tlumačovského, pokud jich v držení byl, učiniti a toho že p. Jan neučinil; a on Jan Jetřich, jakožto jeden rukojmí, že mu oddílu svého dáti nechce; a oni poručníci statku po Janu Holešovském ho v tom zastoupiti nechtějí.

6. listopadu 1545 Václav z Ludanic a na Chropini, hejtman markrabství moravského, na místě Albrechta, sirotka po † Janovi starším z Šternberka zůstalého, pohnal Kryštofa z Boskovic a na Třebové z 500 kop gr., že po složení se sebe úřadu hejtmanského postoupil mu jakožto hejtmanovi hradu Kvasic s jeho příslušenstvím i svrchkův, kromě postelí, šatů choděcích a klenotův, statku po témž Janovi z Šternberka zůstalého. A on p. Kryštof těch postelí, šatů choděcích a klenotův, sirotku po otci jeho spravedlivě náležitých, v moc jeho, Václava z Ludanic, uvésti nechce, aby on paní Elšce z Šternberka, mateři toho sirotka, což jí podle pořádku tohoto markrabství a podle naučení pánů soudcí náleží, postelí dáti a ostatek postelí, šatů choděcích a klenotů k dobrému sirotčímu opatřiti mohl. Poručníka učinil p. Jana a p. Půtu, bratří vlastní z Ludanic a Jeronýma Božického z Božic, všecky spolu nebo jednoho z nich na zisk i na ztrátu. — Půhon tento odložen byl na psaní krále JMti, a než potom k jednání došlo, umřel pohnaný p. Kryštof z Boskovic.

PRODEJ STATKU KVASICKÉHO A TLUMACKÉHO.

Na začátku r. 1545 prodal zemský hejtman Václav z Ludanic statek kvasický a tlumacký svému bratrovi Janovi Rokytskému z Ludanic a v pondělí po neděli Provodní (13. dubna) byl prodej zemským soudem schválen. Zápis o to zní:

„Naučení o prodej statku kvasického panu hejtmanovi dané: Poněvadž smlouva trhová z poručení jeho milosti kněze biskupa (Jana Doubravského), pana hajtmana, pánův soudcí jich milosti panem Hynkem Bílíkem z Kornic, Václavem Tetourem z Tetova k tomu prodaji od jich milostí vydanými, s panem Janem Rokytským z Ludanic o ten statek učiněná, uznává se s strany kupu i prodaje býti spravedlivá a že dluhové a dávání lichev (t. j. úroků) se sirotka svedeni búdou, a sirotku se může do dojití jeho let sumy přichovati k lepšímu sirotčímu, že ten trh před se jíti, a jak smlouva ukazuje, v mocnosti své zuostati; a pan hajtman panu Janovi, bratru svému, zámku Kvasic se vším jeho příslušenstvím, jakž ten statek prodán i svršků, kromě posteli a šatův chodicích nebožtíka p. Jana staršího z Šternberka a klenotuov, postoupiti má i s vinohrady v horách polešovských.

A jestliže by ještě paní (vdova Elška) čím z toho statku, což by paní spravedlivě náleželo, odbyta nebyla, má pan hajtman paní odbyti. A list správný obyčejný na ten statek, jakž se od úřadu hejtmanského listové správní dělají, udělati a v moc panu Janovi dáti a v desky zemské vložiti. A obilé ode dne prodaje toho statku a sladu, což bylo v tom času i na piva zvařeno, to aby při p. Janovi zuostalo. Relatores (zpravodaji): pan Jan z Lichtensteina, p. Hynek Bílík z Kornic a z vladyk Vilím z Víckova, nejvyšší hofrychtéř."

„Naučení dané p. hejtmanovi o pannu Kateřinu ze Šternberka, sirotka po p. Janovi starším z Šternberka pozůstalého: aby panna Kateřina Jiříkovi Mrakšovi z Noskova k sv. manželství dána byla, poněvadž jest to vůle pánův strýcí a jiných pánův přátel i její. A což věna po paní Jitce, sestře její, nebožtík pan Jan otec její, vdávajíc ji za p. Vilíma staršího z Žerotína jmenoval ze statku svého 200 kop gr. a ze statku nebožky paní Barbory z Vlašimě co jí poručila 250 kop gr., táž suma po panně Kateřině aby také od p. hajtmana jmenována byla. A Jiřík Mrakeš aby proti tomu obvěnil; a co nad to výše po panně Kateřině vezme, aby to věno i nadvěno hodnými rukojměmi, tohoto markrabství obyvateli, ujistil podle pořádku tohoto markrabství. A poněvadž Mrakeš pannu Kateřinu do arciknížectví rakouského na Drozdovice vnésti má a v arciknížectví při svršcích náležitých jiný pořádek než v tomto markrabství se zachovává, pokládají se ty svršky v 150 kopách gr. českých. A protož jestli by panna Kateřina Jiříka Mrakše životem přebyla, aby jí za ty svršky po smrti Jiříkově 150 kop gr. dáno bylo. A též aby to hned Jiřík listem s hodnými rukojměmi při času svatby také ujistil a ti listové k věrné ruce panu hejtmanovi nynějšímu i budoucím svědčiti mají. Šaty chodicí, klenoty, kteréž by na životě svém nosila, při těch panna Kateřina bude míti zůstavena býti a nemá jí to za svršky počítáno býti. — Relatores: p. Jaroslav z Doubravic, p. Jindřich Březni-

cký z Náchoda a z vladyk Vilím z Víckova, nejvyšší hofrychtýř."

„Naučení panu hejtmanovi o vozníky (= koně) paní Elšce z Šternberka dané: poněvadž panské paní po smrti manžela jejího vozníky a vuoz dán býti má a toho se nenachází, aby paní Elše po smrti p. Jana staršího z Šternberka, manžela jejího, vozníci a vuoz dáni byli, povinen jest pan hajtman paní Elšce vuoz a čtyry vozníky hodné aneb 30 kop gr. čes. dáti. Relatores: p. Jan z Kunovic, podkomoří, p. Hynek Bílik z Kornic a z vladyk Oldřich Přepický z Rychmberka."

„Naučení p. hajtmanovi o víno, kteréž se na zámku Kvasicích našlo, dané: poněvadž při prvním naučení o postoupení panství kvasického o víně žádné zmínky nebylo a v tom naučení doloženo jest, že panství kvasické se všemi svršky, kromě klenot a šatů, postoupeno býti má, že to víno, což se ho při postoupení našlo, panu Janovi z Ludanic zuostati má. Relatores jsou z pánů první dva výš jmenovaní a z vladyk je Petr Pražma z Bílkova."[1]

VKLAD DO DESK ZEM. STATKU KVASICKÉHO A TLUMACKÉHO.

Václav z Ludanic, hejtman markrabství moravského, na místě Albrechta z Šternberka, sirotka po nebožtíku Janovi starším z Šternberka, najvyšším sudím markr. mor., Janovi staršímu z Ludanic, erbóm a budoucím potomkóm jeho, toho sirotka svrchupsaného vlastní a dědičné zboží, totiž zámek Kvasice, městečko týmž jménem jmenované i s kostelním podacím, ves Trávník, ves Střížovice, ves Bělov, půl vsi Těšnovic s polovicí kostelního podací, půl vsi Kotojed, ves pustou Ohniščko, ves pustou Kladoruby, ves pustou Sulimov, ves pustou Novou Ves, ves pustou Oujezdsko, městečko Tlumačov s kostelním podacím, ves pustou Hoštínek, ves pustou Olšovsko, s dvory a zahradami, štěpnicemi, s rolí oranou i neoranou, s lidmi platnými i neplatnými, s platy, s poplatky, s činžemi, s robotami, s kury, s vajcy, s ospy, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s řekami, s potoky, s vodami tekutými i netekutými, s jezery, s rybníky, s rybništěmi, s břehy, s stavy, s mlýny, s mlýništěmi stavenými i pustými, s horami, s luhy, s lesy, s háji, s chrastinami, s křovinami, s pahrbky, s doly, s dolinami, s hony, s lovy, s lovištěmi, s čížbami i se všemi svobodami k tomu zámku Kvasicím a zboží svrchupsanému příslušejícími, s mezemi a s hranicemi tak, jakž to svrchupsané zboží všecko i každé zvlášť ve svých mezích a hranicích

[1] Kn. pam. a nauč. 48. f. 98—101.

od starodávna leží a vymezeno jest i se vším plným právem, panstvím a příslušenstvím, nic tu sobě, sirotku svrchupsanému, erbóm ani budoucím potomkóm jeho práva, panství ani kterého vlastenství nepozůstavuje ani nezachovávaje, než to všecko ve dcky zemské vkládám a vpisuji ku pravému jejich jmění, držení a dědičnému užívání, svobodné a žádnému nezávadné. A jestliže by to svrchupsané zboží sirotku svrchupsanému aneb komužkoli všecko neb na díle ve dckách svědčilo, to tímto vkladem mořím a v nivec obracim.[1] Vložen do desk teprv o 3 králách 1548.

V tomto zápisu není již zmínky o tvrzi tlumacké.

O sirotku Albrechtovi dali páni soudci o Třech králích 1553 hejtmanovi Václavovi z Ludanic toto naučení: poněvadž Albrecht, sirotek po nebožtíku Janu starším z Šternberka, léta svá přirozená má a toho žádá, aby jemu statek postoupen byl, že p. hejtman tak učiniti a jemu statek postoupiti a počet ze spravování učiniti má.[2]

Za peníze, které Albrecht dostal od hejtmana po učiněném počtu, koupil pro něho Půta z Ludanic statek Litenčice, kterýž však vložil do desk na své jméno o 3 králích 1554.[3] Dlouho však Albrecht toho statku neužíval, neboť 8. listop. 1555 byl již nebožtík. Toho dne soudí se již jeho bratranec Holešovský Jindřich s nedílným bratrem Ladslavem z Šternberka (synové Jana mladšího Holešovského z Štern.) s Albrechtovou sestrou Kateřinou, provdanou za Jiříka Mrakše z Noskova, o statek Litenčice po Albrechtovi pozůstalý. Páni soudci rozhodli spor ve prospěch paní Kateřiny takto: poněvadž Albrecht žádného vlastního bratra neměl a p. Jindřich s bratrem svým Ladslavem jsou toliko bratrancové Albrechtovi, a paní Kateřina z Šternberka je vlastní sestra Albrechtova, nemá ona tomu půhonu odpovídati.[4] Litenčice městečko, tvrz a příslušné vsi vložil pak Půta z Ludanic paní Kateřině z Šternberka teprv o 3 králích 1558.[5]

Holešovský Jindřich z Šternberka, jehož syn Jiřík i bratr Ladslav dříve než on umřeli, obdržev mocný list krále Maximiliana II., poručil 13. ledna 1574 svůj statek svým sestrám Elše a Kateřině.[6] S ním vymřel rod pánů z Šternberka na Moravě.

Páni z Šternberka byli pány statku kvasického 33 1/4 léta a sice:

Albrecht od r. 1511—1520	9 1/4	„
jeho synové Jan st. a Jan ml. nedílně od 1521 do dubna 1522	1 1/4	„
Jan starší sám od dubna 1522 do 1536	15	„

[1] D. z. ol. XXV. f. 54. (f. 166 v Opis.)
[2] Kn. pam. a nauč. 48 f. 193.
[3] D. z. ol. XXV. f. 267.
[4] Půh. z. ol. XXII f. 181 b.
[5] D. z. ol. XXVII. f. 2. Op.
[6] Tamt. XXIX. f. 54. Op.

jeho syn Albrecht pod poručnictvím zem. hejt.
od 1536—44 . . . . 8 „
Statek tlumacký měl Jan starší od 1526—1536 11 „
Albrecht sirotek . . . . 8 „
19 let

Rodokmen přiložený začíná svým Matoušem z Šternberka a z Lukova, v jehož ochranu Milota z Kvasic odevzdal r. 1368 své dítky a s nímž sestoupil se svým zbožím (viz. st. 58).

Tato větev Šternberků trvala téměř půltřetího století.

Nynější pán na Malenovicích a Pohořelicích, Leopold z Šternberka a jeho bratr Vojtěch, pocházejí z větve české na Zásmukách a Častolovicích.

Rod pánů z Šternberka jest z nejstarších panských rodů v Čechách a na Moravě. Již v dvanáctém století jmenuje se jejich předek Diviš a z 13. století jest znám slavný vítěz nad Tatary r. 1241 Jaroslav z Šternberka.

Ve svém znaku čili erbu mají dosud páni z Šternberka zlatou hvězdu v osmi paprscích na modrém poli. Klenot je taktéž zlatá hvězda mezi dvěma roztaženými křídly. Pokrývka je zlatá a modrá.

NA KVASICÍCH A TLUMAČOVĚ PÁNI Z LUDANIC.

Páni z Ludanic měli ve svém znaku na modrém poli husu stříbrné barvy s otevřeným zobákem a roztaženými křídly, představující prý onu husu na římském kapitolu, která svým křikem probudila Camilia, když nepřítel vnikl nočním časem do města; husa je tu symbolem bdělosti. Také kmen jejich přídomku „z Ludanic" je husa (maďarsky „lúď"). „Z Ludanic" byl přídomek čili příjmení staropanské rodiny, která pocházela z Uher. Za válek husitských přišli asi na Moravu s vojskem krále Zikmunda dva bratří Jan a Hynek z Ludanic a usadili se tu. Po skončených válkách, když se r. 1437 začalo opět po dlouhé přestávce zapisovati do desk zemských, měli již oni bratří tvrz, dvůr a ves Rokytnice u Přerova i se vsemi Lukovem, Ratajemi, Dúbravící, Vlkošem a Vlkovem. Tímto zbožím se podělili, ale potom se s svými podíly zase sstúpli. Jan pak vložil na svém podílu v Rokytnici věno své manželce Kateřině 10 hř. gr., a Hynek své manželce Marketě z Tasova 20 hř. gr. na svém podílu.

I. Hynek z Ludanic koupil r. 1447 Dlouhou Ves. Roku 1477 byl nejvyšším sudím brněnským. Jeho syn Václav, jenž měl za manželku Alenu z Valdštejna, byl 1480 a dále nejvyšším sudím brněnským a psával se „na Dlouhé Vsi" nebo „Dlouhoveský" a když roku 1483 nabyl zástavy na hrad Veveří s příslušenstvím, psával se „Václav Veverský". V letech 1492 a dále byl podkomořím mark. mor. R. 1496 nabyl Jemnice. Od r. 1490 až do 1507 byl přísedícím zem. soudu olomouckého. R. 1500 držel též ves Rataje u Těšetic, z níž měl dávati ročního platu

5 hř. klášteru sv. Klary v Olomouci. Poslední zmínka o něm je 10. dubna 1510, když ho pohnal kněz Tomáš, děkan olom., na místě probošta a kapitoly kroměřížské, ze 100 hř. gr., že se na jejich podacím (patronátu) po smrti kněze Tomáše, faráře ve Velkém Újezdě (u Mor. Budějovic), uvázal a pobrati kázal desátek po něm zůstalý, a že mu po dvě léta pobral desátek a navrátiti ho nedbá.[1]

Po něm zůstali synové Jan starší a Zikmund. Oba se psávali „z Veveří" nebo „Veverský", protože drželi po otci v zástavě hrad Veveří s příslušnými osadami. Roku 1531 vyplatil Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově zástavní sumu Zikmundovi a prodal pak Veveří Janovi mladšímu Rokytskému z Ludanic, jenž tam své manželce Anně z Vlašimě vložil 1250 kop gr. věna, ale již 1537 všecko zboží Janovi z Pernšteina vložil.[2]

Jan starší Veverský měl za manželku Ludmilu z Šternberka, vdovu po Smilovi Kunovi z Kunštátu. R. 1538 byl již mrtev; zůstali po něm sirotci Albrecht z Ludanic a Kateřina.

Zikmund Veverský z Ludanic měl manželku Kateřinu z Vlašimě, sestru Anny z Vlašimě, manželky Jana Rokytského a sestru Markety, manželky Jana staršího z Šternberka a na Kvasicích.

II. Jan z Ludanic, starší bratr Hynkův, nabyl před r. 1460 zástavu na Chropíň a půl Bochoře, neboť ho t. r. pohnal Jan z Cimburku, že mu odkoupil jeho základu, zástavy chropiňské. Ještě r. 1466 byl na sněmě olomouckém, ale později není již o něm zmínky. Jeho synové byli Hynek a Jan. Hynka učinil otec Jan r. 1464 poručníkem svého půhonu, který podal na p. Matouše ze Šternberka a z Holešova. Manželka Hynkova byla Anežka z Gutensteinu; jí vložil Hynek věno na Kokorách r. 1496

Jeho bratr Jan vyskytuje se v letech 1464—1482, vždy spolu se svým bratrem Hynkem; později není o něm zmínky. Hynek byl od r. 1480—1508 přísedícím zem. soudu olom. a psával se obyčejně „Hynek Rokytnický nebo Rokytský z Ludanic." R. 1502 nabyl Vlkoše u Přerova a 1506 tvrze, $^{1}/_{2}$ dvoru a $^{1}/_{2}$ vsi Žeravic u Přerova. Naposled ho nalézáme r. 1511, 21. listop., když byl od Hynka Bílíka z Kornic a na Tlumačově pohnán, že mu nechce postaviti svého člověka Matěje Ramulíka z Rokytnice. Po něm zůstali tři synové: Jan mladší, Václav a Půta Rokytští z Ludanic.

Nejmladší Půta měl Rokytnici a koupil r. 1533 od Jaroslava a Vratislava, bratří z Pernštajna, veliké panství hrad Helfenštejn s městem Lipníkem a s 26 vesnicemi a 7 pustými. Manželce své Johance z Zástřizl vložil do desk věno r. 1557 na zámku, městečku

[1] Půh. z. ol. VIII. f. 201.
[2] Des. z. brněn. XX f. 2 a XXII. f. 6 a 7.

a vsi Rokytnici 750 kop gr. Všecko po něm dědil r. 1558 jediný jeho syn Václav, jenž r. 1568 dědil i Kvasice a Tlumačov.

Půtův starší bratr Václav měl Chropiň a roku 1550 koupil Břest a Žalkovice. Byl od r. 1541 až do své smrti 1556 zemským hejtmanem. Roku 1554 dědil po svém starším bratru Janovi i se svými syny Janem a Hynkem statek kvasický a tlumacký.

Nejstarší bratr Jan byl až do r. 1538 nazýván Jan mladší, protože v rodu pánů z Ludanic byl Jan Veverský z Ludanic nazýván starším. Když tento roku 1538 umřel a Václav Chropiňský zas měl syna Jana, nazýván tento mladším a onen Janem starším. Jeho statek byly Dambořice s tvrzí, dvorem a s vinohradem, na němž zapsal r. 1527 své manželce Anně z Vlašimě 1250 kop gr. věna.

JAN STARŠÍ Z LUDANIC PÁNEM STATKU KVASICKÉHO A TLUMACKÉHO.

V pondělí po Božím Nanebevstoupení (18. května) 1545 p. Jan z Ludanic a na Kvasicích přijal léno od kněze biskupa (Jana Doubravského) sobě a erbům svým na půl vsi Kotojed, půl vsi Těšnovic a na ves Bařice s jejich vším a všelijakým příslušenstvím, což k těm vsem od starodávna příslušelo a nyní ještě přísluší, a učinil věrnosti manské povinnost.[1]

Když se Jan starší stal manem biskupským, pohnal ho biskup jako mana svého téhož dne před soud svůj manský, „kterýž držán bude na Kroměříži ten pondělí po neděli první adventní (30. listop.) z 1000 kop grošů a dával mu vinu, že mu přiřekl ves Kotojedy s jejím příslušenstvím prodati a mocné přátely, kteříž by o to mezi nimi smlouvu a trh udělali, vydati a podle přiřčení svého, aby ta smlouva a trh mezi nimi o tu ves Kotojedy k vykonání svému přišel, toho zanedbává na škodu páně biskupovu a toho mu napraviti nechce."

Dříve než soud manský 30. listopadu zasedal, vydal Jan starší mocné přátele, kteří smlouvu a trh udělati měli, proto vynesl manský soud toho dne tento nález: „mezi důstojným pánem, p. Janem, biskupem olomúckým JMti a p. Janem starším z Ludanic na Kvasicích hofrychtéř (Prokop Podstatský z Prusinovic) a páni manové nalezli, poněvadž p. Jan z Ludanic o prodej vsi Kotojed podle svej připovědi přátely mocné vydal, že tomu půhonu dosti učinil."[2]

Prodej se pak stal a byl do desk zem. vložen těmito slovy: Jan starší z Ludanic Janovi z Boží milosti biskupu olomouckému a jeho

[1] Arcib. Archiv v Kroměříži. D. man. 7. f. 29b.
[2] Tamtéž Půh. man. 9. f. 129.

RODOKMEN PÁNŮ Z LUDANIC

Bratří

Jan z Ludanic na Rokytnici
1437—1464
m. Kateřina

a

Hynek z Ludanic na Rokytnici
nejvyšší sudí brněnský
1437—1466
m. Margeta z Tasova

Děti Jana z Ludanic na Rokytnici:

Hynek na Rokytnici a
1464—1511
m. Anna z Gutenšteina

Jan na Rokytnici
1464—1482

Děti Hynka z Ludanic na Rokytnici:

Václav Dlouhoveský, pak Veverský
nejv. sudí brn., pak podkomoří mark. mor.
1480—1508
m. Anna z Valdštejna

Děti Hynka na Rokytnici:

Jan mladší Rokytský,
na Dambořicích
od 1545 na Kvasicích
† 1554
I. m. Anna z Vlašimě
II. m. Margeta z Žerotína
† 1557

Václav na Chropini,
od 1541 zem. hejtm.
† 1556
m. Johanka z Lichtenburka

Půta Rokytský
na Helfenštejně
† 1558
m. Johanka
z Zástřizl

Děti Václava Dlouhoveského:

Zikmund Veverský
† 1558
m. Kateřina z Vlašimě

Jan starší Veverský
† 1538
m. Ludmila z Šternberka

Děti Václava na Chropini:

Jan
na Chropini
† 1568

Hynek
na Kvasicích
† 1568
m. Kateřina
z Šternberka

Syn Půty Rokytského:

Václav
1558—1571
na Helfenštejně,
1569—1570
na Kvasicích,
† 1571
m. Johana
z Lomnice

Děti Jana staršího Veverského:

Albrecht, Kateřina

potomkům své vlastní dědičné zboží, což tu nám na dědictví i na manství kostela olomouckého, totiž ves Kotojedy s dvorem, rolí... tak jakž jsem to sám držel a užíval... v desky zemské vkládám.[1]

Tímto vkladem stala se celá ves Kotojedy, dosud rozdělená na dvě polovice, zemskou a manskou, manstvím biskupství olomouckého.

Biskup za to dal ve středu před novým rokem (29. prosince) 1547 Janovi staršímu z Ludanic a na Kvasicích „mocný list", kterýmž mu dal právo, aby biskupské manství, ves Bařice a půl vsi Těšnovic, směl za zdravého života neb na smrtelné posteli dáti neb prodati osobě manství schopné, ale bez újmy práv biskupových.[2] A v pátek po Nanebevstoupení Božím (12. května) 1553 obnovil týž biskup onen mocný list. A dva dni nato, 14. května, byla na sněmu manském v Kroměříži volba přísedícího do soudu manského a prvním ze stavu panského byl volen pan Jan starší z Ludanic a na Kvasicích.[3]

★

Při času sv. Jana Křtitele (24. června) 1554 vložil Jan starší z Ludanic do desk zemských své manželce Margetě z Žerotína k jejímu pravému věnu na svém vlastním dědictví, na městečku Tlumačově s jeho příslušenstvím, 1250 kop gr. českých.[4]

Spor o hory Chřiby[5]

obnovili páni Napajedelští i pán hradu buchlovského.

V pátek před sv. Žofií (14. května) 1546 podal Pavel z Žerotína a na Napajedlích i na místě Jana a Václava, bratří svých mladších a nedílných z Žerotína, dva půhony na Jana staršího z Ludanic na Kvasicích. 1. z 5000 kop gr., že nechce před p. hejtmanem a pány soudci k jeho a jeho bratří potřebě položiti listů a spravedlností, kterými chce právo míti na horách Hřiběcích les ku potřebě své roubati. — 2. z 5000 kop. gr., že bez jeho vůle a vědomí dává v jeho a jeho bratří horách Hřiběcích les sekati a toho jemu a jeho bratřím napraviti nechce.

Jan z Ludanic podal pak 4 půhony na pány, kteří mu při kupu Kvasic a Tlumačova v listu správním ručili za správu zámku Kvasic, jestližeby se mu ten statek na všem nebo na díle od koho právem zemským naříkal, že mu to spraviti a očistiti mají, a již se mu od Pavla z Žerotína a jeho mladších bratří právem zem. naříká, že v horách Hřiběcích les

[1] D. z. ol. XXV. f. 200.
[2] Arcib. Arch. v Krom., Regesta listin.
[3] Tamtéž Půh. man. 9. f. 11.
[4] D. z. ol. XXV. f. 285.
[5] V originálu psáno vždy „Hřiběcí".

sekati dává bez jejich vůle a vědomí, a oni jsouce mu rukojmí za ten statek kvasický, nechtějí ho podle slibu svého v tom půhonu proti p. Pavlovi a jeho bratřím zastoupiti: Byli to tito pánové: Jan z Žerotína na Strážnici, nejvyšší komorník markr. morav., Přemek Prusinovský z Víckova na Prusinovicích, podkomoří mark. mor., Vilím Prusinovský z Víckova na Cimburku, nejvyšší hofrychtýř m. m. a Václav Tetour z Tetova a na Malenovicích.

Jan z Ludanic chtěl své právo na ony hory dokázati svědky z lidu, proto pohnal 9 pánů, jejichž lidí za svědky potřeboval, aby mu je před p. hejtmanem a pány soudcí k jeho potřebě na svědectví postavili. První byl žalobce sám p. Pavel z Žerotína na Napajedlích i na místě jeho bratří. Měl mu postaviti Matěje Pravdu a Linharta, který ručnice strojí a vkládá, oba z Napajedel, Martina lovce a Pavla trubače ze Spitinova, Jana Hyza a Jiříka Kršku z Vrbky, Martina Mlynáře, Filipa Smilda, Kašpara lovce a Ješka lovce z Lubné. 2. Václav Tetour z Tetova a na Malenovicích měl postaviti Šimka Tkadlce z Malenovic a Jakuba Bednáře z Otrokovic. 3. Purkmistr a rada města Hradiště měli postaviti Jana Kouska ze Starého Města Hradišče. — 4. Přemek z Víckova na Prusinovicích měl postaviti Václava, příjmím Vaška Jurkova z Kostelce. — 5. Prokop Podstatský z Pusinovic na Bouzově měl postaviti Jana Jurkova z Rymic. — 6. Mukař z Vrchlabí na Záhlinicích měl postaviti Jana Pidrého, Mikuláše fojta starého, Bartoloměje, fojta záhlinského, Martina Uličku a Tomána, všeci ze Záhlinic. — 7. Jan Ždánský z Zástřizl na Buchlově měl postaviti Jana Grysa ze vsi Buchlovic. — 8. Vilím z Víckova na Cimburku Martina Macháčka z městečka Koryčan a 9. František Niary z Bodeku na Bzenci, išpan stolice Hondské, měl postaviti Martina Pražmu z Bzence.[1] Bylo jich 23 a všichni byli k soudu zem. do Olomouce postaveni, ale nálezu soud nevynesl, protože zatím hlavní žalobce Pavel z Žerotína Napajedelský umřel.

Po dvou letech byly však žaloby obnoveny, a žalobci byli dva. V pátek před neděli Průvodní (26. dubna) 1549 Jan Ždánský z Zástřizl na hradě Buchlově pohnal Jana z Ludanic na Kvasicích třemi půhony: 1. z 50 kop gr., že mu nechce k jeho potřebě před p. hejtmanem a pány soudci položiti všech listů a spravedlností, kterýmiž chce míti na jeho horách Buchlovských svobodu na zvěř honiti. Nález byl vynesen na to takový: že jest p. Jan z Ludanic povinen položiti před p. hejtmanem a pány ty listy a spravedlnosti, které má na hory Buchlovské na zvěř honění. — 2. z 50 kop gr., že přes zápověď od něho mu učiněnou na horách Buchlovských minulé zimy na zvěř na tenata honiti dal a toho mu napraviti nechce. — 3. aby mu před p. hejtmanem a pány soudci postavil k svědomí svých lidí: Mikuláše Kujáska z Kvasic, Matěje

[1] Půh. z. ol. XIX. f. 209—224.

Černého, Václava Bohuše, Pavla Serafinova, Matěje Kusého a Jana Kovantu z Trávníka, fojta Jaroše z Bělova a Václava Martínka z Střížovic.

Žalovaného Jana z Ludanic zastupoval před soudem jeho bratr hejtman Václav z Ludanic. Soud vynesl tento nález: „Mezi Janem Ždáňským z Zástřizl a p. Václavem z Ludanic, hejtmanem mark. mor., zástupcem Jana staršího z Ludanic, páni nalezli, aby na to úřad veden byl, a páni slyšíce úředníky i jiné potřeby obojí strany, nález učiniti ráčí. Tento nález vynesli p. Václav Haugvic z Biskupic, p. Jan Kounic a z vládyk Prokop Podstatský z Prusinovic."

Druhým žalobcem na Jana z Ludanic byl Jan mladší z Žerotína na Napajedlích i na místě svého bratra Václava a dítek — sirotků po nebožtíku p. Pavlovi bratru jejich pozůstalých a nedílných. Podal dva půhony téhož znění, jakého byly půhony nebožtíka jeho bratra Pavla r. 1547.

Jan z Ludanic pohnal pak zas ony 4 pány rukojmí za správu zámku Kvasic jako r. 1547. A na vydání svědectví před soudem pohnal 3 vládyky: 1. Burjana z Vlčnova a na Novém Světlově, aby mu dal svědomí listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a pány soudci, co jest mu o tom vědomo, když některý čas přijížděl k nebožtíkovi p. Arnoštovi Kuželovi z Žeravic na Kvasice, jezdil-li s týmž p. Arnoštem na lov na hory Hříběcí a honíval-li svobodně zvěř na tenata p. Arnošt na horách k Buchlovu a k Napajedlóm příslušejících, kde se jemu zdálo a líbilo. — Burjan z Vlčnova svědomí nedal, protože zatím umřel.

2. Vilíma Janoura z Strachnova a na Přílepech, aby mu listem pod pečetí svou dal svědomí o tom, co mu vědomo, honíval-li svobodně p. Jan z Šternberka a na Kvasicích, kdež se mu zdálo a líbilo na všech horách Hříběcích k zámku Buchlovu a k Napajedlóm příslušejících na zvěř na tenata. — Vilím dal svědomí.

3. Jindřicha Železníka z Železného pohnal Jan z Ludanic dvěma půhony o svědomí listem pod pečetí svou a zatýkal ho u p. Jana a u p. Václava, bratří vlastních a nedílných z Žerotína na jejich zámku Napajedlích, což je mu o tom vědomo, když byl u p. Jana staršího z Šternberka na Kvasicích a u p. Václava z Žerotína na Napajedlích, honíval-li p. Jan starší z Šternberka svobodně na zvěř na tenata na všech horách Hříběcích k zámku Buchlovu a k Napajedlóm příslušejících, kdež se mu zdálo a líbilo. — b) když byl ve službě u nebožtíka Jana staršího z Šternberka na Kvasicích a u p. Václava z Žerotína na Napajedlích, pána a držitele zámku Buchlova a Napajedel, pamatuje-li, roubali-li pacholci ze zámku Kvasic i lidé z městečka a vesnic k tomu zámku Kvasicím příslušejících a vozili-li les (= dřevo) k stavení a ku palivu i k jiným potřebám všudy, kdež se jim líbilo z hor Hříběcích k zámku Buchlovu a Napajedlóm

příslušejících. — Jindřich Železník svědomí dáti nemohl, neboť též umřel.

4. Ondřeje Soboně z Kyškeru pohnal Jan z Ludanic též zatkyní a zatýkal jej pod p. Františkem Niarym z Bedeku a na Bzenci, išpanem stolice Hondské, v městě Bzenci, aby mu dal svědomí listem pod pečetí svou, což mu o tom vědomo jest, když byl ve službě u nebožtíka p. Václava z Žerotína na Buchlově, honíval-li Jan starší z Šternberka svobodně, kdež se mu zdálo a líbilo, na všech horách Hříběcích k zámku Buchlovu a Napajedlóm příslušejících na zvěř na tenata. — b) pamatuje-li, roubali-li pacholci z zámku Kvasic i lidé z městecka a vesnic k tomu zámku Kvasicím příslušejících a vozívali-li les k stavení a k palivu i k jiným potřebám zámku Kvasic z hor Hříběcích k zámku Buchlovu a Napajedlóm příslušejících. — Ondřej Soboň dal svědomí.

Potom ještě Jan z Ludanic pohnal 3 pány, aby mu postavili před soud za svědky své lidi:

Jan mladší z Žerotína a na Napajedlích měl postaviti tytéž lidi, které již r. 1547 měl postaviti.

Václav Tetour Malenovský také tytéž lidi jako 1547.

Jan Žďánský z Zástřizl a na Buchlově měl postaviti Mikuláše myslivce, kteréhož mu Jan z Ludanic na jeho žádost z Kvasic do Buchlovic propustil. — Všichni tři páni postavili žádané lidi.[1]

Než došlo k soudnímu jednání, umřel hlavní žalobce Jan mladší z Žerotína na Napajedlích, ale ani jeho smrtí není spor skončen. Zůstal ještě třetí z bratří Napajed'elských z Žerotína Václav a tento i na místě sirotků po nebožtíkovi Pavlovi z Žerotína pokračoval ve sporu, podav v pátek před sv. Martinem (7. listopadu) 1550 dva půhony na Jana staršího z Ludanic a na Kvasicích: 1. že v jeho horách Hříběcích les bukový a dubový sekati dává bez jeho vědomí, nemaje k tomu práva. — 2. že mu svých lidí: Mikuláše Kojáska, Matěje Poláškového zetě a Válka z Kvasic; Matěje Šuby, Štěpána a Matěje Krčmáře z Trávníka před p. hejtmanem a pány soudci k jeho potřebě k svědomí postaviti nechce. — Jan z Ludanic svědky ty postavil. Pohnal však zas ony rukojmí za správu Kvasic, z nichž žili již jen tři: Jan z Žerotína na Strážnici, komorník markrabství moravského, Václav Tetour z Malenovic na Šarově a Přemek z Víckova na Prusinovicích, podkomoří markrabství moravského.

Poněvadž žalobce p. Václav Napajedelský onemocněl, bylo soudní jednání dvakrát odloženo. Potom onemocněl p. komorník Jan Strážnický a jednání bylo po třetí odloženo.

[1] Půh. z ol. XX. f. 203—204b; 254—256; 259 a 260.

6. listopadu 1551 podal Václav z Žerotína na Napajedlích opět dva půhony na Jana z Ludanic: 1. že v horách Hřiběcích dal svým služebníkům a myslivcům z ručnice stříleti vysokou zvěř na pastvách i jinak na ni čekajíc, práva k tomu nemaje. — 2. že přes jeho zápověď minulého postu jeho myslivec Jan Chlebníček s jinými jeho služebníky z jeho poručení po horách Hříběcích k Napajedlóm příslušejících po myslivosti na jeřábky chodili, lapali a bili jich.

Václav Napajedelský nemohl se k soudnímu jednání dostaviti, protože opět onemocněl, dostal rok nemocný a jednání bylo odloženo; další jednání odpadlo, neboť k půhonu jeho připsána jsou dvě slova, „p. Václav umřel".[1]

Celý tento spor mezi pány Napajedelskými a pánem Kvasickým 6 let, od jara 1546 až do r. 1552 trvající, zůstal nerozhodnutý a bylo v něm pokračováno od jejich nástupců.

Na půhon Jana Ždáňského z Zástřizl na Buchlově r. 1549 podaný na Jana z Ludanic, na nějž vynesen byl nález; že má na to býti úřad veden, vynesen byl r. 1552 takový nález: „Mezi Janem Ždánským a p. Václavem z Ludanic, hejtmanem markr. mor., na místě sirotka po † Janu starším z Šternberka zůstalého, zástupcem p. Jana staršího z Ludanic páni nalezli: poněvadž Jan Ždánský v půhonu nejmenuje, v kterých místech p. Jan starší na zvěř na horách Buchlovských honiti dal, že pan hejtman, zástupce, tomu půhonu odpovídati nemá. — Než to se nachází, že páni Kvasičtí v lese, kterýž slove Hříběcí, mají svobodu po cestu Hradskú na zvěř honiti a dříví ku palivu a stavení k zámku Kvasicím sekati a bráti, že pan Jan z Ludanic s potomky svými při tom zůstati má. Tento nález vynesli: p. Jaroslav z Doubravice, pan Jetřich z Kunovic a z vládyk Přemek z Víckova, podkomoří.[2]

★

23. září 1526 stalo se na obecném sněmu v Brně toto zřízení proti Turkům: „když císař turecký s velkou mocí na království Uherské se obrátil a v něm znamenitou a nenabytou škodu učinil, krále Ludvíka s jeho vojskem na hlavu porazil, kdež pak J. Král. M. v tom boji s velkým počtem pánův a dobrých lidí duchovních i světských jest zahynul, jimž všem pán Buoh rač dáti nebeskou radost, nařízeno, aby každý pán desátého člověka zbrojného s pavezú[3] postavil, ke dvaceti člověkům jeden vůz, při každém vozu jedna

[1] Půh. z. ol. XXI. f. 78b, 89, 169 a 187. —
[2] tt. XX. f. 203.
[3] Pavéza byl štít obdélníkový 1 m × ½ m, dole přihrocený, vypouklý, uprostřed s ryhou povystouplou.

hákovnice[1], dva rýče, dvě motyky, dvě sekyry, na místě, kde jmenováno bude, o sv. Martině příštím (11. listopadu). S jinými lidmi aby pohotově byl, přišla-li by větší a valně potřeba, aby s polovicí těch lidí k místu ukázanému táhl sám osobně s počtem koní, který naň uložen bude."

Pan Jan starší z Šternberka a na Kvasicích s 4 koními, pan Jan mladší z Šternberka a na Holešově též s 4 koními, mimo to mají Šternberští, pán Vok, páni Pňovští, pán Mladenec i s paní mateří (společně) dodati jedno dělo.[2]

Než se páni do pole vypravili, učinili pro případ, žeby v poli padli, poslední pořízení o svém statku. Kdo měl vlastní syny, tomu bylo snadno učiniti pořízení, poručiti co který po otci dostati má. Kdo však žádných synů neměl, nesměl o svém statku pořídíti, jak by chtěl, neboť jeho statek připadl zeměpánu, ale musel si od zeměpána vyžádati mocný list, kterým nabyl moci a práva dáti svůj statek komu by chtěl. V takovém postavení byl Jan z Ludanic na Dambořicích, tehda ještě Jan mladší nazývaný. Se svou manželkou Annou z Vlašimě neměl dědice-syna, proto žádal zeměpána Ferdinanda I., aby mu dal mocný list. Dostal ho 28. července 1527. Zní takto:

„List mocný, králem Ferdinandem I. Janovi z Ludanic daný.

My Ferdinand z Boží milosti uherský, český, dalmatský, chorvatský král, infant v Hyspanii, arcikníže rakouské a markrabě moravský, lucemburské a slezské kníže a lužický markrabě, oznamujem tímto listem všem, že jsme prošeni od urozeného Jana mladšího z Ludanic a na Dambořicích, věrného Našeho milého, abychom jemu list Náš mocný dáti ráčili, na kterýž by všecek a všelijaký statek svůj, kterýžkoli má a míti bude, poručiti a jej zříditi mohl. K jehožto prosbě nakloněni jsouce s dobrým rozmyslem Naším, s jistým vědomím Naším, mocí královskou v Čechách a jakožto markrabě moravský svolili jsme k tomu a tímto listem svolujem a vůli Naši jistou a moc plnou témuž Janovi dávajíce a toho dopouštějíce, aby on všecek a všelijaký statek svůj movitý i nemovitý, dědičný, manský neb zápisný, kterýž má neb ještě míti bude, odkázati a poručiti mohl a moc měl za zdravého života aneb na smrtelné posteli komuž se jemu kolvěk a kdykolvěk zdáti a líbiti bude, kromě duchovních osob, a také aby mohl a moc měl zdělati poručníky statku svého, kteří se jemu užiteční zdáti a viděti budou a to bez Naší, budoucích Našich králů českých, markrabí moravských i všech jiných lidí všelijaké překážky.

Však to zřídíc listem pod svou pečetí a tří neb čtyří pánův aneb dobrých urozených lidí pečetmi na svědomí, kteréžto zřízení, dání a odkázání, též

[1] Hákovnice byla puška s hákem na pažbě.
[2] Arch. Č. XI. 358-360.

i poručníků zdělání statku svrchupsaného Jana, tak jakž se svrchu píše, tolikéž má moc a pevnost míti, jakoby to dskami zemskými zapsáno a utvrzeno bylo bez umenšení.

Protož přikazujem najvyššímu komorníku, sudímu a písaři markrabství moravského nynějším i budoucím, věrným Našim milým, abyste kdyžkolvěk od nadepsaného Jana požádáni budete, neb od poručníků jeho, kšaft ten a zřízení, kteréžby o statku svém na ten Náš mocný list udělal, ve dsky zemské je s listem tímto vložiti a napsati rozkázali, jinače toho nečiniti bez zmatku a a všelijaké odpornosti.

Tomu na svědomí pečeť Naši královskou k listu tomuto rozkázali jsme přivěsiti.

Dáno v Ostřihomě v neděli po svaté Anně léta Božího tisícího pěstistého dvacátého sedmého a království Našich prvního.

Ferdinandus.
Vidit Adam de Nova
cancellarius regni Boemiae.

Poslové toho listu ku dskám dáni jsou
od pana hajtmana: pan Jan Jetřich
z Boskovic a pan Voldřich z Lomnice."

Poručenství, které na tento mocný list Jan z Ludanic učinil, se nezachovalo, neboť když se Jan z výpravy šťastně navrátil, pozbylo ceny a nebylo vloženo do desk zemských.

Když po dvaceti letech ani s druhou manželkou Margetou z Žerotína neměl syna ani naděje, že by ho míti mohl, učinil poručenství nové 5. června 1547, v němž všecek svůj statek poručil svému bratru, zemskému hejtmanovi Václavovi z Ludanic a jeho synům Janovi a Hynkovi.

„Poručenství pána Jana z Ludanic.

Ve jméno Svaté a nerozdílné Trojice Otce, Syna i Ducha Svatého, jednoho Pána Boha Všemohoucího. Amen.

Já Jan starší z Ludanic a na Kvasicích vědouc o tom, že nic jistýho na tomto světě nemáme nežli smrť a nejistýho nežli hodinu smrti, jsouc při dobré paměti a rozumu o statku svém, kteréhož mi Pán Bůh všemohoucí z milosti své hojné do vůle své popříti ráčil, chtíc aby po smrti mé o statek můj různic a nesnází nebylo, takto řídím a působím:

Jakož mám list mocný od nejjasnějšího knížete a pána, pana Ferdinanda z Boží milosti římského, uherského, českého krále, infanta v Hyspanii, arciknížete rakouského a markrabí moravského, pána mého nejmilostivějšího Jeho Královské Milosti, kterýmž mi JKrMt moc a vůli dávati ráčí, abych mohl statek svůj všecek, což ho koli mám na dědictví, na manství aneb na hotových penězích dáti, oddati, poručiti za zdravého života neb na smrtedlné posteli komuž by se mi zdálo a líbilo.

A protož já svrchupsaný Jan starší z Ludanic na ten svrchu

dotčený list od JKrMi sobě daný takto o statku svém tímto listem řídím a poroučím: Urozenému pánu, panu Václavu z Ludanic a na Chropini, hejtmanu markrabství moravského, bratru svému, Janovi a Hynkovi z Ludanic, synům jeho, všecek svůj statek, totiž zámek Kvasice, městečko, týmž jménem jmenované, ves Bělov, ves Střížovice, ves Trávník, ves Těšnovice, ves Bařice a pusté vsi zejména tyto: ves Ohniščko, ves Aujezdsko, ves Kladoruby, Ves Novou, ves Sulimov; městečko Tlumačov i s pustými vsemi, zejména vsí Hoščínkem a vsí Olšovskem. Ta všecka svrchupsaná zboží, s dvory, s zahradami, s štěpnicemi, s rolí oranou i neoranou, s lidmi platnými i neplatnými, s robotami, s luhy, s lesy, s hájí, s schrastinami, s mlýny, s mlyništěmi stavenými i pustými, s rybníky, s rybništěmi i se všemi svobodami k tomu zámku a zboží svrchupsanému příslušejícími, tak jakž to zboží svrchupsané všecko i každé zvláštně ve svých mezech a hranicích vymezeno jest, i se všemi svršky, kteréž jsou na zámku Kvasicích, ve dvoře a v pivovaře, svrchupsanému panu Václavovi z Ludanic a dítkám jeho nahořepsaným mocně poroučím, tím spůsobem, když by mne Pán Bůh s tohoto světa povolati ráčil, aby často jmenovaný pan Václav z Ludanic, Jan a Hynek synové jeho svrchupsaní, k tomu panství obojímu, jakž o tom svrchu dotčeno jest, před každým jiným člověkem právo měli, však pan Václav z Ludanic aneb synové jeho svrchupsaní pánu Půtovi z Ludanic, bratru mému, z toho statku svrchupsaného pět set (500) kop groší českých, za jednu kopu šedesát groší a za groš sedm peněz bílých čtouce, ve dvou letech po smrti mé pořád zběhlých beze všech zmatkův vydajte, to poroučím. A jestliže bych listem pod pečetí svou komu co poručil, to pan Václav z Ludanic aneb synové jeho svrchupsaní dáti a spraviti povinni budou. Item služebníkům mým a čeledi službu jejich spravedlivě zasloužehou hned po smrti mé ve dvou nedělích pořád zběhlých poroučím a chci, aby každému peníz na peníz zaplatil.

Item, cožkoli dluhův mých jest, kteréž by se po smrti mé spravedlivě od koho ukázaly aneb na tom zboží svrchupsaném zapsány byly, takové všecky dluhy pan Václav z Ludanic aneb synové jeho svrchupsaní povinni budou platiti a zaplatiti.

Item, to sobě také pozůstavuji a vymiňuji, jestliže bych chtěl kdy toto poručenství změniti aneb zrušiti, abych toho moc a vůli učiniti měl a pakliž toto poručenství tak ve své moci zůstane a při listu mocném královském lehne, tehda pan Václav z Ludanic svrchupsaný i synové jeho, chci, aby k tomu ke všemu zboží svrchupsanému i k svrškóm právo měli a na poručenství mém dosti učinili.

Tomu na svědomí a pro lepší jistotu já Jan z Ludanic nahořepsaný svou vlastní pečeť k tomuto listu dobrovolně jsem přivěsil a připrosil jsem urozených vladyk, pana Mikuláše staršího z Hradku na Počenicích, pana Onše ze Zástřizl na Ivanovicích, pana Meli-

chara Tetoura z Tetova, pana Petra Čertoryjského z Čertorej na Zdounkách, pana Mukaře z Vrchlabí na Záhlinicích. pana Voldřicha z Vrchlabí na Kurovicích, že jsou pečeti své podle mé k tomuto mému poručenství, sobě i erbóm svým beze škody, přivěsili.

Jenž jest psán na Kvasicích v neděli na den sv. Trojice (5. června) od narození Syna Božího tisícího pětistého čtyrydcatého sedmého počítajíc (1547)."

Do desk zemských vloženy byly oba listy, mocný list královský a toto poručenství, teprv po dvou letech po smrti Jana staršího z Ludanic, totiž při času sv. Pavla na víru obrácení (25. ledna) 1557.[1]

V neděli před sv. Pavla na víru obrácení (22. ledna) 1553 kněz Marek, děkan a kapitola kostela olomouckého potvrdili listem, že od Jana staršího z Ludanic a na Kvasicích přijali $12^1/_2$ kopy grošů platu poluletního svatováclavského již minulého, který se z statku kvasického mansionářům kostela jejich vydává, a že až po tento čas žádného úroku není jim od něho zadržáno. Tomu na svědomí pečeť svou kapitolní k této kvitanci přitisknouti rozkázali.[2]

To je poslední zmínka o Janu starším z Ludanic. Umřel ještě téhož roku anebo r. 1554.

R. 1555 v úterý před sv. Duchem (28. května) je již pánem na Kvasicích a Tlumačově

zemský hejtman Václav z Ludanic se svými syny Janem a Hynkem,

neboť toho dne při soudu manském na zámku v Kroměříži rukou dáním odevzdal zem. hejtman p. Václav z Ludanic v ruce biskupa Marka (Kühna) manství jeho a kostela olomouckého, totiž ves Bařice a půl vsi Těšnovic, kteréž jemu po nebožtíku Janovi starším z Ludanic, bratru jeho vlastním, přišly i se vším k tomu manství příslušenstvím. Kteréžto manství přijmouce JM p. biskup od něho, zase hned podati ráčil p. Janovi z Ludanic i na místě p. Hynka, bratra jeho vlastního. Na kteréžto manství pan Jan z Ludanic i na místě pana Hynka, bratra svého, léno od JMti přijal a přísahu věrnosti manské učinil v přítomnosti Václava mladšího Podstatského z Prusinovic, hofrychtéře JMti, Joachyma Zoubka z Zdětína a Filipa Liskovského z Fryštacha.[3]

Zemský hejtman Václav z Ludanic byl na Kvasicích pánem jen dva roky, neboť roku 1556 již umřel. Doklady na to jsou: V pátek před sv.

[1] D. z. ol. XXVI. f. 28 a 30. Opisy.
[2] Originál v zem. Arch. v Brně.
[3] Arcib. Arch. v Krom. D. man. 7 f. 55.

Martinem (8. listop.) 1555 Jiřík Mrakeš z Noskova a na Litenčicích, zmocněný od své manželky Kateřiny z Šternberka, pohnal zemského hejtmana Václava z Ludanic, že nechce k potřebě jeho manželky položiti před pány soudci listu od nebožtíka olomouckého biskupa Stanislava (Turzo) daného Albrechtovi z Šternberka na zástavu vsi Skalky, Topolné a Spitinova svědčícího. Když mělo býti o tom soudní jednání, nedostavil se zem. hejtman a dostal rok nemocný do druhého práva, a než přišlo k druhému jednání, umřel, což zaznamenáno k onomu půhonu slovy: „Umřel p. hajtman."[1]

Že ještě v úterý po neděli Exaudi (19. května) 1556 žil, lze souditi z toho, že toho dne poručil císař Ferdinand I. zemskému hejtmanovi moravskému Václavovi z Ludanic, aby patent (t. j. otevřený list královský), v němž oznamuje stavům moravským, kteří zločinci mohou býti posíláni na čas na galeje na moře, aby veslovali a jiné práce tam konali, dal doslovně rozhlásiti na Moravě.[2]

Ale při času sv. Pavla na víru obrácení (25. ledna) 1557 nebyl již Václav z Ludanic zemským hejtmanem, byl jím již Zdeněk Brtnický z Valdštejna; a na Velký pátek (16. dubna) t. r. Jindřich z Šternberka a na Holešově pohnal Jana a Hynka, bratří vlastních a nedílných z Ludanic a na Chropíni, z 15000 hřiven gr., že mu nechtějí k jeho potřebě položiti před p. hejtmanem a pány soudci kvitance, kterou Jiřík Mrakeš z Noskova na místě své manželky Kateřiny z Šternberka kvitoval nebožtíka p. Václava z Ludanic na Chropini, zem. hejtmana, otce jejich.[3]

BRATŘÍ JAN A HYNEK Z LUDANIC

zůstali až do r. 1558 nedílni, držíce statky Chropiň, Kvasice a Tlumačov společně, i oba manské, Bařice a půl Těšnovic. Oba bratří sídlili na zámku v Chropini. Tam jim posílá biskup Marek několik listů: 1. Panu Janovi a panu Hynkovi, bratřím vlastním z Ludanic na Chropini. Vás tajiti nechcem, že nás mnohé jisté zprávy dochází, kterak by nějaký kněz v Těšnovicích na manství našem tu býti měl, kterýž velmi zmatečnými a nepořádnými proti vší Církve ustanovením při posluhování slova Božího i tolikéž svatostmi výstupnost a rouhání činí. A nad to ještě tyto nyní minulé dni do Kroměříže přijíti, tu jedné osobě nepořádnosti podávaním posloužiti, v poddané naše a děkana a faráře našeho, což jemu nenáleželo, vložiti se směl. Což sobě do něho nemálo stěžujem. I toho zprávu máme, že jest mnich z kláštera vyběhlý, kterýž prvé zapomenouc se

[1] P. z. ol. 22 f. 206b.
[2] Kameníček, Sněmy III. 606.
[3] P. z. ol. 22. f. 246.

nad svou přísahou a povinností, takové bludy chudým lidem a křesťanóm rozsívá. Ježto bezpochyby o mandátu krále JMti, kterýž těchto let nedávných vyšel, dobrou vědomost máte, jak se k takovým osobám Stavové chovati mají; protož my jako vrchnost duchovenství nemohouce se tomu dále dívati a zvláště, že se vkládá posluhováním farníků našich, napomínajíce za to vás žádáme, že tomu kněži ve středu příští na Kroměříž před námi se postaviti rozkážete. Jakož o vás nepochybujem, že tak učiníte. Odpověď žádáme. Datum na Kroměříži v pátek před nedělí Letare (26. března) l. P. 1557.

Když posel s listem do Chropině poslaný přinesl nepříznivou odpověď, vyzval biskup oba bratry jakožto své many, aby se dostavili na posudek manský do Kroměříže:

2. „Odpověď, kterouž nám na psaní a oznámení naše strany vystupnosti faráře Těšnovského dáváte, tej sme se od vás nenadáli, a protož, poněvadž od dneška v týmdni posudek manský u nás na Kroměříži držán bude, pod povinností (manskou) napomínajíce žádost naše jest, že se při tom posudku oba spolu před námi a many našimi přijedouc k oznámení a předložení stížnosti naší proti témuž faráři Těšnovskému najíti dáte. Jakož o vás nepochybujem, že se od vás tak stane. Datum na Kroměříži v sobotu po Středopostí (27. března) léta 1557."[1]

3. Biskup se přimlouvá za Matěje Tabarkového z Tlumačova, aby mohl osaditi v Kvasicích grunt, který od Stanislava Grunčického, bývalého úředníka kvasického, koupil; a oznamuje jim, že Stanislav Grunčický, jenž je ve službě biskupově, rád se dostaví k přehlídce účtu, který nebožtíku jejich otci učinil, kdykolvěk se mu den oznámí:

„Urození páni, páni přátelé a věrní naši milí. Přáli bychom vám zdraví i jiného dobrého rádi. Jakož bez pochyby v dobré paměti jmáte, kterak ste toho hledali a žádostivi byli, aby Stanislav Grunčický, služebník náš, grunt, kterýž pod vámi v Kvasicích jmá, vám osadil, kdež pak, jak sme vyrozuměli, tak učinil a Matějovi Tabarkovému z Tlumačova, poddanému vašemu, dostalému člověku, ten grunt prodadúc vám osaditi chtěl. Než vy žebyste jemu toho přiti nechtěli z příčiny dosti plané, žeby nějakou osobu, kteráž prvé se zmrhajíc (jak sme spraveni) za ženu sobě pojíti měl. Ješto netoliko ve vsech ale i v rozmanitých královských městech takové věci se zbíhají a lidmi osazují, což i práva císařská, že k újmě poctivosti takovým lidem ani dětuom jejich není, v sobě obsahují. A protož, poněvadž ten Matěj prvé člověk váš živný (= přičinlivý, bedlivý) jest, nýbrž s nadepsaným Stanislavem dostatečný trh o ten grunt jmá, vás za to žádáme, aby on (Grunčický) jemu podle prodaje to odevzdati mohl, že bez kladení takových příčin jemu toho přiti budete.

Co se pak před panem Půtú (Helfenštejnským z Ludanic, strýcem vašim) a vámi na Kroměříži o spoluzuostání z strany toho počtu, kterýž jest (St. Grunčický) nebožtíku panu otci vašemu učinil, k přehlídnutí dotýče, při

[1] Arcib. Arch. v Krom. Kopiář z r. 1557 f. 16.

kterémž pan Půta oznámil, že sám přítomen toho býti chce, častopsaný Stanislav v to se vždy vám podává, kdyžkolvěk jemu k takovému počtu den jmenovati budete, že se rád před vámi k němu najíti dá. Kdež majíce takové podání od něho, sme k vám tej celej naděje, že to od něho spravedlivě přijmete a této naší žádosti slušné (z strany osazení toho gruntu tomu Matějovi přejíc) užiti u sebe dáte.

Datum na Kroměříži v čtvrtek před sv. Duchem l. 1557 (3. června).[1]

4. Biskup jim oznamuje, že dal nebožtíku jejich otci jakožto hejtmanovi svůj přiznávací list k landfrydu, aby ho k landfrydnímu listu přiložil. Otec to opominul; biskupova listu po dnes při landfrydu není. Mají ho vyhledati a jemu na Kroměříž poslati:

Panu Janovi a panu Hynkovi, bratřím vlastním z Ludanic a na Chropini.

Před vámi tajiti nemůžeme, že jak sme v biskupství z vuole Pána Buoha všemohoucího povoláni a v statky biskupské uvedeni, tu jsme hned ty časy nebožtíku panu otci vašemu, jakožto ty časy hejtmanu tohoto markrabství, list přiznávací k Landfrydu podle obyčeje tejto země dali, kterýžto list nebožčík pan otec váš jměl jest k landfrydnímu listu položiti. I máme toho zprávu, jak se kolvěk stalo, že nebožčík pan otec váš pominul jest takového listu našeho přiznávajícího položiti a podnes při landfrydu není. Protož, poněvadž sme nebožtíku takový list, jakž výš dotčeno jest, položili, za to žádáme, aby osobou naší v tom nic nescházelo, že takového listu, kterýž za nebožčíkem panem otcem vaším pozuostal, pohledáte, nýbrž nám jej na Kroměříž, abychom jej s sebou k tomuto soudu do Brna vzali, pošlete. Jsouce k vám tej naděje, že tak učiníte a pilnost svú k tomu přičiníte. Odpovědi žádáme.

Datum v pondělí před Narozením Panny Marie l. P. 1557 (6. září).[2]

★

Po smrti kvasíckého pána Jana staršího z Ludanic měl dědic jeho statků zem. hejtman Václav z Ludanic vyplatiti vdově Margetě z Žerotína věno 2500 zl., které měla na Tlumačově zapsané v zem. deskách. Neměl však hotových peněz, proto učinil prostřednictvím Václava Tetoura z Tetova a z Malenovic na Šarově s vdovou Margetou smlouvu na pozdější výplatu té sumy a na vydávání ročních úroků 35 kop gr. od doby, kdy se vdova z Kvasic vystěhuje. Václav z Ludanic však umřel, aniž byl věno a roční úrok vyplatil. Když pak rok po něm umřela i vdova Margeta z Žerotína, domáhali se soudně její bratří jejího věna i úroků:

1. „Léta Páně 1558 v pátek před sv. Jiřím (17. dubna) Karel mladší z Žerotína a na Starém Jičíně i na místě Bernarta, bratra svého

[1] Tamže l. 42.
[2] Tamž f. 87.

mladšího vlastního a nedílného, pohnal p. Jana a p. Hynka bratří vlastních z Ludanic nedílných na Chropini, z 1250 kop. gr. (= 2500 zl.), že nebožka paní Margeta z Žerotína, jejich vlastní sestra, měla tu sumu 1250 kop gr. věna svého zapsanou na městečku Tlumačově s jeho příslušenstvím od nebožtíka p. Jana staršího z Ludanic, manžela svého, deskami zemskými v Olomouci; a nebožtík p. Václav z Ludanic, ty časy hejtman markr. mor., otec jejich, uvážíc se po smrti téhož Jana z Ludanic bratra svého o městečko Tlumačov s jeho příslušenstvím, tu věnnou sumu totiž 1250 kop gr. jí paní Margetě z Žerotína, sestře jejich nebožce, podle smlouvy panem Václavem Tetúrem z Tetova a z Malenovic mezi týmž nebožtíkem hejtmanem, otcem jejich, a touž paní Margetou z Žerotína učiněné nedal, ani oni páni bratří, jakožto dědiční nápadníci a držitelé Tlumačova s jeho příslušenstvím po nebožtíku panu otci svému nevydali. Kdežto on Karel s bratrem svým k té věnné sumě nebožce paní Margetě, sestře jejich vlastní, náležité nápadem právo mají a oni páni z Ludanic té sumy 1250 kop gr. jim dáti a spraviti nechtí."

Nález na to zní: „poněvadž p. Karel i na místě Bernarta, bratra svého, smlouvou mezi nebožtíkem p. Václavem z Ludanic, na onen čas hejtmanem markr. mor., panem Václavem Tetúrem z Tetova učiněnou provodí, že ta suma věnná 2500 zl. na městečku Tlumačově dskami zemskými zapsaná za nebožtíkem hajtmanem zuostala, a on p. Jan s p. Hynkem, bratrem svým, uvážíce se v městečko Tlumačov po p. Václavovi z Ludanic otci svém, povinen jest p. Jani na místě p. Hynka, bratra svého, tu sumu p. Karlovi i na místě p. Bernarta, bratra jeho, dáti a spraviti."

2. „Týž Karel mladší z Žerotína i na místě bratra svého pohnal týchž pánů bratří z Ludanic ze 35 kop gr. čes., že nebožtík otec jejich Václav z Ludanic tu sumu 35 kop gr. podle smlouvy panem Václavem Tetúrem mezi týmž p. Václavem z Ludanic a nebožkou paní Margetou z Žerotína, vdovou po Janovi z Ludanic na Kvasicích zuostalou a sestrou jejich vlastní učiněné, měl jí, paní Margetě, dáti v roce po změnění bytu jejího z Kvasic; a prvé než ten čas přišel, týž p. Václav umřel a ta suma 35 kop gr. (= 70 zl) nebyla od † p. Václava ani od pánů bratří z Ludanic jakožto dědicův po p. Václavovi otci jejich zůstalých a držitelů Tlumačova s jeho příslušenstvím, jí nebožce paní Margetě sestře jejich vydána a za nimi zůstala. Kdež oni jakožto vlastní bratří po též paní Margetě z Žerotína, sestře své, nápadem k té sumě 35 kop gr. právo mají a oni páni bratří z Ludanic jim té sumy dáti nechtí."

Nález pánů zní: „poněvadž p. Karel i na místě p. Bernarta, bratra svého, smlouvou provodí, že z tej sumy věnné nebožce paní Margetě z Žerotína náležité od p. Václava z Ludanic, otce jejich, úroku ročního 35 kop gr. zadržáno, že páni bratří z Ludanic pánu Karlovi i na

místě p. Bernarta, bratřím nebožky paní Margety, tu sumu dáti a spraviti mají."[1]

Bratří Jan a Hynek z Ludanic byli v pátek před sv. Martinem (4. list.) 1558 ještě nedílní. O tom svědčí půhon, v němž se sami nazývají „nedílní": Jan z Ludanic a na Chropini i na místě bratra svého mladšího „nedílného" pohnal Hynka Posadovského z Posadova a na Vrchoslavicích z 1000 hř. gr., že mu nechce listem pod pečetí svou dáti svědomí ku potřebě jeho, což mu o tom vědomo, kterak Oldřich z Vrchlabí koupil od jejich nebožtíka otce Václava z Ludanic ves Záhlinice se vším jejím příslušenstvím za sumu 2200 zl. (počítajíc za 1 zl. 30 kr. a za 1 groš 7 d) a nemoha té vsi zaplatiti, že tu ves Záhlinice zase p. hejtmanovi pustil.[2]

Že se však ještě téhož r. 1558 rozdělili, to praví Hynek v následujícím půhonu: Hynek z Ludanic a na Kvasicích pohnal v pátek před sv. Martinem (10. listop.) 1559 Michala Gajovského z Gaje a z Galiny na Žeranovicích z 100 kop. gr., že „času minulého roku 1558 po rozdílech, kteréž jsme mezi sebou s p. Janem, bratrem mým učinili o statek po nebožtíku p. Václavovi z Ludanic, panu otci našem zůstalý. A statek Podivínský, což po prodeji od svrškuov a nadbytkuov zůstalo, nám bratřím na rovný díl náleželo, a on Michal přijedouc do domu našeho v Podivíně, z toho domu a dvoru svršku nemálo, zejména těchto pobral, totiž: z pivnice naší dvě bečky vína po desíti vědřích,[3] též vín strojených, omankového,[4] šalvíkového, polynkového 4 vědra, 7 poltu slanin, dvouvěderní bečici nasolených štik, též gštandli cinovou, v které se vína chovají, 3 kameny[5] loje pro dělání svíc, 3 stoly, 2 fladrové a třetí prostý, kotel veliký jeden, armaryji jednu velikou, v které se šaty chovaly, 500 masů[6] másla, 2 krávy a vůz s fasuňkem. To všecko na Žeranovice odvézti dal bez vůle a vědomí mého, ku kterýmžto svrškům po p. Václavovi z Ludanic, panu otci svém, já právo mám. A což na oddíl můj přišlo, toho mi navrátiti a napraviti nechce."[7]

Při dělení volil si mladší Hynek díl se statkem kvasickým a tlumackým, k němuž přidány vsi Břest a Žalkovice, Janovi zůstal díl

[1] Půh. z. ol. 22. f. 286 b a 287.

[2] Tamž. 23 f. 14 b.

[3] 1 vědro = 56·60 l, 10 věder = 1 bečka = 5 hl 66 l, 2 bečky = 11 hl 32 l.

[4] Oman, čili inula Helinium je vytrvalá rostlina s kořenem tlustým, dužnatým, žlutohnědým, uvnitř bílým, se stonky 1—2 m vysokými jednoduchými i větvitými. Roste na vlhkých trávnicích, loukách a příkopech ve střední a jižní Evropě. Kořen velmi kořenně páchnoucí a chutnající, chutí a zápachem na mátu peprnou upomínající, působí výborně na sliznice, zvlášť plicní, proto se ho užívá proti neduhům plicním. Také se z kořene připravuje s přidáním moštu víno omankové, dobré proti slabosti žaludku. (Ottův N. Slovník, inula.)

[5] Kámen, stará váha = 20 liber = 11·20 kg, 3 kameny = 33·60 kg.

[6] Mas = máz = 1·44 l.; 500 masů = 720 l.

[7] Půh. z. ol. 23. f. 41 b.

s statkem chropinským, k němuž příslušely vsi Zářičí, Bochoř Vlkoš a Plešovec.

Manský statek Bařice a půl Těšnovic, který též dosud drželi nedílně, odevzdal Jan v pondělí po sv. Františku (9. října) 1559 v ruce JMti biskupa Marka; kteréžto manství zase od JMti přijal Hynek z Ludanic a učinil pod přísahou povinnost manskou věrnosti.[1]

Statek Podivínský, jejž jejich otec r. 1553 koupil od Kryštofa z Lichtenšteina za 11.500 zl. mor., prodali bratří v neděli po povýšení sv. kříže (17. září) 1559 Janovi, synu Bartoloměje z Žerotína a na Břeclavě, za 7750 kop gr. (= 15.500 zl. mor.).[2] Utrženými penězi se bratři na rovný díl podělili. Též svršků a nadbytků tam po otci jejich zůstalých náleželo jim na rovný díl, ale Hynkovi se mnoho z těch svršků nedostalo, neboť žeranovský Michal Gajovský, jehož Hynek o ty svršky pohnal, umřel dříve, než k soudnímu jednání došlo; což u půhonu poznamenáno: „Umřel Michal."

Ještě v době nedílnosti dal starší bratr Jan nějakou světnici v zámku kvasickém taflovat.[3] Na to si vyžádal biskupova stolaře Foltyna z Kroměříže, jemuž však za práci nezaplatil. Biskup ho proto 8. února 1560 již podruhé upomíná: „Panu Janovi z Ludanic. Jakož sme vám před tím psaní za Foltynem stolařem, poddaným naším z Kroměříže, strany taflování nejaké světnice na Kvasicích ještě za spravování vašeho, od kteréhož díla podnes zaplacen není, učinili, na kteréžto psaní naše posavade ste nám odpovědi žádné nedali, a on Foltyn stolař, poddaný náš, outratu a škodu nemalou skrze nezaplacení jemu od vás nésti musí, protož vás jakž předešle tak i nyní za to žádáme (poněvadž každý dělník hoden jest své mzdy), že jemu od takové světnice taflování zaplatiti poručíte. Jakož k vám jiné naděje nejsme, znajíc dluh spravedlivý býti, že tak učiníte. Datum ve čtvrtek po sv. Dorotě l. P. 1560."[4] Jan z Ludanic zaplatil asi po takovém napomenutí svůj dluh Foltynovi, neboť dalšího napomínání není.

★

HYNEK Z LUDANIC NA KVASICÍCH A TLUMAČOVĚ.

Biskup Marek oznamuje Hynkovi 18. prosince 1560, že mu král Ferdinand psal skrz nějaké proti víře křesťanské bludné kněze a že zejména poručil Václavovi z Boskovic a na Třebové, aby nějakého

[1] Půh. man. 7. f. 68b.
[2] Wolný, Topogr. 2. II. p. 169.
[3] Taflování jest opatřování stropů a stěn tabulkami, které jsou v rámech zapuštěny a profilovanými lištami ovroubeny. Upotřebují se k tomu slabé prkenné tabule větší neb menší pérem v drážky rámu zasahující, aby tabule botnati a seschnouti mohly. Účel taflování jest chrániti stěny aneb zvýšiti eleganci světnic. (Ottův N. Slovník.)
[4] Arcib. Archiv v Krom., Kopiář z r. 1560 f. 27b.

kněze Lukáše, vyběhlého mnicha z kláštera Šternberského, kterýž pod ním je na Dubicku, poslal na examen na Kroměříž. A nad to ještě, aby biskup s pilností toho vyhledal, kde týž Lukáš na farách byl a jak se choval a kázal a aby to J. Kr. Mti oznámiti neopomenul. „I poněvadž o tom jistou zprávu máme, že týž Lukáš málo před smrtí nebožtíka pana otce vašeho v Těšnovicích farářem byl a tam v missale (v mešní knize) dva neb tři listy za farářství svého vyřezal, vás napomínajíc žádáme, že nám takový missal, v kterém ty listy jsou vyřezány, po kostelnících pošlete a my v to nahlidnouc zase takový missal po těch kostelnících pošleme. Nepochybujem, že tak učiníte. Odpověď žádáme. Datum ve středu před sv. Tomášem 1560.[1]

Spory mezi biskupem Markem a Hynkem z Ludanic.

1. O braní země na opravu stavu a skácení stromů. 5. září 1559 poslal biskup Hynkovi dopis tohoto znění: „Máme o tom zprávu, kterak by vaši poddaní Tlumačovští i s jinými, kteří stav tlumačovský spravovali, z našich stolních gruntů a břehů brali zemi k tej opravě, a nad to ještě dříví (= stromy) v gruntech našich na nemalou škodu naši v těch místech posekali, o čemž vám náš hejtman Kroměřížský v nebytnosti naší (= když jsme nebyli) na Kroměříži[2] psaní učinil, a co jste jemu za odpověď dali, tu jest nám ukázal. Což bychom se do vás nebyli nadáli. Neb jakž jsme zpravení, že tolikéž těmito dny minulými po takovém psaní od našeho hejtmana Kroměřížského k vám učiněného, tolikéž při opravování toho stavu po druhé v gruntech našich zemi brali. Ježto taková věc dobrého přátelství a sousedství nésti nemůže, protož vás za to žádáme, jestli se to s vůlí a vědomostí vaší stalo, že nám psaním svým odpověď dáte, abychom viděli čím se spraviti."[3]

Spor tento byl tušim porovnán přátelskou komisí, která byla vyvedena na ohledání jak této věci, tak i škod, které Hynek při mlýně kvasickém a tlumackém míti se domníval. Do komise vydala každá strana tři osoby. Od biskupa vyslán byl p. Jindřich z Šternberka a na Holešově (jenž byl též manem biskupským, neboť držel manskou část města Holešova a pusté Štěpanovice u Holešova), pak Hynek starší Krušina a Jan Koza z Hradiště, biskupův hejtman kroměřížský. Koho si p. Hynek za komisaře zvolil, není známo. Není též známo, proč Hynek 18. dubna 1563 biskupa žádal, aby mu oni tři biskupští komisaři vydali listovní svědectví strany předešlého obvedení škod. Poslal

[1] Tamž f. 202 b. — Páni z Ludanic, zejména † zemský hejtman Václav z Ludanic, Václav z Boskovic, Jindřich z Šternberka na Holešově a páni Žerotínové byli velicí příznivci Jednoty českých bratří a někteří členové těch rodin i její přívrženci.
[2] Biskupové sídlili v oné době na Kroměříži, ne v Olomouci.
[3] Tamž f. 140 b Kop. 1559.

totiž toho dne biskup Jindřichovi z Šternberka list, v němž mu oznamuje, „že dnes budouc u nás na Kroměříži p. Hynek z Ludanic po nás toho žádostivě hledal, abychom Hynkovi staršímu Krušinovi, vaší osobě a Janovi Kozovi z Hradiště našemu hejtmanu kroměřížskému z strany předešlého obvedení škod, kteréž by se při jeho mlýně kvasickém a tlumačovském (jak to bylo osobami vašimi a jinými přítomnými ukázáno) svědomí podle pořádku vydati poručili. A p. Krušina i s hejtmanem naším proti tomu nejsou, když spolu s jinými, kteréž p. Hynek při tom obvedení měl, na čas určitý a jmenovitý se shledají, aby se v tom s paměti svými snesouc, svědomí dáti neměli. Protož nemohouc slušné žádosti téhož p. Hynka z Ludanic podle smluv, kteréž stavové markrabství moravského máme, pominouti, vůle i poručení naše jest, když se s jinými o tom snesete, že pro spravedlnost, což by vám vědomo bylo listovní svědomí p. Hynkovi z Ludanic podle pořádku vydáte. Datum na Kroměříži v neděli Provodní 1563."[1]

2. O škody vodou strouhy kotojedské učiněné. V lednu 1564 stěžoval si Hynek Kvasický na mlynáře kotojedského, že mu vypuštěním vody na louky u Trávníka škodu učinil. Na to mu biskup listem 22. ledna odpovídá: Psaní a stížnosti vaší, kterouž proti mlynáři našemu kotojedskému sobě kladete, že by vypuštením vody na louky u Trávníka vám škodu učiniti měl, tomu i další žádosti vaší jsme vyrozuměli. I máme o tom zprávu, že se to bezelstně stalo, voda protrhnouc trochu skrze hrázy a při tom zpícení (= zvýšení vody) pro ledy se to stalo. Však jest jemu poručeno, že to hradí. A také na ten čas aby se jaká škoda na lukách a trávnících díti měla, neuznáváme budouc země touto zimou zmrzlá a sněhy připadlá a voda hned zase opádajíc.

Poněvadž o menši, téměř žádné škody nám psaní činíte, my budouc sobě tolikéž více nežli komu jinému povinni, vědouc jaká se nám na gruntech a lesích našich zděláním a vyvýšením stavu nad Tlumačovem mnohem větší a znamenitější škoda děje, také vám toho snášeti a trpěti nemůžem. Neb přirozený zákon jest: což sobě nechceš, toho také jinému nečiň. Datum v sobotu před sv. Pavlem na víru obrácení 1564."

1. února odpovídá biskup na druhé psaní Hynkovo: „Psaní jedno i druhé, kteréž ste nám učinili stěžujíce sobě vždy na mlynáře kotojedského poddaného našeho sme vyrozuměli. I nechtíce vám odpověď dáti prvé nežli sami na to pohledíme, včerejšího dne sme na ta místa vyjeli a viděli, že ne na samých lukách vašich, než tolikéž i na gruntech a lukách poddaných (lidí) našich z obou stran tej příkopy ledu i sněhu těmito časy dosti jest a tomu se rozuměti ani ukázati nemůže, odkud se voda vylívá.

I poněvadž na ten čas není to možné vyhledati, nejsme proti tomu až ledové a sněhové sejdou abychom z obou stran přátely vydati neměli, aby na

[1] Kop. 5. z r. 1563, f. 56.

to vyjeli a pohledli, jaká se tu škoda děje, neb sme nikda na jiném nebyli a nejsme, aby se s vědomostí naší komu jaká škoda díti měla.

Tolikéž vás žádáme, poněvadž se nám znamenitá škoda těmito lety pořád v lesích našich zpitcením (= zvýšením) vody děje a zvláště jak ten stav a tolikéž landfešty ke mlýnu Tlumačovskému udělán, tak když trochu přibývá vody, tehdy ani rybníky své spouštěti ani loviti nemůžem. Při tom les nám schne a mlýn náš kroměřížský do dvou do tří neděl mléti nemůže. I poněvadž každý svou škodu domlouvá, nám tolikéž dále o to mlčeti nenáleží; než aby ti páni, kteří od nás z obou stran vydáni budou, na to na všecko pohleděli a pokud možné bude přátelsky nás o to narovnali. Nepochybujíce o vás, že toto naše slušné podání u vás místo míti bude, za odpověď žádáme. Datum na Kroměříži v úterý před Hromnicemi 1564."[1]

Jak na to odpověděl Hynek z Ludanic a došlo-li k přátelskému porovnání této pře, o tom zprávy nemáme.

Následujícího roku 1565 umřel biskup Marek. Od jeho nástupce Viléma Prusinovského z Vickova přijal opět 5. června t. r. Hynek z Ludanic léno na ves Bařice a půl vsi Těšnovic i se vším toho manství od starodávna příslušenstvím a učinil J. Mti věrnosti manskou povinnost.[2]

Další spor o hory Chřiby.

Téměř poslední severovýchodní větší výběžky Chřibů až k řece Moravě sahající, jsou na hranici mezi panstvím kvasickým a napajedelským. Se strany bělovské je vrch Trestný nebo Tresný 285 m, se strany napajedelské hora Dubová 269 m, na jejímž jižním svahu byly ještě v 19. století vinohrady. Mezi Trestným a Dubovou je Malý Žutov 310 m, jenž se táhne dále k západu a naproti němu jižně Velký Žutov 348 m (nynější „Sudna".)[3] O tyto výběžky hor byl spor mezi pány napajedelskými a kvasickým pánem Hynkem z Ludanic.

Léta 1560 v pátek před sv. Jiřím (19. dubna) Frydrych z Žerotína a na Miloticích i na místě pánův bratří svých mladších a nedílných, p. Bartholoměje, p. Jana Jetřicha a p. Bedřicha, pohnal Hynka z Ludanic a na Kvasicích z 50 kop. gr., že přes zápověď jemu od něho učiněnou v horách jeho a bratří jeho buchlovských hřibecích, co jemu a bratřím jeho k Napajedlům pozůstává, v hoře, kteráž slove Dubová,

[1] Kopiář 6. f. 9 b a 20.
[2] Desky manské 15, f. 11 b.
[3] R. 1632 příslušely ke dvoru napajedelskému v horách louky, zvané „Žutovy." Mezi Malým a Velkým Žutovem byla v druhé polovici 17. století založena osada Žutov, kterouž jako „Gemeinde Zutov" po prvé nacházím na německé listině ze dne 13. září 1689 v Kvasicích dané, po druhé r. 1693 „Dorf Zuttawa". (Skopalíkův „Archiv napajedelský" čís. 26, 205 a 255.)

s tenaty na zvěř při času sv. Martina nyní minulého honiti dal práva žádného v těch místech honiti nemaje, a toho mu napraviti nechce. Poručnika činí strejce svého, Vilíma z Žerotína na Dřevohosticích.

2. Týž Frydrych i na místě bratří svých pohnal téhož p. Hynka z téže sumy, že přes zápověď jemu od něho učiněnou v ponděli po sv. Třech králích nyní minulých v horách jeho a bratří jeho buchlovských hříběcích nad Velkým Žutovem od Bělovska s tenaty na zvěř honiti dal, práva v těch místech honiti nemaje.

3. Že dříví ku palivu v žlebích nad Malým Žutovem až k Srnímu kamenu roubati dává, práva žádného v těch místech nemaje.

Na všecky tři žaloby vynesli páni nález, „aby na to úřad veden byl, a páni slyšíce úředníky a jiné potřeby obojí strany, nález učiniti ráčí". Vedení úřadu bylo však odkládáno s vůlí obou stran až do r. 1562.[1]

Zatím se staral Hynek z Ludanic o postavení svědků na své právo na ony hory. Pohnal především žalobce Frydrycha z Žerotína a jeho bratry, pány napajedelské, že mu nechtějí postaviti před p. hejtmana a pány soudce k svědomí k jeho potřebě své lidi ze vsi Vrbky, zejména tyto: Václava Šemolku, Jiříka Zona, Mikuláše Nyklu; ze vsi Lubné Jana Dlouhého, Václava Poláka, Jiříka Bezledvího, Jana Velkého; ze vsi Kudlovic Martina Škabrejška, Jiříka Horného, Jiříka Kudlovského, poddané své. — Postavil ty lidi.

2. Jana Vlčka z Dubenska, úředníka na Strážnici, zatkyní a zatykuje jej pod p. Bernartem z Žerotína na jeho zámku Strážnici, že mu nechce listem pod pečetí svou dáti svědomí, co mu o tom vědomo, jak dávno a kolik let na Napajedlích úředníkem byl a že toho času za jeho úřadu páni kvasičtí v horách hříběcích, k Napajedlom náležitých, v hoře, která slove Dubová i také nad Velikým Žutovem od Bělovska s tenaty na zvěř velikou i malou svobodně honili a dříví ku pálení a ku potřebám zámku Kvasic i ve žlebích nad Malým Žutovem až k Srnímu kamenu i v jiných místech v těch horách sekati a voziti dali a v tom od pánův napajedelských ani od něho, jakožto ty časy úředníka, že se jim v tom žádné překážky nedálo. — Dal svědomí.

3. Bernarta z Žerotína a na Strážnici, že mu nechce postaviti před p. hejtmanem a pány soudci k jeho potřebě svého holomka Vavřince, kterýž na ten čas u něho na zámku Strážnici v službě jest. — Postavil ho.[2]

V pátek před sv. Martinem (8. listop.) 1560 podal opět Frydrych z Žerotína i na místě svých mladších a nedílných bratří na Hynka z Ludanic tři žaloby: 1. že mu nechce k jeho potřebě před p. hejtmana a pány soudce položiti všech listův a majestátův pořádných od J. M. králů českých a markrabí moravských, kteréž má, jimiž by takové svobody na horách hříběcích, což jemu, Frydrychovi a bratřím, až po cestu,

[1] Půh. z. ol. 23. f. 43.
[2] P. z. ol. 23. f. 58 b a 71 b.

která slove Hradská, k Napajedlom náleží, k zámku Kvasicím míti chtěl. — Jednání o tomto půhonu bylo dvakrát odloženo a při třetím stání byl Hynek z Ludanic z obžaloby propuštěn.

2. Že jeho poddaní lidé z Bělova zejména tito: Jura, příjmím Jursa a Jan Klička s jinými pomocníky svými z Bělova tu neděli před památkou Všech svatých nyní minulých (27. října), když Jiřík, holomek, služebník jeho z Napajedel, z poručení Mikuláše Badrského, úředníka jeho napajedelského, ten dobytek kravský ze vsi Bělova, kterýž na gruntech jeho napajedelských zajat byl, po gruntech napajedelských horami k Napajedlom hnal, tu zkřiknouce se týž lidé z Bělova, hnali téhož Jiříka, holomka jeho, až po Dubovou na kopaninu Matěje mlynáře z Napajedel blíž k Napajedlom a téhož Jiříka mordovali a zranili, za mrtvého nechavše, ručnice dvě jemu vzali a ten dobytek svůj jemu odjali a uhnali a moc a pych provedli, ježto se mu p. Frydrychovi a pánům bratřím jeho od těch lidí bělovských pod řádem a právem landfrydem stvrzeným státi nemělo. A toho mu p. Hynek z Ludanic od těch lidí svých bělovských napraviti nechce. — Od této žaloby byl p. Hynek z Ludanic osvobozen. Vynesen byl nález: poněvadž p. Frydrych více nežli o jednu věc jedním půhonem pohání, že p. Hynek tomu půhonu odpovídati nemá;

3. že v horách hřiběcích, což jemu a bratřím jeho k Napajedlům pozůstává, v úterý před pamětí Panny Marie v místě, kdež slove „pod hrabem u cesty", přes zápověď témuž p. Hynkovi od něho učiněnou lidé poddaní jeho z městečka Tlumačova zejména tito: Tomáš Hašků, Jan Otruba, Vašek Kudla, Jura Vtipil a Vaníček dříví brali a na vozy nakládali a odvezli, kdež se jim líbilo a zdálo, a toho jemu i na místě bratří jeho mladších a nedílných napraviti nechce. — Při třetím stání byl p. Hynek z obžaloby propuštěn.[1]

Hynek z Ludanic pohnal zas

1. Jana Ždanského z Zástřizl a na Buchlově, že mu nechce k jeho potřebě položiti před p. hejtmanem a pány soudci správního listu na hrad Buchlov a jeho příslušenství od nebožtíka p. Pavla z Žerotína a téhož nebožtíků bratří p. Jana a p. Václava jemu, Janovi Ždánskému, svědčícího. — Položil ten list k úřadu.

2. Ondřeje Soboně z Kyškyru zatkyní pod Michalem Lorentem z Inky v městě Bzenci, že mu toho svědomí listem pod pečetí svou dáti nechce, co mu o tom vědomo je, když předešlých let úředníkem na Buchlově byl, že páni kvasičtí ve všech horách hřiběcích k Napajedlom náležitých na zvěř malou i velkou, kdež se jim líbilo a zdálo honiti i také drva ku palivu, k stavení a ku potřebám zámku Kvasic svobodně sekati a bráti dali, a v tom že se jim od pánů napajedelských ani od úředníků jejich ani od něho, jakožto úředníka buchlovského, žádné překážky nedálo. — Dal svědomí.

[1] P. z. ol. 23. f. 81 b—83.

3. Jakuba Pickovského z Pickovic zatkyní pod p. Matoušem Stošem z Kounic v městečku jeho Tištíně, že mu nechce svědomí pod pečetí svou před p. hejtmanem a pány soudci k potřebě jeho dáti, co mu je o tom vědomo, kterého času, za kterých pánův a kolik let na Napajedlích úředníkem byl a že páni kvasičtí v horách hřiběcích k Napajedlom náležitých na zvěř velkú i malú kdež se jim koli líbilo a zdálo vždycky honiti a dříví ku palivu a potřebám zámku Kvasic svobodně sekati a bráti dali, a páni napajedelští ani on jakožto úředník z poručení a na místě jejich že jim toho nikda nebránili a v tom žádné překážky nečinili. — Dal svědomí.

4. p. Kryštofa Tvorkovského z Tvorkova a z Kravař zatkyní u purgmistra a rady města Holomuce v městě Holomuci, že mu toho svědomí listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a pp. soudci ku potřebě jeho dáti nechce, co je mu o tom vědomo a od jak mnoha let to pamatuje, že předešlí páni kvasičtí ve všech horách hříběcích k Napajedlom náležitých na zvěř malou i velkou honiti a dříví ku palivu, staveni a ku potřebám zámku Kvasic svobodně sekati a bráti dali, kdež se jim koli líbilo a zdálo a v tom že se jim od pánů napajedelských žádné překážky nedělo. — Pan Frydrych z Žerotína a Jiřík z Zástřizl slíbili za dostání pana Kryštofa. — P. Kryštof dal svědomí.

5. Ščastného Konáře z Hodíškova zatkyní u p. Bernarta z Žerotína na zámku jeho Strážnici, že mu toho svědomí..... dáti nechce, co mu o tom vědomo, když času minulého u p. Jana z Ludanic, bratra jeho a u něho, Hynka, dokud v nedílnosti byli, na Kvasicích úředníkem byl, že v horách hříběcích k Napajedlom náležitých až po cestu Hradskou, kdež se mu, Hynkovi, líbilo a zdálo na zvěř malou i velikou honiti a stříleti, dříví ku palivu, k stavení a ku potřebám zámku Kvasic svobodně sekati dal a v tom, že se mu od pánů napajedelských ani od úředníků jejich žádné překážky nedělo. — Dal svědomí.

6. Smila Bílíka z Kornic a na Veselí i na místě jeho bratra Václava mladšího a nedílného, že nechce Mikuláše Sikoru, člověka svého z Písku k svědomí postaviti před p. hejtmana a p. soudce k jeho potřebě. — Postaven.[1]

Frydrych z Žerotína a na Miloticích i na místě p. Bartoloměje, p. Jana Jetřicha, bratří svých mladších nedílných, pohnal

1. p. Hynka z Ludanic a na Kvasicích, že mu nechce k jeho potřebě před p. hejtmana a pány soudce k svědomí postaviti Ščastného Petráše z městečka Kvasic, poddaného svého.

2. Jiříka Štiku z Dolína, úředníka na Kvasicích, zatkyní u p. Hynka z Ludanic na zámku jeho Kvasicích, že mu nechce listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a p. soudci svědomí dáti, co jest mu o tom vědomo, z čího rozkazu aneb povolení Jíra příjmím Jursa a Jan Klička s jinými pomocníky svými ze vsi Bělova, poddaní p. Hynka z Ludanic

[1] P. z. ol. 23. f. 87 a 88.

Jiříka, holomka, služebníka jeho z Napajedel, když z poručení Mikuláše Baderského, úředníka jeho napajedelského, dobytek kravský ze vsi Bělova na jeho gruntech napajedelských zajal a k Napajedlom po jeho gruntech horami hnal, skříknouce se tíž lidé z Bělova, že téhož Jiříka, holomka jeho, hnali až pod Dubovou na kopaninu Matěje, mlynáře z Napajedel, blíž k Napajedlom a téhož Jiříka mordovali a zranili, za mrtvého nechavše, ručnice dvě vzali a ten dobytek svůj jemu odjali a uhnali. — Dal svědomí.[1]

V pátek po sv. Martině (7. listop.) 1561 podal ještě Hynek z Ludanic pět půhonů:

1. na Jetřicha z Kunovic a na Brodě Uher., že léta 1557 a též léta 1558, když v horách hříběcích na zvěř právo k tomu maje honiti dal, že on p. Jetřich rozkázal Jakubovi Pickovskému, ty časy úředníku napajedelskému, aby mu v těch horách na zvěř honiti bránil, a toho týž p. Jetřich mu napraviti nechce. — Poněvadž p. Jetřich k půhonu nestál, dal p. Hynek z Ludanic po vyhlášení půhonu stanné právo na něho;

2. na purgmistra a radu města Hradiště, že listu císaře Zigmunda římského, krále českého a markrabí moravského slavné paměti, na užívání svobod, kteréž v horách hříběcích tím listem měli před p. hejtmanen a p. soudci položiti nechtějí. — Nález: poněvadž měšťané hradišťští ten list položili, že tomu dosti učinili;

3. na Jindřicha z Šternberka a na Holešově, že mu svědomí listem pod pečetí svou.... dáti nechce, což mu o tom vědomo jest, kterak že † Přemek z Víckova, podkomoří markr. mor., jemu zprávu dal, že kněz Jan, opat kláštera velehradského, listy a majestáty králů českých a markrabí mor. na klášteře Velehradě mají, kteréž se na svobodu, kterouž on Hynek z Ludanic v horách hříběcích má, vztahují. — Pan Jindřich propuštěn z půhonu.

4. Jana Tetoura z Tetova a z Malenovic a na Zlíně pohnal p. Hynek, že mu svědomí... dáti nechce, což mu je vědomo o tom, že předešlého času, když kněz Jan, opat velehradský, ukazoval fundatorský list krále Přemysla Otakara na statek kláštera velehradského, pravil týž kněz Jan Hynkovi, že má ještě jiné listy, které by se mu ku půhonům, kterýmiž ho Frydrych z Žerotína pohání, lépe trefiti mohly, než ten list krále Otakara. — Dal svědomí.

5. Konečně pohnal p. Hynek p Frydrycha z Žerotína a na Miloticích i na místě p. Bartoloměje, p. Jana Jetřicha a p. Bedřicha z Žerotína, bratří jeho mladších a nedílných, že nechce purgmistra a rady městečka Napajedel, lidí svých poddaných přidržeti k tomu, aby listy a majestáty, kteréž mají na užívání svobod v horách anebo v lesích hříběcích, k Napajedlom náležitých, totiž od králův českých a

[1] P. z. ol. 23. f. 90 a 90b.

markrabí mor. slavné paměti, položili před p. hejtmanem a pány soudci. — Nález: poněvadž Napajedelští ty listy a obdarování svá položili, že tomu dosti učinili.[1]

Po dvojím vedení úřadu na ohledání sporných hor a po vyslechnutí všech svědků, vynesen byl konečný rozsudek, kterýmž Hynkovi z Ludanic přiřčeno bylo právo honiti zvěř v lesích na Dubové a nad Velkým Žutovem i dříví roubati nad Malým Žutovem až po cestu Hradskou, která jde od vsi Vrbky ke vsi Kudlovicím.

Nálezy soudní na ony tři půhony, které Frydrych z Žerotína i na místě bratří svých podal na Hynka z Ludanic 19. dubna 1560 a to na první dva, stejný nález zní: „poněvadž p. Hynek provodí, že předešlí páni kvasičtí v lesích, kteříž slovou Hříběcí, mají svobodu po cestu Hradskou na zvěř honiti a to se nachází, že cesta Hradská ode vsi Vrbky až ke vsi Kudlovicím jde, že pan Hynek tomu odpovídati nemá."

Na třetí půhon zní nález: „poněvadž p. Hynek provodí, že předešlí páni kvasičtí v lesích, kteříž slovou Hříběcí, mají svobodu po cestu Hradskú dříví ku palivu k zámku Kvasicím roubati, že p. Hynek tomu odpovídati nemá."[2]

Kdo při ztratil, měl také zaplatiti za vedení úřadů a svědkům. Poněvadž se Frydrych z Žerotína k tomu neměl, podal Hynek z Ludanic na něho 21. dubna 1564 tři půhony:

1. že on Hynek 11 kop gr. od dvojího vedení úřadu i od svědků pánům úředníkům menším dal, když ho p. Frydrych o honění na zvěř v horách Hříběcích v hoře Dubové byl pohnal. A on p. Frydrych z Žerotína i na místě svých bratří toho mu podle zřízení zemského navrátiti nechce;

2. že tu sumu 11 kop od dvojího úřadu vedení a od svědků pánům úředníkům menším dal, když ho Frydrych o honění na zvěř v horách Hříběcích od Bělovska nad Velkým Žutavem byl pohnal;

3. že tu sumu 11 kop od dvojího úřadu vedení a od svědků pánům úředníkům menším dal, když ho p. Frydrych o roubání dříví ku palivu v žlebích nad Malým Žutavem až k Srnímu kamenu k hradu Kvasicím byl pohnal.

Na všecky tři půhony vynesli páni stejný nález: „poněvadž se p. Frydrych podvolil panu Hynkovi ty sumy (3×11=33) kop gr., což úředníkům menším při vedení úřadu dal, navrátiti, povinen jest tomu dosti učiniti podle podvolení svého."[3]

[1] P. z. ol. 23.f. 152b, 153, 154 a 164.
[2] P. z. ol. 23. f. 43.
[3] P. z. ol. 23. f. 309.

Pře o zvýšení stavu napajedelského

vedena byla současně s oním sporem o hory Chřiby. V pátek před sv Martinem (7. listopadu) 1561 Hynek z Ludanic a na Kvasicích pohnal Frydrycha z Žerotína a na Miloticích i na místě Bartoloměje, Jana Jetřicha a Bedřicha, bratří jeho mladších a nedílných, z 2000 hř. gr., že zvýšením stavu na řece Moravě, kterýmž na mlýn svůj napajedelský vodu žene, pícením[1] zhůru vody na mlýně mém kvasickém, velkou škodu činí, kterýžto stav od starodávna tak zvýšen nebýval a toho týž Frydrych i na místě bratří svých napraviti mu nechce. Poručníky průhonu učinil bratra svého Jana z Ludanic a švakra svého Jindřicha z Šternberka;

2. z 1000 hř. že zvýšením stavu mimo starodávní ham na řece Moravě, kterýmž na mlým svůj napajedelský vodu žene, jemu na mlýně jeho tlumačovském pícením zhůru vody škodu činí, kterýžto stav od starodávna tak vysoce zdvižen nebyl... atd. (jako v prvním);

3. z tejž sumy 1000 hř. gr.... atd jako v 1. že mu pícením vody zhůru na řekách jeho kvasických škodu činí atd.;

4. z téže sumy..., že mu tím pícením zhůru vody na lesích jeho v luhu kvasickém škodu činí... atd. (jako v 1.).

Na všecky tyto půhony vynesen byl stejný nález na vedení úřadu na ohledání.

Hynek z Ludanic podal pak tři půhony o svědectví:

1. na Zdenka z Zástřizl zatkyní pod Burjanem Tetourem z Tetova a z Malenovic v městečku Malenovicích, že mu nechce dáti listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a pány soudci k jeho potřebě, což mu o tom vědomo, že v řece Moravé od starodávna stál hamovní kůl nad stavem, kterým se voda žene na mlýn napajedelský, tu kde potok Tišice (z jezera Tišice) do řeky Moravy vpadá, a v tom kolu byl veliký starý železný hřebík vtlučený; a ten hřebik na tom kolu byl pravý starodávní ham, po kterýž měl stav napajedelský a nic výše topiti A kdykoli voda stavem nad ten ham zdvižena byla, že on Zdeněk, jsa úředníkem na Napajedlích, musil toho stavu napajedelského z rozkazu pána svého snímati. A když potom u nebožtíka Václava Tetoura na Malenovicích byl, že se tolikéž páni i úředníci napajedelští při tom tak zachovávali, jej pod ten ham dolů skládati a držeti musili, tak že po-

[1] „Píceni, pitění, zpicení" od slovesa „pititi, zpětiti", zpět obrátiti. Stav na řece zvýši vodu tak, že couvá, jde zpět a rozlévá se do pobočních přítoků a příkop i na níže položené grunty. Příklad: r. 1539 žaluje otrokovský pán Václav Tetour z Tetova a na Malenovicích napajedelského pána Pavla z Žerotína, že dal udělati nový stav na řece Moravě nad mlýnem svým napajedelským v jiném místě, než stav u toho mlýna od starodávna býval „a tím stavem pití vodu na grunty mé otrokovské až do trouby rybníka mého otrokovského nového, pro kteréžto pitění vody já téhož rybníka svého do konce tak, aby jej vyloviti mohl, spustiti nemohu." (P. z. ol. 18. f. 72b).

tokem Tišicí voda do řeky Moravy pravým proudem chodívá, kterýžto proud člověk překročiti mohl. A na tento čas jest stav napajedelský mnohem výše zdvižen a z potoku Tišice není do Moravy žádného proudu, než voda všecka zmrtvená a zdvižená tiše stojí. A že v starém napajedelském mlýně toliko čtyry kola byla a již jest osm kol moučných, stupy i valcha. — Dal svědomí.

2. na Burjana Tetoura z Tetova a z Malenovic a na Šarově, že nechce k jeho potřebě před p. hejtmana a pány postaviti Jiříka mlynáře a Matěje Mikulu, lidi své ze vsi Otrokovic. — Postavení.

3. na téhož Burjana Tetoura z Tetova a na Malenovicích, že mu nechce před p. hejtmanem a pp. soudci položiti smlouvy Jetřichem z Kunovic, knězem Janem, opatem velehradským, Janem Ždanským z Zástřizl a Jiříkem Vlachovským z Vlachovic, jakožto smluvčími, léta 1559 den nového léta učiněné mezi nebožtíkem Václavem Tetourem z Tetova a z Malenovic, otcem téhož Burjana, a Frydrycha z Žerotína i na místě jeho bratří mladších o mostní otrokovské a o stav napajedelský. — Z rozkázání pánů soudcí byl tento půhon vymazán.

Soudní jednání o tuto při bylo odkládáno s vůlí obou stran až do roku 1567. Při posledním jednání nebyl přítomen žalobce Hynek z Ludanic, ani jeho bratr Jan a švakr Jindřich z Šternberka jako poručníci jeho půhonů, nýbrž vyslal své zmocněné tři pány, kteří ho zastupovali. Soudem vynesený nález zní: Mezi p. Zdeňkem Říčanským Kavkou z Říčan, p. Václavem z Ludanic (bratrancem Hynkovým) a Matyášem Žalkovským ze Žalkovic, zmocněnými od pana Hynka z Ludanic a p. Frydrychem z Žerotína i na místě jeho mladších bratří nedílných na při, před úřadem provedenou, páni nalezli: poněvadž zmocnění nepokazují, aby p. Frydrych z Žerotína stavu u Napajedel na řece Moravě nad to, jakž jej nebožtík otec jeho p. Pavel z Žerotína udělati dal, co zvýšil, že p. Frydrych i na místě bratří svých tomu odpovídati nemá. Než mají to p. Frydrych i budoucí páni a držitelé Napajedel a toho mlýna a stavu tak opatrovati, aby se ten stav nad to, jakž udělán jest nepovyšoval, ani rejzováním[1], ani hrazením téhož stavu vody nevyzdvihoval.

Hynek z Ludanic ztratil při a proto ho Frydrych z Žerotína i na místě svých bratří pohnal 23. dubna 1568 z 30 kop gr. a 8 gr., že musel léta 1567 od vedení čtyř úřadů totiž o mlýn kvasický, o mlýn tlumačovský, o usušení lesů a zmrtvení řeky Moravy stavem napajedelským, o čež od něho pohnán byl a od svědkův i za útraty pánům úředníkům menším tuž sumu dáti, a on p. Hynek z Ludanic takové sumy mu zase navrátiti nechce."

Frydrych z Žerotína nedostal již té sumy, neboť k prvnímu stání

[1] Rejz, něm. Reisig, proutí; rejzováním = proutím zahrazením.

p. Hynek se pro nemoc dostaviti nemohl; dostal od soudu rok nemocný a než došlo k druhému stání, umřel a s ním umřel i půhon.[1]

Pře o louku bělovskou a rozorání hranic silimovských.

V pátek před sv. Martinem (7. listop.) 1561 žaluje Hynek z Ludanic na Frydrycha z Žerotína i na místě jeho mladších bratří z 1000 hř. gr., že léta 1560 při času sv. Jakuba (25 července) na jeho louce ke vsi Bělovu náležité, na gruntu jeho dědičném, která leží podle louky obecní a Mikuláše fojta, lidí jeho bělovských při řece Moravě, trávu posíci a seno ku potřebě své odvézti dal;

2. z téže sumy, že léta 1561 při času sv. Jana Křtitele (24. června) na též louce ke vsi Bělovu náležité... trávu posíci a seno ku své potřebě odvézti dal;

3. z 500 hř. gr., že Jiřík Škřečík, Mikuláš Nykl, Václav Mašův a Jan Možný, poddaní páně Frydrychovi a jeho bratří ze vsi Vrbky rozorali hranice, kteréž dělí grunty jeho sulimovské a grunty téhož p. Frydrycha a pp. bratří jeho vrbecké.[2]

Nález na tyto půhony vynesen na vedení úřadu, stání bylo však třikráte odloženo s vůlí obou stran a potom byl „poklid na mocné přestání", t. j. rozsudek nevynesl zemský soud, nýbrž zemský hejtman, jemuž k tomu moc daly obě strany. Jak je porovnal, není zapsáno.

Žaloby Hynkovy na bratra Jana.

Jan z Ludanic prodal r. 1567 Chropiň se vším příslušenstvím Vratislavovi z Pernštejna a tento ji hned zas prodal Hanušovi Haugvicovi z Biskupic.[3] Jan z Ludanic žil pak u svého švakra Jindřicha ze Šternberka na Holešově.[3]

V pátek před sv. Martinem (7. listop.) 1567 pohnal Hynek z Ludanic a na Kvasicích svého bratra Jana z Ludanic zatkyní z 550 zl. uher. u p. Jindřicha z Šternberka na Holešově: 1. že mu dvou řetězů zlatých, jednoho většího z 1000 zl. uher. a druhého z 130 zl. uher. na zlatě a váze spravedlivých, které se jim bratřím po nebožtíku p. Václavovi z Ludanic, panu otci jejich dostaly, na díl položiti a polovici těch řetězů, což na jeho oddíl spravedlivě přijde, dáti nechce; — 2. že vzal k sobě kožich sobolový, černým karmazinem potažený, po † pánu otci, ku kterémuž kožichu, což by na oddíl jeho při-

[1] P. z. ol. 23. f. 129, 139, 141, 153 a 24 f. 353.
[2] P. z. ol. 23. f. 139 a 140.
[3] D. z. ol. 28. f. 25 a 26. Opisy.

šlo, on, Hynek, právo má, a on, Jan, toho kožichu rozděliti a jemu jako bratru vlastnímu díl dáti nechce; — 3. že Jan léta 1560 při času sv. Ducha na Chropíni vejdouc do prostředniho sklípku v novém stavení, kdež nebožtík p. Václav z Ludanic, otec jejich, pokoje své měl, kteréžto pokoje pro některé naše ještě společné věci, o které jsme se ještě nebyli rozdělili, od obou nás zapečetěné zůstaly, bez mé přítomnosti a vědomí mého odemkl a v jedné truhle v těchž pokojích v spodní přihradě pytlík nemalý peněz, všecko křižákův po 18 penězích, lžic stříbrných několiko, též lžic perlových matek, ale více stříbrných nežli perlových matek, vzal, a což by tu na oddíl můj přišlo, mně toho, jakožto bratru vlastnímu, ku polovici toho všeho právo majícímu, vydati nechce; — 4. že k sobě přijal osm koflíkův velikých, stříbrných, pozlacených, kteréž vážily 42 hřiven a $7^1/_2$ lotu, a více 12 lžic stříbrných s erby pánů z Krajků, kteréž jest nebožky paní, Johanka z Lichtenburka, paní macecha naše dobré paměti nebožtíku panu Václavovi z Ludanic otci našemu při svatebním veselí dala, kteréžto koflíky a lžíce páni úředníci menší markrabství mor. sinventovali a on těch koflíkův a lžic, což na oddíl Hynkův přijde, jakožto bratru vlastnímu dílu spravedlivého mu dáti nechce; — 5. že léta 1558, když Hynek již svůj díl kvasický vzal, zvyupomínal Jan peníze za ryby a za trávy z téhož statku kvasického Hynkovi již náležité a k sobě je přijal, k čemuž Hynek ujmouc ten statek na díl svůj, k těm penězom lepší právo nežli on, Jan, má.

Naproti tomu Jan z Ludanic pohnal svého bratra Hynka, že mu nechce Daniele Veselského, písaře svého kvasického, před p. hejtmanem a pány soudci postaviti k svědectví. — A Voršilu z Tučap pohnal Jan zatkyní u p. Jindřicha z Šternberka na zámku jeho Holešově, že mu nechce toho svědomí listem pod pečetí svou dáti, co jí je o tom vědomo, že sklípek na tvrzi Chropini v prostředních pokojích, kde jeho nebožtík otec pro svou osobu pokoje míval, po rozdělení mezi ním Janem a p. Hynkem z Ludanic, bratrem jeho, nikda zapečetěný nebyl, a že on Jan a manželka jeho po dotčeném rozdělení v tom sklípku své vlastní věci měli, a co jí dále o tom vědomo. — Dala svědomí.

Proti těmto Janovým svědkům pohnal Hynek Margetu z Ludanic zatkyní u p. Jindřicha z Šternberka a na Holešově, aby mu listem pod pečetí svou svědomí dala, což jí o tom vědomo je, že léta 1560 při času sv. Ducha na Chropini v prostředních sklepích v novém stavení tu, kdež nebožtík p. otec Václav z Ludanic své pokoje měl, kteréž pokoje pro některé společné věci, o které se ještě nebyli rozdělili, od obou nás zapečetěné zůstaly, p. Jan, bratr jeho, bez přítomnosti a vědomí Hynkova odemkl a t. d. (jako výš v 3. půh.).

Konečně ještě Hynek pohnal 23. dubna 1568 svého bratra Jana zatkyní na Holešově z 2000 hř. gr., že poberouc listy, kvitance a jiné všelijaké spravedlnosti, na kterých Hynkovi mnoho náleží, z Chropíně z sklipka na Holešov odvézti dal, ku kterýmž listům, kvitancím a jiným

spravedlnostem Hynek tak dobré právo měl, jako on, p. Jan, a jemu je vydati a v moc jeho položiti je nechce.

Za Jana z Ludanic slíbili Holešovský Jindřich z Šternberka a Balcar Švajnic, že se k roku (k stání) dostaví. Nemohl se však dostaviti, neboť ještě toho roku umřel, což bylo při každém půhonu připsáno: „Umřel p. Jan."[1]

★

Hynek z Ludanic a na Kvasicích pohnal 7. listopadu 1567 Jana Tetoura z Tetova a z Malenovic a na Zlíně, že nechce Klimentu Sikorovi, kuchaři a poddanému jeho z Kvasic, zaplatiti 38 zl. 10 gr. za pšenici léta 1566 jemu prodanou; —

2. že léta 1566 v pátek po sv. Kateřině (29. listopadu) Mikšíkovi a Matějovi, poddaným lidem jeho z městečka Tlumačova, pobrati dal v městě Zlíně 1 kopu a 24 kaprů v ceně 4 zl. 12 gr.[2]

★

Za manželku měl Hynek z Ludanic paní Kateřinu z Šternberka, sestru Holešovského Jindřicha z Šternberka. Tento měl Hynkovi vyplatiti věno sestřino, ale byl je dlužen ještě roku 1567 a proto ho Hynek pohnal 7. listopadu z 400 zl., že mu té sumy 400 zl., kteráž mu po paní Kateřině ze Šternberka, sestře Jindřichově a manželce jeho, Hynkově, když mu k stavu manželskému dána byla, jmenována byla, v moc jeho položiti a zaplatiti nechce. Poručníka učinil Hynek Zdenka Říčanského Kavku z Říčan. — Nález soudu zní: „Mezi p. Zdeňkem Říčanským, poručníkem p. Hynka z Ludanic a p. Jindřichem z Šternberka páni nalezli, poněvadž pan Jindřich z Šternberka těch 400 zl. věna po paní Kateřině z Šternberka, sestře své, jmenovaných zaplatiti a položiti se podvolil, povinen jest tomu dosti učiniti podle podvolení svého."[3]

HYNEK Z LUDANIC V LEŽENÍ V OPAVĚ.

Hynek se s jinými šlechtici zaručil Karlovi Bítovskému z Bítova za Jiříka Rozhona z Kopřic za 1200 zl. červených (uher.). Když Jiřík Kopřický v určený čas neplatil, byl Hynek od Bítovského upomenut, aby vjel do ležení do domu France Komína v městě Opavě. Hynek poslal tam za sebe šlechtice Kryštofa Bišofshajma z Žibřidovic s jedním pacholkem a dvěma koni. Poněvadž dlužník ne-

[1] P. z. ol. 24. f. 247 b — 250, 301 a 361.

[2] P. z. ol. 24 f. 251. Zač byl jeden kapr? 4 zl. po 30 gr. = 120 gr. + 12 gr. = 132 gr. 132 gr. po 7 penězích = 924 penízů. 924 penízů: 84 = 11 penízů, čili 1 gr. 4 peníze za kapra.

[3] P. z. ol. 24 f. 252.

platil, musel tam posílati vždy po 14 dnech jednoho pacholka s dvěma koni, až jich tam bylo 5 osob a 8 koní. A ti tam leželi od 25. října 1566 až do 15. května 1568, t. j. 1 rok 6 měsíců 20 dní. Projedli, propili a prokrmili za ten čas 897 zl. 32 gr. a všech 8 koní. Tuto útratu musel Hynek onomu hospodáři v Opavě zaplatiti. O navrácení té sumy 897 zl. 32 gr. počtu opavského, totiž za 1 zl. 36 gr. a za 1 gr. 6 penízů bílých počítajíc, pohnal Hynek z Ludanic Jiříka Rozhona z Kopřic zatkyní u purgmistra a rady města Olomouce, „že jsouc on, Hynek, jedním rukojmím podle jiných pánův za téhož Jiříka Rozhona Karlovi Bítovskému z Bítova za sumu 1200 zl. červ. na zlatě podle téhož rukojemství pro nepoložení od téhož Jiříka Rozhona sumy té 1200 zl. byl jsem od Karla z Bítova do ležení v pátek před sv. Šimonem a Judou léta 1566 (25. října) upomenut a Kryštofa Bišofshajma z Žibřidovic s jedním pacholkem a s dvěma koni na místě svém do ležení služebníka svého do města Opavy do domu France Komína, obyvatele v městě Opavě, jsem vypravil. A týž Kryštof Bišofshajm u téhož France Komína až do soboty po neděli Jubilate (15. května) 1568 ležel a podle sečtení, kteréž jsem s týmž Franc Komínem u přítomnosti pánův a dobrých lidí učinil, témuž Franc Komínovi, což týž Kryštof Bišofshajm u něho proležel, 897 zl. 32 gr. na počet opavský dáti jsem musel. A on Jiřík Rozhon uvedouc mne v to rukojemství a slibice mi, že skrze to rukojemství žádné škody míti nemám, té sumy 897 zl. 32 gr. zase mi dáti a navrátiti nechce. Poruč. učinil p. Zdenka Říčanského Kavku z Říčan a na Vizovicích, ujce svého, a Matyáše Žalkovského."

Nález vynesen tento: „poněvadž poručnící provodí, že Hynek z Ludanic oddílu svého hospodáři Franc Komínovi proležených škod 897 zl. 32 gr. sám jako rukojmí za Jiříka Rozhona Karlovi Bítovskému dáti musil, povinen jest Jiřík Rozhon tu sumu p. Hynkovi z Ludanic zase navrátiti."

„Týž Hynek z Ludanic pohnal téhož Jiříka Rozhona zatkyní z 500 zl. počtu opavského, že mu v témž ležení 8 koní od Franc Komína, meštěnína opavského, pro nepoložení sumy 1200 zl. červ., za kteréž byl podle jiných pánův za téhož Jiřího Rozhona rukojmí Karlovi Bítovskému, a on Jiřík Rozhon uvedouc ho v to rukojemství a slíbíc mu, že skrze to rukojemství za něho žádné škody míti nemá, těch 500 zl. za ty koně mu zase dáti a navrátiti nechce." — Páni na to nalezli: „poněvadž se to nachází, že Franc Komín těch osm koní, kteréž p. Hynek z Ludanic do ležení k němu poslal, dráže neprodal, než za 99 zl., povinen jest Jiřík Rozhon takovou sumu panu Hynkovi z Ludanic zase navrátiti. A chce-li ho p. Hynek viniti z toho, co Kryštofovi Bišofshajmovi za ty koně více dal, i také z těch, kteréž jeho byli, že za více stáli než-li za tu sumu, za kterouž prodáni jsou, právo se mu nezavírá." [1]

[1] P. z. ol. 236. 40. f.

Hynek z Ludanic nepoužil již svého práva, aby pohnal ještě Jiříka Rozhona z toho, oč jeho koně více stáli. Byl toho času již nemocen a ještě toho roku umřel.

★

Z dopisů biskupa Vilíma Prusinovského z Víckova.

V masopustě r. 1566 měla býti svatba na zámku v Kvasicích. K svatebnímu veselí pozval Hynek z Ludanic též biskupa Vilíma a žádal zároveň, aby mu poslal zvěřiny. Na to mu biskup podal 13. února zprávu, že o svém příjezdu k tomu svatebnímu veselí nemůže mu dáti žádné jisté odpovědi. A zvěřiny že na ten čas více před rukama nemá, než dvé zvířat (jelenů) kteréž mu dnes od úředníka jeho mírovského poslány jsou. Chce se s ním rozděliti a jedno mu darovati. Může si pro ně poslati, kdy se mu zdáti bude. Nevěstou byla panna Anička Višňovská, vladyckého rodu z Čech, tuším dcera kvasického úředníka. Zaslíbena byla Vilímovi Rousovi z Lipny, též rodu vládyckého z Čech, tuším úředníka Jetřicha z Kunovic, podkomořího markrabství mor. v Uh. Brodě a Ostrohu. Den svatby se přiblížil, ale ženich nepřijel. Teprve v úterý před popeleční středou (26. února) přijel, ale ne do Kvasic, nýbrž do Kroměříže k biskupovi a prosil ho, aby se za něho přimluvil u rozhněvaného p. Hynka z Ludanic. Biskup ještě téhož dne poslal list p. Hynkovi do Kvasic tohoto znění: „Věděti vám dáváme, že přijedouc dnes k nám na Kroměříž urozený vladyka p. Vilím Rous z Lipny, oznámil nám, kterak toho úmyslu byl dáti se najíti podle roku od vás jemu jmenovanému k dodání k stavu manželskému panny Aničky Višňovské. Ale přijevše na Ostroh ku pánu podkomořímu, kterýž měl s ním k tomu jeti, byl z toho od p. podkomořího sveden za příčinou, že by se u Hradiště přes vody jeti nemohlo. Avšak, že on Vilím na jiném nebyl a není, nežli podle výprosu a ručení všemu tomu za dosti učiniti. Nás za to přímluvčí psaní k vám prosíc, kteréž jsme jemu slušně odepříti nemohli, nýbrž k vám se zaň přimluvajíce žádáme, poněvadž taková bezelstnost v to vkročila, že se pro rozvodnění těch vod u Hradiště přijeti i tolikéž pana podkomořího přátel, na kteréž se byl ubezpečil, pro ty vody a takové nebezpečenství k tomu času nemohl přijeti, že ten hněv mimo sebe pustíte a jemu tu pannu podle výprosu a ručení k stavu manželskému dodáte a tej přímluvy naší u sebe skutečně užíti dáte pro naše vám toho odplacení.

Dáno na Kroměříži v úterý masopustní (26. února) 1566.[1]

Udobřil-li p. biskup Hynka z Ludanic a byla-li pak svatba po velikonoci, o tom naše prameny mlčí.

Listem ze dne 5. března 1566 stěžoval si biskup, „že jeho kroměřížský hejtman již dvoji psaní poslal p. Hynkovi stran biskupského jircháře

[1] Arcib. archiv v Kroměříži, Kopiář 7. f. 46 a 58.

Michala, kterého střížovští poddaní Hynkovi hanebně porubavše, o zdraví připravili, aby to pan Hynek od těch Střížovských, svých poddaných, tomu jircháři k napravení přivedl, aneb aby k rozeznáni té věci přátely z obou stran vydali. Na kteréžto dvojí psaní žádné odpovědi nedáváte, což jest nám do vás, jakožto mana našeho, protimyslné, že tolikéž před tím na naše dvojí psaní a teď zase hejtmanu našemu dotýkajíc se chudého člověka, žádné odpovědi nedáváte, a bude vám snad i potřeby mysliti na to, abyste nás ve větši vážnosti měli. I poněvadž týž jirchář Michal přijdouc skrzeva to o zdraví i o všecku svou živnost, nás za milostivé opatření prositi nepřestává, žádáme vás, že zročivše se s hejtmanem na místě našem o to z obou stran přátely k vyslyšení a rozeznání té věci bez prodlení vydáte. Neb nestalo-li by se to od vás, slušně bychom o tu věc poddaného našeho opustiti nemohli. Dáno v úterý po neděli Invocavit (5. března) 1566."

Věc ta byla asi do měsíce května přátelsky porovnána, a biskup udobřen zval p. Hynka na svatbu své sestry (Heleny) Aliny s Joachymem Zoubkem ze Zdětína na Moštěnici a Kurovicích, kteráž měla býti v Kroměříži v úterý při času Božího Nanebevstoupení (21. května). Při tom ho biskup žádá, aby k svatbě půjčil svého kuchaře a náčiní kuchařské.

16. května psal biskup p. Hynkovi, že dnes k němu přišel kněz kvardian od sv. Františka z Olomouce, oznamujíc mu o své velké chudobě, o čemž biskup sám dobrou vědomost má, že to klášter velmi chudý a toliko almužnou živ jest a p. Hynek že zadržel za půldruhého léta tomu klášteru platu, kteréhož jím ze statku svého kvasického (odkaz to nebožtika Arnošta Kužele z Kvasic) povinen je. A že ho týž kněz kvardian prosí za připsání jemu p. Hynkovi, čehož nemohouc slušně odepříti, zaň se přimlouvá, že takový plat, poněvadž ho příliš mnoho není, dotčenému kvardianovi dnes nebo zítra do Kroměříže po svém služebníku pošle a jemu jej na kvitanci vydati poručí, tak aby on' zítra do Olomouce navrátiti se mohl. Nepochybujeme, znajíce věc slušnou a spravedlivou býti, šetříce v tom i přimluvy naší, že tak učiníte. Dáno na Kroměříži ve čtvrtek před nedělí Křížovou (16./5.) 1566.

V měsíci srpnu vypravoval se Hynek z Ludanic do pole proti Turkům, neboť biskup psal 31. července svému hejtmanovi kroměřížskému, aby panu Hynkovi z Ludanic půjčil zbroj. Bylť toho roku 1566 od 5. srpna do 7. září obléhán od Turků hrad Siget, kdež Mikuláš Zrinský v hrdinném boji padl. Turků zahynulo tam 20.000. Den před posledním bojem zemřel v ležení sultán Soliman.[1]

20. září 1567 byl p. Hynek již zas v Kvasicích, neboť toho dne psal mu biskup: „poněvadž nám až posavad od vás přiznávací list ze statku našeho manského (Bařic a půl Těšnovic), kteréhož na ten čas v držení

[1] Tamt. Kopiář 7. f. 71, 143, 147 a 211.

jste, poslán ani berně, kterou podle starobylého pořádku a sněmovního manského zavření povinen jste, zúplna spravena není, poručíme, abyste se při příštím posudku manském, kterýž v druhou neděli po sv. Václavě 6. října) na zámku našem Kroměříži držán bude, najíti dali a se toho před námi spravili. Dáno v Brně v sobotu před sv. Matoušem (20. září) 1567."

Hynek z Ludanic byl nejen manem biskupa olom., ale i přísedícím soudu manského v Kroměříži. Jako takovému psal mu biskup 20. září: „poněvadž jste se předešle jsouc jedním soudcem manským k soudu najíti nedali, ani omluvu svou nám a soudcím manským neučinili, vás pod tou povinností, kterouž nám zavázáni jste, napomínajíc podle usnešení našeho, hofrychtýřem a soudci našimi manskými při předešlém soudu poroučíme, že se k příštímu posudku manskému, kterýž v druhou neděli po sv. Václavě držán bude na zámku našem Kroměříži najíti dáte a se toho před námi spravíte. Dáno v Brně v sobotu před sv. Matoušem (20 září) 1567."[1]

V měsíci květnu 1568 byl Hynek z Ludanic nemocen. O tom svědčí dopis biskupův jemu poslaný: „Před vámi tajiti nechcem, že dnes k sobě očekáváme legata papežského, kterýž do království polského jede a kteréhož bychom rádi do domu našeho se vší uctivostí přivítali. Protož za to žádáme, nemohli-li byste sami pro nedostatek zdraví svého k nám dnes přijeti, že ale služebníky své k nám tím neprodlívajíc na koních vypravíte, tak aby spolu s námi proti němu vyjeli. Nepochybujem, že na žádost naši tak učiníte. Dáno na Kroměříži v sobotu před nedělí Křížovou (3. května) 1568."

19. června přimlouvá se biskup za Jiru Havránka, jenž byl předešle za vrátného na zámku Kvasicích sloužil a jemuž se roční služba 10 zl. zadržela. Na prosbu Havránkovu žádá biskup p. Hynka, jestliže by co té služby bylo mu zadržáno, že to zaplatiti poručí a nepochybuje, že to na přímluvu biskupovu p. Hynek tak učiní. Dáno na Kroměříži v sobotu po Božím Těle (19. června) 1568.

Poslední dopis, kterýž biskup p. Hynkovi poslal, je ze dne 17. července. Biskup již po druhé upomíná ho o list přiznávací, jak mnoho a co statku manského v držení je, poněvadž bez něho nemůže biskup rozuměti, jestli berní na jeho korunovaci zúplna podle manského sněmovního snesení a starobylého pořádku zapravil; proto ho napomíná, aby mu konečně mezi tímto časem a příštím manským posudkem ostatek berně, ač li co vystává, odeslal, aneb osobně při tom posudku najíti se dal a to před biskupem zapravil. Dáno na Kroměříži v sobotu po Rozeslání apoštolů (17. července) 1568.[2]

Pan Hynek se sotva k tomu posudku manskému dal najíti osobně, když se již o sv. Janě Křtiteli (24. června) nemohl dostaviti pro nemoc k soudu zemskému do Olomouce, kdež mělo býti jednání o žalobu, kterou na

[1] Tamt. Kopiář 8. f. 199.
[2] Tamt. Kopiář z r. 1568, f. 84 b, 106 a 129.

něho podal Frydrych z Žerotína. Tehda dostal od soudu rok nemocný, jak bylo již výš pověděno. A než došlo k druhému stání o Třech králích (6. ledna) 1569, byl p. Hynek mrtev; proto k tomu půhonu bylo připsáno: „Umřel."

Bratří Jan a Hynek z Ludanic umřeli brzy po sobě v jednom roku 1568. Jan umřel mezi 23. dubnem a 24. červnem na zámku Holešově u svého švakra Jindřicha ze Šternberka. Hynek umřel mezi 17. červencem 1568 a 6. lednem 1569 na zámku Kvasicích. Ani Jan ani Hynek nezanechali potomků. Jan ani žádných statků pozemských.

Hynek poručil všecky statky dědičné i manské svému bratranci, synu Půty z Ludanic na Helfenštejně,

VÁCLAVOVI Z LUDANIC A NA HELFENŠTEJNĚ.

Brzo po nastoupení na statek kvasický a tlumacký dostal se Václav z Ludanic do sporu s biskupem Vilímem o ves Bařice a půl vsi Těšnovic, které nebožtík Hynek jako léno biskupské držel a na které od nebožtíka biskupa Marka dostal mocný list. Na základě mocného listu poručil † Hynek toto zboží manské, tak jako by bylo jeho zboží dědičné, spolu se svým statkem dědičným kvasickým a tlumackým Václavovi z Ludanic. Biskup Vilím však jeho mocného listu platnost neuznával, protože si ho † Hynek nedal od něho potvrditi. Měli totiž podle manského práva všichni manové od nově nastoleného biskupa svá léna znovu přijímati a jemu povinnost manskou i přísahu věrnosti učiniti. Také své mocné listy a jiné výsady měli si dáti potvrditi a obnoviti. Toho † Hynek po nastolení biskupa Vilíma neučinil, proto neměl práva v nedostatku vlastních dědiců statek manský jinému poručiti. Biskup proto brzo po smrti Hynkově poručil skrze svého hejtmana kroměřížského manským poddaným v Bařicích a v Těšnovicích, aby novému pánovi kvasickému poddanost neslibovali a 18. dubna 1569 poslal jim opět list tohoto znění: „Bařickým a Těšnovským. Robotní poddaní naši věrní milí. Přístně přikazujíce vám poroučíme, že se podle předešlého poručení na místě našem vám učiněného, proti nám jakožto pánu svému, poněvadž jest nebožtík pan Hynek bez dědiců manských z tohoto světa sešel, vás ne jako pán Kvasický, ale jakožto man náš a kostela našeho olomuckého toliko za života svého v držení byl, poslušně a poddaně zachováte. Na tom jistú a konečnú vůli naši naplníte, jinače nikoli pod nemilostí naší nečiníce. Dáno v městě Lublíně v pondělí po neděli Provodní (18. dubna) 1569."[1]

Bařičtí i Těšnovští poslechli biskupa a nechtěli Václavovi z Ludanic poddanost slíbiti, roboty mu konati ani platu dávati, jen

[1] Tamt. Kopiář 9. f. 56 b.

rychtář těšnovský zachoval se proti biskupovi neposlušně. Václav z Ludanic vida nezbytí, žádal konečně biskupa Vilíma, aby mu léno na oné vsi udělil. Nato poslal mu biskup tento dopis: „Odpověď p. Václavovi z Ludanic z strany vsi Bařic a půl vsi Těšnovic, manství JMti pozůstalé po nebožtíku p. Hynkovi z Ludanic. Jakož po nás ukážíc nám list mocný od biskupa Marka, předka našeho slavné paměti, nebožtíku p. Hynkovi z Ludanic, strejci vašemu daný a poručenství téhož nebožtíka p. Hynka, kteréž na týž list mocný učinil, se vší uctivostí žádáte, abychom vám na ves Bařice a půl vsi Těšnovic podle téhož poručenství léno podali, ty lidi a statek manský vám v poddanost uvésti poručili. Kdež my jsouce k vám lásků náchylni proti tomu býti nechcem, abychom vám ty lidi a týž statek manský v ruce vaše — ačkolvěk se nám vidí, že tím povinni nejsme — uvésti poručiti neměli. Však bez pohoršení práva a spravedlnosti naší a na spůsob nížepsaný a ne jinač, totiž, poněvadž nebožtík p. Hynek z Ludanic předka našeho — biskupa Marka — slavné paměti živnosti přetrval a teprva po smrti předka našeho poručenství na list mocný, jemu od téhož předka našeho daný, učinil, abyste nám podle přípisu od nás vám vydaného se zapsali, že s námi při nejprv příštím soudu našem manském o takovou věc beze všech odtahů podle pořádku práva našeho manského před nařízenými rady od JM. Císaře pána našeho nejmilostivějšího do appelaci; nám-li čili vám ten statek manský náleží a mohl-li nebožtík p. Hynek z Ludanic takové poručenství na dotčený list mocný, kterémuž my z mnohých příčin místa dáti nemůžem, učiniti, doložíte. A nemohl-li byste pak vy osobně buď pro nedostatek zdraví svého aneb pro nějakou jinou příčinu k tomu soudu bezelstně postačiti, abyste povinni byli pod ztracením pře osoby neb osobu s plnomocenstvím, s listem pod pečetí vaší k tomu soudu vyslati a my, nebyli-li bychom v zemi aneb tolikéž nemohli-li bychom osobně při tom soudu býti, abychom též na místě našem k takovému soudu zmocněného svého jednoho neb více zříditi mohli, tak aby se konečně při nejprvnějším soudu ta věc k vyslyšení a potom k rozeznání k nařízeným radám do appellaci JMCé. jakož nahoře dotčeno odeslati a přijíti beze všech odtahů mohla. Jestliže skrze pány rady JMCé. nad appellacemi nařízené vám to manství přisouzeno bude, tehdy my nebudem proti tomu, když v tom podle pořádku práva manského od vás hledáni budeme, abychom vám léna, přijmouc od vás povinnost manskú, na ně podati neměli."

„A že na poručení naše tíž lidé vám poddanost slibiti, roboty konati, platy spravovati až dosavad nechtěli, toho jim ničím zlým spomínati, na ně pro tu příčinu trestáním sahati a mimo povinné a spravedlivé v nivec potahovati nebudete; rychtář těšnovský, kterýž se proti nám jakožto vrchnosti své neposlušně zachoval, aby nám v trestání naše vydán byl. Dáno na Kroměříži ve čtvrtek po sv. Margytě (14. července) 1569."

„Tato odpověď jest při nížepsaných pánech a osobách od JMti. oustně i potom zjevně čtena: p. z Valdštejna, p. Jetřich z Kunovic, p. Václav starší Hangvic, p. podkomoří Joachim Zoubek ze

Zdětína, p. hofrychtýř Václav Podstatský, p. Přemek z Víckova a p. Jan Vilím Zoubek z Zdětína."[1]

O dalším jednání v té věci nemáme zpráv. Lze se však domnívati, že Václav z Ludanic na návrh biskupův na apelaci císařskou nepřistoupil dobře tušiv, že se mu při apelaci právo na ony manské vsi nepřiřkne. Není také v deskách manských zápisu, že by byl biskup udělil léno Václavovi z Ludanic na vsi Bařice a půl Těšnovic.

Ačkoliv měl Václav z Ludanic mnoho statků pozemských, veliké panství Helfenštejnské s městem Lipníkem a mnohými vesnicemi, rodný statek Rokytnici, Břest a Žalkovice, měl přece i znamenité dluhy; proto hledal kupce na statek kvasický a tlumacký a našel jej brzo a prodal jej za 54.000 zl. mor.

V neděli po sv. Matouši (24. září) 1570 byla v Oseku učiněna trhová smlouva s Kašparem Viškotou z Vodník skrze Václavovy zmocněné Kunata Kurovského z Vrchlabí a Jiříka Kosteláka z Kostelce, úředníka v Tovačově.

Za rok nato 19. září 1571 umřel Václav z Ludanic ve Vídni a 4. října byl pochován v Rokytnici. S ním vymřel rod pánů z Ludanic, neboť nezanechal po sobě žádných mužských potomků, jen sedmiletou dceru Kateřinu.

O jeho pozůstalém statku rozhodl při času sv. Jana Křtitele (24. června) 1572 zemský soud naučením daným zemskému hejtmanovi Zachariášovi z Hradce a na Telči takto: „poněvadž ten všecek statek po nebožtíku Václavovi z Ludanic pro znamenité dluhy sirotku zachován býti nemůže, má p. hejtman Veseličko, Rokytnici, vsi Břest a Žalkovice prodati a kdož nejvíce za ty statky dávati bude, tomu je pustiti a dluhy po nebožtíku zůstalé, pokudž to, zač se prodá, postačí, zaplatiti."[2]

Statek Helfenštejnský zůstal sirotku Kateřině, která 14 letá provdána byla za Petra Voka z Rožmberka, jehož vzala r. 1580 do spolku na Helfenštejn, ale po 13 letech prodali oba hrad Helfenštejn se vším příslušenstvím zemskému hejtmanovi Hynkovi staršímu z Vrbna za 110.560 zl. mor., po němž jej dědil syn Jiřík z Vrbna, jenž své druhé manželce Heleně čili Alině, též rozené z Vrbna, vložil tam 15.000 zl. věna.[3] Tito manželé byli potom od r. 1614 páni na Kvasicích.

Páni z Ludanic byli pány statku kvasic. a tlumackého jen $25^{3}/_{4}$ let a sice:

Jan starší z Ludanic od r. 1545—1554 10 let,
jeho bratr Václav z Ludanic od 1555—1556 2 léta,
Václavovi synové Jan a Hynek nedílní 1557—1558 2 léta,
Hynek z Ludanic sám od 1559—1568 10 let,
jeho bratranec Václav z Ludanic od 1569 do $^{24}/_{9}$ 1570 $1^{3}/_{4}$ léta.

[1] Tamt. Kopiář 9. f. 75.
[2] Zem. Archiv v Brně, Kniha pamětí a naučení 46. f. 23.
[3] Vlastivěda Mor., Baďura. Okres Lipenský p. 134. a 135.

KAŠPAR VIŠKOTA Z VODNÍK,

pán statku kvasického a tlumackého,

přišel ze Slezska, kdež byl soudcem v knížetství ratiborském. Oba statky byly mu vloženy do desk zem. olomouckých 24. června 1571. Vklad zní takto:

„Václav z Ludanic a na Helfenštejně i s erby a bližšími potomky svými panství své vlastní žádnému v ničem nezávadné: zámek a městečko Kvasice s jejichž vším příslušenstvím, totiž to: dvůr tu v Kvasicích, městečko Tlumačov i s dvorem tlumačovským, k zámku kvasickému náležitým, se dvěma mlýny, jeden v městečku Kvasicích a druhý v městečku Tlumačově i s tou svobodou v horách Napajedelských užívání lesů a honův na zvíří podle přísudku a nálezů Jich Milosti pánův soudcí a s podacím kostelním v městečku Kvasicích, taky s podacím kostelním v městečku Tlumačově, ves Bělov, ves Trávník, ves Střížovice, ves Sulimov, ves Těšnovice s kostelním podacím, to což v dědictví jest, vsi pusté: ves pustou Ohnisko, ves Kladoruby, ves Aujeczko, ves slove Nová Ves, Olšovsko, ves Hoštinsko se vším příslušenstvím, s mlýny, s mlyništěmi, s fojty a s krčmami i se vším jiným všelijakým příslušenstvím, cožkoli k tomu zámku a zboži kvasickému přísluší, s lidmi platnými i neplatnými, s činžemi, s platy, s ospy, s kurami, s husemi, s vejcemi, s požitky a poplatky, s rolemi oranými i neoranými, s spravedlivými robotami, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s potoky, s vodami tekutými i netekutými, s břehy, s lesy, s horami, s luhy, s chrastinami, s rybníky, s rybništěmi i se vším a všelijakým jiným právem, panstvím a příslušenstvím, což k tomu zámku Kvasicím, městečkóm a vsem osedlým i pustým dědičně od starodávna příslušelo a přísluší a jakž od starodávna v svých mezech a hranicích leží, tak jak vymezeny a vyměřeny jsou, tak jakž předkové moji, páni Kvasičtí a já sám jsem držel a užíval, s plným právem a panstvím, nic sobě, erbóm ani potomkóm svým práva, panství ani kterého vlastenství nezachovávaje ani pozůstavuje, než to všecko Kašparovi Viškotovi z Vodník, erbóm jeho a bližším potomkóm jeho ve dcky zemské vkládám a upisuji ku pravému jich dědictví, jmění a držení a dědičnému užívání. A kdežby nahoře psané zboží ve dckách mně neb předkóm mým svědčilo a zapsáno bylo, to tímto vkladem mořím a vniveč obracuji."[1]

Tento zápis svědčí o tom, že páni z Ludanic opět osadili pustou ves Sulimov. Když Jan starší z Ludanic r. 1545 koupil statek kvasický, byla ještě pustá; když Václav z Ludanic r. 1570 statek prodal, je již jmenována mezi osazenými vsemi.

Za správu zámku u městečka Kvasic a městečka Tlumačova s jejich

[1] D. z. ol. 28. f. 131, Opisy.

vším příslušenstvím byli Kašparovi Viškotovi ve správním listě rukojmí tito pánové: Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan a na Novém Smilhajmu; Karel starší z Žerotína a na Starém Jičíně; Kunata Kurovský z Vrchlabí a na Čekyni; Jetřich Podstatský z Prusinovic na Količíně; Jaroš Kunčický z Kunčic a na Všechovicích a Jetřich Obešlík z Lipultovic a na Babicích.

Na tyto rukojmí žaloval Viškota a sice na první čtyři pány u zemského soudu v Olomouci 20. května 1571; na poslední dva, poněvadž neměli vlastních dědičných statků v deskách zemských zapsaných, než jen manské statky biskupské, u manského soudu v Kroměříži 28. května 1571.

Příčinou první žaloby byly tři veliké duby v luhu tlumackém, které Václav z Ludanic prodal Václavovi Gajovskému z Gaje a z Galiny a na Žeranovicích dříve, než prodal Viškotovi statek tlumacký. Když potom po prodeji statku Gajovský pro tyto duby přijel, nedal mu je Viškota odvézti, protože nebyly v kupní smlouvě jako prodané uvedeny. Gajovský proto pohnal Viškotu k soudu a tento zase pohnal všecky rukojmí, že jsouce rukojmí v listu správním za správu zámku a městečka Kvasic a městečka Tlumačova s jeho vším příslušenstvím ho při právu zemském proti témuž Václavovi Gajovskému zastoupiti nechtějí.

Václav z Ludanic měl v Kvasicích písaře Daniele Veselského z Veselí, jemuž prodal v Kvasicích dům a osvobodil ho od všech poddanských platů, takže se stal svobodným — ne poddaným — obyvatelem městečka Kvasic a nadal ho ještě jinými svobodami na roli, louky, zahrady, na kus luhu, sekání dříví všelijakého k stavení, k palivu a ke všem jiným potřebám, na brání kolí, prutí na opletu v lesích a luzích kvasických anebo bělovských. V registrech ani ve smlouvě trhové Václav z Ludanic nevymínil ani osvobození Daniele ani jeho nadání jinými svobodami. Proto Viškota pohnal rukojmí, že Václav z Ludanic nechce mu Daniele písaře, obyvatele v Kvasicích v člověčenství jakž jiné lidi z panství kvasického v poddanost uvésti a oni jsouce mu rukojmí v správním listu za statek kvasický, takové závady na statku jeho očistiti, ani takového nadání a svobod Danielovi učiněným na škodu jeho statku napraviti mu nechtějí.

Z odkazu Arnošta Kužele z Žeravic, bývalého pána statku kvasického, zajištěny byly na statku kvasickém půlroční platy kněžím a služebníkům kostelů olomouckých. Svatojirský a svatováclavský plat kněžím a služebníkům kostela sv. Václava po 50 zl., sakristianům po 33 kopách a dvěma oltářníkům kostela sv. Mořice po 30 hřivnách. O tyto platy nechávali se páni kvasičtí často upomínati. Tak upomínali kněží a služebníci kostela sv. Václava r. 1559 Hynka z Ludanic a on je odkázal o jeden plat na svého bratra Jana. Nato odepsal mu biskup Marek 25. května: „poněvadž takoví zápisové na statek kvasický svědčí, že jim do p.

Jana dosti málo jest, abyste se sám s ním o to snesli jak umíte a ti kněží a služebníci nás prosili, abychom jim na poddané vaše obstavku v Kroměříži dopustili. Kdež my nechtíce toho bez předjití od nás naším psaním k vám a tolikéž dobrou vědomost o tom majíce, že ti kněží, kterým ty platy náleží, šacunky a jiné poplatky z toho spravovati a dávati musí, vás sami za to žádáme, že jim takové platy spravedlivé podle zápisů bez dalších průtahů spravíte."[1]

Václav z Ludanic nezaplativ onoho ročního platu za rok 1570 podle zápisů prodal statek kvasický a Kašpar Viškota koupiv statek žádnému ničím nezávadný, platiti jej nechtěl; proto děkan a kapitola olomoucká obstavili některé poddané lidi jeho z městečka Kvasic a z městecka Tlumačova a dali je do vězení, aby takovým způsobem přinutili jejich pána k placení platu. Na to pak pohnal Kašpar Viškota všecky rukojmí, každého z 6.000 kop gr., že jsouce mu rukojmí ve správním listu za zámek a městečko Kvasice a městečko Tlumačov se vším příslušenstvím, žádnému v ničem nezávadné, jak ten správní list o tom zní a v sobě zavírá, a děkan a kapitola kostela olomouckého praví míti na tom statku viderkaufní (= která se mohla za jistých podmínek odkoupiti) sumu a pro nespravení platů z těch sum od p. Václava z Ludanic a na Helfenštejně obstavili a do vězeni dali v Kroměříži některé poddané mé z městečka Kvasic a z městečka Tlumačova a oni rukojmí ho od takových vidrkaufních sum a platů z statku kvasického a tlumačského podle dosvědčení trhové smlouvy o statek kvasický, která se stala léta 1570 v neděli po sv. Matouši (24. září) očistiti a spraviti nechtějí.

Kašpar Viškota žaloval též na Václava z Ludanic, že se Václavovi zmocněnci Jan Pilař z Pilku a Jiřík Kostelák z Kostelce podvolili smlouvou při času sv. Šimona a Judy (28. října) 1570 učiněnou zaplatiti do Tří králů 1571 124 měřic ovsa, kterýž byl od některých lidí kvasických a tlumacských vybrán po učiněné smlouvě trhové o statek kvasický, a on p. Václav mu takového ovsa zaplatiti a toho napraviti nechce;

2. že se touže smlouvou 28. října učiněnou Jan Pilař a Jiřík Kostelák podvolili, byl-li by p. Václav z Ludanic komu co povinen, aneb jestliže by se jací dluhové našli, že je to pan Václav povinen do Tří králů 1571 zaplatiti; a těch dluhů se nachází 524 zl. 8 kr. 4 a půl peníze a takového dluhu p. Václav z Ludanic zaplatiti nedbá.

Naproti tomu podal Václav z Ludanic 6 žalob na Kašpara Viškotu:

1. že podle trhové smlouvy v pondělí po sv. Matouši (24. září) 1570 ve vsi Oseku mezi Kunatou, Kurovským z Vrchlabí a Jiříkem Kostelákem z Kostelce na místě páně Václavově jako jeho

[1] Arcib. arch. v Krom. Kopiář z r. 1559 f. 78 b.

zmocněnými a týmž Kašparem Viškotou o prodej statku kvasického učiněné, kterouž se mu Viškota zavázal, že na den svatých Tří králů roku 1571 má mu v městě Lipniku položiti 14.000 zl., a on tomu zúplna dosti neučinil a na těch 14.000 zl. mu nedodal 970 zl., kteroužto sumu po dnes za sebou zdržuje a položiti mu ji nechce;

2. že pro nepoložení té sumy 970 zl., z kterėžto sumy byl Jarošovi, Vilímovi, Mikulášovi a Jiříkovi, bratřím z Ulštorfaran z Němčího na doplacení dluhu 480 zl. povinen položiti a zaplatiti. A nemaje té sumy kde vzíti, ležení dopustiti musil, v kterémžto ležení léta tohoto 1571 za dva rukojmí, totiž za Václava a Jana vlastní bratří Miňovské, u Krištofa Paumgartnera v městě Olomouci od neděle po sv. Blažeji (4. února) až do soboty před nedělí Křížovou (19. května) leželi a v tom čase sumu 347 zl. 6 gr. proleželi a on, Kašpar Viškota, nepoloživ mu oné sumy 970 zl, jakž se smlouvou zavázal, k této škodě ho přípravil a toho mu napraviti nechce;

3. z 200 hř. gr., že léta tohoto 1571 v úterý po neděli Smrtné (3. dubna) Šimon, úředník kvasický, z Viškotova poručení dal. Daniele Veselského, písaře, služebníka Václavova nevyčteného, kterýž sedí v městečku Kvasicích na gruntu, i s tím vším, což k tomu gruntu náleží, osvobozeném, na zámku v Kvasicích vzíti a do vězení v sklepě vsaditi a hlídati a do vůle své ho vězel na něho, Václava, nic nevznášejíc, práva k tomu nemaje. A toho tomu Danielovi napraviti nechce;

4. z 12 kop gr., že mu Kašpar Viškota zadržuje na zámku Kvasicích armaryji s erbem nebožtíka Hynka z Ludanic, bratrance jeho, kteráž jemu, Václavovi, spravedlivě náleží, a vydati mu ji nechce;

5. z 30. zl., že mu měl týž Kašpar podle cedule řezané hned při lovení Velkého rybníka tlumačovského z podzimku minulého dáti 5 kop kaprů velikých, a těch 5 kop kaprů až posavad vydati se zbraňuje a napraviti mu toho nechce;

6. z 300 zl., že nechce lidí svých poddaných k tomu míti a přidržeti, aby mu dluhy peněžité všelijaké, pšenici a ovse zadržalé, na témž panství kvasickém náležité, podle smlouvy trhové zúplna dány, spraveny a zaplaceny byly.[1]

Soudní jednání o žaloby Viškotovy na páně Václavovy z Ludanic rukojmí bylo na psaní JMCé. Maxmiliána II. odloženo.

Půhony, které Viškota podal na Václava z Ludanic a naopak, které tento podal na onoho, staly se úmrtím páně Václavovým 19. září 1571 „umrlými".

★

Z následujícího půhonu se dovídáme, kolik peněz měl Viškota dáti za oba statky kvasický a tlumacký, a že jedno procento té sumy měl jako cizozemec dáti zemskému písaři za zápis do desk zemských.

[1] P. z. ol. 27. f. 260—265, a 28b—290. a P. manské 13. f. 214b—218b.

Jetřich starší Podstatský z Prusinovic a na Počenicích, místodržící nejvyššího písařství markrabství moravského, pohnal Kašpara Viškotu z Vodník a na Kvasicích, sudího knížetství ratiborského z 540 zl. za 1 zl. počítajíc 30 grošů a za 1 gr. 7 penízů, že koupíce statek kvasický od p. Václava z Ludanic za sumu 54.000 zl. jemu k úřadu nejvyššího písařství podle zřízení zemského, kteréž se stalo léta 1542 na sněmě obecném v městě Olomouci, jakožto cizozemec z 10.000 zl. po 100 zl., z čehož činí 540 zl. po 30 groších počítajíc, dáti a spraviti nechce.[1] Při tomto půhonu je zas poznámka „Umrlý Kašpar". Nebylo tedy o tom žádného soudního jednání.

★

Po smrti Václava z Ludanic pohnal Viškota 9. listopadu 1571 všech šest rukojmí, čtyři první u práva zemského a poslední dva u práva manského, každého zvláštním půhonem:

1. z 50 hř., že Václav z Ludanic, již nebožtík dobré paměti, po smlouvě trhové o statek kvasický se vším příslušenstvím s ním učiněné dopustil a dal léta 1570 stíti sedmnácte dubů velikých v lese a v luhu tlumačovském lidem z Kurovic, poddaným na ten čas nebožtíka Joachyma Zoubka ze Zdětína, jemu, Kašparovi na znamenitou škodu, nevymíniv si toho v smlouvě trhové ani v rejstřích. A pan Zdeněk Říčanský i s jinými pány, jsouce mu rukojmí ve správním listu za statek kvasický a tlumačovský se vším jejich příslušenstvím, žádnému v ničem nezávadný, jak ten list to v sobě šíře zavírá, nechce mu toho napraviti;

2. že postavíce jemu v rejstřích louky, kterýchž lidé z Těšnovic s lidmi trávnickými užívají a z těch luk, že by mu měli dávati 21 zl. 18 groší, a tíž lidé těšnovští se zbraňují téhož platu o 10 zl. $12^1/_2$ gr. méně dávati. Schází mu proto platu podle položení v rejstřích vydaných na statek kvasický;

3. že se mu zavázali do 3 králí minulých (6. ledna) 1571 zaplatiti a vyčistiti všecky dluhy a nářky sirotčí aneb gruntovní, jakéž by na těch statcích byly aneb co by komu dlužno pozůstalo a oni takých dluhů a nářků zaplatiti a vyčistiti nechtějí.[2] Ani o těch půhonech nebylo soudně jednáno, neboť je při nich poznámka „Umrlý Kašpar."

★

Z dopisů biskupa Vilíma Prusinovského se dovídáme, že Kašpar Viškota uvedl na faru těšnovskou bez vědomí biskupa, jenž byl spolupatronem kostela a fary jako pán manských statků půl vsi Těšnovic, celé vsi Kotojed, Bařic a Těšan, nějakého prý kněze

[1] P. z. ol. 27. f. 292b.
[2] P. z. ol. 27. f. 325—327. a P. man. 13. 219—222 b.

Michala, a žádal, aby ho biskup za faráře uznal. Biskup mu na to 13. července 1571 dal tuto odpověď: „kdykoli ten kněz Michal, ač jestli knězem je, před nás se postaví a kněžství své i dobré chování ukáže a pod poslušenstvím našim, jakožto loci ordinaria, státi a námi jakožto duchovní vrchností se spravovati bude, chceme jemu přímluvy vaší u sebe užiti dáti."

Když se pak biskup přesvědčil, že není to kněz řádný, zakázal manským poddaným z oněch 4 vesnic dávati mu desátek. Proti tomu zas Viškota psal biskupovi, aby oněm poddaným poručil navrátiti tomu knězi ten desátek, a dodává, že on má k té kolatuře lepší právo než biskup. Na to mu odpověděl biskup 20. března 1572: „Nevidí se nám toho učiniti, poněvadž on Michal pořádným knězem není a tak, jako jeho povinnost a závazek ukazuje, se nechová, abychom mu desátky dávati svým poddaným poručiti měli. A také, abyste vy před námi lepší právo k té kolatuře míti měli, o tom nesmýšlíme". A na opětované psaní Viškotovo odpovídal biskup 26. března: „Psaní vašemu, kteréž nám opět o faráře těšnovského činíte, jsme porozuměli a to při prvnější naší vám dané odpovědi zanecháváme."

Onen Daniel Veselský, písař † Václava z Ludanic, jemuž tento prodal a osvobodil grunt v Kvasicích a ještě jinými svobodami ho nadál, vstoupil po smrti páně Hynkově do služeb biskupa Vilíma. A poněvadž Kašpar Viškota a z návodu jeho i jeho poddaní kvasičtí v užívání těch svobod překážky mu činili i násilím hrozili, dal mu biskup 14. března 1572 právo nositi zbraň: „My Vilím, biskup olomoucký, vyznáváme tímto listem obecně a přede všemi, že jsme k tomu dovolili a mocí tohoto listu dovolujeme, aby Daniel Veselský, poddaný náš z Kvasic, pro obranu hrdla svého s ručnicí jezditi a choditi mohl. Tomu na svědomí sekryt náš vlastní k tomuto listu jsme přitisknouti poručili. Dán na Kroměříži v pátek před nedělí květnou léta Páně 1572."

30. května poslal p. biskup Viškotovi druhý list: „Zpráva jest nám dána, že opět poddaní vaši kvasičtí Danielovi, poddanému našemu, zajali tři klisny a hřebce na pastviští jemu a jeho dědicóm osvobozeném dříve, nežli se vaši poddaní z něho platy vám dávati podvolili, chtíce, aby on z toho pastviska plat, kterým není povinen, spolu s nimi dával.

V pravdě se nám zdá, jaké znamenité veliké a litostivé ublížení i nám na vzdory poddanému našemu od vás i od lidí vašich se děje. Když na konec těch rozepří pohledite a bedlivě na to nahlídnete, že naposledy větší těžkost i škodu sami sobě nežli poddanému našemu učiníte. A protož naše žádost jest, že tomu poddanému našemu ty klisny a hřebce navrátiti rozkážete, a chcete-li vy neb lidé vaši Daniele, poddaného našeho, z čeho viniti, my se v to poddáváme, že vám od něho všecko spravedlivě učiniti rozkážeme. Dáno na Předhradí olomouckém v pátek před sv. Trojicí (30. května) 1572." [1]

★

[1] Kopiář 11. f. 196, a 12 f. 66, 74 a 124 b.

Ještě 7. listopadu 1572 byl na Kašpara Víškotu podán půhon od Jana Šarovce ze Šarova a na Pteni, že mu nechce obnoviti list na pergameně, kterýmž mu nebožtík Hynek z Ludanic pod pečetí svou a pečetí čtyř pánů rukojmí, též již nebožtíků, Jana z Ludanic na Chropini, Václava z Ludanic na Helfenštejně, Jindřicha Kokorského na Počenicích, sudího práva menšího olomouckého, a Joachyma Zoubka ze Zdětína na Moštenici, k věrné ruce prodal ke kostelu krumsinskému 1 hř. gr. platu za 18 hř. gr. na lidech v Těšnovicích usedlých. A on Kašpar Viškota jsa v držení a užívání té vsi Těšnovic, na niž ten plat je zapsán, nechce takového listu obnoviti a v ruce jeho položiti. Jan Šarovec chce to listem nebožtíka Hynka z Ludanic prokázati.[1]

O tomto půhonu mělo býti soudně jednáno o Třech králích (6. ledna) roku 1573. Soud tehda zasedal, ale jednáno o něm nebylo, nýbrž k půhonu poznamenáno „Umřel Viškota."

Později není již o Kašparovi Viškotovi z Vodník zmínky, leda o nebožtíku. Nebyl tedy ani tři roky pánem statku kvasického a tlumackého.

Poručníci statků po něm zůstalých byli: Jan Sedlnický z Choltic a na Fulštejně, Jan Běs z Kolna a z Katovic a na Pstružné a Jan Kokoř z Kamence a na Kamenci. Tito prodali smlouvou v Olomouci učiněnou ve středu po sv. Petru a Pavlu (30. června) r. 1574 zámek a městečko Kvasice a městečko Tlumačov s jejich vším příslušenstvím

KUNATOVI[2] KUROVSKÉMU Z VRCHLABÍ.

Vládykové z Vrchlabí mají své příjmení od města Vrchlabí v Čechách ke hradu Trutnovu jako manství příslušného. Erb jejich byla na červeném poli hlava a krk bílého psa se zlatým obojkem na krku.[3]

Na Moravu přišli asi s vojskem krále Jiřího za válek s králem Matyášem.

Hašek[4] z Vrchlabí, syn Čeňkův, připomíná se 28. července 1475, když v jeho přítomnosti zemský hejtman Ctibor z Cimburka učinil odhad ročního platu na lidech ve Zdětíně paní Anně, dceři Čeňka Čelechovského. Měl za manželku Kateřinu z Kokor. Jeho švakr Jan Mukař z Kokor vzal ho i manželku jeho na spolek na všecko, co má aneb co ještě míti bude.[5]

L. P. 1480 koupil Ruprecht z Vrchlabí ves Prosenice s dvorem

[1] P. z. ol. 28. f. 454 b.

[2] Kunata, Kunc, Kuneš = Kunrat, Konrad.

[3] Tento erb viděl pisatel v jedné světnici v zámku v Kurovicích nade dveřmi.

[4] Z první slabiky latinského jména „Johannes" jsou jména Jan, Jašek, Ješek, Jech; z druhé slabiky jsou Hans, Hanes, Hanuš, Hašek.

[5] Brandl, P. z. ol. 5 p. 5. a D. z. ol. 12. f 111.

a mlýnem a ves Sedlec s dvorem, které však r. 1481 prodal Vilímovi z Pernštejna.[1]

Synové Ruprechtovi byli Jan Ruprecht, Petr a Václav Ruprecht. Janovi a Petrovi z Vrchlabí byl Arnošt Kužel kvasický rukojmím za 100 zl. uher. r. 1505 a 1506.[2]

Václav Ruprecht z Vrchlabí zmiňuje se r. 1512 a 1518, když se soudil s Janem Chorynským z Ledské, hofrychtýřem manským, že tento vzal k sobě 250 kop gr. uher. po smrti své sestry pí. Lidmily z Ledské, na kteréž Petr, jako vlastní její syn, lepší právo má. Po smrti Václavově pokračuje v soudu Jan Ruprecht Malhotský z Vrchlabí r. 1526, 20. srpna. Jan Chorynský byl odsouzen zaplatiti 300 zl. uher. a 10 kop. gr.[3] Dalších zpráv o těchto 3 bratřích nemám.

Svrchu psaný Hašek z Vrchlabí měl tři syny, Vilíma, Kunatu a Haška. Tito drželi do roku 1498 ves Čekyni a téhož roku prodali vsi Prusinovice a Lisky s dvorem a pusté Mydlovary panu Vilímovi z Pernštejna.[4]

Nejstarší Vilím nabyl od biskupa Stanislava Turza léna na Kurovice, kteréhož se Petr Přibík ze Zahrádky vzdal, prodav je 31. července 1499 Vilímovi.[5]

L. 1505 pohnal Havel z Chudobína a z Bařic Vilíma z Vrchlabí a z Kurovic z 100 zl. uher., že mu je rukojmím za Jana z Vrchlabí za tu sumu 100 zl. a plniti mu nedbá podle hlavního listu a podle slibu svého.

Léta 1506 pohnal Hynek z Kunčic Vilíma a Kuneše, bratří z Vrchlabí, že jsouce mu rukojmí za Petra z Vrchlabí za 400 zl. za zástavu Těšic, a listu na tu sumu mu udělati nedbají.[6]

Kunšovi a Vilímovi, bratřím vlastním z Vrchlabí, vložil Záviš z Kokor l. 1517 své zboží Přestavlky s dvorem a s lesem, zvaným Chlum; a Vilém Kuna z Kunštátu vložil jim své zboží, dvůr, kterýž slove Probický.[7]

V těch letech držel též Vilém biskupské léno „Horní Ščechovice" na předměstí kroměřížském, kteréž l. 1521 prodal s povolením biskupovým Pavelkovi, měštěnínu kroměřížskému.[8]

Léta 1527 byl Kuneš pánem na Čekyni a Vilém na Kurovicích. A jak nám již známo, koupili Vilém, Kuneš a Hašek, vlastní bratři z Vrchlabí, od Jana staršího z Šternberka r. 1530

[1] D. z. ol. 12 f. 18 a 33.
[2] P. z. ol. 8. f. 8 a 22.
[3] Půh. man. 6 f. 65 b. Kn. nálezů 11. f. 51.
[4] D. z. ol. 16. f. 11.
[5] Skopalik, Památky Záhlinic p. 31.
[6] P. z. ol. 8. f. 8 a 22.
[7] D. z. ol. 18. f. 24 a 43.
[8] D. man. 7. f. 4.

na nichž se usadil nejmladší bratr H a š e k. Ještě téhož léta pohnal C t i b o r z M y š l a n H a š k a z V r c h l a b í a na Z á h l i n i c í c h z 20 kop gr., že mu jest rukojmí v listu hlavním za J a n a mladšího z Š t e r n b e r k a a na H o l e š o v ě za 500 kop gr., na kterýžto list zadrženo mu bylo úroku 20 kop gr. a H a š e k jako jeho rukojmí, nedbá mu té sumy dáti.[1]

L. 1531 koupili K u n e š a V i l í m, vlastní bratří z V r c h l a b í, od J a n a, V á c l a v a a P ů t y, vlastních bratří z L u d a n i c, půl vsi Ž e r a v i c (u Přerova) i s tím rybníkem mezi háji k o k o r s k ý m i, kterýž příslušel ke K o k o r á m i s tím vším, což ve L h o t ě příslušelo k Ž e r a v i c í m.[2]

Téhož léta 1531, 21. dubna, pohnal V i l í m z V r c h l a b í a z K u r o v i c i na místě svého mladšího a nedílného bratra J a n a H a š k a, kněze B e r n a r t a Z o u b k a z Z d ě t í n a, děkana, a kapitulu kostela sv. Václava na hradě v Olomouci z 500 hř. gr. stříbrných, že když bylo po sv. Václavě minulém (t. j. po 28. září 1530) na obeslání zem. hejtmana tažení vojenské proti nepřátelům Turkům, V i l í m s bratrem svým mladším H a š k e m vytáhli spěšně s počtem lidí svých, tak že málo lidí skrz to vytažení doma bylo. A tu lidé z houfu děkana a kapituly táhnouce, posléze vběhnouce do vsi naší Z á h l i n i c, kvaltem husy, slepice, kačice brali, v tom i dobytky jim zhynuly, některé hospodářské potřeby, šaty chodicí téhož J a n a H a š k a v domě, kdež jeho žena při mladém (dítěti) ležela. Pacholci H a š k o v i jim pravili, aby slepice nebili, škody nedělali, ale ti je pobíti hrozili a honili až do domu a na dům se dobývali; lidem, že je stříleti budou, hrozili, sekyrami na ně házeli a bili a honili, že utíkati museli. A on děkan a kapitula jim toho od téhož houfu napraviti nedbá. Poručníka půhonu učinili svého bratra K u n š e. — Stalo se porovnání mezi nimi a byl „Poklid".[3]

Při tomto tažení proti Turkům a proti J a n o v i Z á p o l s k é m u byl vrchním velitelem vojska moravského zemský hejtman moravský J a n K u n a z K u n š t á t u a na L u k o v ě a jemu bylo přiděleno 8 podvůdců, mezi nimiž byl ze stavu rytířského V i l í m z V r c h l a b í a na K u r o v i c í c h.[4]

Z výpravy se oba bratří, V i l í m i H a š e k šťastně navrátili.

★

[1] P. z. ol. 14. f. 21.
[2] D. z. ol. 23. f. 15.
[3] P. z. ol. 15. f. 71.
[4] Kameníček, Sněmy II. p. 224.

Vilím z Vrchlabí a na Kurovicích žádal r. 1532 biskupa Stanislava Turza, aby jemu a jeho nedílnému bratru Janu Haškovi a jejich lidem ve vsi Kurovicích a ve vsi Záhlinicích dal místa v lese Luhu, kterýž slove Hulínský, k vykučování a k vzdělání na louky a pastviska na opravu živnosti těch chudých lidí za plat stálý a dědičný. Biskup vyslyšel jeho prosbu a vykázal jim v hulínském lese toto místo: Počnouc pod biskupským rybníkem, který leží pod vsí Záhlinicemi, a pod tím rybníkem teče voda Rusava. Tato řeka má dělit louky, pastviska a jakákoli jiná místa a dolní jezera a meze od lesa hulínského. Co je z té strany řeky Rusavy až po pole, louky a hranice záhlinské a zase po hranice tlumačovské, kdež se Rusava a schází se struhou, řečenou Kobyl, a vychází z gruntů biskupských a vchází do gruntů tlumačovských; to vše dal biskup oněm bratřím z Vrchlabí a těm lidem jejich i lidem biskupské vsi Chrášťan a jednomu člověku z Hulína, Martinu Lykovi, na louky a pastviska k užívání (ne tedy do jejich vlastnictví; byl to tak vzaný „věčný nájem") neboť Vilém a Jan Hašek a jejich lidé ze vsi Kurovic a ze vsi Záhlinic a též biskupští lidé ze vsi Chrášťan a ten člověk Martin Lyka z Hulína a jejich potomci měli biskupovi i budoucím biskupům olomouckým vydávati na budoucí časy jednou v roce, totiž na den sv. Martina půlšestnácté kopy gr. (kopa po 60 gr. a groš po 7 bílých penízích) a sice ves Kurovice 7 kop gr., ves Záhlinice 6 kop a 30 gr., ves Chrášťany 1 kopu 36 gr. a ten člověk z Hulína a jeho potomci, anebo kdož by tu louku držel, 16 gr.

Fojtové kurovští a záhlinští mají ten plat na Kroměříž klásti, a jestliby který toho zanedbal, budou se moci biskupové toho doupomínati a dobývati obstavkami lidí z té které obce, až by plat vydán byl. Od Chrášťanských a od toho člověka z Hulína má ten plat vybírati ten, kdo jiné důchody biskupské k zámku Kroměříži náležité vybírá.

Listina na pergameně psaná dána je na Kroměříži v pondělí po sv. Trojici (27. května) 1532.[1]

★

Léta 1536 byl Jan Hašek pohnán od kněze Martina Rosenbergera, oltářníka v kapli sv. Anny při kostele olomouckém, z 28 kop gr., že mu je rukojmí za Jana mladšího z Šternberka a na Holešově za plat zapsaný mu na městečku Holešově na 200 zl. uher. Z této sumy měl Jan ml. z Šternberka dávati v půlročních lhůtách po 4 kopách grošů platu a zadržel ho již za 7 půlletí, počnouc od Tří

[1] Skopalík, Památky Záhlinic p. 31. uvádí celou listinu doslovně a dodává, že veškerá plocha těch luk a pastvisk obnáší podle katastru 261 jiter 1570 sáhů (= 150 h 13 a 15 m^2). Z toho připadá obci záhlinské 131 jiter 699 sáhů (= 75 ha 35 a 02 m^2), obci kurovské 105 jiter 857 sáhů (= 60 ha 58 a 35 m^2), obci chrášťanské 24 jiter 44 sáhů (= 13 ha 81 a 58 m^2).

králů r. 1533 v sumě 28 kop, a Jan Hašek jsa mu rukojmím za Jana ml., nechce mu té sumy zadržalých úroků spraviti.[1]

Téhož roku umřel Hašek Záhlinský z Vrchlabí; o tom svědčí půhon, kterým se jeho bratr Vilím pro mlynáře záhlinského domáhá práva na jeden lán pole v Březolupech, což by bývalo povinností Jana Haška, kdyby byl ještě žil. Vilém z Vrchlabí a na Kurovicích pohnal v pátek po sv. Mikuláši (8. prosince) Jiříka Tetoura mladšího z Tetova a na Březolupech z 50 kop gr., že Jiřík Tetour učinil s Matyášem Beníkem, měštěnínem v Hradišti, smlouvu, v které mezi jinými artikuli je postaveno toto: pokudž by Matyáš Beník toho domu na dvořisku v Březolupech, kteréhož mu Jiřík Tetour postoupil, zase v držení nebyl, že Jiřík Tetour má Beníkovi lán roli z dvoru panského dáti a toho má Beník svobodně beze všech poplatků a překážek užívati. A nezdálo-li by se Beníkovi tu v Březolupech pod Jiříkem Tetourem býti, že ho má Jiřík svobodně propustiti, ale Beněk má toho lánu přece užívati, jako by v Březolupech seděl. A Matyáš Beněk všecko to právo své převedl a dal Matějovi, mlynáři z Záhlinic, člověku Vilémovu, a on Jiřík Tetour toho lánu podle té smlouvy Matějovi mlynáři, člověku jeho, dáti a v držení uvésti nedbá. — Jednání soudní odloženo s vůlí obou stran při času sv. Tří králů 1537. Potom se o to porovnali a byl poklid.[2]

Vilím Kurovský z Vrchlabí umřel pak na konci r. 1539 nebo na začátku r. 1540. O tom svědčí dva půhony 7. listopadu 1539 podané. 1. Vilím z Vrchlabí a jeho bratr Kuneš z Vrchlabí a na Čekyni pohnali Zdeňka ze Švabenic a na Moštěnici z 6.000 hřiven gr. a k půhonu tomu je místo nálezu připsáno „Umrlý Vilím".

Vilím z Vrchlabí a na Kurovicích pohnal Václava staršího z Prusinovic a na Količíně z 30 kop grošů, že jeho lidé z Količína, Toman Tichý, Pavel Petrášův a Jan Pastva, svévolně zbili Vilímovy lidi z Třebětic, Jana mlynáře a Jana Mikulášova syna, když po svých potřebách šli z jarmarku z Holešova jdouce odtud, na cestě ve Všetulích, a on Václav nedbá mu toho od těch lidí svých napraviti. — Poručníky učinil Vilém Jana z Kounic a svého syna Oldřicha z Vrchlabí. — Při tomto půhonu je také poznámka „Umrlý".[3]

Léta 1541 byl již na Záhlinicích pánem Mukař z Vrchlabí, syn Jana Haška. V pátek před sv. Martinem (4. listopadu) pohnal Žibřid z Bobolusk Mukaře z Vrchlabí na Záhlinicích z 100 kop gr., že mu jeho člověka osedlého z Tršic, jménem Beneše,

[1] P. z. ol. 16 f. 3.
[2] P. z. ol. 17. f. 54.
[3] P. z. ol. 18. f. 112 a 113.

zranil a schromil, dva prsty mu uťal beze vší příčiny jemu dané, a toho mu napraviti nechce.[1]

V pátek před sv. Jiřím (16. dubna) 1546 Jan starší z Ludanic a na Kvasicích pohnal Mukaře z Vrchlabí na Záhlinicích z 5000 kop grošů, že mu Jana, příjmím Pidrého, Mikuláše fojta starého, Bartoloměje fojta záhlinského, Martina, příjmím Uličku, a Tomana, lidi své ze vsi Záhlinic před p. hejtmana a pány soudce k svědomí k jeho potřebě postaviti nechce. — Postavil je. — Bylo to v onom sporu o sekání dříví v horách hříbécích.[2]

Následujícího roku při času sv. Kunhuty (3. března) 1547 byl Mukař již mrtev. Mrtev byl též i jeho strýc Kuneš z Vrchlabí na Čekyni, jenž ve svém poručenství, nezanechav po sobě žádných mužských potomků vlastních, odkázal statek svůj synům svých bratří Vilíma a Jana Haška. Haškův syn byl záhlinický Mukař. Synové Vilímovi byli Oldřich, Havel a Kunata. Po smrti Mukařově jednáno u zemského soudu o sirotka po něm zůstalého a dáno pak místodržícímu zemského hejtmanství Půtovi z Ludanic naučení o sirotka po nebožtíku Mukařovi z Vrchlabí: „o sirotka po nebožtíku Mukařovi z Vrchlabí. Poněvadž se mezi nebožtíkem Mukařem a Voldřichem a jeho mladšími bratřími Havlem a Kunatou dílové dokonali podle pořádku toho markrabství nacházejí, že při tom zůstati má, a p. hejtman aby ten statek sirotčí po Mukařovi zůstalý podle pořádku zemského opatřil a vdovy, manželky Mukařovy, z toho statku, což jí náleží, vybyl."

A při času sv. Tří králů 1548 vynesl soud tento nález bez půhonu: „Mezi p. Václavem z Ludanic, hejtmanem markrabství moravského, a Oldřichem, Havlem a Kunatou, bratřími z Vrchlabí, páni nalezli: poněvadž Kuneš poručenství tak dobře Mukařovi jako Oldřichovi, Havlovi a Kunatovi zavázal, že sirotek po Mukařovi zůstalý k tomu statku, ku kterémuž Mukař, otec jeho, právo měl, po otci svém též právo míti má. A ta smlouva mezi Janem z Kounic a Jindřichem Otikem z Penčic, mocnými poručníky nebožtíka Kunše z Vrchlabí, pánem Václavem z Ludanic, hejtmanem, na místě sirotka po nebožtíku Mukařovi pozůstalého s jedné strany, a Oldřichem, Havlem a Kunatou bratřími z Vrchlabí učiněná, má ve své mocnosti zůstati."[3]

Záhlinice byly pak jakožto statek sirotčí od r. 1547 až do r. 1556 ve správě zemského hejtmana Václava z Ludanic, jemuž dáno od zemského soudu při času sv. Jana Křtitele (24. června) 1549 toto naučení: „Jakož se Oldřich z Vrchlabí o statek čekyňský po nebožtíku Kunšovi z Vrchlabí zůstalý i na místě bratří svých nedílných uvázal a

[1] Tamt. 18. f. 348.
[2] Tamt. 19. f. 223.
[3] Kniha pamětí a naučení 48. f. 130).

sirotek po Mukařovi zůstalý v tom statku díl má, kterýž p. hejtmanovi k opatrování náleží, aby Oldřich z užívání toho statku od toho času, jakž se veň uvázal, až do tohoto času počet spravedlivý učinil. A což tím počtem z těch užitků sirotku Mukařovu za Oldřichem se najde, to aby p. hejtmanovi vydal."

A při čase sv. Kunhuty (3. března) 1551 dáno zas naučení hejtmanovi o dluh nebožtika Mukaře: „Poněvadž se nachází, že lidé záhlinští člověku pána Václava Tetoura za dvě bečky vína za svého pána nebožtíka Mukaře za 20 zl. slíbili a dluh spravedlivý jest, aby p. hejtman z toho sirotčího statku Mukařova ten dluh spravil i jiné spravedlivé dluhy Mukařovy, kdož by je prokázal, aby z toho statku platil."[1]

Oldřich z Vrchlabí, jenž nedílně se svými mladšími bratry, Havlem a Kunatou, držel po svém strýci Kunšovi dědičný statek Čekyni, přijal pro sebe a své bratry 24. října 1543 od biskupa Jana Doubravského léno na tvrz a ves Třebětice se vším příslušenstvím a učinil věrnosti manské povinnost.[2]

18. dubna 1550 přihlásil se Oldřich u zemského hejtmana, že zaplatil za nebožtíka bratrance svého Mukaře 43 zl., po 30 gr. počítajíc, Kateřině z Mezilesic, sumu to peněz hlavních, úroku i škod.[3]

Při času sv. Tří králů 1553 učinil Oldřich zemskému soudu počet z toho statku, který se sirotkovi Mukařovu dostal na díl po jeho strýci Kunšovi z Vrchlabí. Soud dal pak hejtmanovi toto naučení: „Jakož Oldřich z Vrchlabí i na místě svých bratří pořádný počet učinil a toho doložil, že podle poručenství Kunšova všemu dosti učinil i dluhy, což na díl toho sirotka ze statku Kunšova přišlo i dluh Mukařův zaplacený z dílu sirotčího vyvázaný ukázal, a ještě se týmž počtem našlo za svršky za Oldřichem a jeho bratřími že zůstalo sirotku Mukařovu 750 kop gr. Ten počet se od Oldřicha přijal a má z toho od p. hejtmana na místě sirotka kvitován býti a Oldřich má tu sumu pánu hejtmanovi listem obyčejným s rukojmími osobami hodnými uručiti.[4]

Téhož r. v pátek před sv. Jiřím (21. dubna) činila Mandalena, sestra nebožtíka Mukaře, nároky na Záhlinice, pohnala totiž zem. hejtmana Václava z Ludanic a na Chropini z 2.000 kop grošů, že drží dvůr a ves Záhlinice se vším příslušenstvím, ku kterémuž dvoru a vsi ona po nebožtíku Janu Haškovi z Vrchlabí, otci svém vlastním, jako dědička právo má. A on p. Václav z Ludanic jí toho dvoru a vsi postoupiti nechce.

A v pátek po sv. Martině (10. listop.) pohnala táž paní Mandalena zemského hejtmana z 2.000 kop gr., že jí nechce k její potřebě k svědomí

[1] Kniha naučení, 48. f. 152b a 181 b.
[2] Desky manské 7. f. 26.
[3] P. z. ol. 21. f. 18.
[4] Kniha naučení 48. f. 193.

postaviti před pány soudce k nejprvnějšímu sněmu v Olomouci Tomana Hluchého, Jana mlynáře, Mikuláše fojta starého, Vaňka syna hajného, Martina Vaňady, Martina Vavřinového, Hanzala Pejštka, Jana Kusého, Vaňka Suchánka, všechny ze Záhlinic. — Poručníkem obou půhonů učinila svého manžela Kryštofa Folkenhona z Glošku. — Při prvním stání dostal pan hejtman rok nemocný. Při druhém se porovnali a byl „Poklid".[1]

Anna z Lipultovic, matka sirotka po Mukařovi a tohoto bývalá manželka, domáhala se náhrady za chování sirotka. Soud dal pak při času sv. Tří králů hejtmanovi toto naučení: „poněvadž máteř toho sirotka na náklad svůj několik let při sobě chovala, má jí p. hejtman za to chování 20 kop gr. dáti a na učení a chování na toho sirotka na ten čas do roka 10 kop gr. dávati."[2]

★

Dosud nedílní bratří Oldřich, Havel a Kunata podělili se na začátku roku 1554. Nejmladšímu Kunatovi dostala se Čekyně, Havel dostal Třebětice a Oldřichovi zůstaly Kurovice. Havel pak přijal 3. prosince od biskupa Marka léno na ves a dvůr Třebětice se vším, což k tomu od starodávna příslušelo a učinil věrnost i manskou povinnost biskupovi.[3]

V sobotu po sv. 3 králích 1556 dostali oba manové biskupští, Oldřich na Kurovicích a Havel na Třeběticích, od biskupa Marka mocné listy, aby své manské zbóží mohli buď za života zdravého nebo na smrtelné posteli prodati osobě léna schopné, bez újmy však práv biskupství olomouckého.

Havel učiniv ve svém poručenství poručníky statku svého třebětského a sirotka Joachyma Zoubka ze Zdětína a na Moštěnici a Kunatu Kurovského z Vrchlabí a na Čekyni, umřel ještě téhož roku 1556, zanechav po sobě sirotka Havla.

Biskup však neuznával jeho poručenství, protože bylo učiněno na újmu práv manských. Podle práva manského měl manský hofrychtýř spravovati sirotčí statek i sirotka, proto nemohl biskup uznati ony, od nebožtíka Havla ustanovené poručníky. Tito proto žalovali u manského soudu na biskupa, že jich nechce uznati. Byvše však poučeni soudem, odvolali svou žalobu.[4]

★

[1] P. z. ol. 22. f. 3 a 63.
[2] Kn. nauč. 48. f. 204.
[3] D. man. 7. f. 52.
[4] Kopiář půhonů biskupa Marka r. 1556 f. 33.

Sirotčí statek záhlinský spravovali po smrti hejtmana Václava z Ludanic jeho synové Jan a Hynek z Ludanic, ačkoli k tomu oprávněni nebyli; neboť podle zřízení zemského měl nový hejtman Zdeněk z Waldštejna a na Brtnici převzíti správu sirotčího statku i sirotka. V té době začal

spor o vodu,

která tekla od biskupské stolní vsi Chrášťan po gruntech biskupských do jeho rybníků pod Záhlinicemi a které používal také záhlinský mlynář.

Jan z Ludanic oznámil biskupovi Markovi, že si mlynář záhlinský stěžuje, že by se mu voda, která na mlýn jeho jde, strhovati měla. Na to odpovídá mu biskup 21. října 1557: „Psaní, které jste nám před tím učinili, tomu jsme vyrozuměli. I máme o tom jistou zprávu, kterak onen mlynář záhlinský nenáležitě vodu, kteráž na rybníky naše ku potřebě naháněti se má, nočně a kradmě zahrazujíc všecku na svůj mlýn na znamenitou škodu rybníku našeho, v kterémž nemálo ryb máme, obrácel a skrze to chtíce se my slušně škody uvarovati, museli jsme chřášťanským poddaným našim skrze hejtmana poručiti, aby takového nočního o tu vodu před se brání hlídali, jakož pak i jednoho při skutku našli. Kdež na tom jsme takového předsebrání od téhož mlynáře svávolného svým časem před sebe vzíti a to žádáme, že mu poručíte, aby se v takových věcech, což jemu nenáleží, upokojil."

Na druhý dopis odpovídá biskup Janovi z Ludanic 28. října: „Z psáni vašeho, kteréž nám činíte o mlynáři Marku, jsme vyrozuměli, že vám ten jistý mlynář omylnou zprávu dává, jako bychom k té vodě žádné spravedlnosti neměli, kdybychom, jakž rozuměti, tu vodu potřebovali, že bychom povinni byli vašeho mlynáře o to hledati (= žádati). I toto vám oznamujem, že tu všecku vodu od Chrášťan, kteráž jde po všech našich gruntech pravým tokem a od starodávna šla do rybníků našich a potom z rybníkův do struhy. A záhlinský mlynář k tej vodě žádné spravedlnosti neměl, než co se jemu z milosti dopouštělo mimo potřebu od předkův našich, a když potřeba byla, všecku tu vodu svobodně bez překážky vzali na rybníky. Tolikéž chceme užiti my, pokudž toho nám potřeba ukazuje, aby se nám škoda na rybnících nedála, a když se rybníci naplní, co zbytek vody bude mimo naši potřebu, nejsme proti tomu, aby tej zbytečnej vody mlynář neužíval, avšakž bez škody naší. Protož vás za to žádáme: že tomu mlynářovi zastavíte vodu strhati a takový pych a svévůli v gruntech našich provozovati. Pakli by se toho nestalo, museli bychom na jinou cestu pomysliti ač neradi, kterak by to jemu zastaveno býti mohlo. — I co se toho vězně dotýče, na vaši žádost poručili jsme vydati ho na rukojmí. Když proň přijdou, bude propuštěn na postavení."[1]

[1] Kopiář 1557 f. 108 a 113.

Biskup Marek žaloval u soudu manského v Kroměříži na bratry Jana a Hynka z Ludanic, že léta 1557 v pondělí před Božím narozením (20. prosince) Vaněk Sčetka, toho času fojt záhlinický, s mlynářem Markem a Mikulášem Jurkem i s jinými ze Záhlinic jejich poddanými, na Jana Janatu rychtáře jeho chrášťanského na gruntech biskupských stolních, na trávnice a pod mlýnem chrášťanským, když šel od sekání prohluben z rybníka chrášťanského po potřebách biskupových, mocně sáhli a do vězení do Záhlinic na řetěz vzavše jej vsaditi dali a v tom vězení dva dni a přes noc jej vězeli. A on p. Jan i na místě p. Hynka bratra svého takové svévůle od těch lidí svých záhlinských napraviti mu nechce.[1]

★

Pod správu duchovní příslušeli Záhlinští do Hulína. Tamějšímu faráři byli povinni dávati desátek obilní. Bratří Ludanští přikoupili ke dvoru záhlinskému pět čtvrtí lánů pole a z toho nedali r. 1557 povinného desátku. Kněz Beneš, farář hulínský, pohnal proto 28. října 1558 p. Jana i na místě p. Hynka, jeho vlastního a nedílného bratra z Ludanic a na Chropini, z 3 kop gr. českých, že mu léta 1557 zadržel z pěti čtvrtí role, ke dvoru záhlinskému od nějakého Matěje příjmením Suchana přikoupené, $2^1/_2$ kopy ozimé rži a $2^1/_2$ kopy ovsa, jeří obilí, a toho mu napraviti nechce. Poručníka učinil Jana Kozu z Hradiště, hejtmana kroměřížského.[2]

★

Poněvadž si počínali bratří Ludanští při správě statku sirotčího záhlinského ne jako dočasní správcové, ale jako vlastníci toho statku, chtěl zemský hejtman Zdeněk z Waldštejna, aby učinili počet ze správy své, a zemský soud je také k tomu vyzval. Ale na jejich žádost bylo to odloženo, jak o tom zápis svědčí: „Při času Jana Křtitele (24. června) 1558. Poněvadž se p. Jan z Ludanic i na místě p. Hynka, bratra svého, před soudem podvolil panu hejtmanovi na místě sirotčím toho při nejprvnějším soudu v Brně odpovídati, toho se tam odkládá.“[3]

Bratří z Ludanic chtěli soudu zemskému dokázati, že záhlinský statek je jejich vlastnictví, protože ho zdědili po svém otci, jenž jej prý koupil. Za svědka pohnali 4. listop. 1558 Hynka Posadovského na Vrchoslavicích z 1000 hř. gr., že jim nechce dáti svědomí listem pod pečetí svou před p. hejtmanem a pány soudci, což mu vědomo o tom, kte-

[1] Kop. půhonů biskupa Marka 1557 f. 28.
[2] P. man. 12. f. 131.
[3] Kn. nauč. 45. f. 32 b.

rak Oldřich z Vrchlabí od nebožtíka p. hejtmana, Václava z Ludanic, pana otce jejich milého dobré paměti, ves Záhlinice s lidmi i se vším příslušenstvím koupil za sumu 2.200 zl. (počítajíc za 1 zl. 30 gr. a za groš 7 penízů), a nemohouc s to býti a té vsi zaplatiti, že tu ves Záhlinice v tej sumě zase pánu hejtmanovi pustil. — Posadovský dal svědomí [1]

Jeden svědek nestačil; a kdyby jich bylo i více, nemohl soud uznati, že ten statek náležel zemskému hejtmanovi, když mu ho Oldřich pustil, neboť zemský hejtman neprodával vlastní statek, nýbrž sirotčí a kupní suma 2.200 zl., kdyby ji byl Oldřich hejtmanovi vyplatil, nebyla by jeho, nýbrž sirotkova, tak že tento byl by dostal místo statku záhlinského 2.200 zl. Prodej Záhlinic měl ještě jinou vadu, že zemský hejtman prodával sirotčí statek bez naučení zemského soudu jemu daného. Jeho povinností bylo vyžádati si toto naučení. Věc zůstala zatím nevyřízena a bratří Ludanští zůstali v držení Záhlinic.

Když se pak bratří Ludanští podělili otcovskými statky, připadly Záhlinice na podíl Hynkův ke Kvasicím a k Tlumačovu.

★

Léta 1559 byl biskup Marek opět v rozepři s pány Ludanskými. Biskup žádal 8. dubna Stanislava Grunčického z Grunčic, toho času úředníka helfenštejnského, jenž byl za času Jana staršího z Ludanic, potom za času Václava z Ludanic úředníkem v Kvasicích a pak služebníkem biskupovým, aby mu dal svědectví: „V paměti máme, o čemž jsi se nejednou slyšeti dal jsouce při dvoře našem za služebníka, když jsi za † p. Jana z Ludanic a tolikéž za † p. Václava, hejtmana zemského, za úředníka na Kvasicích byl, kterak jsi do vsi Záhlinic z strany gruntů, pokudž by k Záhlinicím náležely, posílán byl, co jsou tobě Záhliničtí za odpověď dávali, dokládajíce těmi slovy: „Kdyby gruntův biskupových nebylo, že by sotva kde husy vyhnati a pásti měli." Protož pro spravedlnost za to žádáme, že nám podle obyčeje a pořádku tohoto markrabství, poněvadž v rozepři s pány z Ludanic stojíme a ta věc k rozeznání přijíti má, čehož bys povědom byl, svědomí listovní dáš a po tomto poslu pošleš."

14. července 1561 oznamuje biskup Hynkovi z Ludanic a na Kvasicích, že „jest na nás vzneseno, kterak by poddaní vaši Záhlinští, kteříž ku správě a k faře do Hulína od starodávna přísluší, podle náležitosti tak jak se to při všech farnících za pořádek zachovává, sbírku k opravě fary jsouc nejednou napomenuti nespravili. Nad to výš, nějaký Jan Laskoš knězi Benešovi, faráři našemu hulínskému, tolikéž lonský desátek, což mu dávati spravedlivě povinen jest, podnes nedal. O kteroužto

[1] P. z. ol. 23. f. 14b.

věc nejednou psaní vám i úředníku vašemu učiněno bylo. Než tak se tomu rozumí, že oni Záhlinští i s tím Janem Laskošem jakožto i někteří pikhartskou vírou nakvašeni jsou, nerádi by pobožným úřadům, církevním kněžím od sebe co činili, nýbrž mnohem raději by takové důchody kněžstvu náležitě obraceli, aby jim to postačovati mohlo k zborům a k svým schůzkám. Protož, poněvadž každý dělník hoden jest své mzdy a což jest jednou k záduší dobrým úmyslem oddáno, že při tom se pozůstávati má, vás za to žádáme, že Záhlinské k tomu skutečně míti a přidržeti budete, aby oni tu sbírku, jakž výš dotčeno, i ten Jan Laskoš takový desátek lonský i letoší spravedlivý spolu s jinými od sebe spravili a nás spolu s vámi o takovou věc více nezaneprazdňovali. Jakož k vám jsme tej celé a nepochybné naděje, znajíc věc slušnou a spravedlivou býti, že tak učiníte Odpověď žádáme."

Hynek z Ludanic měl Záhlinské k tomu, aby tu farní sbírku do Hulína vydali. Záhlinští však dali mu zprávu, že Hulínští sami k nim posílali, aby té sbírky nedávali. Hejtman kroměřížský předvolal proto Hulínské a tito hned pověděli, že Záhlinští křivou zprávu panu Hynkovi dali.

Pan Hynek měl též dávati desátek faráři hulínskému z rolí ke dvoru záhlinskému příslušných 3 kopy rži a 3 kopy ovsa. Pozval proto kněze Beneše, faráře hulínského, k sobě do Kvasic, aby se v úterý po sv. Bartoloměji (26. srpna) k němu najíti dal, že se s ním o ten desátek rád porovná. Farář Beneš oznámil to biskupovi a tento pak poslal panu Hynkovi tento dopis: „Jest nám ukázáno od kněze Beneše, našeho faráře hulínského, psaní vaše, v kterémž dokládáte, aby se dnes k vám najíti dal, že se s ním o ten desátek 3 kopy rži a 3 kopy ovsa, kterýž jemu z rolí dvoru Záhlinského vycházeti má, srovnati rádi chcete. I poněvadž k vám pracuje, za to žádáme, že také Jana Laskoše, který lonský desátek, a letoší nějaký Zdražil, oba z Záhlinic, zadrželi, i tolikéž o sbírku obecní farní, kteráž jemu (faráři) z jiných dědin všech vydána jest, k spravení přidržeti budete. A on kněz Beneš, což v sobě samo jest, má vám zprávu dáti strany pohřbu a tudíž i o tom, jak Záhlinští omylně vás zpravovali, že by Hulínští k nim posílali, aby tej sbírky nedávali, neb Hulínští sami před hejtmanem naším o to stáli, a hned pověděli, že vám křivou zprávu Záhlinští dávali. Dáno v úterý po sv. Bartoloměji (26. srpna) 1561."[1]

★

Téhož r. 1561 hlásí se již sirotek Kuneš z Vrchlabí sám o svůj dědičný statek Záhlinský. Byl tedy již zletilý, když v pátek před sv. Martinem (7. listop.) pohnal Hynka z Ludanic a na Kvasicích z 3.000 hř. gr., že drží dvůr a ves Záhlinice s jejich příslušenstvím,

[1] Kopiář půhonů 1559 f. 41 a Kopiář 3. f. 128b a 163b.

statek jemu Kunešovi náležitý, ke kterémuž statku po nebožtíku Mukařovi, otci svém, lepší právo má, nežli p. Hynek, a toho dvoru a té vsi Záhlinic postoupiti mu nechce. Poručníky půhonu učinil Petra Bzence z Markvartovic na Milešovicích a Kunatu z Vrchlabí na Čekyni, strýce svého.

Druhým půhonem, též z 3.000 hř. gr. vinil p. Hynka z Ludanic, že mu nechce k jeho potřebě postaviti k svědomí před p. hejtmana a pány soudce lidi ze vsi Záhlinic, zejména tyto: Petra Suchanova, Martina Pidrycha, Vaňka Lepšinku, Pavla Trčpalu, Vaňka Chyby, Jana Šusta a Jana Laskoše. Poručníky učinil tytéž jako v prvním půhonu.

Tu teprv rozhodl zemský soud onen spor o prodeji Záhlinic a to ve prospěch sirotka. Páni totiž nalezli: „poněvadž Kuneš vlastní syn a erb po nebožtíku Mukařovi zůstalý jest a dvůr a ves Záhlinice jeho otci Mukařovi náležel, a p. Hynek nepokazuje, aby p. Václav, otec jeho, ten statek na naučení pánův soudcí pořádně koupil, že Kuneš k tomu statku jakožto dědictví svému právo má."[1]

Následujícího léta 1562 při času druhé neděle v postě (22. února) dal „soud zemský zemskému hejtmanovi Pertoltovi z Lipého a na Krumlově toto naučení o Kuneše z Vrchlabí, sirotka po nebožtíku Mukařovi zůstalého: Poněvadž Kuneš léta přirozená má a toho žádá, aby jemu p. hejtman odvedl, což jemu spravedlivě náleží a co za pánem jest, má p. hejtman to, což mu spravedlivě náleží, vydati a počet učiniti a on Kuneš má pana hejtmana podle pořádku vykvitovati."[2]

Na začátku roku 1562 umřel Kunešův strýc Oldřich Kurovský bez mužských potomků. 30. dubna poslal biskup již druhý list robotným kurovským, rychtáři, konšelům a vší obci, aby žádnému neslibovali člověčenství a poddanost, ani statek na tvrzi a při tvrzi po nebožtíku Oldřichovi Kurovském, posledním jeho manovi, na Kurovicích pozůstalý, žádnému rozbírati nedali. Dává jim dále věděti, že dnes u něho na Kroměříži byl vládyka Joachym Zoubek z Zdětína, komorník menšího práva zemského, kraje olomouckého, jenž mu předložil poručenství a dokonalý kšaft od nebožtíka Oldřicha učiněný, kterýmž svůj statek poručil témuž Joachymovi, kteréžto poručenství on biskup uznajíc je pořádné býti potvrdil. Protož Kurovským poroučí, aby jemu Joachymovi Zoubkovi člověčenství, poddanost a věrnost slíbili a jím se jakožto pánem svým řídili a spravovali.[3]

Tohoto nového pána na Kurovicích pohnal Kvasický Hynek z Ludanic k soudu manskému v Kroměříži z 3.000 hř. gr. 9. května 1562, že drží tvrz a ves Kurovice po † Oldřichovi z Vrchlabí,

[1] P. z. ol. 23. f. 137 b, a 164.
[2] Kn. naučení 45. f. 60.
[3] Kopiář. 4. f. 60 b.

kterýžto Oldřich prodal ves Záhlinice jeho otci † Václavovi z Ludanic, onoho času hejtmanu markrabství mor. a již Kuneš z Vrchlabí, strýc Voldřichův, poháněje ho o touž ves Záhlinice ku právu zemskému, chce k ní právo míti a on Joachym Zoubek vezmouc statek manský Kurovice po Oldřichovi z Vrchlabí a jsouc v jeho držení nechce ho v tom půhonu při právě zemském proti Kunšovi z Vrchlabí zastoupiti. — Právo manské čili páni soudci manští znajíce neoprávněnost nároků páně Hynkových na Záhlinice, propustili Joachyma Zoubka z obžaloby.[1]

Když Hynek z Ludanic viděl, že Záhlinice jsou pro něho ztraceny, domáhal se pak soudně na Kunešovi, co jeho otec Václav jako hejtman zemský a správce sirotčího statku záhlinického za všechna $13^1/_2$ léta vydal na splacení dluhu nebožtíka Mukaře, otce Kunšova, a jinak. Byla toho značná suma (1452 zl. 16 gr. $^1/_2$ peníze a 162 kop gr. (= 324 zl.)) = 1776 zl. 12 gr. $1^1/_2$ peníze a 1 vídeňský. Tato suma rozdělena na $13^1/_2$ léta, dává roční vydaj 131 zl. 16 gr. $2^1/_2$ penízů. Tolik snad přece činil i roční příjem ze statku záhlinského. Co tedy vydal hejtman na splacení dluhů † Mukaře a jinak, nedával ze svého, nýbrž z příjmů ze statku záhlinského. Synové jeho neměli práva vymáhati to na sirotku, zvláště proto ne, poněvadž sami brali příjmy z tohoto statku po $6^1/_2$ léta, neboť otec jejich jej spravoval jen 7 let a účtů ze zprávy své nepoložil.

Deset půhonů podal Hynek z Ludanic v pátek před sv. Martinem (6. listop.) na Kuneše z Vrchlabí:

1. ze 739 zl. 26 gr. 2 d. 1 vídeňský, že † p. Václav z Ludanic zaplatil 11. května 1549 nebožce Anně z Lipultovic, vdově po † Mukařovi, matce Kunešově, dluhu spravedlivého, kterýž na statku Mukařově měla;

2. ze 600 zl. 6. gr. $4^1/_2$ d. jako $6^0/_0$ úrok oné sumy od soboty po svatém Stanislavu (11. května) 1549 až do pátku po sv. Martině (13. listop.) 1562, za $13^1/_2$ léta a jeden týden;

3. z 50 kop gr., které otec jejich zaplatil nebožtiku Jiříkovi Buchlovskému z Domamyslic, dluhu po † Mukařovi;

4. z 50 kop gr., které † Oldřich z Vrchlabí zaplatil Václavovi Krsovskému z Krsovic za † Mukaře a kteréž pak † otec Hynkův Oldřichovi navrátil;

5. z $23^1/_2$ kopy gr., které týž † Oldřich zaplatil za † Mukaře Kateřině z Mezilesic a kteréž pak † otec Hynkův Oldřichovi navrátil;

6. z $13^1/_2$ kopy gr , které † otec Hynkův zaplatil Závišovi z Víckova, jako dluh po † Mukařovi;

7. z 25 kop gr., které † Oldřich z Vrchlabí dal Mukařově sestře Mandaleně, kteréž † Mukař na pomoc věna jí dáti se podvolil a † otec Hynkův tu sumu zas † Oldřichovi dal;

[1] P. man. 12. f. 271.

8. z 35 zl. 4 gr. 1 d., které † otec Hynkův dal na vyplacení pásu a šatů od židů v Kroměříži, které † Mukař své manželce Anně z Lipultovic byl zastavil;

9. z 20 zl., které † otec Hynkův podle naučení pánů soudců zaplatil Jiříkovi Blahovi z Otrokovic za víno, dluhu povinného za † Mukaře;

10. z 57 zl. 9 gr., které podle naučení pánů soudců zaplatil Anně z Lipultovic, mateři Kunšově a sice na vychování téhož Kunše 50 zl. a 7 zl. 9 gr. † Mukařova dluhu Foltynovi krejčímu do Kroměříže.

Naproti tomu podal Kuneš z Vrchlabí a na Záhlinicích téhož dne 6. listop tři půhony na Jana a Hynka z Ludanic, vlastní bratři na Chropini a Kvasicích:

1. z 3.000 kop gr., že se jejich otec, † Václav z Ludanic, budouc ty časy hejtmanem markr. mor., vložil a uvázal bez naučení pánů soudců v dvůr a ves Záhlinice po † Mukařovi, otci jeho a vdržení a užívání toho statku se vším příslušenstvím až do své smrti byl, a po jeho smrti oni, p. Jan a p. Hynek jej drželi až do léta 1562. A držíce statek Chropin a Kvasice po otci svém, jemu z užívání toho statku záhlinského počtu pořádného před p. hejtmanem a pány soudci učiniti nechtějí;

2. z 300 kop gr., že jejich otec dal ve dvoře záhlinském svršky na zbroji a na dobytcích sepsati a pobrati jemu na škodu, a oni těch svršků mu postoupiti a v moc jeho uvésti nechtějí;

3. z 300 kop gr., že toho inventáře, který dal sepsati jejich † otec, po otci jeho skrze France Glodyse z Grup a jiné dobré lidi ve dvoře záhlinském a svršky po jeho † otci zůstalé, před p. hejtmanem a pány soudci k potřebě jeho položiti nechtějí. — Položili jej.

France Glodyse z Grup pohnal Kuneš z 300 kop gr. zatkyní pod p. Václavem z Ludanic na jeho zámku Helfenštejně, že mu nechce dáti před p. hejtmanem a pány soudci svědomí listem pod pečetí svou, co mu o tom vědomo, s kterými dobrými lidmi na rozkaz † Václava z Ludanic, t. č. hejtmana m. m., po smrti jeho otce Mukaře ve dvoře záhlinickém svršky všelijaké na zbroji a na dobytek spisovati a inventář udělati dal, a komu takový inventář odvedl. — Dal svědomí.

Všech 4 půhonů poručníky učinil Kuneš svého strýce Kunatu Kurovského z Vrchlabí a Jana Plesnicara z Plzence.

Jednání soudní o 10 žalobách Hynkových a o prvních dvou Kunšových bylo s vůlí obou stran odkládáno v letech 1563, 1565, 1566 a 1568, až oba bratří Jan a Hynek z Ludanic umřeli. Potom bylo u půhonů poznamenáno „Umrlý".[1] Nevysoudil tedy nic ani Hynek z Ludanic, ani Kuneš z Vrchlabí.

[1] P. z. ol. 23. f. 188b — 192 a 216 a 217.

Spory s biskupy.

Na jaře léta 1564 stěžoval si opět mlynář záhlinský u svého pána Kuneše, že by se mu od hejtmana kroměřížského bránilo vodu pouštěti na mlýn jeho. Kuneš dal o jeho stížnosti zprávu biskupovi. Na to odpověděl biskup Marek listem 8. dubna daným: „Kunešovi Kurovskému z Vrchlabí na Záhlinicích. Urozený vládyko, příteli náš milý. Přáli bychom téhož zdraví, kteréhož se nám vinšuje. Psaní tvému strany mlynáře záhlinského k nám učiněnému přečtouc jsme vyrozuměli. A poněvadž se ničím mlynáři od nás neubližuje, nýbrž vody a gruntův svých, kterou předkové naši k potřebám svým užívali, tolikéž užíváme, vidí se u nás, že témuž mlynáři jako poplatnému našemu v tom neubližujeme, nýbrž mnohem více záhliničtí lidé vaši nám v lese a gruntech našich pasením dobytka, vykradáváním trav i také ryb při rybnících našich ubližují a znamenitou škodu činí. Kdež jsme jim za držení toho statku pánův z Ludanic všecky grunty naše vypověděli, ale potom na žádost jejich jsme jim zase toho přáli do vůle naší. A jestliže by nám k tomu příčina dána byla, tolikéž bychom zase tak učiniti a grunty naše všecky zapověděti chtěli."[1]

Ve středu po hromnicích (3. února) 1568 poslal biskup Vilím Prusinovský z Víckova list Kunšovi z Vrchlabí na Záhlinicích, v němž ho žádá, aby se ujistil Pavlíčka Bílského, jenž svévolně z ručnice vystřelil na biskupského poddaného v Kroměříži:

„Kunšovi Kurovskému z Vrchlabí na Záhlinicích, příteli našemu milému. Poněvadž o tom jistou zprávu máme, že se Pavlíček Bílský, kterýž u předka našeho (biskupa Marka) slavné paměti za pachole sloužil, u vás buď jsouce v službě vaší aneb jinak se přechovává, kteréhož jsme včerejšího dne očitě viděli, a předešle v městě Kroměříži svou vůli nad poddaným naším střelice k němu z ručnice provedl, žádost naše jest, že se tímž Pavlíčkem dostatečně ujistíte tak, z čehož na místě našem obviněn bude, aby práv byl. Nepochybujem, že tak učiníte, ač chcete-li se jakých těžkostí a škod uvarovati."

Po obdržené odpovědi psal biskup 10. února: „Psaní a odpovědi, kterouž nám z strany Pavlíčka Bílského dáváte, sme porozuměli. I poněvadž dotčený Pavlíček u vás s psaním naším postižen jest, nepochybujem, že se podle žádosti naší a zřízení zemského budete věděti, kterak se jím jako takovým lehkomyslným člověkem ujistiti."

Pavlíček zůstal v Záhlinicích ujištěn až do 23. ledna 1569, kteréhož dne biskup psal Kunšovi: „Bude-li vůle Boží podle roku od vás jmenovaného, chceme k obvinění Pavlíčka Bílského na místě našem vyslati. Všakž za to žádáme, že nám dnes, poněvadž Bohdá zítra odjezd

[1] Kopiář 6. f. 56 b.

před sebou máme, psaním svým oznámíte, podvolujete-li se nám podle jeho zásluhy od něho spravedlivé učiniti."

Téhož dne dal biskup Adamovi Světlikovi, hejtmanu svému kroměřížskému a Janovi Kozovi z Hradiště, věrným svým milým, plnou moc, aby na jeho místě Pavlíčka Bílského, kterýž je na jeho žádost u vládyky Kunše Kurovského na Záhlinicích ujištěn, z jeho předsevzetí a skutku, kteréhož se v městě Kroměříži dopustil, vinili a dále tu věc ke konci přivedli.

A zemskému hejtmanovi Zachariášovi z Hradce a na Telči oznamujeme, že na žádost Kunše Kurovského ten jistý šlechtic pro krádež v Kroměříži vsazený, pod knížetem Těšínským vinen býti má.[1]

Léta 1571 byl opět spor o pouštění vody na mlýn záhlinský. V pondělí po sv. Vavřinci (13. srpna) dal biskup Kunšovi věděti, že sám na těch místech vyjedouc tam byl a zpráva jistá se mu dala od hodnověrných lidí, že se vždycky tou struhou voda na rybníky jeho, pokudž toho potřeba ukazovala, naháněla a co by mimo potřebu jeho rybníků zbývalo, to se na mlýn záhlinský pouštívalo. Avšak ukáže-li mu Kuneš co jistšího a gruntovnějšího, chce se biskup vyrozuměv tomu protiv němu v tom spravedlivě zachovati.

12. září psal biskup Kunšovi o propuštění Samuele, syna nebožtíka Jana mlynáře záhlinského, na grunty biskupské: „Před vámi tajiti nechcem, že nám Samuel, syn nebožtíka Jana mlynáře z Záhlinic, ve vší poníženosti oznámil, kterak by sobě živnost na gruntech našich oblíbil. O kteréhožto Samuele, aby nám na grunty naše od vás propuštěn byl, nejedno psaní vám náš hejtman kroměřížský učinil. Však že jste jej na jeho žádostivé psaní propustiti nechtěli, o tom nás týž chudý člověk za milostivou ochranu prosíce, protož, poněvadž žádné závady slušné na sobě nemá, pro kteréž by propuštěn býti nemohl, žádost naše jest, že nám jej za poddaného bez takových odporů propustíte. Nepochybujem, že tak učiníte.[2]

Brzo potom umřel Kuneš Záhlinský z Vrchlabí; r. 1572 ani později není již o něm zmínky. Umřel, nezanechav žádných potomků. Po něm dědili Záhlinice jeho strýc Kunata z Vrchlabí na Čekyni a Havel, syn Havla na Třeběticích, jenž byl ještě nezletilý. Jménem tohoto nezletilého Havla a s povolením biskupa Jana Grodeckého prodal Kunata Čekyňský 18. září 1573 dvůr a ves Třebětice Jiřímu Kamenohorskému z Kamenné Hory, písaři manskému, za 1750 zl.[3]

Při času sv. Kunhuty (3. března) 1576 předstoupil Havel z Vrchlabí před zem. hejtmana a pány soudce a dal promluviti, že léta přirozená má žádaje, aby mu statek po otci jeho Havlovi pozůstalý postoupen byl. Páni

[1] Kopiář 1568 f. 25 a 29 b a Kopiář 9. f. 11, 20 a 21.
[2] Kopiář 11. f. 225 a 247 b.
[3] Bisk. Archiv v Krom., Regesta listin bisk. r. 1573.

na to odpověděli, že má pan komorník Havlovi statek na hotových penězích, na klenotech a svršcích podle inventáře postoupiti a počet pořádný učiniti a on Havel, přijmouc to všecko k sobě, bude povinen pana komorníka z toho podle pořádku kvitovati.[1]

KUNATA KUROVSKÝ Z VRCHLABÍ PÁNEM NA KVASICÍCH, TLUMAČOVĚ A ZÁHLINICÍCH.

Poručníci statku kvasického a tlumackého po Viškotovi zůstalého dříve již uvedení nevložili je Kunatovi do desk zemských, protože nepoložil celou kupní sumu 55.000 zl. Není tedy tento prodej zapsán v deskách zemských.

Když položil polovici sumy, byl mu statek v pondělí po sv. Petru v okovech (2. srpna) 1574 postoupen. Druhou polovici 27.500 zl. měl položiti ve třech lhůtách: na den sv. Jiří (23. dubna) 1575 — 14.000 zl. s $6^{0}/_{0}$ úrokem ode dne postoupení statku; na den sv. Václava (28. září) 1575 — 6.750 zl. s $6^{0}/_{0}$ úrokem ode dne postoupení a na den sv. Jiří 1576 též 6.750 zl. s $6^{0}/_{0}$ úrokem od dne postoupení statku.

Aby nabyl peněz na splátky, zastavil Kunata Záhlinice za půjčku 3.000 zl. Jakubovi staršímu Vojskovi z Bogdunčovic a prodal Janu Otíkovi z Penčic ves Vinary, Lhotu Zálečni, ves pustou zvanou Sedlecko a při tom dvůr nově postavený.[2] Ale to mu nepostačilo.

23. dubna 1575	měl dáti 14.000 zl.,	dal 8.500 zl.,	zůstalo 5.500 zl. dluhu	
28. září 1575	„ „ 6.750 „	„ —	„ „ 6.750 „ „	
23. dubna 1576	„ „ 6.750 „	„ 6.000 „	„ 750 „ „	
Na sumu	27.500 zl.,	dal 14.500 zl.,	zůstalo 13.000 zl. dluhu	

K tomu úroky z 5.500 zl. od 2. srpna 1574 do 18./5. 1577 — 907 zl. 15 gr.
z 6.750 „ „ „ „ „ „ „ „ 1.164 „ 11 gr.
z 750 „ „ „ „ „ „ „ „ 129 „ 11 gr.
Suma všeho dluhu byla 18. května 1577 — 15.201 zl. 7 gr.

18. května 1577 Jan Sedlnický z Choltic i na místě Jana Běsa a Jana Kokoře, spolu s ním poručníků statků po nebožtíku Kašparovi Viškotovi z Vodník pozůstalých, pohnal

1. Kunatu Kurovského z Vrchlabí a na Kvasicích ku prvnímu zemskému soudu, kterýž držán bude v městě Olomouci, z 5.500 zl., počítajíc za 1 zl. 30 gr. a za 1 gr. 7 penízů bílých, „že se mi a těmž poručníkům spolu se mnou zavázal trhovou smlouvou celou a dokonalou o zámek a městečko Kvasice s jeho vším příslušenstvím učiněnou léta Páně 1574 ve

[1] Zem. Archiv v Brně, Kn. naučení 45 f. 226 b.
[2] D. z. ol. 29. f. 156. Opisy.

středu po sv. Petru a Pavlu (30. června) v městě Olomouci i s erby svými dáti a zaplatiti 14.000 zl. na den sv. Jiří léta 1575 již minulého, na kteroužto sumu 14.000 zl. odvedl Kunata Kurovský od sebe toliko 8.500 zl. na zápisech a ujištění a 5.500 zl. na doplnění těch 14.000 zl. mně a těmž spolu se mnou poručníkům týž Kunata dáti a doplniti nechce;"

2. z $907^1/_2$ zl., jež jim nechce úroky z té sumy 5.500 zl., které se při kladení sumy dáti zavázal a kteréž od pondělka po sv. Petru v okovách (2. srpna) léta 1574 až do soboty po Nanebevstoupení Pána Krista (18. května) 1577 a dodání tohoto půhonu se zběhly na $907^1/_2$ zl., spraviti nechce;

3. z 6.750 zl., že se jim smlouvou 30. června 1574 učiněnou zavázal tuto sumu 6.750 zl. na den sv. Václava 1575 dáti a zaplatiti a posavad toho učiniti nechce;

4. z 1.164 zl. 11 gr., že se jim trhovou smlouvou zavázal dáti z té sumy 6.750 zl. od 30. června 1574 úroku, kteréhož od toho dne až do soboty po Nanebevstoupení Pána Krista 1577 se zbíhá 1.164 zl. 11 gr. a jim ho dáti a spraviti nechce;

5. z 750 zl., že se jim zavázal trhovou smlouvou dáti na den sv. Jiří léta Páně 1576 sumu 6.750 zl., odvedl však od sebe na zápisech a ujištění jen 6000 zl. a na doplnění té sumy nechce jim 750 zl. dáti a zaplatiti;

6. z 129 zl. 11 gr., že úroku z té sumy 750 zl. který se při kladení té sumy dáti zavázal a kteréhož od 30. června 1574 až do 18. května 1577 se zbíhá 129 zl. 11 gr. dáti a spraviti nechce.[1]

Půhony byly s vůlí obou stran o Třech králích 1580 odloženy a když potom poručník Jan Kokoř z Kamence umřel, pozbyly platnosti, což u každého půhonu bylo poznamenáno slovy „Umrlý smrtí Kokoře." A poněvadž dva ještě živí poručníci Jan Sedlnický a Jan Běs nových půhonů na Kunatu nepodali a nikdo jiný neměl práva a moci ho poháněti, nemusel Kunata oněch 15.201 zl. 7 gr. platiti.

★

Léta 1576 byl opět spor mezi biskupem Janem z Telče a zástavním pánem dvoru a vsi Záhlinic, Jakubem star. Vojskou z Bogdunčovic o vedení vody z gruntů biskupských na mlýn záhlinický. Aby tomu sporu konec učiněn byl, domluvily se obě strany, že měla býti na ohledání a rozeznání té věci vyvedena komise v den sv. Havla (16. října). Před ustanoveným dnem oznámil biskup Jakubovi Vojskovi: „Co se toho výjezdu, kterýž mezi námi a vámi strany tohoto mlýna záhlinského na den sv. Havla příštího býti měl, dotýče. I poněvadž pana podkomořího, kterýž od nás z obou stran v té věci za pána a prostředníka dožádán jest, doma není a toho času v těžkosti bude, nadějem se, že snad pro nepřítomnost páně ta věc k odkladu do dalšího času přijíti musí. Pak rádi bychom v tom

[1] P. z. ol. 29. f 210 — 212.

zdání vašemu také vyrozuměli, tak jestliže by takový výjezd přece býti měl, abychom se pány a přátely časně k tomu času opatřiti mohli."

Jakub Vojska nebyl asi pro odklad, neboť biskup pozval 28. října šest pánů k tomu jednání strany nějaké vody u vsi Chrášťan za Hulínem s panem Jakubem Vojskou na sobotu po Všech svatých (3. listop.) p. Hynka z Vrbna na Bystřici u Olomouce, Jana Skrbenského z Hříště na Slavičíně, sudího práva menšího kraje olomouckého, Bernarta Petřvaldského, Stibora Syrakovského a Adama Chorynského z Ledské a na Choryni.

Při tom jednání učiněna byla jistá úmluva. Její znění není nám známo, ale biskup se na ni odvolává, když se mlynář podle ní neřídil. Oznamuje totiž biskup 24. listop. Jakubovi Vojskovi: „Zpráva se nám dává, kterak by mlynář váš záhlinický tu vodu v gruntech našich chrášťanských, kterouž se rybníci naši hulínští nahánějí, na mlýn vésti měl, tak že na rybníky v tyto mrazy docházeti nemůže. Protož se obávati jest, aby se nám potomně znamenitá škoda na rybách nestala. Nad to výše, přijdouc týž mlynář váš včerejšího dne k holomku, kterýž ty rybníky v opatrování má, jemu pohrůžku učinil, bude-li tu vodu na rybníky bráti, že jej zabije."

„I poněvadž již jistá úmluva mezi námi jest, na čem ta věc strany té vody stanouti má a nám na té vodě nemálo záleží a bez ní ty rybníky na ten čas býti nemohou, za to žádáme, že dotčenému mlynáři o tom poručíte, aby se v takovém předsevzetí svém pro uvarování o to větších nesnází spokojil. My jsme také o tom poručili, aby se taková voda mimo potřebu na ty rybníky nebrala, než cožby jí mimo potřebu našich rybníků zbývalo, aby na mlýn z dobrého přátelství se pouštěla. Nepochybujem, že tak učiníte."[1]

★

JAKUB VOJSKA[2] Z BOGDUNČOVIC

byl polský šlechtic. Za nebožtíka Václava z Ludanic byl úředníkem na Helfenštejně. Když po smrti pana Václava provázela šlechta jeho tělo do kostela rokytnického, přistoupil p. Zdeněk Říčanský Kavka z Říčan, jenž byl újcem nebožtíkovým, k Jakubovi Vojskovi a pěstí ho udeřil do hlavy. Měla to snad býti odměna za jeho hospodářství na Helfenštejně, neboť hospodařil tak dobře pro sebe, že si mohl koupiti ves Tupec u Lipníka. Oženil se potom s Johankou, sestrou Jetřicha Podstatského na Količíně a koupil od něho ještě jako úředník na Helfenštejně r. 1574 Količín. Byl peněz a statku chtivý, za peníze všecko učinil. Roku 1575 promluvil onen Zdeněk Říčanský (když pohnal Gergele

[1] Kopiář 14. f. 80 b. 96 a 116 b.

[2] „Wojski" nazýván byl v Polsku nižší zřízenec vojenský, jehož povinností bylo pečovati o bezpečnost „grodu", úředního sídla starostova. (Ottův Nauč. slovník.)

Babindaliho z Babindalu, kteréhož Vojska při soudu jako poručník jeho půhonu zastával) stoje ve šrancích tato slova: „A dívím se tomu, že p. Vojska jsouc člověk pobožný (byl českým bratrem) takovou při k sobě přijal a ji zastává pro nějakou potrhanou úzdu uherskou a koberec, ač bych já toho neučinil, byť mi polovici země moravské za to dali." Jakub Vojska žádal pak, aby tak veliké ublížení jeho poctivosti na paměť v registra zemská pro jeho důležitou potřebu zapsati poručiti ráčili. Zápis ten svědčí o jeho podlízavosti: Vaše Milost pane hejtmane, Vaše Milost pane komorníku, Vaše Milost nejvyšší pane soudci a Vaše Milosti milostiví páni... Vašich Milostí já do svých milostivých pánů se vší ponížeností ·prosím, aby tak veliké ublížení poctivosti v registra zemská pro důležitou potřebu mou zapsati poručiti ráčili.[1]

V masopustě 1577 v neděli po hromnicích byla na zámku v Holešově větší společnost u paní Anny z Šternberka. Byli tam mezi jinými Smil z Lomnice pán Holešovský, Karel starší z Žerotína Starojičínský, Bohuš Kokorský z Kokor na Laškově, Kunata Kurovský na Kvasicích, Jan Skydynský na dvoře v Kvasicích, Jakub starší Vojska z Bogdunčovic na Količíně a Jan Vilím z Víckova a na Prusinovicích.

Při dobrém moravském víně, jímž byli tehda páni dobře zásobeni a jehož také hojně zmohlí, rozvázaly se jazyky, a páni nebrali každé slovo na vážky. Následek řečí v Holešově byl soud. Jakub Vojska žaloval na Jana Vilíma z Víckova: „že já lotrům, zrádcům a mordýřům nakládám (pomáhám, podporuji) mimo řád a svolení zemské a že jsem toho učiniti neměl proti sněmovnímu zřízení, ale že žádného divu není, kdo za peníze činí, že pro peníze zraditi smí, že mi i toto snadno." A potom nazejtří, v pondělí, že též tato slova mluvil: „že já z peněz mluvím a že taky pro peníze zradím." Na svědectví listem pod pečetí pohnal 19. dubna ony čtyři napřed výš jmenované pány. Tytéž pány, mimo Jana Skydynského, pohnal však i Jan Vilím z Víckova na svědectví listem pod pečetí 8. listopadu o tom co mluvil: „když jsem já za jiným mluvením vesměs pověděl: kdo z peněz radí, že také z peněz zradí, tu se Jakub starší Vojska z Bogdunčovic k tomu ohlásil praví ke mně: na mne-li to mluvíte? a já jsem jemu odpověděl, ne, na vás nic, takový starý přísloví bejvalo."[2]

Václav Gajovský z Gaje a z Galiny a na Žeranovicích pohnal 16. září 1580 Kunatu Kurovského a na Kvasicích, že mu nechce dáti svědomí listem pod pečetí svou, co mu je vědomo o tom, že Jakub st. Vojska z Bogdunčovic a na Količíně léta 1578 při času sv Markety (13 července) na Količíně na mostě na besídce o něm tato slova na ublížení jeho poctivosti mluvil: „že jsem šibalsky a nenáležitě s penězy p. Burjana Tetoura handloval", a co je mu o té věci dále vě-

[1] Zem Arch. v Brně, Kn. pamětí 46 f. 36.
[2] P. z. ol. 29. f. 214 a 215.

domo, že Jakub Vojska jiných více hanlivých slov na ublížení jeho poctivosti o něm mluvil: „že mne zvyjebeného šibala s sebe sesadí, byť by i 3.000 zl., které Kunatovi Kurovskému na Záhlinice půjčil, na to naložiti měl a ještě druhé 3.000 k tomu."

Proti tomu pohnal zas Jakub starší Vojska Kvasického Kunatu z Vrchlabí o svědomí listem pod pečetí svou, co mu v pravdě o tom vědomo je, když léta 1578, při času sv. Markety u něho na Kolíčíně byl a s ním strany zástavy vsi Záhlinic na mostě v besídce jeho mluvil, že tu on Jakub ke Kunatovi promluvil, „že bych byl toho vděčen, kdyby mi tej vsi zástavní ještě déle zanechal a že mám o tom zprávu, že ji chce v té sumě, kterouž jsem mu půjčil, zastaviti a snad již zastavil Mikulášovi Ulštorfarovi z Němčího. Načež mi on Kunat odpověď dal, že tu ves vyplatí. A k tomu se Kunata zná, že mu Mikuláš Ulštorfar řekl, že mu půjčí 3000 zl., které u nebožtíka Prokopa Podstatského má, ale že neví, kdy mu ta suma k rukám přijde, protože Prokop Podstatský nerad bez upomínání peněz klade. A potom že jsem jemu, Kunatovi řekl, že mám i o tom zprávu, že Václav Gajovský byl s Mikulášem Ulštorfarem pominulých dnů v Záhlinicích a to o mně mluvil, že svůj šaršoun (válečný meč) dobře nabrousiti dal, kdybych tam také přijel, že by ohledati chtěl, chytil-li by se ho ten šaršoun. A že mi to věc lítostivá, pokudž by tomu tak bylo nedav k tomu témuž Gajovskému žádné příčiny. A on Kunata nepoloživ mi žádných peněz za tu zástavu (Záhlinic) že to tak před sebe bere a od toho Gajovského že mu takové pohrůžky pod landfrydem činí. Tu mi Kunata na to odpověděl, že o tom neví; a že já jiných slov na ublížení poctivosti Gajovského jsem nemluvil."[1]

★

Bývalí páni Kvasičtí z Ludanic byli špatní hospodáři. Příjmy z tak pěkných statků nestačily jim. Sahali i na sirotčí peníze svých poddaných, i služebníkům svým zůstávali dlužni zaslouženou mzdu. Kunata Kurovský, pán na Kvasicích, vymáhal soudně od panny Kateřiny z Ludanic a na Helfenštejně, dcery posledního pana Václava z Ludanic na Kvasicích, takové dluhy 8. listopadu 1577:

1. že strýc její, nebožtík Hynek z Ludanic, vypůjčil r. 1562 od bělovského úřadu sumu 120 zl., peníze to sirotků Jarošových a udělal na tu sumu zápis pod pečetí svou a její otec, Václav z Ludanic, uvázav se v zámek Kvasice se vším příslušenstvím, po smrti Hynkově té sumy sirotkům nesplatil. A ona panna Kateřina uvážíc se v zámek Helfenštejnský se vším příslušenstvím po otci svém té sumy sirotkům navrátiti nechce.

[1] P. z. ol. 30. f. 119b, 120 a 155b.

Soudní jednání o tom bylo s vůlí obou stran odkládáno od roku do roku, až pak Kunata pannu Kateřinu 1584 z žaloby propustil;

2. že nebožtík Hynek z Ludanic vypůjčil léta 1563 od úřadu těšnovského sumu 50 zl. sirotčích peněz sirotku po nebožtíku Kohoutovi náležitých. A ona panna Kateřina až posavad té sumy navrátiti nechce;

3. že † p. Hynek vypůjčil l. 1563 od úřadu střížovského sumu 40 zl. peněz sirotčích sirotků nebožtíka Hasty náležitých a panna Kateřina až posavad té sumy těm sirotkům navrátiti nechce. — Jednání o těchto dvou půhonech bylo dvakrát odloženo a při třetím byla učiněna smlouva neznámého znění;

4. že se † Hynek z Ludanic poručenstvím, které učinil o statku svém, zavázal dáti svému, a tohoto času Kunatovu myslivci Duchkovi 50 zl. a ona panna Kateřina takovou sumu až posavad tomu Duchkovi zaplatiti nechce;

5. že její otec, † Václav z Ludanic, zůstal dlužen za službu za půl druhého léta 1567 a 1568 Klementovi, kuchaři svému z Kvasic, sumu 32 zl....

6. že její otec, † Václav z Ludanic, zůstal dlužen za službu l. 1568 Němcovi, kováři poddanému t. č. Kunatovu z Kvasic, sumu 10 zl....

7. že její otec, † Václav z Ludanic, zůstal dlužen za službu l. 1567 a 1568 myslivcovi Duchkovi, poddanému svému a t. č. Kunatovu, sumu 20 zl....

8. že její † otec, Václav, zůstal dlužen za službu l. 1567 a 1568, pastýři Matulovi, poddanému svému a t. č. Kunatovu z Bělova, sumu 12 zl....

9. že † její otec, Václav z Ludanic, zůstal dlužen za službu l. 1567 a 1568 mlynáři Martinovi, poddanému z Kvasic, sumu 10 zl.;

10. že † otec její zůstal dlužen kvasickým poddaným tu sumu 12 zl., kterouž utratili v Kroměříži, jsouce obstaveni pro peníze vidrkaufní, které na statku kvasickém zapsány byly;

11. že † její otec udělav jemu, Kunatovi, zápis na sebe pod pečetí svou na sumu 150 zl., takového dluhu mu nezaplatil a ona uvážíc se v zámek helfenštejnský až posavad takového dluhu mu zaplatiti nechce.

Jednání o půhony 4.—11. bylo odkládáno až do roku 1583. Když pak roku 1584 nestála k soudu žádná strana, byly jako neplatné přeškrtnuty.[1]

Většina sum zažalovaných zdají se býti tak nepatrné, že nestály ani zato, aby se o ně žalovalo. Ale není tomu tak. Musíme si je násobiti 30 a dostaneme přibližnou cenu naší předválečné koruny. Tehdejší zlatý měl 30 grošů a groš měl větší cenu než naše předválečná koruna. Tak na př. sirotčí peníze v Bělově vypůjčené 120 zl. = 3.600 K. Také služební platy nebyly tak malé, jak se nám zdají. Roční služba kuchařova byla 640 K, myslivcova

[1] P. z. ol. 29. f. 245—247 b.

a kovářova 300 K, pastýřova 180 K. Mimo plat dostávali ještě deputát: rež na chléb, ječmen na kroupy, hrách a jiné potraviny.

★

V těch letech byl Kunatovým úředníkem v Tlumačově vládyka Štefan Štablovský z Žďáru. Pohnal ho bývalý pán malenovský, Nikodym Bobolusky z Bobolusk na Počenicích zatkyní pod Kunatou Kurovským v městečku jeho Tlumačově o svědomí proti Karlovi Herbortovi z Fulštejna, co mu je o tom vědomo, když některého času, když Bobolusky byl držitelem statku malenovského, přijel k němu s týmž Karlem Herbortem, že ho týž Herbort žádal, aby za něho do listu dokonání Hynkovi z Vrbna slíbil, že ho z toho rukojemství beze vší těžkosti a škody vyvaditi chce. Což Bobolusky učinil a v tom listu za Herborta slíbil, ale Herbort ho z toho rukojemství vyvaditi zanedbává, a co by Štefanovi v té věci dále povědomo bylo.[1]

★

Kunata Kurovský měl za manželku Alinu z Kounic, dceru Petra z Kounic a Doroty z Geraltovic († 1570). Od matky dostala Alina 2.000 zl. věna, které svému manželovi přinesla. Jí náležely také tvrz s dvorem a městečko Žeravice, ves Hruškovice s dvorem a pustá ves Horenčice. Tyto prodala Janovi Nekšovi z Landeku a měla mu je vložiti do desk zem.; umřela však r. 1576, aniž to byla učinila. Proto pohnal roku 1578 Nekeš jejího manžela Kunatu, jenž mu byl podle jiných pánů v listu správním rukojmím, že mu toho statku do desk vložiti nechce.[2]

Mandalena, nedílná sestra paní Aliny, měla podle poručenství matky dostati před rozdělením statku po matce pozůstalého 1000 zl. proti onomu věnu 2.000 zl., které Alina dostala. Nedostala jich však za života sestřina. Proto pohnala Kunatu Kurovského, že uvázav se po nebožce manželce své v peníze hotové i všelijaké hlavní listy a zápisy, klinoty a svršky, statek po Alině pozůstalý, nechce jí Mandaleně oné sumy 1000 zl. dáti. Poručníka půhonu učinila svého manžela Michala Krommera z Kimgshofu a Daniele Šponara z Blimsdorfu.[3]

★

Při času sv. Jana Křtitele (24. června) 1579 občané z města Holešova, Kryštof Pětistý, Crha, Havel z Vodinos, Mikuláš Trkva, Matěj Komínek, Havel Drkot, Burda Šmojdlíkův, Jíra Sedláčků, Matěj Němec, Václav

[1] P. z. ol. 29. f. 257.
[2] P. z. ol. 29. f. 275.
[3] P. z. ol. 30. f. 76 b.

Krejčí, Jan Sládek a Pavel Konopkův, dali Martina Hronce z městečka Tlumačova vsaditi do svého vězení. Kunata Kurovský pohnal proto p. Jana Krušinu z Lichtenburka, pána na Holešově, že tito jeho poddaní mocí sáhli na jeho poddaného Martina Hronce z Tlumačova a do vězení svého do šerhovny ho vsaditi dali, na Kunatu, jakožto jeho pána nic nevznášejice a že ho posavad v tom vězení věziti dají a na Kunatovo podání nechtějí ho z takového vězení propustiti a on, p. Jan Krušina, nechce to od těch svých poddaných lidí holešovských Kunatovi napraviti.[1]

Čeho se Hronec dopustil, není zapsáno. O žalobě nebylo soudního jednání, neboť p. Krušina umřel.

★

Kvasický farář Jakub Paser byl kněz katolický.

Kněz Jakub Paser, beneficiát u Panny Marie v Kroměříži, byl r. 1561 žádán za faráře do Retzu v Rakousích, ale nebyl od biskupa Marka propuštěn, neboť byl jako zároveň olomoucký vikář na dómě dobře zaopatřen.

Od r. 1574—1579 byl farářem v Příboře.[2]

7. března 1580 byl již farářem v Kvasicích, neboť toho dne psal mu biskup Stanislav Pavlovský: „Knězi Jakubovi Paserovi, faráři kvasickému", nazývá ho „Ctihodný kněze Jakube nám v Pánu Bohu milý" a napomíná ho, aby útraty 30 zl., které olomoucký kanovník Zikmund Skutelan z Herburtovic měl, když v jeho záležitostech sem i tam jezdil, jemu nahradil.

Téhož roku obvinil farář kvasický Paser sousedního pána Bařického Jiříka Kamenohorského z Kamenné hory, písaře práva manského, u biskupa (z čeho? není známo) 9. března odpovídal biskup na jeho dopis, že na jeho obvinění Jiříka Kamenohorského a na Jiříkovu odpověď položil jim rok (stání) na zítřejší den na zámku Kroměříži, aby se tedy zítra k tomu roku před biskupa postavil a své obvinění a žalobu za pravou učinil. Farář Jakub Paser se omluvil nedostatkem zdraví. Biskup mu proto 26. března psal, že se mu rukudáním a pod ztrácením cti a kněžství zavázal, že se před něho postaví, když by mu dal týden napřed věděti, a že bude z toho všeho odpovídati a žalobu svou za pravou činiti. Poroučí mu proto, aby se v pátek po Oktávě Božího těla (9. června) postavil a žalobu svou za pravou učinil a Kamenohorskému práv byl. Omluvil se opět nedostatkem zdraví a prostřednictvím Zdeňka Říčanského Kavky z Říčan žádal biskupa, aby se mu položil rok tam, kde by se jemu zdálo a vidělo. Na to odpověděl biskup Kavkovi, že mu pokládá rok do úterka před sv. Martinem (7. listop.), že snad v tom času zdravější bude. Pakli by pro nedostatek zdraví nemohl k tomu roku přijíti, může to buď psaním svým, nebo

[1] P. z. ol. 30. f. 65.
[2] Wolný, Církevní topogr. II. 87 a III. 28.

skrze některého dobrého přítele svého oznámiti a nemocného roku žádati; ale že snad v tom času zdráv bude, že nebude potřebí žádného odkladu, a měl by sám pro svou osobu rád a povděčen býti, aby se ta věc spravedlivým uvážením a rozeznáním k místnímu konci bez dalších odkladů přivedla.[1]

Další zprávy o Passerovi scházejí.

★

Při času Obrácení na víru sv. Pavla (25. ledna) 1584 poslal Kunata své poddané z městečka Tlumačova: Pavla Molka, Melichara, Pavla Valova a Matěje Lacinu s psaním ku paní Anně z Šternberka do jejího domu v Holešově žádaje ji, aby těmto lidem jeho vydala Alinu, jeho sirotka po nebožtíku Šimonovi z městečka Tlumačova pozůstalého. Vyslaní se vrátili bez sirotka. Paní Anna jim ho nevydala. Proto ji Kunata pohnal v pátek po sv. Jiří (26. dubna) zatkyní z 50 kop gr. u paní Lidmily z Miličína, tehdejší paní Holešovské, že mu nechce tak, jak to zřízení zemské ukazuje, toho sirotka vydati. — Když mu pak sirotka vydala, propustil ji z obžaloby.[2]

Holešovská paní Lidmila z Miličína pohnala r. 1585 Kunatu Kurovského z 500 hř. gr., že jí nechtěl svých poddaných lidí z Tlumačova, Václava Svíška, Jana Nepůvodného, Valenty Vlhova a Václava Kudlatýho za svědky postaviti před p. hejtmanem a pány soudci. Paní Lidmila žalovala totiž otrokovského pána, Jiříka Kokorského z Kokor, že dal svým poddaným lidem z Otrokovic a z Kvítkovic dříví roubati v jejím háji Bukovině a k svým rybníkům k tarasu voziti, práva k tomu nemaje; a že dal v témž háji Bukovině malá tenata roztáhnouti a na lišky a zajíce bez jejího povolení honiti; a na to potřebovala ony svědky z Tlumačova. Ale nejen poddané lidi z Tlumačova chtěla míti paní Lidmila za svědky, i pán Tlumačovský sám měl svědčiti, že háj Bukovina přísluší k statku holešovskému.

Paní Lidmila pohnala Kunatu Kurovského v pátek před sv. Jiřím (18. dubna) 1586 z 1000 hř. gr., že jí nechce dáti listovního svědomí pod pečetí svou, co mu o tom vědomo, že háj, který leží při vsi Machové a slove Bukovina, od starodávna k jejímu statku holešovskému přísluší a on Kunata budouc v mladosti své s bratřími svými na statku kurovském v nedílnosti, že s nimi do toho jejího háje Bukoviny na štvaní jezdíval, a ten háj že nikda jinač než Holešovská Bukovina jmenován nebyl, a co mu o té věci dále a šíře vědomo jest, — Kunata dal svědomí.[3]

Jak se ta pře skončila, není zaznamenáno.

★

[1] Arcib. archiv v Kroměříži, Kopiář 17 f. 238 b. a 240 a 18 f. 69 b. 77 b. a 78.
[2] P. z. ol. 30. f. 586.
[3] P. z. ol. 31. f. 146 b. a 227.

Cena sladu.

Kunata Kurovský prodal při času sv. Jakuba (25. července 1579) Václavovi Molovi z Modřelic na Oprostovicích 32 měřic sladu, jednu měřici po 28 groších. Ačkoliv Václav Mol psaním svým Kunatovi slíbil, že chce ten dluh spraviti, přece ho do 16. února 1582 nesplatil. Proto ho Kunata pohnal z sumy 29 zl. 26 gr. Tolik totiž měl Kunata dostati za 32 měřic. Ale nedostal je, neboť soud se vlekl až do r. 1588 a potom poznamenáno k půhonu „umřeli oba".[1]

Zásoba vína.

Kunata učinil s Volfem Lorentem z Juky a na Bzenci při času sv. Petra a Pavla (29. června) 1586 smlouvu o vydání pěti beček (= 50 věder = 28 hl 45 l) vína z vinohradů bzeneckých, což se tam Volfovi dostávalo vinného desátku od jeho poddaných. Volfův bratr Michal Lorent z Juky ve vsi Syrovíně přepsal však smlouvu a napsal na škodu Kunatovu o jednu bečku (= 10 věder = 5·69 hl) méně. Proto Kunata pohnal v pátek před sv. Martinem (7. listop.) Michala Lorenta, že tu smlouvu přepsal a jemu na škodu jednu bečku ujal a toho mu napraviti nechce. — Michal dostal rok nemocný o 3 králích 1587 a 1588 „umřeli oba".[2]

★

Na jaře léta 1584 žádal Kunata, jenž vyplativ Jakubovi st. Vojskovi z Bogdunčovic půjčku 3000 zl., sám držel Záhlinice, biskupa Stanislava Pavlovského, aby jeho lidem záhlinským dovolil pásti dobytek v lese v Luzích. Na to odpověděl mu biskup 5. května: „Paní vaše z strany dovolení ku pasení dobytkův v Luzích našich poddaným vašim Záhlinickým učiněné jest nám dodáno. Na kteréž před vámi tajiti nechceme, poněvadž se nám nemalé škody takovým pasením dobytkův na mladých sečích v týchž luzích dály a dějí, že jsme ani poddaným našim toho dopustiti nechtěli. A za těmi příčinami vašim poddaným dovoliti takového pasení nemůžeme. V čemž nás omluvena mějte. A s tím se vám dobře jmíti vinšujem. Dáno na Kroměříži v pondělí po neděli Křížové l. 1584."[3]

[1] P. z. ol. 31. f. 95, 146 a 227.
[2] P. z. ol. 31. f. 182 b.
[3] Arcib. Arch. v Krom., Kopiář 21. f. 116.

HAVEL KUROVSKÝ Z VRCHLABÍ PÁNEM TLUMAČOVA A ZÁHLINIC.

Nelze přesně určiti rok, v kterém Kunata pustil svému bratrovci Havlovi Tlumačov a Záhlinice, ale v pátek po sv. Jiří (26. dubna) 1585 jmenuje ho Kunata sám s přídomkem „na Záhlinicích", když ho učinil poručníkem svého půhonu, kterým pohnal Mikuláše Stoše z Kounic a na Mořicích.

V pátek před sv. Martinem (7. listop.) 1586 psal se již sám „Havel Kurovský z Vrchlabí a na Tlumačově", když pohnal Jana z Bobolusk na Penčicích z 400 zl., že k jeho žádosti slíbil za něho v listu na papíře za tuto sumu Viktorinovi Petrkovskému z Petrykov a pro nepoložení té sumy byv od téhož Viktorina do ležení napomenut, musil do města Přerova do domu Pavla Hanka, již nebožtíka poslati osobu stavu rytířského s pacholkem a s dvěma koňmi, v kterémžto ležení nemalé škody se zběhly, a on, Jan z Bobolusk, přislíbiv mu listem pod sekretem svým, že skrze to rukojemství žádné škody a těžkosti míti nebude, nechce té sumy, což na oddíl Havlův přijde, za něho položiti, toho ležení ho spokojiti a z toho rukojemství ho vyvaditi. Poručníkem učinil Havel svého strýce Kunatu Kurovského z Vrchlabí a na Kvasicích. — Kunata dal na Jana z Bobolusk 5 kop gr. ustaného, protože se k roku nedostavil (nestál) a páni nalezli, že Boboluský jest povinen podle podvolení svého Havlovi Kurovskému dosti učiniti.[1]

Podobného znění půhonu podal též Kunata Kurovský a na Kvasicích na téhož Jana z Bobolusk z 839 zl. 2 gr. 3 penízů. Ale ani jemu nestál Boboluský k roku. Proto oba, Havel i Kunata, žádali u soudu o zvod na zboží Jana z Bobolusk, na ves Počenice, což jim bylo povoleno.

24. listopadu 1587 byl Václav Gajovský z Gaje na Žeranovicích jako zástupce Kunaty i Havla zveden úředníky zemského menšího práva olomouckého Janem Skrbenským z Hřiště a na Fulnece, sudím, Vilémem Bartodějským z Bartoděj a Florianem z Kolsdorfu, písaři, na ves Počenice a sice za Kunatu na sumu 839 zl. 2 gr. 3 penízů a za Havla na sumu 842 zl. 19 gr.

Po třech týdnech, 15. pros., stal se odhad skrze p. Joachyma Haugvice z Biskupic na Rokytnici na místě nejvyššího sudího Jana z Boskovic, skrze Víta Bartodějského na místě nejvyššího písaře markr. mor. Ctibora Syrakovského z Pěrkova a na Staré Vsi a Paskově, skrze Jana Skrbenského z Hřiště a na Fulnece, sudího a Floriana Tornanikla z Kolsdorfu a na Heruticích,

[1] P. z. ol. 30. f. 684 a 31 f. 175.

písaře, úředníky práva menšího zem. kraje olom., Václavovi Gajovskému zmocněnému od Kunaty i od Havla.

Poněvadž takového odhadu na našich statcích z té doby nemáme, ani nijakých záznamů o povinnostech poddaných k vrchnosti, podávám na ukázku, jaké povinnosti měli Počenští k své vrchnosti. Nebyly ovšem ani tehda tyto povinnosti na všech statcích stejné, ale mnoho se od sebe nelišily.

V Počenicích bylo všech usedlých rolníků a podsedníků 55. Pro Kunatu Kvasického vykonal se odhad jen na 16 rolnících a podsednících a sice co se platu a dávek dotýče na každém zvlášť; protož je neměli všichni úplně stejné. Podávám zde odhad na jednom rolníku a na jednom podsedníku.

Půlláník Mach Volný dával vrchnosti platu o sv. Jiří 1 zl. 6 gr. $2^{1}/_{2}$ penize, při sv. Václavě tolikéž (ročně 2 zl. 12 gr. 5 p. = 72·72 K. předvál.) O sv. Prokopu (4. července) jedno kuře, o sv. Václavě (28. září) krmnou hus jednu, o sv. Martině (6. listop.) za šenkování vína 11 gr. (= 11 K.) a půl měřice ovsa, o vánocích za hon 1 měřici ovsa a 2 slepice, o velikonocích vepřové plece (= šunku) a půl kopy vajec.

Podsedník Jan Šrámek dával platu při sv. Jiří 12 gr. $2^{1}/_{2}$ peníze, při sv. Václavě tolikéž (ročně 24 gr. 5 p. = 24·72 K). O sv. Prokopu půl kuřete, o sv. Václavě půl krmné husy, o sv. Martině za vinný šenk 11 gr. a půl měřice ovsa, při vánocích za hon 1 měřici ovsa a 2 slepice, při velikonocích 8 vajec.

Kuřata se ocenila	po	$3^{1}/_{2}$ penízích	=	$^{1}/_{2}$	gr.	(= 0·50 K)
Slepice	„ „	„ 7	„	= 1	„	(= 1·00 „)
Husy	„ „	„ 14	„	= 2	„	(= 2·00 „)
Oves	„ „	1 měřice	„	= 1	„	(= 1·00 „)
Plece	„ „	po	„	= 2	„	(= 2·00 „)
Vejce	„ „	1 kopa	„	= 2	„	(= 2·00 „)

Potom se odhadovaly roboty: Každý rolník třikrát v roce orati roli 4 lánů ke dvoru panskému náležitou, hnůj na ni ze dvora vyvážeti, přijde na každého 9 dní i s oračkou; denní oračka klade se za 4 gr. a za 9 dní 36 gr., čili 1 zl. 6 gr. — Co se na tom poli urodí, jsou povinni sežíti i posíci a skliditi a sami se přiznali, že této roboty přijde na jednoho $7^{1}/_{2}$ dne; klade se denní robota za 2 gr., což dělá sumu 15 gr. a k těm robotám se dává pivo a strava náležitá. Svážení toho obilí každý 3 dni; za jeden den klade se 4 gr., udělá na jednom rolníku 12 gr. — Pro potřebu dvoru drev naroubati každý 6 dní po 6 gr. udělá na všech 16 — 2 zl. 27 gr. — Drev přivézti k tvrzi a dvoru ročně na jednoho rolníka 20 fůr po 1 gr., učiní pro jednoho 20 gr. a odevšech sedláků 8 zl. 10 gr.

Podsedníci obilí na brstvy ukládati 3 dni, na každého po 1 gr., učiní 6 gr.

Rolníci i podsedníci hlavaté konopě vytrhati, namočiti a zetříti, co se jich koli naseje při dvoře; podle zprávy jejich stojí na těch 16 usedlých na každého za 4 gr., učiní toho 1 zl. 28 gr.

Suma stálých platů	38 zl.	$4\frac{1}{2}$ gr.	2 peníze	(= 1.144·78 K)
„ dávek	5 „	$7\frac{1}{2}$ „	— „	(= 157·50 „)
„ robot	40 „	14 „	$6\frac{1}{2}$ „	(= 1.214·93 „)
Úhrnem	83 zl.	27 gr.	$1\frac{1}{2}$ pen.	(= 2.517·21 K)

Odhadujíc 1 zl. za 10 zl., tak se rovná odhad zvodu 839 zl. 2 gr. 3 peníze (= 25.172·42 K).

Havlovi Tlumačovskému byly téhož dne odhadnuty jiné povinnosti poddaných počenských. Celá obec povinna byla vykonati pánovi 4 fůry povozů na 4 míle jeti — na útratu dával jim pán po 1 měřici ovsa na 1 fůru. — Tato povinnost klade se stále v 5 zl. 15 gr. — Z lesů počenských povinen každý, jak sedí, od dolního až do horního souseda, po jednom provázku drev za 1 zl. každého roku koupiti; a jest jich všech usedlých v Počenicích 55, udělá sumu 55 zl. Mimo to může se ještě z těch lesů utržiti 30 zl. Každá hospodyně povinna jest napřísti z panských konopí příze za tři lokty plátna po 10 pásmech motaný a 1 loket výš všickni spolu a tu přízi vyprati. Za tu práci klade se od 1 lokte po $3\frac{1}{2}$ penízech, učiní 2 zl. 23 gr.

Suma všech platů stálých	63 zl. 8 gr.	× 10	= 632 zl. 20 gr.	(= 18.980 K)
„ za prodej lesů	30 „ — „	× 7	= 210 „ — „	(= 6.300 „)
Úhrnem	93 zl. 8 gr.		= 842 zl. 20 gr.	(= 25.280 K)

Odhaduje se totiž za 1 zl. stálého platu po 10 zl. a běžného na prodej lesa za 1 zl. po 7 zl. Učiní za ty platy v sumě 842 zl. 20 gr. a tak se zvod s odhadem srovnává.

Po odhadu čekalo se ještě 11 týdnů, zaplatí-li počenský pán, Jan z Bobolusk, obě tyto značné sumy. Když to neučinil, stalo se ve středu po hromnicích (9. února) 1588 přidědění na lidech platných a na užitcích ve vsi Počenicích podle odhadu Václavovi Gajovskému, jakožto zmocněnému od Kunaty Kurovského z Vrchlabí a na Kvasicích a na lidech platných, na lesích a požitcích jakožto zmocněnému od Havla Kurovského z Vrchlabí a na Tlumačově.

Přidědění stalo se v přítomnosti týchž úředníků jako při odhadu, jen s tou změnou, že Joachym Haugvic byl na místě zem. hejtmana Hynka Brtnického z Valdštejna a nejvyšší sudí Jan z Boskovic byl osobně přítomen.[1]

★

Ještě téhož léta 1588 umřel Kunata Kvasický bez vlastních potomků. Dědicem všech jeho statků stal se jeho bratrovec Havel Kurovský na Tlumačově, jenž se již v sobotu po památce sv. Fabiána a Šebestiána (21. ledna) 1589 píše

[1] D. z. ol. 30. f. 57 a 58, 64, 66, 67, a 69. Opisy.

na Kvasicích.

Toho dne byla zemskými úředníky Janem Skrbenským, sudím menšího práva a Vítem Bartodějským, písařem menšího práva, učiněna v městě Olomouci smlouva mezi Jiříkem Protivcem Morkovským ze Zástřizl na Morkovicích, komorníkem práva zemského s jedné strany a Havlem Kurovským z Vrchlabí a na Kvasicích s strany druhé, že to všecko, co bylo nebožtíku Kunatovi na vsi Počenicích přiděděno a což po jeho smrti na Havla jakožto nápadníka po něm spadlo i to, což Havlovi tam přiděděno bylo, protože by mu to všecko neveliký užitek přineslo, Protivcovi Morkovskému prodal za jistou sumu od téhož Jiříka zaplacenou, i všecko své právo na jeho erby převedl.

Smlouvu na pergameně psanou měly obě strany před úředníky zemské předložiti a o vklad do desk zemských žádati.[1]

Kunata Kurovský a na Kvasicích žádal na posudku 6. listop. 1587 zvodu na zboží Jana Otíka z Pěnčic na sumy 295 zl. 27 gr. a 700 zl., které mu Pěnčický podle nálezu soudního nespravil. Kunata byl pak 24. listop. zveden na ves Zábeční Lhotu s mlýnem a na ves Radvanice a sice na sumy 295 zl. 27 gr. a 1654 zl. $28^1/_2$ gr. Odhad se však stal až po smrti Kunatově 11. července 1590. Havlovi z Vrchlabí a na Kvasicích, jakožto erbu a nápadníku po nebožtíkovi Kunatovi těmiž úředníky jako na Počenicích.[2]

★

Spor o zvýšení stavu napajedelského na řece Moravě

měl Havel z Vrchlabí a na Kvasicích s paní Mandalenou z Kunovic, dcerou Jetřicha z Kunovic a na Uh. Brodě, sestrou Arkleba z Kunovic, vdovou po nebožtíku Zdeňkovi z Vartenberka a na Napajedlích. Žaloval ji v pátek před sv. Martinem (4. listopadu) roku 1588 z 3.000 zl., že přes nález pánů soudců zemských mezi †Hynkem z Ludanic a Frydrychem z Žerotína učiněný, dala zvýšiti stav na řece Moravě, kterým se voda na mlýn napajedelský žene, nemajíc k tomu práva, jeho mlýnům kvasickému a tlumackému na znamenitou škodu a toho mu napraviti nechce;

2. že mu nechce k jeho potřebě postaviti před pány soudce za svědky Janíčka Písařova, Jíry starého mlynáře, Mikuláše Kaufunkova a Jana Pravdy, lidí svých poddaných z městečka Napajedel.

[1] D. z. ol. 30. p. 120. Opisy.
[2] P. z. ol., Posudky. 25 f. 85 — 176 a 177.

O listovní svědectví v té při pohnal Pavla Slavikovice z Slavikovic zatkyní u paní Mandaleny z Kunovic na Napajedlích v městečku jejím Napajedlích ve dvoře téhož Slavikovice, kdež na ten čas byt svůj má, co jest mu o tom vědomo, když za předešlých let byv týž Pavel Slavikovic úředníkem na Napajedlích, že stav na řece Moravě, kterýmž se voda z tejž řeky Moravy na panský mlýn napajedelský nahání, výšeji nad starý ham zhrazovati a vyvejšovati dal, tak aby víceji a volněji vody z tejž řeky Moravy na týž napajedelský mlýn docházeti mohlo. Též o tom že dobrou vědomost má, že od toho času, jakž on úředníkem není, vždy výšeji a víceji týž stav Havlovi a mlynářům jeho kvasickému a tlumackému na znamenitou škodu se zvýšuje, tak že již výšeji dvou loket platenných nad starý ham vyvýšen jest, a co jemu dáleji a více o tej vší věci v pravdě vědomo jest, ku potřebě jeho dáti nechce.

Půhon stejného znění podal Havel Kurovský také na Václava Otu z Losu z 3000 hř. gr. zatkyní u paní Mandaleny z Kunovic v městečku jejím Napajedlích na dvoře téhož Václava Oty tu, kdež na ten čas byt svůj má, co mu o tom vědomo, že za předešlých let budouc týž Ota úředníkem na Napajedlích u paní Mandaleny z Kunovic stav na řece Moravě, kterýmž se voda atd. — Oba dali svědomí.

Ještě 21. dubna 1589 pohnal Havel Kvasický Jiříka Kokorského z Kokor a na Otrokovicích z 1000 hř., že mu nechce k jeho potřebě k svědectví postaviti svých lidí z Otrokovic, Mikuláše Hulínku a Tomáše Trže. — Otrokovský pán je postavil. —

Svědectví všech čtyř svědků nepomohlo ku právu Havlovi, neboť dříve než došlo k soudnímu jednání, umřela paní Mandalena Napajedelská.[1]

✠

Vilím Zoubek z Zdětína a na Zdounkách pohnal 10. listopadu 1589 Havla Kurovského na Kvasicích, že jeho strýc nebožtík Kunata z Vrchlabí na onen čas na Čekyni učinil léta Páně 1562 v pondělí před sv. Kateřinou (28. listopadu) s Vilímovým otcem Joachymem Zoubkem na onen čas na Kurovicích smlouvu, kterou se dobrovolně zavázal, že kdyby ho Pán Bůh s tohoto světa bez mužských dědiců smrtí povolati ráčil, že Vilímův otec, Joachym Zoubek, nebo jeho synové mají z Kunatových statků dostati 1.000 zl. A on Havel uvázav se v statek kvasický s jeho vším příslušenstvím po strýci svém Kunatovi pozůstalý, nechce Vilimovi jakožto synu po nebožtíku Joachymovi Zoubkovi pozůstalému tohoto tisíce zlatých podle tejž smlouvy položiti.

Soud rozhodl, že Havel Kurovský povinen jest jako nápadník statku

[1] P. z. ol. 31. f. 549. 594. a 595. a 32. f. 76.

po Kunatovi pozůstalého takových 1.000 zl. Vilímovi, vlastnímu synu Joachyma Zoubka, podle té smlouvy dáti a spraviti.[1]

★

Kunata Kurovský z Vrchlabí a na Kvasicích umřel na začátku května 1588. Jeho dědic, bratrovec Havel, chtěl, aby pochován byl v kostele v Kurovicích, který prý jeho předkové vystavěli. Tomu se opřel farář hulínský Jiřík Laurentiades Kostelecký, pod jehož duchovní správu Kurovice příslušely a oznámil svůj odpor biskupovi i Havlovi Kurovskému. Biskup Stanislav Pavlovský poslal pak 12. května tehdejšímu držiteli statku kurovského Vilímovi Zoubkovi z Zdětína tento dopis: „Dána jest nám zpráva, žeby mrtvé tělo nebožtíka Kunaty Kurovského z Vrchlabí v kostele Kurovským, na manství našem, kterého jsi ty v držení, chtěli pochovati a jemu hrob měli dáti dělati. I poněvadž nebožtík za živnosti své tam do kostela nechodil a nepříslušel, ani náboženství a religii pravej a starožitnej nebyl, než nějakej jinej novej, která se s církví svatou obecnou katolickou (bez které společnosti a jednoty spasení se dojíti nemůže) nesrovnává, přidržoval a byl, protož tebe tímto psaním napomínáme a poroučíme, abys takového pohřbu tu v Kurovicích činiti se nedopouštěl, než aby ho tam pochovali, kde za živnosti své k náboženství chodíval, přátelom jeho oznámil. Věříme, že se tak poslušně zachováš a to nám i sobě k újmě na gruntech svých manských, jichž jsme my vrchním pánem, nedopustíš. Dáno na zámku našem Kroměříži 12. Maji 1588."

Na farářův zákaz pochování Kunaty v Kurovicích stěžoval si Havel u biskupa, dostal však 15. května dobrou odpověď: „Havlovi Kurovskému z Vrchlabí. Psaní vaše sme přijali a z něho vyrozuměli, co vám kněz Jiřík, farář Hulínský z strany pohřbu strejce vašeho psal, kterémuž (učinic on to z povinnosti ouřadu svého) slušně za zlé míti nemáte. Aby pak kostel kurovský nákladem předkuov vašich staven bejti a oni i vy tam pohřeb svuoj od starodávna jmíti měli, o tom sme až teď tepruva z oznámení vašeho vědomosti neměli, za jiné nemajíc, než že nebožtík Jan Bohuslav Zoubek svým nákladem jej vystavěti a spraviti dal. Poněvadž pak statek kurovský z ruk a držení vašeho vyšel a nebožtík tam do toho kostela k správě a náboženství nenáležel a nechodil, než snad do kvasického, kdežto on souc držitelem toho statku kosteli zbor spraviti, ozdobiti a vystaviti dal, vidí se nám, že by tam slušněji nežli kde jinde pochován býti měl.

Vy pak, chcete-li v tom kostelíku kurovským svůj pohřeb potomně jmíti, snažte se k tomu, abyste starožitného katolického náboženství byli a za živnosti do kostela, spravujíce se pořádnými kněžími, chodili

[1] P. z. ol. 32 f. 103.

a ne tepruva po smrti (jak některým se činí) se do něho nositi dávali. Co se vám dobrým a upřímným oumyslem od nás píše přejíc vám věrně jak všeho dobrého časně, tak nad to spasitedlného věčného, a jsme tej naděje, že to tolikež tím spuosobem a měrou od nás jakožto svého lásků k sobě nachylného souseda přijmete. Dáno na Kroměříži 15. Maji 1588."[1]

★

Havel Kurovský prodal 24. března 1589 Tlumačov a Záhlinice.

Rod vládyků Kurovských z Vrchlabí panoval na Záhlinicích od 24/6 1530 — 24/3 1589 — $58^{3}/_{4}$ let a sice:

Jan Hašek	1530—1536 =	$6^{3}/_{4}$ let,
jeho syn Mukař	1536—1547 =	11 „
za Kuneše, sirotka po Mukařovi:		
zem. hejtm. Václav z Ludanic . . .	1548—1555 =	7 „
tohoto synové Jan a Hynek . . .	1556—1562 =	$6^{1}/_{2}$ „
Kuneš sám	1562—1572 =	$10^{3}/_{4}$ „
Kunata a Havel (v zástavě 1574—1578) .	1572—1584 =	$12^{1}/_{2}$ „
Havel sám	1585—$^{24}/_{3}$89 =	$4^{1}/_{4}$ „
		$58^{3}/_{4}$ let.

Na Tlumačově: Kunata	od 2/8 1574 — 1584 =	10 let 5 měs.
Havel	1585 — $^{24}/_{3}$89 =	4 „ 3 „
		14 let 8 měs.

[1] Arcib. archiv. v Krom., Kopiář 26. f. 126 a 127 b.

Nemohu určiti, či dcerou byla Eliška Kurovská z Vrchlabí, snad Kuneše Záhlinského; tato byla jistě katolička, neboť byla 12. července 1595 převoryší kláštera sv. Kateřiny v městě Olomouci. (Kopiář 32. f. 117.)

ROD KUROVSKÝCH Z VRCHLABÍ

Hašek (= Jan)
1475—1498
m. Kateřina z Kokor

Ruprecht
1480 a 1481

Vilím
na Kurovicích
1499—1540

Kuneš
na Čekyni
1505—1533

Jan Hašek
na Záhlinicích
1527—1536

Jan Ruprecht, Petr, Václav Rupr.
1505—1526 1505 1512—1518

Oldřich,
1540—1562
na
Kurovicích
† bez
potomků

Havel
1540—1556
na
Třeběticích
m. Justina
z Lukonos

Kunata
1540—1588
na Čekyni
a na
Kvasicích
a
Tlumačově
m. Alina z Kounic † 1576

Mandalena
m. Krištof
Folkenhon
z Glošku

Mukař
1535—1547
na
Záhlinicích
m. Anna
z Lipultovic
† 1547

Havel
stal se 1576 zletilým,
od 1585—1589
na Tlumačově
a Záhlinicích,
do 1591 na Kvasicích
1593—1607 na Náměstí
1508—
na Ořechovém,
m. Alena Ryšanka
z Modřic

Kuneš
1548—1561 jako sirotek
pod správou zem. hejtmana
1561—1572 na Záhlinicích
† bez potomků.

Vilím
1613
m Kateřina Morkovská
ze Zástřizl

Elška Kurovská z Vrchlabí
převoryše kláštera sv. Kateřiny v Olomouci
12/7 1595;
(čí dcera byla, není známo.)

Trhová smlouva o prodeji Tlumačova a Záhlinic.

„Léta Páně 1589 v pátek po neděli Smrtné (24. března) na tvrzi Količíně Jakubem starším Vojskou z Bogdunčovic a na Veselí, J. M. C. římského, uherskéko a českého krále prokuratorem v markrabství moravském, a Hynkem Posadovským z Posadova a na Otaslavicích, přátely od stran důlepsaných vydanými, stala se smlouva trhová celá a dokonalá mezi urozenou paní Salomenou Zoubkovou z Zdětína a na Přestavlcích z jedné strany a urozeným vládykou panem Havlem Kurovským z Vrchlabí a na Kvasicích ze strany druhé

a to taková, že jest svrchupsaný p. Havel Kurovský z Vrchlabí napřed jmenované paní Salomeně Zoubkové prodal a mocí smlouvy této prodavá své vlastní dědičné zboží svobodné a žádnému v ničem nezávadné, totiž městečko Tlumačov s dvorem poplužným v témž městečku, s kostelním podacím, též se dvorem Novým slove na Skaličce pod Tlumačovem, též tvrz a ves Záhlinice s dvorem poplužným, s mlýnem Záhlinickým, s platy peněžitými, s husemi, s slepicemi, s vejci, s lidmi platnými i neplatnými, s sirotky přítomnými i zběhlými, s robotami na těch lidech spravedlivě povinnými, s rolí oranou i neoranou, s rybníky, s rybništěmi, s řekami, potoky, s vodami tekutými i netekutými, s stavy a děláním jich i vedením vody svobodným na mlýny a rybníky k těmto statkům příslušicí, s jezery, s luhy, s lesy, s háji, s chrastinami, s doly, s dolinami, se štěpnicemi, zahradami, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s mezemi a hranicemi spravedlivými, s hony, s lovy, s čižbami i se vším plným právem, panstvím a příslušenstvím, jakž ta zboží svrchupsaná ve svých mezech a hranicích záleží a od starodávna vyhraničená a vymezená jsou, nic tu sobě ani erbom ani budoucím potomkům svým na těch zbožích žádného práva, panství, ani kterého vlastenství nepozůstavujíc ani zachovávajíc, než to všecko, jakž napřed řečeno, prodal a touto smluvou prodává od sebe, erbov a budoucích potomkův svých svrchupsanej paní Salomeně Zoubkové z Zdětína, erbom a budoucím potomkom jejím k jejich vlastnímu jmění, držení a dědičnému užívání a to za sumu dvacetičtyry tisíce půltřetího sta zlatých na tolařích a groších českých dobrých stříbrných, za jeden zlatý počítajíc třidceti groši a za jeden groš sedm peněz bílých.

Kteroužto sumu napředpsaná paní Salomena Zoubkova panu Havlovi Kurovskému z Vrchlabí takto dáti a odvésti má: předně těch třinácte tisíc zlatých mince a počtu svrchupsaného, kteréž na zástavách statku Tlumačovského a Záhlinického podle smluv předešlých má, ty sobě ze smlouvy svrchupsané vyraziti a panu Havlovi za ten statek těch 13.000 zlatých tak vyplniti má, a ostatek sumy, totiž jedenácte tisíc půltřetího sta zlatých zápisem a rukojměmi do sv. Jiří nejprv příštího, aneb dvě neděle potom k zaplacení svědčící, ujistiti a takové ujištění v moc panu Havlovi odvésti a pan Havel přijmouc takové ujištění má z něho paní Salomenu vykvitovati statku Tlumačovského a Záhlinického s jeho vším a všelijakým příslušenstvím, zítřejšího dne pak paní Salomeně z Zdětína postoupiti a lidi v člověčenství uvésti má. A při tomž postupování mají se lidé Tlumačovští a Záhiničtí k platům a robotám stálým, v regiştřích od pana Havla paní Salomeně ku prodeji těchž statků vydaných, přiznati; jestliže by se pak ke kterým platom a robotám nepřiznali, má za každý zlatý po dvacetičtyřech zlatých ze sumy jedenácte tisíc půltřetího sta zlatých paní Salomeně sňato a sraženo býti.

Což se pak hranic od statku Tlumačovského a Kvasického

dotýče, ty takto nyní i na časy budoucí zůstati mají: počnou nad stavem Tlumačovským a Kvasickým, kterýž se na řece Moravě dělá, pod ten stav dolů řekou až po železná vráta a od železných vrat až po most Tlumačovský, kterýž společně též lidé Tlumačtí s lidmi Kvasickými dělají a opravují, a odtud vše řekou až do Králova Kútu až po hranice Otrokovské, tak aby jeden břeh Tlumačovu a druhý Kvasicím nyní i v časech budoucích náležel a rybáři Tlumačovští aby tej vody s rybáři Kvasickými lovením ryb svobodně s vůlí panskou užívati mohli bez překážky.

Co se pak listu správního vykonání na ten statek dotýče, takto jsme je o to smluvili, aby obě strany před jejich Milost, nejvyššího pána komorníka a nejvyššího pána sudího markrabství tohoto Moravského při nejprvpříštím soudu, kterýž v městě Olomouci držán bude, když dcky zemské otevřeny budou, předstoupili a jích Milost za to, aby tuto smlouvu ve dcky zemské vložiti a vepsati dáti ráčili, žádati, a od vložení do desk společně zaplatiti mají.

Kteroužto smluvou napředpsaný pan Havel Kurovský uvolil se a uvoluje statek Tlumačovský i Záhlinický se vším a všelijakým těch statků příslušenstvím, kdož by je koli nařekl buď právem zemským neb jinak, očišťovati a osvobozovati přede všemi a všelijakými nářky (= nároky) až do šesti práv,[1] jakž v tomto markrabství za obyčej a pořádek jest, vším statkem svým i erbův svých, kterýž nyní má aneb ještě míti bude, tak aby svrchupsaná paní Salomena, erbové a budoucí potomci její skrze to žádné škody nenesla a při tom statku, jakožto již při dědictví svém bez překážky zůstati mohla.

Co sobě sirotků pan Havel z toho statku vymínil i také všelijakých svršků v a dobytka přidal, to jsou mezi sebou na cedulích řezaných zapsati dali, to mezi nimi podle toho snešeni v svej moci zůstává a byl-li by pan Kunata nebožtík nebo pan Havel jakých peněz sirotčích neb jiných lidem Tlumačovským i Záhlinickým čím povinen, kromě sirotků zběhlých, ty má pan Havel těm lidem zaplatiti, a byli-li by ti lidé panu Havlovi čím spravedlivě povinni, paní Salomena je k tomu přidržeti má, aby to bez prodlení z obou stran sobě zaplatili.

Podle kteréžto smlouvy slíbili jsou se k sobě z obou stran zachovati a tomu všemu, což se v ní píše, dosti učiniti. Pro jistější a stálejší toho všeho zdržení my napředpsaní smlouvci dvě smlouvy v jednostejná slova na pergameně jsme napsati a pečeti své vlastni k ním přitisknouti dali, však sobě a erbom svým beze škody, a každé straně jednu smlouvu odvedli.

Stalo se léta a dne svrchupsaného."[2]

[1] Do šesti práv t. j. do tři roků, neboť právo se konalo dvakrát do roka.
[2] D. z. ol. 30. p. 114, Opisy.

Z této smlouvy se dovídáme, že Havel Kurovský již dříve zastavil Tlumačov a Záhlinice paní Salomeně Zoubkové za půjčku 13.000 zl., které se pak od kupní ceny 24.250 zl. odrazily, tak že mu mělo býti o sv. Jiří 1589 vyplaceno aneb zápisem s rukojměmi zajištěno jen 11.250 zl.

Ve smlouvě jmenuje se tvrz a mlýn v Záhlinicích, na oboje však zapomenuto v Tlumačově, ačkoli oboje se ještě později zmiňují.

Vedle smlouvy trhové musel Havel vydati Salomeně také tak zvaná registra, v nichž mimo jiné popsány byly všecky stálé platy a dávky, které poddaní své vrchnosti dávati, a roboty, které konati museli. Při postoupení statků paní Salomeně měli se poddaní sami přiznávati, jaké platy a dávky dávají a jaké roboty konají. Kdyby byl Havel zapsal v registrech větší platy a roboty než k jakým se poddaní přiznali, mělo se mu od kupní ceny sraziti za každý jeden zlatý více v registrech zapsaný 24 zlatých.

A byl-li by nebožtík p. Kunata nebo p. Havel jakých peněz sirotčích neb jiných lidem tlumačovským i záhlinským čím povinen, kromě sirotků zběhlých, ty má p. Havel těm lidem zaplatiti; a byli-li by ti lidé panu Havlovi čím spravedlivě povinni, má je paní Salomena k tomu přidržeti, aby bez prodlení to z obou stran sobě zaplatili.

Podle kteréžto smlouvy slíbili se k sobě z obou stran zachovati a tomu všemu, což se v ní píše, dosti učiniti. Pro jistější a stálejší toho všeho zdržení my napředpsaní smlouvci dvě smlouvy v jednostejná slova na pergameně jsme napsati a pečeti své vlastní k nim přitisknouti dali, však sobě a erbom svým beze škody, a každé straně jednu smlouvu odvedli.[1]

SALOMENA ZOUBKOVNA Z ZDĚTÍNA

PANÍ TLUMAČOVA A ZÁHLINIC

byla nejstarší dcera rytíře Joachyma Zoubka z Zdětína, podkomořího markr. mor., jenž byl pánem na Habrovanech a od r. 1564 na Zdounkách. Držel též biskupské statky manské: Horní Moštěnice, pustou tvrz Štolbach, ves Lověšice, Haňovice, Kurovice s tvrzí a mlýnem, tvrz a ves Kostelec u Kyjova s dvorem, též ves Hendersdorf, vsi Víno a Piskořov na Osoblažsku. Se čtyřmi manželkami, které postupně měl, totiž 1. Ludmilou Štolbašskou z Doloplaz, 2. Ludmilou Podstatskou z Prusinovic, 3. Eliškou z Fulštejna a 4. Alinou z Víckova, měl sedm synů a sedm dcer. Čtyři synové umřeli v mládí. Nejstarší ze zůstalých byl Jan Bohuslav po smrti otcově 1571 komorník menšího práva, pánem na Habrovanech a všech manských statků, k nimž od Jiřího Kamenohorského přikoupil r. 1579 manství Třebětice a v Kurovicích postavil 1582 kostel. Umřel před 27. březnem 1583

[1] D. z. ol. 30. f. 114. Opisy.

Jeho mladší bratr Jan Jiří byl pánem na Zdounkách, umřel 1586. Toho léta dospěl nejmladší bratr Vilém, dědic všech statků po nebožtíkovi. Janu Bohuslavovi, jehož manské statky spravoval až do dospělosti Vilémovy manský hofrychtýř, jenž mu je i s klenoty a se svršky postoupil 21. ledna 1587.

Když Salomena koupila Tlumačov a Záhlinice, byl její bratr Vilém jejím sousedem na Kurovicích a Třeběticích.

Salomena Zoubkovna byla třikrát provdána. První její manžel byl Stibor Říkovský, jenž držel manství biskupské dvůr a ves Říkovice a ves Újezdec. Umřel před 12. zářím 1571. Po něm zůstal syn-sirotek Stibor. Sirotčí statek pronajal manský hofrychtýř Petr Vlk z Konecchlumí vdově Salomeně, jež měla užitky statku bráti, sirotka na svůj náklad chovati a ročně ze statku o sv. Jiří manskému hofrychtýři 60 zl. do sirotčího jmění dávati. Kdyby dobře nehospodařila, statek opouštěla, měla statek i se všemi svršky podle inventáře jí hofrychtářem odevzdaného beze všech odporů postoupiti pod základem 7.000 zl.[1]

Salomena se brzo provdala za Fridricha Bílovského z Fulštejna, s nímž žila na tvrzi říkovské. Na Fridricha si stěžovali poddaní říkovští u biskupa Jana Grodeckého 4. května 1574, že jich k novým robotám potahuje a že úřad obecní v těžkém vězení drží. Biskup je sročuje s pánem jejich k soudu, který se bude v krátkých dnech držeti. Říkovští pak žádají biskupa a tento zas Kunatu Kurovského, aby dovolil Jiříkovi Klobasovi, svému poddanému z Tlumačova, aby při tom soudu byl jejich řečníkem.[2]

Po smrti Fridricha z Fulštejna, po němž zůstali dva sirotci Joachym a Jan Lacek z Fulštejna, podvolila se Salomena smlouvou 7. ledna 1580 v Olomouci zemským hejtmanem Hanušem Haugvicem z Biskupic a Janem Jiříkem z Fulštejna učiněnou, že ujistí 4.000 zl. k dobru sirotků pozůstalých; ale za života zemského hejtmana smlouvě té dosti neučinila. Proto na ni žalovali poručníci sirotků a statku jejich r. 1583, že jim toho ujištění na sumu 4.000 zl. nechce v jejich moc vydati, aby ji mohli novému zem. hejtmanovi Hynkovi Brtnickému z Valdštejna odvésti. Na to se opět podvolila, že do příštího sv. Jana (24. června) tu sumu 4.000 zl. sirotkům ujistí listem na pergameně psaným.[3]

Nebožtík Fridrich z Fulštejna neměl asi žádného jmění, neboť koupiv si u kožešníka Hanuše Jana v Olomouci hřbetové futro liščí na uherský kožich za 8 zl., neměl čím platit. Slíbil za něho chirurgus Hanuš Herrant, obyvatel v Olomouci, jenž také na napomenutí musel podle svého slibu dluh zaplatiti. Týž chirurgus hojil téhož Fridricha, když měl kost napřed ramene zlomenou, ale za hojení zůstal mu Fridrich dlužen 4 zl. Teprv 23. dubna 1591 pohnal chirurg Salomenu Zoubkovnu

[1] Kn. pamětí manských 14. f. 28. a 33b. Arcib. archiv v Kroměříži.
[2] Arcib. arch.. Kopiář 13. f. 30. a f. 14 f. 109.
[3] Půh. man. 16. f. 236b a 237.

z Zdětína na Říkovicích, Tlumačově a Kurovicích o oba tyto dluhy. Salomena mu pak dala 8 zl. za liščí futro, ale 4 zl. za hojení nedala.[1]

Léta 1583 žaloval Petr Kladrubský, kroměřížský měšťan, Salomenu Zoubkovnu na tvrzi v Říkovicích z 37 zl., že tu sumu zůstal dlužen její manžel nebožtík Fridrich Bílovský z Fulštejna jeho manželce Zuzaně, kramářce v Kroměříži, za věci krámské léta 1572, a ona uvolivši se spravedlivé dluhy po tom Fridrichovi platiti, těch 37 zl. jemu jakožto manželu dáti a spraviti nechce. Salomena dluh zaplatila.[2]

Třetí manžel Salomenin byl

RUDOLF PURKRABÍ Z DONÍNA.

Pocházel ze starožitné rodiny panské „purkrabí z Donína" posud v Prusku kvetoucí, kteráž mívala také statky v Čechách a ve Slezsku a tu se počítala k znamenitějším rodům.

Erb jejíje na modrém štítě dvoje stříbrné jelení parohy křížem položené; nad helmou panna v modrém šatě s korunou na hlavě a z koruny vyrůstající a oběma rukama za parohy se držící.

Příjmeni své měli po hradu Donině (něm. Dohna) u města Donína na Mišeňsku, nyní v Sasku, na němž byl purkrabím jejich předek Jindřich z Rotova v letech 1152—1180. V Čechách se vyskytuje 1410 Heinrich z Donína, jenž dostal od krále Václava list s majestátem, jehož datum den sv. Ambrože (4. dubna), jímž jemu a jeho dědicům zapsal 100 kop gr. na vsi Ruprechtsdorfě vedle Žitavy.

Současník Rudolfa z Donína byl Půta (něm. Botho), purkrabí z Donína na Čouších a Dlouhých Mostech v Čechách, jenž koupil 12. července 1578 od své manželky Johany z Vrbna manskou ves biskupství olom. Arnultovice (Alt Arnsdorf) na Osoblažsku za 5.000 tolarů (tolar po 36 groš. a gr. po 12 haléř.). Z této sumy dostal biskup podle porovnání s prodavatelkou 1.350 tolarů. Půta měl pak až do r. 1585 spor s Rebekou z Vrbna a na Bystřici, jež měla podle dílčí cedule její nebožky sestry Barbory z Vrbna, vdovy po † Janu Supovi z Fulštejna, ze svého statku Hlinky (Glemkaú) dávati ke vsi Arnultovicím ročně šest maldrů[3] a půldesáté čtvrti míry osoblažské suté rži, ale Rebeka takový osep obilný odjala.[4]

L. 1606 Ferdinand purkrabí z Donína a na Ratajích v Čechách, císařský rada a president nad apelacemi na hradě pražském, byl mezi

[1] Půh. z. ol. 32. f. 322b.
[2] Půh. man. kroměř. 16. f. 240b.
[3] maldr = 30 měřic.
[4] Arcib. arch. kroměř., Regesta listin biskup. a P. man. 16. f. 163-173.

těmi, kteří byli voleni od stavů českých ku potvrzení míru s povstalci uherskými (Bočkajovci).[1]

L. 1626 Karel Hanibal purkrabí z Donína, katolík, udatný bojovník, byl vrchním velitelem nad zemskou hotovostí, kterou zemský hejtman slezský nařídil, když na počátku t. r. Kristian IV., král dánský, ujal se protestantů německých a vypověděl císaři Ferdinandovi II. válku.[2]

Vilém Dohna byl 1611 tajným radou císaře Rudolfa II. a jedním z komisařů císařských, kteří vyjednávali s králem Matyášem v Praze o residenci, soudnictví, vládě a o důchodech na vychování dvora císařského, až král Matyáš převezme vládu v Čechách. Téhož roku byl Vilém purkrabí Dohna s 108 koňmi, vedenými jeho synem Karlem Hanibalem, přítomen, když král Matyáš v slavném průvodu vjížděl do Vratislavě, aby přijal hold knížat slezských.[3]

Rudolf purkrabí z Donína neměl ani vysokých úřadů ani statků ani peněz, neboť když se měl ženiti a chtěl své nevěstě, vdově Salomeně Zoubkovně, dáti svatební dar, nakoupil u čtyř židů, tovaryšů v handli, šperků za $508^1/_2$ kopy gr. totiž: „u žida Marka, lýkaře ze Star. Města Pražského, u Arona žida z Mikulova, u žida Šalomouna z Jemnice a u Josefa žida ve Slavkově, jeden zlatý holspont (= náhrdelník) s drahým dobrým kamením: rubínem, diamantem, šmarakem (= smaragdem) a perlami zasazenými, při něm zlatá visící zápona s drahým kamením: s velkým safírem a špičatými diamanty; za jeden pár ormpantlů (= dva náramky) zlatých s drahým kamením: s rubínem a diamantem; za jeden pár knoflíků velkých nových pozlacených a za jeden zlatý řetěz, což od nich koupil, dlužen pozůstal a listem, jenž slove Šuldpryf pod pečetí svou a podpisem vlastní ruky své se zapsal výšpsanou sumu židům, aneb ten list Šuldpryf, kteréhož datum v Praze v pátek den sv. Jana Evangelisty (27. pros.) léta Páně 1583, majícímu, o Středopostí příštím, nic sobě v tom žádné obrany ku pomoci nižádným vymyšleným lidským způsobem bráti nechtíc, zaplatiti, jakž týž list Šuldpryf to v sobě šířeji obsahuje a zavírá."

Rudolf z Donína se již oženil, Středopostí, t. j. čtvrtek mezi nedělí 3. a 4. v postě, (r. 1584, 8. března) již také minulo, ale p. Rudolf se o zaplacení dluhu nestaral. Jemnický žid Šalomoun umřel, vdova Cipra a sirotci její převedli svůj díl, což na ně přišlo, na slavkovského žida Josefa. Tak učinili též mikulovský žid Aron a žid Marek pražský, takže všechen dluh pořádně převeden na žida Josefa, a dlužní list v jeho moc uveden a jemu samému náležel. Tento žid Josef přestěhoval se potom ze Slavkova do Lipníka a stal se poddaným Stibora Syrakovského z Pěrkova, nejvyššího písaře markr. mor. Tento pak vymáhá soudně 9. listop. 1590 dluh na Rudolfovi z Donína zatkyní u Salomeny Zoubkovny na její tvrzi v Tlumačově, kde na ten čas bytem jest, a sice dlužní

[1] Kameníček, Prameny k vpádu Bočkajovců na Moravu v Historickém Arch. č. 4. p. 155.
[2] Prof. Zukal v Opav. Týdenníku 1912, č. 42.
[3] Haramer — Burgstaller. Khlesls Leben II. 295 a 310.

sumu $508^1/_2$ kopy gr. a úroků od Středopostí 1584 až do 9. listop. 1590 — za 6 let 37 neděl v sumě 200 kop gr.

Pán z Donína slíbil nejvyššímu p. sudímu na svou čest a víru k tomu půhonu státi a dostáti. Půhon byl tedy do druhého práva odložen a pánu z Donína poručeno, aby se k tomu času všemi potřebami opatřil. Odklad se pak opakoval až do roku 1598. O Třech králích t. r. byl p. z Donína od poručníka půhonu Daniele Šponara z Blimsdorfu propuštěn bez pohoršení práva.[1]

Ještě před svou svatbou vypůjčil si Rudolf z Donína od Cypriana Karla Běledského z Těšnova 1.000 zl. a slíbil mu zápisem pod pečetí svou a na svědomí jiných dobrých lidí a rukou svou vlastní podepsal, že mu je splatí na den sv. Jiří (23. dubna) léta 1584.

Svatební smlouvy mezi Rudolfem purkrabím z Donína a paní Salomenou Zoubkovnou ze Zdětína, na onen čas pozůstalou vdovou po p. Fridrichovi z Fulštejna, konány v městě Kroměříži ve čtvrtek před nedělí devítník (26. ledna) 1584. Ve smlouvách jmenovala Salomena po sobě 1.000 zl. věna p. Rudolfovi, a on ji proti tomu odvěnil dvěma tisíci zl., které jí však nevyplatil, ale dal jí na to zápis, ve kterém učinil za sebe rukojmím výš již jmenovaného Cypriana Karla Běledského, jemuž dal zápis pod pečetí svou, že skrze to škody míti nemá a kdyby na tomto zápisu nechtěl přestati, že ho jiným listem a ujištěním rukojmími opatřiti chce, aby byl za ten svůj slib bezpečen.

Pán z Donína nestál však ve slibu. Nesplatil Běledskému ani oněch 1.000 zl. půjčených, ani toho listu s rukojmími v moc jeho uvésti nechtěl. Běledský ho proto pohnal po Nanebevstoupení Páně 1585 před manský soud do Kroměříže a zatýkal ho na sirotčí tvrzi v Říkovicích. I tu slíbil p. Donín svou čest a víru, že svému slibu dostojí, ale nedostál ani léta 1586, ani 1588 při soudu o Nanebevstoupení Páně; tu se omlouval, že pro nemoc státi nemohl. Teprv v adventě 1588 stalo se porovnání, když Salomena se uvolila dáti Běledskému za jeho útraty a škody hotových 300 zl. a svatební smlouvu, v níž se Běledský v rukojemství za její věno 2.000 zl. zapsal, navrátiti mu slíbila.[2]

Když Salomena koupila l. 1589 Tlumačov a Záhlinice, nevzala svého manžela Rudolfa do spolku na svůj statek, neboť by byla musela za něho dluhy platiti, když on vlastního statku ani podílu na jejím statku neměl. On byl u ní jako bytem a ona jako majetnice statku měla jen povinnost, když manžel byl od někoho před soud pohnán, zavázat ho slibem, že se k soudu dostaví. Proto každý žalobce poháněl pána z Donína zatkyní a zatýkal ho jako dříve na Říkovicích, tak potom na Tlumačově, kdež měl svůj byt. Tak pohnal ho 10. listop. 1589 Václav Valkoun z Adlaru a na Vlčím Poli zatkyní a zatýkal ho u pí. Salomeny

[1] Půh. z. ol. 32. f. 186.
[2] Půh. man. 16. f. 266b a 267, a Paměti man. 14. f. 76.

z Zdětína a na Tlumačově, kdež má svůj byt, z 117 kop gr. míšeňských (kopa po 30 gr. a groše po 7 d. bílých), že jsa za něj podle p. Jana mladšího z Valdštejna rukojmí Smilovi Chlumovi za sumu 234 kop gr. musel podle přísudu nejvyššího soudu purkrabství pražského l. 1588 polovici té sumy, totiž 117 kop. gr. Václavovi Robemhapovi ze Suché na dobrou vůli na list p. Rudolfa od Smila z Chlumu daný za téhož p. Rudolfa dáti a on takové sumy za něj dané mu dáti a zaplatiti nechce. — P. Rudolf slíbil čest a víru k tomu půhonu státi a dostáti. — Srovnáno.

Téhož léta 1589 pohnal ho Fridrich Lipnický z Připenic, registrátor desk zemských v království českém, zatkyní a zatýkal jej u pí. Salomeny Zoubkovny, manželky jeho, na dvoře v Tlumačově, na kterém ten čas byt svůj má, z 400 kop míšeňských, že mu nechce spraviti a odvésti té sumy 400 kop, kterou dlužil Janu Karovi, měšťanu Nového Města Pražského a kterou Jan Kara přísudem purkmistra a radou Starého Města Pražského ze dne 8. ledna 1589 knihami městskými na něho Fridricha Lipnického převedl. — Páni soudci vynesli nález, že p. Rudolf z Donína jest povinen Fridrichovi tu sumu 400 kop i s úroky 42 kop gr. (po 60 gr.) zaplatiti.[1]

Léta 1589 byl spor mezi biskupem olom. Stanislavem Pavlovským a mezi pánem holešovským o hranice zaniklé vsi manské biskupství olomouckého, Štěpánovice, která byla mezi Zahnašovicemi, Ludslavícemi, Třeběticemi a Všetulemi. Biskup k tomu potřeboval starých lidí za svědky. O takového svědka poslal také list do Tlumačova ze dne 13./5. v neděli, ale ne pánu z Donína, nýbrž paní Salomeně Zoubkovně: „My k tej při potřebujíce svědomí Martina Rosivače, poddaného vašeho z Tlumačova, za to žádáme, že ho nám k tej potřebě k svědomí propůjčíte a jemu, aby se na zejtří (14. května) v neděli na noc do Zahnašovic najíti dadouc, na zejtří pak v pondělí (15./5.) před nařízenými k tomu osobami svědomí dal, co mu v tom manství a hranicích povědomo bude, a potomně také ve středu (17./5. to, co dosvědčí, pánům komisařům očitě ukázal. Jemuž podle zřízení zemského za práci dosti učiněno bude. Jsme tej naděje, že pro průchod spravedlnosti tak učiníte."[2]

★

Léta 1590 začaly spory se sousedem kvasickým. Havel Kurovský z Vrchlabí a na Kvasicích pohnal 9. listop. Salomenu Zoubkovnu z 500 hř. gr., že toho léta 1590 okolo sv. Bartoloměje (24./8.) dala v jeho gruntech dědičných k zámku Kvasicím od starodávna náležitých, v Luhu střížovském při břehu řeky Moravy, mlynáři svému Šimkovi

[1] P. z. ol. 32. f. 100 a 107.
[2] Arcib. arch. Kroměř., Kopiář 27. f. 69. b.

a jiným lidem poddaným svým z městečka Tlumačova, zemí bráti a tu zemi bez jeho vůle a vědomí na svůj stav, kterým se z řeky Moravy voda naháni na mlýn tlumačovský, voziti a ten stav zavážeti a k užitku svému spravovati, práva k tomu nemajíc. Poručníka učinil Jindřicha Miňovského z Lazník a na Uhercích. —

Tento poručník oznámil o Třech králích l. 1592, že se o to učinila mezi stranami smlouva.

K tomu soudu potřeboval Havel Kurovský svědky, proto druhým půhonem vinil Salomenu, že mu nechce k jeho potřebě postaviti před p. hejtmana a pány soudce k svědomí lidí svých poddaných z Tlumačova, zejména mlynáře svého Šimka, Annu manželku Kulovu, Margytu manželku Coufalíkovu a Barboru manželku Obědvalovu.

Rudolfa z Donína pohnal zatkyní u pí. Salomeny z Zdětína na Tlumačově, že mu nechce dáti svědomí před pány a pp. soudce, co mu je v té věci vědomo, kterak léta tohoto 1590 v pondělí po sv. Matouši (24. září) pí. Salomena Zoubkovna z Zdětína a na Tlumačově, manželka jeho, byvši u něho, Havla, na zámku Kvasicích, sama se dobrovolně přiznala, že na jeho dědičných gruntech v Luhu střížovském zemi bráti bez vůle a vědomí jeho a na stav svůj tlumačovský voziti a ten stav touž zemí z gruntů jeho opravovati dala.

O totéž svědomí pohnal ještě nejstaršího syna Salomenina Stibora Říkovského z Dobrčic a na Přestavlcích, a Záviše Nekše z Landeku.

Salomena Zoubkovna pohnala 8. listop. 1591 Havla Kurovského: 1. z 12 hř. gr. (hřivna po 28 gr. a groš po 7 d.) že uvoliv se v řezaných cedulích, které mezi ní a jím léta Páně 1589, 24. března učiněny byly, zaplatiti to, co by za dvory tlumačovským a záhlinským peněz verunkových[1] za držení nebožtíka jeho strýce Kunaty Kurovského a za držení jeho samého týchž statků tlumačovského a záhlinského zadrženo bylo; a jest za dvůr záhlinský zadrženo 12 hř. dítkám Martina Machance z Chřášťan, sirotkům to na statku biskupa olomouckého, od nebožtíka Kunaty Kurovského a od něho Havla Kurovského, a on těch 12 hř. úřadu chřášťanskému spraviti nechce;

2. z 79 zl. (po 30 gr.), že nebožtík Kuneš Kurovský z Vrchlabí a na Záhlinicích podle zápisu pod jeho pečetí a jeho rukou psaného, jehož datum na Záhlinicích v pátek den sv. Václava l. P. 1571, dlužen zůstal 100 zl. obci záhlinické, onoho času svým, nyní však jejím poddaným, které v roce pořád zběhlém splatiti měl. Toho dluhu posud 79 zl. pozůstává a uvázav se po témž Kunšovi v statek záhlinský nebožtík Kunata Kurovský, strýc Havlův, a po něm on Havel sám, nechce obci záhlinské, nyní poddaným jejím, těch 79 zl. zaplatiti. Poručníkem

[1] Verunkové peníze jsou ty, které se mají ročně v jistých lhůtách platiti.

učinila Hynka Posadovského z Posadova a svého bratra Vilíma Zoubka z Zdětína a na Zdounkách a Habrovanech. — O těchto půhonech nebylo za života pí. Salomeny jednáno, protože je při nich poznamenáno „Umřela Zoubkovna."[1]

★

Léta 1590 musila Salomena Zoubkovna sirotčí statek říkovský postoupiti svému synovi Stiborovi Říkovskému, jenž se stal zletilým. Koupila pak 29. května 1591 od svého bratra Vilíma z Zdětína biskupský statek manský Kurovice a Třebětice. Do smlouvy kupní dala napsati, že toto léno kupuje pro sebe i pro erby a potomky své; chtěla tedy s tímto manským statkem nakládati tak, jako by to byl její statek dědičný. To se však nesrovnávalo s právem manským. Nebylo také ještě případu, že by byl biskup udělil léno na manský statek ženě, neboť žena nemohla konati všecky povinnosti manů. Manka nemohla se včas válečné potřeby ve zbroji na svém koni s počtem svých poddaných postaviti pod korouhev biskupského vojska, což bylo povinností každého mana. Biskup Stanislav Pavlovský nechtěl pí. Salomeně uděliti toho léna na Kurovice. Ona však toho nedbala, počínala si tam jako na svém dědictví a nařídila kurovským poddaným, aby se nespravovali právem biskupského města Hulína, ku kterémuž právu dosud náleželi, nýbrž právem jejího městečka Tlumačova. Purgmistr a starší města Hulína ji proto po Nanebevstoupení Páně 1591 obžalovali u manského soudu v Kroměříži.[2]

Na přímluvu některých pánů podal biskup v sobotu 3. pros. 1592 Stiborovi Říkovskému z Dobrčic na místě a toliko vlastní osobě paní Salomeny Zoubkovny z Zdětína, mateři jeho (ne i jejím dědicům a potomkům) léno na tvrz a ves Kurovice a ves Třebětice; avšak na ten způsob, aby v Kurovicích ne jiný než toliko katolický kněz od něho, biskupa, potvrzený v kostelíku kurovském službu Boží a povinnost farářskou vykonával a tam jako i nyní farář hulínský obsluhoval.

Biskupský hejtman kroměřížský Filip starší Borynský z Rozstropic postupoval pak v neděli 4. prosince lidi kurovské a třebětské paní Salomeně a při tom jí oznámil: J. M. K. mně poručiti ráčil Vám ty lidi zase postoupiti na ten způsob jistý, ne podle smlouvy trhové, poněvadž jste ji propadli pro nevykonání léna podle pořádků manských, než na žádost vaši a na přímluvu J. M. pana Karla z Žerotína, p. Albrechta Sedlnického z Choltic, nejvyššího sudího knížetství opavského a jiných mnohých, i tolikéž pamatujíc na to spříznění, které mezi vámi a pánem Václavem,

[1] P. z. ol. 32. f. 232 a 233; a 394.
[2] Arcib. arch. Roky man. 19 f. 7.

bratrem J. M. K. jest.[1] Poněvadž p. Stibor, syn váš, na místě vašem od J. M. K. léno přijal na obě tytéž dědiny toliko na osobu vaši a ne na žádného jiného, protož se vám také ti lidé na ten způsob postupují. A jestliže byste jaké jinší milosti od J. M. K. neměli, tehdy po smrti vaší, na žádného jiného aby ten statek nepřipadl než na J. M. K. podle práv manských. Pakliže by paní ten statek manský kurovský a třebětský zachovávajíce se podle práv manských prodati chtěla, J. M. K. protiv tomu býti neráčí a k tomu své dovolení dávati ráčí.

Toto propuštění a postoupení těch lidí pani (Salomeně) stalo se v přítomnosti uroz. p. Rudolfa purkrabího z Donína, pana manžela paní, p. Václava Pavlovského z Pavlovic na Hendersdorfě a Johanstále, rytíře a prokurátora hrobu Božího a hejtmana osoblažského, p. Stanislava Rogojského z Rostropic a na Biskupicích, p. Tasa Podstatského z Prusinovic a na Čekyni, p. Baltazara Šelmdorfa z Hornsperku a na Šlapanicích, p. Jiříka Rogojského z Rogojžnika a na Malchoticích, úředníka na Tišnově, p. Lukáše Dembinského, úředníka Viškovského a p. Jakuba Písařovského z Písařovic, štolmistra J. M. K. Kteréhož postoupení jedna cedule dána paní a druhá při úřadu hejtmanském zůstává. Datum na Kroměříži v pátek po sv. Ondřeji (4. pros.) léta 1592.[2]

*

Téhož léta, kdy Salomena z Zdětína a na Tlumačově koupila Kurovice a Třebětice, prodal Havel Kurovský svůj statek kvasický paní Anně z Obrhamu. Trhová smlouva o tom zní:

Léta Páně 1591 v pondělí po sv. Ondřeji (2. pros.) na zámku Kvasicích. Námi Janem starším z Žerotína a na Losyni, Janem Kokorským z Kokor a na Laškově, Václavem Hřivínem z Oujezda a na Částkově, Bernartem Podstatským z Prusinovic a na Veselíčku mezi urozenými vládykami panem Havlem Kurovským z Vrchlabí z jedné — a paní Annou z Obrhamu z strany druhé, stala se smlouva dobrovolná a trh celý a dokonalý a to takový:

Že pan Havel Kurovský z Vrchlabí prodal jest a mocí této smlouvy prodává své vlastní a žádnému v ničemž nezávadné zboží a dědictví dotčené paní Anně z Obrhamu, totiž zámek a městečko Kvasice s dvorem poplužným, pivovarem a mlýnem při témž zámku ležícím, ves Bělov s dvorem a popluží̈m, ves Sulimov, ves Trávník, ves Střížovice, dvůr Oujezdský s popluží̈m, s lidmi osedlými i neosedlými i se sirotky přítomnými i zběhlými i se spravedlnostmi jejich, s platy stálými i běžnými, s robotami koňskými i pěšími i s jinými všemi a všelijakými užitky a požitky,

[1] Václav Pavlovský z Pavlovic a na Enderšdorfě, bratr biskupův, měl za manželku Johanku, nejmladší sestru pí Salomeny Zoubkovny.

[2] Arcib. arch. v Krom., Kn. manských konceptů I. 1588—1616, p. 67.

akými se koli jmenovati mohou, z toho statku vycházejícími, s horami, s háji, s lesy, s chrastinami, s rybníky, s mlýny, s řekami, s potoky, s vodami tekutými i netekutými, s mezemi, hranicemi od starodávna vyměřenými a vyhraničenými, s hory, s lovy, s čižbami a sumou se vším panstvím a příslušenstvím, jakž to zboží samo ve svých mezích záleží, nic tu sobě, erbům a potomkům svým na tom zboží a dědictví nepozůstavujíce a nezanechávajíce, než jakž to všecko jemu pánu Havlovi Kurovskému nápadem po nebožtíku p. Kunatovi Kurovském z Vrchlabí, strýci jeho, přišlo a jakž on toho sám v dědičném držení a užívání byl, to všecko od sebe a erbův svých prodal a mocí této smlouvy prodává paní Anně z Obrhamu, erbům a budoucím potomkům jejím za sumu 39.000 zlatých (za 1 zlatý 30 grošů a za 1 groš 7 peněz bílých počítajíc) na tolařích a groších českých a jiné minci dobré v tomto markrabství obecně berné. Kteroužto sumu on p. Havel Kurovský zúplna a docela hotovými penězi sobě zaplacenou k rukoum svým přijal, takže jemu panu Havlovi a erbom jeho za tenž statek kvasický co více doplniti nic nepozůstává.

Na tom jsou se pak obě strany společně snesly, aby smlouva tato trhová na pergameně napsaná jsouc ke dckám zemským svědčila a místo listu správního při nejprvnějším soudu zemském anebo konečně o druhém, kterýž v městě Olomouci držán bude, od p. Havla Kurovského aneb erbův jeho do desk zemských vložena byla, od kteréhožto vkladu paní Anna Obrhamova sama zaplatiti má. A on p. Havel povinen bude i s erby svými takový napředpsaný statek až do přijetí správy podle řádu markrabství moravského přede všemi nářky očišťovati a osvobozovati.

A což tu tak námi smluvčími a přáteli mezi stranami z počátku psanými smluveno a na místě postaveno jest, to jsou sobě obě strany ctně a křesťansky zdržeti připověděly a podle této smlouvy povinny budou bez porušení.

Čehož pro lepší jistotu my smluvčí a přátelé k tomu dožádaní pečeti naše vlastní k této smlouvě, kteráž ve dví jednostejnými slovy napsaná a každé straně jedna odevzdána jest, přivěsiti jsme dali. Stalo se léta a dne napředpsaného.[1]

Kurovšti z Vrchlabí byli pány na Kvasicích jen 17 let, a to
Kunata Kurovský od 1574 do 1588 a
Havel Kurovský od 1589 do 1591.

Po prodeji Kvasic neměl Havel Kurovský žádného statku. Býval u své manželky Aleny Ryšanky z Modřic na dvoře ve vsi Bělově. Toho se dovídáme z půhonu, který na něho podali 17. dubna 1592 jeho spolurukojmí za Mikuláše Stoše z Kounic z 726 zl. Pohnali ho zatkyní u Záviše Nekše z Landeku a Anny z Obrhamu na Kvasicích na dvoře Aleny Ryšanky z Modřic, manželky jeho, ve vsi Bělově.[2]

Léta 1594 měl již statek náměšťský, neboť byl z něho pohnán, že zamordoval šlechtice Fridricha Walda; dovídáme se z toho půhonu:

[1] D. z. ol. 32. f. 66. Opisy. —
[2] P. z. ol. 32. f. 463

Rozina Waldova z Krumperku a z Makušova i na místě svých mladších sester nedílných, Salomeny a Barbory Kateřiny, pohnala Havla Kurovského z Vrchlabí a na Náměšti z 50.000 hř. gr. (za hřivnu 28 grošů počítajíc), že tohoto léta 1594 v pondělí Svatodušní (30. května) byl Fridrich Wald mladší z Krumperku a z Mukačova, bratr její vlastní, s jinými dobrými a poctivými lidmi u Havla Kurovského na tvrzi Náměšti, tam že několik hodin zůstal a ani s ním, Havlem, nemluvil. V tom chtěje kočí od sv. Kateřiny z města Olomouce domu jeti, že již déle čekati nemůže, on Fridrich Wald vsedna na kotči (na vůz, na kočář) odtud z té tvrze Náměšti pokojně vyjel, což byvši Havlovi Kurovskému oznámeno, že Wald preč jel, hned on, Havel, vzhůru volal: koně! koně kde jsou! a sběhnuv dolů, koně hned pohotově byli, s ručnicemi, s braněmi sám čtvrtý vsedl a s chvátáním poručiv on Havel Kurovský přísně, aby bránu zavřeli a žádného s tvrze nepouštěli, pokud se sám zase nenavrátí, za Fridrichem Waldem jeli. Dohoníce ho nedaleko u Rataj (u Těšetic na Olomoucku) na svobodné cestě beze vší příčiny jim od Fridricha dané Havel Kurovský nejprv počátek učinil, braní svou na něj udeřil a potom z ručnic na Fridricha stříleli: Václav Otík z Pěnčic, Mikuláš Přileský, kočí Havelka i on Havel Kurovský. A tak v tom počátku původem Havla Kurovského jest Fridrich Wald nenáležitě a nevinně zamordován a toho jim sestrám napraviti nechce.

Václav Otík z Pěnčic, jehož Rozina Waldova také pohnala před soud, že napomáhal Havlovi Kurovskému a z ručnice na jejího bratra střílel, byl tehda usedlý na dvoře u Záviše Nekše a Anny Obrhamky v městečku Kvasicích. Druhý Havlův pomocník Mikuláš Přileský byl u Havla v Náměšti buď úředníkem nebo na dvoře usedlý.[1]

Havel Kurovský se porovnal smlouvou s žalujícími sestrami Waldovými. Ale Mikuláše Přileského viní ony sestry ještě 10. července 1600 z mordu.

Karel starší z Žerotína napsal o tom ve svých zápisech o soudě panském:[2] „Poněvadž jsme měli ještě mnoho společně rozmlouvati o věci jiné, zemi potřebné, ale i k dnešnímu dni odložené, odložili jsme toho půhonu až do druhého práva; než hodné jest k pamatování, že ten Přileský tehdáž spolu s Havlem Kurovským toho nebožtíka Valdu zabili a teď při tomto soudu oba zase mordu při rozličných osobách se dopustili."

Přednesl totiž již v sedění 5. července pán z Roupova na místě p. hejtmana, „že včerejšího dne p. Havel Kurovský jsa vožralý jeda domů na předměstí v Olomouci jednoho měšťana zastřelil." A již v sedění soudním 3. července „čtena byla suplika Uršuly z Vajenic, manželky Matyáše Čandalského, jehož zabil Mikuláš Přileský, prosící pro Boha, aby nad ní chudou osiřelou vdovou ruka držena a krev manžela jejího nevinně rozlitá mstěna byla."[2]

[1] P. z. ol. 33. f. 51.
[2] Brandl, Spisy Karla star. z Žerotína I. 266. 253 a 254.

Připomínám tu, že ani Havel Kurovský ani Mik. Přileský nebyli katolíci, nýbrž Čeští bratří.

Havel Kurovský prodal své zboží tvrz a městečko Náměšť s dvorem a ves Biskupstvo 5. prosince 1605 Václavovi staršímu Kokorskému z Zástřizl a koupil dvůr a ves Stražisko s pustým hradem Stražiskem, ves Maleny, ves Újezd a dvůr Nový Újezd s mlýnem, ovčírnou a pivovarem, na kteréžto zboží vzal druhou již manželku Apolenu Kokorskou z Kokor na pravý spolek.[1]

Jeho syn Vilém Kurovský z Vrchlabí vzal svou manželku Kateřinu Morkovskou z Zástřizl, vdovu po Vilímovi z Víckova z Bystřice pod Hostýnem, na pravý spolek na sumu 15000 zl. na statku prusinovském do desk zem. vloženou, na niž ona ho již dříve na spolek přijala.[2]

★

Jak na Tlumačově od 1589, tak na Kvasicích od 1591 byla vláda žen. Tam Salomena Zoubkovna, tu Anna z Obrhamu. Tato však učinila brzo společníkem vlády svého manžela Záviše Nekše, kdežto Rudolf z Donína musel na tuto hodnost čekat do roku 1594.

ANNA Z OBRHAMU NA KVASICÍCH

pocházela z rodu svobodných pánů z Obrhamu z Enzenfeldu v knížectví rakouském. Její matka byla Voršila Botvicovna (otec neznámý). Anna měla tři bratry Jiříka Ondřeje na Šenově a Sulcenově, Jana Linharta a Emericha. První její manžel byl Jan Přemek z Víckova a na Bystřici pod Hostýnem, s nímž měla syna Jana Adama z Víckova a dvě dcery, Annu Marii, později provdanou za Joachyma Bítovského z Slavikovic a na Malenovicích, a Annu Kateřinu, ještě 1602 svobodnou. Druhý manžel Anny z Obrhamu byl Záviš Nekeš z Landeku, jenž měl bratra Vilíma Nekše z Landeku na Žeravicích a bratrance Václava Nekše z Landeku a na Lukově a Rymicích. Jejich příbuzný Erazim Nekeš byl na domě (dvoře) v Kvasicích.

Brzo nastaly mezi oběma sousedkami spory. Tak Salomena Zoubkovna z Zdětína a na Tlumačově pohnala 6. listopadu 1592 k soudu Záviše Nekše z Landeku a Annu z Obrhamu a na Kvasicích, jakožto společníky statku kvasického z 250 kop gr., že na její žádostivé psaní, které jim při času sv. Jakuba (25. července) o ujištění a vydání Martina Hubka, poddaného svého, učinila, vydati jí ho

[1] D. z. ol. 33. f. 76 a 188.
[2] Tamtéž f. 200. Opisy.

nechtěli a toho jí napraviti nechtějí. — A druhým půhonem žaluje z 50 kop gr., že Anna z Obrhamu nevznášejíc nic na ni, Salomenu, poručila 19. října 1592 dáti její poddanou z Tlumačova Marii Bolusnici, když na tvrz Kvasice přišla, do húslí[1] a ji až do noci v těch húslích na též tvrzi zdrželi, a toho jí napraviti nechtějí.

Naproti tomu pohnal Záviš Nekeš z Landeka a na Kvasicích Salomenu Zoubkovnu z 500 kop gr., že nevznášejíc nic na něho dala 17. června 1592 Jíru Kočího, poddaného jeho z městečka Kvasic, když s psaním od něho, Záviše, pro spravedlnost po své manželce na gruntech paní Salomeny jemu náležející přišel, do vězení úřadu tlumačovskému vzíti dala a v témž vězení až do čtvrtého dne (nechtíc ho na nejedno jeho přátelské psaní propustiti) zdržovala a toho mu napraviti nechce. — Druhým půhonem žaluje z 50 kop gr., že pí. Salomena vzala 24. července Janovi Čapkovi, jeho poddanému z městečka Kvasic, 24 loktí příze, kterouž sobě týž jeho poddaný do městečka Tlumačova na plátno zdělati dal, práva k tomu nemajíc, a k užitku svému túž přízi obrátila a toho mu napraviti nechce.[2]

L. 1593, 23. dubna, Salomena Zoubkovna pohnala Záviše Nekše a jeho manželku Annu z Obrhamu jakožto společníky statku kvasického, z 400 kop gr., 1. že jí při času sv. Martina (11. listop.) dali zajíti do Kvasic jejích 49 sviní a že na svou žádost, jestliže jakou škodu udělaly, že to slušně srovnati a napraviti chce tak, aby jí dobytek puštěn byl, ničeho toho dožádati se nemohla; kterýžto dobytek svíňský až posavad na nemalou její škodu za nimi jest a jej za sebou zdržují práva k tomu nemajíce a toho jí napraviti nechtějí; — 2. z 500 zl., že l. P. 1592 při času sv. Markety (15. července) jejího poddaného Matěje Zborníka, jenž v městečku Tlumačově na její gruntech svůj grunt a živnost měl, a toho pořádně, jakž řád v této zemi ukazuje, hodným člověkem neosadil, do Kvasic přijali a na její několikerou žádost jako člověka zběhlého jejího vydati jí nechtěli, a toho jí napraviti nechtějí; — 3. z 500 zl., že když pro Martina Hubku a Jana Flaše, poddané své zběhlé k nim na Kvasice Jana Kurovce a Martina Hronce, své poddané z Tlumačova, s psaním jim, Anně z Obrhamu a Závišovi Nekšovi, svědčícím, poslala žádajíc, aby jí vydáni byli, zdržovali jí tyto vyslané k vůli své, práva k tomu nemajíce a toho jí napraviti nechtějí; — 4. z 400 kop gr., že l. P. 1593 ve středu po slavné památce Vzkříšení Pána Krista (21. dubna) Mikulášovi Ševcovi, Mikulášovi Dojkozovi, Tomášovi Tlapkovi z městečka Tlumačova, poddaným jejím přes nepořádnou zápověd dobytek svinský

[1] Húsle, housle, housličky, dřevěný nástroj, podobný houslím, měl tři díry, jednu větší a dvě menší. Do větší sevřel se krk tak, že jenom hlava odsouzencova vyčnívala, do menších sevřeny ruce pod zápěstím tak, že jenom pěsti bylo viděti. Odsouzenec stával s houslemi u pranýře a byl vydán potupě a posměchu všech okolojdoucích, zejména rozpustilé mládeže. (Ottův Slov. nauč.)

[2] P. z. ol. 32. f. 477 a 507.

na Kvasice zajati dali, práva k tomu nemajíce toho jí na místě týchž poddaných jejích napraviti nechtějí.

Všech svých půhonů poručníkem učinila Salomena svého manžela Rudolfa purkrabího z Donína a na Tlumačově a Jana Pivce z Hradčan a na Klimštejně. A při všech je připsána poznámka „Umrlý", což značí, že za života Salomenina o nich nebylo soudně jednáno.[1]

Léta Páně 1594 v pátek před sv. Martinem (4. listop.) Salomena Zoubkovna na Tlumačově a Kurovicích pohnala Záviše Nekše z Landeku a Annu z Obrhamu a na Kvasicích, manželku jeho, z 400 kop gr. (po 60 gr.), že poručili zajati svině jejích poddaných z Tlumačova: Jury Šuly, Vavry Bousynka, Matěje Loholíka, Kateřiny Molcmachové, Kauflíka, Kutala, Pavla Vola, Pavla Málka, a Anny Rozehnalové a že je dvě neděle tam na dvoře kvasickém měli nevykážíce žádné škody, a její poddaní chtíce své svině míti doma, museli jim za to 18 zl. $7^{1}/_{2}$ gr. dáti.[2]

Léta 1595 v pátek před sv. Jiřím (21. dubna) pohnal Jan Kokorský z Kokor a na Laškově, na místě Václava Kokorského z Kokor, sirotka — syna pozůstalého po nebožtíku jeho bratru Jiříkovi Kokorském z Kokor a na Otrokovicích, paní Salomenu Zoubkovnu na Tlumačově a Kurovicích z 1000 zl. (po 30 gr.), že léta 1594 při času sv. Martina (11. listop.) svými sviněmi ze dvora tlumačovského na hrázi Nového rybníka otrokovského zrýpáním té hráze nemalou škodu učinila a nechce tomu dosti učiniti a té škody, sviněmi na hrázi rybníka učiněné, Václavovi sirotku napraviti zanedbává, skrze což sirotek Václav nemalou škodu posavad na témž rybníku snášeti musí.[3]

Že se tlumackým poddaným pod tvrdou vládou paní Salomeny dobře nevedlo, toho důkazem jsou-oni zběhlíci z gruntů svých, Hubka a Flaš, na statek kvasický. A bylo jich více, kteří se utekli pod vládu kněžskou — biskupa Stanislava Pavlovského do Hulína, do Kroměříže. Ukládala-li Salomena svým poddaným nové, nebývalé povinnosti, nemohli si nikomu stěžovati ani na ni žalovati, neboť ona byla jejich nejvyšší instancí.

V jinakém poměru k své vrchnosti, paní Salomeně, byli její poddaní kurovští a třebětší. Těm byla Salomena jen dočasnou paní, nedědičnou. Manských statků vrchním pánem byl biskup olomoucký. Spory mezi poddanými manskými a jejich dočasným pánem porovnával manský soud v Kroměříži, jestliže je biskup sám porovnati nemohl. Odvolání se z rozsudku manského soudu bylo možno po výhradě jen ke králi českému. Příklad takového postupu jest následující 4 léta trvající.

[1] P. z. ol. 32. f. 545 a 546.
[2] Tamtéž 33. f. 63.
[3] tt. 33. f. 150 b.

spor mezi biskupem Stanislavem

a Salomenou Zoubkovnou.

Na jaře léta 1593 poslali Třebětští biskupovi tuto stížnost: „Knížecí milost a pane náš milostivý. My chudí lidé v poníženosti oznamujeme, kterak od její milosti paní Salomeny Zoubkovny z Zdětina a na Tlumačově, paní naší, mnohými stížnostmi obtěžováni jsme, čím paní povinni nejsme, Vaší K. Mti. jako pánu svému milostivému do paní naší sobě stěžujeme:

Předně, že na nás míti chce, abychom na statku Tlumackým na hráze hlínu robotou vozili. A když sme se v takovou robotou nám nepovinnou nepodvolili a toho se zbraňovali, žádajíce paní, aby nás v takové nepovinné věci potahovati neráčila, pro tu příčinu všecky nás poručila do vězení dáti. Z kteréhožto vězení nás na žádné rukojmí propustiti nedala, až se uvolíme takovou hlínu na hráze voziti. Jakož sme pak tak učiniti musili, že sme na tu robotu poslali, abychom takového vězení prosti byli.

Druhé. Tolikéž na nás paní povoz míti chce, abychom jí ze mlýna hulínského všecko obilí, což se namlátí vždycky hned na Kurovice sváželi a takové obilí sme již po dvakráte museli voziti nejsouce tím paní povinni.

Třetí. Paní na nás míti chce tak jakož sme již čtyrykrát do roku povinni na hon jíti, abychom za to čtyry dni žali a když sme se také v to dáti nechtěli, vězením čtyry dni nás k tomu přinutila, tak že sme po dvoje žni museli již po těch čtyrech dnech žati.

Čtvrté. Tolikéž nás paní dobytky, kteréhož nemálo k nám na pastvu dává, sužuje, nebo včerejšího dne již k nám poslala 30 telat a tak jest veliká ouzkost s dobytkem naším.

Páté. Do její milosti paní naší sobě stěžujeme, že sýry, máslo, ryby, každého roku od ní bráti musíme a ty všecky dotčené věci, o něž nestojíme a bez nichž býti můžeme, musíme tak platiti, jak paní míti chce, berouce to od paní na příročí (t. j. na jisté lhůty), skrze což i tím nás sobě v nemalé dluhy uvozuje, k chudobě a nouzi větší připravuje.

Kdež my chudí lidé... nemohouce těchto stížností déle snášeti k Vaší Knížecí Milosti jako ku pánu svému křesťanskému se utíkáme a ve vší poníženosti pro odplatu od Pána Boha prosíme, že nad námi... ruku ochrannou držeti ráčíte a aby nás naše paní, čímž povinni nejsme mimo spravedlivé, neobtěžovala, přikázati ráčíte, neboť spravedlivě povinnými věcmi všemi, s kterými nás paní byla koupila a tak jakž sme slibovali, rádi a poslušně odbývati chceme.

Věrní manští poddaní

starší i všecka obec dědiny Třebětic."

Tuto suplikaci psal jsem já Joannes Nosislavský, obyvatel města Kroměříže na zprávu a žádost Třebětských.

Biskup poslal tuto stížnost Salomeně Zoubkovně do Tlumačova na porozumění a k vyjádření. Tato pak v obšírném dopisu vyvrací článek za článkem, aneb jak sama praví, dává jistou a pravdivou zprávu: 1. žeby to po nich míti chtěla a je k tomu nutila, aby jí do strže v hrázi rybníka tlumačského hlinu vozili, tomu zjevně odpírá, než k tomu se zná, že na nich žádost vkládala, aby jí vedle jiných poddaných jejich do té strže na hráz, aby tím dříve opravena býti mohla, hlínu voziti pomáhali, že jim za práci bečku piva darovati chce. Když toho vykonati nechtěli, že poručila skrze jejich fojta oznámiti jim, když oni jí k vůli nic učiniti nechtějí, že ona také není povinna do vůle jejich čekati, co jsou jí dlužni a povinni; a protože ne za příčinu hlíny vožení, ale za příčinou dluhů poručila fojtu třebětskému ty, kteří jsou jí dlužni do vězení dáti. A nebyly čtvrt hodiny věznění, nýbrž když k její žádosti svolili, že k vožení hlíny na onu hráz pomoc učiniti chtějí, byli propuštěni.

2. že se oni dobrovolně uvolili, že místo chození na hony, ty povozy z mlýna hulínského i to žetí vykonávati chtějí. Když je pak pro jejich výstupky do vězení kurovského dáti poručila, z takového vězení se vylámouc dvéře zvysazovali a z něho bez její vůle vyšli. A když pak takovou věc na J. Kn. Mt. p. biskupa vznésti chtěla, dovědouce se oni toho, tu k ní měšťany z Holešova poslali prosíce ji skrze ně, aby takové věci na J. K. Mt. nevznášela, že ty povozy i žetí za ty hony rádi vykonávati chtějí, jakož pak takové robyty po dvě léta vykonávali. Jestliže se jím při tom provinění jejich od ní jaké skrácení stalo, mohli se tehda k J. M. Kn. utéci a stížnost svou oznámiti, ne však teď proti uvolení svému spůrně se postaviti, o čemž Pavel Hloušek, fojt třebětský dobrou vědomost má.

3. Že by je dáváním dobytka na pastvu sužovati měla, vidí se jí, že tu ti lidé svávolní tou věcí zbytečně J. M. K. z všetečnosti i bezpotřebně zaměstknávají, „nebo ráčíte V. K. M. dobře věděti, když kdo jaký statek koupí, peníze své za něj dá, že také vyhledává, jak by užitek z něho míti mohl. Poněvadž jsem já za Třebětice i za ty svávolné lidi peníze své dala, také gruntův svých, kteréž sem i zaplatila, užívati chci. Protož co jest mého a mně vlastně přináleží, nehledíc na jejich vyměřování užívati míním, neb nedali oni za to peněz, než já."[1]

4. Že by je přinucovala bráti od ní máslo, ryby a jich sobě v dluhy uvozovala, to zjevně odpírá. Než jestliže co takového od ní brali, to z dobré vůle a bez přinucení učinili. Na konec dokládá, že všechny ty artikule a stížnosti jsou omylné, nepravdivé a odvolává se na jejich spolusouseda fojta třebětského Pavla Hlouška a žádá, aby p. biskup od něho, jak se co dálo neb nedálo, zprávu vzíti ráčil, potom že bude moci porozuměti, jak pravdomluvnými zprávami ti lidé svávolně p. biskupa zpravili. Neboť jestli jim v tom jejich předsevzetí, kterýmž od starodávna navykli, aby se s pány

[1] Nemohla anebo nechtěla se Salomena vpraviti do poměru, v jakém stála k statku svému vlastnímu, dědičnému Tlumačovu, a k statku manskému Třebětickím, který drží jen dočasně a může jí býti odňat, kdyby povinnosti manské nekonala.

a s vrchností svou soudívali, trpěti ráčí, dosti a často bude od nich zaměstnávání míti.

„Protož V. K. M. a V. M. p. hofrychtýři a páni soudcové manští žádám, že se takovými nedůvodnými a zbytečnými žalobami těch svévolných lidí, jako těch, kteří se proti vrchnosti své nenáležitě postavují, zaměstknávati neráčíte a je skrze takové jejich předsevzetí jiným ku příkladu, aby se proti vrchnosti své poslušněji chovati uměli, skutečně ztrestati poručiti ráčíte.

Salomena Zoubkovna z Zdětína
na Tlumačově a Kurovicích.

Manský soud na její žádost nedbal a položil oběma stranám rok na první pondělí po Božím Nanebevstoupení (31. května) 1593. A po vyslyšení obou stran vynesl tento nález: „V tej při mezi lidmi ze vsi Třebětic na manství biskupském a knížectví kostela olomouckého — a jejich paní Salomenou Zoubkovnou z Zdětína Jeho Kn. Milost, pán hofrychtýř a páni soudci nalezli:

Jakož sobě dotčení Třebětští na svou paní v nížepsaných rozdílných artikulích stěžovali, předně, že je k tomu nutí, aby hlínu na hráz rybníka tlumačovského vozili, tolikéž ze mlýna hulínského obilí na Kurovice vždycky sváželi a místo chození na hon za ty čtyry dni žali, a toho po nich míti chce; též dobytka dáváním na pastviska mimo nadání jejich do Třebětic je sužuje, a že od paní mlíčně i ryby kupovati a bráti musejí. Kdež slyšíce J. Kn. Mt., p. hofrychtýř a páni soudci manští žaloby i odpor a majíce to vše ve svém bedlivém uvážení takto mezi stranami vypovídati ráčí:

Poněvadž paní Salomena, aby tím Třebětští povinni byli, ničím neukazuje, že tíž Třebětští od dotčené paní v ty roboty a povozy, též sýrův, másla i ryb jim podáváním nyní i na budoucí časy potahováni býti nemají. Strany pak dobytka pasení na pastviskách těch lidí třebětských, na kteréž nadání ukázali a plat za to dávají a paní Salomena v té dědině dvora nemá takovým svých dobytků naháněním a pasením jich obtěžovati nemá.[1]

Ve své zlosti, že jí manský soud nepřiřkl práva ukládati svým manským poddaným nové povinnosti, roboty a břemena, jak to byla zvyklá činiti svým dědičným poddaným, nabídla biskupovi prodej statku kurovského a třebětského. Biskup nabídku přijal a žádal, aby mu vydala správní registra. Poslala mu je. V nich se vykazovalo ročních platů ze vsí Kurovic a Třebětic i za husy, slepice a jiné povinnosti a roboty . . . . 472 zl. 13 gr. $2^1/_2$ d.

Počítajíc 1 zl. za 24 zl. učiní za ten plat . .	10.838 „	20 „	4	„[2]
Platy běžné i jiné důchody učiní počítajíc 1 zl. za 12 zl.	21.660 „	— „	—	„
Tvrz Kurovice pokládá se v sumě	500 „	— „	—	„
Mlýn hulínský (Kamenec)	1500 „	— „	—	„
Tak vynáší registra s platy stálými a důchody běžnými	34 498 zl.	20 gr.	4	d.

[1] Arcib. arch., Kroměříž, Roky man. 21. od l. 1591.
[2] Tu učinil počtář chybu, neboť 472 zl. 13 gr. $2^1/_2$ d. $\times$ 24 = 11.328 zl. 20 gr. 4. d.

K statku kurovskému se přidává 8 dojných krav, 4 koně, 6 jalového dobytka, 5 sviní, 30 měřic ječmene, 6 měř. ovsa a 50 měřic sladu nebo pšenice. Vymiňuje však sobě, co v Třeběticích peněz skoupila a co peněz od bratra Vilíma skoupila a co jí koli náleží v Třeběticích a Kurovicích. Též co jí lidé v Kurovicích a v Třeběticích jsou dlužni za vína, za piva, a jiné všelijaké dluhy, ty aby jí zaplatili. Též obilí všecko, mlácené i nemlácené, cohokoliv je v stodolách, to sobě všecko vymiňuje.

Též plodu (rybího) do rybníků kurovských dala z Tlumačova několiko set, což jest o tom vědomo bějnému kurovskému. List, kterýž Kurovští a Záhlinští mají od dobré paměti biskupa Stanislava (Thursa), ten sobě vymiňuje, aby v její moci zůstal.

Pro úplnost a na ukázku, jaké tehda dávali poddaní platy své vrchnosti a jakou cenu měla drůbež, podávám z register tento seznam:

Z Kurovic vychází platu jednou za rok při sv. Václavě	17 zl.	$7^1/_2$ gr.	—
Slepic 3 kopy a 2 slepice, počítajíc za jednu 2 gr. činí	10 „	4 „	— [1]
Vajec vychází $9^1/_2$ kopy a 20, počítají kopu po 4 gr. 2 d. =	1 „	12 „	1 d.
Hus krmných 32, počítajíc za každou po 5 gr. = .	5 „	10 „	—
Suma . . .	34 zl.	$3^1/_2$ gr.	1 d.

Z Třebětic vychází stálého platu $^1/_2$ ročního při sv. Jiří	20 zl.	16 gr.	
a při sv. Václavě	20 „	16 „	
Hus hladných vychází 25, za každou 4 gr.	3 „	10 „	
Slepic 2 kopy a 9, za každou 2 gr. učiní	8 „	18 „	
Vajec vychází 7 kop a 4, za kopu 4 gr. 2 d. učiní . .	1 „	— „	2 d.
Suma . . .	54 zl.	— gr.	2 d.

Mlynář dává za roboty jednou v roku	3 zl.	—
Třebětští dávají společně platu z rybníku jednou v roku .	9 „	20 gr.
na hlásného jednou v roku dávají .	3 „	— „
Z mlýna hulínského dává mlynář, kterémuž na ten čas projednán	60 „	— „
Suma . . .	75 zl.	20 gr.

Všecky tři sumy spolu	163 zl.	$23^1/_2$ gr.	3 d.
Roboty a jiné povinnosti podle register . . .	308 „	19 „	$6^1/_2$ d.
Suma všeho . . .	472 zl.	13 gr.	$2^1/_2$ d.

Porovnáme-li cenu 34.498 zl., kterou Salomena za Kurovice a Třebětice žádala, s cenou 10.000 zl., kterou ona za ně dala svému bratrovi Vilímovi a s cenou 24.250 zl., kterou před 4 lety dala za Tlumačov a Záhlinice, a ještě s cenou 39.000 zl., které Anna z Oberhamu dala za panství kvasické, nebudeme se diviti, že jí biskup tolik dáti nechtěl, ani potom, když cenu snížila na 16.000 zl. a že ji odkázal s prodejem na jinou k přijetí léna schopnou osobu, kterou by za mana přijati mohl.

[1] Tu je opět chyba, neboť 3 kopy a 2 slepice = 182 slepic, po 2 gr. = 364 gr. : 30 = 12. zl. 4 gr.

Neměla také Salomena pravého úmyslu prodati toto manství, proto jen tak přemrštěnou cenu žádala, aby se žádný kupec nenašel a aby ona mohla dále sužovati třebětské lidi. Nedbala nálezu manského soudu, že nemá práva nutiti své manské poddané k nebývalým robotám a povinnostem, než když tito je konati nechtěli, dala je opět do těžkého vězení na Kurovice vsaditi. Odtud poslali prosební list biskupovi 22. června, v němž na svou paní žalují, že nepřestává všelijaké příkoří jim činiti, nedbajíc p. biskupa a soudu manského: 1. Co se týká dobytka, telat a hříbat, ty má u nich posavad na pastvě, pravíc, že ještě více dobytka na pastvu k nim dáti, a dvůr že u nich postaviti dáti chce. 2. Že chce, aby jí dali výpisy všech svých nadání a listů, které mají od dřívějších držitelů a pánů svých; též registra sirotčí s truhlicí, aby na Kurovice donesli. Ačkoliv se vymlouvali, že bez dovolení p. biskupa toho učiniti nemohou, nemohouce se nikterak zapříti uvolili se, že takové výpisy z listů svých i truhlici s rejstry sirotčími v příští středu paní na Kurovice přinesou. Potom však že o tom rozjímali majíce jistou zprávu, že paní Salomena při soudu manském J. Kn. Mti. p. biskupovi rejstra statku třebětského a kurovského oddala, jako by je prodati chtěla, že by takových věcí od nich žádati neměla, když jich držeti nemíní. 3. Že těchto pominulých dní poslala k nim do dědiny 3 chrty a 3 vyželce (slídící psy) a když se bránili jich přijati, dala jím za odpověď, že jim jich ještě více dáti chce, poněvadž jiným pánům prve chovali, že jí také povinni jsou chovati. Načež dali paní za odpověď, že jich nikdy z povinnosti nechovávali, než že byvše od předešlých pánů za to žádáni, někdy jednoho chrta nebo dva chovali z lásky to činíce pro pány, že s nimi křesťansky nakládali a jim od takového těch chrtů neb vyželců chování po 20 i 30 groších dávali. Prosili pak, aby při výpovědi soudu manského a při obdarování jejich předků i té smlouvy, kteráž se na Přerově od jejich předků stala, zachováni byli a aby p. biskup nad nimi ochrannou ruku jako pán jejich milostivě držeti ráčil.

Tuto suplikaci poslal biskup 22. června Salomeně, aby vyrozuměla, jakou stížnost opět Třebětští proti ní mají. „A poněvadž jste nám předešle registra statku kurovského a třebětického k prodeji podali, nevíme k jaké potřebě by se vám takové výpisy nadání a listův od Třebětských, nyní vydávati měly, a protož se nám vidí, že jich na ten čas v tom potahovati nebudete, nýbrž jich strany toho v pokoji zanecháte.

Také vás tejna nečiníme, že jsme té vůle vypraviti některý den s neděle naše vyslané na Kurovice k shlídnoutí tam téhož statku. Protož to tak nařiďte a opatřte, když by tíž naši vyslaní na Kurovice přišli, aby na tvrz puštěni byli a pokoje zotvírány a i také dvůr, pivovar a jiné svršky a dobytky, s obilím a jiným, což byste prodati chtěli, zhlídnouti mohli".

Jak té stížnosti Třebětských pí Salomena porozuměla, ukazuje třetí suplikace, kterou po třech týdnech biskupovi z vězení poslali: „... my chudí lidé v poníženosti V. K. Mti. oznamujeme, že paní naše Salomena Zoubkovna nás všecky Třeběcké tento minulý outerý (13/7) obešlíc k sobě na Kurovice do věže vsaditi poručila a velmi velice těžkým nesnesitelným vězením nás

vězí, tak že se i obáváme, abychom se v něm nepodusili. Neb na tak mnoha nás velmi těsné to vězení jest, a ještě k tomu tu díru, která na vrchu nad vězením jest, zakrýti poručila. Ani na pláč manželek našich nic nedbá, které pí Salomenu pro Pána Boha prosí, nic vypraviti nemohou, aby se nám takové vězení polehčilo a ta díra aby se nad námi nezakrývala".

„Tolikéž paní skrze svého písaře poručila vdovám i všem třeběckým našim ženám pod hrdlem a pod statkem, aby nikam na radu k žádnému nechodily a jestliže se na kterou doví, že ji na hrdle trestati chce. Také některé sousedy z dědiny Chrášťan, dožádajíce se jich skrze manželky naše, poslali jsme ku paní, aby ji prosili, aby nás na rukojmě dáti ráčila, na kteroužto žádost týchž chrášťanských sousedů to za odpověď dala, že by nás na takový způsob na rukojmí dáti chtěla, jestliže se jí v ty roboty uvoliti chceme k tomu mlýnu, který u Hulína má a také i k jiným ke všem robotám, kteréž jsme prve z musení, nejsouce tím paní povinni, robotovati museli. My pak v takové věci nepovinné že se dáti nemůžeme, tak jsme po Chrášťanských paní Salomeně oznámiti poručili, než že jiné všecky věci, kterými paní spravedlivě povinni jsme, rádi odbývati chceme... Na to zase nám paní vzkázala, že nás z toho vězení potud propustiti nedá, až se v takové všecky roboty uvolíme a že k nám také žádnému ani manželkám našim nedopustí choditi."

„V. K. Mt. pro Pána Boha prosíme, že paní Salomenu Zoubkovnu, paní naši, aby nás z takového těžkého vězení propustila poručiti ráčíte... a že nám s paní rok položiti ráčíte...

Vaší Knížecí Milosti

věrní manští poddaní

Starší a všecka obec Třebětic.

Biskup poslal 17/7 tuto suplikaci pí. Salomeně, aby tomu porozuměla, jakou nemalou stížnost sobě třebětští její poddaní na ni pokládají: „I znajíce my takovou prosbu těch chudých lidí slušnou býti, protož Vám poroučíme, že ihned, jak Vás psaní naše toto dojde, jich z toho vězení propustíte. A chtíce tomu, jestli Vám v čem křiví jsou, porozuměti, protož Vám s nimi na čtvrtek příští (22/7), totiž na den sv. Maří Magdaleny sem do Olomouce před nás rok pokládáme, poručejíce, že se na týž den po mši sv. s těmi lidmi před nás postavíte. Tu my vyslyšíce jednu i druhu stranu budeme věděti spravedlivě se v tom zachovati."

Listem ze dne 21/7 odpověděla Salomena: 1. že ty lidi třebětské z toho vězení propustila; 2. že jí od onoho manského soudu 31/5 žádných robot, totiž k mlýnu hulínskému, k stavu dělání, příkop cízení, střech pokrývání, plotů a souhrad pletení, doubí tlučení, vykonávati nechtěli, pro takové neposlušenství do takového vězení je dáti poručila; 3. Má neomylné domnění, že někdo (myslí tu asi na hejtmana kroměřížského Filipa Borynského) musí býti původem toho, že se ti poddaní její tak spurně proti ní postavují. Připomíná biskupovi, že hned tehda, když statek kurovský koupiti měla o neposlušnosti těch lidí třebětských jemu oznamovala, jak se oni spurně proti

pánům svým postavují a téměř s každou vrchností svou se soudívají a Jeho M. K. častokrát zbytečnými věcmi zaměstnávají. Načež ji prý p. biskup odpověď dal, jestliže se co takového při těch lidech najde, že jich na hrdlech a statcích ztrestati dá. A čeho se hned tehda obávala, to ji nyní potkalo. 4. Pro nedostatek zdraví svého nemůže se dát najíti v tento čtvrtek k roku s těmi lidmi svévolnými do Olomouce, k němuž nemálo svědků též potřebuje, které v tak krátkém čase postaviti je jí nemožné. 5. Žádá, poněvadž p. biskup s kupováním statku kurovského prodlévati ráčí, aby ji registra, která mu k prodeji statku toho podle pořádku manského podala, navrátiti poručiti ráčil.

Třebětští poslali opět žalobu na Salomenu, v které podávají tyto artikule: 1. že pí. Salomena mluvila, že Třebětští to panu biskupovi uplatili, aby jich ochraňoval; 2. že pán z Donína mluvil, aby p. biskup Třebětským nerozkazoval, že za ně peněz nedal, než že pí. Salomena za ně peníze dala a jim rozkazovati bude a že je třebas i zvěšeti dáti může; 3. že jejich třebětský fojt v noci hromadu (shromáždění) učinil, když oni ve vězeni byli, manželky jejich obeslav, jim pod propadením hrdla a statku poroučel, aby nikam z dědiny nechodily potud, pokud manželé jejich sedí, ani na trh do Kroměříže; 4. když manželky jejich úkradem z dědiny vyšly a Chrášťanských žádaly, aby o ně pracovali a když tito k paní Salomeně přišli, před sebe je pustiti nechtěla ani k nim k vězení, ani žádného jiného pouštěti nedala; 5. že paní Salomeně bylo psaní páně biskupovo dodáno v neděli ráno (18/7) a ona je z vězení nedala vypustiti až v úterý (20/7) k samému večeru, a od soboty až do pondělka k polední žádného k nim pustiti nedala a bez jídla a pití jich tam mořiti dala, díry všecky uzatýkajíc kromě jedné malé mřížky, tak že se mohli v tak malé věži zadusiti. To všecko chtějí dostatečně dokázati, jestli k tomu přijde. Konečně oznamují, že pí. Salomena ještě vždy až posavad svým dobytkem, kteréhož u nich na pastvě nemálo má, jich velice sužuje a takového dobytka, kterýž by dávno měla sobě domů z jejich pastvisk dát přihnati, na velikou škodu jejich dobytek tu zanechává.

Na onu stížnost pí. Salomeny ze dne 21/7 na své třebětské poddané poslal biskup 5. srpna přísné poručení robotnímu fojtovi, starším a vší obci třebětské: „Věděti vám dáváme, že opět před námi pí. Salomena Zoubkovna, paní vaše, skrze psaní nemalou stížnost sobě do vás pokládá, kterak podle své povinnosti jí těch robot, kteréž jste předešlým pánům a držitelům vsi Třebětic ku mlýnu hulínskému a pivovaru kurovskému vykonávali, na nejedno její poručení vykonávati nechcete, žádajíc nás v tej věci za opatření, aby dalších škod skrze takové vaše neposlušenství ujiti mohla. Ač jsme se jináč nenadáli, než že podle prvního od nás zde ústně vám učiněného poručení z strany vykonávání těch robot až do rozeznání tej věci tak se zachováte, však že přes to se spačujete a my vždy více o to zaneprazdňováni býváme, v tom žádného oblíbení nemáme. Protož vám jako i prve poroučíme, že takových robot, kteréž jste předešlým držitelům vsi Třebětic vykonávali, také jí, paní, pod týmž rokem, kterýž s ní k soudu našemu

manskému položený máte, až do rozeznání tej pře, však to bez újmy práva a spravedlnosti vaší býti má, bez dalších takových omluv, zástir a odporností vykonáte, tak aby skrzeva to k takovým škodám, jaké se hlásí, nepřicházelo. Potomně, najde-li se, že tím povinni nejste, taky toho prázdni budete.

Vidouce v tom jistou vůli a poručení naše, tak se a ne jináče zachováte a již více nás tím zaneprázdňovati nedopustíte.

Dáno na Předhradí kostela našeho olomouckého 5. Augusti Anno 1593."

Po třech dnech, 11. srpna, psala opět Salomena p. biskupovi, že 8. srpna vypravila k němu svého syna Jana Bílovského z Fulštejna s psaním, žádajíc od p. biskupa laskavého opatření, aby příčinou těch nezbedných lidí na statku a živnosti své nehynula, a co by dále v té věci činiti měla, na radu se k němu utekla. Na kteréžto psaní není jí žádná odpověd dána... že jí však po jejím synovi rozkázati ráčil, aby Třebětským do soudu manského příštího v těch robotách pokoj dala, že sobě to do nich potomně před soudem manským bude moci stěžovati. Ona však potřebuje ke mlýnu hulínskému mnohých oprav i ku pivovaru kurovskému a oni Třebětští jsouce povinni je vykonati, aby v pokoji zůstali a až do rozeznání soudního dělati neměli, takové zdání pana biskupa těžce přijati by se jí trefilo. Koho by ona mohla užíti, aby práci a povinnosti cizí, totiž těch Třebětských, na sebe bral? Též, kdyby ku pivovaru drev nedělali, když ani na jednu várku drev před rukama není, kdo by je za ně voziti chtěl? Tak musel by pivovar pustý státi a pivo by se v něm vařiti nemohlo a tak že by z tej živnosti žádného užitku míti nemohla, než k nemalým škodám přijíti by musela. Proto ještě tímto psáním žádá, aby p. biskup takové roboty vykonávati Třebětským poručil, nebo nestane-li se to, musela by se, ač dosti neráda, o ty všecky věci k J. M. Císařské, zadajíc v té věci za opatření, utéci.

Stěžuje si dále, že jí Třebětští nechtějí vydati truhlici obecní a peněz sirotčích pokládati. Je prý mezi nimi velký neřád, peněz gruntovních, sirotkům náležitých, nevykládají, gruntův nečistí, v ně se rok po roku zapisuje, posudek před ní, Salomenou míti a truhlice na horu (do Kurovic) přinésti nechtějí, v tom se štědře hlásíce, že o tom, aby jí truhlice nevydávali, od p. biskupa poručení mají. Ona že je povinna a má k tomu jako jiní manové svobodu doptávati se na sirotčí statky, kteréž v jejím opatrování jsou, ale aby oni pořádně skrze písaře jim od ní vydaného počty z nich v přítomnosti její činili, toho na nich na nejedno poručení míti nemohla; a tak dávajíc za ně peníze neví, paní-li či úřednicí je. Avšak pro takové jejich neposlušenství bude věděti, jak se dále k nim zachovati.

Strany pak register správních na statek kurovský svědčících, která onen čas podle pořádku práv manských p. biskupovi podala, jestli by ten statek koupiti ráčil, čímž se až dosud prodlévá, žádá, poněvadž p. biskup mimo pořádek práva ta registra za sebou má, aby je jí zase vydati a poslati ráčil, aby se ona po kupci ptáti a jinému taková registra vydajíc ten statek prodávati mohla. Za odpověď žádá.

Na tento důtklivý a výhrožný dopis nedal biskup odpovědi sám, jak to dosud činíval, nýbrž úředně. O tom svědčí i nadpis: „Reces paní Salomeně z Zdětína.

Vysoce důstojný a osvícené kníže a pán, p. Stanislav Pavlovský z Boží milosti biskup olomoucký, královské kaple české hrabě, J. M. C., uher. a českého krále rada, pán náš milostivý ráčil urozené paní pí. Salomeně Zoubkovej z Zdětína a na Tlumačově a Kurovicích na psaní její, kterým sobě to poddaných svých manských Třebětských stěžuje, že by jí robot povinných, které předešlým pánův a držitelům vsi Třebětic ke mlýnu hulínskému a pivovaru kurovskému činili a vykonávali, vykonávati neměli, poručiti oznámiti, že když se tíž lidé před J. K. Mt. na den oznámený byli postavili, chtěl je i jejich paní strany té věci slyšeti a tomu odporu konec učiniti, že však paní nepostavíc se s nimi žádala skrze syna svého Stibora Říkovkého odložení roku k soudu manskému příštímu a tak to za tou příčinou k odložení přišlo; jim pak ústně a podruhé patentem poručeno bylo, aby roboty spravedlivě povinné, které předešlým pánům a držitelům vsi Třebětic činívali, také tejž paní Salomeně až do rozeznání tej pře při soudu příštím manským bez odpornosti vykonávali. A tíž lidé oznámili, že ty roboty, kterýmiž jsou spravedlivě povinni rádi vykonávati chtějí. Protož aby se těmž lidem o to co dále poroučeti mělo, J. K. Mti. se nevidí. Však potom, bude-li to na ně před soudem manským dokázáno, že těch robot, jimiž spravedlivě povinni jsou, nevykonávali, to jí, paní, od nich k náležité náhradě přivedeno bude.

Jestliže by pak přes to pí. Salomena svými nedůvodnými a zbytečnými zprávami o tu věc J. K. Mt. (jakož se hlásí) mimo rok s těmiž lidmi sobě položený zaměstnávala, co tím sobě dobrého způsobí a več jí to svávolné její předsevzetí obráceno bude, to potom ona shledá.

Srany pak register statku Kurovského, jakž v psaní svém dokládá, aby jí odeslány byly, ty jí, jak jí již prve oznámeno bylo, vydány býti nemohou, dokud se toho od ní, jak náležité jest, nespraví a slušná náprava nestane, čeho se na nemalé zlehčení jak osoby J. K. Mti. tak i vyslaných na Kurovice k shlédnutí téhož statku kurovského v řeči a umluvení svém dopustila, též i tvrz kurovskou velice zpustošila a háj kurovský nad míru a potřebu téhož statku mýtila.

Jestli by pak jiného kupce na ten statek mimo J. K. Mt. mezi tímto časem a soudem příštím manským měla, bude moci o tom J. K. Mti oznámiti a toho kupce k J. K. Mti. vypraviti, jemuž i jí se od J. K. Mti. dá na to slušná odpověď. Datum na Předhradí olomouckém 12. Augusti Anno 1593.

Na novou stížnost Třebětských poslal biskup 1. září Salomeně tento dopis: „Před vámi netajíme, že opět chudí lidé z Třebětic, poddaní vaši manští, na nás skrze suplikaci vznesli, nemálo sobě stěžujíce, kterak jste v pátek minulý (27/8) úřad třebětský do vězení na Kurovice vsaditi dali z příčiny, že se zbraňují vydati vám registra sirotčí z obecní truhlice, prosíce nás poníženě v té věci za milostivou ochranu.

Znáti jest, nejsouc nyní čas k přehlídání aneb zpracování takových register, nýbrž jiné pilnější dílo (polní práce) před rukama je, že vy zúmyslně těch lidi trápíc jak k obmeškání živnůstek tak i k útratám a škodám přivozujete, což nám v pravdě s nemalým podivením přichází. Protož, poněvadž s nimi rok k příštímu soudu manskému položený máte a oni až do toho soudu podle poručení našeho (jak v suplice své dokládají) vás robotami, kterýmiž se nepovinni býti praví, bez odpornosti odbývají, poroučíme vám, že ihned, jak vás toto psaní naše dojde, tenž úřad třebětský z vězení propustíte a i z strany těch register sirotčích až k témuž soudu proti nim se spokojíte a nás pak takovými stížnostmi a žalobami nabíhati víc dopouštěti, tak i těch chudých lidí i samu sebe zbytečně a bezpotřebně zaneprázdňovati nebudete. Potomně pak při soudu stížnosti, které od nich míti se domníváte, jak přednesti, věděti budete."

Bylo-li v této věci při soudu manském adventním v prosinci 1593 jednáno, nelze zjistiti. Nálezu dotyčného není. Ale o prodeji statku kurovského bylo jednáno a vynesen tento nález: „V tej při mezi V. D. Knížetem a pánem p. Stanislavem Pavlovským, biskupem olom.... a paní Salemenou Zoubkovnou z Zdětína, p. hofrychtýř a páni soudci manští vypovídati ráčí: Jakož J. K. Mt p. biskup na žádost pí Salomeny Zoubkovny a na přímluvu pánů a přátel jejich povoliti ráčil, aby statek kurovský manský na osobu svou koupila a jeho v držení byla, potomně pak při minulém soudu táž pí Salomena se ohlásila, že ten statek chce prodati a podle smluv, kteréž mezi J. Mti pány biskupy a pány many jsou, registra téhož statku J. Mti oddala, kteréž J. Mt přijati a k ohlídnutí téhož statku osoby naříditi ráčil. Kteréžto vyslané, když na Kurovice přijeli, dotčená pí Salomena slovy příkrými, kteréž se J. K. Mti na ublížení vztahovaly, odpravila, načež J. K. Mt si stěžovati ráčil i na to, že by ten statek manský k zpustošení a k záhubě přicházel, a že J. K. Mt. ji dále na tom manství, poněvadž registra k prodeji vydala, trpěti neráčí pro její vzpouru, v které se nachází. A protož mají Stanislav Rogojský, Vilém Zoubek (bratr Salomenin), Mikuláš Želecký, Jan Šmerhovský, zejtřejšího dne na ten statek sjeti, jej shlédnouti a snesouce se o jistý den s J. K. Mtí, paní Salomeně oznámiti, kde a který den a v kterém místě k J. K. Mti se sjeti mají. A tu aby při tom kupu, kterýž by se mezi J. K. Mtí a pí Salomenou státi měl, byli a to vykonati pomohli. A pakliže by smlouveno býti nemohlo, má J. K. Mt registra, kteráž od ní přijati ráčil, jí vrátiti a ona bude povinna tenž statek manský se vším jeho příslušenstvím do posudku manského nejprv příštího osobě k tomu hodné prodati a odstoupiti pod propadením pokuty 500 kop gr. českých."

S takovým nálezem nespokojená Salomena podala stížnost a žalobu na biskupa i na manský soud k nejvyšší instanci, císaři a králi čes. Rudolfovi II. do Prahy.

Z obšírné listiny výtah jest tento: Salomena koupivši s vůlí a z ponuknutí biskupa manský statek kurovský od svého bratra Vilíma Zoubka

zaplatila jej. Trhová smlouva, byvši sepsána podle vůle biskupovy, zůstala drahně času za pány smlouvcí a byla jí odvedena teprv při manském soudu léta 1592, 22. listop. Tu sobě p. biskup příčinu vzal, že by ona podle pořádku manského léna v času vyměřeném nebyla přijala a proto, že manství na něho spadnouti mělo, a hned také její poddané s toho manského statku bez jejího vědomí před sebe na zámek Kroměříž obeslal a je sobě v slib a člověčenství uvázal. Dověděvši se ona toho hned na zámek Kroměříž jela, ale nebyla k biskupovi připuštěna. Potom po uvedení sobě těch lidí v člověčenství, chtěl je jí propustiti v člověčenství, když se mu řezanou ceduli, kterou napsati dal, zaváže, aby ten statek po její smrti na něj spadl. Nechtíc ona, aby na svém statečku hynouti měla, k takové ceduli přistoupiti musila. Ale pak se obávajíc, aby sebe i dítky své o to nepřipravila, podala biskupovi k prodeji toho statku registra správní, kteráž registra od jednoho soudu manského až k druhému měl, až teď při minulém soudu byla jí vrácena. Ale při tom soudu neobyčejnou stížnost skrze svého prokurátora Daniele Šponara na pány soudce manské ústně vynesl, že by se ona k vyslaným, kteříž k spatření toho statku vysláni byli, nevážně řečmi byla chovati měla. Na kteréžto vznešeni hned páni soudcové ani jí nevyslyševše ani toho statku neshlídnuvše nález vynesli, kterým jí zavázali, jestli by do příštího manského soudu, t. j. do pondělí po Smrtné neděli příští, toho statku manovi k lénu hodnému neprodala, aby byla povinna 500 kop gr. pokuty položiti.

Že by se toho proti biskupovi, z čeho byla obžalována, dopustiti měla, tomu odpírá a toho se také nenašlo a nenajde ani toho, že by ten statek k spustnutí od ní přijíti měl. Kdyby byli páni soudci prve na spatření toho statku poslali než jí soudili, nebyli by takového nálezu učinili; než odsoudivše jí, teprva po učiněném nálezu vyslali čtyři osoby stavu rytířského z pánů manů k spatření toho zpuštění na Kurovice, kterým ona všecky pokoje zotvírati dala, i pod střechou byli, než toho nejmenšího, z čehož jí biskup vinil, se nenašlo, a aby svou řečí vyslaným biskupským anebo p. biskupovi ublížiti měla, to může, až k tomu přijde, se sebe svésti. A mělo-li se to od pánů soudců manských státi, aby na ní nález učinili nevyslyševše jí v ničem a nemajíc ona žádného půhonu ani roku položeného s p. biskupem, hned jí odsoudili, aby to manství prodala. Něco takového při žádném právu slýcháno nebylo, ani od císaře se něco takového neděje.

To všecko císaři k uvážení předkládá a se vší poníženostì žádá, aby jí v tom ochrániti a toho, aby takovým způsobem od statečku svého odtisknuta býti měla, nedopouštěti, nýbrž biskupovi a soudcům manským poručení skrze psaní učiniti ráčil, aby při tom statečku zanechána byla a aby jí takovými pokutami nezpuzovali, ale v pokoji zanechali, aby svého statečku bez utiskání užívati mohla. Nebo povinnosti z toho statečku, jaké biskupovi náleží, ty od jejího syna, kterýž léno na místě jejím přijímal, náležitě biskupovi vykonány býti mají.

To pak císařské nařízení, aby co nejdříve vyšlo, aby jí prve, nežli termín

posudku, t. j. pondělí po Smrtné neděli, dojiti mohlo. Nebo kdyby ten čas přišel a ona v tom od císaře nebyla opatřena, obává se, poněvadž prve toho na přímluvu nejvyššího maršálka markrabství mor. a nejvyššího p. sudího markrabství mor. a p. Jindřicha Slavaty obdržeti nemohla, aby biskup od pokuty upustiti ráčil, že by se pro tuto pokutu na ni, beze všech průvodů přisouzenou, na její statek zvedli a tudíž jí na statečku záhubu učinili, k čemuž by nevinně přišla. A také, poněvadž ten stateček s dovolením biskupovým prodán a od ní zaplacen byl, aby císař biskupovi poručil, aby jí jakožto osobě stavu panského v markrabství mor. usedlé podle smlouvy trhové tu kdež náleží (do desk manských) zapsán býti mohl, aby nebyla nucena prodávati jej biskupovi proti své vůli a zač by on chtěl. Za milostivé a spravedlivé v té věci opatření a brzkou odpověď poníženě prosí. Datum v pátek po neděli postní Invocavit (4. března) 1594. Salomena Zoubkovna z Zdětína.

Salomena Zoubkovna měla jistě rychlého posla do Prahy a tam na dvoře císařském dobré přátele a mocné příznivce, když již za týden, 11. března, napsáno bylo „Psaní císařské, v kterém se suplikace a žaloba její proti biskupovi a pánům manům, kteří o soudu manském biskupství a knížetství olomouckého sedají, odsílá."

„Rudolf II. a. t. d. Vysoce Důstojný kníže, urozeni a stateční věrní Naši milí. S jakou žalobou se k Nám urozená Salomena Zoubkovna z Zdětína, že by se jí z strany statečku od ní s dovolením Tvým biskupe koupeného a zaplaceného, na nějž i léno pořádně přijato jest, nemalé ublížení díti ano i pokutami nějakými neobyčejnými od Tebe biskupe beze vší slušné příčiny nevinně stěžována býti měla, utíká a v tom za milostivé a spravedlivé opatření prosí, tomu všemu z přiložené její suplikací šířeji vyrozumíte. I pokudž by tak bylo, jakž ona oznamuje, že jest se v tom ve všem náležitě a spravedlivě zachovala a nic takového proč by k ní o dotčenou pokutu přikročeno býti mělo, nedopustila, neráčili bychom moci předsevzetí Tvé biskupe schvalovati, uznávajíce věc slušnou býti, aby táž Salomena v pokojném užívání statečku svého, jak praví, dokonce a docela zaplaceného, zůstavena byla. Protož vám milostivě poroučíme, abyste do stížnosti a suplikací její s pilností nahlídli, jí bedlivě uvážili a jmenovaný stateček do desk manských bez dalšího odkladu vepsati dali a tak jí podle náležitosti nedopouštějíce jí v ničem utiskovati neb neobyčejnými pokutami obtěžovati, z povinnosti vašich opatřili a ochránili.

Jestliže byste pak v tom něco na rozmyšlení, aneb Ty biskupe nějaké slušné, právní a podstatné příčiny k častopsané pokutě měl, o tom Nám poníženým psaním svým do kanceláře Naší české oznámiti. Zatím však, abychom tomu vyrozuměli a dále milostivou vůli Naši vám zase v známost uvésti mohli, na těžkost tejž Salomeny nastupovati nedali, vědouce, že na tom jistou vůli Naši císařskou naplníte. Dáno na hradě Našem Pražském v pátek po neděli postní, jež slove Remeniscere (11. 3.) 1594."

Zpráva biskupova ze dne 29. března císaři daná zní: „Psaní VCMti, pána mého nejmilostivějšího, jest mi zde na Kroměříži v neděli Judica

(27. března) oddáno a na zejtří, t. j. v neděli spolu s hofrychtýřem dvoru mého a s jinými osobami ze soudců manských, kteří se k posudku téhož soudu manského sjeli a přítomni byli, tak jakž nápis mně a jim v tom soudu sedícím svědčil, s náležitou uctivosti otevřeno a přečteno. Z kteréhož psaní jsem spolu s nimi porozuměl, kterak se pí. Salomena Zoubkovna z Zdětína stížností a žalobou z strany statku manského kurovského od ní s dovolením mým koupeného a zaplaceného, na něž i léno (jak praví) pořádně že přijato jest a že by se jí nemalé ublížení díti ano i pokutami neobyčejnými ode mne beze vší slušné příčiny nevinně stěžována býti měla, k VCMti utekla a v tom za milostivé a spravedlivé opatření prosila, tomu všemu jsem z její suplikaci mně od VCMti odeslané šířeji porozuměl."

Aby táž Salomena mne tak nevinně dotýkati a při VCMti zprávami omylnými a takovým spurným postupováním rozhlašovati, jakoby se jí nějaké ublížení dálo, stěžovati měla, nikda bych se do ní toho nebyl nadál. Proti kteréž stížnosti a suplikaci tu zprávu pravdivou VCMti v poníženosti činím."

„Předně, že táž Salomena ne z ponuknutí mého, jak ona to tvrdí, než s dovolením a obzvláštní milostí, na pilnou žádost a přímluvu jejích přátel (nejsouc ona jakožto osoba ženská k lénu spůsobná) dotčený statek manský kurovský před čtyrmi lety od bratra svého Vilíma Zoubka koupila. Jak však ona hned s počátku tej milosti sobě prokázané vděčná byla a jakou upřímnost ke mně a kostelu mému pronesla, to se z prodajné smlouvy toho statku hned seznalo. Neboť v tej smlouvě „Háj", slove „Kurovský" byl vypuštěn, jakoby k dědictví a ne k manství měl náležeti. Ježto dostatečně jest potom prokázáno, že otec její Joachym Zoubek a i dva její bratří Bohuslav a Vilím a před nimi jiní mnozí držitelé Kurovic na ten statek a Háj léno od předkův mých biskupův olomouckých, tak i ode mne přijímali a do desk manských taková přijímání léna písaři manskými beze všeho rozpakování a odpornosti zapisovati dali. A tak za tu příčinu, též i pro jiné artikule v tej smlouvě k újmě toho manství se vztahujících, jí jsem místa dáti nemohl, dokud by to, co k tomu manství náleží, v ní doloženo nebylo. Kteréžto smlouvy trhové (jsouc Salomena již od čtyr let v držení a nejednouc napomenutá) až posavad nepřednesla, jakž to pořádek práva manského s sebou přináší; a tak ne příčinou mou, než její vzpourou a neupřímností, chtějíc to, co k tomu manství od starodávna náleží odtrhnouti a odciziti, takové smlouvy k vykonání nepřišly."

„Ona pak nic méně v držení toho statku manského několik let bez vykonání povinnosti manské v užívání jsouc léna ode mne na ten statek netoliko v času právem manským vyměřeném nepřijala ale také potom dobře, ne-li více dvou let, jsouc častokrát skrze mnohé osoby napomínána takové povinnosti manské skrze osoby mužského pohlaví na místě svém k tomu zmocněné vykonávati zanedbávala, tak že jsem já potom, aby jiní takovým zlým jejím příkladem, kdyby se jí to dále bylo prohlídalo, také se toho neopovážili a léna v času příměřeném přijímati nezanedbávali, k tomu přiveden byl, že jsem se podle práv manských propadnouc ona takový

statek zachovati musel, a že ti lidé jsouce obesláni mně jakožto pánu svému vrchnímu lennímu poddanost slibili. A tak že k tomu přišlo, sama sobě v cestě byla, že své povinnosti manské v času i po času dosti dlouho vyměřeném na časté napomínání nic nedbajíc, mně a kostelu mému nevykonala."

„Však potom nekořisťuje sobě toho statku spravedlivě mně propadeného na přímluvu některých dobrých přátel jsem jí zase ten statek spolu s lidmi propustil a léno na to, vztahujíc se toliko na osobu její, podal a to proto, že ona nez práva, než z milosti jakožto ženské pohlaví v držení toho statku zase přišla."

„A jak plní z toho statku své povinnosti manské, o nichž v své suplikaci dokládá, že je vykonávati chce, ukázala mezi jiným při minulém mustrunku v Olomouci držaném na obeslání a poručení jeho, že počtu svého jízdného i pěšího jako jiní manové podle povinnosti manské nevypravila."

„A majíc táž Salomena s dotčenými manskými lidmi pro mnohé jejich stížnosti před soudem manským rok položený a nedostanouc ona práva a že jí podle vůle její nález nepadl, tu s jakousi neobyčejnou horlivostí a s nemalým podivením přístojících ne z přinucení, ale ze své svobodné vůle předstoupíc při zahájeném soudu registra téhož statku kurovského jemu podala, žádajíc, aby buď sám od ní ten statek koupil aneb někomu prodati dovolil. Přijav od ní registra, vypravil, oznámiv jí dříve o tom, na Kurovice některé osoby. Než ona jak navyklá vrtkavost mysli své mluvila před nimi nerozmyslně, jakoby k prodeji toho statku nucena býti měla a málo nectíc jak osobu mou tak vyslané způsobila, že oni nemohouce to jako od ženy snésti a toho, proč posláni byli, volně vykonati pro její nezbednost, s posměchem odjeti museli. Však navrátivše se mezi jiným oznámili mu co shledali, že ten statek, jak tvrz na stavení a jiném hospodářství, nemajíc tam čeládky ani dobytka se spouští, tak i háj kurovský velice za jejího držení vymýcený jest a tím způsobem, kdyby tak déle býti mělo, to manství k spustnosti by přijíti muselo. Také i mlýn u Hulína na témž manství je na stavení i jiným velice spuštěn."

„Toto její ženské předsevzetí, zlehčování a neslušné dotýkání osoby jeho a jeho vyslaných a těch lidí manských časté za ochranu prošení, vězením i jinak jich od ní obtěžování vznesl on biskup na soud manský, aby ten statek manský komu se jí vidí prodala prve nežli by k dalšímu spuštění přišel a aby on i ti poddaní nezbednosti a příkrosti její zbaveni byli. Kdež ona jsouc přítomna hned se v odpovídání dala, ale z toho, že by se toho dopustiti neměla, se nevyvedla a na nic z toho, co v suplikaci dokládá, že by v tom žádného obvinění neb roku s ním neměla, nenastoupila."

„Že by se Salomeně, jak sobě stěžuje, nějaké skrácení nebo překážka strany prodeje toho statku byla dělala, není též pravda, což dokazuje přiložený opis nálezu soudu manského, podle kterého hofrychtýř a soudcové manští majíce jeho stížnost a její odporování v bedlivém uvážení osoby nařízené hned tam na Kurovice k shlídnutí toho statku sjeli a při tom sročení, když ten kup a prodej by se byl měl stát, přítomni byli, k tomu se

všelijak, co na nich záleželo, snažili, aby ten kup a prodej mezi ním a jí o ten statek vykonán býti mohl. Než ona Salomena se k tomu opravdově neměla, ceníc ten statek za několiko a třicet tisíc a naposled od 16.000 zl pustiti nechtěla, kdežto ona před čtyrmi lety toliko 10.000 zl., a to ještě na volné placení, za něj dala. A nezlepšíc ona nic na něm, než v mnohém ten statek opustíc a spustošíc, majíc slušně skrze to ještě něco na sumu hlavní uleviti, v tejž sumě, kterou ona dala, chtěl on ten statek, ne pro sebe samého, než jinému k ruce koupiti, jen proto, aby se takového nepokojného ženského pohlaví z toho manství zbýti mohl. Ale když ona jej v té sumě, jak sama koupila, pustiti nechtěla, navrátil jí hned tehda podle nálezu soudního zase registra téhož statku, aby ho, komu se jí dobře vidí a líbí, osobě však k lénu hodné, jakž jí v tom nálezu pod pokutou 500 kop gr. vyměřeno bylo, prodala, k čemuž od soudu adventního (v prosinci 1593) až do tohoto posudku (29. března 1594) dosti prodlený čas měla. Poněvadž však ona v času vyměřeném podle téhož nálezu tak se nezachovala, nýbrž v tom ve všem způrně a neposlušně postupujíc, jak jej, tak soud manský nemálo zlehčila a jakoby se jí od soudu, v němž osoby poctivé a dobrého svědomí stavu panského a rytířského sedí a na poctivost svou, lépe než ona kdy na to mysliti může, pamatují, nějaké bezpráví a ublížení díti mělo, ve své omylné zprávě a suplikaci JCMti podané naříká."

„Tak i strany nevložení toho statku do desk manských opovážila se zbytečně a nedůvodně stěžovati si. Jsouc častokrát od písaře manského ústně napomínána, aby všecko, cokoli k tomu manství drží zejména na ceduli podle sněmovního manského snesení poznamenané, jemu k zapsání do desk manských podala, neučinila toho. A ještě nyní přišedši s psaním VCMti při nynějším posudku, když ji písař opět napomínal, že to není jeho vinou, než její vinou, že mu posavad oné cedule nedala, dosti zpurně odpověděla, že to činí tím způsobem jako jiní manové a tak na odpor se staví sněmovnímu manskému usnesení.

Ačkoliv biskup podle práva proti Salomeně, nezachovavší se podle nálezu a propadené pokuty ani při nyní držaném manském posudku nepoloživší, postupovati mohl, nebylo od něho na ten čas, pokavadž by tato jistá proti její nedůvodné stížnosti zpráva JCMti přednesena nebyla, nic proti ní předsevzato.

Na konci prosí biskup císaře, aby takovým omylným zprávám Salomeniným víru dávati, nýbrž jí takové výtržné a nebývalé předsevzetí lehce vážiti a promíjeti neráčil, aby ona potom ani kdo jiný zlehčovati soudu manského více se pokoušeti nesměl a aby ten soud ve své starobylé chvalitebné vážnosti a podstatě zůstával, též Salomeně v tom výtržném a zpurném předsevzetí debitum silentium (= povinné mlčení) uložiti ráčil.

Manští soudcové oznamují 30. března 1594 ve své odpovědi císaři, že jeho psaní, svědčící panu biskupovi i těm, kteří v manském soudu sedají, na zprávu pí Salomeny Zoubkovny dané, bylo na posudku manském, ke kterémuž se na Kroměříž sjeli, otevřeno a přečteno a že tomu všemu,

nač se vztahuje, porozuměli, a praví dále: „Nebyli bychom se nadáli, že by dotčená pí Salomena takovými nedůvodnými zprávami V. C. Mt zbytečně zaměstknávati měla. Neb za vůli Pána Boha všemohoucího my i všickni jiní v tomto soudu sedající, pamatujíce na povinnost a závazek přísahy k tomuto soudu učiněné, víme jak se spravedlivě chovati a nejinač, než jak na poctivé a zachovalé lidi křesťanské dobře náleží. A jak ty věci mezi J. Kn. Mtí pánem biskupem a dotčenou pí Salomenou vznikly i načem pozůstávají, tomu všemu z psaní a jisté důvodné zprávy od J. K. Mti p. biskupa a Vaší C. Mti odeslané milostivě vyrozuměti račte. Což v jistotě jinač není, než tak jak to psaní J. K. Mti Vaší C. Mti učiněné v sobě obsahuje. A protož my soudcové manští jsouce tu v malém počtu (přítomní) na místě jiných soudců v témž soudu sedajících Vaší C. Mti ve vší poníženosti prosíme, že račte milostivě ten soud manský v milostivé ochraně své císařské a jakožto král český a pán náš nejmilostivější míti a nad řádem a právem ruku svou císařskou držeti".

S těmito oběma odpověďmi poslal biskup svého služebníka Ondřeje Dubenského do kanceláře české do Prahy 14. dubna, aby je tam odevzdal. Jemu dal též psaní na místokancléře rytíře Želinského z Sebuzína, v němž ho žádal, aby tohoto jeho služebníka vyslyšeti, jemu důvěřovati a věc, o níž jde, sobě poručenu míti a fedrovati (podporovati) ráčil.

C í s a ř s k á o d p o v ě ď ze dne 2. května biskupovi daná zní: „Rudolf II. . . . Vysoce Duostojný kníže, věrný Náš milý. Ponížené zprávě tvé, kterouž jsi Nám tyto dni na ponížené suplikování a stížnost Salomeny Zoubkovny učinil, jsme milostivě vyrozuměti ráčili. Kdež nemohouce My pro jiná mnohá znamenitá zaneprázdnění a pilný odjezd Náš na říšský sněm tu věc v další uvážení Naše císařské vzíti, toho nyní odkládati a k stranám se v brzkém čase spravedlivě a náležitě resolvírovati chtíti ráčíme. Čehož jsme tebe pro zprávu na ponížené psaní tvé tejna učiniti moci neráčili. Dáno na hradě Pražském v pondělí po neděli Jubilate léta 1594 a království Našeho římského 19., uherského 22. a českého 19.

Rudolf vr. Ad mandatum S. C. R. M. proprium
Kryštof Zielinsky vr.
J. Myllner vr.

S a l o m e n a Z o u b k o v n a omlouvá se listem ze dne 19. května u biskupa, hofrychtýře a soudců manských, že na jiném nebyla, než se k tomu roku (stání), který jí s poddanými třebětskými o některé jí povinné roboty k nynějšímu soudu manskému na zámku Kroměříži položen je, postaviti, ale že ji Pán Bůh těžkou nemocí podygrou (dnou, pakostnicí) navštíviti ráčil a že v trestání jeho božské milosti od tří neděl v lůžku ležíc zůstává. Proto jí není možné k tomuto soudu a roku se postaviti. Prosí J. M. svého milostivého pána (biskupa) a laskavých pánův soudců manských a za to žádá, aby ten rok s jejími svévolnými poddanými do druhého práva odložiti a jí nemocný rok dáti ráčili. Popřeje-li jí Pán Bůh zdraví k onomu času, ráda s nimi,

poddanými svými, před J. Mti slyšána býti chce. Datum na Tlumačově v pondělí po Nanebevstoupení Krista Pána léta 1594.

Ač byla Salomena, jak napsala, tak těžkou nemocí navštívena, nevadilo jí to, aby na své třebětské poddané novou žalobu nepodala. Šest dní po podané oné žádosti o nemocný rok, 25. května, žaluje Salomena panu biskupovi na Třebětské, že jim bylo dnes od fojta třebětského poručeno, aby šli do Luhu a tam aby drva dělali do kurovského pivovaru. Oni mu zas oznámili, že mají od p. biskupa takové poručení, aby jí žádných pěších robot nevykonávali. Ona dobře ví, že se od p. biskupa ani od pánů soudců takové vyměření, jak oni vykládají a jak se jim nejlépe zdá a líbí, nestalo. Žádá, aby jim to p. biskup přísně poručil, aby takové roboty bez odpornosti konány byly, neboť kdyby jim taková svévole přetržena nebyla, že by si to musela sama na nich napraviti.

Následujícího dne, 26. května, stěžuje si opět na Třebětské, že fojt třebětský přišed k ní dával jí zprávu, že oni pověděli, že dubí tlouci nejsou povinni, proto toho vykonávati nechtěli, a že ještě doložili, že nejsou povinni než toliko dva dni na hon jíti a dva dni ve žni obilí žati, jiných robot pěších ani k stavení žádných že jí vykonávati povinni nejsou. To fojt třebětský pověděl před jejím pánem (manželem) a před jinými, kteříž tu stáli.

Také když minulé pondělí (23. května) oni třebětští sobě před p. biskupem a pány soudci stěžovali, že by je ona k útratám a škodám přivoditi měla, a bylo jim oznámeno, že ona pro nedostatek zdraví při tom soudu státi nemůže, proto aby i oni doma zůstali a svých prací neobmeškávali a pánu biskupovi a pánům soudcům zaměstknání nečinili; oni toho na její poručení vykonati nechtěli a před ní i před jinými pravili, že toho učiniti nesmějí, že se obávají, aby jich J. M. Knížecí trestati neráčila, kdyby se jí věc uvolili. Oni by jí žádných robot neradi dělali. Skrze to jejich neposlušenství musí ona k nemalým škodám přicházeti. Z jiných lidí, kteří jí roboty poslušně konají, dělají si oni jen posměšky, tak aby za ně jiní robotovali a oni aby v pokoji zůstávali. Prosí proto, aby jí p. biskup ochraňovati a je jako neposlušné trestati ráčil.

Ještě téhož dne, 26. května, poslal biskup přípis robotným, rychtáři, starším a vší obci třebětské, v němž jim oznamuje, že si do nich pí Salomena Zoubkovna z Zdětína, jejich paní, stěžuje, že jí žádných pěších robot vykonávati nechtějí. Poroučí jim, že se mají ihned, jak jich tento list dojde, ničím se nevymlouvajíce ani zastírajíce před ním na Kroměříž postaviti. Třebětští hned přišli a byl výslech.

A téhož dne ještě poslal biskup Salomeně reces na oboje její psaní, že Třebětští tomu odpírají, co ona v psaní svém na ně žaluje, že by jí byli vzkázali, že mají poručeno od pánů soudců manských a od něho, aby jí žádných pěších robot nevykonávali, a co v druhém psaní napsala, že by měli mluviti, že se obávají, aby od něho trestáni nebyli, kdyby se paní věc uvolili. Jemu, biskupovi, je to s podivením a stížné, že si to ona, paní, sama v psaních svých štědře doložila. Poněvadž při minulém soudu manském

pí Salomeně rok nemocný dán byl do druhého práva a Třebětským poručeno bylo, aby až do rozeznání té pře robotami od starodávna povinnými paní své odbývali, má to při tom zůstati. Třebětští budou podle toho věděti, jak se dále chovati mají, a paní nebude je též mimo spravedlivé potahovati a nutiti k robotám, o které při právě činiti má.

Při manském soudu po času Nanebevstoupení Páně mělo o tu při rozhodnuto býti, ale Salomena se k němu nedostavila, poslala za sebe svého manžela. Ten však nebyl manem biskupským, proto ji nemohl zastupovati. Jaký tu vynesen byl nález, není známo, ale z dalších suplikací Třebětských se toho hlavního dovídáme. První dny měsíce června poslali biskupovi suplikaci, v niž mu oznamovali, že jejich paní nedbajíc na výpověď JKMti a pánů soudců, před nimiž oni dostatečně svým nadáním dokázali, že jim v jejich pastvách svými dobytky překážky činiti nemá, poněvadž tu v Třeběticích žádného dvoru nemá, hned po té soudní výpovědi vyhnala hříbata a klisny na to pastvisko a podnes je tu pase, jedny vezme (domů) a druhé přižene a takto sužuje všemi věcmi jak nejvýš může, i robotami nepovinnými a vězením nesnesitelným, v kterémž dost dlouho bývají. A když oni při tom minulém soudu strany vháněni toho dobytka JMKn. a pány soudce prosili, aby nad tou výpovědí soudní ruku milostivě držeti ráčili, tu se pán z Donína na místě pí Salomeny před JKMti ohlásil, že tam žádných dobytků není a bylo tam nemálo hříbat, valachů a klisen; snad pán neráčí hříbat, valachů a klisen za dobytek počítati. A hned po soudu v tuto minulou sobotu (11. června) ještě více klisen a hříbat tam paní přihnati poručila, které tam jsou, a netoliko na pastviskách se pasou než i po obilích jim volně chodí, neboť nemá při nich žádného pastýře, než hoferům pásti poroučí, kteříž k tomu málo dohlídají, nejsouce tím povinni. Prosí pro Pána Boha, aby nad svou výpovědí milostivě ruku držeti a takové křivdy a obtěžování a zvláště takovým těžkým a neobyčejným vězením činiti jim nedopouštěli, neboť by se raději svých živností zbavili, nežli by takovým vězením obtěžováni býti měli.

Dopisem ze dne 8. června pobádal biskup císaře k vydání své resoluce a prosil, aby té Salomeně takovou neslušnost a výtržnost ku příkladu a na výstrahu jiným, aby se ani ona ani kdo jiný toho dopouštěti a soud naříkati a zlehčovati neopovážili, tak lehce vážiti a promíjeti neráčil, nýbrž aby jí dekretem svým poručiti a přikázati ráčil, aby výpovědi soudu manského a právu manskému dosti učinila a jako jiní všickni vyššího i nižšího stavu poslušna a poddána byla.

Třebětští podali 3. července zas suplikaci biskupovi, v niž se odvolávají na onu v pominulých dnech proti paní Salomeně podanou, v níž si na ni stěžovali, jak ona je nesnesitelným a velmi těžkým vězením na Kurovicích vězeti ráčí, v kterémžto vězení jsouce zemdlení ani rady ani pomoci sobě dáti nemohou. „Ačkoliv jste VKM pominulých dnů paní naší poručení učiniti ráčili, aby nás z takového těžkého vězení propustila, toho až dosavad neučinila." Prosí za nové poručení, aby jich z toho vězení propustila, poněvadž

oni všecko podle poručení pánů soudců, co povinni jsou, spravedlivě robotami povinnými vykonávají.

Biskup pak hned 4. července poslal Salomeně dopis tohoto znění: „Urozená paní. Jakou stížnost do Vás lidé manští z Třebětic, poddaní na ten čas Vaši, pokládají, z jejich suplikací, která se Vám odsílá, vyrozumíte, a poněvadž ty chudé lidi v roboty, o které při soudu našem manském s nimi činiti máte a přes potaz z téhož soudu v ty roboty je potahovati a skrze to, že se je vykonávati Vám zbraňují pokud s Vámi týmž soudem rozeznáni nebudou, je vězníte a mocně je k těm robotám nutíte, toho se při příštím soudu spraviti máte. Protož Vám poroučíme, že ty chudé lidi hned jak Vás toto psaní dojde, z vězení propustíte a jich v ty roboty, o které s nimi při právě rok položený máte, až do rozeznání potahovati nebudete.

Jakož i předešle skrze reces, který se na Kroměříži v přítomnosti Vašich vyslaných na dvoje stížlivé psaní Vaše a proti tomu jejich od nás vyslyšení po minulém soudu manském tehda ústně stal, ten odsílá se Vám nyní v tomto psaní, poněvadž ho Vaši vyslaní z kanceláře nevzali. Nepochybujem, že se tak poslušně zachováte, soudu a rozeznání spravedlivého vyčkáte. Datum na Předhradí olomouckém 4. Julii 1594.

Překvapující pro biskupa byla zpráva ze dne 5. července, kterou dostal na svůj dopis od Salomeny: „Psaní, které mi činiti ráčíte o poddané mé třebětské, že bych je ve vězení míti měla a mně poroučíte, abych je z toho vězení propustila, takovému psaní od VKMti mně učiněnému, davši je sobě přečísti, jsem porozuměla a na to VKMti tuto zprávu dávám: abych já ty lidi třeběcké do jakého vězení dáti měla, tomu zjevně odpírám a toho mi ukázati moci nebudou, a tak VKMti též lidé skrze svou křivou suplikaci jsou omylně zpravili. S tím se VKMti na všem dobře míti vinšuji. Datum v městě Olomouci v úterý po sv. Prokopu léta 1594.

Salomena Zoubkovna z Zdětína
na Tlumačově a Kurovicích.

Salomena tu nemluví plnou pravdu. Odevzdala sice na jaře t. r. správu svých statků svému manželovi Rudolfovi z Donína a dědičný svůj statek Tlumačov a Záhlinice mu snad i dala, ale statek manský Kurovice a Třebětice bez vědomí a povolení biskupova mu dáti nemohla. Neměl tedy moci poroučeti poddaným manským leda jejím jménem. Ona byla za jeho správu a nařízení odpovědna. Biskup ani manský soud nemohli pána z Donína před svůj soud poháněti, protože nebyl manem, než vždycky ji jako manku. Byla tedy její výmluva planá, když biskupovi psala, že jí Třebětští nebudou moci dokázati, že ona je do vězení dala.

Na vyšetření této věci a jiných vyslal biskup dva své many k Salomeně, Mikuláše Želeckého z Počenic a na Želči a Jana Žalkovského na Dobromělicích, což přípisem ze dne 15. července oznámil též Salomeně a napomenul jí, aby pamatovala na povinnost svou, kterou jemu jako manka zavázána jest, a aby se poslušně zachovala k tomu, co jí od vyslaných jménem jeho oznámeno a předloženo bude.

Vyslaní podali v pondělí před památkou sv. Maří Magdaleny (18. července) biskupovi zprávu, že se podle jeho poručení poslušně zachovali a k pí. Salomeně na Kurovice i na Tlumačov včerejšího dne jezdili a všecko to, co jim od J. K. Mti. pana biskupa poručeno bylo, v známost jí uvedli a s dostatkem předložili. Když však na Kurovice přijeli, těch lidí třebětských ve vězení seděti nenašli. Chtíce se však toho v jistotě dověděti, na jaký způsob ti lidé z toho vězení propuštěni jsou, naschvál do Třebětic zajeli a s nimi strany téhož vězení obšírné rozmluvení měli.

Třebětští sami jim oznámili, že jich v sobotu minulou okolo poledne pan manžel pí. Salomeny, pán z Donína, na takový způsob z vězení na rukojmí dáti ráčil, že se pánu z Donína i pí. Salomeně, své paní, jen proto, aby déle v tom vězení držáni nebyli a svých živnosti nemeškali, podvoliti museli uručiti i s rukojměmi, lidmi poddanými biskupskými ze vsi Pravčic, pod propadením základu několika set zlatých, že pánu z Donína až do rozeznání té pře všecky a všelijaké roboty, na které se jim rozkáže, vykonávati budou.

Tito chudí lidé, že je, vyslané, prosili za přímluvu u J. K. Mti., aby jim to za zlé míti neráčil, že nedočkavše se vyslaných osob na takový způsob jen pro zachování zdraví svého se vyručiti museli.

I to jim ti chudí lidé oznámili, že kdyby byli měli ještě déle v tom vězení držáni býti, že by někteří z nich pomříti a o své zdraví přijíti museli; jakož pak že jeden z nich včerejšího dne buda v kostele na kázání, jsa člověk starý a tím vězením ztrápený, omdlel a o málo, že za takové dlouhé vězení hrdla nedal.

Vyslaní se pak omlouvají, aby jim J. K. M. za zlé míti neráčila, že pro pilné žně osobně k J. K. Mti. přijeti nemohli a že posílaji všecky listy té pře se týkající, které jim propůjčeny byly.

Datum na Dobromělicích v pondělí před památkou sv. Maří Magdaleny léta 1594.

Biskup poslal pak 25. července Valentinovi Laubanovi z Liebenthalu, svému německému sekretáři a oficiálovi list německý, v němž jim oznamuje, že Salomena Zoubkovna čím dále tím více rebeluje a jak jen může i bez příčiny zpurnost svou provádí. Tak, když jí byl při minulém manském právu v Kroměříži rok, který měla se svými poddanými třebětskými pro nějaké nepovinné roboty, do druhého práva pro její nemoc odložen, bylo oněm, jejím poddaným, poručeno od soudu manského, aby byli své paní poslušní a poddaní a roboty od starodávna povinné aby jí bez odporu vykonávali, a ona zas, aby je k robotám, o které se u soudu jedná, nenutila až do vyřízení té věci. Ale než manský soud byl skončen, nutila tyto poddané opět k novým robotám. Byly proto obě strany obeslány, aby se na zámku v Kroměříži najíti daly a tu v přítomnosti hofrychtýře a několika přísedících soudu manského vyslýchány byly. Co se tu mluvilo, a jak se obě strany zachovati mají, poznáte z přiloženého zápisu A. Ona však přes to zas své poddané k těm novým robotám nutila a do těžkého vězení uvrhla. Proto oni zas biskupa za ochranu a pomoc prosili, (příloha B). Na tuto stížnost

poddaných bylo jí poručeno, aby ty lidi z vězení propustila a na soudní rozsudek počkala, (příloha C). Ona však nejen že je z vězení nepropustila, než jakou odpověď nám dala, poznáte z přílohy D, že totiž ne ona, než její muž ty lidi do vězení dal. Když pak oni chudí lidé pořád v tom těžkém, nesnesitelně těsném vězení držení v nebezpečí byli zahynouti žízní, prosili pro Boha za ochranu a pomoc, aby se z toho vězení ven dostali (příloha E).

Poněvadž tato tvrdošíjná a svéhlavá žena ve svém jednání je pořád stejná a našich rozkazů nedbá, poslušnosti k nám nezná, schytrale a nevěrně s námi jedná, rozhodli jsme se nepsati jí více, než poslati k ní dva šlechtice, naše krajany, Mikuláše Želeckého a Jana Žalkovského. Ale než tito k ní přišli, byli oni chudí lidé, jsouce v tak těžkém a těsném vězení v nebezpečí smrti zadušením, přinuceni povoliti, ale jen proto, aby se z toho vězení ven dostali, že i ony roboty, o které se u manského práva jedná, konati chtějí a byli pod pukutou několika set zlatých na rukojmi z vězení propuštěni. Tak nám to od našich vyslaných, jimž to oni chudí lidé pověděli, bylo oznámeno. Tito potom zajeli do Tlumačova k ní, Salomeně, aby jí oznámili, co jí bylo od nás poručeno. Jakou odpověď od ní dostali vyrozuměti lze z přílohy F.

Předně, že s námi nevěrně a schytrale jedná, chudé poddané že dává spravovati svým mužem a to proto, aby se sama vyhnula právu manskému. Všecko to, jak s těmi lidmi zachází, popírá a na svého muže poukazuje, jehož jsme za mana svého nikdy nepřijali, nýbrž léno jen jí skrze jejího syna (Ctibora Říkovského) podali, což ona dobře ví, neboť až dosud vždycky, když se o ten statek manský jednalo, jen jí se dopisovalo, jako též ona vždy sama odpovídala a také my jsme dosud nikomu jinému nedopisovali ani dopisovati nemíníme.

Praví-li její muž, že má-li moc poroučeti své ženě, že má také moc poroučeti na jejím statku, jest naproti tomu všeobecně známo, že on má u ní doma tolik moci a vlády jako husa v nebi. Vždyť se mu doma dáti nesmí ani to, co na svou potřebu žádá; a teď najednou má moc vládnouti všim a poroučeti všem. Ale to je jenom zástěra Salomenina, aby pod ní mohla na chudých lidech manských svévůli dle libosti provozovati.

Protože tato nepokojná žena na újmu našeho práva manského jedná, budeme hleděti podle práva proti ní postupovati, abychom jí to zabránili. Neboť jako nemůže podle zemského práva nikdo, ať je to mužský nebo ženská, své právo a své dědictví jinému v moc dáti bez vtělení do desk zemských a bez jiných právních prostředků, tak nemůže také nikdo podle práva našeho manského svůj manský statek a své manské právo předati nikomu bez zvláštního našeho povolení. Když tedy její muž, ten z.Donína, jenž nikdy v právu manském neseděl a nikdy za lenního mana přijat nebyl, podle své libosti chce vládnouti manskými lidmi, je vězením a jinými nespravedlivými věcmi trestati a svévůli s nimi provozovati jakoby jeho dědiční poddaní byli, toho trpěti není možno. Že se ona opovážila skrze svého muže a svou schytralostí a fortelem něco takového, co žádnému věrnému manovi není dovoleno, proti nám učiniti, budeme nuceni viniti ji před právem

manským. Potom však bude opět, jako to již oznámila, obtěžovati císaře a na nás žalovati. Neodmítne-li ji císař a nenařídí-li jí zvláštním dekretem přísně, aby manskému právu — pokud se týká jejího manského statku — poddaná a poslušná byla a vynesenému nálezu zadosti učinila, bude od ní čím déle tím více obtěžován a my také nebudeme od ní pokoje míti. Proto za dobré a potřebné uznáváme dopsati tobě i našemu oficiálovi, abyste o tom všem pana místokancléře Millnera a p. Pergera informovati mohli, aby, kdyby se ona sama k císaři vydati nemohla, v císařské kanceláři, vědouce o jejích stížnostech, že jsou nespravedlivé, odmítnuty byly a aby ona poukázána byla, má-li něco proti nám, aby nás před právem manským, k němuž náležíme, obvinila, tam jí chceme odpovídati a ku právu státi. Potom bude císař i jeho kancelář od jejího obtěžování konečně míti pokoj.

Protože ona, Salomena, nařkla nevinných našich, hejtmana Borynského a hofmistra Dembinského, jakoby její manské poddané proti ní štvali a že je pobuřují proti ní, neobmeškají tito požádati p. hofrychtýře o sročení, aby svou nevinnost před právem dokázali.

Přiložená psaní odevzdejte co nejdříve legátovi nunciovi a jiným s doporučením naším.

Noviny z Uher smutné a kormutlivé, které nám došly, posíláme v příloze. Všemohoucí rač dále svým ubohým křesťanům pomáhati a arcinepřítele jména křesťanského krotiti. Zde v zemi byla již také učiněna první výzva, aby na výpravu více lidu bylo vysláno; při druhé výzvě odtáhnou do Uher.

Nás všech do ochrany všemohoucího Boha doporučuje a vám po dobře vykonaných věcech šťastné navrácení přeje. Stanislav biskup. Dáno v Olomouci 25. července l. P. 1594.

Od císaře nedocházelo dlouho žádné rozhodnutí o tom sporu. Teprv v polovici října dostal biskup přípis ze dne 10. října, v němž mu císař oznamuje, že tu věc, co se Salomeny Zoubkovny dotýče, až posavad ještě pro mnohá znamenitá zaneprázdnění v uvážení svém míti neráčil. Však na tom ráčí býti takovou věc netoliko uraditi, nýbrž také biskupa a soud manský podle vší náležitosti spravedlivě opatřiti.

Teprv na začátku února 1595 dostala Salomena z císařské kanceláře obě stížnosti, biskupovu a manského soudu císaři 29. a 30. března 1594 poslané, aby si je dala přehlídnouti a po přehlídnutí aby je zase do císařské kanceláře navrátila i s tím, co by za zprávu proti tomu učiniti a čeho by žádati chtěla.

13. února poslala pak svou obšírnou repliku proti zprávě biskupově, z níž jen výtah podávám: 1. Předně si stěžuje, že ji biskup zlehčuje, nazývaje ji neupřímnou a zbytečnou, kdežto ona od mladosti na poctivost svou pamatuje a jako poctivá žena žádných zbytkův neužívajíc až do toho času se chovala; prosí pak císaře, aby ji v tom ochránil. 2. Že by měla císaři dávati zprávu nedůvodnou, toho by se do p. biskupa nebyla nadála, chce ji nevinnou tím u císaře v ošklivost uvésti; ona to, co si ve své suplice do biskupa

stěžovala, chce před císařem anebo před pány komisaři prokázati. Její předkové jí neučili ani nevedli k tomu, aby se měla obírati něčím, co se k pravdě a k dokázání neschylovalo, nýbrž napomínali ji, aby pravdu mluvila a to co pravda jest, aby psáti dala. Je si tím jista, že to, co si do biskupa stěžovala, také bohdá, když k tomu přijde, dostatečně prokázati moci bude. 3. I v tom jí biskup ubližuje, že by lidu pěšího i koně, co z toho manství přijíti mělo z poručení zemského hejtmana na hranice uherské, nevypravila, neboť to bohdá dokáže, že ze svého dědičného statku i z manského více nežli na ni přijíti mělo, jízdné koně i pěší lid podle snešení zemského vypravila. 4. Že se páni soudcové manští vysoce vynášejí před císařem, oznamujíce mu, že na své povinnosti pamatují a spravedlivé soudy činí, a že císaři naučení dávají, aby jí toho netrpěl, kdyby se k němu utekla, a že její stížnost pokládají za nedůvodnou. Vždyť prý ona s pány soudci manskými v žádné rozepři není, ani si na ně u císaře nestěžovala. Ona se jich v jejich povinnostech nedotýká a přeje jim, že jsou v ta místa povoláni a nepochybuje, že na své povinnosti pamatují. Není toho nic žádostivá, aby s p. biskupem další spory měla, toliko aby to od něho užíti mohla, aby ji při tom statečku koupeném a zaplaceném zanechati ráčil a aby jí v knihy manské vložen byl. 5. Prosí císaře, aby k vyslyšení té vší věci za komisaře nařídil zemského hejtmana, nejvyššího komorníka markrabství mor., nejvyššího sudího Jindřicha Slavatu z Chlumu a z Košmberka, Bernarta Drnovského z Drnovic, nejvyššího hofrychtýře markr. mor. a Jakuba staršího Vojsku z Bogdunčovic na Veselí a Količíně. 6. Oznamuje císaři, že p. biskup čtyry její poddané úřední osoby ze Záhlinic, statku jejího dědičného, ke kterýmž žádného práva neměl a nemá, bez práva, bez slyšení, když na Kroměříž k jeho hejtmanovi nějaký plat peněžitý z luk přinesli, do vězení městského, neviniv je pořádkem práva z ničeho, dáti poručil; že o tom biskupovi psala, aby v pokojné zemi takovou svévůli nad jejími chudými poddanými provozovati nedopouštěl a že ho žádala, aby ti chudí lidé z vězení propuštěni byli, toho však učiniti nechtěl a 6 neděl bez jednoho dne je ve vězení na záhubu jejich živnůstek držeti poručil a jinač propuštěni býti nemohli, leč 99 měřic ovsa na Kroměříž dali a odvezli a ještě od vězení tam v Kroměříži zaplatiti museli, čehož se posavad žádnému obyvateli markr. mor. od předešlého biskupa nestalo, jako jí. Žádá císaře, aby oněm komisařům, výš od ní jmenovaným, poručil, aby i tu věc vyslyšeli a k náležité nápravě přivedli. Datum na Tlumačově v pondělí po neděli Invocavit.

Hlavnímu sporu o statek kurovský a o roboty třebětských poddaných na pomoc přibrala Salomena v posledním článku své repliky vedlejší spor, který měla s kroměřížským hejtmanem o dávání ovsa za nějaké pastvy a platu za užívání luk, které Záhlinští do Kroměříže dávati povinni byli od starodávna. Zamlčela však, že ona sama ten spor vyvolala, když svým záhlinským poddaným ve své zpurnosti proti biskupovi zakázala ten plat dávati, který oni až dosud vždy dávali.

Že Záhlinští již r. 1447 plat za pastvy a jiné do Kroměříže dávali, o tom

bylo již na str. 127. zmíněno. Druhý plat jim nastal r. 1532, když jim biskup Stanislav I. Turzo dal za plat louky a pastviska a při tom výslovně řečeno, že kdyby ho dávati zanedbávali, může se od nich dobývati obstávkami[1] jejich lidí z obce (str. 298). Že tímto novým platem za louky a pastviska nebyli Záhlinští osvobozeni od starodávného platu již před r. 1447 dávaného, tomu nasvědčuje listina z r. 1532, v níž o takovém osvobození není zmínky, a pak i to, že Záhlinští dávali po r. 1532 až do času pí Salomeny dvojí plat, sypaný oves od starodávna a peněžitý plat od r. 1532, a byli by oba platy dávali dále, jak to sami pověděli, kdyby jim to nebyla Salomena, jejich paní, zapověděla.

Odbočím zatím, než dojde od císaře nějaká resoluce, od hlavního sporu a podám spory vedlejší, menší, které měla Salomena anebo na místě jejím panmanžel Rudolf z Donína s kroměřížským hejtmanem Filipem Borynským z Roztropic.

Z dopisů hejtmana Borynského dovídáme se, že Salomena Zoubkovna odevzdala správu svých statků svému manželu mezi 4. a 20. dubnem 1594.

4. dubna poslal hejtman psaní pí Saloměně; odpověď dala mu Salomena před 20. dubnem, neboť toho dne poslal již psaní pánu z Donína, které začíná: „Poněvadž sem tomu zrozuměl, že již paní manželka Vaší Milosti všecky věci v moc dáti a poručiti měla...." A v třetím psaní pánu z Donína poslaném opět začíná: „Ondy jsem Vašnosti psal, jak mi paní manželka Vaší Milosti odpověď na psaní mé dala, že se již ničím zaměstnávati nechce, nýbrž všecky věci VMti k spravování poručila."

V prvním a třetím psaní jedná se o vydání spravedlnosti[2] Martinovi Hobzovi (psáno také Hobža a Habza) bývalému poddanému tlumackému, jehož otec byl na gruntě v Tlumačově osedlý. Martin seděl za času nebožtíka Kunaty Kurovského, tedy před r. 1588, v Kvasicích ve vězení; co zavinil, není známo. Toho času přijel za jakousi příčinou biskup z Kroměříže do Kvasic a Martin Hobza byl od Kunaty z vězení propuštěn v poddanost na grunty biskupské do Hulína i se svou spravedlností a dostal od Kunaty list propuštění i se spravedlností jemu náležitou. Léta 1593 nebo první měsíce léta 1594 umřel jeho otec v Tlumačově a Martin jako dědic po otci hlásil se o spravedlnost po něm. Tlumacký úřad nechtěl mu ji vydati, proto kroměřížský hejtman dopisoval pí. Saloměně a pak pánu z Donína, aby úřadu městečskému nařídili vydání té spravedlnosti. Tak psal 4. dubna pí Saloměně: „Předešle sem VMti o spravedlnost Martina Habze, kterýž od † p. Kunaty na grunty JMK, pána našeho, propuštěn, co se dosta-

[1] Obstávka je zatčení a uvěznění nebo jiné zajištění osoby. Kdo obstávku učinil, musel k svému listu na dotyčný úřad městský nebo obecní přiložiti 2 peníze bílé (t. j. stříbrné) taxy.

[2] Spravedlností se tu rozumí to, nač měl poddaný právo; právo měl na to, co bylo jeho vlastní, co nepatřilo ke gruntu, neboť ten byl vlastnictvím vrchnosti; tedy tak zvané svršky nebo movitosti, jako: domácí nábytek, nářadí hospodářské, zásoby potravin, dobytek, peníze.

tečně ukázati může, psaní učinil a do tohoto času nemůže to přijíti k tomu, aby mně vydána byla. Protož jak prve tak i nyní za to žádám, že tou ničemnou (= nepatrnou) věcí, poněvadž je věc spravedlivá, bezpotřebně zaměstknávati dopustiti neráčíte, nýbrž tu spravedlnost, která jemu náleží spravedlivě, vydati poručiti ráčíte, tak aby mohl živnost svou tím lépeji na gruntech JMKn., pána mého, poněvadž se již osadil, provozovati. Neb jistotně nerad bych v nejmenší věci pána mého zaměstknával, tak aby od Vaší Mti řečeno nebylo, že já příčinou jsem k nesousedství mezi pánem mým a VMtí, jak prve jsem od VMti v domnění byl, nýbrž v čem možném se VMti zachovati mohu, rád učiním. Učinlivé odpovědi žádajíc VMti se dobře míti přeji. Datum v pondělí po neděli Květné léta 1594."

„P. S. Z strany tých Záhlinských a Kurovských o nespravení ovsu loučního a z pastvy svínské jak prve i nyní VM. žádám, že poručiti ráčíte, aby takový oves od nich bez dalších odkladů spraven a písaři knížecímu oddán byl. Odpovědi, abych se věděl čím spraviti, žádám."

Když hejtman dostal na to psaní od Salomeny odpověď, že všecky věci poručila v moc svému manželovi, psal jemu 20. dubna o propuštění Jakuba Krejčího z Třebětic na grunty knížecí v městě Kroměříži.

Několik dní potom poslal zas pánu z Donína psaní o spravedlnost Hobzovu: „Ondy jsem VMti psal, jak mi paní manželka VMti odpověď na psaní mé dala, že se již ničím zaměstknávati nechce, nýbrž všecky věci VMti k spravování poručila. Nadějíc se, že se spíšej budu moci nětco při osobě VMti dopsati; ano, ještě jinak než paní manželka se neučinlivě proti Jeho Kn. Mti, pána mého, ukazovati ráčíte. Z strany toho Martina Hobze, který od † p. Kunaty na grunty JMK, pána mého propuštěn jest, co se dostatečně ukázati bude moci, VMt za to žádám, že jemu takovou spravedlnost spravedlivě náležitou při tej schůzi, což by na hotově všeho bylo, vydati poručiti ráčíte... Také o toho Krejčího z Třebětic, VMt žádám, že jej na grunty pána mého i spravedlnosti (ač by jakou měl) na poddanost propustiti a více sobě osoby Jeho M. Knížecí, pána mého, nežli čeho jiného, vážiti ráčíte. Tej naděje k VMti jsem, že tak učiníte. Touž měrou se toho VMti jiným dobrým přátelstvím odměním."

25. května oznamoval hejtman pánu z Donína, že mu dal zprávu Václav Ohnutka, jeho poddaný ze Stražovic (v Čechách), že mu jeho bratr na gruntech pána z Donína v Tlumačově zemřel a nějakou spravedlnost po sobě zůstavil, na kteroužto spravedlnost Tomáš Zavadil, poddaný pána z Donína, ač není žádný přítel, lepší právo míti chce nežli poddaný hejtmanův, vlastni bratr nebožtíkův. Žádá proto, aby pán z Donína úřadu tlumačovskému nařídil, aby jeho poddanému takovou spravedlnost vydali. Pakli by tomu co na odpor bylo, žádá, aby té věci rok a jistý den k tomu položiti ráčil.

6. července poslal opět pánu z Donína psaní, že na nejedno jeho psaní o spravedlnost Martina Habže z Hulína mu odpověděl, že mu místnou odpověď dá, až se s ním shledá. Dosud se však s ním shledati nemohl a

Martin Habže na něho nabíhati nepřestává, žádá proto, aby mu na toto psaní odpověď dal a poručil, aby při té schůzi spravedlnost, co se jí vyhledati a nahotově bylo, Habžovi vydána byla. Pán z Donína však ani na toto psaní nedal odpovědi, proto mu hejtman psal opět 27. července, že neví, z jaké příčiny mu na jeho dopisy odpovědi nedává a žádá, aby mu v té věci o spravedlnost Hobzovu odpověď dal, aby věděl, čím se spraviti má.

Příčina toho nedávání odpovědi byla asi ta, že kdosi hejtmana u paní Salomeny nařkl, že její poddané třebětské proti ní bouří. Lze tak souditi z dopisu hejtmanova Salomeně poslaného 27. července: „Onehdejšího dne jsem VMti psaní učinil z strany nějakého nářku aneb pomlouvání, že bych poddané VMti Třebětské proti VMti bouřiti a pozdvihovati měl, na kteréžto psaní mé není mi od VMti hodná odpověď dána. Nevím za jakou příčinou. Protož za to VM žádám, že mi na psaní mé odpověď dáti ráčíte, abych se věděl čím spraviti."

29. července psal o té věci paní Salomeně, že mu p. Mikuláš Želecký a p. Jan Žalkovský, kteří od p. biskupa k ní vysláni byli, oznámili, kterak by ona sobě před nimi byla stěžovala, že by on její poddané třebětské proti ní pozdvihovati a bouřiti měl oustně i psaním. Žádá ji, aby mu psaním oznámila tu osobu, kdo jí takovou nepravdivou zprávu dal. Bude věděti, jak tu věc před sebevzíti a sobě k nápravě přivésti, v čem se mu křivda stala, neboť ví, jakou záplatu bere podle obyčeje této země a zřízení zemského ten, kdo poddané proti pánům štve, čehož by se nerad dopustil. Pakli by mu té osoby jmenovat neráčila, musel by to tak před sebe vzíti, by se to od ní dověděl a to by mu za zlé míti nemohla. Domýšlel se, že mezi ním a paní bude ustavičné dobré přátelství a tu uznává, že obzvláštní chuť k němu míti neráčí. I její pan manžel prý mu psal, že by se nějakým nepřátelstvím ku paní Její Mti nutil, v čem vinen není, než spíše on to najíti může, že se mu od ní i od p. manžela křivda děje, poněvadž se od nich ničeho dopsati nemůže a ještě v jakémsi domnění je a taková zpráva se mu dává.

Od pána z Donína dostal hejtman Borynský konečně list, v němž mu oznamuje, že tu věc o vydání spravedlnosti Martinovi Hobzovi z Hulína ponechává do shledání se s hejtmanem a dokládá, že ledacosi doslýchá, jak se hejtman proti němu i proti jeho manželce v některých příčinách, nemaje k tomu žádné příčiny dané, postavuje a že by na to pomysliti musel jemu se zase odvetiti.

Na to mu hejtman odpovídá v listu ze dne 29. července, že se nic toho neleká, poněvadž v ničem vinen není a žádá, aby mu pán oznámil, kdo mu takovou zprávu dal, pak bude věděti, jak tak nepravdivou zprávu k nápravě přivésti. Kdy se s pánem z Donína shledá, neví, neboť kdyby přijel k němu, neví, jak by zas odpraven byl, poněvadž z toho psaní vyrozumívá, že by pán k němu nějakou nechuť měl. Co se poddaných biskupských a Martina Hobze z Hulína dotýče, je on povinen jich ochraňovati a o spravedlnost jejich se dopisovati, to mu p. z Donína ani kdo jiný za zlé míti nemůže. Aby se spravedlnost Hobzovi při té schůzi vydala, že to pán

z Donína poručí, za to vždy žádá. Nestane-li se to, musel by, ač nerad, pomýšleti na ty cesty, kudy by k spravedlnosti své přijíti mohl, ale myslí, že pán k tomu přijíti nedopustí, nýbrž, aby dobré přátelství mezi nimi zůstalo a z toho potom něco horšího, co by snad ta spravedlnost za to nestála, nepovstalo, tak učiní. Odpověď žádá.

Na výtku pána z Donína, v pozdějším dopisu hejtmanovi učiněnou, že se mu vkládá v jeho poddaného Martina Hobzu, odpovídá hejtman 8. srpna, že se domáhá jen spravedlnosti Hobzovy a nikoliv osoby jeho, neboť M. Hobza je poddaným biskupovým již od nebožtíka p. Kunaty, jenž jej na grunty p. biskupa propustil i se spravedlností jeho, a tato spravedlnost mu dosud vydána nebyla. Proto ještě za to žádá, že pán z Donína poručí, aby spravedlnost jemu náležitá při té schůzi vydána byla. Nestane-li se to a přišla-li by ta věc k dalšímu zaměstnání, bude moci každý rozumný člověk z psaní jeho, kterými pánu o tu spravedlnost Hobzovu dopisoval, vyrozuměti, jestli on tu jakou příčinu k nesousedství pánu z D. dával, aby ho takové nepřátelství od něho i od jeho paní manželky potkávalo.

Mezitím jednalo se také mezi oběma sousedy

o zvýšení tlumackého stavu.

2. července poslal hejtman Borynský paní Salomeně Zoubkovně psaní, v němž jí oznamuje, že mu hulínští hajní fišmeistr Vítek dali zprávu, kterak by ona stav tlumacký nemálo zvýšiti, koly nemálo vnovo a dosti vysoko nad břehy vtlouci i v břehu J. M. Knížecím, pána jeho, zemi bráti dala, činíc to všecko na nemalou škodu a sušení lesu J. K. Mti. I nechtě on toho tak pojednou jim věřiti a nejsouc toho žádostiv, aby co protivmyslného, co by protiv paní býti mělo a ona zas nevinně na něho naříkati měla, jak to prve učinila, před sebe bráti, nýbrž v dobrém přátelství, pokud by mu příčina dána nebyla, vždycky zůstal, nestížil sobě, chtě zvěděti, jestli tomu tak jest, včerejšího dne tam jeti a to shlídnouti a našlo se tomu tak a ještě více, než mu zprávu dali, totiž že ten stav tlumacký mimo starodávný spůsob nemálo zvýšen, břeh J. M. Knížecí vybrán, též nemálo kolů vnově a dosti vysoko vbitých, na které se zavěsí co přijde a potom zaplaví, jak se již tam právě stalo, že na tom zaplavení nemálo vrbím zarostlo a přes to žádná voda, byť i nejmenší byla, již ucházeti nemůže a proto vody na lesích J. M. Knížecích nemajíce volného spádu se pítí (= jdou zpět) a nemalou škodu na těchž lesích sušením dříví (= stromů), vymořováním trav, do rybníků hulínských vléváním a jinými znamenité škody činí. Proto paní Salomenu žádá, že poručí, aby ten stav vnově zvýšený, též i ty koly vysoce nad stavem zůstavené, potom zaplavené, na čemž vrbím zarostlé, že skrze to voda jíti nemůže, rozmetati a při starém spůsobu stav zůstaviti, tak aby voda skrze všecken od jednoho břehu k druhému volný průchod svůj míti mohla a škody se více na lesích i na březích J. M. Kn., pána jeho, nedálo. Nestalo-li by se — o čemž nesmýšlí — musel by, ač nerad, o tom všem J. M. Kn. zprávu

učiniti, a jaká by vůle J. M. Knížecí aneb poručeni bylo, tak se zachovati, a nemyslí, aby toho sobě J. M. Kn. neměl od paní k dostatečné nápravě přivésti. Tolikéž za to žádá, jestliže si poddaní její tu zemi v březích J. M. Knížecích bez povolení jejího brali, že to od ních k dostatečné nápravě přivésti ráčí. Datum v sobotu den Navštívení Panny Marie 1594.

Jakou odpověď pí. Salomena dala Borynskému, není známo. Že příznivá nebyla, souditi lze z toho, že ji poslal biskupovi a že si k novému ohledání toho stavu přibral znalce Daniele Šponara z Blimsdorfu.[1] V listu svém ze 27. července biskupovi poslaném, psal: „Přijedouc od V. K. Mti. z Olomouce domů, našel jsem zde pana Šponara a žádal jsem ho za to, aby se mnou k stavu tlumackému sjel a shlídnouc co za škoda jest V. K. Mti. o všem zprávu učinil, jehož jsem sotva naprosil. I jedouce tam k tomu stavu včerejšího dne počnouc hned od jednoho konce až do druhého jak je zvýšen, zaplaven a velmi zarosten tak, jak to staré koly ukazují, jak prve dělávan a držán býval, tak že toliko některými místy dosti nuzně, a tak říkaje mocí, voda přes něj uchází, o čemž o všem pan Šponar ústní zprávu V. K. Mti. dáti neopomene. Ráčíte chtíti s ním rozmluviti, jak by ta věc před sebe vzata býti měla, tak aby se větší škoda na lesích V. K. Mti. sušením, a vytopováním pastvy neděla, a na čem koli tu věc zůstaviti a mně poručiti ráčíte, tak se zachovám. A co jsem pí. Salomeně o tu věc psal, i co mně zase za odpověď dala, V. K. Mti. přípis posílám, ráčíte moci tomu všemu dobře vyrozuměti. Datum na Kroměříži ve středu po sv. Anně léta 1594." Co se v té věci dále činilo a jak se skončila, o tom zprávy jsem se nedopátral.

Salomena nejen že zakázala Záhlinským do kostela chodit do Hulína a tamnějšímu faráři desátek dávati, ale ani sama nedávala desátku z rolí ke dvoru záhlinskému náležitých, proto jí hejtman Borýnský 12. srpna oznamuje, že kněz Jan, farář hulínský, na p. biskupa vznesl, že by mu desátek z rolí, kterou ke dvoru záhlinskému drží, náležitý vydati nechtěla, a že mu p. biskup poručil, aby jí psaní učinil a na jeho místě ji žádal, aby to, co témuž knězi od starodávna náleží a vždycky bez překážky vydáváno bylo, od ní nebylo zadržováno, nýbrž vydáváno. Proto ji žádá, že tomu knězi desátek jemu spravedlivě povinný, lonský i letoší, vydati poručí, což věří, že ona tak učiniti ráčí. Nestane-li se, o čem nesmýšlí, bude on věděti, jak v tom dáleji za radou J. M. Knížecí postupovati.

V měsíci září připověděl pán z Donína hejtmanovi Borynskému, že přijede na zámek do Kroměříže k snídaní, a tu že se pak spolu o všecky ty sporné věci rozmluví a co by potřebného bylo, o tom se spolu usnesou. Hejtman ho však v oznámený den marně očekával. Poslal mu pak psaní, že neví on, ale pán z Donína bude věděti za jakou příčinou se to

[1] Daniel Šponar z Blimsdorfu byl asi dobrý advokát, znalec práva a zřízení zemského, neboť ho i nejvyšší šlechta moravská brala za poručníka svých půhonů. V soudních zápisech Karla star. z Žerotína nacházíme ho od 1594-1600 jako poručníka u zem. soudu mluvícího 31 krát.

stalo, že nepřijel. On není žádostiv, aby mezi nimi nějaké nesousedství býti mělo, nýbrž dobré sousedství zachováno bylo a myslí, že tímto psaním snad šťastnější bude. Žádá ho, aby poručil, aby spravedlnost Martinovi Hobzovi, jemu po otci na gruntě v Tlumačově spravedlivě náležitá vydána byla. Nestane-li se to, nechce již více pána tím zaměstnávati, než právo obstavní připustiti musí, kterýmž k vydání spravedlnosti přijíti musí.

Strany Záhlinských a ovsu sutého, který za rok 1593 je nespravený a teď již při sv. Martině příštím zase druhý přijde, také žádá, aby poručila, by takový oves opraven a na Kroměříž přivezen a obročníku vydán byl. Nestane-li se tak, bude věděti, jak v tom postupovati, tak jak v tom za předka jejího postupováno bylo, když oves spraven nebyl.

Také úřad hulínský dává mu zprávu, že by sirotkům nebožtíka Rojíčka spravedlnost jim v Tlumačově náležitá, podle předešlého na tom zůstání p. biskupa s paní manželkou jeho, po mnohém chození a napomínání jejich se zdržuje a vydána není. Žádá ho, že bude poručeno, aby ta spravedlnost těm sirotkům úřadu hulínskému vydána byla.

Strany Kurovských a té smlouvy strany krádeže fojtům z Hulína a z Oskole (tehda předměstí kroměřížské) učiněné, totiž že jim (fojtům) podle té smlouvy o sv. Duše již minulém měli (Kurovští) peníze dáti, o čemž (fojtové) dávno chtěli, aby jim on obstávku dopustil, ale do toho času to zdržel. Ale když vidí, že se při paní nikdy dopsati nemůže toho, co buď z povinnosti aneb smlouvou neb jakým usnešením vydati má, je nucen na Kurovské obstávku dopustiti. Psané odpovědi žádá.

Nějaký lotr okradl totiž fojta hulínského a fojta oskolského. Ukradené věci vzali od zloděje poddaní kurovští a rozprodali je mezi sebou. Věc byla prozrazena a hejtman Borynský žádal pí Salomenu, aby své kurovské poddané přidržela k tomu, by ty věci fojtům zaplatili. Po několikerém psaní byla učiněna smlouva, že Kurovští záplatu dají o příštím sv. Duchu. Kurovští však nedodrželi smlouvy a hejtman upomínal marně opět několikerým psaním. Okradení fojtové již dávno žádali hejtmana, aby jim dopustil obstávku.

Když ani na toto psaní nedostal hejtman odpovědi, vydal patent na obstávky na úřad tlumacký Martinovi Hobzovi, a fojtům na poddané kurovské. První zní:

„Psaní ouřadu Tlumačovskému. Oznamuji Vám, že sem paní Vaší i pánu Vašemu několikero psaní žádostivé učinil i Vás tolikéž žádal, aby spravedlnost Martinovi Hubzovi z Hulína, poddanému J. M. Knížecí, pána mého, po otci jemu u Vás spravedlivě náležitá, učiněna byla. I nemohouc se toho při paní a pánu Vašem i tudíž při Vás, aby on k najdení dotčené spravedlnosti přijíti mohl, dožádati nemohl, Vám oznamuji, že sem jižpsanému Martinovi Hobzovi právo obstávní dopustil tak, aby tím spůsobem rozeznán býti mohl, za jakou příčinou se jemu ta spravedlnost od Vás zdržuje, kdež Vám teď podle pořádku práva opovědného tej obstávky dva peníze bílé posílám. Budete věděti, čím se spraviti.

Datum na Kroměříži v pondělí po sv. Michalu (3. října) 1594." (Podpis schází.)

Druhá zní: „Já Filip starší Borynský z Rozstropic a na Nechvalíně, hejtman na Kroměříži, známo činím tímto listem všem vůbec a zvláště tu, kdež náleží, že jest učinila smlouvu se mnou urozená paní, paní Salomena Zoubkovna z Zdětína a na Tlumačově skrz vydané pány přátely a na místě poddaných svých Kurovských, jakož se nějaká krádež Martinovi fojtu hulinskému a Barvíři fojtu Oskolskému od nějakého lotra byla stala a takové věci krádené tíž Kurovští k sobě vzali a mezi sebou sprodali a k užitku svému přivedli a touž smluvou měli těmž fojtům peněžitý ouplatek při minulém svatém Duše dáti. Po několikerém mým paní přátelském psaní a paní žádáním, aby podle téže smlouvy od těch Kurovských těmž fojtům se záplata stala, čehož sem se nikoli dožádati nemohl. I nemohouc jinak těm fojtům, poddaným J. M. Kn. k tomu, aby se tej smlouvě dosti stalo, dopomoc, obstávku sem jim pustil.

V městech, městečkách i ve vsech za to žádám, kdežbykoli a při kterémkoli právě tíž fojtové týž Kurovské přistihnouti mohli, že jim právo obstavné na týž Kurovské dopustíte a tíž fojtové budou moci ve všech věcech, pro které obstávka učiněna byla, postupovati, kdekoli se jim obstávka dopustila.

Datum v Kroměříži den sv. Diviše (9. října) 1594.

Touto obstávkou byli Kurovští vázáni nevycházet a nejezdit do žádného města, městečka ani do vsi, aby tam nebyli obstaveni a uvězněni. V tom jim ani pí Salomena pomoci nemohla. Proto asi raděj zaplatili, k čemu smluvou zavázáni byli, neboť se o té věci později zmínka nečiní.

Jednání o spravedlnosi Hobzovu na úřadě městečském se protáhlo, protože hejtman nemohl dokázati, že Hobza byl od nebožtíka Kunaty, pána tlumackého a kvasického, z poddanosti i se spravedlností svou propuštěn. List o propuštění se ztratil. Muselo se zjistit, kdo ten list naposled v rukou měl. To se stalo u městského práva v Hulíně, kde Hobza byl usedlý. O tom pak vydal městský úřad tento list:

„Svědomí z strany propuštění Martina Habze od nebožtíka p. Kunaty Kurovského Jeho Milosti Knížecí i s spravedlností jeho, kteréž spravedlnosti paní Salomena Zoubkovna jemu vydati nechce."

„My purgmistr a rada města Hulína známo činíme tímto listem obecně přede všemi, kdežkoli čten nebo čtouce slyšán bude, a zvláště tu, kdež jej slyšeti náleží, že jest před úplnou radu naši předstoupil Samuel Crha, písař důchodní Kroměřížský žádajíce nás, abychom svědka, kteréhož před nás představí, ku potřebě Martina Habže z Hulína, sirotka J. M. Knížete podle obvinění nám od urozeného vladyky p. Filipa Staršího Borynského z Rostropic, hejtmana na Kroměříži odeslaného pořádkem práva vyslyšeli a pečetí naší stvrdili.

I vystavil jest před nás Ondřeje Kotka, souseda našeho, kterýž jsouc na smrtelné posteli po učiněném závazku v tato slova oznámil:

Předně. Že o tom již psaný Ondřej Kotek dobrou vědomost má, kterak předešle J. M. Knížecí jsouce za některými jinými příčinami v Kvasicích za nebožtíka pana Kunaty Kurovského z Vrchlabí, a toho času Martin Habže z Tlumačova ve vězení Kvasickém seděl, kteréhož potom pan Kunata k žádosti J. M. Kn. v domě nebožtíka Sykory v poddanost na grunty J. M. Kn. i se spravedlností jemu náležitou propustil a list propuštění dal, kterýž jsem já v rukou svých jměl, viděl i čísti slyšel a jej nemalý čas při sobě měl. U mne k ztrátě skrze neopatrnost přišel. A to k své víře a duši přijímám, že jest v pravdě tak a nejinač, což tuto dotvrzuji.
Kdež my nahoře psaní purgmistr a rada pečeť naši k tomuto listu jsme přitiskli, jehož datum v městě Hulíně v sobotu po slavné paměti Narození Krista Pána (31. prosince) leta 1594."

Po takovém svědectví musela býti spravedlnost Hobzovi vydána a spor byl ukončen.

*

Ke konci r. 1594 začalo se opět jednat o povinné platy záhlinských poddaných faráři hulínskému a biskupovi. Co v té věci pán z Donína psal biskupovi, není známo, ale z odpovědi biskupovy a ze zprávy hejtmana Borynského se toho dovídáme.

Biskup psal odpověď pánu Rudolfovi z Donína 17. prosince: „Urozený pane, pane atd. Psaní Vaše dost střízlivé a důtklivé jsme přijali a co v sobě obsahuje porozuměli.

Chtějíce my tomu všemu vyrozuměti, odeslali sme to psaní vaše hejtmanu našemu kroměřížskému a poručili, aby nám o tom všem, jak samo v sobě jest, zprávu učinil. Jakou nám zprávu v té věci dává, tu vám příležitě pro lepší vyrozumění odsíláme.

Jaké pak nemalé příčiny se zúmyslně od vaší manželky a od Vás nám a našim k nesousedství a nevolím dávají a netoliko ten plat, který od starodávna netoliko za nás ale i za předkův našich Záhlinští bez odpornosti spravovali, ale i desátek knězi faráři hulínskému, též spravedlivě od starodávna náležitý a povinný spravovati a vydávati zapovídala, a tak kde jen může bezpotřebně nám příkoří činí a k nám se nutká. Jsouc mankou, majíc jiné zření na nás míti a podle povinnosti manské nám k dobrému napomáhati a ze zlého vystříhati; ale jak ona té povinnosti manské zadosti činí a jestli se k nám náležitě chová to jeden každý snadno u sebe uvážiti a usouditi může.

Jakž pak také dotčení Záhlinští dobrovolně příznali, že takový oves nám zadržalý na hotově mají a spraviti by ho rádi chtěli, než že jest jim to od jejich vrchnosti zakázáno, což nám s nemalým podivením a stížlivě přichází a nikdy bychom se toho do ní nebyli nadáli, z čehož její k nám nutkavost a zúmyslnost se rozumí. Ale na ten čas to Pánu Bohu poroučíme, časem svým budeme věděti jí to tak vzpomínati i sobě k náležité nápravě přivésti.

A jsouc k těm lidem (záhlinským) od téhož hejtmana posláno, jestli by se z toho vězení vyručiti dáť chtěli, že by na jiný spůsob propuštěni byli, čehož,

že oni přes zápověď vrchnosti svej učiniti nesmějí, jsou vyznali. A tak kdo jejich dalšího v témž vězení zde zdržování příčina jest, snadno rozuměti se může.

Toho sme Vás na psaní Vaše k odpovědi tejna učiniti nechtěli. S tím milost Boží rač byt s námi.

Datum na zámku našem Kroměříži 17. Xbris (= prosince) Anno 1594.

Zpráva Filipa Borynského, hejtmana kroměřížského, J. K. Milosti daná strany lidí obstavených záhlinských:

„Jak jste mi nějaké psaní od pána z Donína oddati ráčili, v kterém sobě nemálo do mne stěžuje strany Záhlinských, které poddanými svými jmenuje, že by v obstavení ode mne býti měli, a mne nemálo dotýkaje, čeho bych se nebyl nadál, dokládaje, že bych je všetečně, nenáležitě a svévolně do vězení dáti měl, abych o tom všem V K Mti zprávu svou učinil, ač bych mnoho příčin k tomu měl, že bych tomu pánu z Donína toho zpravovati povinen nebyl, majíc k tomu slušné příčiny, a zvláště poněvadž mne tak vysoce a nevinně mimo odpověď, kterou jsem mu na jeho psaní dal, dotýkati směl. Však jako poslušný poddaný i služebník V K Mti tak činím a na tu stížnost pána z Donína odpověď dávám. V K Mt prosím, že mu to věřiti neračte, abych já nad těmi lidmi z Záhlinic jakou moc, všetečnost aneb svévůli provozovati měl a pravím, že toho žádný dokud živ nedokáže, aby to pravda býti měla, ani ti lidé toho neseznají, abych nad nimi jakou moc prováděti měl, jak se vypisuje.

Jaká pak příčina, že se ti lidé z Záhlinic do vězení dostali, jest již ode mne pánu z Donína oznámeno, totiž předně, že podle nadání slavné paměti předka V K Mti, p. biskupa Stanislava Turziho nespravili z louky a pastvy, kterých sobě v těch lukách nadělali, platu o sv. Martině, a druhé, že ovsa, který vždycky při platu pěněžitém každého roku též při sv. Martině, totiž 48 měřic přiváželi, leta 1593 nepřivezli ani tohoto leta 1594, o čemž Záhlinští sami vyznávají, že jej na hotově mají a rádi spraviti chtějí, než že jim od paní Salomy Zoubkovné, paní jejich, zabráněno a zakázáno jest, aby takového ovsa V K Mti povinného nespravovali a nedávali.

I poněvadž jste V K Mt mně jakožto služebníku svému všech důchodů na panství kroměřížském důvěřovati ráčili, obávaje se já, aby za úřadu mého něco promlčeno na škodu V K Mti nebylo, musel jsem to tak před sebe vzíti, aby takoví důchodové V K Mti zúplna docházeti mohli a nic aby za úřadu mého zamlčeno nebylo.

Co pán z Donína v psaní svém V K Mti dokládá, žeby se ten oves za jakési pastvy v lesích hulínských a tráv nošení od těch Záhlinských dávati měl, jistě je s podívením, že se na to natahuje, k čemuž žádného práva nemá. Neb ten oves od paměti lidské vždycky se na Kroměříž bez všelijaké překážky a odporu za mnoha pánův a držitelův Záhlinic dával. I to k milostivé paměti V K Mti přivozuji, že před několika lety paní Salomena Zoubkovna při V K Mti o to jednala, aby poddaní její

záhlinští ten oves V K Mti povinný vydávali, toliko to, co jí ze dvora jejího (záhlinského) dávati přijde, aby z milosti a lásky V K Mt jí prominouti a darovati ráčila, a ona od toho času jak Záhlinice koupila z poddaných svých i ze dvora svého takový oves sutý až do leta 1593 vždycky spravovala, nyní však strany těch jakýchsi pastev a tráv nošení sobě příčinu bere a pán z Donína v psaní svém, které mne učinil, sám protiv sobě píše, jednou, že se uvoluje z těch lidí záhlinských, které poddanými svými jmenuje, spravedlivě učiniti, za druhé, že uznává, že jsou tím ovsem V K Mti povinni, za třetí, jak ten, co jistého nemá, žádá na takovou pastvu a trávy bráni, abyste těm lidem záhlinským nějaké potvrzení dáti ráčili. Tu již tomu račte rozuměti, kdyby pán z Donína prve co jistého na to měl, že by nyní potvrzení na to od V K Mti nežádal. I jest s podivením, jak by měl z těch lidí spravedlivě činiti, na které nález činí, že tím povinni nejsou, čemuž Záhlinští sami odporují a dnešního dne před mnohými i onde tolikéž (se vyslovili), že ten oves na hotově mají a spraviti by jej chtěli a z tej obstávky se vyručili, než že jim to všecko od vrchnosti jejich zabráněno jest, aby se z tej obstávky nevyručovali.

A jestliže pak kdo zná, že by ti Záhlinští tím ovsem povinni nebyli, nech oves tolko spraví tak, jak od starodávna beze všech odporů spravovali, jak by i nyní rádi učinili. Ví pak každý, jak v tej věci dále postupovati má. Bude-li pánu z Donína neb komukolvěk kdo v čem křiv, jsouc v té zemi usedlý tak dobře jako i pán z Donína aneb i jinačeji, musí práv býti. Ačby bylo mnohem více potřeby o tom artykuli psáti, zvláště na to, jak pán z Donína nějaké pohrůžky v tom psaní svém dokládá, jakým způsobem by sobě k nápravě vésti, vidí mi se, že to všecko může mlčením pominuto býti. Jakýmkoli způsobem pán z Donína, jestliže k tomu právo má aneb kdokolvěk jiný před sebe vzíti chtíti bude, nadávám se, že se každý s odpovědí bude moci potkati a bohdá s pravdivým a dostatečným průvodem.

Také i toho dokládá (pán z Donína), že bych jakéhosi jeho posla též do vězení dáti měl a jak v Záhlinské tak i o toho mne dotýká, že bych jej nenáležitě, svévolně a moci vzíti dáti měl, čehož pán z Donína nikdy neukáže. Jak o první věc tak i o tuto prosím poníženě, že tomu věřiti neračte, neb žádný jiný ve vězení není, než ti, kteří se hned spolem ponejprv obstavili. Na ten čas musím to Pánu Bohu poručiti a tak vysoce na svej dobrej pověsti od pána z Donína jsa dotknut, na to pamatovati musím s radou pánů a přátel svých, neoddávajíc se pánu z Donína psaním toho, co bych slušně učiniti mohl, kdyby mi to pokojnou spravedlností od pána z Donína k nápravě přivedeno nebylo.

Za druhé. V tom psaní pán z Donína V K Mti oznamuje, že bych Jana, syna nebožtíka Mace, sirotka jeho z Tlumačova a Jana Rozehnalíka, též z Tlumačova, na gruntech V K Mti přechovávati měl a jemu je vydati nechtěl. V K Mti oznamuji, co se Jana, syna ne-

božtíka Mace, dotýče, jest mi s podivením, že p. z Donína o to V K Mt zaměstknávati smí, poněvadž tenž Jan Macův V K Mti samému od nebožtíka p. Kunaty Kurovského z Vrchlabí propuštěn jest, což se dostatečně bude moci okázati, a paní Salomena zúmyslně spravedlnost jemu náležitou zdržuje a vydati nechce. Strany Jana Rozehnalíka několikeré psaní žádostivé o propuštění jeho na grunty V M Knížecí pánu z Donína i paní Salomeně Zoubkovné sem učinil, poněvadž ho zde dobrá živnost potkávala, aby propuštěn byl, uvolujíce se tím, byl-li by pánu neb komu jinému co povinen, že všecko hned od sebe odvésti musí.

Také o Zabolena, syna nebožtíka Matouše, mlynáře z Střebětic, několikrát, aby spravedlnost jeho jemu vydána byla, sem psal, uznávajíc to, že on nikda ničeho toho před sebe nebral, čím by spravedlnost svou tratiti měl. I toho sem se při paní Salomeně, aby mu spravedlnost vlastně náležitá vydána byla, dožádati nemohl.

I toho mlčením pominouti nemohu, jak před několika lety skrze pana Jakuba staršího Vojsku z Bogdunčovic prokurátora J M Císaře o několiko artykulí při sročení v Hulíně mezi V K Mtí a touž paní Salomenou Zoubkovnou narovnání se stalo, a malokteré se zadosti činí, zvláště jak těm ubohým sirotkům v Hulíně pozůstalým po nebožtíku Matěji Rojíčku (z Tlumačova propuštěném), jak se jim statek jejich bezpotřebně zdržoval a podle vyměření výšoznámeného pana prokurátora J M C na jistý termín vydáván býti měl, do toho času jim nic vydáno není.

Kněz Jan, farář hulínský, také několikráte ke mně přišel oznamujíc mi, kterak by paní Salomena Zoubkovna desátky z starodávna náležité poddaným svým vydávatí zbraňovala, oč sem také psaní učinil, ničehož sem se dožádati nemohl, aby tomu chudému faráři, co od starodávna za mnoho pánů a držitelů těch dědin k tej faře připojených, beze všech odporů vydáváno bylo.

Ouřad hulínský na místě vší obce také i to sobě několikráte vysoce stěžoval, kterak by paní Salomena Zoubkovna ves Kurovice na manství V K Mti, ves Záhlinice na dědictví, od práva jejich, které od starodávna a od nepaměti při témž právě hulínském byly, odděliti a odtrhnouti chtěla a chce.

Dnešního pak dne mnozí hulínští poddaní V K Mti ke mně přišli, velice sobě stěžujíc, kterak za své peníze nemálo dříví v Háji kurovském nakoupili a mnozí i zaplatili, potom také nemalý náklad na dělníky vynaložili, nyní pak bez všelijaké příčiny že pán Rudolf z Donína do téhož Háje kurovského přišel a ty poddané V K Mti, kteří sobě taková drva sekali, z něho vyhnal a že pověděl, aby takového dříví více nesekali ani z toho Háje vzíti dali.

Kdyby se to všecko vypsati mělo, co se od paní Salomeny Zoubkovny předně proti V K Mti, též proti chudým poddaným V K Mti i protiv těm soužením poddaným manským, kteří na ten čas ve vězení jsou a na ostatek, co protiv mně činila, nemálo by se papíru zkaziti muselo.

Také o tom mně paní Salomena Zoubkovna před mnohými dobrými lidmi dotýkati směla, že bych protiv ní poddané její třebětské bouřiti měl, vědouc já, co by se takovému státi mělo, kdo by cizí poddané protiv pánu jeho bouřiti měl. Pán Bůh mne toho zachovej, že sem se toho nikda nedopustil a paní ani žádný na mne nedokazuje a za pravé neučiní, a já budu také věděti, jak to sobě k poctivé nápravě přivésti; a kdyby všecky ty věci, co paní protiv V K Mti, a naprotiv mně před sebe bere, v paměti uvedeno a lidé moudří na to pohleděli, nemohli by toho jinače uznati, než že se paní Salomena Zoubkovna nikda o to nastarala a nestará, aby na V K Mti milostivého pána měla, držíc nemalé statky na manství V K Mti a kostela olomouckého a přijímajic veliké dobrodiní od V K Mti; jedno, že jste jí jako osobě ženské manství příti ráčili, druhé, že manství, které V K Mti spravedlivě propadlo, tak jste jí to milostivě prominouti a takové manství zase navrátiti ráčili. Než to by moudří lidé uznali, že se o to stará, aby sobě žádného pokoje nedala a s V K Milostí vždycky v nějaké bezpotřebné rozepře vcházela a před mnohými lidmi to rozhlašovala, že by se jí od V K Mti nějaké skrácení dálo. Protož V K Mt prosím ve vší poníženosti, tak jak již několikráte prošeno bylo, že mne milostivě žádným míněním v tom míti neráčíte, aby pánu Rudolfovi z Donína neb paní Salomeně Zoubkovně k čemu jakou příčinu zúmyslně dal, co by k nějakým nevolem schylovati se mělo, než vždycky jsem toho hleděl, aby dobré srozumění zachováno bylo, aby se s takovým psaním, čehož se ukázati nemůže, spokojeno bylo. Jestližeby pán z Donína nebo paní Salomena Zoubkovna znali, že bych jim v čem křiv byl aneb kdokoli jiný, budou věděti, jak to sobě pokojnou spravedlností k nápravě přivésti, já pak za žádnou jinou příčinou o těch všech artykulích, dosti málo jích vyberouc, V K Mti v poníženosti neoznamuji, než za tou příčinou, abyste to milostivě uznati ráčili, že se jí ode mne žádná příčina nedává, pro kterou by ona měla před mnohými lidmi oznamovati, že by se tu od V K Mti aneb od někoho jiného jaké skrácení dáti mělo.

Také stav tlumačský nemálo na škodu V K Mti zvýšen a vytopením v lesích V K Mti hulínských nemálo dříví (= stromů) posušeno jest; v březích a gruntech V K Mti na opravu toho stavu země vybráno jest, nemajíc k tomu žádného práva, též nemalou škodu a kdy jsem se o to dopisoval, také k žádné nápravě přivedeno není."

Mezi tím psal pán z Donína zemskému hejtmanu Fridrichovi staršímu z Žerotína a na Židlochovicích, žádaje ho, aby biskupovi poručil obstavené Záhlinské z vězení propustiti. Tím dokázal pán z Donína, že jako obyvatel země Moravy po svém desítiletém pobytu v zemi neznal její práva a zřízení, neznal rozdílu mezi právem zemským a právem manským, že biskup se svými poddanými a jeho manové s jejich poddanými nepřísluší k právu zemskému, a že zemský hejtman biskupovi poroučet neměl práva. Zemský hejtman také biskupovi nic neporučil, jenom se za ty lidi přimlouval, aby z obstávky propuštěni byli. Odpověděl proto biskup na nové „psaní p. Rudolfa z Donína strany lidí Záhlinských, za které se p. hejtman zemský přimlouval", takto:

„Psaní Vaše, které nám opět z strany Záhlinských činíte, jsme přijali a co v sobě obsahuje porozuměli. A jakož předně v témž psaní dokládáte, že nám nějaké poručení od p. hejtmana zemského dáno jest, aby lidé záhlinští, kteří zde obstaveni jsou, propuštěni byli, podle kteréhož se neděje a na poručení páně, že nic dbáti nechceme. I mýlíte se v tom, aby nám jaké poručení od pana hejtmana dodáno býti mělo. My o tom žádné vědomosti nemáme, než minulou sobotu, Vigilií památky Narození Krista Pána (24. pros.) přijedouce z sněmu brněnského domů, došlo nás od pána psaní, kterým se pán, vědouce ku kterému právu my i s poddanými našimi náležíme, vážně a náležitě k nám, jinačeji než Vy, jak jste se od toho snad svého domácího preceptora[1] naučili, za těmiž lidmi přimlouvati ráčí, aby z tej obstávky propuštěni býti mohli. Kterejžto přímluvy páně my sobě nemálo vážíce, jí jsme těm lidem vskutku užiti dáti chtěli. Než oni, majíce sobě od Vás zakázáno, se vyručiti dáti nesměli. A tak žáden jiný není jejich zde zdržování příčina, než Vy.

Panu hejtmanu pak na jeho psaní, bez starosti Vaší, odpověď dána jest, z které pán vyrozuměti moci bude, na čem ta věc jest a čí příčinou ti chudí lidé se zde zdržují, což by se potom i J M Císařské, ač byl-li by tím od Vás zbytečně zaměstknáván, oznámiti muselo.

Než bylo by lépeji a chvalitebněji, abyste, čím jsou ti Záhlinští od starodávna povinni, bez takových nesnází a zúmyslné k nesousedství nutkání, jakož i ti lidé hotovi jsou, toho spraviti nezabraňovali.

O jiné pak věci, co tak mezi Vámi a hejtmanem naším na nedorozumění jest, (abyste) se spolu sročili a skrze uznání dobrých přátel z obou stran sousedsky narovnali, a tak by láska křesťanská a dobré sousedství, o které každý milovník pokoje se starati má, sejdouc z těch takových odporů, zachována byla. S tím milosť Boží rač býti s námi."

Datum na zámku našem Kroměříži 28. Decembris ao 94.

Kroměřížský hejtman Borynský chtěje dokázati paní Salomeně a jejímu manželu, že Záhlinští nedávají oves za pasení dobytka v lesích knížecích, nýbrž že oves dávali i tehda, když měli zakázáno pásti dobytek v lesích a trávu tam bráti, dal vyslechnouti starého hajného Ondřeje Kotka v Hulíně. O výslechu a výpovědech jeho vydal purgmistr a rada tento list: „Přípis svědomí protiv Záhlinským o svobodné pastvy v lesích hulínských."

„My purgmistr a rada města Hulína známo činíme tímto listem přede všemi kdežkoliv čten aneb čtouce slyšán bude... že jest před nás úplnou radu sedící předstoupil Samuel Crha, písař důchodní kroměřížský, žádajíce nás, abychom svědka, kteréhož před nás představí, ku potřebě Vysoce důstojného, osvíceného knížete a pána, pana Stanislava Pavlovského, z Boží milostí biskupa olomouckého, královské kaply hraběte a J M Císaře Řím., uherského a českého krále rady, pána našeho

[1] Je to narážka na jeho manželku Salomenu.

milostivého, podle obvinění nám od urozeného vladyky pana Filipa staršího Borynského z Rostropic, hejtmana kroměřížského odeslaného, pořádkem práva vyslyšeti a pečetí naší městskou stvrdili."

„I vystavil jest před nás Ondřeje Kotka, souseda našeho, kterýž jsouc na smrtedlné posteli po učiněné přísaze a závazku v slova tato jest oznámil: Že o tom již jmenovaný Ondřej Kotek dobrou vědomost má a v paměti své dobré obdržuje, kterak za ouřadu urozeného pana Filipa staršího Borynského z Rostropic leta Páně 1573 jsouc hejtmanem na Kroměříži a já prve před tím hajným i téhož leta 1573 několik let i po několikrát jsem byl hajný, že když lidé z Záhlinic klisny neb hříbata a jiné dobytky do lesův J M K. i na hráze rybníků hulínských zapouštěli, jsem jim pásti nedopouštěl, nýbrž takové dobytky zajímal, také tráv vynášeti nedal. A když jsem co toho našel a zastal, netoliko na trávách braní, na trnkách trhání a planičkách sbírání, jim jsem plachty brával a takových dobytkův ani plachet, kdy se co zajalo, nikdy nepropouštěl, než zaručíc, vždycky se se mnou o to tíž lidé záhlinští srovnali a nikdy žádné svobody a takovému pasení a tráv vyžínání a braní žádného zjevného práva neměli, leč co kradmo učinili.

Item také o tom dobrou vědomost mám, že tíž Záhlinští oves sutý každého roku za pánův Kurovských, pánův svých dědičných, také za pánův zástavních, jako za Jakuba staršího Vojsky z Bogdunčovic, za pana Havla Kurovského, za p. Mikuláše Ulštorfera, též za paní Salomeny Zoubkovné etc. vždycky od paměti mej beze všech odporův vydávali a při platu peněžitém na sv. Martina na Kroměříž vždycky přiváželi, až teprv lonského roku leta 1593 takového ovsa paní Salomena Zoubkovna lidem záhlenským dovážeti zapověděla.

Item také, že o tom dobrou vědomost mám, že vždycky na hrázích ploty zahrazováno, zakopáváno i kolím zabito bývalo, že jsou tíž Záhlinští žádných dobytkův do lesův hulínských doháněti nemohli. I tolikéž, že ti Záhlinští žádných výhonův nikdež do lesuov J M K hulínských nemají.

A to všechno, což tuto svědčím, jest v pravdě tak a ne jinak. To k své duši a víře přijímám.

Kdež my napřed psaní purgmistr a rada pečeť naši k tomuto listu jsme přitisknouti rozkázali.

Jehož datum v městě Hulíně v sobotu po památce slavnosti Narození Krista Pána (31. pros.) leta Páně 1594."

Kdežto hejtman Borynský podával biskupovi zprávu, že Záhlinští obstaveni v Kroměříži, před mnohými lidmi vypovídali, že oves na hotově mají a spraviti by ho chtěli a že by se z té obstávky vyručiti chtěli, než že jim to všecko od jejich vrchnosti zakázáno jest, tvrdí naproti tomu paní Salomena ve svém listu ze dne 10. ledna 1595 biskupovi poslaném, že Záhlinští před ní a před jinými popírají, že by se byli kdy uvolili oves dávati a že ona jim toho také nikdy nezakazovala. List ten zní:

„O d p o v ě ď, kterou mi na mé psaní dávati ráčíte z strany poddaných mých záhlinských, kteří tak dlouhý čas ve vězení v Kroměříži se zdržují, mne v tom dotýkajíc, že by za příčinou mou se to stalo, což v pravdě litostivě snáším, že od V K Mti v takovém domnění postavena jsem, ješto se toho bohda ničeho neobávám, aby se to na mne najíti mělo. Jestli jsem co před sebe brala a poddané své záhlinské zastávala a podle nich stojím, to jsem učinila na velkou žádost těch chudých poddaných mých. Nebo nejednou mne za to žádali a posavad žádají, aby jich v tom neopouštěla.

Tato pak odpověď, kteráž jest mi od V K Mti dána, majíc poddané své záhlinské všecky před sebou, takové psaní od V K Mti, kterýmž mne nevinně dotýkati ráčíte, že by příčinou mou ve vězení se zdržovali, a že by se ti lidé zřejmě pronášeti měli, že by ten oves, kdyby pro mne směli, rádi dávati chtěli, přečísti jsem jim dala a skrze pána svého jsem na nich před dobrými lidmi se dotazovala, znají-li se k tomu, co jest tu od J K Mti v odpovědi té mně napsáno, mluvili-li to a chtějí-li ten oves dávati? Přeslyšíce takové psaní od V K Mti i tolikež co pán můj k nim na místě mém promluvil, zřejmě přede mnou i před jinými přístojícími všickni vespolek odepřeli a k tomu promluvili, že tomu světle a zřetedlně odpírají, aby se kdy o tom pronesli a mluviti měli, aby se v jaký oves dávání uvolovati měli, a také, abych já jim ho zhajovati dávati měla, že ode mne nikda neslyšeli.

A nad to vejš mne dnešního dne snažně všickni vespolek žádali, abych jich v tom neopouštěla, nýbrž podle nich a spravedlnosti jejich abych se postavila.

Pak jak v jednom, tak v druhém i třetím nevinně při V K Mti osočena, tak i v toto domnění jsem uvedena nevinně, což Pánu Bohu křivdu svou poručiti na ten čas musím. Já jiného při V K Mti nevyhledávám, než sproštění z toho vězení těch chudých lidí poddaných mých, kteří tak dlouhý čas ve vězení (jakž oni praví, nevinně) se zdržují... S tím se V K Mti na všem dobře miti vínšuji. Datum na Tlumačově v úterý po památce sv. Tří králů (10. ledna) leta 1595.

Salomena Zoubkovna z Zdětína
na Tlumačově a Kurovicích."

Na tomto listě je ještě připsáno: „Postscripta. Vaší Knížecí Milosti oznamuji o Janovi (Ladislavovi Bílovském z Fulštejna) synu svém, kterýž při dvoře V K Mti jest, že jsem několikráte do Kroměříže posílala, doptávajíc se, byl-li by tam. Zprávu mi dávají, že by ledakdes po své vůli, chovajíc sobě koně, pacholka, jezditi měl. Nad to výš, poručíc mu paní Eliška z Fulštejna 500 zlatých (= 15.000 K předvál.), ty jest již utratil a k tomu se ještě více nemálo zadlužil. Panu Borynskému jest za koně nemálo dlužen a jiným, což o tom jistou zprávu mám, kteříž ho napomínají, praví, že mu služba od V K Mti, jako do roku, 120 zl (3.600 K předvál.) jde. Pokudž by tomu tak bylo, prosím V K Mt, že ho ještě za d v o ř e n í n a chovati neračte, poněvadž let svých nemá, než za p a c h o l e a toho mu dopustiti (také neračte), aby on sobě koně a pacholka chovati měl a kde se mu líbí, aby se

projížděl, než aby on V K Mti sloužil, neb psotě jeho ještě dosti času jest."

Pěkná matka! Do Prahy jezdila, aby si tam u dvora císařského příznivce ve své při proti biskupovi získala, ale aby do Kroměříže zajela podívat se na své pachole, co dělá a jak se chová a ho napomenout, na to času nemá, to jenom od jiných vyzvídá. Biskup, jemuž ona jen starostí přidává, má se o její pachole starati. Však se brzo od něho samého dověděla, co dělá, — dluhy!

Dostala od něho list ze dne 1. dubna 1595: „Paní Salomeně Zoubkovně." (To je titul vlastní matce!) Před Vaší Milostí tajiti nemohu, že o sv. Jiří nejprv příštím (23. dubna) nějakou sumu peněz klásti musím. V Mti za to jakožto svej zvláště milej paní mateři synovsky žádám, že mi od sv. Jiří 2000 zl. na zápis (t. j. dlužní list) do roku svědčící propůjčiti ráčíte, chci jej V Mti rád ujistiti i úrok na to povinný též spraviti. Což jsouc k V Mti tej naděje, že na žádost mou tak v tejto pilnej nastávající potřebě učiniti ráčíte. A tolikež jak jste mi ráčili připověděti mrkvového a cibulového semena darovati, V Mt žádám, že mi je po tomto poslu mém odeslati ráčíte. Rád se toho i druhého V Mti vším dobrým synovsky odměnit i odsloužiti nepominu. Odpovědi učinlivé od V Mti očekávati budu. S tím etc.

Datum v pátek po neděli Smrtnej."

Zároveň poslal dopis svému otčimu, žádaje přímluvu u matky: „Psaní pánu z Donína." „Při tom V Mti oznamuji, že paní manželce V Mti a mej zvláště milej paní mateři psaní činím, žádajíc, aby mi od sv. Jiří příštího 2000 zl. na dostatečné ujištění půjčiti ráčila. V Mt svého laskavého pana otce synovsky žádám, že se ku paní manželce V Mti přimluviti ráčíte, aby na žádost mou tak učiniti ráčila. Což věřím, že tak učiniti ráčíte. V Mti se toho zase vším dobrým odměniti a odsloužiti rád chci. Odpověd etc jak výše."

★

Psaním ze dne 19. dubna 1595 oznamuje císař biskupovi, že mu posílá repliku Salomeny Zoubkovny, kterou do jeho kanceláře české stran některých stížností na biskupa učinila. Z ní bude moci biskup další její stížnosti vyrozuměti. Aby se císař mohl v té věci ještě před nastávajícím manským soudem spravedlivě resolvírovati, poroučí biskupovi, aby nahlédna do té repliky Salomeny Zoubkovny, poslal mu bez prodlení svou další potřebu i s příležícími spisy.

Biskup obdržev list císařský i repliku Salomeninu 27. dubna, podal 28. dubna svou zprávu. Po delším úvodu psal biskup, že z přečtení repliky Salomeny Zoubkovny srozuměl, že ona na jeho artikule v předešlé jeho zprávě uvedené náležité odpovědi nedává, ačkoli měla od císaře poručeno, aby dala responsum directum (= přímou odpověď). Ale ona nemajíc co odporovati proti pravdě, sama sebe se v nějaké očišťování a vychvalování dala, opomíjejíc toho, nač odpověď dáti měla.

Strany jednoho artikule, však i ten jinače vykládajíc než sám v sobě jest,

doložila, kterak by lidu pěšího i konního z manství, které drží, podle uložení na hranice uherské loňského roku vypraviti byla měla, kdežto biskup o tu výpravu na hranice uherské si nestěžoval, než že ona k mustrunku, který leta 1593 při sv. Václavě (28. září) v Olomouci držán byl, počtu svého konního ani pěšího, jako jiní z manství, k počtu biskupou nevypravila. Ona dávajíc zprávu o této loňské výpravě, o které biskup ve své zprávě zmínky neučinil, nesprávně sobě stěžuje a tak ona biskupa a ne on ji v ošklivost před J. Cís. Mtí uvozovati se neostýchá.

Také i v druhém artikuli, který ona do této hlavní pře teprv v replice své vložila, strany nějaké obstávky poddaných jejích záhlinských, kteráž se pro nespravení jistého ospu ovsa, k zámku Kroměříži od starodávna povinného, stala, jenž se od nepaměti lidské vždycky bez všelijaké výmluvy a odporu za jiných držitelů té vsi Záhlinic předkům biskupovým ročně odvozoval, ano i ona od toho času, jak v držení té vsi vešla, z poddaných svých i sama ze dvoru svého spravovala, až teprv teď ode dvou let jej poddaným svým jako nepokojná žena spravovati zapověděla; kterýžto osp týž lidé vedle vlastního přiznání při obstávce na hotově měli a spraviti chtěli, kdyby jim to stolka od ní zakázáno a zabráněno nebylo. A tak jen za tou příčinou, že takového ospu při odvedení též nějakého peněžitého platu, vedle listu od předka biskupova jim na to pod obstávkami daného, nespravili, museli býti v městě Kroměříži právem obstaveni. Však když ona potom od takového neslušného předsevzetí svého ustoupila a povinný osep jim dále odvésti nezbraňovala, byli hned zas z obstávky propuštěni. A tak ta věc jsouc spokojena, tím ona císaře zbytečně zaneprázdňovati a osoby biskupovy k ošklivení příčiny neměla.

Stran její žádosti v replice, aby při tom statku manském zachována byla, odpovídá biskup, že ona prve v držení jeho býti nechtěla ani ho podle řádu a práva manského do desek manských písaři manskému jsouc od něho napomínána sobě zapsati dáti nechtěla a také prve z dobré své vůle zjevně při zahájeném soudě registra prodajná toho statku jemu, biskupovi, s malou vážností podala, aby jej buď sám koupil anebo jinému prodati dovolil, jakož se i tak stalo. Ona však ve vyměřeném času podle dotčené výpovědi soudu manského, zlehčíc osobu biskupovu i dotčenou výpověď strany prodeje toho statku učiněnou, bez slušné příčiny, utekla se se stížlivou a důtklivou suplikací k císaři chtíc biskupa i soud manský zlehčiti, té výpovědi dosti neučiniti a tím způsobem z práva a z poslušenství se vytahujíc zpurné své předsevzetí provésti. A posavad v té spůře své zůstává chtíc věc již prosouzenou na komisi vstahovati. Kteréžto neobyčejné a neslušné její žádosti aby místa a průchodu nedával, nýbrž soud manský od předků císařových i od něho samého nadaný a vzácně privilegovaný milostivě sobě poručena míti a nad řádem a právem jeho svou ochrannou ruku jakožto král český držeti a dotčené Salomeně Zoubkovné poručiti ráčil, aby spravedlivě učiněné výpovědi soudu manského dosti učinila a takovými nerozmyslnými zprávami svými císaře zanášeti se neopovážila, a aby se císařova resoluce pokud možno k tomu

soudu manskému, kterýž v pondělí po neděli Exaudi (8. května) držeti se má, přijíti mohla, za to biskup poníženě prosí.

Prosba biskupova byla vyslyšena. Císařská resoluce došla, a s ní zároveň i poručení císařské Salomeně Zoubkovně. Resoluce je adresována na biskupa i na manský soud a zní: „Vysoce Důstojnému Knížeti Stanislavovi, biskupovi olomouckému a jiným urozeným, statečným a slovutným pánům, rytířům a vladykám, kteří v soudu manském biskupství a knížetství kostela olomouckého sedají, věrným našim milým."

Rudolf.

„Vysoce Důstojný Kníže, urozeni, stateční a slovutni Věrní Naší milí. Jakož sobě urozená Salomena Zoubkova z Zdětína Nám milá, před Námi do tebe, biskupe olomoucký, skrze suplikací svou nemalou stížnost, jakoby se jí z strany statku Kurovského dosti veliké ublížení státi mělo, pokládala, v tom nás za milostivé a spravedlivé opatření s pokorou prosila. I ačkoliv jsme tebe biskupe proti tomu milostivě slyšeti a co jste vy druzí soudcové v té věci Nám poddaně v známost uvedli, vyrozuměli, i také nynější tvé, biskupe, na repliku dotčené Salomeny Zoubkovy učiněné psaní a odpověď v svém bedlivém uvážení míti a jinače najíti moci neráčili, nežli že slušně při výpovědi vaší podle řádu a práva ta všecka věc zůstávati má, při čemž My toho do konce zůstavujem.

Avšak uvážíc My toho s pilností, že se tu osoby ženské dotejče, ráčili sme jí dostatečným psaním Naším poručiti, aby tej výpovědi beze všech excepcí (= výhrad) a výmluv za dosti učinila, Vám se kořila a aby jí to laskavě váženo bylo, Vás za to uctivě žádala. Té nepochybné naděje jsouce, že s ní jakožto cum femines sexu (= s ženským pohlavím) na tuto Naši Císařskou přímluvu dobře naložíte. Na tom Naši milostivou vůli císařskou naplníte.

Dán na hradě Našem Pražském v pátek po Božím Nanebevstoupení leta 1595 a království Našich římského 20., uherského 23. a českého 20 ho.

Rudolf

Ad mandatum S C M proprium
(Na vlastní rozkaz J. C. Mti)
Kryštof Želínský
J. Myllner

„Poručení císařské paní Salomeně Zoubkové učiněné aby výpovědi soudu manského beze všech výmluv dosti učinila a soudu se kořila" zní:

Rudolf

Urozená Nám milá. Tejna tebe činiti neráčíme, že sme tvou repliku i také na ni danou zprávu Vysoce Důstojného Knížete Stanislava, biskupa Olomúckého, královské kaply české hraběte, Rady Naší, věrného milého, co se statku Kurovského k manství biskupství Olomúckého náležejícího dotýče, s nejvyššími úředníky a soudci zemskými království Našeho českého, též radami Našimi věrnými milými, v milostivém a bedlivém uvážení míti a z toho ze všeho jinačeji najíti moci neráčili, než že v té příčině od soudu

manského, téhož biskupství olomouckého, spravedlivý ortel, nebo vejpověď vynešena jest.

I poněvadž za slušné uznávati ráčíme, aby práva ve své váze a vážnosti zůstávaly, protož tu výpověď ve všech punktích a artykulích schvalovati a tobě, abys jí beze všech vymluv dosti činila poroučíme. Též také proto, že jsi manský soud dosti špatně ušetřila a žalobami svými při Nás sošklivili směla, témuž soudu se kořila a za laskavé toho vážení snažně při nich vyhledávala.

A my jsme se také k témuž soudu za tebe milostivě přimluviti ráčili. Jinače nic jiného.

Dán na hradě atd. (jako při prvním)

Rudolf vr. Podpisy tytéž jako výš.

Jak se Salomena Zoubkovna k tomu císařskému poručení zachovala, o tom podávají biskup a soudcové manští 12. května císaři zprávu tuto:

Nejprv děkují jak nejvýš možno za císařskou resoluci, která jim při zahájeném soudu byla dodána i s psaním druhým paní Salomeně svědčícím, které jí tuto přítomné dodali. Když jí pak toto psaní a resoluci císařskou přečísti dali a jí připomněli, jaké se ona neslýchané a prve při tom soudu nebývalé výtržnosti dopustila, když po výpovědi soudní, jako by se jí bylo nějaké zkrácení státi mělo, soud ten nevinně dotýkati a v ošklivost u císaře uvésti se opovážila. Než že oni vážíce sobě přímluvy císaře pána, jakožto pána všech, za ni učiněné, z lásky křesťanské jí to prominuli, avšak na ten způsob, aby ani ona, ani žádný jiný napotom takové výtržnosti se nedopouštěl. Podle toho také, aby výpovědi císařské beze všech excepcí a výmluv dosti učinila, statek kurovský se vším příslušenstvím do příštího posudku manského osobě k lénu hodné prodala a k ujištění toho aby 500 kop gr. (30.000 K. předvál.) v oné výpovědi soudu manského obsažených a pro nedostiučinění výpovědi propadených prve, nežli by z města Kroměříže vyjela, ku položení do sv. Václava (28. září) nejprv příštího ujistila a toto ujištění ku právu úředníkům manským odvedla.

Ale ona jako dříve výpovědi soudu zlehčovala a co se jí líbilo a zdálo před sebe brala, tak také nyní podle resoluce císařské, jak se slušelo a jak to velikost jejího provinění sebou přinášelo, soudu manskému se nekořila, nýbrž ještě uštiplivými slovy na zlehčení té resoluce i tohoto soudu mluvila, jakoby v tom nevinna a osočena byla a na té resoluci císařské přestávati neměla, nýbrž osobně k císaři jeti a jej o to zaneprázdňovati, a aby jí netoliko to, čeho se proti soudu manskému dopustila, prominuto bylo, ale také proto, aby oněch 500 kop propadených podle vůle své zproštěna byla, za přímluvu císaře žádati chtěla.

Bylo jí tedy z potazu poručeno, aby z města Kroměříže nevyjíždějíc, ujištění na těch 500 kop gr. propadených vykonala a ku právu manskému úředníkům odvedla. Než ona podle své zvyklé neposlušnosti se tak nezachovala, nýbrž sejdouc se zámku kroměřížského do hospody a přijmouc od písaře manského ono ujištění, z města Kroměříže proti poručení manského soudu, takového

zápisu nevykonajíc s panem manželem svým odjela a tak znovu biskupa a soud manský nemálo na pohoršení mnohých zlehčila.

Aby taková její výtržnost zkrocena byla, byli oni nuceně k tomu přivedeni nařídili, aby jisté osoby z manů od soudu k tomu nařízené v její manský statek kurovský, který podle práv manských z mnohých příčin propadla, se uvázali a dokavad by dotčené soudní výpovědi dosti neučinila a propadené sumy ku právu nepoložila, aby jí zase k prodeji tenž statek v času k tomu vyměřeném postupen nebyl, aby tím spůsobem k náležitému poslušenství přivedena a právu poddána byla. Žádají císaře, jestliže by se paní Salomena s nějakou jinou zprávou k němu utekla, aby jí v tom víry a místa nedával. Datum na Kroměříži v pátek před slavným hodem Seslání Ducha sv. 1595. V C Mti věrní poddaní kněz biskup, hofrychtýř a soudcové manští biskupství a knížetství olomouckého kostela.

Manský soud nařídil pak manskému hofrychtýři Jiříkovi staršímu Sedlnickému z Choltic, aby se ve statek kurovský i s jeho příslušenstvím k ruce pana biskupa, jakožto vrchního lenního pána, uvázal dotud, dokud by ona sama 500 kop gr. od paní Salomeny ujištěna a ku právu manskému odvedena nebyla.

Podle tohoto nařízení chtěl se hofrychtýř zachovati, ale sám osobně k tomu závazku postačiti nemoha, poslal psaní Mikulášovi Želeckému, jehož na svém místě zmocnil, Jetřichovi Žernovskému z Žernova a na Skaličce a Janovi Žalkovskému z Žalkovic na Dobromělicích, jimž poručil, aby se s písařem manským Pavlem Palenkem ze Štechovic v ten statek manský kurovský uvázali.

Tyto jmenované osoby zachovavše se poslušně podle psaní hofrychtýřova, sjely se ve středu po slavnosti Ducha sv. (17. května) do Kurovic a odtud do Třebětic. Obeslavše sousedy před sebe do domu fojtova, dali jim psaní hofrychtýřovo přečísti a čeho se jejich paní Salomena proti soudu manskému dopustila jim předkládali napomínajíce je, aby jim, vyslaným, z poručení pánů soudců k ruce Jeho Knížecí Milosti jakožto vrchního lenního pána poslušenství a hold slibovali.

Sousedi po jednom i druhém vystupování a společném promluvení vidouce, že jinač činiti nelze, tak učinili a rukou dáním těm osobám hold a poddanost k ruce J K Mti slíbili. Fojtům pak dostatečně poručeno, aby k hospodářství a jinému všemu bedlivě dohlídali a své sousedy spravovali a na ráno potom, aby se na Kroměříži před J. K. Mtí postavili; sousedům pak poručeno, aby se fojty svými řídili a v potřebách ku pánu hejtmanovi Borynskému se utíkali.

Po takovém o lidi kurovské a třebětské úvazku paní Salomena svému manželu pánu z Donína do Prahy psaní o tom učinila a opět novou suplikaci císaři strany té věci podati dala, kterážto suplikace s psaním císařským biskupovi poslána byla.

Ve své suplikaci ze dne 23. května císaři poslané opakuje obšírně, nač si v poslední suplikaci stěžovala a oč císaře žádala, aby totiž zvláštní

komisaře, o které již 13. února 1594 žádala, jmenovati ráčil, aby ji s biskupem vyslyšeli a dobré zdání své císaři učinili. Kdyby prý k tomu bylo tehda přišlo a ta komise nařízena byla, byla by ona mohla všecko před těmi komisaři dostatečně prokázati. Že se jí té komise dostati nemohlo a ona k slyšení své neviny přijíti nemohla (neví prý jak a proč se jí to státi nemohlo), musela její žádost zpátkem ustoupiti a zpráva páně biskupa za jistou a pravdivou jest postavena, a jí že císař poručil recesem, aby nálezu soudu manského, který byl na újmu její spravedlnosti učiněn, beze všech výmluv dosti učinila. Ona to ráda podle vůle císařovy s ochotností vykonati chce. Proto také před manským soudem ohlásila, že ten statek manský prodati chce, ale p. biskup nechce na tom přestati, než otázku na ni učinil, chce-li tu pokutu 500 kop gr., která v tom nálezu obsažena jest, na posudku složiti, anebo zápisem ujistiti až do příštího sv. Václava, kterou by propadla, kdyby do toho času statek prodán nebyl. Tu ona p. biskupovi odpověď dala, že neuznává, aby dvěma metlami trestána býti měla, jedno, prodati statek, druhé, neobyčejnou pokutu dávati. Na tuto odpověď bylo jí prý oznámeno, aby z Kroměříže neodjela než by ten zápis na 500 kop gr. vykonala. Toho učiniti se ona zbraňovala a domů odjela. Ve středu po sv. Duchu poslal p. biskup písaře svého manského na její stateček Kurovice v nebytnosti jejího pána (manžela) doma a v ten statek manský se pro tuž pokutu uvázal, lidi v člověčenství k ruce biskupovi uvedl a jim poručil, aby jí v ničem neposlouchali, nýbrž panem biskupem aby se spravovali a jí aby odtud nic bráti nedali. Ona to prý lítostivě snášeti musí, že se jí na velkou škodu a záhubu v její statek pro nic p. biskup vkládati ráčí, čehož se žádnému bez právního rozeznání neděje, jako se jí po druhé již stalo.

Z posledního císařova psaní, kterýmž jí poroučí, aby nálezu soudu manského dosti učinila, nenalézá ona, aby to bylo vysvětleno tak, že by ona p. biskupovi anebo komu jinému jakými pokutami povinna byla, neboť v nálezu je zřetelně doloženo, že jí p. biskup pro její vzpouru za manku trpěti nemůže, protož aby ten statek manský osobě k lénu hodné prodala do posudku tehda, totiž ten pondělí po Smrtedlné neděli leta 1594 pod propadením 500 kop gr. Komu by ta pokuta propadená býti měla, to v nálezu není doloženo. Kdyby psaním císařovým nebylo předsevzetí páně biskupovo zastaveno, nebyla by ona posudku na onen čas ustaveného čekala a pokuty na sebe dopouštěla, ale tak čas prošel a ona nemůže býti viněna, aby tu pokutu klásti povinna byla. Proto žádá, aby císař biskupovi poručil, aby jí stran té pokuty pokoj dal a jí nesužoval a stateček, který koupila a zaplatila, se nevkládal, lidi, které sobě v slib uvedl, propustil a ji v tom při pokoji zanechal, aby svého vlastního volně užívati mohla bez překážky pana biskupa. Žádá, jako již dříve, ony pány komisaře, za které již prve žádala a aby jim císař poručil, aby oni ten stateček, kterého p. biskup tak hrubě žádostiv je a své přátely na něm osaditi míní, jemu prodávali, což by se při soudu zemském svato Janském (24. června) v Olomouci státi mohlo, aby se prodej toho statku konal tak, aby se to bez utískání a ublížení

jejího státi mohlo, a aby těm komisařům též poručil, aby její lidi z dědiny Záhlinic, které p. biskup nevinně sužuje, vyslyšeti a dobrým zdáním svým císaři zprávu o tom učinili, čeho se p. biskup dopustil, když i jejím poddaným dědičným ubližuje. Je té naděje, že ji císař milostivě v tom opatřiti a chrániti ráčí. Prosí za spěšnou odpověď. Datum (místo schází) v úterý před Božím Tělem (23. května) 1595.

Tuto stížnost Salomeninu poslal císař biskupovi s psaním ze dne 24. května:[1] „Vysoce Důstojný Kníže, věrný Náš milý. Jakou stížnost do osoby tvé nabožná Salomena Zoubkovna Nám z strany nějaké peněžité pokuty 500 kop gr., kterouž bys od ní míti chtěl a v nebytu manžela jejího jí se skrze písaře tvého v její statek Kurovice pro túž pokutu uvázati a lidi v člověčenství své uvésti a jejím poddaným dědičným nenáležitě ubližovati měl, na Nás vznáší a v tom za milostivé opatření pokorně prosí, to přiležící suplikace její šíreji vyrozumíš. I chtíc tebe také v tom slyšeti, poroučímeť, abys Nám na tuž její suplikaci s odesláním ji zase, zprávu svou sepsanou neprodlívajíc učinil. Na tom jistou a milostivou vůli Naši císařskou naplníš. Dan na hradě Našem pražském ve středu po sv. Trojici (24. května) 1595. Podpisy tytéž jak v předešlých.

Biskupova obšírná zpráva ze dne 16. června 1595 zní ve výtahu takto: Císařovo psaní i suplikace pí Salomeny Zoubkovny byly mu dodány předevčírem (t. j. 14. června). Nenadál se, aby ho Salomena tak důtklivě, nevinně a nepravdivě ve všem, co v té své suplikaci vypisuje a sobě stěžuje na zošklivení jeho osoby, před císařem nestydatě obnášeti, dotýkati a rozhlašovati měla.

Proti její stížnosti činí svou pravdivou zprávu. Předně, aby on tu pí Salomenu jakými neobyčejnými pokutami stížovati a na ni ukládati a za touž příčinou v statek kurovský a její lidi k ruce své uvázati dal, též jejím dědičným poddaným (záhlinským) mimo náležité všelijaké příkoří a soužení činiti měl, o tom ona omylnou a nepravdivou zprávu podává, neboť, jak již císař z předešlých jeho zpráv o tom vědomost má, stala se od hofrychtýře a soudců manských stran statku kurovského jistá výpověď (nález) mezi biskupem a pí Salomenou, kterouž jí poručeno bylo, aby z příčin, ve výpovědi položených, manský statek kurovský osobě k lénu hodné do nejprv příštího posudku manského pod propadením 500 kop gr. prodala a odstoupila, kteréžto výpovědi ona nezachovala, nýbrž na zošklivení a zlehčení jeho osoby i soudu manského nepravdivými zprávami svými císaře zaměstnávati se opovážila. A císař i s nejvyššími úředníky a soudci zemskými království českého po bedlivém uvážení najíti ráčili, aby v té příčině při nálezu soudců manských

[1] Je to nemožná věc, aby stížnost, kterou Salomena psala 23. května v Tlumačově, byla již 24. května v Praze vyřízena a s dopisem císařským téhož dne 24. zpět do Kroměříže odeslána. Nebylo tehda ani železnic ani telegrafu a telefonu. Písař manský ve své zprávě výš uvedené praví, že po úvazku lidí kurovských a třebětských dne 17. května poslala Salomena svému manželu do Prahy psaní a suplikaci císaři. Datum na její suplikaci připsal tedy pán z Donína sám, než ji do cís. kanceláře podal.

podle řádu a práva ta věc zůstala a Salomeně bylo poručeno, aby tomu nálezu manskému beze všech výmluv zadosti učinila, soudu se kořila a za laskavé jí toho vážení manský soud žádala.

Jak Salomena té císařské resoluci a císařskému poručení zadost učinila, mluvíc před soudem manským dosti uštěpačně na zlehčení toho, též z kterých příčin osobám z manů ze soudu manského poručeno, aby se v ten její manský statek kurovský, kterýž z mnohých příčin podle práv manských propadla, (jehož, kdyby biskup tak hrubě jak ona nepravdivě ve své suplikaci dotkla, žádostiv byl anebo přátele své tam osaditi mínil, dávno již to mohl bez uplácení učiniti), uvázali, a za jaké další císařské poručení on biskup i soudcové manští prosí, to může císař vyrozuměti ze psaní, které mu od biskupa a soudců manských těchto pominulých dnů bylo odesláno a které mu již bylo nepochybně dodáno.

Co dále Salomena ve své suplikaci dokládá, že on, biskup, dobře ví, jak má o posudky býti pokračováno, aby se nálezu dosti stalo, a že kdo po nálezu při posudku nekráčí, o nález a spravedlnost svou přichází a proto prý že on k té pokutě právem přikročiti nemoha, smyslil sobě uvázati se v lidi a statek její a tím ji k tomu přivésti, aby se mu v tu pokutu uvolila.

Na to odpovídá biskup, že by se bylo mohlo proti Salomeně, nezachovavší se podle nálezu soudu manského a nepoloživší pokuty týmž nálezem uložené, při posudku podle pořádku práva spravedlivě přistupovati, avšak ušetřujíce oni psaní císařovo, pokavad zpráva císařova proti její nedůvodné stížnosti nebyla přednesena, nebylo při posudku proti Salomeně od biskupa nic předsevzato, ale proto se tím biskup z práva nevyvedl, nýbrž při něm jak podle nálezu tak podle císařské resoluce, kterouž ten nález byl potvrzen, zůstává. A není ani Salomeně tajno, že se taková pokuta ne biskupovi než ku právu manským úředníkům spraviti a položiti má, a oni budou věděti, kde a kam ji odvésti a obrátiti.

Stran žádosti pí Salomeny, aby císař jisté osoby za komisaře nařiditi a jim poručiti ráčil, aby oni ten manský statek tak, aby jí ublíženo nebylo, prodávali, oznamuje biskup, že on žádného úmyslu ten statek koupiti neměl, než vydavši Salomena prve ze své dobré vůle při zahájeném soudu prodajná registra téhož statku, a on chtěje aspoň jednou pokoj s ní učiniti, chtěl podle nálezu v přítomnosti osob ten statek v slušnosti koupiti. Ale uznav, že se ona smluviti, ani toho, co za ten statek sama dala, ačkoliv od ní zhoršen a zlehčen je, vzíti nechtěla, zase jí ta registra vrátil a dopustil, aby ona sama ten statek osobě k lénu hodné prodala, což bez nařízených komisařů (a byla by to věc neobyčejná a nebývalá, aby k šacování statků manských jací komisaři, zvláště nejsouce manové, nařízeni býti měli) s radou přátel v čase vyměřeném dobře vykonati by se mohlo. A jestliže se Salomena podle nálezu a císařské resoluce nezachovala, propadené pokuty nepoložila, ani ve vyměřeném čase zápisem neujistila, stalo se jí uvázání v ten statek a jestli by ho do posudku nejprv příštího osobě k lénu hodné neprodala, bude biskupovi dána příčina, jak dále proti ní podle řádu a práva manského

postupovati. V tom aby císař jakožto nejvyšší všech práv ochránce nad ním a soudem manským, řádem a právem ochrannou ruku držeti ráčil, biskup poníženě prosí.

Strany lidí Salomeniných dědičných záhlinských, jako by je biskup sužovati měl, žádá ona, aby císař těm komisařům nařiditi měl, by je v jejich stížnostech vyslyšeli; na to odpovídá biskup, že ho může Salomena, jestliže těm lidem v čem zcesten byl, bez zaměstnávání císaře pořádkem práva o to hleděti.

★

Manský písař Pavel Palinek, jenž po uvázání se lidí kurovských a třebětských k ruce biskupově statek kurovský spravoval, napsal ve své zprávě, manskému hofrychtýři podané: „Bylo mi oznámeno, že by pí Salomena žádostiva byla, když bych v Kurovicích byl, tam zajeti a se mnou rozmluviti, pročež jsem 20. Junii, t. j. v úterý před sv. Janem Křtitelem do Kurovic naschvál zajel, chtíc žádost paní naplniti, a k paní do Tlumačova poslal jsem s oznámením, že tu jsem a paní očekávám, byla-li by vůle její co se mnou rozmluviti. Vzkázala mi, že vyhořením (v Záhlinicích?) zděšena jest a nedobře na zdraví svém se má, nechtěl-li bych tam k ní do Tlumačova přijeti, že v domě bude. Aby mnou nikdy nic nescházelo, sjel jsem k paní do Tlumačova a oznámil, byla-li by žádostivá se mnou o čem mluviti, že jsem hotov ji slyšeti.

Paní Salomena se stavěla, jakoby o tom žádné vědomosti neměla, než jenom na neštěstí své, též na ty, kteří by ji měli při J. K. Mti biskupovi zoškliviti, naříkala, někdy plakala. Mezi tím zmínka se stala strany obilí, které na Kurovicích bylo, mluvíc ke mně, aby takové obilí odtamtud vzíti a vyvézti dáti mohla, poněvadž již také něco zaprodala. Oznámil jsem jí, že paní takové obilí vzíti může, toliko to, což tam v Kurovicích od svrškův a nadbytkův a jiného k tvrzi a k tomu statku náležitého a příslušejícího jest, aby tam zanecháno bylo. A kdyby paní i před tím byla toho žádostivá bývala a jemu maličkou cedulku o to poslala, nebylo by jí to bráněno; poněvadž se to od ní nestalo, že nemá v tom komu za zlé míti a toho přičítati. Paní Salomena na fojta kurovského tu přítomného ukázala, že jemu mluvila, aby písaři manskému tu věc oznámil, avšak nic tu dojíti nemohla. Fojt kurovský se k tomu znal, že paní jemu o tom mluvila, aby písaři manskému oznámil a to také učinil a zase paní potomně zprávu dal, že písař manský praví, abyste jemu toliko strany takového obilí nějakou cedulku poslati ráčili, že to dobře bejti může a se vydati. Paní Salomena, aby jí takovou odpověď a zprávu a o cedulí jakou zmínku učiniti fojt měl, k tomu se znáti nechtěla, vidouc, že proti ní pravda se mluví.

Po takovém všelijakém promlouvání písař manský jí pak oznámil, že paní může takové obilí z Kurovic vzíti a odvézti dáti a fojtu pravil, aby se jí to vydalo.

Paní Salomena jsouc před tím toho žádostiva a slyšíc teď od něho, aby to obilí vzato a jí vydáno bylo, aby vždy jinač bylo, zase na rozmysl sobě vzala, měla-li by takové obilí z Kurovic bráti, poněvadž prý prve nebrala. Nicméně hned na druhý den pro ně poslala a co vymláceno bylo, kromě něco ovsa, který podnes snad tam zůstává, odvézti dala a prodala.

Naposledy žádala ho za přímluvu k J. K. Mti, aby ji zase ten statek manský kurovský a třebětský, ve který se úvazek stal, postoupen byl, a že by ona z Kroměříže přes poručení Jích Mti pánů soudců manských z potazu jí daného nebyla vyjížděla, než že to na poručení pana manžela svého učiniti musela, táhnouc se o to na vědomost svých děveček, a že ví, že J. K. Mt ráčí býti ještě jejim milostivým pánem a proti ní by nebyl, kdyby některých osob nebylo, kteří ji při J. K. Mti zošklivují. On, písař manský, oznámil paní, že neví, jak se u J. K. Mti v té věci přimlouvati, poněvadž paní na nemalé zlehčení soudu i J. K. Mti nevykonajíc toho zápisu z Kroměříže vyjela a posavad ještě tomu zadost neučinila, než aby paní takové ujištěni zhotovené jemu ku právu manskému odvedla, že by on to při J. K. Mti jednati chtěl a také při panu hofrychtýři. Že na pana manžela ukazuje, že na jeho poručení z Kroměříže odjela, to paní postačiti nemůže, dotýkajíc se tu vlastní osoby její a ne jeho, a také že on neví, kdo koho poslouchá. Paní Salomena oznámila, kdyby ujištění jaké ku právu manskému odvedla, že by také platiti musela, což se jí učiniti nevidí."

Z této rozmluvy poznati lze povahu pí Salomeny; je vrtkavá, nedůsledná, svéhlavá, vzpurná a miluje více lež než pravdu. Tak se ukazuje i ve svých suplikacích císaři podaných.

Písař manský pokračuje pak dále ve své zprávě:

„27. Junii v nebytnosti mé v Kroměříži vyhořely Kurovice, (neví se, založením-li čili jinou nešťastnou náhodou), ačkoli byly každodenně hlásky okolo vsi."

„Mezitím dal pán z Donína v Háji kurovském zesekati do 10 kop krokví, do 4 kop latův a něco dubů a do Záhlinic vyvézti. Což budouc v známost J K Mti a pana hofrychtýře v Olomouci uvedeno, z poručení p. hofrychtýře já s p. Václavem Podstatským z Prusinovic, dvořenínem J K Mti a s p. Karlem Jordanem k paní Salomeně (neboť tehdáž také tam při soudu v Olomouci byla) dne 29. Junii do její hospody chodili a oznámili jí, že pana hofrychtýře zpráva jistá došla, žeby se dříví všelijaké v Háji kurovském sekati a do Záhlinic vyvážeti mělo, což panu hofrychtýři s podivením přichází. Ví paní přece o tom, že ten Háj jako jiný statek manský kurovský z poručení pánů soudců v úvazku jest a zase že se to na další zlehčení soudu proti tomu úvazku děje. Páni soudcové budou věděti, jak jí to vážiti a obrátiti. Protož oni z úřadu svého paní napomínajíce poroučejí, aby takovým dříví v dotčeném Háji sekáním, vyvážením a v ty grunty manské se vkládáním pokoj dala a zase to, co z toho Háje do Záhlinic vyvezeno, do Kurovic odvezeno bylo, poručila. Jest-li by toho neučinila, aby potom, co by z toho získala dobrého a způsobilého, sama sobě děkovala."

„Paní Salomena ani toho dobře nevyslyšíc v řeč písaře manského vpadla naříkajíc, že se s ní opět cos nového začíná a že ona o takovém sekání a vyvážení drev z Háje nic neví, a aby se o to p. manželu jejímu psalo, a jestliže by pak co toho bylo (ač neví), že ona témuž pánu svému rozkazovati nemůže, poněvadž on ní a ne ona ním vládne, a že vidí, že na ni jsou svědci přivedeni na osvědčení toho, co ona mluviti bude". (Míní tu ony dva pány, kteří s písařem přišli.)

„6. Julii poručeno Kurovským dříví sečísti. Našlo se 10 kop krokví a 4 díly latů."

„7. července jezdil písař do Kurovic a odtud do Záhlinic s Bezuchým a s druhým hajným na dříví pohlídat. Též písař hulínský a ještě jeden s ním sčetli v Záhlinicích dříví svezené z Háje kurovského a našlo se 10 kop krokví, $3^1/_2$ kopy latů a něco dubí. Fojtovi kurovskému, též i třebětskému poručeno, aby zjednal tesaře a dal přikrývati zhořelá stavení."

„V sobotu 22. července byli Zástěra a Tlustý na stížnost fojta kurovského, že mu zrádců nadávali a pohořelé z domů vyhnali, do vězení na Kroměříž dáni, ale ve středu 26. července byli na rukojemství z věže propuštěni.

Tehdáž také žalováno na Matu, že by strany toho ohně v podezření byl, mluvíc před tím, že jemu toho učiniti nebude, by se katu do ruk dostati měl. A od něho že oheň vyšel. Poručeno fojtovi, aby ho na Kroměříž postavil, což se nestalo."

„Mezitím fišmistr hulínský Vítek zprávu mně dal, že by se předce potajmě dříví z Háje kurovského do Záhlinic odváželo, ale fojt kurovský a hajný o tom vědomost míti nechtěli."

„24. července zase do Kurovic tesaři posláni."

„30. července Kurovští nechtěli žati ani na poručení ke mně se postaviti. Zpráva se dává, že se od Bartoše Šilhavého, písaře, paní Salomena troštují (= v něho svou naději skládají) a že se některým z nich od něho dříví do Kurovic dává."

„1. srpna, jezdil jsem se svým bratrem Janem Palinkou a dvěma tesaři, chtějíce ta stavení pokryt dáti a jsouc tvrz visutým zámkem zamčena poslali jsme Bezuchého do Tlumačova k pánu z Donína pro klíč. Vzkázáno mi zase od pána po témž Bezuchým, abych já tu na Kurovicích nevládl a nerozkázoval, a že on tu nic stavěti nedá ani klíče nepošle, než když pan biskup jemu peníze za to dá, které paní jeho dala, potom teprv aby tu vládl a stavěti dal. Však nechce-li bez toho (stavění) býti, že jsou tu stodoly a chlívy i pivovar, ty aby přikrývati dal. To osvědčil jsem já fojtem a tím Bezuchým, též Janem Palinkem, Hansem Malíkem z Hradiště, Smutkem v Otrokovicích i tesaři Janem Kočím, kuchyňským Šponarovským."

Podle této zprávy byli Kurovští potajmu věrní paní Salomeně. Skládali svou naději na jejího písaře, vozili potajmu z Háje dříví do Záhlinic, ale na rozkaz manského písaře nechtěli obilí žíti. Po vyhoření však žádali ne od paní Salomeny, ale od biskupa nemalou úlevu v konání svých povinností:

Žádost kurovských poddaných vyhořelých na J K M t.

Vysoce Osvícené a Milostivé Kníže, Pane náš Milostivý. My chudí poddaní a pohořelí lidé V K Mti poníženě oznamujeme, že jest nám z dopuštění Pána Boha pro hříchy naše od zlých lidí dědina naše vyhořela, tak že jsme o své statečky i s nábytky, strav i jiných věcí, které jsme z nadělení Božího v živnostech svých měli, o to o všecko sme přišli, tak že my ubozí lidé až posavad nevíme sobě s manželkami i dítkami svými jiné rady a pomoci dáti a čím se obživovati.

Vaši K Mt vůbec všichni poníženě a poddaně prosíme, poněvadž sme ne malou ale velikou škodu na živnostech svých vzali, což lidem dobrým povědomo jest, předně že nám do 3 let platy prominouti ráčíte, za druhé, abychom sirotčích peněz též za 3 léta nedávali, třetí, abychom do 2 let robot žádných nečinili, čtvrté, z té skály vápenné abychom platův též nedávali, poněvadž pamětníka není žádného, aby se kdy jaké platy za předešlých pánův dávati měly, až teď její milost paní Salomena mocně nás k tomu přihnala, že sme musili z každé peci vápna 2 zl. (= 60 K předvál.) dávati. Tak abychom mohli zase své živnostky vystavěti a polehčení v tom míti a s manželkami i s dítkami mohli zase živi býti.

Což tu milostivý a vysoce Osvícený Kníže, Pane náš pro nás chudé a snížené lidi laskavě učiniti ráčíte, Pán Bůh za to prokázané dobrodiní hojná odplata V K Mti býti ráčí zde a potom v onom budoucím životě v království Božím.

Vaši Knížecí Milosti věrní a poddaní lidé pohořelí i všecka obec dědiny Kurovic.

★

Zájezd pána z Donína do Prahy měl účinek, prosba Salomenina, aby císař nařídil komisaře na porovnání jejího sporu s biskupem, byla vyslyšena. 3. srpna poslal císař společné psaní zemskému hejtmanovi Fridrichovi staršímu z Žerotína a na Židlochovicích, nejvyššímu komorníkovi Smilovi Osovskému z Doubravic a na Třebíči, hofrychtýři zem. Bernardovi Drnovskému a prokurátorovi Jakubovi staršímu Vojskovi z Bogdunčovic na Količíně a Veselí, v němž jim oznamuje, že je za komisaře nařizuje a poroučí, aby se společně v jistý brzký čas snesli a biskupa buď samého aneb s některými soudci manskými s touž Salomenou Zoubkovnou jménem a na místě císaře před sebe sročili a tu předně z příležících spisů i také z ústní zprávy podstatně ty všecky věci dostatečně vyrozuměli, také se vší pilností se k tomu přičinili a takových prostředků a mírných cest vyhledali, skrze něž by obě strany

přátelským způsobem bez dalších nesnází a zbytečného zaneprázdnění (což vše k vašemu rozumu a diskreci připouštíme) náležitě a spravedlivě smlouveny a porovnány býti mohly. A pakli by se biskup olomoucký (ač se toho nenadějeme) v žádné jednání s Salomenou Zoubkovnou dáti nechtěl, nýbrž při výpovědi soudu manského zůstaven býti žádal, tehdy k další Naší resoluci své zdání do Naší české kanceláře učiňte, abychom dále v té věci postupovati a z strany vyslyšení obou stran podle obyčeje a pořádku manského se zachovati věděli. Datum na hradě Pražském ve čtvrtek po svatém Petru v okovách léta 1595.

Rudolf — Krištof Želínský

J. Millner

Výpis tohoto psaní císařova poslal zemský hejtman biskupovi 30. srpna na porozumění jeho a oznamuje mu, že on a jeho tovaryši komisaři chtějí císařovu vůli vykonati co nejspíše a že se společně usnesli, aby to hned po vzdání soudu zemského příštího v Brně vykonáno bylo. Proto žádá biskupa, aby se k tomu času všemi potřebami a spravedlnostmi opatřil, aby ta věc žádného dalšího odkladu neměla.

25. září bylo sročení. Biskup sám nebyl přítomen, dal jen svému zástupci promluviti, proč se pánům komisařům nepodrobuje. Na druhý den oznámil ty příčiny písemně: Z jakých příčin se v to odpovídání a jednání s paní Salomenou Zoubkovnou před pány komisaři se dáti nemůže, to jim bylo již ústně pověděno. Na jejich žádost, aby to v spisu podal, činí to tímto spisem. 1. Na tu věc, na kterou se Salomena táhne a navracuje, vyšla již od soudu manského výpověď. 2. Jsouc tato věc již přesouzena a po replice pí Salomeny na císaře podané od nejvyšších úředníků a soudců zemských království českého a radami císařskými ortel (nález) manského soudu jako spravedlivý schválen a od císaře ve všech punktech a klausulích potvrzen, nařídil císař pí Salomeně, aby té výpovědi (nálezu) beze všech výmluv dosti učinila, a protože soud manský špatně ušetřila a žalobami svými jej u císaře zoškliviti chtěla, poručil císař, aby se tomu soudu manskému kořila. 3. Že táž Salomena nedůvodnou zprávu císaři dáti směla, jakoby každý od nálezu neb výpovědi soudu manského na císaře jakožto krále českého z p r o s t a se odvolati mohl, s pravdou se nesrovnává, neboť tak se to nezachovává. Soud manský biskupství kostela olomouckého je v téže váze a podstatě jako soud zemský markrabství moravského od starodávna vysazen i od císaře majestátem potvrzen a manské osoby stavu panského i rytířského v něm sedající činí a vykonávají tytéž povinnosti jako u soudu zemského, též nálezy a výpovědi od něho vyšlé se drží a zachovávají týmž způsobem a v téže podstatě (a ne aby se kdo po nálezu neb výpovědi teprv na císaře jako krále českého, jak Salomena omylně císaře zpravila, b e z v ý h r a d y odvolati mohl), jak to z přiložených artikulů vyrozuměti možno, a je jiný pořádek odvolání p o v ý h r a d ě podle práva a svobod manských, na krátce

bylo o tom včera pánům komisařům oznámeno. O tom neopomene biskup podati císaři širší zprávu a omluvu.

Co se pak poddaných lidí ze vsi Záhlinic jejích dědičných dotýče, že by vězením od biskupa sužováni býti měli, má se věc tak: poněvadž ti lidé na její zápověď nějakého ospu, kterýž k zámku kroměřížskému od starodávna povinni jsou, spravovati se zbraňovali, za touž příčinou pořádně obstaveni byli, než uvolice se potomně ten osep spravovati, byli ještě do minulých svátků vánočních propuštěni. Z toho mohou páni komisaři poznati, jak Salomena tou věcí podle svého zvyku nedůvodně a zbytečně jak císaře tak je, pány komisaře, zaměstnává, neboť na ten čas není již o té věci co činiti.

Podobného znění psaní poslal biskup též císaři, v němž na konci vyslovuje naději, že ho císař při této omluvě a výhodě věci již souzené a při právu nabytém (beneficium rei judicatae et juris quaesiti) pozůstaví a od té nepokojné ženy více ho zaměstnávati nedopustí.

Salomena pomluvila biskupa u dvora císařského, že jen proto je tak žádostiv jejího manského statku, aby jej mohl dáti svým bratřím. Oznámil mu to z Prahy jeho německý písař sekretář Valentin Lauban z Liebenthalu dopisem ze dne 21. října. Biskup mu na to hned odpovídal 31. října:

Že nás tato nepokojná zlá žena tak hanebně a nespravedlivě pomluviti směla, jako bychom jen proto chtěli její manský statek míti, abychom zaopatřili své bratry a sestry, to každý v této zemi za nepravdu a za pomluvu uzná, neboť mají naši bratří a sestry svůj chléb od svého nebožtíka otce s dostatek, jak to ve Slezsku a v okolí šlechtě dobře je známo. Ale poněvadž to namířeno je nejen na ponížení naší hodnosti, ale i našeho šlechtického rodu, nesluší se nám to trpěti a na lehkou váhu bráti.

Poněvadž Ti tuto pomluvu oznámil náš milý přítel Millner, optej se ho, kde a před kterými osobami u dvora tyto hanebné řeči roztrousila, zapiš si jména těch osob, abychom je mohli za svědky proti ní postaviti, neboť jsme odhodláni před právem ji obviniti, aby naše nevinnost se ukázala a její zlá huba na uzdě držena byla.

Jest nám také podivné, odkud jí taková horlivost na mysl přišla, že jí tak na srdci leží naše seminárky a jiné dobré skutky, když jako kacířská a pikartská žena na to nic nedrží, ba naopak o to pracuje, aby všecky seminárky i s katolickým náboženstvím úplně vyhubeny byly. To ukázala naproti svým poddaným záhlinským, jimž pod těžkým trestem a pokutou zakázala choditi do Hulína na služby Boží, kamž jsou přifařeni, zakázala též desátek dávati faráři hulínskému. Ona se domnívá a také se tím před sedláky, anebo kdo k ní přijde, chlubí, že s pomocí dobrých přátel, které u císařského dvora má, a peněz, které na to vynaloží, splnění svého předsevzetí dojde.

Tvrz kurovská nemohla být dosud od těch, kteří k tomu od hofrychtýře moc mají, pokryta, protože ona nechce vydati klíče, které při sobě má.

Že naše zpráva nebyla ještě u dvora odevzdána, je nám s podivením, ale doufáme, že mezitím již došla.

Dnes jsme z úřadu hejtmanského propustili starého Borynského a na jeho místo dali Lukáše Dembinského, poněvadž jsme při tak velkém nedostatku způsobilých lidí jiného neměli. Též místo Samuele, jenž onehdy umřel, dosadili jsme Václava Lukavského za písaře důchodního. Doufáme, že bude ve všem lepší pořádek a opatrnost. Úřad hofmisterský zamýšlíme v brzku opatřiti osobou stavu panského z tohoto markrabství. Ale když se to psaní mělo zavříti, jmenován a veřejně prohlášen za hofmistra Hanuš Vilím Haugvic...

Zůstáváme Ti všemi milostmi nakloněni.

Dáno na zámku v Kroměříži poslední den října léta 1595.

V listopadu došlo od císaře psaní ze dne 7., kterým biskupa s Salomenou Zoubkovnou před sebe, nejvyšší úředníky a soudce zemské království českého na hrad Pražský k pondělku po Hromnicích t.j. 5. dne měsíce Februarii Ao 1596 sročovati ráčí.

Obsah psaní u výtahu jest tento: Ačkoliv císař nedávno jisté osoby za komisaře naříditi ráčil, aby ty nevole a rozepře mezi biskupem a Salomenou Zoubkovnou porovnali, nechtěl se biskup v žádné jednání dáti, nýbrž za to žádal, aby ta věc při resoluci císařské a při spravedlivém nálezu manského soudu zůstavena byla.

Poněvadž však táž Salomena nepřestává císaře o spravedlivé opatření ustavičně nabíhati a opakovati, že by původem biskupa o všecko své jmění přicházeti a znamenitou křivdu trpěti musela a vždycky žádá, aby jí císař k spravedlnosti dopomohl a to co nejdřív možné, zvláště že by biskup v pořadu práva pochybovati měl, neboť se při soudu zemském i manském takový pořádek zachovává, že každý, kdo chce koho viniti buď z strany poctivosti aneb statku, z peněz i z jiného, má s ním roku složení žádati a z čeho jej viní, má na ceduli napsané buď hejtmanovi nebo jiné právní osobě odeslati a tato zas tomu, kdo jest pohnán, řádně dodati, tak aby věděl opatřiti se svědky a jiným odvodem; a když pak na obviněného nález se stal a přísud učiněn, tu ten, komu se přísud stal, má na nejprv příštím posudku uručiti zvod na statek toho, kdo nálezu dosti neučinil, a dále po právu jíti zvodem, odhadem i přidělěním. A kdožby zvodu na posudku neručil, na statek toho, na koho se nález stal, se nezvedl, ten své právo a spravedlnost svou tratí; a tak prý to učinil i biskup, nechal práva zvodu a odhadu i přidědění a uvázal se v lidi kurovské a třebětské, které ona zaplatila.

„A protož, aby se tomu všemu, kdo komu křiv jest, dostatečně vyrozuměti, a dále, co slušného a spravedlivého bude naříditi mohlo, ráčí císař biskupa a soudce manské s touž Salomenou Zoubkovnou před sebe, nejvyšší uředníky a soudce zemské a rady císařské království českého srokovati a milostivě poroučeti, aby se v pondělí po památce Obětování Blahoslavené Panny Marie, jinak Hromnic, to jest pátého dne měsíce Februarii

jinak února leta 1596 konečně a jistotně na hradě Pražském biskup s jinými soudci manskými všemi aneb některými z prostředku jejich k tomu zmocněnými osobně postavil a s dotčenou Salomenou Zoubkovnou v té rozepři a stížnostech vyslyšení a spravedlivého rozeznání poddaně očekával. Vědouce, že na tom jistou a milostivou vůli Naši císařskou naplníš. Dán na hradě Našem Pražském v úterý po památce Všech Svatých leta 1595."

Obě strany, opatřené potřebnými doklady a svědectvími vypravily se na cestu do Prahy, aby tam před ustanoveným dnem dojely. Ale 5. února 1596, když soud se měl zahájiti, Salomena se nedostavila, poslala jen toto psaní: Nejjasnější... římský císaři, uherský a český králi... V C Mti dobře vědomo jest, za jakou příčinou jste mne s Vysoce Důstojným Knížetem pánem p. Stanislavem Pavlovským, biskupen olomouckým a soudcemi jeho manskými o některé stížnosti ode mne na V C Mt snešené k dnešnímu dni t. j. ten pondělí po Hromnicích tohoto leta 1596 před vlastní osobu svou a nejvyšší pány úředníky a soudce zemské a rady V C Mti na hrad Pražský sročiti ráčili; kterémužto sročení na jiném jsem nebyla, nežli se před V C Mtí postaviti. Ale hned jak z domu jsem vyjela, hned na té cestě na prvním noclehu mne Pán Bůh nedostatkem zdraví navštíviti ráčil, tak že jsem sotva do měst Pražských se dopravila, a jak jsem sem přijela, z lože vstáti nemohu a čím dále se se mnou horší a žádného polepšení v té své nemoci až posavad neuznávám. Za kteroužto příčinou, aby nebylo řečeno, že mnou v té věci schází a nějaká zúmyslnost při mně by se najíti mohla, k V C Mti touto poníženou suplikací svou se utíkám a tu svou nemoc ohlašuji. Pročež mi možno není před V C Mt dnešního dne se postaviti.

A protož V C Mt se vší ponížeností prosím, že tohoto sročení za některý den poodložiti ráčíte, popřeje-li mi Pan Bůh málo lepšího zdraví a dotad živa budu, ráda se před V C Mt a nejvyšší soudce postaviti chci v takové stížnosti s J M Knížecí a pány soudcemi manskými rozeznána býti. V tom se ve všem V C Mti k laskavému a spravedlivému opatření poručena činím. Datum suplikací v pondělí po Hromnicích leta 1596. V C Mti věrně oddaná

Salomena purkrabinka
rozená Zoubkovna z Zdětína
na Tlumačově.

Salomena tu v psaní svém doznává, že ji Pán Bůh nedostatkem zdraví navštíviti ráčil, ale Pán Bůh ukončil také tento dlouho trvající a před světským soudem nerozhodnutý spor a povolal ji před nejvyšší soud svůj. To oznámil Florian Daniel Mejstřický z Valikánu, písař komorního soudu království českého, listem ze dne 19. února 1596:

„Poněvadž jest dotčená Salomena Zoubkovna prve nežli na sročení přišlo prostředkem smrti z tohoto světa sešla, z té příčiny J M Císařská s nejvyššími úředníky a soudci zemskými, též radami svými, takové sročení pro smrť Salomeny Zoubkovny přetrhnouti poručiti ráčil, což se podle poručení J M Cé tak stalo.

Stalo se v pondělí po sv. Valentinu leta 1596."

Umřela tedy Salomena brzy po 5. únoru 1596 v Praze a ne, jak se Skopalík ve svých Památkách obce Záhlinic str. 52. domníval, ke konci r. 1596; ani nebyla v kostele tlumackém pochována, neboť o jejím převezení z Prahy do Tlumačova není nikde zmínky. Kdyby zde byla pochována, byl by jí snad její pozůstalý manžel, pán z Donína, z vděčnosti, že mu svůj dědičný statek poručila, nějaký náhrobní kámen postaviti dal, jak to jemu učinila druhá jeho manželka.

Salomena Zoubkovna ze Zdětína byla paní statku tlumackého a záhlinského jen 6 let a 10 měsíců, od 24. března 1589 do 5. února 1596.

Na manský statek Kurovice—Třebětice činili nároky synové pí Salomeny, ačkoli nejstarší Stibor, jenž na místě své matky léno na ten statek přijímal, měl věděti, že biskup udělil léno jen její osobě, ne však i jejím potomkům. Po podání žádosti biskupovi oznamují to i soudcům manským a prosí, aby se za ně přimluvili. Žádost je bez data, byla podána asi v květnu 1596, neboť napsali v ní, že statek kurovský byl asi před rokem k ruce biskupově jejich matce odňat. To se stalo v květnu 1595.

„Vaše Milosti, urozeni páni páni, urozeni a stateční páni rytíři a vladyky, V M pane hofrychtýři, páni soudci manští, páni ke mně laskavě přízniví a páni ujcové a švagrové a přátelé mojí zvláště milí!

Služby své povolné s vinšováním zdraví a jiného všeho dobrého vzkazuji. Při tom V M oznamuji, že (jsem podal žádost) J M Knížecí pánu biskupovi olomouckému, pánu mému milostivému od osoby svej i na místě p. Joachima a p. Jana Ladislava Bílovských z Fulštejna, bratří mých, jakožto od nich zmocněný, z strany statku kurovského s jeho příslušenstvím, který paní Salomena Zoubkovna z Zdětína, již nebožka dobrej paměti, paní máteř má milá, za živnosti svej s dovolením J. K. Mti koupila a jej zaplatila, kterýžto statek kurovský předešle teď nedávno pominulého času, asi před rokem, k ruce J K Mti za jakýmikoli příčinami, mně nevědomo jest, paní mateři mej odňat jsouce, až posavad v moci a v držení J M K zůstává, nyní suplikuji a J K Mti pána mého milostivého od osoby svej i na místě již psaných bratří mých služebně, aby J K Mt dotčený statek kurovský, poněvadž já s bratřími svými, jakožto synové vlastní po paní mateři naší a dědicové pozůstalí, jak k jinej pozůstalosti tak i k tomu statku kurovskému spravedlivým nápadem příslušející jsme a právo máme, nám zase pustiti a v moc naší uvésti poručiti ráčil, za to prosíme.

Podle kteréžto prosby a žádosti ode mně i na místě bratří mých na J K Mt vložené, že se Vaše Milosti za námi v tej příčině, aby J M K k nám laskavě se nakloniti, a jestli co paní mateř naše proti J K Mti zcestného před se brala, v čemž my vinni nejsme, nám toho nepřičítati, nýbrž tuto naši slušnou žádost vykonati ráčil, k J K Mti přimluviti račte, za to Vaše Milosti od osoby svej i na místě bratří svých služebně prosím.

Já spolu s bratřími svými se toho, což tak pro nás a k žádosti naší učiniti

a přímluvou vaší při J K Mti dobrého způsobiti račíte, Vašim Milostem povolně odsloužiti a dobrým odměniti nepominem...

S tím Vašim Milostem všecko dobré vinšuji. — V. Mtem ku posloužení volný Stibor Říkovský z Dobrčic i na místě svých bratří jakožto od nich zmocněný.[1]

Lze pochybovati, že by se byli soudcové manští po takových zkušenostech, jaké nabyli se Salomenou, přimlouvali za její syny; vždyť jablko nespadne daleko od stromu.

Biskup jim léna neudělil. Statek Kurovice-Třebětice spojil s panstvím kroměřížským a r. 1597, 1. ledna nařídil, dotační listinou, aby se z příjmů toho statku dávalo ročně 50 zl. kostelním služebníkům kolegiátního chrámu Páně sv. Mořice v Kroměříži, na místě oněch 33 hřiven, které biskup Bruno daroval z příjmů ze vsi Stařič a Petrovic témuž kolegiátnímu kostelu. A tato nadace trvá dosud. Majetníci Kurovic dávají je ze svých důchodů.[2]

Ani statku dědičného, Tlumačova a Záhlinic nedostalo se oněm bratřím po † matce. Salomena vyžádala si od císaře mocný list, aby mohla svůj statek dědičný za zdravého života anebo na smrtelné posteli dáti neb poručiti komu by se jí líbilo a na tento mocný list učinila své poručenství, ale ani jedno ani druhé se nám nezachovalo, protože nebyly vloženy do desk zemských.

Po smrti Salomeny nechtěli její synové uznati poručenství matčino, protože bylo nepořádné a v něm po stranách i mezi řádky mnoho připsáno, a že statek, na který oni jako vlastní synové mají nároky, poručila svému manželovi. Když se pak Rudolf z Donína uvolil dáti jim společně 5.000 zl. a ujištěné zápisy na 26.000 zl. i část klenotů a svršků, byla o tom učiněna smlouva písemná, kterou se bratří svých nároků vzdali a pán z Donína zůstal pánem Tlumačova a Záhlinic.

Třebas byl pán z Donína tvrdý a skoupý pán, bylo asi pro tlumacké a záhlinské poddané lépe, že zůstal on pánem na Tlumačově, než kdyby se jeho nevlastní synové byli pány stali. O dvou starších bratřích nemáme sice žádných zpráv, ale o nejmladším jen smutné. Karel starší z Žerotína napsal ve svých „Zápisech o soudu panském"[3] hrozné věci:

Leta 1599. „Tento pan Jan Ladislav z Fulštejna od toho času, jak byl z pacholetství od nebožtíka biskupa Stanislava († 2. června 1598) propuštěn a svého dostal, mnoho zlých kusů se dopustil a drahně neřádu začal, mezi jinými jednoho času, když byla procesí Božího Těla, z pokoje svého na kněze cihlu hodil, pročež také ke dvoru obeslán byl, ale nedostavil se. Zastřelil také z dobré vůle nějakého kočího, jestli se dobře pamatuji, páně

[1] Celý ten spor Salomeny s biskupem je v arcibiskupském archivu v Kroměříži: Acta manská, Kopiář biskupa Stanislava Pavlovského, Půhony manské a kniha konceptů hejtmana Borynského.

[2] Arcibisk. archiv v Kroměříži: Regesta listin biskupských.

[3] Brandl, Sněmovní zápisy Karla z Žerotína I. 221, 232 a 255.

Nekšového, a mimo to ještě dva mordy spáchal. V Olomouci pak jako v nějakém domku svou vůli provozoval. Holomučané poslali k němu do jeho hospody některé osoby s půhonem, aby ho na závazek vzali, on se nejprve bránil slíbiti, potom když viděl, že zbytí není, prosil jich, aby mu maličkou chvilku dali, aby se mohl s některým dobrým přítelem poraditi, k čemuž oni bloudi povolili a odešli. A v tom on na koně vsedl a ujel jim pryč. Teď pak nedávno nějakého študenta (France) z Elsu hanebně zamordoval a to tak: bylo mezi nimi předešle nějaké záští o ženu, kterou oba milovali a několikrát se slovy potkali i také zbraní na sebe se potrhli. Ale ten študent byl pánu z Fulštejna příliš bystrý, takže nemohl na něm nic míti, pročež chtěje se nad ním vymstiti, jednoho rána s čeládkou svou na předhradí šel, a do domu, kdež ten študent byl, mocí se dobyl a vyraziv na něj v pokoji dveři, jak z lože... vyskočil a před ním pro milosrdenství Boží, aby mu moci nečinil, na kolena padl, tak zbraň svou do něho vstrčil a jej zabil. Čehož když se Holomučané dověděli, ku panu hejtmanu zemskému na radu jeli. Pán ho poručil slibem zavázati, že k soudu státi bude a jestli ho kdo z toho mordu obviní, že odpovídati bude. Slíbil. Ale pod tím závazkem tak sobě nespůsobně v městě počínal, že museli znovu p. hejtmanovi žalovati. Tu hejtman kázal ho na závazek vzíti, že z kláštera bosackého, kamž se mocí proti vůli mnichů byl utekl (foriroval) až do budoucího soudu vycházeti nebude. V kterémž závazku po některý čas zůstával, ale potom na velkou žádost a mnoho připovídání a na přímluvy některých jeho přátel z něho od p. hejtmana propuštěn byl; avšak na ten způsob, aby přece slibu svému zadosti učinil. Mezi tím sněm byl držán, při němž on nočními musikami, střílením a všelijakých povyků provozováním tak sobě povoloval, až hanba byla. Pročež když Holomučané na něj pánům stavům žalovali, jest z poručení Jich Milostí na rathous dán, aby na něm až do soudu zůstával, ale potom byl na přímluvu nejvyššího pana sudího (Karel z Lichtenštejna na Mikulově a Prostějově) propuštěn. O tom času ještě půhonové šli a tu on ten kousek, o němž nahoře řeč, pánům Holomučanům vyřídil a odjel, toulal se některou neděli sem i tam, až teď nedávno tak se hrubě ožral, a ožera se, koně v poli tumloval, že s koně spadl a tak hrubě se potloukl, že se v jistotě neví, zůstane-li živ neb ne. A za příčinou tou psaní to omluvné k soudu učinil; proto jest mu odpověď dána a poručeno, aby pod týmž závazkem k nejprv příštímu soudu stál. Těm (bratřím) z Elsu jest oznámeno, budou-li při tom čase chtíti na něj žalovati, že jim bude povinen odpovídati.

O svatojanském soudu ve čtvrtek (6. července) 1600 čtena pak suplikace Krištofa a Ludvíka z Elsu na Jana Ladislava z Fulštejna, který minulého roku zabil jejich bratra France. Suma jejich žádosti byla, že nechtíce na těžkost pana z Fulštejna nastupovati, že k přátelské smlouvě povolili, podle kteréž pán z Fulštejna se jim uvolil za bratra zamordovaného 1500 zl. dáti, a to ukázali i smluvou i psaními několikerými téhož z Fulštejna, v nichž se zamlouval takovou sumu položiti, jak ho peníze jeho dojdou. Nyní pak, že tomu ničemu zadost učiniti nechce, prosíce, abychom mu poručili podle

smlouvy dosti učiniti. Dána jim odpověď: kdyby p. z Fulštejna zde byl, že by mu dodána byla jejich suplikace pro zprávu, ale poněvadž se podle závazku svého k půhonu nestaví a páni soudci věděti neráčí, kde by byl, aby se naň ptali a tu kde ho dopadnou, aby ho vinili pořádkem práva." Dalších zpráv o něm není, ale je na těch dost.

Smlouva,

kterou se Rudolf, purkrabí z Donína,

stal pánem Tlumačova a Záhlinic:

Léta Páně 1596 v sobotu před nedělí, kteráž slove Provodní (20. dubna), v městě Olomouci námi Mikulášem z Hrádku a na Novém Zámku, podkomořím markrabství mor., Jakubem starším Vojskou z Bogdunčovic a na Veselí, jakožto prostředníky, Jetřichem Podstatským z Prusinovic a na Podstatě, Janem Skrbenským z Hříště a na Fulneku, sudím práva menšího zemského v kraji olomouckém, přáteli od stran dolepsaných dožádanými, stala se smlouva dobrovolná, celá a dokonalá mezi urozeným pánem panem Rudolfem purkrabím z Donína z jedné a urozeným vladykou Stiborem Říkovským z Dobrčic a na Přestavlkách a urozeným pánem p. Jachymem Bílovským z Fulštejna i na místě pána Jana Lacka Bílovského z Fulštejna, bratra jeho, jakožto od něho zmocněným, ze strany druhé, a to taková:

Jakož jest urozená paní, paní Salomena Zoubkovna ze Zdětína, manželka nadpsaného pána z Donína a mateř vlastní svrchupsaných pana Stibora, pana Jachyma a pana Jana Lacka za živnosti své na mocný list J M Císařské, jakožto krále českého a markrabí moravského, poručenství o statku svém dědičném i hotových penězích učinila a ten všecek statek dědičný, cožkoli měla, i peníze hotové výšjmenovanému panu Rudolfovi purkrabímu z Donína do živnosti jeho jemu poručila a svršky listem pod pečetí svou a na svědomí dvou rytířských lidí dala a odvedla, tak jak dotčené poručenství a již oznámené listovní dání to vše v sobě šířeji a světleji obsahuje a zavírá.

Proti čemuž nadepsaný pan Stibor, p. Joachym a p. Jan Lacek na odpor se postavili, nechtíc tomu poručenství místa dáti pravíce, že jest nepořádné a po stranách i mezi řádky že jest v něm nemálo psáno, chtíce se v ten statek jakožto synové po paní mateři své uvázati. Tu my nadepsaní prostředníci a přátelé od obou stran dožádaní slyšíce jejich stížnosti i odpory takto jsme se s jejich dobrou a svobodnou vůli srovnali a smlouvili:

Předně, městečko Tlumačov s dvory i s rybníky a ves Záhlinice s lidmi platnými i neplatnými a sumou se vším a všelijakým příslušenstvím, nic nevymiňujíce, tak jakž to nebožka paní Salomena Zoubkovna byla koupila a toho užívala, napředpsanýmu pánu Rudolfovi purkra-

bímu z Donína, erbom a budoucím potomkom jeho dědičně býti a zůstati má, a z toho ze všeho statku nadepsaného často jmenovaný pán z Donína vydati má panu Stiborovi, panu Joachymovi a panu Janovi Lackovi, synům nebožky 5.000 zlatých na mincí dobré, v tomto markrabství moravském obecně berné, za jeden zlatý 30 groší a za jeden groš sedm peněz bílých počítajíc. Kteroužto sumu listem na papíře s rukojmími hodnými, na statku pozemském majícími, jim pánům bratřím od sv. Jiří nyní příštího do čtyr let pořad zběhlých bez úroků k zaplacení ujistiti a takové ujištění ve dvou nedělích po datum této smlouvy svrchupsaným panóm bratřím odvesti má.

Co se pak peněz ujištěných, kterýchž má býti 26.000 zlatých. dotýče, ty jmenovaným pánům bratřím zůstati mají a takové zápisy všecky, celé a neporušené napředpsaný pán z Donína panu Stiborovi, pánu Joachymovi a pánu Janovi Lackovi též ve dvou nedělích pořadzběhlých od datum této smlouvy dáti a odvesti má a povinen bude. Obilí všecko v statku Tlumačovském a Záhlinském, mlácená i ve stodolách pánu z Donína zůstati má.

Co se však dluhův všelijakých za obilí i vlnu paní Salomeně nebožce povinných dotýče, cožkoli lidé Tlumačovští a Záhlinští jsou dlužni, to všecko pánu z Donína zůstati má a ostatkem toho všeho, cožkoli na lidech přespolních cizopanských těch dluhů povinných, tím se spravedlivě na poly rozděliti mají, totiž jedna polovice pánu z Donína a druhá polovice jim bratřím dána býti a zůstati má.

Co se pak klinotů všelijakých od zlata, stříbra i drahého kamení dotýče, cožkoli vlastního pána z Donína jest, to sobě napřed vzíti má a ostatkem na čtyry díly rovným dílem se rozděliti mají.

Tolikéž všemi a všelijakými dobytky, ložními šaty, obrusy, ručníky, servity, cínovým i měděným načiním na čtyry díly se rovným dílem rozděliti mají.

A pan Stibor, p. Joachym a p. Jan Lacek dluhy spravedlivé po nebožce paní Salomeně Zoubkové, jakožto po paní mateři své zůstalé: sirotkům nebožtíka pana Pavla Hostivařského 500 zlatých a do Přerova 40 zlatých i jiné, což by tak zápisy od nebožky paní Salomeny za živnosti její ujištěny byly, společně zaplatiti a zápisy vyvaditi mají, tak aby skrze to pán z Donína žádného zaměstknání ani škody neměl.

A což se koli hotových peněz v truhle před rukami najde, ty pánu z Donína podle dání zůstati mají a pán z Donína podle poručenství nebožky paní Salomeny čeladce jedno sto zlatých dáti se podvolil a dvěma dcerám paní Anny Zoubkovy z Zdětína po padesáti zlatých a paní Elišce, dceři paní Barbory Zoubkovny z Zdětína podle téhož poručenství padesát zlatých dáti a odvesti má.[1]

[1] Anna Zoubkova byla manželka Jana Janaura ze Strachnova.
Barbory Zoubkové I. manžel byl Hynek Bítovský ze Slavikovic na Krakovci
II. „ „ Jan Staroveský.

A přijmouce to všecko obě strany na tom přestati a z těch zápisů i jiného všeho páni synové paní Salomeny pána z Donína vykvitovati mají a o žádný statek, hotové peníze ani o nic více po paní Salomeně Zoubkové, mateři své, pozůstalé na pana z Donína, na erby ani budoucí potomky jeho, tím způsobem také on, pán z Donína, na týž pány syny paní Salomeny Zoubkové i erby i budoucí jejich potomky, a tak jedni na druhé o nic více nyní i v časích budoucích navracovati se nemají, nýbrž jak oni páni bratří se vším tím, což jim tak po paní mateři jejich touto smlouvou náleží, tak také pán z Donína s tím statkem, s jeho vším a všelijakým příslušenstvím bude moci učiniti jako se svým vlastním dědictvím a pozná-li toho potřebu i ve dcky zemské bude jej moci vložiti a vepsati dáti, beze vší překážky pána Stibora, p. Joachyma a Jana Lacka, jakožto vlastních synův nebožky paní Salomeny Zoubkovny, erbův a budoucích potomkův jejich.

Pro lepší toho vědomost a jistotu dvě smlouvy v jednostejná slova napsány jsou, kteréž sobě slíbili z obou stran ctně a křesťansky zdržeti a tomu všemu, což se v nich píše, dosti učiniti, k nimž jsme k žádosti stran své vlastní pečeti přivěsiti a přitisknouti dali a každej straně jednu smlouvu v jednostejná slova napsanou jsme odvedli.

Stalo se v městě Olomouci letu a dne svrchupsaného.[1]

Salomena Zoubkovna zanechala po sobě slušné jmění, umřela jako milionářka. Podle této smlouvy zůstalo po ní jmění na dluž. zápisech na 26.000 zl.

po 30 gr., 1 gr. = 1 K předválečná = ...	780.000 K
za statek Tlumačov-Záhlinice dala 24.250 zl = ...	727.500 K
Suma	1,507.500 K
Její synové dostali z toho větší polovici, neboť dostali	
všecky dlužní zápisy na 26.000 zl = ...	780.000 K
a mimo to měl jim dáti pán z Donína 5.000 zl = ...	150.000 K
Suma . . .	930.000 K
Z toho měli zaplatiti dluhy 500 + 40 zl = ...	16.200 K
Zbylo jim	913.800 K

Když se tím podělili rovným dílem, dostal každý 304.600 K nebo tehdejších 10.153 zlatých 10 grošů.

Rudolf purkrabí z Donína nemaje již nad sebou domácího preceptora, pí Salomeny, žil jako vdovec na Tlumačově po 6 let v klidu a pokoji, bez sporů a žalob se svými sousedy. Jen jednou a to 15. ledna 1598 musel se dostaviti k zemskému soudu do Olomouce, aby odpovídal na žalobu, kterou na něho podal místopísař zemský již dříve než se stal pánem na Tlumačově. Oč se jednalo není zapsáno. Poněvadž tehda nic na dědictví neměl, byl od místopísaře pohnán zatkyní u pí Salomeny Zoubkovny na Tlumačově, kdež měl svůj byt. Při stání 15. ledna 1595 bránil se p. z Donína odpovídati proto, že má již na dědictví, nebo po

[1] D. z. ol. 33. 111b, Opisy.

ženě díl statku zdědil. Daniel Šponar z Blimsdorfu, poručník p. místopísaře proti tomu oznámil, že tehdáž, když pohnán byl, na dědictví nic neměl. Soudcové se stoupili a po uvážení toho, že se pán z Donína slušnou příčinou brání, a pro ukrácení času, který by nálezem ztráven býti musel, učinil pan sudí dotázku na Šponara z dotazu: chcete-li dáti půhon žalovati, čili propustiti pána z Donína? Odpověděl Šponar, že ho propouští bez pohoršení práva (t. j. že si ponechává právo pohnati ho novým půhonem); p. z Donína to také přijal.[1]

Po smrti biskupa Stanislava Pavlovského († 2. VI. 1598), když kapitula olomoucká spravovala biskupské statky, obrátil se na ní pán z Donína i nejstarší syn † paní Salomeny Stibor Říkovský s žádostí, aby jim statek kurovský postoupen byl.

Dostali však oba zamítavou odpověď: „Psaní V Mti, které jste Jich Milostím pánům z kapitoly učiniti ráčili, jest nám od nich oddáno, kterémuž jsme z přečtení porozuměli. I není V Mi tejno, že nebožtík pan biskup olomoucký dobé a slavné paměti v držení statku Kurovského již dávno pořádně vešel a jeho za živobytí svého pokojně bez nářku právního užíval, jakož pak tenž statek spolu s panstvím Kroměřížským v pokojné užívání i Nám po smrti nebožtíka J Mi k spravování svěřen a odveden jest, kteréhožto My pokojně spravovati a budoucímu panu biskupovi podle povinnosti Naší dochovati a odvésti mínime. Čehož jsme V Mti, nepřejíce sobě ani V Mti daremné práce a zaměstknávání k odpovědi tajiti nechtěli.

Vinšujíce se V Mti s tím dobře a štatně míti.

Datum na zámku Kroměříži v pátek den sv. Havla (16. října) 1598.[2]

★

Anna z Obrhamu, paní kvasická, byla r. 1599 po druhé vdovou. Její druhý manžel Záviš Nekeš z Landeku žil ještě 6. listopadu 1598, neboť toho dne byl od svého bratrance Václava Nekše z Landeku na Lukově a Rymicích učiněn poručníkem jeho půhonu, ale rok nato, 5. listopadu mluvila Anna z Obrhamu ve svém půhonu na p. Emericha Dociho z Nafluce a na Vizovicích podaném již o nebožtíku svém manželu Závišovi Nekšovi.[3]

Dlouho však vdovou nezůstala. Před sv. Bartolomějem (24. září) 1600 byla již po třetí provdána za Adama Kravařského ze Šlejvic, jenž byl synem Jana Kravařského, a měl bratra Hynka Kravařského a sestru Elišku.[4] Otec Jan byl usedlý na domě v městě Hranicích

[1] Brandl, „Žerotínovi zápisové o soudě panském" I. 128.

[2] Arcibisk. archiv v Kroměříži, Kopiář 35, f. 42.

[3] P. z. ol. 34 f. 93 a 192.

[4] Tito Kravařští nejsou potomci onoho starého rodu „pánů z Kravař", nýbrž jsou jen vládyckého rodu, jejichž předek byl pánem vsi Levic na Krnovsku, nyní na pruské straně, a psal se Mikuláš z Levic. Písař desk zem. krnovských, bez pochyby Němec, napsal podle sluchu místo z Levic „Slevic", spojiv předložku s jménem (r. 1409). Kdy se S zaměnilo za Š, a kdy „j"

pod p. Zdeňkem Žampachem z Potnštejna a na Hranicích. Sestra Eliška byla provdána za Jana staršího Bravantského z Chobřan.

Kravařští z Levic měli ve svém erbu 3 stříbrné hvězdy šestipaprskové na červeném poli, jednu dole a nad ní dvě.

Ve čtvrtek před sv. Bartolomějem (22. srpna) byla u pána z Donína v domě jeho ve dvoře (na tvrzi) v Tlumačově větší společnost. Mezi jinými byl tam jeho soused kvasický Adam Kravařský se svým otcem Janem a Filip Jakub Předbor z Velkých Pánův a v Lukovci, jenž byl tehda ve službách pána z Donína v Tlumačově. Jedlo se a pilo a řečí dost při tom bylo. Když jim víno stouplo do hlavy, přešly řeči v hádky a nadávky, bití a mordování, ale ne s kordy, jak by se bylo na vládyky slušelo, než toliko s holí jako u sprostých lidí. Vyznamenali se v tom boji oba Kravařští, otec Jan a syn Adam; potupen a bit byl Filip Jakub z Velkých Pánův, jemuž Kravařství vytýkali, že není tak dobrý jako oni, ani poctivý, ale že je chlap a lhář; a starý Kravařský prorazil mu holí ruce a hlavu takže tři čtvrti léta nemocen na ruce i hlavu byl. Když se pak uzdravil, podal na oba hlavní vinníky žalobu v pátek před sv. Martinem (9. listopadu) 1601 a poručníkem svého půhonu učinil Pavla Hoška z Rozenky. Ze služeb pána z Donína vystoupil a byl pak na domě v městečku Malenovicích. Tamodtud pohnal 18. dubna 1603 pána z Donína z 2000 kop gr., že mu nechce dáti listovního svědomí pod pečetí svou, že mu je vědomo, kterak léta 1600 v úterý před sv. Bartolomějem Adam Šlejvic a Jan Šlejvic v jeho i jiných pánů přítomnosti ten čas, když u pána ve službě byl, v domě jeho na tvrzi Tlumačově, ho bili a mordovali nenáležitě a jemu ta slova mluviti, že není tak dobrý jako oni ani poctivý, ale že je chlap a lhář a více o čem pánu vědomo jest.

Soudní jednání bylo odloženo až na půhon přijde pořádek. Zatím ohlásil Adam Šlejvic u soudu, že se stalo mezi nimi srovnání, a Jan Kravařský zatím umřel.[1]

Jak divoký a málo vybíravý byl Adam Kravařský ve svých vyhrůžkách a jak se při tom zaklínal, ukazují následující listovní svědectví pod pečetí k soudu proti Adamovi Šlejvicovi podané od Erazima Kokorského z Kokor, jenž měl v městečku Kvasicích svobodný dvůr pod paní Annou z Obrhamu a jenž jejího manžela Adama jakýmsi psaním stran provozování myslivosti rozhněval:

Joachym Bítovský ze Slavikovic a na Malenovicích dal

vsunuto bylo za „c" není známo. Psali se pak ze Šlejvic, ale jejich původní sídlo nazýváno dále ves Levice (mn. č.)

Když Mikuláš z Levic (Slevic) koupil r. 1420, 4. června, od pána (starého rodu pánů z Kravař) Petra z Kravař a ze Strážnice ves Kravaře a Kúty u Opavy psal se pak Mikuláš Slevic z Kravař. Jeho syn Hynek psal se r. 1464 Hynek Kravařský i někdy Hynek Slevic z Kravař. Syn Hynkův psán správně 1484, 28. srpna v půhonných knihách brněnských (Brandl V. 111) Mikuláš z Levic a z Kravař a tohoto syn psán Jan starší Kravařský ze Slevic.

[1] P. z. ol. 36. f. 44b, 45 a 172.

svědomí listovní o tom, že byl 22. října 1601 s Erazimem Kokorským a s jinými na zámku Kvasicích a že tam Adam Šlejvic učinil Erazimovi pohrůžku, kterou potom, když ze zámku dolů a před dvůr Kokorského přišli, opakoval v táž slova s přísahou Pánu Bohu, aby ho hrom zabil a že se chce za to psaní, které mu stran provozování myslivosti učinil, všelijak, jakžkoli bude moci, pomstíti. K čemuž on Joachym Bítovský promluvil: ne tak, ne tak! porovnáte se! K čemuž zas Adam odpověděl: aby mne hrom zabil, že jinač neučiním.

Jiřík Kučovský z Opolí, jenž měl svobodný dům v městečku Kvasicích dal listovní svědomí pod pečetí svou, že k němu přišel Adamův bratr Hynek Šlejvic a že mluvil, že se svým bratrem Adamem se v pátek před sv. Martinem (9. listop.) 1601 sjeli mezi zahradami tlumačovkými s Erazimem Kokorským, kdež na něho čekali, a že tu hned bratr Adam se chtěl s Erazimem bíti, s ručnicemi a s kordem se potrhoval a tato slova mluvil: aby mne hrom zabil, a že vybízel Erazima, aby se bránil. A potom jdouce Adam Šlejvic s Kučovským do obory toto před ním mluvil a tím se chlubil, že Erazima bíti a svou vůli nad ním provesti chtěl...

Třetí svědek, Václav Časlav Koza z Hradiště, jenž také měl v městečku Kvasicích pod paní Annou z Obrhamu svobodný dům, dal listovní svědomí pod pečetí svou, že mu je v tom vědomo, kterak léta 1602 v úterý po neděli Provodní (16. dubna) Adam Šlejvic přijda na zámek kvasický do placu před ním a před jinými přítomnými tato slova mluvil: pane Václave Kozo proti mně se všelijak postavujete, Erazimu Kokorskému radíte, přisahám Pánu Bohu, já jemu to neodpustím, co jest proti mně učinil a na něm se toho mstíti chci, jak budu moci a krev jeho z něho já točiti a píti ji musím.

Čtvrtá byla Barbora Řepická z Sudoměře na svobodném dvoře v městečku Kvasicích, kteráž dala svědomí listovní pod pečetí svou o tom, co jí bylo vědomo, kterak léta 1601 v úterý před svatým Šimonem a Judou (23. října) na zámku Kvasicích Adam Šlejvic v přítomnosti její a jiných spolu s ní ten čas přítomných pohrůžku Erazimovi Kokorskému učinil a ne jednou než několikráte tato slova o něm mluvil přísahou se zavazujíc, že se na něm toho psaní, které mu Erazim strany provozování myslivosti učinil, všelijak, jak bude moci, pomstíti chce.

I Anna z Obrhamu musela postaviti za svědky své poddané z městečka Kvasic Jiříka Čapku sirotka a Jana Zamazala.[1]

Jaký výsledek toho bylo, o tom není soudního nálezu.

Třebas byl Adam Kravařský divoch, a snad právě proto, měla ho manželka Anna z Obrhamu ráda. Důkaz lásky dala mu především tím, že mu dala 30. července 1601 všecky svršky a klenoty, jak o tom svědčí následující list:

[1] P. z. ol. f. 129—133.

„Já Anna z Obrhamu a na Kvasicích i s erby a budoucími potomky svými známo činím tímto listem obecně předevšemi, kdežkoli čten nebo čtoucí slyšán bude a obzvláště tu kdež náleží, že jsem ze svej dobrej čistej vůle a lásky manželské klenoty na zlatě, stříbře a což při nich jest a jiné všecky a všeliké svršky, kteréž mám a ještě míti mohu, s obilím a všelijakými dobytky, jakými se koli jmény jmenovati mohou, dala a mocí toho listu dávám sama od sebe, od erbův a budoucích potomkův i ode všech přátel svých urozenému vladyce panu Adamovi z Šlejvic a na Kvasicích, panu manželu mému milému, jestližeby mne Pán Buoh z tohoto světa sníti ráčil, aby tenž pan manžel můj milý v tom od dětí, erbův a budoucích potomkův mých i ode všech přátel ani žádného člověka překážky neměl, než takové svršky všelijaké, jak se svrchu píše, vzal a s nimi, což by se jemu nejlépe zdálo a líbilo jako se svým vlastním činil a konal.

Tomu na svědomí a toho všeho, jak se nahoře píše a jmenuje svůj vlastní sekryt k tomuto listu sem přitiskla a v ně se svou vlastní rukou podepsala a připrosila sem urozeného pána pana Rudolfa purkrabě z Donína a na Tlumačově, urozeného vladyku pana Erazima Kokorského z Kokor a na svobodném dvoře v městečku Kvasicích, že jsou sekrety své podle mého na vědomí přidavili, však sobě i erbům svým beze škody. Jenž jest dán a psán na Kvasicích v pondělí po sv. Anně leta 1601."

Následujícího roku ve svém poručenství ze dne 26. února 1612, které učinila na mocný list císařský, jehož datum na hradě Pražském v pondělí po neděli Postní slove Invocavit (13. února) léta 1595 poručila všecek statek kvasický svému manželovi, jenž měl z toho vyplatiti jejímu synovi z prvního manželství, až dospěje k 24 letům, 2000 zl. a jejím dvěma dcerám, také z prvního manželství, také po 2000 zl.

Poručenství paní Anny z Oberhamu.

„Ve jménu blahoslavené a nerozdílné Trojice svaté, Otce, Syna i Ducha svatého, Pána Boha jediného na věky požehnaného. Amen.

Já Anna z Oberhamu a na Kvasicích znamenaje všecky věci v tomto světě býti nestálé a že v něm kratičké putování a pozůstání jest, nevědouce dne ani hodiny smrti svej, za jisté to maje, že umříti musím, umínila jsem si předkem s Pánem Bohem svým v mír vjíti, jeho hněv modlitbami svatými a vzdálením se zlého, což nejvíce možné, ukrotiti a pokud mně zdraví, rozumu a paměti popříti ráčí, o statku svém, kteréhož mně z milosti do času a vůli své svaté dáti a popříti ráčil, nařízení učiniti.

A protož předkem Pánu Bohu svému z nesmírné milosti a darův, kterýmiž mne na tomto světě obdařiti ráčil, srdečně děkuji a předevšemi věcmi v jeho svaté Božské ruce svou milou duši poroučím a jakožto Stvořiteli svému zase obětuji a oddávám cele, tomu věříce, že z milosti své hříchy mé odpustiti a duši mou pro Pána Ježíše Krista a Jeho zasloužení a za mne, hříšnou, krve

předrahé vylití, v svaté ruce přijíti a mezi vyvolenými svými v království nebeském v tvář svou svatou patřiti a na věky s ním se radovati dáti ráčí.

Zatím majíce já list mocný od nejjasnějšího a nejnepřemoženějšího knížete pána, pana Rudolfa II. z Boží milosti voleného římského císaře, po všecky časy rozmnožitele říše a Uherského, Českého, Dalmatského a Chorvatského krále, arciknížete Rakouského, markrabí Moravského, Lucemburského a Slezského knížete a Lužického markrabí, pána mého nejmilostivějšího, sobě daný, kterémuž datum na hradě Pražském v pondělí po neděli postní, jenž slove Invocavit leta Božího 1595, kterýmžto listem J M Císařská mně dovolovati a vůli svou jistou a moc plnou dávati a toho dopouštěti ráčí, abych všecken a všelijaký statek svůj mohovitý i nemohovitý, dědičný neb zápisný, kterýž mám neb ještě míti budu, bez statků lenných a manských i na kterýchž by J M Císařské nápadové spravedlivě náleželi, odkázati neb poručiti mohla a moc měla za zdravého života neb na smrtedlné posteli komuž se mně kolvěk a kdykolvěk zdáti a líbiti bude, a také abych mohla a moc měla zdělati poručníky statku svého a dětí svých, kteříž se mně užiteční zdáti a viděti budoú, jakž to všecko ten list mocný sobě šířeji obsahuje slovo od slova a zavírá.

Na kterýžto list mocný... nechtíce, aby po smrti mej o statek můj, žádnému v ničem nezávadný, jací soudové a zmatkové býti měly, takto o tom, jakž níže psáno, nařizuji a poroučím.

Předně, po smrti mé tělo mé aby beze všech zbytkův a nákladův náležitě v kostele Kvasickém, dadouc k tomu sklep udělati pochováno bylo.

Co se pak statku mého napřed dotčeného dotýče, totiž zámek Kvasice, při něm dvůr s pivovarem a mlýnem, městečko Kvasice s kostelním podacím, ves Střižovice, ves Trávník, ves Sulymov, ves Bělov, s lidmi na témž zboží usedlými, dvůr Újezdsko, s rybníky, s řekou Moravou i jinými potoky, s lesem slove Luhem a s jinými lesy, horami a chrastinami, s platy, robotami a jinými povinnostmi a užitky i se všemi věcmi, svršky, nábytky, dobytky a sumou se vším tím, cožkoli po smrti mej pozůstaveno a najdeno bude a jakýmikoli jmény jmenováno by býti mohlo, se všelijakým úplným právem a užíváním starodávním k témuž statku a zboží odkudkoli náležitým, tak jak jsou to předešlí páni a držitelé téhož statku Kvasického v držení a užívání svém měli a já tolikéž sama po nich toho sem tak zavždy v držení u užívání byla, to všecko napřed jmenované bez všelijaké výjimky Urozenému vladyce panu Adamovi z Šlejvic manželu svému milému pro jeho ke mně upřímné chování a mně i věci mých opatrování z lásky manželské, na tom na všem žádnému jinému kromě něho práva nepozůstavujíc, dávám a na svrchudotčený list mocný J M Cé poroučím a odkazuji, aby s tím se vším jako se svým vlastním a pravým dědictvím podle vůle své, jakž se jemu nejlépe zdáti a líbiti bude, vládnouti a spůsobiti mohl a moc měl.

Však proti tomu pan Adam z Šlejvic, manžel můj milý, všeckny

dluhy mé spravedlivé, kteréž se na zápisech neb s jistým průvodem a prokázáním najdou, z toho statku a zboží Kvasického zaplatiti má a na mne naříkání žádného nedopouštěti, a nad ty a takové dluhy osobám nížejmenovaným, jednomu každému sumu tuto dolepoloženou v těch letech, jakž se píše, vydati aneb s nimi se o to urovnati má a povinen bude:

Janovi Adamovi z Víckova, synu mému, 2000 zlatých počtu Moravského, ty aby jemu když Pán Bůh k letům dvaceti čtyrem jemu přijíti dáti ráčí, vydány byly.

Anně Marii z Víckova, dceři mej, manželce urozeného vladyky pana Joachyma Bítovského z Slavikovic a na Malenovicích 2000 zlatých téhož počtu Moravského, ty aby jí po smrti mej ve třech letech vydány byly.

Anně Kateřině z Víckova, dceři mej, 2000 zl. tolikéž počtu mor., ty aby jí, kdyžby jí Pán Bůh k vdání poctivému s vůlí pánův a přátel jejich přijíti dáti ráčil, od vdání jejího ve třech letech pořad zběhlých vydány a vyplaceny byly.

Však z těchto ze všech peněz a sum nadepsaných, kteréž tímto poručenstvím dítkám mým odkazuji, nebude p. Adam z Šlejvic, manžel můj milý, povinen žádných úroků dávati.

Jestliže by pak syn můj Jan Adam, Anna Maria neb Anna Kateřina z Víckova, dcery mé, tomu, což jim tímto poručenstvím svým odkazuji, na odpor býti a toto mé poručenství a poslední vůli kterýkolvěk z nich rušiti chtěli, ten každý aby nápadu svého a toho, což jim tuto poručím, zbaven byl.

A za pány poručníky všeho a všelijakého statku a zboží svého napředpsaného činím a nařizuji urozeného pána Jana staršího Bruntálského z Vrbna na Bruntáli a Goldštýně místodržícího úřadu hejtmanského markrabství Moravského a urozeného vladyku p. Samuele Radošínského z Radošovic na Radošíně a Mítrově, kterýmžto cele se v tom důvěřuji, že toto poručenství mé na sebe přijmouce podle tejto poslední vůle a jim se toho důvěření ve všem se tak zachovají a po smrti mé ve všecken statek a zboží Kvasické s jeho vším a všelijakým příslušenstvím i ve všecknu pozůstalost mou se uváží a hned zase to všechno beze všech průtahů nahoře psanému panu Adamovi z Šlejvic, manželu mému milému podle téhož poručenství a poslední vůle mé postoupí a v moc uvedou a toto poručenství i s mocným listem J M Ce, kterýž tuto při něm leží, ve dcky zemské při nejprvnějším soudu, kterýž v městě Olomouci držán bude, podle pořádku a zřízení zemského náležitě témuž p. Adamovi z Šlejvic vložiti a vepsati dají.

A pro lepší toho jistotu, pevnost a stálost pečeť svou vlastní s mým jistým vědomím a vůlí k tomuto listu a poručenství svému přitisknouti a přivěsiti jsem rozkázala. A na svědomí a dokonalejší toho vědomost připrosila jsem urozených pánů, p. Kašpara Pruskovského svobodného pána z Pruskova na Bzenci a Hradci, JMC radu; p. Wejkarta hraběte

z Salmu a Neuburku nad Innem a na Tovačově, p. Jana Jetřicha z Kunovic na Ostroze a Novém Světlově a urozené vladyky p. Václava Mole z Modřelic a na dvoře při městě Lipníku, p. Vilíma Žernovského z Žernoví a na dvoře při městě Hranicích a p. Mikuláše Želeckého z Počenic a na Želči, že jsou pečeti své podle mé k tomuto kšaftu a poručenství mému pro důvěrnost, sobě a erbom svým beze škody, přitisknouti dali.

Jehož jest datum na Kvasicích v úterý po sv. Matěji léta Páně 1602 počítajíc.[1]

Téhož roku 19. dubna, Jan Sak z Bohuňovic a na svobodném dvoře v Bernartici pohnal Annu z Obrhamu a na Kvasicích z 6.700 zl., že se mu podvolila podle smlouvy trhové, která se stala v sobotu po sv. Diviši (16. října) na hradě Kvasicích leta 1593, když mu statek Čechy nad řekou Hostýnskou ležící prodala, že mu ten statek do desk zemských vloží, a posud mu toho podle podvolení svého učiniti nechce. — O půhonu mělo se jednati o sv. Janě Křtiteli (24. června) 1602, ale Anna z Obrhamu se nedostavila, dostala rok nemocný, a 23. července 1603 umřela.[2]

★

Rudolf purkrabí z Donína byl 8. listopadu 1602 opět ženatý. O tom svědčí půhon, v němž je řeč o jeho předešlé manželce Salomeně Zoubkovně z Zdětína. Byla-li tato předešlá jeho manželka, měl jistě již druhou, která po Salomeně přišla.

Jakub starší Vojska z Bogdunčovic a na Veselí pohnal 8. listopadu 1602 pána Rudolfa z Donína z 63 hř. gr. hřivna po 28. gr. a gr. po 7 penězích bílých, že mu té sumy na několikeré žádostivé jeho psaní vydati nechce a že to jsou peníze, které Marta Kamenářka, poddaná Vojskova z Veselí, dostala od svého bratra Jiříka a které pak od ní na hotově jednou 45 hř. a po druhé 18 hř. přijala † paní Salomena Zoubkovna z Zdětína, předešlá manželka pána z Donína, a ty zůstaly za ní v statku tlumačovském a záhlinickém. Poručníka činí Petra Vojsku z Bogdunčovic a Joachyma Bítovského z Slavikovic a na Malenovicích.[3]

Podivno při tom je, že Jakub Vojska, jenž byl prostředníkem při smlouvě o statek tlumacký mezi pánem z Donína a syny Salomeny Zoubkovny neoznámil tento dluh hned při smlouvání, neboť jako prostředník věděl zajisté, že se podle oné smlouvy mají platiti jen takové dluhy, které jsou zápisem paní Salomeny ujištěné a které by se po její smrti našly, a ty nemá platiti pán z Donína sám, než obě strany, každá polovici. On však pohnal o dluh zápisem neujištěný a jen jednu stranu, pána z Donína, a teprv po 6 letech.

[1] D. z. ol. 32, f. 242, Opisy.
[2] P. z. ol. 36, f. 65.
[3] P. z. ol. 36. f. 105.

Tím se asi p. z Donína před soudem bránil a proto „ho Vojska z obžaloby propustil", což k půhonu připsáno.

Druhá manželka pána z Donína byla Anna, rozená Hofmanka z Grynbichlu (správně Hofmann z Grünbühelu).

Vymřelý ten rod svobodných pánů byl původu štyrského, jedna větev jeho byla v 16. a 17. století usedlá v Čechách a na Moravě. Jan Hofman byl r. 1540 do panského stavu povýšen a stal se nejen dědičným hofmistrem v Štyrsku, nýbrž i dědičným maršálkem v Rakousích r. 1560. Vilémovi z Rožmberka, potomku prvního českého rodu panského, byl kmotrem r. 1535. Janovi synové, Ferdinand a Jan, byli v Českém Krumlově spolu s Petrem Vokem z Rožmberka vychováni. Ferdinand byl presidentem komory dvorské, r. 1586 nabyl Janovice (na severní Moravě), kromě stříbrných hutí, které byly zeměpánu ponechány, pustý hrad Rabenštein město Rymařov, městečko Hangenstein, Starou Ves, Edendorf (Edrovice), Jarmartice, Ondřejov, Rošov, Tvrdkov a Neufang, tři železné hamry i s doly na železnou rudu. V Čechách pak držel r. 1586 Grabstein, který zapsal své manželce Elišce, a Jinonice 1598.

Tohoto Ferdinanda a Elišky dcera byla naše Anna Hofmanka z Grynbichlu, jíž si za manželku vzal pán Rudolf purkrabí z Donína.

Poněvadž p. z Donína z prvního manželství žádných dítek neměl, které by podle dědičného práva po jeho smrti statek tlumacký a záhlinský dědily, žádal císaře Rudolfa II. jakožto českého krále a markraběte moravského za mocný list, aby svůj statek movitý i nemovitý, kterýž má, nebo ještě míti bude, odkázati neb poručiti mohl komu se mu líbiti bude.

Mocný list císařský, daný na hradě Pražském ve středu po neděli, jež slove Oculi (5. března) 1603 dostal. Jeho znění je stejné s oněmi již dříve zde podanými. Ke konci je v něm císařské nařízení, aby nejvyšší komorník a sudí desk zemských markrabství moravského, kdykolvěk budou od pána z Donína nebo od jeho poručníků požádáni, aby jeho kšaft a zřízení, které o svém statku na ten mocný list císařský udělá, v desky zemské i s tímto listem vložili.

Poručenství učinil pán z Donína 25. května 1606. Všecek svůj statek poručil své manželce až na 10.000 zl., které sobě vymínil, aby je ještě za života svého mohl poručiti nebo dáti, komu by chtěl. Kdyby toho neučinil za svého života, má i oněch 10.000 zl. náležeti jeho manželce. Zní takto:

„Ve jménu Nejsvětější a na věky požehnané, nerozdílné Trojice Svaté, Boha Otce, Syna i Ducha Svatého. Amen.

Já Rudolf purgkhrabě z Donina a na Tlumačově znajíc jak jiné všecky věci tak i běh lidský v tomto životě nestálý a rychle pomíjející, nic také jistějšího jako smrt a nic nejistějšího jako spůsob, čas a hodina smrti bejti; Protož pohlídaje k poslednímu cíli a konci života mého, nejsouce

tím jist, kdy a kterou hodinu Pán Bůh na mne smrť dopustiti a s tohoto světa k sobě povolati ráčí, jsouce při dobrém rozumu, zdraví a čerstvé paměti, nechtíce, aby po smrti mej o statečku mém, kteréhož mi můj milý Pán Bůh z milosti své do vůle své svaté popříti ráčil aneb napotom dáti ráčí, jaké soudy, hydrunky a nesnáze vzniknouti měly umínil jsem o tom pořízení a poručenství učiniti.

Nejprve však předevšemi věcmi duši svou v ochranu Pánu Bohu Všemohoucímu v ruce jeho svaté poručena činím, majíce tu celou naději, že mně mé všecky hříchy, kterýmiž jsem jeho Božskou Milost hněval, laskavě odpustiti a v počet svých Svatých pojíti ráčí.

Dále majíce list mocný od Nejjasnějšího a Nejnepřemožitelnějšího Knížete a Pána, Pana Rudolfa druhého, z Boží Milosti voleného Římského Císaře, po všecky časy rozmnožitele říše, a Uherského, Českého, Dalmatského, Chorvatského Krále, Arciknížete Rakouského, Markraběte Moravského, Lucemburského a Slezského Knížete, Lužického Markraběte, Pána mého nejmilostivějšího, J M Císařské sobě daný, jehož datum jest na hradě Pražském v středu po neděli, jenž slove Oculi leta Božího 1603, kterýmžto listem J M Císařská k tomu povolovati a moc plnou mi dávati ráčí, abych mohl všecek a všelijaký statek svůj, kterýžkoliv mám a ještě míti budu, odkázati a poručiti za zdravého života aneb na smrtelné posteli komuž mi by se dobře líbilo a zdálo, tak jakž týž list mocný J M Císařské, jakožto Krále Českého a Markrabí Moravského, Pána mého nejmilostivějšího, daný, tímto listem a poručenstvím svým o všelijakém statku svém mohovitém i nemohovitém, kterýž nám aneb ještě z milosrdenství Božího míti budu, takto řídím a kšaftuji:

Předně statek svůj dědičný a pozemský Tlumačov, též ves a dvůr Záhlinice, dvůr v Skalách se vším a všelijakým příslušenstvím, kterýž na mne po dobré paměti urozené paní paní Salomeně Zoubkovně z Zdětína, předešlé manželce mé milé a smluvou na pergameně pod čtyrmi pečeťmi visutými, kteréž datum v městě Olomouci v sobotu před nedělí, kteráž slove Provodní, leta Páně 1596 mezi mnou Rudolfem purgkhrabím z Donína z strany jedné a Urozeným vladykou panem Stiborem Říkovským z Dobrčic a na Přestavlkách a Urozeným panem p. Joachymem Bílovským z Fulštejna i na místě pana Jana Lacka Bílovského z Fulštejna, jakožto bratra jeho, zmocněným z strany druhé, učiněné, syny vlastními svrchupsané paní pí Salomeně Zoubkovně, manželce mej předešlé, dědičně připadl, též klínoty všecky na zlatě a stříbře a svršky všelijaké, jakými se koli jmény jmenují, peníze hotové i na zápisech, kteréž by se po mé smrti najíti mohly, tak jakožby na ně řádně dobré vůle zdělání měla a byly, nic ovšem nevymiňujíc, jak jsem toho sám v držení a užívání byl, dávám a odkazuji Urozené paní paní Anně Hoffmance z Grynbichlu a z Střechova, manželce mej nejmilejší pro její věrné a upřímné ke mně jakožto manželu svému chování.

Však předně aby sobě táž paní Anna Hoffmanka z tohoto statku, což jí tak, jakž nahoře dotčeno, poroučím, věno i nadvěno dvanáct tisíc pět set (12.500) zlatých, za jeden zlatý 30 groší a za jeden groš 7 peněz bílých počítajíc, vzala a sobě zaplatila. Tolikéž i to všecko, co při soudu v království Českém činiti mám aneb v markrabství Moravském činiti bych měl, jí paní Hoffmance manželce mej nejmilejší, jestližeby mně Pán Bůh s tohoto světa pojíti ráčil, aby se toho ujala, cožby koliv od Jích Milostí Nejvyšších pánův úředníkův a pánův soudcův zemských přisouzeno bylo, k tomu též ke všemu bez všelijaké překážky právo měla, mocně dávám a poroučím.

Však z toho všeho svého statku v moci své a na svobodě zanechávám deset tisíc (10.000) zlatých, za jeden zlatý 30 groší a za jeden groš 7 peněz bílých počítajíc, ty abych mohl dáti, poručiti listem na papíře pod pečetí svou s dožádáním se dvou neb tří osob dobrých rytířských lidí, aby podle pečeti mé pečeti své na svědomí přitiskli, to aby tak stálé bylo jakoby slovo od slova v tomto poručenství zapsáno bylo.

A pakliby o těch nadepsaných deseti tisících poručenství neučinil, aby zase na urozenou paní paní Annu Hoffmanku manželku mou nejmilejší připadly a za ní zůstaly.

Toto však sobě obzvláště vymiňuji, jestliže bych toto poručenství své buď všecko aneb nadíle kdy a kolikrátkoli změniti chtěl, toho abych moc a vůli měl. Za to žádám, kdyby mne milý Pán Bůh s tohoto světa povolati ráčil, takové dání a nápad po smrti mej a prve nic, aby na ni přišel a připadl, aby toto poručenství mé s mocným listem J M Císařské, kterýž při tomto poručenství ležeti bude, i s tou nadepsanou smlouvou na pergameně mezi mnou a nadepsanými syny nebožky paní Salomeny Zoubkovny, manželky mé milé, učiněné, při nejprvnějším soudu zemském, kterýž by v městě Olomouci držán byl, do desk zemských na náklad urozené paní paní Anny Hoffmanky, manželky mé milé, vloženo bylo.

Toho na jistotu já Rudolf purghrabie nahořepsaný pečeť svou vlastní k tomuto poručenství jsem přitisknouti a přivěsiti dal a pro lepší toho vědomost dožádal jsem se Urozených pánův, pána pana Ladislava mladšího z Lobkovic na Šternštejně, Neuštátu, Rybnicích a Holešově J M Cé rady a místodržícího úřadu hejtmanského Markrabství Moravského, pána pana Jiříka Bruntálského z Vrbna a na Helfenštejně, pána pana Jana Vilíma z Žerotína a na Meziříčí pod Rožnovem a Urozených vladyk, pana Viktorina Freybergara z Wossrhoffu a na Domaželicích, pana Václava Mole z Modřelic a na Napajedlích, pana Václava Kokorského z Kokor a na Otrokovicích, že jsou také pečeti své podle mé k tomuto listu a poručenství přitisknouti a přivěsiti dali: však sobě a erbům svým beze škody.

Jenž jest dáno a psáno na Tlumačově v pátek po památce Božího Těla (25. května) leta Páně 1606.[1]

★

Na začátku 17. století byla na Moravě veliká drahota; proto byla na sněmě r. 1604 zvolena stavovská komise, která měla vyšetřiti příčinu drahoty v hospodách a při řemeslnících a výsledky svého zkoumání předložiti úředníkům a soudcům zemským při nejbližším soudě. Následujícího roku 1605 nastaly na Moravě doby neustálých nepokojů a válek. Již r. 1599 vnikl dav Tatarů průsmykem hrozenkovským na Moravu a poplenil krajinu strašlivě až po Uh. Brod. Roku 1600 velký vezír turecký Ibrahim paša dobyl Velké Kaniže a tím pošinuta turecká moc daleko na západ. Roku pak 1605 začaly

vpády Bočkajovců na Moravu.

Bočkaj byl hlavou reformačního hnutí v Uhrách a zakladatelem protestantské církve v Uhrách. Byl velitelem pevnosti velkovaradinské. Tohoto velitelství byl r. 1598 císařskými komisaři zbaven a r. 1604 pro spolek se sedmihradskými povstalci ve svém vlastním hradě od císařského vojska napaden. Převedl však část císařského vojska k sobě, porazil 14. října 1604 a zajal císařského vojevůdce Pecze. Byl sice 29. listopadu poražen od cís. generála Basta, ale stavové uherští i sedmihradští a Sikulové se ho přidrželi a provolali ho 27. dubna 1605 na sněmu v Šerenči knížetem uherským. Turecký sultán Achmed I. povolal ho do Budína, posadil mu korunu na hlavu a prohlásil ho dědičným králem uherským. Bočkaj korunu přijal, titul krále však odmítnul. Zmocnil se pak celých severních Uher až na některé pevnosti. Očekával, že na pomoc proti císaři získá nespokojené stavy protestantské na Moravě; proto psal moravským a slezským stavům: Očekávám, že uvítáte naše vojsko jako osvoboditele, který obnoví vaše svobody zemské i volnost náboženskou. Také jiný vůdce uherský, Michal Czobor rozeslal listy podobného znění vynikajícím šlechticům moravským, mezi nimi i Karlu staršímu z Žerotína a připojil hrozbu, že odmítnou-li jeho návrh, překročí vojsko uherské hranice moravské. Poněvadž se strana protestantská na Moravě necítila ještě dosti silnou, aby zřejmě vystoupila proti císaři, katolickým stavům a německým městům, poslal Karel starší z Žerotína oba listy, Bočkajův a Czoborův, císaři do Prahy. Stavové moravští ani po takových hrozbách neviděli anebo nechtěli viděti nebezpečí pro Moravu. Nebylo postaráno ani o řádné opatření pomezních hradů v Karpatech ani o záseky průsmyků. Teprve když jim vyzvědači oznámili v dubnu 1605, že přední vůdce Bočkajův Petr Rovay nařídil dvěma

[1] D. z. ol. 33 f. 118. Opisy.

podvůdcům svým, aby několika vpády na Moravu zastrašili obyvatelstvo a pohnuli stavy ke spolku s povstalci, svolal zemský hejtman Karel z Lichtenštejna sněm do Brna 27. dubna, na němž usneseno vypraviti poselstvo k císaři a prosebné listy o pomoc k ostatním stavům koruny české, ale porada o obranu zemskou odložena na příští sněm. Povstalci uherští oblehli Trenčín a Skalici a 1. května vpadli na Moravu k Uh. Brodu, vypálili a zničili vesnice i města: Strážnici, Uh. Brod, Rohatec, Lanžhot, Bílovice, Veselí, Ostroh, Hluk až ke Zlínu. Teprv 15. května konal se sněm v Uh. Hradišti. Tam dána zemskému hejtmanu plná moc, aby se postaral o zemskou obranu. Bočkajovci nečekali však na pány, až se postarají o obranu země, než vpadli 26. května opět do země, do okolí Brumova a zabíhali až k Holešovu a Val. Meziříčí. Jiné oddíly vpadly od Skalice na Moravu a poplenily zemi až po Malenovice, 31. května vypálen Zlín a 1. června vehnán byl celý oddíl vojska moravského mezi Strážnicí a Rohatcem do řeky Moravy a zničen. Potom vypálen Kyjov a 12 blízkých vesnic. Právě když se strojili na Brno, postavil se jim Vilém Popel z Lobkovic a Jiřík Hodic, porazili je a zahnali přes řeku Moravu zpět až ke Skalici. Ale vpády se i potom opakovaly, poněvadž na obranu zemskou nebylo nic řádného vykonáno.

Z Čech vypraveno bylo četné vojsko asi 15.000 mužů pod vedením pana Adama z Šternberka a také kníže těšínský poslal část své hotovosti vojenské od hranic do vnitř Moravy. Moravští stavové sebrali konečně také svou hotovost a spojená vojska se hnula konečně přes hranice ke Skalici a dobyla toho města 6. srpna vedením Adama z Šternberka. Poněvadž hejtmanovi zemskému Karlu Lichtenštejnovi se vytýkalo, že nedovolil, aby nepřátelé byli pronásledováni, ačkoliv vezli sebou značnou kořist, ujal se vrchního velení nad vojskem moravským kardinál Dietrichstein, nástupce Stanislava Pavlovského, biskupa olomouckého. Obsadili potom ještě Branic, Holič, Plavce a Šaštín.

Po dlouhém jednání byl 23. června 1606 učiněn mír ve Vídni mezi Bočkajem a arciknížetem Matyášem, bratrem císaře Rudolfa II., kterýž měl býti potvrzen nejen císařem než i od stavů zemí českých, rakouských a štyrských. Císař se však dlouho rozmýšlel, když mu byl mír vídeňský k potvrzení předložen, poněvadž měl bratra Matyáše v podezření, že je v tajném dorozumění se stavy uherskými a že jim příliš mnoho povolil, když jim zaručil rovnoprávnost náboženství luteránského a kalvinského s katolickým a že postoupil Bočkajovi na čas jeho života Sedmihradsko se Zátisím a s třemi stolicemi uherskými, marmarošskou, berežskou a ugočskou. Císařova nedůvěra byla oprávněna, neboť se dověděl, že se Matyáš za jeho nemoci domáhal vlády.

Na sněmu v Brně od 12.—26. července zvoleny osoby k sepsání instrukce poslům do Vídně k potvrzení míru s Uhry vyslaným: František kardinál Dietrichštein a čtyři osoby ze stavu panského, mezi nimi Karel starší z Žerotína, tři osoby ze stavu rytířského, na prvním

místě Jan Mošovský z Moravčína a na Benešově a Životicích (u Opavy) a na Stražisku, cís. rada a podkomoří markr. mor. a tři osoby za města.

Císař podepsal konečně na domluvu svých důvěrníků mírovou smlouvu vídeňskou 26. srpna 1506 a stavové moravští spolu s ostatními podepsali a stvrdili mír 23. září, když byl arcikníže Matyáš osobním zakročením aspoň tolik na stavech uherských vymohl, že slíbili chovati se k stavům zemí českých přátelsky.

Následky povstání Bočkajova byly pro Moravu velmi smutné. Jihovýchodní část země obrácena byla v poušť, obyvatelstvo bylo vyhubeno neb odvlečeno do zajetí, značná část osad zanikla netoliko útrapami válečnými, nýbrž i morovou nákazou, která do země byla zavlečena. Také škody, které povstaly pluky německými a českými za pobytu jejich v zemi, byly tak veliké, že sám kardinál Dietrichstein s četnými šlechtici moravskými žádal císaře za náhradu.

Tlumačov a Kvasice nebyly od Bočkajovců ani vypáleny ani vypleněny, utrpěly však velké škody ubytováním českého vojska a dodáváním proviantu. Ještě o vánocích 1605 bylo tam české vojsko. Vysvítá to z psaní, které poslal kardinál Dietrichštein 23. prosince pánu z Donína na Tlumačově, Adamu Šlejvicovi na Kvasicích, Bernartovi Janaurovi na Žadovicích, Bohuslavovi Pergerovi na Miloticích: Pozdravení přátelské. Z přiležitého psaní Nám od pana Maximiliana z Lichtensteina poslaného porozumite, čeho žádostiv jest. Zdaliž vám nezůstalo v paměti, že ani My ani páni Nejvyšší jsme sobě nic neobírali, neosobovali ani o své újmě nenařizovali kdeby pro rejtary české, na ten čas pod správou Naší zůstávající, kvartyry a odkud by témuž lidu proviant dodávány býti měly, než to jsme přijati a na tom jsme zůstati musili, co jste vy na rejstříku Nám a pánům Nejvyšším poznamenáno odvedli. Chcete-li pak takové od vás nařízené kvartyry změniti a zjinačiti, to je při vás; avšak třeba také obmýšleti a šetřiti, aby též rejtaři čeští náležitě jak kvartyry tak i vychováním opatřeni byli.

Odpovědi vaši o tu věc a navrácení přiležitého psaní žádám. Napotom se však v takových příčinách Námi nevymluvejte.

Datum na zámku Našem Kroměříži 23. Decembris 1605.[1]

Mezi podmínkami míru vídeňského byla i ta, že mír tento nemá míti platnosti bez míru s Turky, s nimiž již dříve bylo počato vyjednávání a bylo pak urychleno po uzavření míru s Bočkajem. Plnomocníci všech tří stran sešli se v táboře rakouského poselstva nad ústím říčky Žitvy do Dunaje a tam podepsán byl mír turecký 11. listopadu 1606. Obě strany podržely své výboje. Turci zejména Jager a Kaniži, císařští Vácov, Nový hrad a Fülek. Na místě ročního poplatku měl císař odevzdati sultánovi jednou pro vždy 200.000 dukátů a po uplynutí tří let měli si oba mocnářové vzá-

[1] Arcibisk. archiv v Kroměříži, Kopiář 37 f. 86 b.

jemně rok co rok posílati čestný dar. Císař s takovým mírem, v němž Turkům tak veliké ústupky učiněny byly, nebyl spokojen. Potvrdil jej sice 9. prosince 1606, ale listinu podržel ve svých rukou a zvláštním listem prohlásil, že mír učinil z donucení a že tedy není zavázán jeho podmínkám dostáti. Podařilo se však stavům rakouským a moravským pohnouti císaře, že potvrzenou listinu 31. března 1607 Matyášovi vydal, ale hned potom mu poručil, aby ji u sebe podržel. Toto odmítavé chování císařovo hrozilo vyvolati novou válku tureckou a budilo nespokojenost stavů v Uhrách i v zemích sousedních, především také na Moravě, válkou tureckou ohrožené. Stavové moravští shromáždili se 2. července 1607 na sněmě v Olomouci a stěžovali si na velkou nouzi v zemi a žádali, aby zbytečná vojska byla rozpuštěna. Císař na ty projevy nespokojenosti ani neodpověděl.

Tu odhodlal se Matyáš provésti svůj záměr cestou vzbouření a pomocí protestantů státi se králem uherským a českým. Proti výslovnému zákazu Rudolfovu svolal Matyáš sněm uherský do Prešpurku ke dni 10. ledna 1608, k němuž stavové horno- a dolno rakouští na žádost Matyášovu své zástupce poslali. Tam se stavové, většinou kalvíni, zavázali o zachování míru žitvotorockého a býti sobě nápomocni proti všem jeho rušitelům, tedy i proti císaři. Tuto konfederaci stavů podepsal Matyáš 1. února 1608. Magnáti uherští kalvínského náboženství podepsali též, ale katoličtí magnáti podepsati nechtěli a přáli si, aby ve smlouvě byla učiněna doložka, že v ničem nemá býti na újmu katolickému náboženství. Ale kalvíni přinutili katolíky pokřikem „oknem vyhodit, oknem vyhodit" ku podpisu až na primasa biskupa Forgače a bána Drazkoviče, kteří se zastrašiti nedali.

Matyáš pak pilně vyjednával s hlavami oposice stavovské v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, aby přistoupili ke spolku a vybízel po tajných poslích knížata německá, aby císaři pomoci nedávali.

Na Moravě a podobně i v knížectví opavském rozmohlo se do konce 16. století luteránství, kalvinství, Čeští bratři a jiná kacířství tou měrou, že věrných katolíků bylo ve šlechtě jen malá část. A jakého náboženství byla šlechta, takového musel býti i lid poddaný.

Také se domohla šlechta moravská takové organisace ve správě zemské a v soudním řízení, že císaři, jakožto markraběti moravskému nezbývalo mnohem více než titul a ročně povolované berně. Když pak císař jmenoval 15. září 1607 katolíka Ladislava Berku náměstkem zemského hejtmana a Lva Burjana Berku, též katolíka, přísedícím zem. soudu, neotázav se stavů, považovali to stavové za porušení zřízení zemského a jejich heslem se stalo odstraniti vládu Rudolfovu z Moravy. V čele jejich byl Karel starší z Žerotína a Karel z Lichtenšteina.

Žerotín sezval pohlaváry šlechty moravské na svůj zámek v Rosicích v prosinci 1607, kdež stanoven společný postup proti císaři a smluveno, že se rakouští stavové mají před moravskými připojiti k Matyášovi a k stavům uherským. Konečným jejich cílem bylo zajistiti Matyášovi veškeré panství Rudolfovo, naproti tomu vymoci od něho obnovení práv zemských a svobod

náboženských. Šlechta moravská konala pak bez svolení císařského sjezd v Brně počátkem března 1608 a tu vypověděli náměstkovi hejtmana, Ladislavovi Berkovi, poslušnost a odešli všickni až na dva. Matyáš pak rozepsal 25. března sněm do Ivančic na den 13. dubna. Aby se tomu sněmu zamezilo, vypsán byl na touž dobu generální sněm do Prahy, k čemuž čeští stavové dali již své svolení, avšak stavové moravští odmítli na sněmě v Brně 29. března obeslání generálního sněmu. Přes zákaz císařův konal se sjezd v Ivančicích 13. dubna za velkého účastenství stavu panského a rytířského i vyššího duchovenstva, pouze zástupci šesti královských měst se ho neúčastnili, protože císař nařídil 26. března mor. podkomořímu Janu Mošovskému, aby zakázal prelátům a městům účastenství na tomto sjezdě.

Tu ujednána otevřená vzpoura proti císaři a spojení s arciknížetem Matyášem. Ladislav Berka prohlášen za zbavena svého úřadu a zřízena prozatímní vláda, jejíž ředitelem zvolen Karel Lichtenštein, kdežto Žerotín zvolen byl za hlavu poselstva, které mělo vyjednávati s konfederovanými zeměmi Uhry a Rakousy. Potom usneseno najímati nové pluky a svolati veřejnou hotovost. Městům královským a některým pánům, kteří se sjezdu vzdálili, — byli to vedle kardinála Dietrichšteina pánové Zdeněk z Žampachu, Jan Kavka z Říčan a Jan Mošovský z Moravčína, věrní to katolíci — pohroženo tresty jakožto rušitelům veřejného pokoje.

Matyáš odebral se se svým dvořanstvem z Vídně do Znojma 30. dubna a odtud v čele 20.000 mužů nastoupil pochod do Čech přes Jihlavu a Něm. Brod do Čáslavě, kam dorazil 10. května. Tam očekával, že se stavové čeští k němu tak ochotně připojí, jak před tím stavové moravští. Marně je však několikrát vybízel, aby se k němu přidali, nadarmo jim Žerotín dokazoval, že přišel čas, aby odstranili vládu císařovu. A poněvadž také knížata a stavové slezští zůstali Rudolfovi věrni, ano jali se pro něho i vojsko sbírati, svolil Matyáš k vyjednávání, které prostřednictvím španělského vyslance San Clemente zahájil kardinál Dietrichštein. Když císař nejevil dosti povolnosti, hnul se Matyáš se svým vojskem ke Kolínu a Českému Brodu a dále až k Štěrboholům, pouze míli od Prahy vzdáleným.

Této tísně císařovy použili nekatoličtí stavové čeští, vedení Václavem Budovcem, a vynutili na něm slib, že povolí jim neobmezenou svobodu náboženskou a rozsáhlé privileje stavovské. Došlo konečně ke smlouvě v Libni 24. června 1608, kterouž se Rudolf vzdal netoliko Uher a Rakous, nýbrž i Moravy a svolil k tomu, kdyby Matyáš před ním zemřel, že stavové této země mají právo zvoliti si pro celou dobu života Rudolfova jiného panovníka, ovšem z rodu habsburského. Pokud by toto odloučení trvalo, má také všeliká závislost Moravy od vlády v Čechách přestati. Kromě toho bylo Matyášovi zajištěno nástupnictví na trůně českém, anebo, když by císař zanechal manželské potomky, poručnická vláda a správa zemská. Přívržencům obou panovníků slíbena navzájem úplná amnestie.

Snahy Žerotínovy dosáhly mírem libeňským úplného úspěchu. Panství

Rudolfovo bylo rozpoltěno na dvě polovice, koruna česká roztržena a zaveden byl takový stav, který se dobře hodil stavům protestantským v jednotlivých zemích, aby si náboženskou svobodu vynutili a svá politická práva na úkor panovnické moci rozšířili, poněvadž ani Rudolf ani Matyáš neměli dostatečné moci, aby se jim účinně na odpor postaviti mohli.

Matyáš byl první, jenž zakusil ovoce své nešťastné revoluční politiky. Ještě v ležení blíž Prahy a Štěrbohol v den, kdy odtáhl odtud, učinili stavové protestantští z Uher a Rakous a z Moravy — jménem těchto Karel z Žerotína a Jiří z Hodic — mezi sebou novou tajnou konfederaci (spolek) dne 29. června na hájení svobody svého náboženství pro případ, že by jim Matyáš nebyl povolný. Kdyby v některé zemi měl s Matyášem povstati spor o nadvládu šlechtickou, aneb o zákonité zabezpečení jejich protestantského, kalvinského a českobratrského náboženství, mají ostatní konfederované země na pomoc přispěti a holdování novému zeměpánu tak dlouho odepříti, až by spor příznivě byl vyřízen.

Na mimořádném sněmě, který byl do Olomouce na 16. červenec svolán, byl Karel z Žerotína zvolen za zemského hejtmana, čímž mu mělo býti projeveno uznání a vděčnost za uskutečnění míru libeňského a osvobození vlasti. Když mu pak byla čtena formule přísežná, nechal Žerotín při slovech „Matce Boží a všem svatým" prsty klesnouti a také slov těch neopakoval, aby tím projevil, že v Matku Boží Marii Pannu nevěří, ani Svatých za naše přímluvčí u Boha neuznává. Potom zvolena komise, která měla nového zeměpána pozvati, aby na Moravu zavítal a přijal holdování stavů a aby oznámila Matyášovi celou řadu usnesení, čelících k obmezení moci panovnické a k obnovení svobod náboženských. Zejména neměl panovník bez svolení stavů válku vypovídati nebo mír uzavírati; v přísežné formuli zemského soudu měl odpadnouti slib „Matce Boží a všem Svatým"; jen domácí osoby a to hlavně ze stavu panského a rytířského měly býti dosazovány na vyšší místa duchovenská; v královských městech měla býti dána nekatolíkům úplná svoboda vyznání náboženského; cizinci, kteří nemají statků v zemi, nesmějí se státi přísedícími zemského soudu.

Strana katolická napjala všecky síly, aby zmařila provedení těchto článků. Kardinál Dietrichštein vypravil dva kanovníky do Vídně s prosbou, aby byla stvrzena privilegia církve olomoucké a aby nebylo vyhověno žádosti stavů za svobody náboženské. Proto král Matyáš odpověděl poslům stavů moravských v příčině politických práv uspokojivě, rozhodnutí otázky náboženské odložil však až k příštímu sněmu, který položen byl za účelem holdování do Brna na 25. srpna. Na tom sněmě zamítl Matyáš požadavek úplné, neobmezené svobody náboženské a stavové protestantští spokojili se na přímluvu Karla z Žerotína povšechným ujištěním panovníkovým, „že nikdo nemá býti pro své náboženství stíhán." Obyvatelům měst královských byly sice bohoslužby protestantské uvnitř hradeb zakázány, za to se jich však směli účastniti na sousedním panství některého šlechtice.

Za to však povolil Matyáš stavům moravským práva politická v míře

nebývalé. Moc stavů moravských vyhnána na vrchol potvrzením zcela nové listiny, kterouž stavové byli oprávněni se zbraní v ruce hájiti se proti jakémukoli porušení zemského zřízení. Stavové moravští vedení Karlem z Žerotína zajistili si tímto způsobem převahu nad mocí panovnickou na celé čáře. A co z toho měl lid poddaný? Jen to, že se dostal do ještě tužší poroby těch, kterým dána moc hájiti svých práv a svobod i se zbraní v ruce proti jakémukoli porušení.

Císař Rudolf zemřel 20. ledna 1612 v 59. roku svého života a Matyáš stal se králem českým a tak dostalo se po krátkém přerušení Čechám a Moravě opět společného panovníka.[1]

★

RUDOLF PURKRABÍ Z DONÍNA

pohnal v pátek po sv. Jiří (24. dubna) 1609 svého švakra (bratra své manželky) Ondřeje Hofmana, svob. pána z Grynpichlu a z Strachova na Skašově a Janovicích, dědičného hofmistra knížetství štyrského a též dědičného maršálka téhož knížetství a J M Cís. mundšenka (číšníka) z 2.500 kop gr. (= 150.000 K předvál.), že mu p. z Donína, jeho otce p. Ferdinand Hofman, sv. p. z Grynbichlu a z Střechova na onen čas na Grabštejně, Skašově a Nové Libni, nejvyšší hofmistr knížetství štyrského, dědičný maršálek v Rakousích a v Štyrsku, J M Cís. rada a president komory dvorské, dlužen zůstal sumy 2.500 kop gr. podle zápisu na tu sumu znějícího, jehož datum v pátek den sv. Jiří (23. dub.) 1604, a on Ondřej Hofman, jakožto vlastní syn a dědic a erb po témž nebožtíku Ferdinandovi Hofmanovi toho dluhu půjčeného dáti a zaplatiti nechce. Poručníka činí Jindřicha Hynala z Kornic, písaře zemského knížetství opavského a Filipa Jakuba Předbora z Velkých Pánův.

O sv. Janě (24. června 1609 dán rok nemocný p. Ondřejovi Hofmanovi. Nálezu pozdějšího není.[2]

Ke konci svého života měl ještě pán z Donína se svými poddanými tlumackými a záhlinskými

spor o roboty.

Poddaní odvolávajíce se na svá privilegia a obdarování, která prý měli od dřívějších pánů tlumackých anebo od předešlé vrchnosti své, nechtěli nějaké roboty, které po nich žádal, konati. Pán z Donína podal proto na ně žalobu, která však není v půhonných knihách zapsána, protože zemský

[1] Podle R. Dvořáka: Dějiny Moravy, Vlastivěda mor., Dra Kamenička: Sněmy mor. a Kryštůfka: Protestantismus v Čechách.
[2] P. z. ol. 36. f. 438.

soud soudil jen věci panské. Selské souzeny byly zvlášť a to jen od zemského hejtmana, jenž si k tomu přibral některé pány přísedící zemského soudu, anebo některé pány sousedící se spornými stranami. Nálezy jeho byly pak zapisovány do rokové knihy, která, je-li v zem. archivu zachována, se mi do rukou nedostala. Ale oč se jednalo, dovídáme se přece z půhonných knih, v nichž jsou zapsána svědectví pánů a paní, které p. z Donína o svědomí pohnal. Jsou to na prvním místě synové † Salomeny Zoubkovny, pak úředník pána z Donína a jedna paní, která byla před 20 lety na zámku Kvasicích:

Léta 1609 v pátek po sv. Jiří (24. dubna) „Rudolf purkrabí z Donína a na Tlumačově pohnal Stibora Říkovského z Dobrčic a na Přestavlcích, že mu nechce dáti svědomí listovního pod pečetí svou JMti, že když l. P. 1596 po smrti Salomeny Zoubkovny, mateře jeho, statku Tlumačovského a Záhlinického s lidmi i s jejich vším příslušenstvím k tomu statku Tlumačovskému náležitým spolu s pánem Joachymem a p. Janem Lackem, bratřími svými z Fulštejna postupoval a dotčené lidi mně v poddanost uvozoval, že toho času těm lidem oznamoval, že je mně se všemi robotami a povinnostmi, které Salomeně Zoubkovně mateři jejich dělávali, postupuje, že se tíž lidé Tlumačovští a Záhlinští k těm robotám a povinnostem, jsouce tu přítomni, znali a ničemu na odpor nenastupovali, aby jaké privilegia anebo obdarování od pánův Tlumačovských anebo od předešlé vrchnosti jejich míti a od jakých povinností a robot osvobozeni býti měli, ničímž se neohlásili a neukazovali, a což jest jemu o té věci dále povědomo."

O takové listovní svědectví pohnal p. z Donína též Filipa Předbora z Velkých Pánův, jenž byl před 10 lety v jeho službách a potom na svém domě v Malenovicích a tohoto času na svém dvoře v dědině Hlusovicích (u Boňovic) na gruntech opata kláštera Hradiště (u Olomouce) kněze Tomiciusa.

Svého souseda Adama Kravařského z Šlejvic pohnal o postavení k soudu na vydání svědectví jeho poddaných Martina Halamka a Jiry Kučeříka z městečka Kvasic a Mikuláše Šalova z dědiny Střížovic.

Ačkoli oba o listovní svědectví pohnaní páni svědomí dali a soused kvasický své lidi k soudu postavil, nebyla pře rozhodnuta, proto asi, že to byli svědkové, kteří mohli svědčiti o robotách, jaké měli poddaní tlumačtí za vlády pána z Donína a nanejvýš za paní Salomeny Zoubkovny. Proto pán z Donína hledal starší svědky.

Našel však jen jednu starou paní Kateřinu Onšičku z Bílkovic a na Hranicích, již pak pohnal v pátek před sv. Jiřím (16. dubna) 1610 „že mu nechce dáti listovního svědomí pod svou pečetí před JMt pana hejtmana proti jeho poddaným lidem a vší obci městečka Tlumačova (o Záhlinských tu není zmínky) k roku položenému k té při, co s nimi činiti má, o roboty, a to o tom, že byvši ona za držení a panování nebožtíka Kunaty

z Vrchlabí na zámku Kvasicích viděla a spatřila, že potřeboval-li Kunata při zámku i jinde na polích v Kvasicích povozní nebo pěšky jaké roboty i též s pluhem i cožkoli k zavezení potřeba byla a Tlumačovským se rozkázalo, že vždycky při témž zámku, při dvoře takové roboty, kdekoliv potřeba byla, s kvasickými lidmi pomáhajíce sobě dělávali, a zase tím způsobem když při Tlumačově co dělati potřeba byla, též Kvasičtí do Tlumačova jeli, šli a Tlumačovským pomáhali; a což by v té věci jí povědomo bylo. Poručníky tohoto půhonu učinil p. z Donína opět Hynala z Kornic, zemského písaře knížetství opavského a Filipa Předbora z Velkých Pánův. — Paní Kateřina Onšička dala žádané svědomí.[1]

Že jeden svědek a k tomu ještě žena, která se o takové věci, o které se tu jedná, nestarala, nestačil, aby se spor ve prospěch pána z Donína rozhodl, netřeba podotýkati. A poněvadž pán z Donína po čtyřech měsících umřel, byl spor ukončen. Umřel 29. srpna 1610 a pochován v hrobce v lodi kostela před presbytářem. Vdova po něm pozůstalá dala pak vytesati náhrobní kámen (Epitaphium). Představuje rytíře v plném brnění s helmou na hlavě a s dlouhým mečem v pravici. Nad ním je tento nápis:

LETHA PANE 1610 29 AVGVS- DOKONAL

SSTIASTNE BIEH ZIWOTA SWEHO WYSOCZE VRO

ZENY PAN PAN RVDOLF PVRKHRABIE ZDONINA

A NA TLVMACZOWE A TV WTOMTO CHRA

ME POCTIWE POCHOWANY GSAVC OCZEK

AWA BLAHOSLAWENEHO WZKRZISSENI

Z MRTWYCH

Nad nápisem jest erbovní znak pánů purkrabí z Donína: z koruny vyrůstající panna s korunou na hlavě a oběma rukama se držící dvou jeleních parohů. Kámen je na stěně v presbytáři vedle dveří do sakristie. Byl-li tam původně postaven, anebo byla-li jím hrobka přikryta, je neznámo. Že však hrobka při obnově katolické bohoslužby byla odkryta a cínová rakev i s kostmi kacíře pána z Donína z ní vynesena a z rakve že ulity byly cínové svícny na oltáře, to zapsal do pamětní knihy farář Jan Hübner (1755—1765). Tento zápis, v němž se zmiňuje jen o jedné rakvi, je důkazem, že Salomena Zoubkovna v Tlumačově pochována nebyla.

[1] P. z. ol. 36. f. 439—441b a 37. f. 86.

Rudolf purkrabí z Donína byl na Tlumačově a Záhlinicích jen jako manžel paní Salomeny od 24/3 1589—28/2 1596 . . . 6 let 10 měs. 25 dní
jako pán na Tlumačově a Záhlinic
od 19/2 1596—28/8 1610 . . . 14 „ 6 „ 3 „
Celkem . 21 let 5 měs. 3 dni.

ANNA HOFMANKA Z GRYNBICHLU, PANÍ NA TLUMAČOVĚ.

Pán z Donína jsa člověk velmi skrbný (skoupý), chtěl uspořiti taxu za zápis do desk zemských; proto si nedal ani oné smlouvy, kterou po smrti Salomeny Zoubkovny nabyl statku tlumackého a záhlinského, do desk vložiti, ale poručil ve svém poručenství, aby jeho druhá manželka Anna Hofmanka dala do desk zemských vložiti až po jeho smrti nejen jeho poručenství a mocný list císařský, ale i onu smlouvu se syny paní Salomeny učiněnou o statek tlumacký. Nebýti oné smlouvy, nebylo by důkazu, že statek byl skutečně jeho: Paní Anna Hofmanka obávala se proto nějakých zmatků. Když pak po 16 měsících od smrti pána z Donína chtěla vklad učiniti, ukázaly se skutečně nějaké obtíže, že totiž ten, kdo komu co do desek vkládá, má býti přítomen; ten však, komu to vkládá, přítomen býti nemusí. Tu to však bylo naopak. Proto páni teprv po delší poradě povolili vklad. Karel starší z Žerotína, jenž byl tehda zem. hejtmanem (1608—1614), napsal o tom ve svých zápisech o soudu panském[1] (20. ledna 1612) „přednesl p. komorník nejvyšší žádost paní Anny Hofmanky, vdovy po nebožtíku pánu Rudolfovi z Donína pozůstalé, a to v tom, že jest nebožtík učinil smlouvu nějakou o statek tlumačovský se syny a nápadníky nebožky paní Salomeny Zoubkovny, manželky jeho, totiž s p. Stiborem Říkovským a dvěma pány z Fulšteina, již všemi nebožtíky, kterážto smlouva ke dckám svědčila s tím v ní doložením, aby sobě mohl p. Rudolf ji sám do desk vložiti, čehož však bez pochyby, aby nic od desk nedal, jsa velmi člověk skrbný, opominul, ona pak jsouc od něho poručenstvím nápadnicí a dědičkou nařízená, že by ráda, aby to poručenství do desk vešlo, avšak poněvadž statek ještě skrze nevložení té smlouvy do desk jemu v deskách nesvědčí, že se nějakých zmatků obává a žádá, aby mohla do desk vložiti. Uvažovali jsme to, že pořádek jest, kdo do desk vkládá, že musí přítomen toho býti, aby se jistotně o vůli jeho vědělo, ten pak komu se co vkládá, že tím zavázán není, protože jak se každý opatří, tak také toho užívá: ty obě osoby že jsou podle smlouvy konkwirovali na nebožtíka pána z Donína, nebo když živ byl, že by i sobě sám byl mohl vložiti do desk statek Tlu-

[1] Brandl, Spisy Karla st. z Žerotína II. p. 64.

mačovský, ale že pak umřel, že již v té příčině nápadnice a dědička na jeho právo nastupuje a jeho užiti žádá. Ač pak koli pořádek jest, kdyžby umřel ten, který má do desk vkládati, že nápadníci jsou povinni, smlouvu obnoviti s tím, komu se vkládati má a na sebe tu povinnost vkladu přenésti. Avšak poněvadž paní Anna Hofmanka jest nápadnice toho, kdo měl do desk vkládati i toho, komu se mělo vkládati, totiž pána z Donína, že nemá s kým smlouvy obnovovati leč sama s sebou a tak jest zavříno, že může to učiniti p. komorník. Toliko jeden byl u některých (pánů) rozmysl, poněvadž umřel pán z Donína, může-li umrlým co do desk vjíti. Ale vyvedeni jsou skrze příklady, kterými se ukázalo, že může umrlým vcházeti do desk..."

Když se vdova Anna Hofmanka vkladem statku tlumackého a záhlinského do desk zemských stala právní majetnicí toho statku, staral se zem. hejtman Karel starší z Žerotína o to, aby se jeho příbuzný Vilém Fridrich (Bedřich) z Žerotína stal manželem jejím. Poslal mu v té věci list ze dne 26. května 1612: „Nemohu se vynadiviti, že mi nic neoznamujete na čem Vaše věc strany ženění stojí, leč mi snad nevěříte, abych Vás neosočil; protož jsa velmi žádostiv přezvěděti, již-li se k čemu opravdověji než posavad máte, naschval Vám toto psaní činím a žádám, že mne v tom spravíte, mám-li se s Vámi těšiti neb rmoutiti. Jáť bych Vám již toho věrně přál, abyste tu věc k místnímu a potěšenému konci přivedli, ale musíte se sami o to přičiniti, neb paní vdova za Vámi jezditi nebude. Soudíte-li, že by potřebí bylo, abych já v té příčině co učinil, oznamte mi toliko, nedám na sobě nic scházeti. Když jsem se sám kdy ženiti měl, horlivějí jsem se svých věcí ujímal a protož jsem také své věci šťastně vyřizoval; chcete-li téhož dojíti, musíte mne v tom následovati. Odpovědí Vaši se zpravím a Vám se na všem dobře míti vinšuji. Datum na Rosicích 26. Maje 1612."[1]

Učinil-li p. Karel st. z Žerotína ještě něco v té věci u paní vdovy, není známo, ale přání jeho stalo se skutkem. Vilím Bedřich z Žerotína stal se asi ještě toho r. 1612 manželem paní Anny Hofmanky z Grynbichlu a na Tlumačově.

O měsíc dříve než Karel st. z Žerotína onen list poslal Vilímovi Bedřichovi z Žerotína, byla paní vdova Anna Hofmanka 27. dubna pohnána od nám již známého bývalého úředníka v Tlumačově Filipa Jakuba Předbora z Velkých Pánův ze značné sumy 880 zl. (1 zl po 30 gr. a jeden groš po 7 penězích bílých (= 26.400 K předv.), že mu nebožtík p. Rudolf z Donína učinil léta 1610 ve středu po seslání Ducha sv. (2. června) revers pod pečetí svou, jehož datum na Tlumačově, na sumu 880 zl., kteroužto sumu jest mu pí Anna Hofmanka po smrti p. Rudolfa z Donína povinna dáti ze statku tlumačovského, a ona drží statek Tlumačov a Záhlinice a co k tomu náleží, tak jakž jest od

[1] Brandl, Listové Karla st. z Žerotína III. p. 92.

p. Rudolfa z Donína paní poručeno, ale té sumy v moc jeho dáti a a položiti nechce. On to chce tím reversem prokázati. Poručnika učinil Jindřicha Hynala z Kornic a Kašpara Borku z Rozstupic.

Stání u soudu bylo v úterý po sv. Janě Křtiteli, ale paní vdova Anna se nedostavila pro nemoc; dostala rok nemocný.[1] Později nebylo již o tom soudně jednáno. Anna Hofmanka asi žalovanou sumu vyplatila.

Žalobník Filip J. Předbor opatrně se ve svém půhonu nezmiňuje, zač dostal od pána z Donína revers čili zápis na tak velikou sumu peněz. Byl by to pověděl až při soudním jednání, kdyby se byla paní Hofmanka bránila vyplatiti tuto sumu.

Nápadné je, že si pán z Donína vzal za poručníky (čili zástupce a řečníky u soudu) svých půhonů 1609 a 1610 dva svou nepoctivostí jemu dobře známé vládyky: Filipa Předbora z Velkých Pánův, jenž u něho byl 1600 ve službě a jemuž Adam Kravařský ve společnosti do očí řekl, že je nepoctivý a že je chlap a lhář; a Jindřicha Hynala z Kornic, jenž nebyl lepší. Když totiž tento Hynal 1608 pohnal Mikuláše Bravantského před zem. soud v Olomouci a jednalo se tam o odložení toho půhonu do druhého soudu, vyjádřil se Karel starší z Žerotína o obou takto: „Mikuláš Brabanský jsa na poctivosti zmořený není ještě na ni opatřen" a „Hynal, kterýž také mnoho poctivosti nemá."[2] Pán z Donína je znal a věděl, že za peníze učiní všecko; ale pak lze také pochybovati o jeho poctivosti a o spravedlivosti věcí, o které se před soudem jednati mělo. Bylo pak i svědectví, které ve sporu pána z Donína proti poddaným tlumackým dal Předbor z V. Pánův, křivé. Křivé svědectví a zastávání nespravedlivé věci před soudem dali si pak dobře zaplatiti. Hrozbou vyzrazení přinutili pána z Donína, že jim vydal tři měsíce před svou smrtí zápis na 880 zl. Po jeho smrti čekali 20 měsíců; když se dověděli, že se má paní vdova, dědička statku tlumackého, vdávati, podali na ni půhon a to tak, že Předbor, na jehož jméno zápis zněl, půhon podal, a Hynal měl ho u soudu zastupovat, měl byt řečníkem, advokátem jeho. Aby se tak nepoctivé jednání svého nebožtíka manžela soudním jednáním do veřejnosti nedostalo, vyžádala si paní vdova Hofmanka pod záminkou nemoci odklad do příštího soudu, zaplatila a soudu nebylo.

Že se pí Anna Hofmanka ještě toho roku 1612 provdala za p. Vilíma Bedřicha z Žerotína, dokazuje její žádost t. r. Stavům zemským podaná, v níž si již přidala jméno „Žerotínská". Zápis zní: „Paní Anna Žerotínská Hofmanka žádá za polehčení, že jest na její tlumačovský statek za 24.000 zl. koupený tři koně zbrojné a berně z nich příliš mnoho uloženo."[3]

Vyřízení této žádosti bylo pro ni nepříznivé: „Stavové zemští se usnesli, aby při předešlém spůsobu zůstalo."

[1] P. z. ol. 37. f. 322b.

[2] Brandl, Karla st. z Žerotína Zápisové o soudu panském I. p. 275.

[3] Sněmovní památky č. 20 f. 53. (Sdělil p. archivář Dr. Fr. Hrubý.)

Každý pán statku pozemského byl totiž povinen na výzvu od zemských stavů k zbrojení učiněnou vypraviti jistý počet zbrojných koní na obranu země anebo i ze země ven za hranice. Počet zbrojných koní (giltpferdů) byl každému určen podle velikosti a ceny jeho statku — na cenu 20.000 kop gr. 1 zbrojný kůň. — Podle zbrojných koní určováno také množství špiže — proviantu — které musel vojsku dodati. Tak bylo na př. r. 1605 při vpádu Bočkajovců do země Moravy sněmem mor. nařízeno, že z jednoho giltpferdu dodati má pán půl mty (mta = 32 měřic) tvrdého obilí a tolik též ovsa, aneb aspoň 10 měřic tvrdého obilí a 5 měřic ovsa. A pak byla také podle počtu zbrojných koní vyměřována roční berně zemská.

Tlumacký pán Rudolf z Donína měl r. 1605 vypraviti 3 zbrojné koně a dodati 48 měřic tvrdého obilí a 48 měřic ovsa anebo aspoň 30 měřic obilí a 15 měřic ovsa. Podle toho byl by měl jeho statek tlumacký, do něhož se počítaly i Záhlinice, ceny mezi 40 a 60 tisíci kopami nebo 80.000 až 120.000 zl. Pí Salomena Zoubkovna koupila jej za 24.250 zl. Od r. 1589 do 1605 nemohla se jeho cena čtveronásobně zvýšit. Pí Anna Žerotínská udává jeho cenu, jakou měl r. 1589, jenže vynechala 250 zl., a nekoupila ho, nýbrž zdědila od svého manžela.

R. 1610 byl statek tlumacký ještě v seznamu ceněn za 3 koně zbrojné, ale r. 1613 byl již ceněn za 1 koně. Patrně dosáhla pí Anna Žerotínská Hofmanka slevy, o kterou r. 1612 žádala.

Léta 1605 přiznal pán z Donína, že měl na svém statku Tlumačov-Záhlinice 102 poddané, t. j. usedlých sedláků a podsedníků, kteří museli berni zemskou dávati; kdežto l. 1610 a 1613 bylo jich jen 96, tedy o 6 méně. Tito buď pohořeli aneb jinak poškozeni byli a proto byli od zem. berně osvobozeni a nejsou v přiznání do počtu bráni.

Kolik bylo z oněch 106 obyvatelů usedlých v Tlumačově a kolik v Záhlinicích? Přesně se to určiti nedá; ale počítáme-li, že Záhlinice měly leta 1446 usedlých 29 (viz str. 118) a že bratří Ludanští Jan a Hynek přibrali 5 čtvrtí lánů t. j. 2 půllány a 1 čtvrtlán ku dvoru záhlinskému, zbylo usedlých 26. Odčítáme-li je od 102, zbude l. 1605 pro Tlumačov 76 usedlých.

Berně zemská se platila z majetku movitého i nemovitého, z plodin, z průmyslových výrobků, z cenných předmětů i z hlavy.

Berně ukládané poddaným nebyly veliké. Nejčastěji z dvou kop gr. jmění po jednom bílém denáru; kdo neměl ani dvou kop grošů jmění, nýbrž jen přes 1 kopu, platil 1 bílý peníz. Kdo měl jen kopu nebo méně než kopu grošů, platil malý peníz. Vrchnostem bylo se starati, aby jejich poddaní nařízené berně správně zaplatili.

Mimořádné berně na př. l. 1587 byly tyto: z vědra vína domácího 4 gr., z cizozemského 12 gr., ze sladkého a umělého $7^1/_2$ gr., z cizích piv z vědra 5 gr., z obilí z každé prodané měřice (i poddaní) žita, rži, hrachu a ječmene po 1 gr., při prodeji za hranice po 2 gr., i z mouky a ze sladu. Z peněz na úrocích z každého 1000 zl. 4 zl. počínajíc jistinami většími než 2000 zl.

Tyto mimořádné berně nebo sbírky měly se platiti dvakrát ročně o vánocích a o sv. Janě Křtiteli, ale císař žádal, aby to povoleno bylo na 5 let, k čemuž stavové konečně svolili.

Kdo by jakýmkoli způsobem chtěl se vyhnouti sbírce, ztratí zboží, z něhož polovice dána bude císaři a polovice tomu, kdo případ udal. V každém městě i městečku byly ustanoveny osoby, které přijímaly peníze a odevzdávaly je výběrčím v Olomouci a v Brně.

Považí-li se, že mimo tyto sbírky stavové a obyvatelstvo platili ročně 56.000 zl. na opatření hranic zemských posudného nebo pobečovního z každého sudu nebo bečky 6 gr. a na Nové Zámky 4.000 zl., jest pochopitelno, že si právem stěžovali na přetěžování, když císař žádal na obecném sněmě brněnském l. 1588 týchž berní na další ještě 3 léta. Dosáhl však povolení jen na 2 léta. Bylo to za válek s Turkem.

Léta 1605 při vpádech Bočkajovců na Moravu měli stavové moravští poslati 1.500 jízdných a 3.000 pěších na 9 měsíců po 40 dnech a na obranu zemskou žádaná zemská hotovost. Peněžitou pomoc přál si císař povolením berně domovní ve výši 80.000 tolarů a na stavbu Nových Zámků 12.000 zl., 100 vozů k Vídni, a z každých 20.000 kop jmění půl mty (= 16 měřic) tvrdého obilí a též tolik ovsa, aneb aspoň 10 měřic obilí tvrdého a 5 měřic ovsa.

Stavové uložili veliké berně obyvatelstvu i poddaným pouze z majetku pozemkového, z peněz na úrocích, z vín, z piva a ze zboží. Ze všech prodejů nařízená berně dvacátého groše, z každých 20.000 zl. 10 zl. na výlohy válečné a 5 zl. na úhradu zemských dluhů. Z výtěžku těchto berní mělo zůstati 56.000 zl. na výplatu lidu hraničnímu, za ostatek dovoleno císaři najati vojsko do Uher pod vůdci Maxmiliánem z Lichtenštejna, Jiřím Kryštofem Teuflem, Güntherem z Golczen a Kryštofem Dykerem z Hoselav.[1]

VILÉM FRIDRICH (BEDŘICH) Z ŽEROTÍNA,

manžel Anny Hofmanky z Grynbichlu, byl po přeslici potomek Jana staršího z Šternberka, bývalého pána na Kvasicích a Tlumačově. Janova dcera, Jitka z Šternberka, byla provdána za Viléma z Žerotína, pána na Šumberku, Rabšteinu a Hangenšteinských horách, St. Jičíně, Hustopečích, na biskupském manství Kladrubech, Špičkách a Kunčicích, jenž v zástavě držel Rožnov a Val. Meziříčí (1532 — 1553).

Jejich synové byli: 1. Jan z Žerotína a na St. Jičíně, jejž přijala Anna Kropáčka z Nevědomí, manželka jeho, do spolku na své zboží Hranice a Vizovice.

3. Nejmladší syn Bernard na Rožnově a Val. Meziříčí měl první manželku

[1] Kameníček, Sněmy II. 335 a 367 a dále.

(1562) Johanku Kropáčku z Nevědomí, druhou Alenu z Vrbna a třetí Esteru z Kunovic.

2. syn Viléma z Žer. a Jitky z Šternberka byl Karel starší na Starém Jičíně a na Holešově, který 1592 byl zemským soudcem. První jeho manželka byla Margeta Berkovna, druhá pak Johanka Černčická z Kacova; umřel l. 1600, a zůstali po něm synové: 1. Viktorin na Hustopečích. Byl kraječem arciknížete Maxmiliána a doprovázel ho do Polska, když se o korunu polskou ucházel. Byl též soudcem zemským. Za díl po otci dostal Holešov a spravoval za nejmladšího bratra St. Jičín. Umřel 1611, zanechav po sobě jen dceru Johanu Emilii.

2. Vratislav, který odebral se na studie do Basileje, ale 20. ledna 1598 umřel v Padově.

3. syn Karla st. byl Vilém Fridrich (Bedřich), jenž za díl po otci převzal St. Jičín a l. 1612 se přiženil na Tlumačov, ale nestal se jeho pánem ani spolumajetníkem; Anna Hofmanka zůstala sama paní Tlumačova a Záhlinic.

Vilém Bedřich koupil pak 15. června 1616 od své neteře Johany Emilie, která byla od 11. ledna 1615 provdána za Adama z Valdštejna na Lovosicích, Hrádku a Židlochovicích, statek mořický, k němuž náležely: tvrz a ves Mořice s kostelním podacím, s dvorem, mlýnem a pivovarem, městečko Tištín s kostelním podacím, s mlýnem a dvorem, ves Srbce, ves Pavlovice s kostelním podacím, ves pustou Unčicko s dvorem, ves Věčice s dvorem, ves Nemochovice s dvorem a mlýnem za sumu 63.000 zl.

Od téže neteře Johany Emilie koupil 18. ledna 1617 statek hustopečský, k němuž náležela tvrz a městečko Hustopeč s dvorem, mlýnem, pivovarem při tvrzi, ves Vysoká, ves Milotice s Novým mlýnem pod touž vsí, za 40.000 zl. počtu moravského.[1]

K statku starojičínskému náleželo: hrad a městečko St. Jičín a vsi: Loučka Bernartice, Palačov, Petřkovice, Šenov, Janovice, Hůrka, Kočičí Lhota, Poruba, Stráník, Hostašovice, Kojetín, Kunvald a Jasenice.

Byl tedy Vilém Bedřich pán bohatý na statky pozemské, když měl tři vlastní statky: St. Jičín, Hustopeče a Mořice a jeho manželka vlastní statek Tlumačov-Záhlinice. Sídlo své měli asi na hradě starojičínském. Statek tlumacký spravoval tuším Matyáš Krajan z Kamenice, úředník tlumacký, jemuž Anna Žerotínská, rozená Hoffmanka, osvobodila l. 1621 dům, nyní č. 51., na rynku v Tlumačově od robot. Listina obdarování zní:

„Já Anna Žerotínská, rozená Hoffmanka z Grynpichlu a Střechova a na Tlumačově.

Pravá a dědičná paní městečka Tlumačova známo činím tímto listem všem vůbec a zvlášť kdož jej čtouce slyšeti budou. Jakož jsem žádána se vší náležitou uctivostí od slovutného Matyáše Krajana z Kamenice, úředníka mého Tlumačovského věrného milého, abych jemu list obdarování pod pečetí svou na dům v rynku ležící vedle pivo-

[1] D. z. ol. 34. f. 6 a 18. Opisy.

varu mého, též na roli, louky, zahrady, k témuž domu od starodávna příslušící, tolikéž na tu roli od gruntu Hanakovského, kteráž jest k tomu domu s vůli mou přikoupena a prodána, a s ním roboty, kterýmiž mně a předkům mým z gruntu toho povinen byl, i z těch všech rolí narovnala a v plat stálý aby mně, erbům a budoucím potomkům, pánům a držitelům městečka Tlumačova on i budoucí potomci jeho a držitelé domu toho dávati povinni byli, uvedla.

Kdež já napředpsaná Anna Žerotínská, rozená Hoffmanka, prohlídajíc k snažné žádosti jmenovaného Matyáše Krajana, pak uvažujíc toho, že jiných lidí k robotám mně, erbům a budoucím potomkům pánům a držitelům městečka Tlumačova povinným, dosti jest a též že týž dům i s těmi rolemi předešle vždycky za předešlých pánův a držitelů městečka Tlumačova osvobozený a bezrobotní zůstával a byl, s mým dobrým rozmyslem tak činím a jmenovanému Matyášovi Krajanovi ty tři čtvrti roli, jenž slove Hanakovský ve všech třech polích se všemi Padělky v každém poli k těm čtvrtím přináležejícími, též s jedným Širokým k roli Hanakovský náležitým, též s Kračinou, kteráž k tej roli od starodávna přináležela a někdy odprodána byla, kterouž týž Matyáš Krajan od Tabarky již přikoupil a v držení vešel. Tolikéž s domovními šesti kusy dědičnými, totiž Široký za Hájkem jeden, Dolni kus pod Hájkem jeden, Loučka, vedle Loučky Smejkalovy a Loučky Koukalovy jedna, Nádavek jeden, Ouzký jeden, Aulehla jedna. Též s zahradami: Zahradu od Trávníka obecního k Slivotínu tak jakž ta Zahrada jedna i druhá svůj oplet... od starodávna má. Též s loukou na Horním lese vedle louky obecní, tak jakž ty všechny role a kusy vyobmezení mají a k tomu domu dědičně přináleží a přináležely, ze všech a všelijakých robot povinných, s vozem, pluhami a pěších od Sebe a erbův svých pánův a držitelův městečka Tlumačova propouštím a tímto listem a obdarováním mým osvobozujíc mocně prázdna činim tak, že není a nebude častojmenovaný Matyáš Krajan ani budoucí potomci jeho a držitelé domu toho z těch nahoře psaných rolí, louk a zahrad mimo níže jmenované roboty a platy mně, erbům mým, pánům a držitelům městečka Tlumačova více žádných robot vykonávati ani žádných platů též více dávati, totiž: (bude povinen) dva dni na stavě, když by stav při městečku Tlumačově byl, hraditi, dva dni strúhu, kudy se voda na mlýn a na rybníky žene, couditi, dva dni na hon do lesů Chrástí tlumačovských, a jinam nikam, posílati, též pět loket příze z konopí panských, již na místo spravených zhachlovaných, dáti napřísti. Všechny roboty pěší nadepsané každý rok, kdyby jiným poddaným mým na ně rozkázáno bylo, i též z toho domu on i budoucí potomci a držitelé vykonávati budou povinni a mimo tyto nahoře zejména jmenované a vyslovené roboty nemá jmenovaný Matyáš Krajan ani budoucí potomci jeho ani držitelé domu toho v žádné vymyšlené roboty více s svojím pluhem, branami, s koňmi ani pěšky ani v žádné povozy ani k žádnému stavení, též do úřadu volení ani v žádné jiné, chytrostí lidskou vymyšlené

povinnosti aneb práce, ode mne, erbův mých a budoucích potomkův pánův a držitelův městečka Tlumačova potahováni býti nemají na časy budoucí a věčné.

Za kteréžto roboty z toho domu, z rolí, z louk a zahrad svedené a tímto listem a obdarováním mým osvobozené bude povinen jmenovaný Matyáš Krajan i budoucí potomci jeho a držitelé domu toho, mně, erbům mým, pánům a držitelům městečka Tlumačova každého roku platu stálého dávati a činžovati z domu a ze všech rolí za roboty (mimo ty, kteréž vykonávati má) za rok deset zlatých, (za jeden zlatý třicet groší a za jeden groš sedum peněz bílých počítajíc) a to rozdílně, o sv. Václavě počna leta Páně tisícího šestistého dvacátého, pět zlatých, o sv. Jiří leta příštího tisícího šestistého dvacátého prvního, pět zlatých; o sv. Václavě slepice domovní (domácí?) dvě neb šest groší, vajec...... (proležené a nečitelné)......, videňský peníz, o sv. Martině za hus odmrtní osm groší neb hus, ovsa o sv. Martině za pastvu v Luhu půltřetí měřice, o Vánocích platu ze zahrady zahumenní, totiž za struhou Moravní dvaceti půltřetího groše, o Vánocích platu z louky v Horním lese devět groší a jednu slepici, kteréžto platy vedle jiných poddaných mých dávati a vykonávati při oznámených dnech z domu a rolí těch, z zahrad a z louk do důchodů mých, mně, erbům mým pánům držitelům městečka Tlumačova spravovati a odvozovati týž Matyáš Krajan i budoucí potomci jeho a držitelé domu toho povinni budou na časy věčné.

A mimo tyto zejména jmenované stálé platy v žádné jiné, chytrostí lidskou vymyšlené platy buď z těch rolí, z zahrad, z luk týž Matyáš Krajan i budoucí potomci jeho a držitelé domu toho ode mne a erbův mých a budoucích potomkův, panův a držitelův městečka Tlumačova, ani od žádného živého člověka v nic víc potahován býti nemá a nemají na časy věčné.

A protož Já nahoře jmenovaná Anna Žerotínská, rozená Hoffmanka, pravá a dědičná paní městečka Tlumačova slibuji sama za sebe, erby a budoucí potomky své, pány a držitele častopsaného městečka Tlumačova, že při tom při všem jmenovaný Matyáš Krajan i budoucí potomci jeho a držitelé domu toho, což v tomto listu obdarování mém napsáno jest, stále a neporušitelně jeden každý zůstaven bude.

A kdožbykoliv budoucně ten dům s tím vším již nyní příslušenstvím k tomu domů od svrchupsaného Matyáše Krajana koupil i jináč v držení a užívání toho domu s tím se vším úřadně vešel a tento list a obdarování ode mne dané sebou úřadně a náležitě převedený a odvedený měl, ten má a míti bude takovou svobodu k tomu všemu, což v tomto listu svrchu i dolepsáno stojí, bez umenšení všelijakého.

Pro lepší toho jistotu a držení toho všeho, což svrchu i dole psáno stojí, Já Anna Žerotínská, rozená Hoffmanka, pravá a dědičná paní městečka Tlumačova pečet svou vlastní s mým jistým vědomím a vůlí k tomuto listu a obdarování přitisknouti jsem dala a v něm se Svou vlastní rukou podepsala

a podle toho připrosila jsem se urozených pánů pánů, pana Jiřího staršího Bruntálského z Vrbna na hradě Helfenštejně a Kvasicích, pana Vilíma Fridricha z Žerotína na hradě Starém Jičíně, Hustopečích a Mořicích, pana Beneše Pražmu z Bílkova a na Lešnej, Kyjovicích a Horní Slatině, pana Šebora Pražmu z Bílkova a na Odrách a urozeného a statečného rytíře pana Ctibora Chorynského z Ledské na Choryni a Katernicích, že jsou pečeti své podle mé (však sobě a erbům svým beze škody) na svědomí k témuž listu přitisknouti dali, jehož jest datum na hradě Starém Jičíně ve středu den památky svatého Jana Křtitele Božího leta Páně tisícího šestistého dvacátého prvního počítajíc. (t. j. 24. června 1621).

Anna von Zierotin geborne Hoffman v. Grünbüchl.

Pečeť Anny Žerotínské je na listině posud zavěšena, ale je porušena. Pečeti pánů svědků scházejí. Listina na pergameně psaná nachází se v zemském archivě v Brně.

★

V těch letech vyskytovali se ještě v našich lesích vlci. Důkaz o tom podává nám následující list:

„Na nařízení JVKMti pána, pana Františka kardynála z Dytrychštejna, biskupa olomouckého, knížete nařízené rady na Kroměříži.

Slovutnému pánu Matyášovi Kamenickému, úředníku na Tlumačově, příteli Našemu zvláště milému.

Pozdravení Naše přátelské i jiné všechno dobré vzkazujeme Vám Slovutný Pane příteli náš zvláště milý.

Nemoha oslyšeti ponížené žádosti Jana Zelinky, kterýž z poručení Vašeho do vězení dán z příčiny, že Martinovi, myslivci JVKMti pana Našeho oznámil o vlku, kteréhož týž myslivec Martin z Doubravic postřelil, že tak postřelený vlk přeběhl na grunty JMti pána Vašeho (tlumačovské), k Vám toto přímluvné psaní jménem a na místě JVKMti činíme, té naděje jsouce, že svrchupsaného Jana Zelinku na tuto přímluvu naši, poněvadž bez provinění do takového vězení dán jest, z téhož vězení propustíte.

S tím milost Boží s námi bejti rač.

Datum na Kroměříži 14. dne Januarii 1617."[1]

★

Grunt Matyáše Krajana Kamenického v Tlumačově nemůžeme počítati mezi grunty a domy úplně svobodné, neboť byl osvobozen jenom od robot s vozem, pluhem a některých pěších, musel ještě některé konati, jako strouhu cíditi, na hon posílati, přízi napřísti; a zůstal vrchnosti poplatný, musel 10 zl. ročně a jiné dávky, drůbež, dávati.

[1] Arcib. archiv v Kroměříži.

byly již v druhé polovici 16. století za času pánů z Ludanic, více pak za pánů Kurovských z Vrchlabí a později, které prodávaly vrchnosti obyčejně svým úředníkům, zchudlým šlechticům, ponejvíce z Horního Slezska, z Polska i z Čech přišlým. O některých byla již zmínka učiněna, o jiných je zmínka v knihách půhonných a nejvíce o nich napsal Středovský ve svém Apografu X. p. 20—22.

1. Již před r. 1557 měl kvasický úředník Stanislav Grunčický grunt v Kvasicích, kterýž prodal, když se dal do služeb biskupa Marka, Matějovi Tabarkovému z Tlumačova (viz str. 264.)

2. Daniel Veselský, písař Václava z Ludanic, před r. 1571, měl svobodný dům a grunt a dal se pak také do služeb biskupa Viléma (str. 290.)

3. L. P. 1582 Fridrich Hleděný prodal v Kvasicích svůj grunt, kterýž někdy koupil od p. Jana Krnovského z Krnova, s tou čtvrtí (lánu) a s loukami, které k němu p. Jakub Kučovský (Kucziowský) z Opolí přikoupil. Léta pak 1587 prodala vdova p. Jana Krnovského z Krnova ostatní svůj díl na témž gruntě Fridrichovi Hleděnému (Středovský).

4. Václavovi Otíkovi z Penčic prodal r. 1590 Havel Kurovský z Vrchlabí a na Kvasicích grunt v Kvasicích pozůstalý po † Fridrichovi Švábenském z Švábenic[1] se třemi čtvrtěmi rolí, s lukami i se vším příslušenstvím od starodávna k tomu gruntu náležejícím za 420 zl. (Středovský).

Tento Václav Otík byl r. 1594 (jak nám již známo) pohnán od Roziny Valdové a jejích sester, že pomáhal Havlovi Kurovskému na tvrzi Náměšti stříleti z ručnice na jejich bratra Fridricha Walda, takže jejich bratr byl nevinně zamordován.

Po smrti Václava Otíka byl v pátek po sv. Trojici (22. května) 1598 jeho grunt v Kvasicích s povolením Záviše Nekše z Landeku prodán p. Jiřímu Kučovskému z Opolí a jeho manželce paní Sabině Moškovičce za 400 zl.

Po † Václavovi Otíkovi z Penčic zůstal syn Jindřich, jenž však 1600 již

[1] Vdova po tomto Fridrichovi Švábenském, Alena Bošovská, žila pak v Kroměříži. Biskup Stanislav Pavlovský poslal Havlovi Kurovskému z Vrchlabí list ze dne 12. pros. 1589, že Alena Bošovská potřebuje k roku, který sobě Havel s ní vyžádal k soudu svatotříkrálovskému před p. hejtmana a pány soudce strany gruntu, v jehož držení byl její nebožtík manžel Fridrich Švábenský na jeho gruntech v Kvasicích, tyto jeho poddané z Kvasic k svědectví: Matouše Haslu, Jiříka Slavíka, Jiřího Šoltysa, fojta Martina Bezkosta, Jana Chosejka, Martina Pekaře a Adama Volavého. Biskup žádá, aby Havel Kurovský tyto svědky do Olomouce v neděli na noc po Třech králích postavil, tak aby je ona sobě včas podle pořádku vyslyšeti dáti a ku potřebě své k svědomí užiti mohla. (Arcib. archiv v Kroměříži, Kopiář 27 f. 284 b.)

byl mrtev. Pozůstalost po něm, statečku na purkrechtě v městečku Kvasicích, vymáhal soudně od pí Anny z Obrhamu a na Kvasicích jeho strýc Žibřid Otík z Penčic, bratr Václavův. Jak se porovnali, není známo, ale r. 1602, 8. listop., byl na tom statečku ještě Jiřík Kučovský z Opolí. 1608, 18. dubna, byl na tom svobodném dvoře Gabriel Kučovský z Opolí a 4. listop. 1611 Jiří Kučovský z Opolí, jenž byl ve službě Václava Mole z Modřelic na Kvasicích.[1]

5. L. P. 1588 koupil Erazim Kokorský z Kokor, svobodný dvůr v Kvasicích od Havla Kurovského z Vrchlabí a 1591, 23. dubna, přikoupil od něho kus zahrady od sousedního gruntu Matěje Pírka. Kupní smlouva (podle Středovského) zní:

„Leta Páně 1591 v pondělí, dne sv. Jiří, stala se smlouva celá, dobrovolná a dokonalá mezi mnou Havlem Kurovským z Vrchlabí a na Kvasicích s jedné a urozeným vladykou panem Erazimem Kokorským z Kokor a na dvoře svobodném v městečku Kvasicích, ujcem mým, strany druhé, a to taková, že jsem já svrchujmenovaný Havel Kurovský s dobrým rozmyslem svým a s vůlí Matěje Pírka, jakožto držitele gruntu toho, prodal od sebe, erbův a budoucích potomků mých a všech držitelův panství Kvasického a držitele gruntu toho, a mocí tohoto listu prodávám kus zahrady od gruntu, na kterém jest týž Matěj Pírek, tu ležící podle téhož dvoru p. Erazima Kokorského z Kokor, témuž panu Erazimu Kokorskému i budoucím potomkům jeho a držitelům téhož dvoru, tak jakž mu ode mne Havla Kurovského a téhož Pírka nahořejmenovaného vymezeno ukázáno jest, a pokudž kůlně a stodola zastavena jest, jmenovitě za sumu 20 zlatých (za 1 stříbrný zl. 30 gr a za 1 groš 7 denárů bílých počítajíc) a to s touto výminkou: za svobodné bez všelijakých platův, robot, poplatků mně, erbům a budoucím potomkům mým a všem držitelům panství Kvasického náležejících, nyní i na časy budoucí a věčné, tak že se na takový kus zahrady budoucí držitelé téhož panství Kvasického a gruntu toho ani žádný jiný, žádným vymyšleným spůsobem a právem potahovati nemají a na časy budoucí moci míti nebudou. Toho všeho na svědomí, potvrzení a jisté zdržení sekryty naše vlastní k tomu listu jsme přitisknuli a svou se vlastní rukou podepsali, jehož jest datum leta a dne nahořepsaného.

Havel Kurovský z Vrchlabí a na Kvasicích. — Erazim Kokorský z Kokor na dvoře svobodném v městečku Kvasicích.[2]

Tento Erazim Kokorský spravoval v letech 1594—1598 sirotčí statek otrokovský Václava Kokorského, sirotka po nebožtíku Jiříkovi Kokorském z Kokor a na Otrokovicích, kamž z Kvasic dojížděl. Na svůj dvůr dostal též od Havla Kurovského zvláštní vý-

[1] P. z. ol. 32. f. 645; 33. f. 32 b; 34. f. 224 b; 36. f. 130; 37. f. 241 a 393 b.
[2] Středovský, V. p. 307.

sady a nadání na jisté dávky od vrchnosti kvasické. Noví páni na Kvasicích nechtěli však těchto dávek výsadních dávati, proto Erazim pohnal 18. dubna 1597 Záviše Nekše z Landeku a jeho manželku Annu z Obrhamu, jakožto společníky statku kvasického: 1. z 200 kop gr., že mu nechtějí podle listu a nadání od Havla Kurovského z Vrchlabí na onen čas na Kvasicích držitele toho statku, jehož datum v pátek den sv. Jana Křtitele (24. června) 1588 jemu daného, vydávati a vystavovati z každé várky jedno vědro piva předního z pivovaru svého kvasického; 2. z 300 kop gr., že mu dříví ku potřebě jeho k stavení podle téhož listu a nadání vydávati nechtějí; 3. z 200 kop. gr., že mu k jeho potřebě k svědomí postaviti nechtějí Šimona písaře, kterýž u nich v službě jest a 4. z 300 hř. gr., že mu nechtějí k svědomí postaviti své poddané Jana Čížka a Martina Pekaře z městečka Kvasic.[1]

Poněvadž Erazim dokázal své právo na oné věci nejen listem nadačním, ale i oněmi svědky, že ty věci od vrchnosti kvasické dostával, byl Záviš Nekeš a jeho manželka odsouzeni k dalšímu dávání. Zato se ale pomstil Záviš způsobem šlechtice nehodným. Karel starší z Žerotína napsal o tom:[2]

„Léta 1598 při soudu postním brněnském přednesl zemský hejtman suplikaci Erazma Kokorského, v níž zprávu dává, že maje dům v Kvasicích na gruntech p. Záviše Nekše za nějakou příčinou vzal si ho p. Nekeš v nenávist a nemoha se jinač na něm vymstiti, že jednoho dne, když Erazim s manželkou svou do Otrokovic, ku kterémuž statku z poručení p. Jana Kokorského, svého strýce, dohlídá, vypravil p. Nekeš své poddané do hor pro dříví a když se Erazim domů vrátil, to dříví před jeho dům povrci dal a jej tak vůkol zatarasoval, že nikam ven nemůže; a při tom, že se Záviš Nekeš hlásí, že ho zvýší domu tím dřívím zavésti dá; mezi tím že žádný z domu ven ani tam nemůže, dobytek že mu vězí ve dvoře, on Erazim že se přes to dříví přepravil žádaje Jich Milostí pány soudce za opatření.

Poručeno jest, aby se panu Nekšovi psaní učinilo, aby hned to dříví odvésti dal a sám se k odpovídání postavil."

Léta 1602, 8. listopadu, žaloval Erazim Kokorský na Adama Kravařského, třetího manžela Anny z Obrhamu, z 2000 hř. gr., že léta 1601 v pondělí před památkou Obětování Panny Marie (19. listop.) přišel na něho s ručnicí k jeho stodole, která k jeho svobodnému dvoru tu v Kvasicích náleží a těmito slovy k němu mluvil: Kokorský chceš se se mnou soudit? mám-li potom platit, zaplatím teď hned; a tu ručnici mu k ústům strkal, kterýmžto předsevzetím v této mírné a pokojné zemi pod řádem a právem pych nad ním provedl a toho mu napraviti nechce. U soudu

[1] P. z. ol. 33 f. 555 a 556.
[2] Brandl, Spisy Karla z Žerot. I. 149.

to bylo mezi nimi porovnáno. Za svědky měl k tomu Erazim Jiříka Čapka, sirotka, a Jama Zamazala, poddané z městečka Kvasic.[1]

6. Léta 1592, den sv. Jiří (23. dubna) prodal Adam Wolff Žernovický svůj svobodný grunt v Kvasicích urozenému vládyku Fridrichovi Újezdskému ze Sivině a jeho manželce Esteře z Hrádku za sumu 236 zl. stříbrných v přítomnosti urozených vládyků Erazma Kokorského na ten čas na svobodném dvoře v Kvasicích a Kryštofa Bayra z Kolbachu.

7. L. P. 1593 v úterý, den sv. Jiří (23. dubna) koupila Barbora Řepická z Sudoměře svobodný dvůr v Kvasicích od Havla Kurovského z Vrchlabí na onen čas na hradě Kvasicích.

Léta 1597 v pátek před sv. Jiřím (18. dubna) pohnala Barbora Řepická Záviše Nekše z Landeku a jeho manželku Annu z Oberhamu na hradě Kvasicích, jakožto společníky, z 200 kop gr., že jí podle listu a nadání Havla Kurovského ze dne 23. dubna 1593 nechtějí vydávati dříví ku stavení jejího dvoru o blízce a v slušných místech, jak to v nadání má, a nedávají. Poručníka učinila svého manžela Kryštofa Bořitu z Buče a Erazima Kokorského z Kokor a na svobodném domě v městečku Kvasicích. A druhým půhonem ze 150 kop gr. žaluje, že jí dříví k palivu k její potřebě podle listu a nadání vydávati nechtějí.[2]

Tuto Barboru Řepickou Bořitovou (manžel její byl Kryštof Bořita) ze Sudomíře žalovala 5. listop. 1599 Anna Moravcova z Meziříče z 10 hř. gr. zatkyní u Anny Obrhamovy na Kvasicích ve dvoře, kdež byt svůj má, že se jí l. 1596 v úterý po Novém létě (2. ledna) v Olomouci zavázala smlouvou na papíře pod sekryty o dvůr svobodný slove Žigotovský v městečku Kvasicích učiněnou v přítomnosti Matyáše Švabenského a Jiříka Holcara, měšťana olomouckého, že jí bude každý rok počnouc od léta 1596 při času sv. Jiří vypláceti 10 zl. až do vyplnění sumy 120 zl. a teď za rok 1599 jí těch 10 zl. zadržuje a vydati nechce. Poručníka učinila Václava Časlava Kozu z Hradiště, manžela svého a Daniele Šponara z Blimsdorfu.[3]

L. 1602 v pátek po památce Vzkříšení Páně (12. dubna) přikoupila Barbora Řepická Bořitová s dovolením paní Anny z Oberhamu a p. Adama Kravařského z Šlejvic, pánů na ten čas na Kvasicích, ku dvoru svému v Kvasicích pro lepší pohodlnost nějaký díl od místa svého souseda Václava Hořinka, při témž dvoře grunt majícího. (Střed.)

8. Léta 1595 připomíná se p. Bartoloměj Donát z Velké Polomě (na Opavsku), úředník kvasický, za jehož úřadování a za panování na Kvasicích pana Záviše Nekše z Landeku vedl téhož roku při právě městečka Kvasic p. Adam Folkenhon z Glošku a na mlýně

[1] P. z. ol. 36. f. 128 a 129.
[2] P. z. ol. 33. f. 554 b a 555.
[3] P. z. ol. 35. f. 3.

v dědině Uhřicích, na místě Lorence Austrlického, zlatníka z města Brna, při protiv Danielovi Rysinovskému z městečka Kvasic. (Střed.)

9. L. 1596 v neděli den sv. Jiljí (1. září) Tomáš Čekanda prodal v Kvasicích svůj grunt s půlláním role urozené vládyce Anně Moravově z Moravce i se vším k tomu gruntu příslušenstvím za 324 zl. stříbr.

Anna Moravcová, pozůstalá vdova po nebožtíku Václavovi Kozovi z Hradiště, prodala ten grunt roku 1607 den sv. Prokopa (4. července) nějakému Janovi Cigánkovi za 323 zl. stříbrných. (Středovský).

10. Léta Páně 1598 v pátek po sv. Trojici (22. května) s povolením p. Záviše Nekše z Landeku, ty časy pána na Kvasicích, prodán jest grunt po nebožtíkovi pánu Václavovi Otíkovi z Penčic, (kterýžto toho roku umřel) panu Jiřímu Kučovskému z Opolí a paní Sabině Moškovičce, jeho paní manželce, za 400 stříbrných zl. (Střed.)

Když se mu pečeť na listu obdarování v času neštěstí rozpustila, dostal 30. dubna 1608 nový list, jenž zní.

„Já Adam Kravařský z Šlejvic a na Kvasicích, pán a pravý dědic panství Kvasického známo činím tímto listem obecně a přede všemi, kdekoliv čten nebo čtoucí slyšán bude, že jsem žádán od urozeného vladyky pana Jiříka Kučovského z Opolí, jakož má dům robotní v městečku Kvasicích na gruntech mých s rolemi a loukami, načež jest prve byl pan Havel Kurovský z Vrchlabí na onen čas na Kvasicích nebožtíku urozenému vladyce panu Václavovi Otíkovi týž list a obdarování pod pečetí svou dal a takový list jsouce pečeť v času neštěstí volně rozpuštěná v zkázu jest přišel. I nemoha slušné žádosti téhož pana Jiříka Kučovského (psáno: Kucziowského) oslyšeti prohlídajíce na jeho služby, kteréž jest mi učinil a až posavad činiti nepřestává, tu lásku jemu činím a jej, manželku, dítky, budoucí potomky jeho a držitele toho gruntu tímto listem mocně sám od sebe erbův svých, budoucích pánů a držitelův panství Kvasického z takových robot a i poplatkův všelijakých propouštím, tak že on, pan Jiřík Kučovský, manželka, dítky, budoucí potomci jeho a držitelé toho gruntu, buď žeby ten grunt s tím vším příslušenstvím, jakž toho nyní sám v držení a užívání jest, někomu za zdravého života neb na smrtelné posteli poručiti anebo komukoliv prodati chtěl, v tom žádné překážky nečiním a ani na žádné roboty, jakými by se koliv jmény jmenovati mohly, buďto jezditi neb pěšky choditi, ani žádné peněžité a i jiné platy ode mne Adama Kravařského z Šlejvic i potom budoucích pánů a držitelů panství Kvasického potahováni bejti nemají a toho povinni činiti nebudou nyní i na časy budoucí. Kdež já svrchupsaný Adam Kravařský z Šlejvic slibuji sám za sebe, erby své a budoucí pány a držitele panství Kvasického to všecko, což se v tomto listu píše, nadepsanému panu Jiříkovi Kučovskýmu, manželce, dítkám jeho, budoucím potomkům a

držitelům toho gruntu křesťansky v celosti beze všeho umenšení a porušení zachovati a zdržeti nyní i na časy budoucí a věčné.

Pro lepší toho jistotu a důvěření pečeť svou vlastní s mým jistým vědomím a vůlí dobrovolně k tomuto listu jsem přitisknouti dal, a připrosil jsem urozených vladykův pana Ctibora Obešlíka z Lipultovic a na dvoře svobodném v předměstí Zlíně, pana Václava Kokorského z Kokor a na Otrokovicích, že jsou pečeti své vedle mé, však sobě a erbům svým beze škody, k tomuto listu přitisknouti dali, jehož datum na Kvasicích ve středu po sv. Marku evangelistu leta Páně 1608.[1]

11. Léta Páně 1600, ve středu, den sv. Štěpána mučedlníka (26. pros.) dvojctihodný kněz Fabian z Golbachu, farář zdounecký a kanovník sv. Víta a kapli královské na hradě Pražském, koupil jest v Kvasicích grunt Ondřejovi Rezkovi, rodiči strakonickému, bratru svému vlastnímu, a Evě sestřenici, dceři nebožtíka Tomáše Trksy z Heřmanova Městce, za sumu 299 stříbrných zl.

Potom r. 1603 táž Eva z Heřmanova Městce prodala ten grunt u přítomnosti dvojctihodného kněze Jiříka Hotoniusa, faráře zdouneckého, a kněze Jana Aorgusa, faráře Kvasického, a z téhož prodeje odevzdala na chrám Páně v Kvasicích 24 stříbrných a do Staré Vsi na panství kroměřížské též na chrám Páně 24 stříbrných. (Středovský).

12. L. P. 1610, ve středu po neděli Smrtné (31. březnа), pan Adam Kravařský z Šlejvic, na Kvasicích pán, u přítomnosti urozeného pana Mikuláše Čeple, řečeného Hoška z Gbelku a na dvoře svobodném v Bojanovicích, pustil dědičný kus místa slove Hořínkovského v městečku Kvasicích, kterýž od několika let pustý stál, urozenému vládykovi Vilémovi Přepickému z Rychemberku, k tomu dvoru, kterýž jest koupil od urozené paní Barbory Řepické z Sudomíře, tak jak ukázáno a vyměřeno jest, aby Vilím Přepický dvůr svůj trochu rozšířiti a na tom místě buď maštale aneb jiné stavení, což se mu líbiti bude, postaviti dáti mohl bez všelijakej od kohokoliv překážky. Což pro věčnou paměť do register městečka Kvasic zaznamenáno. (Středovský).

Manželka Vilíma Přepického (jinak se píše Přepyský) paní Zuzana Přepyská, rozená Pfefferkornová z Offenbachu a na svobodném dvoře v Kvasicích, měla jakýsi spor s kardinálovým radou Pergerem z Pergu. Na porovnání toho poslal jí kardinál Dietrichstein 16. ledna 1610 tento list: „Srozumíváme tomu, že by mezi Vámi a urozeným vládykou Jiříkem Pergerem z Pergu, radou naším věrným milým, nějaké nedorozumění vzniknouti i také některá hanlivá slova projíti měla. Pro kteráž týž Perger přijevši sem do Olomouce rok před pana hejtmana zemského a nejvyšší pány úředníky a soudce zemské vyžádati chtěl. Kdež my žádných takových nedorozumění vděčni nejsouce,

[1] V zem. archivu v Brně.

nýbrž raději chtějíce to vše mezi vámi dobrým prostředkem v porovnání uvésti Vás žádáme, že dá-li Pán Bůh tento nejprv příští pondělí k nám do domu našeho na Předhradí Olomoucké tím ranněji přijedete. Tu aby netoliko ta věc mezi váma porovnána byla se přičiniti, ale také jak by statek sirotkův bez odprodávání ho v celosti zachován byl, to vynajíti a s vámi na jistě postaviti chceme. Nepochybujíce, že toto naše podání sobě oblíbite. S tím milost Boží s námi.

Datum z domu našeho na Předhradí Olomouckém 16. Januarii léta 1610.[1]

13. L. P. 1611 ve čtvrtek, den sv. Tří králův (6. ledna) s dovolením urozeného p. Václava Mole z Modřelic na Napajedlích a hradě Kvasicích prodán jest grunt od pana Antonína Bardiho urozenému vladyci panu Vilémovi Žernovskému ze Žernoví za sumu 110 zl. Závdanku položil 36 stříbrných. Rukojmě, že bude dobrý hospodář až do zaplacení gruntu, byli pan Jiří Kučovský z Opolí a jiní prostého řádu. NB. Tento Vilém Žernovský byl úředníkem na Kvasicích v r. 1613. Item, tenž Vilém s povolením p. Václava Mole z Modřelic na Kvasicích a Hranicích koupil r. 1612 k témuž domu svému val a kus zahrady. (Středovský).

V úterý po sv. Dorotě (11. února) 1614 jmenuje se úředníkem na Kvasicích p. Alexandr z Nadějova.

L. P. 1614 při času Narození Panny Marie (8. září) s povolením pana Václava Mole z Modřelic, pána Kvasického, koupil p. Vilím Žernovský z Žernového od obce Kvasickej kus trávníka na zahradu ke gruntu svému, na což ihned položil 7 stříbrných a potom ostatek rok od roku klásti měl, což též činil až do roku 1620 a potom více se v registrech městských tohoto pána Viléma zmínka neděje. (Střed.)

L. 1615. S povolením pana Jiřího staršího Bruntálského z Vrbna a pána dědičného na Kvasicích u přítomnosti p. Jiříka Stvolínského, úředníka kvasického, učinil p. Vilím Žernovský z Žernoví a na domě v městečku Kvasicích freimark (trh) na jistý kousek role a louky s nějakým Mackem Bílkovým.

L. 1615 při posudku držaném v přítomnosti p. Jiříka Stvolínského z Blošovic, ten čas úředníka na Kvasicích, podle dovolení JMti pana Jana Jakuba z Rottalu a na Napajedlích prodána jest jistá gruntovní spravedlnost mezi sousedy kvasické. (Střed.)

14. „Připis prodání dvora svobodného v městečku Kvasicích od paní Kateřiny z Lipultovic panu Janu Jetřichovi Lhotskému ze Ptení v roku 1612.

Leta Páně 1612 v sobotu po sv. Jiří (28. dubna) na Novém Zámku. Námi Petrem Stražovským z Zástřizl, Janem Jiřím Přepickým z Rychemberku a na svobodném dvoře v městečku Kvasicích, přátely dožádanými mezi urozenými vladykami paní Kateřinou Obešlickou

[1] Arcib. archiv v Kroměříži, Kopie listů kardinála Ditrichštejna z r. 1610.

z Lipultovic a na Novém Zámku z strany jedné a panem Jetřichem Lhotským ze Ptení z strany druhé, stala se smlouva dobrovolná a trh celý a dokonalý a to takový, že paní Kateřina Obešlická z Lipultovic prodala jest dvůr svobodný a žádnému v ničem nezávadný v městečku Kvasicích, kterýž jest byla od urozeného vladyky pana Václava Kokorského z Kokor koupila dotčenému panu Janovi Jetřichovi Lhotskému ze Ptení s rolmi, zahradami, s loukami i se vším příslušenstvím od starodávna k tomu dvoru přináležejícím i s tím obdarováním, kteréž na ten dvůr, na roli, na zahradu a na louky svědčí a náleží, tak jak paní Kateřina Obešlická toho v držení a užívání byla, nic sobě tu erbům ani potomkům svým paní Kateřina Obešlická nepozůstavujíc, než to všecko, jak se napřed píše, od sebe, erbův svých prodala jest a mocí této smlouvy prodává již psanému panu Janovi Jetřichovi Lhotskému ze Ptení, erbům a budoucím potomkům jeho, jmenovitě za sumu hotovou 3250 zlatých (za 1 zl. stříb. 30 gr. a za 1 gr. 7 denárů počítajíc), však na ten způsob má dotyčný pan Jan Jetřich Lhotský ze Ptení jmenované paní Kateřině Obešličce z Lipultovic o sv. Jiří hotových 2000 stříbr. odvésti, ostatek pak sumy na zápis k zaplacení na den sv. Václava svědčící ujistiti. Což tuto námi smluvčími a přátely s počátku psanými smluveno a na místě postaveno jest, to sobě obě strany ctně a křesťansky držeti připověděly a podle tejto smlouvy povinny budou bez porušení; čehož pro lepší jistotu my smluvčí a přátelé k tomu žádaní sekryty naše vlastní k těmto smlouvám, však sobě a erbům svým beze škody, jsme přitisknouti dali, kteréž jednostejnými slovy napsané jsouc každé straně jedna odvedena jest. Stalo se leta a dne svrchupsaného.[1]

Na tomto listu je dožádaným přítelem Jan Jiří Přepický z Rychmberka a na svobodném dvoře v Kvasicích. Byl tedy jeho otec Vilím r. 1612 již mrtev.

L. P. 1615 v pátek před sv. Martinem (6. listop.) Kryštof Cedlar z Hoffu na Zlíně a Otrokovicích pohnal Jana Jiřího Přepického z Rychmberku na svobodném dvoře v městečku Kvasicích z 82 zl. 7 grošů $3^1/_2$ d. zatkyní pod p. Jiřím Bruntálským z Vrbna na hradě Helfenštejně a Kvasicích, že mu připověděl půjčiti k minulému sv. Václavu r. 1615 pod dostatečné ujištění 500 zl. Pro nedodržení jeho připovědi a nepoložení té sumy utrpěl Kryštof Cedlar škody 82 zl. 7 gr. $3^1/_2$ d., které se mu v ležení u Jana Junka měšťana Brodu Uherského od 16. října do 20. listop. zběhly a které dáti musel. Tyto škody pod sekretem hospodářovým spečetěné poslal témuž Janovi Jiřímu Přepickému a on psaním svým neboli odpovědí svou ty škody na sebe přijal a uvolil se je platiti, ale na mnohé jeho napomínání nechce mu té sumy navrátiti. Poručníka učinil Filipa Jakuba Předbora z Velkých Pánův a Daniele Plesnivce Mladějovského.[2]

[1] Středovský V. p 308.
[2] P. z. ol. 38. f. 510.

15. Od které doby měl Bohuslav Syrakovský z Syrakovic svobodný dvůr v Kvasicích, nedopátral jsem se. Že ho měl před odbojem českých stavů r. 1619, ukazuje zápis kardinála Dietrichšteina, jenž jako gubernátor a nejvyšší komisař markrabství mor. rozhodoval o konfiskovaných statcích po zemřelých odbojnících a tedy i o statku kvasickém po smrti odbojného pána Jiřího Bruntálského z Vrbna: Kardinál dal 4. dubna 1623 povolení, aby se uroz. p. Jan Syrakovský z Syrakovic mohl uvázati ve dvůr v městečku Kvasicích ležící, kterýž někdy jeho nebožtíku bratru Bohuslavovi Syrakovskému z Syrakovic náležel a takměř všecken spuštěn a rozbořen jest, aby si ho zase spraviti a dědičně držeti a užívati mohl, však na ten způsob, aby povinen byl všecky dluhy nebožtíkovy platiti a věřitele spokojiti. Decretum Nicolspurgi die 4. Aprilis 1623.

Dlouho však Syrakovský dvoru nedržel; koupila ho od něho kvasická paní vdova Helena (Alina, Alena i Halena někdy psaná):

„Léta Páně 1624, 11. prosince stala se smlouva trhová v městě Kroměříži přátely dožádanými, panem Zdeňkem Františkem Lvem z Rožmitále a z Blatné na Žeranovicích, Přílepích a na manství Čechovicích JMC radou, Ladislavem Martinkovským z Roseče a na Troubkách, Janem Neymonem z Ryglic a Václavem z Hrádku, mezi p. Janem Syrakovským z Syrakovic a na domě v městě Kroměříži z jedné strany a paní Alenou Bruntálskou z Vrbna, paní na hradě Kvasicích s strany druhé taková, že p. Jan Syrakovský prodal pí Aleně Bruntálské sám od sebe i od erbův a potomkův svých dvůr svůj svobodný, bez všelijakých platův, poplatkův a desátkův dávání, v městečku Kvasicích bliž kostela na gruntech paní Aleny ležící, s rolemi, loukami, zahradami, štěpnicemi i s tím půllánem rolí znovu k tomu dvoru přikoupenými, jenž slove Hořinkovským i s zahradou při témž gruntě ležící, také s svodobným pasením všelijakého dobytka na všech gruntech kvasických i ryb ve vodě Moravě a v řekách lapáním a s všemi svobodami a právem, kterýmiž ten dvůr i s půllánem rolí a s jiným příslušenstvím od předešlých pánů a držitelů hradu a panství kvasického náležitě podle práva markrabství mor. obdarován jest, za sumu 1200 zl. počtu mor. (za 1 zlatý 30 gr. a za 1 groš 7 peněz bílých počítajíc.) Kteroužto sumu pí Alena Bruntálská z Vrbna povinna býti ráčí panu Janovi Syrakovskému neb erbům jeho dostatečný revers na těch 1200 zl. až do sv. Jiří 1625 vykonati a při sv. Jiří 1625 tu sumu 1200 zl. hotově, však bez úroku, složiti, anebo se s věřiteli Jana Syrakovského vyrovnati a jeho zápisy (dlužní) vyvaditi. A proti odvedení zápisů aneb položené hotové sumy 1200 zl. na sv. Jiří 1625 bude Jan Syrakovský povinen dvůr s půllánem rolí, též s hodnověrným opisem dekretu od JMti p. kardynála na to jemu daným a sekrytem svým spečetěným odevzdati.

Pro lepší toho jistotu nahořepsaní páni smluvči své sekryty k této smlouvě přitiskli (však sobě a erbům svým beze škody) a každé straně jednu v jednostejná slova psanou odvedli."

Na zaplacení oné sumy vypůjčila si pí Alena 1000 zl. od pí Anny Najmonky, manželky Jana Najmona z Ryglic, a dala jí na to následující dlužní list:

„Já Alena Bruntálská z Vrbna a na hradě Kvasicích i se svými erby, první jistec a dlužník, a my Zdeněk František Lev z Rožmitále a Blatné a na Doubravici JMC. rada, Kryštof Martinkovský z Roseče a na Troubkách, Jan Syrakovský z Syrakovic a na domě v městě Kroměříži, Jindřich Václav Přepický z Rychnburku a na Veškách a Václav z Hrádku, rukojmě a spravedliví spoluslibci s ní svrchupsanou paní Alinou Bruntálskou z Vrbna a za ní i za erby její, všichni vespolek slibujíce vyznáváme tímto listem přede všemi, kdož jej uzří nebo čtoucí slyšeti budou, že jsme dlužní dluhu pravého a spravedlivého nám na potřebu naši půjčeného jeden tisíc zlatých na minci dobré, stříbrné v tomto markrabství obecně berné (za 1 zlatý 30 groší a za 1 groš sedm peněz bílých počítajíc) urozené paní Anně Neymonce, rozené Rousecké z Eyvaně, erbům a potomkům jejím a k věrným rukám jejím urozeným a statečným rytířům pánu Krištofovi Rouseckýmu z Eyvaně a na Horních Bludovicích a pánu Václavovi staršímu Rouseckýmu z Eyvaně a na svobodném dvoře v dědině Podhoří i tomu každému, kdožby tento list s dobrou vůlí věřitelů aneb jejich věrných ruk měl, ten má a bude míti túž plnou moc a totéž plné právo ke všem věcem v tomto listu zapsaným jako oni sami věřitelé naši nebo věrné ruky jejich svrchupsaní, kteroužto sumu jeden tisíc zlatých nahoře psaných my jistec a rukojmové nadepsaní máme a slibujeme naší dobrou a čistou věrnou rukou společné a nerozdílnou jím, věřitelům našim anebo věrným rukám jejich zase dáti a hotovýma penězy zaplatiti konečně od datum tohoto listu v roce pořád zběhlém, totiž na den sv. Jiří, když se psáti bude léta 1626 i s úrokem obyčejným na tu sumu spravedlivě přišlým, beze všech nesnází, zmatků a fortelů všelijakých.

Pakliby se od nás jistce a rukojmí tomu zadosti nestalo a my takové sumy na určitý čas nepoložili a nezaplatili (čehož Pane Bože uchovati rač), tehdy dáváme věřitelům našim a jejich věrným rukám tu plnou moc a právo, aby nás mohli o výšpsanou sumu peněz upomínati a svého na nás dobývati tak a tím způsobem, právem a obyčejem, jakoby na nás list hlavní na pergameně psaný i šesti rukojměmi a sedmi pečetěmi visutými celý a neporušený vedle práva a řádu markrabství mor. měli; dokudž bychom tomu všemu zadosti neučinili. Pro lepší toho pevnost a jistotu dali jsme my jistec a rukojmové pečeti naše k tomuto listu přitisknouti, jenž jest dán a psán na hradě Kvasicích ve středu, den sv. Jiří (23. dubna) leta Páně 1625 počítajíc."[1]

Téhož dne a roku paní Anna Rousecká z Eyvaně, kteráž byla provdána za p. Jana Neymana z Lobensteina, koupila v Kvasicích podsedek od paní Aliny mladší Bruntálské z Vrbna a na Kva-

[1] Zám. archiv v Kvasicích, Fasc., IV. No 126, 129 a 133.

sicích. A hned následujícího roku 1626 přidala jí dobrovolně pí Alina kus země pod okny jejími, aby si mohla komoru vystavěti i též parkan.[1]

Anna Neymanova dostala od hraběte Jana z Rottalu nový list na svobody na svůj dvůr v Kvasicích l. 1649:

„Já Jan sv. římské říše hrabě z Rottalu na Napajedlích, hradě Kvasicích, Tlumačově a Veselí, dědičný stříbrokomorník v knížetství Štýrském, JMC. římského rada, komorník, královský zemský hejtman a Generál válečný komisař v markrabství mor., i s erby a potomky svými, pány a držiteli hradu a statku Kvasického, vyznávám tímto listem svým vůbec předevšemi a zvláště tu, kdežby toho potřeba ukazovala, že jsem se vší náležitostí žádán od urozené paní Anny Neymanové, rozené Rusické z Eyvaně na svobodném dvoře v městečku Kvasicích, jsouce jí svobody aneb obdarování na týž dvůr její v městečku Kvasicích proti zámku na rohu podle souseda Matoušky ležící od předešlých vrchností a panův statku kvasického nadané v tyto válečné časy zmařené, abych jí tu milost prokázal a na týž dvůr s jeho příslušenstvím nové obdarování dal.

Kdež pamatujíce na mnohé pilné a platné tejž paní Anny Neymanky, rozené Rusické z Eyvaně služby, kteréž jest ona téměř od mladosti své vysoce urozené paní, paní Heleně hraběnce z Rottalu, rozené Bruntálské, manželce mé nejmilejší se vší ochotností vykonávati se vynasnažovala a až posavad činiti nepřestává, k též žádosti její tu milost a lásku činím a toto níželpsané obdarování na oznámený dvůr s dobrým rozmyslem svým dávám a listem tímto stvrzuji.

Předně k témuž dvoru náleží rolí díl pololání pod Skalkou jak se k Bělovu jede čtvero stávání. Item padělek čtverní od Bělovska. Item za kostelem kvasickým lán, co se dělá čtvero stávání; Zarostlého dvoje stávání; mezi těmi čtyrmi stávání jest v prostředku jedna louka tak široká jako role; Item díl nad Jabloní třičtvrtní troje stávání; tu zase je louka pod ním dole až za Matouškovú roli rovno; Item díl poloulanní od Silimovska troje stávání; Item Niva pod Chlumem. Zahrada jedna s stromovím a druhá se obyčejně orávala na zelí. Stodola zbořená, při ní zahrádka na orání a zahradní věci. Item půl kopy sviňského dobytka se může do Roubanice panské bez ouplatku na pastvu vyhnati. Item všeliký dobytek koňský, kravský, sviňský, neb jak jména mají může se pásti; a kdy obec svůj dobytek na rolích a pastviskách s jedné i druhé strany vody, jako i v Luhu pase bez všeliké ouplatky. Item má se k tomu dvoru každý rok jeden vysoký dub a jeden obchoz dříví za dva zlatý na slušných místech při času sv. Václava též bez všelijakého ouplatku vyměřiti. Toho všeho ona paní Anna Neymanová, rozená Rusecká z Eyvaně, erbové a potomci její a držitelé toho dvoru aby jakožto své vlastní svobodné zboží mohlí svobodně užívati, prodati, dáti, darovati, zastaviti, poručiti a odkázati

[1] Středovský X. p. 22.

buďto za zdravého života neb na smrtelné posteli komuž se jim a kdykoliv nejlépe vidí a zdá.

Dobytky své všelijaké k němu přináležející, což toho také při témž dvoře chovati mohou, dáti pásti buďto v obecním stádě nebo svýmu vlastnímu pastýři po všem poli, lukách, horách, lesích, štěpnicích a rolích, kteréž k statku Kvasickému náleží, kdežkoli mé vlastní a budoucích pánův a držitelův statku Kvasického dobytky pásti a honiti mohou, aby i oni honiti a pásti dáti mohli.

Daněk, platův, poplatkův, robot koňských a pěších, jakými by se koliv jmeny jmenovati mohly, aby oni mně, erbům a budoucím potomkům pánům Kvasickým ani obci Kvasické, nebo kdekoliv jinde s poddanými i sami dávati a vykonávati povinni, a to žádným vymyšleným způsobem potahováni nebyli. Kromě co se v Contribuci JMC. aneb zemi svolené dotýče, má táž paní Neymanka neb potomci její, držitelé téhož dvoru, takovou, co na polulanníka v sousedství přijde, zapravovati povinna býti.

Ve všem nebo na díle, co se v tomto obdarování obsahuje a zavírá, Já, erbové a potomci moji, páni a držitelé hradu a statku Kvasického nyní i na časy budoucí věčné tuž paní Annu Neymanovu s erby a potomky jejími, držiteli téhož dvoru v ničemž turbirovati, potahovati, překážeti, kaziti nechceme a moci míti nemáme, nebo od toho všeho dobrovolně tímto listem upouštíme.

Čehož všeho, co se koliv tuto píše, na lepší jistotu a pevnost pečeť svou vlastní k tomuto obdarování přivěsiti jsem dal a v něm rukou vlastní se podepsal a dožádal jsem se urozeného pána, pana Jiřího Valeriana Podstatského, svobodného pána z Prusinovic a na Botzendorfě, JMC. rady, a urozeného a statečného rytíře pana Jana Ferdinanda z Švábenic a na Konici, též JMC. rady, že jsou tolikéž pečeti své vedle mé přitisknouti dali. Jehož datum v královském městě Hradišti den Hromnic leta Páně šestnáctistého čtyrycátého devátého." (2. února 1649.)

Jan hrabě Rottal. Jiří W. Podstatský. J. F. z Švábenic.[1]

Rytíř Jan Neyman z Lobensteinu a z Ryglic a jeho manželka Anna Rosecká z Eyvaně měli syna Jana Neymana a na dvoře v městečku Kvasicích, kterýž měl za manželku urozenou vladyku paní Johanu Magdalenu, rozenou Stanovskú z Čechtic (v Čechách) a tito manželé měli syna p. Kryštofa Hermana, kterýž do roku 1710 na dvoře v Kvasicích živ jest a má manželku urozenou vladyku paní Barboru Terezii rozenou Jarskou z Jars a zplodili synáčka Jana Kryštofa Antonína, kteréž pachole živo jest. (Tak napsal Středovský Vl. p. 310.)

Ze všech svobodných gruntů, dvorů a dvorců v Kvasicích přetrval třicetiletou válku jediný dvůr paní Anny Neymanky, kdežto všecky ostatní ztratily svou svobodu a památka na ně zanikla, takže dnes ani zjistiti nelze, které to

[1] Zem. archiv v Brně.

grunty a domy byly. Dvůr paní Anny Neymanové naproti zámku je nynější dům pana Proskovce.

Že tento svobodný dvůr nepřišel o své svobody, měla pí Anna Neymanka k poděkování především tomu, že byla katolička a že její manžel Jan Neyman z Ryglic byl ve službách kardinála Dietrichsteina jako hejtman na zámku Kroměříži. Neměl tedy žádné účasti na rebelii české, kdežto ostatní svobodní dvořáci, nekatolíci, buď se činně účastnili, anebo byli aspoň přívrženci zimního krále Fridricha Falckého a museli se pak útěkem přes hranice zemské spasiti, anebo byli vypuzeni. Proto se později ani s jejich jmény v Kvasicích neshledáváme. Anna Neymanka Rosecká byla pak za věrné a platné služby, které paní Heleně (Aleně) od mládí konala, odměněna obdarováním svobod.

ADAM KRAVAŘSKÝ Z ŠLEJVIC

PÁNEM NA KVASICÍCH.

Větší část jeho krátkého panování po smrti manželky Anny z Obrhamu († 23. července 1603) byla v době nepokojné; byly totiž vpády Bočkajovců, dlouhotrvající ubytování vojska a pak rozbroje mezi bratry, arciknížetem Matyášem a císařem Rudolfem II. V té době se ani zemské desky neotvíraly od sv. Jana Křtitele (24. června) 1604 až do Tří králů 1608; i žalob bylo v těch letech málo.

Adam Kravařský podal žalobu 24. dubna 1609 na Kryštofa Cedlara z Hofu, na Zlíně a Pačlavicích, že mu l. 1606 připověděl darovati 10.000 zl., jestliže by Pán Bůh ráčil povolati z tohoto světa časnou smrtí jeho mladšího a nedílného bratra Petra Cedlara z Hofu; a tento Petr Cedlar již umřel a Kryštof mu oněch 10.000 zl. dáti se zbraňuje. Svědci této připovědi Kryštofovy byli: cizozemec Fridrich Martiš, toho času na svobodném dvoře v Dobrkovicích (u Vel. Ořechova) na gruntech Havla Kurovského z Vrchlabí, a Stibor Obešlík z Lipultovic na dvoře v městě Zlíně na gruntech Kryštofa Cedlara z Hofu. Oba dali svědectví, že Kryštof Cedlar ne jednou, ale dvakrát, jednou na Zlíně a podruhé na Kvasicích v jejich přítomnosti připověděl Adamovi Kravařskému, že mu chce darovat 10.000 zl., jestliže by Pán Bůh Petra Cedlara prve než Kryštofa s toho světa časnou smrtí povolati ráčil. Soudní jednání o tom bylo o sv. Janu Křtiteli 1609. Tu páni soudci Fridricha Martiše za osobu řádu rytířského uznali a jemu poručiti ráčili, poněvadž jest cizozemec, aby Adamovi dal svědomí, jak cizozemci svědomí dávati povinni jsou. A půhon odložen, protože jest na přátelském jednání bez pohoršení práva. Přátelským jednáním ukončen spor a byl „Poklid“.[1]

Po šesti letech od smrti Anny z Obrhamu přihlásili se u zem. soudu

[1] P. z. ol. 36. f. 412, 425 a 437.

její bratři Jiřík Ondřej na Šenově a Sulcenově, Jan Linhart a Ernreich, všichni v Rakousích, o své požadavky, které po ní měli.

Jan Linhart z Oberhamu pohnal 24. dubna 1609 Adama Šlivice z Šlejvic (tak!) a na Kvasicích z 838 zlatých rýnských 20 krejcarů (za každý zlatý 60 kr. počítajíc), že jeho sestra Anna z Obrhamu na onen čas na Kvasicích, manželka Adamova, již nebožka, vypůjčujíc si ku placení svých dluhů, přijala od něho zlatý řetěz, kterýž podle váhy a sečtení 350 tolarů vynášel, též jeden pár ornamentů zlatých, kteréž na minci 60 tolarů vynášely, též zlatý prsten s diamantem, kterýž věrně šacován jsa na penězích 40 tolarů vynášel, též hotových peněz na zlatě 200 dukátů. Na to že mu dala zápis pod pečetí svou s podpisem vlastní ruky na sebe, erby a potomky své na sumu 838 zl. rýnských 20 kr; a Adama Šlejvice, poručivši mu statek kvasický, zavázala, aby z něho všecky a všelijaké dluhy spravedlivé po ní pozůstalé zaplatil. A on, Adam, uvázav se po její smrti v statek po ní pozůstalý kvasický a drže jej se vším příslušenstvím, nechce mu dotčené sumy splatiti. — Poručníka půhonu učinil Jana Adama Prusinovského z Víckova a na Čejkovicích (syna Anny z Oberhamu z I. manželství) a Jindřicha Vodického z Jemník.

Nález soudní zní: „Poněvadž p. Linhart z Obrhamu poháněje Adama z Šlejvic jmenuje jej Adamem Šlivicem z Šlejvic, a on, Adam z Šlejvic odpírá, že by se Šlivicem z Šlejvic jmenovati měl, a Jan Linhart toho nedokazuje, že by se Adam z Šlejvic tak psáti měl, proto nemá Adam z Šlejvic tomu půhonu odpovídati." Pro nesprávné pojmenování žalovaného byl půhon odmítnut.

Všichni tři bratři pohnali pak 6. listop. 1609 Adama Kravařkého z Šlejvic a na Kvasicích z 3500 rýnských (po 60 krejc.), že nebožka jejich sestra Anna z Obrhamu učinila s nimi porovnání o oddíl po jejich mateři nebožce Voršile Gottvicovně náležitý a oni bratři že podle toho porovnání pustili své sestře všecken díl po též mateři na ně připadlý i se statkem Enczensfeld v arciknížetství rakouském ležící, čehož všeho se sešlo v sumě 7.000 zl. rýnských na ten způsob, že kdyby ona umřela, má polovice té sumy 7.000 rýn. na ně, bratry, a druhá polovice na její dítky připadnouti, a že hned po její smrti má jejich díl přede všemi jinými odporučenými věcmi jim vydán býti, jakž to všecko zápis jejich sestry Anny z Obrhamu, jejím sekretem a podpisem vlastní rukou stvrzený i poctivého pána na svědomí přižádaného sekretem zpečetěný, zřetelně v sobě obsahuje. A on, Adam z Šlejvic, drží statek kvasický po též Anně, sestře jejich, kteráž ho poručenstvím svým zavázala, aby všelijaké dluhy spravedlivé, kteréž by se na zápisech neb s jistým průvodem a prokázáním našly, z toho statku a zboží kvasického zaplatil a na ni žádného naříkání nedopouštěl. A on, Adam, na nejedno přátelské pohledávání té sumy položiti a zaplatiti jim nechce.

Druhým půhonem žalují, že jim Adam z Šlejvic nechce položiti a dáti

úroků z oné sumy 3.500 zl. rýn., kterých je od smrti Anny z Obrhamu 1470 rýnských.

Třetím půhonem domáhají se náhrady 1000 kop gr. za útraty, které měli s vymáháním těch peněz od Adama z Šlejvic, že nemohouce dotčené sumy 3500 rýn. jim povinné přátelským způsobem na nejedno jejich při Adamovi pohledávání dosáhnouti, museli sami s nemalým nákladem a škodami do tohoto markrabství práci vážiti a outraty vésti, i teď posledně pořádkem práva k témuž Adamovi o to přistoupiti, a on, Adam z Šlejvic, nechce jim toho podle zápisu jejich sestry napraviti. Poručníky všech tří půhonů učinili bratří z Oberhamu svého sestřence Jana Adama z Víckova a na Čejkovicích, Jana mladšího Odkolka z Oujezdce a na Hořeních Malobratřicích a Krevlicích a Jindřicha Vodického z Jemník.

Při právu o Třech králích l. 1610 slíbili za Jiříka Ondřeje a jeho bratří z Oberhamu, jestliže by je Adam z Šlejvic ještě z čeho, co by se té pře dotýkalo, zase viniti, že chtějí při tom právě státi a odpovídati Václav Mol z Modřelic, Joachým Bítovský z Malenovic a Kryštof Cedlar z Hofu a z Zlína.

Pak vynesen byl nález: poněvadž Jiřík Ondřej, Jan Linhart a Ernreich, bratří z Oberhamu, pohánějíce Adama z Šlejvic ve svém půhonu neodkládají porovnání, kteréž mezi Annou z Obrhamu, sestrou jejich již nebožkou a nimi, bratřími učiněno jest, že tomu půhonu Adam z Šlejvic odpovídati povinen není.

Když pak bratři z Oberhamu smlouvu o porovnání se svou sestrou Annou předložili, bylo opět stání o těch věcech o sv. Janě Křtiteli 1613, ale zas „odloženo do druhého práva a Adamovi z Šlejvic poručeno, aby se se všemi potřebami k tomu času přichystal, že páni soudci té věci dáleji odkládati chtíti nemíní." A přece dali o sv. Janě Křt. l. 1614 nemocný rok Adamovi z Šlejvic. Teprv o Třech králích l. 1616 vynesen byl nález, odsuzující Adama ku placení:

„Mezi Janem ml. Odkolkem z Oujezdce, Jindřichem Vodickým z Jemnik, poručníky Jiříka Ondřeje, Jana Linharta a Ernreicha, bratří vlastních z Obrhamu, a Adamem z Šlejvic páni nalezli: poněvadž Jan ml. Odkolek a Jindřich Vodický provodí vidimusem[1] zápisu nebožky Anny z Obrhamu na papíře psaného a sekrytem jejím, též na svědomí sekrytem p. Jana Vilíma z Šenkirchu upečetěného a vlastní rukou podepsaného, jehož datum ve Vídni 18. dne měsíce října leta 1590, že se táž Anna z Oberhamu i s erby svými zapsala, aby ihned po smrti její suma 3.500 rýnských dotčeným třema bratřím jejím ze statku po ní pozůstalého přede všemi jinými odkazy vydána byla, povinen jest Adam z Šlejvic jakožto nápadník poručenstvím též Anny

[1] Vidimus, latin. = potvrzení veřejného úřadu na opisu listiny, že se opis srovnává s originálem (s původní listinou).

z Obrhamu statku po ní pozůstalého nařízený i úrok z tej sumy 3500 zl. rýn. od času smrti Anny z Oberhamu manželce své vlastní a sestře jejich za 7 let pořád zběhlých zadržalý, totiž 1470 zl. rýn. podle půhonu spraviti."

Adam z Šlejvic byl tímto odsouzen zaplatit 3500+1470 = 4970 zl. rýn.; — 1000 kop gr. náhrady za útraty a náklady zůstalo ještě o 3 králích 1616 na přátelském jednání bez pohoršení práva.

První půhon, který na Adama z Šlejvic podal 24. dubna 1609 Jan Linhart z Oberhamu sám o 838 zl. rýn. 20 kr., obnovil v pátek před sv. Martinem (8. listop. 1613); Hanuš Linhart z Oberhamu pohnal Adama z Šlejvic a na Novém zámku z 848 zl. a 20 kr., že Anna z Oberhamu, sestra jeho a onen čas manželka Adamova již nebožka, podle zápisu na papíře (ne na pergameně) psaného pečetí její upečetěného, jehož datum na Kvasicích 24. dne měsíce července, jinak Juli, leta 1596 tu sumu mu dlužna pozůstala, a on, Adam z Šlejvic, uvázav se po smrí její v statek kvasický po ní pozůstalý se vším a všelijakým jeho příslušenstvím, jemu té sumy zaplatiti a v jeho moc odvésti nechce. Poručníky učinil tytéž jako l. 1609.

Druhým půhonem žaluje Adama z Šlejvic z 872 zl. 56 krejc., obyčejného to úroku z hlavní sumy 848 zl. 20 kr. od 24. července 1596 až do 8. listopadu 1613, t. j. za 17 let 15 neděl zadržalého.[1] K těmto půhonům není žádného nálezu ani odkladu.

Léta 1609 umřela Anna Marie z Víckova, dcera Anny z Obrhamu, manželka Joachyma Bítovského z Slavíkovic a na Malenovicích. Za jejího života nevyplatil jí Adam z Šlejvic ani 2000 zl., které jí matka v poručenství svém odkázala, ani 1750 rýnských, oddílu to ze sumy 3500 rýn., které nebožka Anna z Obrhamu dědila po své matce Voršile Gottvicovně a které pak oběma svým dcerám, Anně Marii a Anně Kateřině, společně zapsala.

Poněvadž Anna Marie umřela bez dítek, měli na tyto odkazy právo její bratr a sestra. Oba proto žalovali Adama Kravařského z Šlejvic a na Kvasicích 6. listop. 1609:

1. Jan Adam z Víckova a na Čejkovicích, pohnal Adama Kravařského z 875 rýnských (1 rýn. po 60 krejc.), že jeho † mateř Anna z Oberhamu své dceři Anně Marii z Víckova, jeho sestře odkázala 1750 rýn., aby jí po smrti matky přede všemi odporučenými věcmi vydány byly. A on Adam Šlejvic uvázav se vedle poručenství od své manželky učiněného ve statek kvasický a maje z toho statku všecky dluhy spravedlivé platiti, té sumy 1750 ryn. Anně Marii z Víckova neodvedl. Když sestra jeho prostředkem smrti tohoto světa bez dítek sešla, má on na polovici té sumy jakožto vlastní bratr nápadem právo. A on Adam z Šlejvic mu té sumy z téhož statku vydati nechce. Poručníky učinil Vilíma z Vickova a na Prusinovicích strýce svého, Vilíma Munka z Eyvančic a na Mo-

[1] P. z. ol. 36. f. 451; 37. f. 48 a 49; 38. f. 108 a 109.

ravci, prokurátora markrabství mor. a Jindřicha Vodického z Jemnik.

2. Týž Jan Adam z Víckova pohnal téhož Adama z Šlejvic z 1.000 zl. počtu moravského za 1 zl. 30 gr. a za gr. 7 d. počítajíc, že † Anna z Obrhamu poručenstvím na mocný list královský učiněným odkázala a poručila Anně Marii z Víckova sestře jeho vlastní a na onen čas manželce Joachyma Bítovského z Slavíkovic a na Malenovicích, již nebožce 2000 zl. počtu mor., aby jí po smrti matky její Anny z Obrhamu ve 3 letech pořád zběhlých ze statku kvasického od téhož Adama z Šlejvic vydány byly; a týž Adam uvázav se v statek kvasický atd. jako v předešlém půhonu.

3. Anna Kateřina z Víckova pohnala Adama Kravařského z Šlejvic a na Kvasicích z 1750 rýnských, že nebožka Anna z Obrhamu, mateř její z oddílu svého, kterýž na ni po nebožce Voršile Gottvicovně, mateři její připadl, odkázala Anně Marii z Víckova, dceři své a sestře její vlastní již nebožce a jí 3.500 rýn., aby nám sestrám společně ihned po smrti její ze statku po ní pozůstalého přede všemi odporučenými věcmi taková suma vydána byla. Kdež sejdouc táž má sestra prostředkem smrti atd. jako v 1.

4. Táž Anna Kateřina pohnala téhož Adama Kravařského z 875 rýn., že Anna z Obrhamu mateř její z oddílu svého po † Voršile Gottvicovně, mateři její, na ni přišlého Anně Marii z Víckova dceři své a sestře její již nebožce 1750 rýn. na díl její odkázala atd. jako 2.

5. Táž Anna Kateřina pohnala téhož Adama Kravařského z 1.000 zl. počtu mor., že nebožka Anna z Oberhamu atd. poručenstvím svým, jehož datum jest na Kvasicích v úterý po sv. Matěji leta 1602, Anně Marii z Víckova na onen čas manželce Joachyma Bítovského z Slavikovic a na Malenovicích, sestře její vlastní 2000 zl. atd. jako v 2.[1]

Jednáno bylo u soudu o těchto všech půhonech teprv o sv. Janě Křt. 1613 a tu odložen byl do druhého práva a Adamu z Šlejvic poručeno, aby se všemi potřebami stál. O sv. Janě Křt. 1614 dán nemocný rok Šlejvicovi. Teprv r. 1516 vyneseny byly nálezy, ale sobě odporující, co se týká 1. 3. a 4. půhonu o sumy 875 rýn.

Na 3. půhon vynesen nález: poněvadž poručníci půhonu Anny Kateřiny z Víckova vidimusem zápisu nebožky Anny z Obrhamu, jehož datum jest ve Vídni 18. října 1590, provodí, že Anna z Obrhamu mateř její z oddílu svého, kterýž na ni po † Voršile Gottvicovně mateři její připadl, Anně Marii z Víckova dceři své již nebožce a její sestře Anně Kateřině společně 3.500 rýn. odkázala, jest Adam z Šlejvic povinen Anně Kateřině polovici té sumy totiž 1750 rýn. dáti a zaplatiti.

V 1. a 4. půhonu jedná se o druhou polovici z oněch 3.500 rýn., kterou

[1] P. z. ol. 37. f. 49 b — 51 b.

měla dostati nebožka jejich sestra Anna Marie 1750 rýn. a na kterou měli právo bratr Jan Adam i sestra Anna Kateřina, každý na polovici, totiž na 875 rýn. A tu si soudní nálezy odporují. Nález na 1. půhon bratra Jana Adama zní: „Mezi Vilímem Munkem z Eyvančic a Jindřichem Vodickým z Jemnik, poručníky Jana Adama z Víckova — a Adamem Kravařským z Šlejvic páni nalezli: poněvadž Vilím Munk a Jindřich Vodický toho, aby Anna z Oberhamu, mateř Anny Marie z Víckova, tejž Anně Marii dceři své a sestře téhož Jana Adama z Víckova sumu 1750 rýn. odkázati měla, neprovodi, že Adam Šlejvic tomu odpovídati nemá." Na půhon sestry Anny Kateřiny 4. vynesli páni nález stejný jako na půhon 3.: poněvadž poručníci Vilém Munk a Jindřich Vodický vidimusem zápisu nebožky Anny z Obrhamu, jehož datum jest ve Vídni 18. října 1590 provodí, že Anna z Obrhamu mateř její atd. jest Adam z Šlejvic povinen 870 rýn. Anně Kateřině z Víckova vydati a v moc její uvésti.

Na 2. a 5. půhon vynesen byl stejný nález jak pro bratra Jana Adama, tak pro sestru Annu Kateřinu, že Adam z Šlejvic byl odsouzen položiti jim každému 1000 zl.

Téhož roku 1609, 6. listop., Adam z Tornavy na Tornavě a Erneku pohnal Adama Kravařského z Šlejvic a na Kvasicích z 1170 zl. rýnských (za 1 rýn. 15 pacův[1] aneb 60 kr. počítajíc), že nebožka jeho manželka Anna z Obrhamu na onen čas na Kvasicích vypůjčíc k své pilné potřebě 2000 rýn. peněz hotových od jeho nebožtíka otce Ondřeje Tornau na onen čas na Tornavě a Ernecku, JMC. rady učinila na sebe, erby a potomky své zápis, jehož datum na Kvasicích 4. září leta 1599 pod pečetí svou s podpisem vlastní ruky pod úrok obyčejný svědčící a týmž zápisem se zavázala, že pokudž by dotčená suma 2000 rýn. zaplacena nebyla, že úrok obyčejný z té sumy nebožtíku jeho otci a dědicům jeho placen býti má. A on Adam z Šlejvic držíc statek kvasický podle poručenství † Anny z Obrhamu s tou jistou výminkou, aby z toho statku všecky a všelijaké dluhy spravedlivě povinné, buď zápisy ujištěné, neb které by se hodnověrnými průvody a prokázáním po též jeho manželce Anně z Obrhamu našly, splatil a na ni žádného naříkání nedopouštěl, jemu těch úroků z nadepsané sumy od leta 1599, 4. dne měsíce září až do leta 1609, 4. dne měsíce července, za 9 let a tři čtvrti leta spraviti a v moc jeho uvésti nechce. Poručníky učinil Jana Adama z Víckova a na Čejkovicích, Jana ml. Odkolka z Oujezdce a na Hořeních Malobratřicích a Krevlicích a Jindřicha Vodického z Jemnik.

Nález soudní zní: Poněvadž tito poručníci provodí, že se Anna z Obrhamu zápisem, jehož datum jest na Kvasicích 4. září 1599, Ondřejovi z Tornavy, otci Adama z Tornavy a dědicům jeho na 2000 rýn. svědčícím i s erby a potomky svými zavázala, že pokudžby dotčená suma 2000 rýn. zaplacena nebyla, že se úrok obyčejný z té sumy témuž Ondře-

[1] Pac. něm. Batzen, náš bývalý čtyrák měděný = 4 krejcary, 15 do kopy.

jovi spravovati má, povinen jest Adam Kravařský z Šlejvic, jakožto nápadník poručenstvím též Anny z Obrhamu statku po ní zůstalého nařízený, takový úrok od leta 1599 zadržalý Adamovi z Tornavy, synu a dědici Ondřeje z Tornavy podle půhonu spraviti a zaplatiti.[1]

Aby mohl všecky tyto dluhy zaplatiti, byl Adam Kravařský nucen statek svůj prodati.

Smlouva trhová o statek kvasický:

Leta Páně 1610 v úterý, den památky sv. Václava, na hradě v Kvasicích námi Viktorinem Freibergarem z Wasrhoffu a na Domaželicích, Vilímem Přepickým z Rychmburka a na dvoře svobodném v městečku Kvasicích, Stiborem Obešlíkem z Lipultovic a na dvoře svobodném v městě Zlíně, Václavem Kokorským z Kokor a na Ořechový m, přátely od stran nížepsaných dožádanými a vydanými, mezi urozenými vladykami panem Adamem Kravařským z Šlejvic a na Kvasicích z jedné a panem Václavem Molem z Modřelic a na Napajedlích z strany druhé, stala se smlouva trhová dokonalá, celá a dobrovolná a to taková:

Že jest nadepsaný p. Adam Kravařský z Šlejvic prodal a mocí této smlouvy vlastní své zboží prodává za svobodné a žádnému v ničemž nezávadné, totiž hrad a městečko Kvasice s kostelním podacím, s dvorem poplužným, s pivovarem a mlýnem při témž hradě ležícím, ves Bělov s dvorem popluž ným, ves Sulimov, ves Trávník, ves Střížovice, dvůr slove Oujezdský s rolemi oranými i neoranými, se zahradami, štěpnicemi, s lukami, s pastvami, s pastvištěmi, s lidmi osedlými i neosedlými, s platy a poplatky, s robotami i jinými povinnostmi všelijakými od těch lidí na tom statku a zboží kvasickém vrchnosti spravedlivě vykonati povinnými, s sirotky přítomnými i zběhlými a s spravedlnostmi jim náležitými, s Luhem, s horami, s lesy, s chrastinami, s háji, s rybníky, s rybništěmi, s mlýny, s mlynistěmi, s řekami, s potoky a se všelijakými užitky a požitky, s vůlemi, kterýmiž se koli jmény jmenovati mohou a jmenují a sumou se vším, byť by pak zejména v této smlouvě postaveno nebylo, což tohokoliv k hradu a městečku Kvasicím s dvorem a vším napředpsaným od starodávna náleželo a náleží a dotčený statek kvasický v svých mezech a hranicích jest a záleží a jakž jest p. Adam Kravařský z Šlejvic sám tohoto statku kvasického v držení a užívání byl, v ničemž nikdež nic sobě tu ani erbóm a budoucím potomkóm svým žádného práva, panství ani jakého příslušenství nevymiňujíc a nepozůstavujíc, nýbrž to všecko zúplna a docela i s tím nadáním a svobodami, kteréž jest od slavné paměti krále Vladislava na hory Napajedelské držitelům statku kvasického dané, již psaný p. Adam Kravařský od sebe i erbův

[1] P. z. ol. 37. f. 52.

svých jest prodal a touto smlouvou mocně prodává nahoře psanému panu Václavovi Molovi z Modřelic, erbóm a potomkóm jeho k dědičnému jejich jmění, držení a užívání a to za sumu peněz jmenovitě za 60.000 zlatých počtu moravského (30 grošů za 1 zl. a 7 peněz za 1 groš).

Kteroužto sumu peněz za to zboží a statek kvasický povinné jižpsaný Václav Mol z Modřelic jest panu Adamovi Kravařskému z Šlejvic ihned proti postoupeuí statku toho kvasického něco sumy peněz na hotově dal a položil, ostatek zápisy rukojemskými podle snešení jistého mezi nimi učiněného ujistil. A poněvadž tato smlouva, kteráž na pergameně psána jest, místo listu správního podle snešení stavů k deskám zemským markrabství moravského svědčí, má p. Adam Kravařský z Šlejvic a povinen bude i s erby svými tuto smlouvu panu Václavovi Molovi, erbóm, v desky zemské při nejprvnějším soudu zemském, kterýž v městě Olomouci držán bude, vložiti a vepsati dáti, od kterého vkladu společně zaplatiti mají.

A kdež by to zboží a statek kvasický panu Adamovi Kravařskému a erbóm jeho nebo komukoli jinému v deskách zemských svědčilo a zavázáno bylo, to se touto dobrovolnou smlouvou moří a v nic obracuje a všecko právo na p. Václava Mole a na erby a potomky jeho dokonale převozuje. Všakž před vložením i po vložení do desk on p. Adam Kravařský z Šlejvic, erbové i potomci jeho a nápadníci statku po něm na čemkoliv zůstalého až do přejití správy podle pořádku téhož markrabství mor. na všech a všelijacích nářcích, ačby kdykoliv a od kohokoliv buď na vším nebo na díle ten statek kvasický nařčen byl, protiv každému člověku očišťovati statkem svým a osvobozovati mají a tím povinni budou a zůstávají.

Tomu na svědomí a pro lepší jistotu a zdržení od stran toho všeho, což v této smlouvě napsáno jest, svrchupsaní smluvci a dožádaní přátelé k smlouvě trhové pečeti své vlastní na žádost stran, však sobě a erbóm svým beze škody, jsme přitiskli a každé straně smlouvu jednu slovy jednostejnými napsanou odvedli.

Stalo se na hradě Kvasicích leta a dne z počátku psaného.[1]

Po prodeji statku kvasického zůstal Adam Kravařský v Kvasicích na kterémsi svobodném dvoře; dovídáme se toho z půhonů, které jeho sestra 22. dubna 1611 na něho podala:

Eliška Kravařská z Šlejvic a na svobodném dvoře ve vsi Podhoří pohnala Adama Kravařského z Šlejvic, bratra svého zatkyni na dvoře svobodném v Kvasicích pod Václavem Molem z Modřelic na Napajedlích a Kvasicích z 4000 zl. počtu morav., že jí nechce položiti svatební smlouvy, kteráž leta 1598 při času památky sv. panny Kateřiny (25. listop.) na zámku v městě Hranicích se stala, když ji otec jejich † Jan starší Kravařský z Šlejvic vdával za † Jana staršího Bravantského z Chobřan prvnějšího jejího

[1] D. z. ol. 33. f. 25. Opisy.

manžela, mezi týmž † otcem a † manželem jejím. Poručníka činila Jana Suchodolského z Vodeslavic, manžela svého.

Táž Eliška Kravařská pohnala téhož Adama Kravařského zatkyní na svobodném dvoře v Kvasicích z 2000 zl. počtu mor., že se jejich otec Jan st. Kravařský, když ji vdával za † Jana st. Bravantského, postavil ve svatebních smlouvách za věrnou ruku, a jakožto její věrná ruka vyupomínal po smrti jejího prvnějšího manžela Jana st. z Chobřan její věno 2000 zl. podle těch smluv svatebních od rukojmí, kteří v těch smlouvách za jejího † manžela za to věno slíbili, a k sobě je přijal a jí z toho věna nic neodvedl, nýbrž to všecko věno za otcem jejich zůstalo. A on Adam Kravařský uvázav se v dům, kterýž po † otci jejich v Hranicích zůstal i v jinou všelijakou pozůstalost, jí toho věna dáti a odvésti nechce. — Porovnali se.[1]

Léta 1613 byla Eliška Kravařská z Šlejvic již na svobodném dvoře v Napajedlích; odtud pohnala 8. listopadu Vilíma Bravantského z Chobřan, bratra svého prvního manžela, na svobodném dvoře ve Velké u Drahotuš, z 200 dukátů, že majíc ona darovaný řetěz za 200 dukátů po zdávání ten čtvrtek po sv. Kateřině (26. listop.) 1598 na zámku Hranicích od Jana star. Bravantského z Chobřan, prvnějšího manžela svého, na velkou žádost a prosbu ten řetěz půjčila témuž Vilímovi Bravantskému, a on slíbil jej zaplatiti neb tak dobrý řetěz za 200 dukátů zase navrátiti. A on jí ani peněz ani řetězu dáti nechce.[2]

Adam Kravařský z Šlejvic nebyl již l. 1612 na svobodném dvoře v Kvasicích, koupil již Nový Zámek, malý to stateček u Litovle.

Jan Adam z Víckova a na Čejkovicích pohnal 8. listop. 1613 Adama Kravařského z Šlejvic a na Novém Zámku z 2000 zl. počtu mor., že jeho nebožka matka Anna z Obrhamu ve svém poručenství, jehož datum na Kvasicích 26. února 1602, nařídila a svého manžela Adama z Šlejvic zavázala, aby jemu Janovi Adamovi, až by k letům 24. věku svého přišel, 2000 zl. počtu mor. ze statku kvasického vydal. A on Adam Šlejvic uvázav se v statek kvasický, nechce mu té sumy vydati, když mu Pán Bůh již k věku 24 let přijíti dáti ráčil.[3]

Anna z Obrhamu byla paní na Kvasicích od 2. pros. 1591				
s manželem Závišem Nekšem z Landeku do r. 1599	— 8 let			
s manželem Adamem Kravařským . do r. 1603 $^{28}/_{7}$	— 3 „	4 měs.	21 dní	
	11 let	4 měs.	21 dní	
Adam Kravařský z Šlejvic sám od $^{23}/_{7}$ 1603 do $^{26}/_{9}$ 1610	— 7 „	2 „	5 „	

[1] P. z. ol. 37. f. 192 b a 193.
[2] P. z. ol. 38. f. 124.
[3] P. z. ol. 38. f. 177 b.

VÁCLAV MOL Z MODŘELIC (MÜHLRADLITZ)

NA KVASICÍCH,

pocházel asi z Dolního Slezska, o čemž svědčí poněmčené Modřelice na Mühlradlitz.[1] Vyskytuje se v tetech 1569—1602 v Lipníku, kdež měl na dědinském právu dvůr, dům, grunty a mlýn. Tento mlýn dal své manželce Anně Křivadské z Závadky. Léta 1602 měl již druhou manželku Aurelii Rubikulovnu z Karlsdorfu, jíž vzal na spolek na dům na předměstí a na dvůr ležící přes cestu naproti pavlači připojený.

Léta 1603, 24. června, prodal Vilím z Roupova a na Mladeňovicích tvrz a městečko Napajedla s dvorem, s kostelním podacím, s pivovarem, mlýnem, s šenkhauzem, s řekou Moravou, s mýtem při témž městečku, ves Topolné ves Spitinov s dvorem popližným, ves Kudlovice, ves Sušice s dvorem poplužným, ves Vrbku, ves Lubnou, ves Kostelany... Václavovi Molovi z Modřelic a Aurelii Rubikalovně z Karlsdorfu, jakožto vlastním manželům.[2]

Tato Aurelie Rubikalovna, jinde psaná „z Karlsberku", měla sestru Saru Rubikalovnu z Karsldorfu a její dcera Sara, provdána Sedlnická z Choltic, byla 9. listop. 1612 na svobodném dvoře v městě Opavě.[3]

Za rok po kupu statku kvasického prodal Václav Mol 21. prosince 1611 statek svůj napajedelský za 118.000 zl. mor. p. Janovi Jakubovi, svobodnému pánu z Rottalu a na Feystřicích, dědičnému stříbrokomorníku v knížectví štyrském.[4]

Léta 1611 v pátek před sv. Martinem (4. listop.) pohnal Václav Mol z Modřelic a na hradě Kvasicích Jiříka Kučovského z Opolí na dvoře v městečku Kvasicích zatkyní z 265 zl. mor., že buda teď předešle času minulého on Jiřík Kučovský u něho ve službě na Kvasicích za úředníka, prodal o své újmě vlnu z ovec jeho člověku jednomu nejistému za 365 zl. a svěřil ji bez rukojmí, připovídaje jemu, Václavovi Molovi, že se mu o záplatu za tu vlnu starati potřeba není. Za kteroužto vlnu mu peněz toliko 100 zl. odvedeno a spraveno a ostatek peněz 265 zl., což za tu vlnu ještě dodati přijde a pozůstává, on Jiřík Kučovský na mnohé od něho o to napomenutí těch peněz 265 zl. mu dodati a odvésti zanedbává. — Propustil ho z obžaloby.

Léta 1612, v pátek po sv. Jiří (27. dubna) Havel Kurovský z Vrchlabí a na Stražisku pohnal Václava Mole z 250 kop gr., že Václava Straku, jeho poddaného mlynáře zběhlého, na svém mlýně kvasickém zdržuje a na několikero psaní jemu učiněné vydati mu ho nechce. — Porovnali se.

[1] „von Mühlradlitz" je psán v konfisk. aktech, D'Elvert, Notitzen Blatt 1867 No 3. p. 21.
[2] D. z. ol. 32. f. 171 b. Opisy.
[3] P. z. ol. 37. f. 316 a 394.
[4] D. z. ol. 33. f. 141 b. Op.

Léta 1613 v pátek před sv. Martinem (8. listop.) byl Václav Mol již pánem na Hranicích, o čemž svědčí následující půhon: Adam z Šlejvic a na Novém Zámku pohnal Václava Mole z Modřelic na Hranicích a hradě Kvasicích o listovní svědomí, že se on Adam při předešlém svatotřikrálovském soudu v přítomnosti jeho a jiných poctivých lidí s Jindřichem Vodickým z Jamník, poručníkem půhonů bratří z Obrhamu srovnati a 2000 zl. mor. dáti chtěl, toliko aby mu zápis hlavní, kterýž se též z Obrhamu míti praví, vrácen byl a aby do něho nahlídl, a že toho obdržeti nemohl. — Dal svědomí.[1]

V následujícím půhonu ze dne 7. listop. 1614 píše se Václav Mol z Modřelic jen „na Hranicích", protože Kvasice toho roku již prodal. Pohnal totiž Jiříka Pindulu Klatovského z Tulešnice zatkyní u Adama Kravařského z Šlejvic na Novém Zámku, kdež na ten čas Jiřík Pindula se zdržuje, z 216 zl. 12 gr. počtu mor., že je na jeho žádost za něj v rukojemství postavil a podle jiných rukojmí slíbil v zápisu paní Anně Žerotínské, rozené Hofmance z Grynbichlu a Strachova na Starém Jičíně a Tlumačově, svědčícím za sumu peněz 400 zl. počtu mor., kterýžto zápis s dobrou vůlí odevzdala paní Anna Žerotínská pánu Jetřichovi z Žerotína a na Meziříčí pod Rožnovem, jenž ho, Václava Mole, podle toho zápisu o záplatu té sumy jakožto jednoho rukojmě do ležení do města Meziříče pod Radhoštěm k hospodáři Janovi Omastovi upomenul, a on Václav Mol nechtě na sebe proto těžkosti, posměchu a škod dalších dopustiti, musel to, což na oddíl jeho z té sumy jistiny, úroku a škod, totiž 216 zl. 12 gr., přišlo, pánu Jetřichovi z Žerotína dáti a spraviti; a on Jiřík Pindula nechce mu těch 216 zl. 12 gr. navrátiti. Původ chce to kvitancí od hospodáře Omasty danou prokázati.[2]

Smlouva trhová o statek kvasický.

Léta Páně 1614 v neděli po památce sv. Prokopa (6. července) v městě Olomouci, námi Janem Jetřichem z Kunovic na Ostrově a Kunovicích JMC radou a Melicharem z Hrádku na Bílej Lhotě též JMC radou, jakožto přátely od stran nížepsaných dožadovanými a vydanými mezi urozeným vladykou panem Václavem Molem z Modřelic na Hranicích a hradě Kvasicích, jakožto prodávajícím z jedné a urozeným pánem, panem Jiřím starším Bruntálským z Vrbna na hradě Helfenštejně a Lipníku JMC Římského, Uher. a Českého krále radou a komorníkem, též JM arciknížete Maximiliana rakouského komorníkem, jakožto kupujícím ze strany druhé, stala se smlouva trhová, dobrovolná, celá a dokonalá a to taková:

[1] P. z. ol. 37. f. 241 a 310; 38. f. 205.
[2] P. z. ol. 38. f. 289.

Že jest nadepsaný p. Václav Mol z Modřelic přátelským během prodal a mocí smlouvy této vlastní své zboží a dědictví své prodává za svobodné a žádnému v ničem nezávadné, totiž hrad a městečko Kvasice s kostelním podacím, s dvorem poplužným, s pivovarem, s mlýnem při témž hradě ležícím, ves Bělov s dvorem poplužným, ves Sulimov, ves Trávník, ves Střížovice, dvůr slove Oujezdský s rolemi oranými i neoranými,... sumou se vším, cožkoli toho k hradu a městečku Kvasicím i dvorům a všem napředpsaným přísluší a náleží,... pánu Jiříkovi staršímu Bruntálskému z Vrbna, erbům a potomkům páně k dědičnému jejich jmění, držení a užívání a to za sumu peněz jmenovitě za 62.000 zlatých počtu moravského. Kteroužto sumu peněz za to zboží a statky Kvasické pán Jiří starší Bruntálský z Vrbna panu Václavovi Molovi z Modřelic ihned proti postoupení statku kvasického něco sumy peněz na hotově dal a odvedl, ostatek pak zápisy rukojemskými podle snešení a smlouvy, mezi nimi učiněné na den sv. Jiří leta 1615 k zaplacení svědčícími ujistil a takové ujištění panu Václavovi Molovi při postoupení jemu statku kvasického v moc uvedl.

Dále, poněvadž tato smlouva, kteráž na pergameně napsaná jest, místo listu správního podle snešení stran k deskám zemským markrabství moravského svědčící, má p. Václav Mol z Modřelic a povinen bude i s erby a potomky svými tuto smlouvu panu Jiřímu staršímu Bruntálskému z Vrbna, erbům a potomkům páně v dcky zemské při nejprvnějším soudu zemském, kterýž v městě Olomouci držán bude, vložiti a vepsati dáti, od kteréhožto vkladu společně zaplatiti mají.

Tomu na svědomí a pro lepší zdržení a jistotu od stran toho všeho, což v této smlouvě napsáno jest, páni smluvci a dožádaní přátelé Jan Jetřich z Kunovic na Ostrově a Kunovicích JMC. rada a Melichar z Hrádku na Bílej Lhotě též JMC. rada, k smlouvě pečeti své vlastní na žádost obou stran, však sobě a erbům svým beze škody, přitiskli a každé straně jednu smlouvu jednostejnými slovy napsanou odvedli.

Stalo se na hradě Kvasicích leta a dne z počátku psaného.[1]

Václav Mol měl statek napajedelský 8 let 6 měsíců; od 24. června 1603 do 21. pros. 1611.

Statek kvasický měl jen 3 léta, 7 měs. 9 dní: od 28 září 1610 do 6. července 1614.

Hranický statek 7 let, od 1613 — 1620.

V 10 letech koupil tři velkostatky, z nichž dva prodal. Byl tu handlíř s velkostatky, kupoval a prodával pro zisk, když mu byla nabídnuta větší cena, než on sám za statek dal. Tak při kvasickém získal jen 2.000 zl. mor. (= 60.000 K. předvál.)

Léta 1615 podal na obecném sněmě brněnském 23. listop. žádost, aby byl do stavu panského přijat. Žádost jeho byla odložena pro nedostatek přítomných členů stavu panského.

[1] D. z. ol. 33 f. 232. Opisy.

Odpovědi vyhýbavé dostalo se mu teprv na obecním sněmě brněnském 25. srpna 1617: poněvadž nezbývá času, že stavové jsou ochotni na příštím sněmě obecném uvažovati jeho žádost, obnoví-li ji a přednese-li důvody, „a poněvadž jste Vy pane Mol svých průvodů ještě posavad před Jich Mti nepřednesl, abyste to při příštím sněmě učinil."

Konečně byl při obecném sněmě brněnském při času Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna) 1618 přijat.[1]

Netěšil se však dlouho z toho povýšení ze stavu rytířského do stavu panského. Jako protestant účastnil se odboje proti králi českému a markraběti moravskému Ferdinandovi II. A když odbojné stavy protestantské moravské po příkladu odbojných stavů českých volily na sněmě brněnském 2. května 1619 ze svého středu 30 direktorů s neobmezenou mocí ku spravování země s měsíčním platem 160 zl. mor. pro členy stavu panského, 140 zl. stavu rytířského a 55 zl. stavu městského, byl Václav Mol z Modřelic zvolen jako poslední z 12 členů stavu panského.

Po porážce odbojníků na Bílé Hoře a po útěku zimního krále Fridricha Falckého byl Mol odsouzen k smrti mečem, z milosti byl však dán do vězení, než by císař jinak rozhodl. Statek Hranice-Drahotuš konfiskován. Podle protokolu zasedací generální komise zemské od 5. března do 27. září 1624 ztratil Václav Mol všecko, nejen statek nemovitý, ale i movitý, totiž i peníze, na které měl zápisy dlužníků. Jeho statek Hranice-Drahotuš daroval císař kardinálovi darovacím listem, potvrzeným českou kanceláří s tou podmínkou, aby kardinál sám platil dluhy, které Mol měl u věřitelů císaři věrných, dluhy, které Mol měl u odbojníků, nebyl kardinál povinen platiti. Odbojní věřitelé Molovi nedostali tedy nic. Takových dluhů měl Mol 76.000 zl. mor., ty připadly císaři a byly zrušeny. Co však naproti tomu byl kdo dlužen Molovi, to se mělo vybrati k rukám císaře. Mezi těmi bylo 33.000 zl., které dlužen byl kníže Wallenstein a které se měly Wallensteinovi jako potřeba připsati.[2]

JIŘÍ STARŠÍ BRUNTÁLSKÝ Z VRBNA NA HELFENŠTEJNĚ A KVASICÍCH

pocházel ze starožitného rodu pánů z Vrbna, kteří měli svůj přídomek po Vrbně ve Slezsku. Založili prý okolo r. 1220 klášter grusský u Vratislavě. Štefan z Vrbna a jeho syn Ondřej byli od Tatarů r. 1241 zabiti. Jan, hrabě z Vrbna, obdaroval roku 1243 klášter lehnický, a Jindřich byl r. 1301 — 1319 biskupem vratislavským. Štefek z Vrbna byl r. 1366 ve službách biskupa litomyšlského. Jeho synové byli Hyncík a Štefek.

[1] Kameníček, Sněmy, III. 38.
[2] D' Elvert, Beiträge zur Geschichte der böhm. Rebellion III. 240 a 255.

Hyncík byl manem biskupa olomouckého na statku Dívčín na Osoblažsku a dostal 1435 od knížete olešnického Kunráta plat na Urbanově a 1439 dostal od knížete opavského Arnošta v zástavu Hlučín; umřel 1445. Jeho manželka Žofie koupila Sudice na Krnovsku (nyní v pruském Slezsku) pro své syny Štefana, Bernarta a Jana, kteří společně nabyli zápisně hradu Bruntálu na Opavsku. Nejstarší Štefan učinil smlouvu o Bohumín. Nejmladši Jan, jenž napřed držel s králem Jiřím Poděbradským, poddal se 1474 králi Matyášovi a dostal od něho Frankenštein; umřel 1477. S manželkou Dorotou z Rudy měl syny Bernarta, Hynka a Mikuláše. Tito společně nabyli Bruntálu dědičně a psali se pak „Bruntálští z Vrbna". Mikulášovi potomci vymřeli po meči s jeho synem Bartolomějem na Klimkovicích, jenž zanechal jen dceru Elišku, provdanou za Jiříka Bořitu. Hynek stal se 1529 hejtmanem knížetství opavského; umřel 1544. Manželka jeho Johanka z Bítova držela ještě 1553 polovici Bruntálu a Klimkovice. Tyto odkázala Bartoloměji, synu Mikulášovu.

Nejstarší Bernart na Bruntálu nabyl 1511 Heraltic. Jeho manželka byla Kateřina z Šternberka. Bernart byl 1529 již mrtev. Potomci těchto manželů jsou oba manželé kvasičtí. Jiřík Bruntálský z Vrbna je pravnuk a Helena nebo Alina Bruntálská z Vrbna je prapravnučka Bernarta a jeho manželky Kateřiny. Jak se jejich otcové a dědové jmenovali, ukazuje tabulka rodu pánů z Vrbna.

Jiřího staršího Bruntálského z Vrbna první manželka Eliška z Gyzinku umřela 1607. Druhé manželce své Alině Bruntálské z Vrbna vykázal Jiří 6. července 1609 na svém dědictví, totiž na svém dvoře a mlýně Podskalském, na vsi Oseku, na vsi Malých Prosenicích, na vsi Velkých Prosenicích a na vsi Liskách i s rybníky věna 2.500 zl. a z lásky nadvěna 12.500 zl. (po 30 gr. a groše po 7 bílých penězích) k jejímu věnnému jmění, držení a užívání.

Alena Bruntálská z Vrbna vzala svého manžela Jiřího staršího Bruntálského z Vrbna do spolku na sumu 1.500 zl., které má na oněch vesnicích vykázané.[1]

Toho času byl Jiří st. mundšenkem (číšníkem) arciknížete Maximiliána Rakouského. Přísedícím soudu zemského olomouckého byl od Tří králů 1610 až do 1618.

1. května 1617 píše se JMC. římského rada a jak J. C. Mti tak také JM arciknížete Maximiliána nejstaršího rakouského komorníka na listu, kterýmž známo činí obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, že s dobrým svým rozmyslem daroval urozené paní, paní Alině rozené Bruntálské z Vrbna, manželce své milé pro její upřímnou věrnost, ctné, šlechetné a náležité k němu chování z lásky manželské a tímto listem mocně dává šest tisíc čtyry sta kusů dukátů na zlatě Kremlických, dobrých, vážných, tak aby mohla a tu celou moc a plné právo měla, buď za živobytí jeho anebo po

[1] D. z. ol. 33 f. 85 a 86. Opisy.

ROD PÁNŮ Z VRBNA BRUNTÁLSKÝCH

Bernart z Vrbna na Bruntálu a Heralticích
1498—1529
m. Kateřina z Šternberka

Hynek a Mikuláš.
m. Johanka
z Bítova

Jan z Vrbna na Bruntálu,
založil Andělskou Horu,
1554 zem. hejtm. kniž. opavského
† 1559
m. Johanka z Žerotína, † 1560.

Albrecht z Vrbna na Heralticích,
† před r. 1547.

Štefan z Vrbna na Hlučíně,
zem. hejt. kniž. opavsk.,
m. Marta z Žerotína.
Jejich potomek je nynější
pán holešovský.

Hynek z Vrbna na Bruntálu,
Bystřici a Sokolovně,
1582 koupil Goldštýn, † 1596.
1. m. Rebeka, † 1582
2. m. Krystyna z Rogendorfu.

Jan starší z Vrbna na Heralticích,
zem. hejtm. knížetství opav.
† 1572
m. Kateřina z Žerotína

---

1. Jan st. na Goldšt. a Brunt.
† 1608
m. Alžběta Hofmanka
z Grynbychlu.

2. Jiří st. z Vrbna,
na Helfenštejně,
1614
koupil Kvasice
† 1622
1. m. El. z Gyzinku
2. m. Hel. z Vrbna.

3. Stefan

1. Albrecht ml. z Vrbna,
na Heralticích, † 1595,
m. Johanka Sedlnická.

2. Vilém,
na Štemplovci
a Moravici
† 1590.

3. Hynek,
na Štemplovci
a Moravici
po jeho smrti
dědil je bratranec
Jan mladší.

4. Štěpán,
na
Klemšteině.

Hynek mladší
na Goldštýně a Bruntálu,
* 1589, † 10./2. 1614
m. Bohunka z Žerotína,
dcera Karla z Žerotína.

1. Jan ml. z Vrbna,
1617 koupil Bruntál,
1621 ujel do ciziny,
1637 dostav milost
vrátil se.

2. Helena,
1. m. Jiří z Vrbna,
2. m. Jan z Rotálu.

3. Judita,
m. Jan
Skrbenský.

4. Anna,
m. Fridrich
z Opersdorfu.

Karel na Brandýsu,
† 1638.